תלמוד בבלי · אחרונים · ים של שלמה

ים של שלמה על גיטין

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ים של שלמה על גיטין

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ים-של-שלמה-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 8
פרק א 9
סימן א 9
סימן ב 10
סימן ג 10
סימן ד 11
סימן ה 11
סימן ו 13
סימן ז 14
סימן ח 14
סימן ט 16
סימן י 17
סימן יא 20
סימן יב 22
סימן יג 22
סימן יד 23
סימן טו 24
סימן טז 25
סימן יז 26
סימן יח 27
סימן יט 29
סימן כ 30
סימן כא 30
סימן כב 31
סימן כג 33
סימן כד 33
סימן כה 34
סימן כו 36
סימן כז 37
סימן כח 37
סימן כט 38
סימן ל 39
סימן לא 41
סימן לב 42
סימן לג 43
סימן לד 44
סימן לה 46
סימן לו 48
סימן לז 48
סימן לח 49
סימן לט 50
סימן מ 50
סימן מא 52
סימן מב 52
סימן מג 53
פרק ב 55
סימן א 55
סימן ב 56
סימן ג 57
סימן ד 58
סימן ה 59
סימן ו 62
סימן ז 62
סימן ח 63
סימן ט 63
סימן י 65
סימן יא 68
סימן יב 70
סימן יג 70
סימן יד 72
סימן טו 73
סימן טז 75

סימן יז 75
סימן יח 76
סימן יט 78
סימן כ 78
סימן כא 79
סימן כב 79
סימן כג 80
סימן כד 82
סימן כה 83
סימן כו 84
סימן כז 86
סימן כח 87
סימן כט 88
סימן ל 89
סימן לא 90
סימן לב 91
סימן לג 92
סימן לד 92
סימן לה 93
סימן לו 95
סימן לז 95
סימן לח 96
סימן לט 97
סימן מ 97
סימן מא 98
פרק ג 98
סימן א 98
סימן ב 99
סימן ג 100
סימן ד 102
סימן ה 103
סימן ו 106
סימן ז 106
סימן ח 107
סימן ט 108
סימן י 110
סימן יא 112
סימן יב 114
סימן יג 115
סימן יד 116
סימן טו 117
סימן טז 118
סימן יז 119
סימן יח 120
סימן יט 120
סימן כ 121
סימן כא 122
סימן כב 123
סימן כג 124
סימן כד 124
סימן כה 125
סימן כו 126
סימן כז 127
סימן כח 127
פרק ד 128
סימן א 128
סימן ב 129
סימן ג 130
סימן ד 131
סימן ה 133
סימן ו 134
סימן ז 136
סימן ח 139
סימן ט 140

סימן י 141
סימן יא 142
סימן יב 143
סימן יג 146
סימן יד 146
סימן טו 149
סימן טז 152
סימן יז 154
סימן יח 155
סימן יט 157
סימן כ 158
סימן כא 161
סימן כב 162
סימן כג 163
סימן כד 163
סימן כה 167
סימן כו 169
סימן כז 170
סימן כח 171
סימן כט 173
סימן ל 174
סימן לא 175
סימן לב 195
סימן לג 197
סימן לד 199
סימן לה 203
סימן לו 207
סימן לז 209
סימן לח 211
סימן לט 212
סימן מ 213
סימן מא 214
סימן מב 215
סימן מג 219
סימן מד 223
סימן מה 224
סימן מו 229
סימן מח 232
סימן מט 233
סימן נ 234
סימן נא 235
סימן נב 236
סימן נג 240
סימן נד 244
סימן נה 245
סימן נו 248
סימן נז 249
סימן נח 251
סימן נט 253
סימן ס 254
סימן סא 255
סימן סב 256
סימן סג 258
סימן סד 259
סימן סה 260
סימן סו 261
סימן סז 264
סימן סח 266
סימן סט 267
סימן ע 270
סימן עא 271
סימן עב 274
סימן עג 275
סימן עד 277

פרק ה 279
סימן א 279
סימן ב 280
סימן ג 280
סימן ד 281
סימן ה 282
סימן ו 283
סימן ז 287
סימן ח 288
סימן ט 289
סימן י 290
סימן יא 291
סימן יב 292
סימן יג 292
סימן יד 293
סימן טו 295
סימן טז 296
סימן יז 299
סימן יח 300
סימן יט 301
סימן כ 302
סימן כא 303
סימן כב 306
סימן כג 308
סימן כד 309
סימן כה 312
סימן כו 313
סימן כז 314
סימן כח 314
סימן כט 316
סימן ל 317
סימן לא 319
סימן לב 319
סימן לג 324
סימן לד 325
פרק ו 326
סימן א 326
סימן ב 328
סימן ג 332
סימן ד 334
סימן ה 336
סימן ו 337
סימן ז 341
סימן ח 342
סימן ט 343
סימן י 344
סימן יא 345
סימן יב 346
סימן יג 349
סימן יד 351
סימן טו 354
סימן טז 357
פרק ז 358
סימן א 358
סימן ב 360
סימן ג 361
סימן ד 363
סימן ה 364
סימן ו 365
סימן ז 369
סימן ח 372
סימן ט 373
סימן י 377
סימן יא 381

סימן יב 384
סימן יג 388
סימן יד 389
סימן טו 389
סימן טז 391
פרק ח 391
סימן א 391
סימן ב 393
סימן ג 394
סימן ד 396
סימן ה 397
סימן ו 397
סימן ז 399
סימן ח 402
סימן ט 403
סימן י 404
סימן יא 405
סימן יב 406
סימן יג 408
סימן יד 409
סימן טו 410
סימן טז 410
סימן יז 411
פרק ט 413
סימן א 413
סימן ב 415
סימן ג 416
סימן ד 417
סימן ה 418
סימן ו 419
סימן ז 420
סימן ח 421
סימן ט 423
סימן י 424
סימן יא 426
סימן יב 427
סימן יג 427
סימן יד 428
סימן טו 428
סימן טז 430
סימן יז 431
סימן יח 433
סימן יט 434
סימן כ 434
סימן כא 435
סימן כב 436
סימן כג 437
סימן כד 438
סימן כה 439
סימן כו 441
סימן כז 442
סימן כח 444
סימן כט 445

הקדמה

הקדמת הגאון המחבר מוהר"ר שלמה לוריא זצלה"ה שלמה אמר בחכמתו. ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ. המכוון בו. שאינו מן האפשרי לעשות ספר וחבור שיספיק מבלי זולתו. ויתפאר בו עושהו הא לך שלחן ערוך עם כל כליו. א"א כי מרוב הוספה תתרבינה עליו הוספות אחרות באחרית הימים. אך נסיון אחד בא לידי בלילה ע"י נר מצוה ותורה אור כאלו הראוני מן השמים ונתנו לי הורמנא ואמיץ כח מלכותא דרקיעא ופתחו לי שערי אורה. לומר עסוק בתורה. דון ואסור והתר והורה הוה גבור כארי שבחבורה. וכתוב על הספר והבא להם תשורה. ולך בנתיב היושר ואמת דרך ארוכה וקצרה. ובחולק מחכמתו ליראיו בטחתי אשר חפץ ה' בידי יצליח. ובגלל הדבר הזה לא יכולתי להתאפק ולמשול ברוחי מלעשות ספר וחבור אף שאין קץ כמו שנזכר. מ"מ צוק העתים והכוס דעת המחלקים הביאוני הלום להעלות בספר. ושמתי לבי לתור בחכמה ולחקור אחר שורש הענין. והעבודה שלפעמים שבוע אחד ישבתי משתומם בדמיון השכל עד שיגעתי ומצאתי שורש הענין. ואז כתבתיו בספר. וזו הוא שטתי להביא כל הדעות בין הקדמונים בין האחרונים ולא נשאתי פנים לשום מחבר אף שהדור שלפנינו לעת הזאת מרוב חלשת ורפיון ידם אין יכולת בשכלם להשיג שגדול אחד מן המחברים יטעה בדמיונו וסוברים מה שכתוב בכתב ישן אין להרהר אחריו ואין נותנים טעם אלא לסתור דברי חבריו. וכל מה שיוצא מפי אדם אפילו הוצק חן בשפתיו ופיו מפיק מרגליות אפ"ה אומרים מה גבר בגוברין. הלא גם לנו לשון למודים ויד ושם בתלמוד כמותו. אבל האמונה באמונת שמים שהוכחתי כמה וכמה פעמים בפרט מן הפוסקים האחרונים שטעו בכמה מן התלמוד. כאחד מן התלמידים הטועין בענין עיון הלכה. ע"כ שמתי פני כחלמיש ואומר אמרתי בני עליון כולהון אכן כאדם ידרשון. ולמה לא אאמין לשום אחד מן המחברים יותר מחברו. אף שיש הכרע גדול בין מעלותם למי שמורגל בהם בעיון רב. מ"מ התלמוד הוא מכריע וראיות ברורות יצדקו ויתנו עדיהן. ולפעמים מחבר אחד כיון הלכה ולא מטעמי' בעבור כל זאת דרשתי וחקרתי היטב בשבע חקירות ובשבע בדיקות אחר כל מקור ומחלב ההלכה בתכלית היגיעה והעיון ובמעוט שינה וברוב שיחה עם חברי ותלמידי יותר מכלם ולבי עם הספר. וכל הקורא בו ימצא מקור חוצב משם עם המופתים ויבין וידע שלא הנחתי שום מחבר שלא עסקתי בעיוני בו קודם חתום גז"ד וקראתיו ים של שלמה אקוה לאל כשמו כן הוא כי מלא הוא על כל גדותיו בעי' שמעתת' ועסק ההלכ' ובאור התו' לפעמים עם דעת כל המחברי' והחדושי' עם כל התשובו' והכתבים והאחרונים כל מה שהוסיפו בשאלות ותשובות:

פרק א

סימן א

דין המביא גט ממדינת הים והוא שליח להולכה צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. וכן המוליך מא"י לח"ל אבל בא"י אין צריך. והמביא מח"ל הסמוך לא"י א"ע לומר בפ"ג ובפנ"ח. אבל בכפר המובלע והוא רחוק צריך לומר. וכל זה מדינא. אבל האידנא דין א"י כח"ל כמו שיתבאר עוד לפנינו. ושליח לקבלה אין צריך לומר בפני נכתב ובפנ"ח:

המביא גט ממדינת הים והוא שליח להולכה צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. אבל לקבלה אינו צריך כמו שתמצא בתוס' בסוף פ"ב ר"ג אומר לאו דוקא ממדינת הים שהוא רחוק אפילו מרקם וחגר שהן קדש וברד וסמוכות לא"י אפ"ה צריך לומר בפנ"כ ובפנ"ח. ר"א אומר לאו דוקא סמוך לא"י אלא אפילו מכפר לודים שהוא ח"ל ללוד שהוא א"י והוא מובלע בתוך תחום של א"י אפ"ה צריך לומר בפנ"כ ובפנ"ח. וחכ"א אינו צריך שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח המביא גט ממדינת הים. והמוליך. פי' מארץ ישראל לח"ל, ואין הלכה לא כר"ג ולא כר"א אלא כת"ק. דדוקא ממדינת הים לא"י או מא"י לח"ל הלכה כחכמים. וק"ו לרבא דאמר וחכמים מפרשי מילתא דת"ק דלאו דוקא קאמר המביא ממדינת הים אלא אף המוליך קאמר והא דקאמר ת"ק דוקא ממדינת הים דמשמע רחוק אבל, סמוך וכ"ש מובלע לא בעי לומר בפנ"כ ובפנ"ח. ונראה בעיני דוקא סמוך אבל מובלע והוא רחוק יותר משיעור הסמיכות לא. ומ"ה נראה בעיני שהזכיר ר"א מכפר לודים ללוד דלא תימא מאחר שהוא מובלע אפילו הוא רחוק ובהא פליגי ת"ק ור"א. ע"כ קאמר ללוד שהוא סמוך שהרי שם הכפר נקרא עליו. דבהא פליג ת"ק ומשום דסמוך אפילו לא הי' מובלע. אבל מובלע ורחוק לא ומש"ה קאמר בגמרא לקמן מכפר לודים. אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי הא אתרא והוי כמבי כובי לפומבדיתא משמע דהודיע לנו דסמוך הוא ומש"ה פליג ת"ק. ולאו משום מובלע בלחוד כדפרשי'. כתב הר"ן וז"ל מדכתב רש"י דשליח זה השנוי במשנה הבעל עשאו שליח להולכה נ"ל שכתב כן משום דאי הוי שליח קבלה כיון שהאשה נתגרשה בקבלתו א"צ לומר בפנ"כ ובפנ"ח והיינו נמי דפרכינן בפרק המביא עלה דמתני' דתנן האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפנ"כ ופנ"ח ואשה מכי מטי גיטה לידה אתגרשה לה. דאלמא דכל שנתגרשה בקבלתה א"צ קיום הגט וטעמא דמילתא דכיון דמדינא לא צריך. אלא מפני חשש שמא יבא הבעל ויערער אין לחוש לערעורו אלא כשהוא נותנו לשליח הולכה לפי שבשעה שהגט יוצא מתחת ידו אינו גומר ומגרש ולפיכך חוששין שמא ימלוך ויערער. אבל כל שהוא נותנו לידה או ליד שליח קבלה הרי בשעה שהגט יוצא מתחת ידו גומר ומגרשה. וכיון שאין

לחוש שמא יבא ויערער הרי האשה מותרת לינשא אע"פ שלא נתקיים הגט דכל היכא דליכא למיחש לערעור דבעל אין האשה צריכה לקיומה של גט מי' אם בא בעל וערער יתקיים בחותמיו דה"ל כאותה ששנינו בפרק המביא גט בא"י א"צ שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו כנ"ל ע"כ ודברים של טעם זה.

סימן ב

דין המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים צריך לומר בפנ"כ ובפנ"ח אבל לא מהגמוניא להגמוניא דבא"י אפילו קפדי אהדדי:

המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח רשב"ג אומר אף מהגמוניא להגומניא פי' עיר אחת בא"י שיש בה שני הגמוניות וקפדי אהדדי ונראה אף לפי' ר"ת ור"י שפוסקי' הלכה כרשב"ג במשנתינו מ"מ הכא הלכה כת"ק דא"ל לומר בפנ"כ ובפנ"ח אלא המביא גט ממדינת הים ולא בא"י. והטעם כי בא"י לעולם עדים מצויים לקיימו שכולם שכיח בהדדי בעליית' לרגל ובבתי דינים הקבועים שהרי סתם אח"כ לקמן ותניא המביא גט בא"י א"צ לומר בפנ"כ כו'. והוי מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם ומש"ה לא תנא מילתא דרשב"ג אסיפא דמתני' המביא גט בארץ ישראל א"ל לומר כו'. דהא רשב"ג בא"י איירי אי לאו דבא לסתום אחר כך דבא"י לא פלוג. ואין אומרים בפנ"כ ובפנ"ח תו שנינו ר' יודא אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח פי' מרקם עד סוף כל העולם למזרח ורקם עצמו הוי מדינת הים ומאשקלון לדרום ואשקלו' כדרום ומעכו לצפון ועכו כצפון ר"מ אומר עכו כארץ ישראל לגיטין ואין הלכה כר"מ אלא כר' יהודא:

סימן ג

דין דצריך י"ב שורות בגט לא פחות ולא יותר. ומ"מ אם חיסר או הותיר לא פסלינן ליה. אבל מ"מ היכא דלא נשאת או היכא דליכא חשש עיגון ראוי להחמיר ולכתוב גט אחד:

פסק ונהגו לשרטט י"ב שורות בגט. ואומר ר"ת משום דגט בגי' י"ב ומשום זה יש לישב נמי הא דלא תני במתני' גט אשה. משום דסתם גט גט אשה הנכתב בי"ב שורות כמנין גט. אבל מה שא' אין עדים חותמין על הגט וכו'. או וכן לגיטין בפ' התקבל. איירי נמי בשאר שטרות כי בכולן לא כתב גט לחוד. וכ"ח כתב משום דכתיב ספר כריתות כנגד ג' פעמים ד' שיטות שמניח בתורה בין ספר לספר לבד משנה תורה דלא קא חשיב שאינו אלא חוזר על הראשונות. וכשם שמצינו בס"ת שאינו אלא למלוה ולא לעיכוב. ה"נ גבי גט שאם חיסר או הותיר בשיטין לא פסלינן ליה. אבל מ"מ היכא דלא נישאת או היכא

דליכא חשש עיגון ראוי להחמיר ולתת גט אחר. מאחר שמנהג אבותינו תורה היא וכבר נהגו כך מימים קדמונים מימי הגאונים עד עתה ויש להם על מה לסמוך ודומה קצת לשינוי מטבע:

סימן ד

דין היכא ששנים שלוחים הביאו גט אין צריכין לומר ב"נ וב"נ ונותנים לה אע"פי שאין מכירין חתימת העדים ואע"פ שאינו מקוים בחותמיו ותנשא בו. ואפילו אתא הבעל ומערער ואומר שהגט מזויף אינו נאמן ולא בעי קיום:

מ"ט אומר בפנ"כ. רבה אומר לפי שאין בקיאין לשמה ורבא אומר לפי שאין עדים מצויין לקיימו מאי בינייהו דאתיוהו בי תרי פי' לא מבעי' למימר היכא דמקוים או שיש עדים לקיימו אלא אפילו אתיוהו בי תרי ואין מכירין חתימות העדים רק שהם שלוחים. לרבה בעי למימר בפנ"כ וכו'. ולרבא לא בעי למימר בפני נכתב וכו' כלל דמה אם יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני כדלקמן בפרק שני. ומש"ה נאמנים אפילו אם אמר הבעל לא שלחתים ומאחר שהבעל בודאי שלחם לא חיישינן שמא זייפו הבעל והחתימו בעדים פסולים דאינו חשיד לקלקלה במתכוין כך כתבו התוס' בשם ריב"ם. ולשונו מובן דאינו חשוד לקלקלה במתכוין. הא אי אתא בעל וערער בעי קיום חותמיו וכן כתב הא"ז והטור להדיא. וקצת לשון הגמרא משמע כך דקאמר ליבעי תרי מידי דהוי אקיום שטרות בעלמא משמע אפילו היכא דאיכא תרי מ"מ צריכים לקיי' הגט כמו שאר שטרות. ומ"מ אין ראי' מזה דה"ק ליבעי תרי שלוחי דאז הוי כאלו קיימוהו ומדברי הרא"ש דאפילו אי אתא בעל וערער לא בעי קיום וז"ל אינו חשוד לקלקלה כדאיתא בירושלמי וחש לומר שמא החתימו בעדים פסולים אמר ר' אבין אינו חשוד לקלקלה בידי שמים אבל בב"ד הוא חשוד לקלקלה פי' להוציא לעז בפני ב"ד ולומר מזויף הוא ומתוך שהוא יודע שאם בא בערער ערערו בטל. אף הוא מחתימו בעדים כשרים ע"כ משמע להדיא דאין שייך ערער בתרי שלוחים. וכן כתב הרמב"ם וז"ל. שנים שהביאו גט בח"ל אע"פ שלא נכתב ונחתם לפניהם הואיל ונתנו להם הבעל ליתנו לאשתו הרי אלו נותנים ומגורשת. שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אע"פ שאינו מקוים שהרי שלוחיו הם עדיו שאלו אומרים השנים בפנינו נתגרשה הרי זו מגורשת אע"פ שאין שם גט ועיקר הדין של ב' שלוחים לקמן בריש פרק ב':

סימן ה

דין דשליח אחד אומר בפ"נ ובפ"נ נאמן לומר שהבעל עשאו שליח בעדים אע"פ שאין מכירין חתימות עדי השליחות או אפילו אין לו שום עדות בשליחות ודוקא כשאין הבעל

מערער אבל אם מערער ואומר לא שלחו. אז אם אין לו שום עדי שליחות הבעל נאמן. ואם נשאת תצא והולד ספק ממזר. אבל אם יש לו עדי השליחות אפי' אינו מקוים אין הבעל נאמן לערער כלל. ובארנו דאף בא"י שא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ. מ"מ נאמן על השליחות לומר שהבעל עשאו שליח כשאין הבעל מכחישו. וגם היכא דאמר בפ"נ ובפ"נ מ"מ אם בא הבעל בראי' ברורה שהוא מזויף הגט בטל ואפילו בשני שלוחים. אם לא שאומרים בפנינו חתמו העדים דאז אינו בטל אם נשאת אבל לכתחילה לא תנשא:

פסק הרא"ש דבחד אי אמר בפנ"כ ובפנ"ח תו לא מצי הבעל למימר לא שלחתיו אע"פ שאין עדים שעשאו שליח דכי היכי דהימנוהו רבנן לומר בפנ"כ ובפנ"ח הימנוהו נמי לומר שהבעל עשאו שליח כיון שהגט יוצא מתחת ידו ולא מצי בעל מכחיש ליה וכתב עוד וכן נ"ל מסברא. דאי לא מהימן לומר שהוא שליח הבעל. נמצא צריך השליח לקיים כתב שליחותו, וא"כ למה הוצרכו משום עיגונה להאמין לשליח על קיום הגט. נימא כי היכא שיקיים השליח, כתב שליחות יקיים חתימות הגט אלא ודאי כיון שאין עדים מצויים לקיימו האמינוהו חכמים על הכל ע"כ. ואינו נראה בעיני שיהא נאמן על השליחות היכא שהבעל מכחישו מאחר שאין לו ראי' כלל, בשלמא אם יש לו כתב הרשאה רק שאינו מקוים אפילו אי טעון הבעל מזויף הוא ולא שלחתיו אינו נאמן כמו שלא הצריכו קיום על הגט מאחר שהקיום אינו אלא חומרא בעלמא דאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד הקילו בו משום עגונא אבל בלא עדים ושטר נראה בעיני פשוט דלא מהימן היכא דמכחיש לי'. ואם נישאת תצא והולד ספק ממזר וכן יראה מן הטור שלא כתב אלא שהשליח לא בעי קיו' בעדות שליחות ואף בלא עדות מהימן אבל לא כתב אפילו מכחיש ליה הבעל משום דבכה"ג לא מהימן היכא דלית ליה עדות כלל שוב מצאתי בתשובת הרא"ש שכתב וחילק ממש כדברי וכתב באותה תשובה היכא שאין לו עדי שליחות כלל שאינה ראויה להתירה באותו הגט אפילו בלא ערעור. רק שכתוב בסוף שריב' בר סמכא הוא וראוי להתיר ע"פ דבריו וא"כ אני אומר כדי לנו בזה שנקל להתיר לכתחילה בלא עדי שליחות. אבל אי אתא הבעל ומערער פשיטא דערעורו ערעור כמו בא"י היכא שלא אמר בפנ"כ כמו שנכתוב לקמן. ומה שכתבתי שהוא נאמן על השליחות אפילו בלא עדים כלל היכא דלא מכחיש ליה נראה דאף בא"י דלא בעי לומר בפנ"כ ובפנ"ח אפילו הכי נאמן על השליחות כשם שנאמן על קיום הגט. וכן כתב הטור בשם הרמ"ה. וכתב הרמב"ם אף היכא דאמר בפנ"כ כו' דהימנוהו רבנן כבי תרי. מ"מ אם בא הבעל בראיה ברורה שהוא מזויף הרי זה בטל. שלא האמינו לדבריו של שליח אלא לדחות ערער של הבעל. אבל במקום שהעדי' מכחישין

לא האמינו. ונראה בעיני אף היכא שהביאוהו שנים אם בא הבעל בראי' ברורה הרי הגט בטל. שהרי הם לא אמרו בפנ"כ ובפנ"ח אלא דלא חשיד לקלקלה ומאחר שהביא עדים על דבריו א"כ חזינן שקלקלה. והיכא שנתקיים בחותמיו. כגון שמכירים חתימות העדים נראה שאפ"ה הגט בטל. שהרי יש כאן עדים שחתם אותם בזיוף וא"כ ע"כ בטל הקיום בחותמיו. שהרי אשתכח דהוי זיוף וחתם בדדמי כהאי עובדא בב"ב. אלא אם כן אומרים שבפניהם חתמו דאז הגט לא הוי בטל ואם נשאת לא תצא. ומ"מ לכתחילה לא תנשא. כדמשמע בתלמוד מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני והיינו משום דמוקמינן האשה לכתחילה על חזקת א"א ואסורה להנשא:

סימן ו

דין דהאידנא בכל המקומות צ"ל בפ"נ ובפ"נ ואפי' בא"י ממקום למקום וביארנו דדוקא הלשון בפ"נ ובפ"נ הוא דהימנוהו רבנן לשליח אבל אם אמר ידעתי ומכירני חתימות העדים אינו נאמן:

פסק הרי"ף וסוגיא כרבא. דהיכא דאתיוהו בי תרי או באותה מדינה במדינת הים או היכא דאיכא עדים דמקיימו ליה לא צריך למימר בפנ"כ ובפנ"ח. וכן פסק הרמב"ם והרא"ש אחריו ועיקר ולפי המסקנא דמסקינן לקמן בסוגיא דרבא מצריך אפילו באותה שכונה לומר בפנ"כ ובפנ"ח משום דניידי. א"כ האידנא בכל המקומות ניידי. וצ"ל בפנ"כ ובפנ"ח כמו שכתב ר"ת., וכל האחרונים והרמב"ם הוסיף דהאידנא אפילו א"י כח"ל לגיטין דהא ליכא ב"ד קבועים וליכא דוכתא דלא צ"ל בפנ"כ ובפנ"ח א"ל דאתיוהו בי תרי ודוקא היכא דאמר בפנ"כ כו'. אבל אי אמר ידעתי ומכירני חתימת העדים לא הימנוהו רבנן כך פסקו התוס' וכל האחרונים מאחר דאינו דומה לקיום דעלמא דבעינן ב' והכא בחד סגי ע"כ לא מהימנוהו רבנן אלא בלישנא דידהו בפנ"כ ובפנ"ח דמידק דייק ולא מרע נפשי' לומר שנעשה בפניו והוא לא ראהו מעולם והיכא שלא אמר אלא בפנ"ב ונחתם תמצא לקמן בסימן י"ג ומה שאמרנו דהאידנא בכל המקומות חשיבי ניידי א"כ אפילו משכונה לשכונה או מבית לבית צ"ל בפנ"כ ובפנ"ח וכ"כ באורחות החיים דאפילו מבית לעלי' צ"ל בפנ"כ ובפנ"ח כדפי' ר"ת מידי דהוה אבני מחוזא דניידי וכן כתב המ"מ שכן דעת הרשב"א אלא שכ' שאין כן דעת הרמב"ם אלא דוקא ממקו' למקו' אבל באותו מקום לאו כ"ע כבני מחוזא ע"כ אכן רוב האחרונים לא חלקו בדבר אלא פסקו סתמן דהאידנא חשבינן כבני מחוזא ואף לפי מה שנכתוב לקמן בפ"ב בסימן ה' דאין לגרש ע"י שליח כששניהם' הבעל והאשה בעי' מ"מ איכא נ"מ כגון שמס' גט לשליח להולכה לאשתו לשכונה אחרת והבעל הלך לדרכו מהעי' שאז צ"ל בפנ"כ ובפנ"ח:

סימן ז

דין דאין ממנין חכם על סדר הגט רק חכם שהוא בשלימות הידיעה שיודע בטיב גיטין וקידושין וביארנו דשליח אינו רשאי להחמיר ולעמוד על כל אות ואות מכתיבת הגט שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים רק כמו שיתבאר לפנינו כשמכוין להחמיר אבל היכא דלא בא להחמיר אין קפידא אם עומד על כולו ועוד כתבנו שאין לזיי"ן אותיות שעטנ"ז ג"ץ שבגט שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים:

פסקינן בסוגיא בר הדיא בעי לאתוי גיטא אתא לקמיה דרב אחא דהוי ממונא אגיטין ופרש"י משום דק"ל כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן ומש"ה הוה ממנין בכל עיר ועיר גברא רבא לאורוי היכא נעביד ע"כ. וע"ז נתפשט המנהג האידנא שחכם העיר מסדר כל הגט מתחילתו ועד סופו וזולתו לא ירים הסופר וה"ה החותם את ידו והשליח את רגלו אלא כפי אשר מורה החכם ותקנתה קלקלת' שאין ממנין חכם בשלמות החכמה הצריכה לו אלא מי שהוא נסמך ונקרא בשם מורינו הוא החכם והמסדר בין ידע ובין לא ידע ואי אישר חילי אבטלי' ונחזור לסוגיא א"ל צריך אתה לעמוד על כל אות ואות אתא לקמי' דרב אמי ורב אסי א"ל לא צריכא וכי תימא אעביד לחומרא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים וכתב הטור וז"ל ואם בא להחמיר על כתיבה כו' אין שומעין לו ונראה דדייק בלישנא אם בא להחמיר ולכוין משמע היכא, דלא בעי להחמיר אין קפידא אם עומד על כולן ומשום הא שלא להוציא לעז נהגו נמי שלא לזיין באותיות שעטנ"ז ג"ץ בגט כמי שעושין בס"ת ונראה אפילו אם אינם עושים כדי להחמיר מ"מ אסור מאחר שנראה מזויף לפנינו הרואה סבר שמחוייב לזיינו כמו ס"ת ולא נקרא כתב בלא זיוני ויוציא לעז על גטין הראשונים:

סימן ח

דין השליח צריך לעמוד בשעת כתיבת הגט ולא יעמוד על כולו אלא אפילו לא ידע אלא שיטה אחת שנכתבה לשמה ואפילו אם לא ראה הכתיבה אלא שמע שבשעה שתיקן הסופר את הקולמוס והקלף אמר שעושה כן כדי לכתוב הגט לשמה סגי ובלבד שיראה הסופר תיקון הקולמוס וכו'. ובאותה שעה אמר הסופר שעושה כדי לכתוב הגט לשמה אבל אי לא ראה שום דבר אלא שמע קול קולמוס בכתיבתו על הקלף שמשמיע כעין קן קן לא סגי ובארנו דלאו דוקא ששמע מן הסופר אלא אפילו שמע מן הבעל שאמר לסופר שיכתב לשמה וראה שלקח הקולמוס והקלף לכתוב סגי ועוד בארנו אם לא שמע מענין לשמה אפילו רואה כתיבת הגט פסול. וכל זה לא צריכינן אלא בשליח אבל בלא שליח א"ע הסופר לומר בפני עדים שהוא כותב לשמה וגם א"צ עדים שיראו הכתיבה והאידנא

מחמירין שיאמר הבעל לסופר שיכתוב לשמה וכן לעדים שיחתמו לשמה וכן יאמר הסופר ועדי החתימה ישמעו מפי סופר שאומר כן ויהיו אצל הכתיבה לכ"ה בשיטה ראשונה וכן יאמרו עדים בשעת חתימה שהם חותמים לשמה. ואין לשנות המנהג:

רבב"ח אייתי גיטא דפלגא איכתב קמיה ופלגא לא איכתב קמי' אתא לקמי' דר' אלעזר א"ל אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה שוב אין צריך פי' שלא ידע אלא בשיטה אחת שנכתב לשמה מסתמא סיימו כולו לשמה ורב אשי אמר אפילו שמע קן קולמוס וקן מגילתא ותניא כוותיה המביא גט ממדינת הים אפילו הוא בבית והסופר בעלי' הוא בעלי' והסופר בבית אפילו נכנס הסופר ויוצא כל היום כולו כשר ומדאמר הוא בבית וסופר בעלי' הא לא קחזי ליה אלא דשמע קן קולמסא וקן מגילתא ופרש"י בחד לישנא תיקון הקולמוס והקלף שתקנה לשמה כשחותכים אותו ומחליקים אותו וכתב הרא"ש לא שיהא צריך תיקון הקלף והקולמוס לשמה דדוקא כתיבה וחתימה הוא דבעי לשמה אלא שמע שאמר הסופר בשעה שתיקן הקולמוס והקלף שאמר כדי לכתוב את הגט לשמה ומסתמא כן עשה אבל מ"מ נראה דאיירי שראה תיקון הקולמוס והקלף ובאותה שעה אמר הסופר שעושה כן כדי לכתוב הגט לשמה ומה שאמר הברייתא אפילו הוא בבית וסופר בעלי' כו' היינו בעת הכתיבה שלא ראה הכתיבה כל עיקר ואין להקשות א"כ אמאי קאמר הוא בבית כו' הלא אפילו לא היה השליח אצל הסופר בבית כל עיקר אפ"ה כשר מאחר שאיירי שכבר ראה תיקון הקולמוס והקלף וי"ל דאין ה"נ, אלא רבותא קא משמע לן דלא תימא מאחר שהוא בבית א"כ צריך לראות הכתיבה ולא סמכינן אקן קולמוס וכו'. אי נימא מאחר שהיה בבית אצלו ולא ראה א"כ מסתמא אית ביה ריעותא קמל"ן דאפ"ה כשר וראוי לכתחילה לעשות כן והשתא מיושב שפיר מה דמסקינן בפ"ב דסומא פסול להיות שליח שהרי לא יכול לומר בפנ"כ כו'. הרי שאינו יוצא בשמיעת הקן לחוד א"ל שראה שתיקן הקולמוס והקלף עוד פירש"י פי' אחר וכתב ול"נ קן קולמסא וקו מגילתא ששמע קול העברת הקולמוס על הקלף שמשמיע קן בשעת הכתיבה ע"כ. ולפי פי' זה נראה אפי' לא ראה שום דבר אלא שמע קול הקולמוס כותב סגי וכן כתב הטור וכן פסק הרמב"ם ולא נהירא דא"כ הל"ל קן קולמסא ומגילתא. הוי, משמע שהקולמס משמיע קן על מגילתא ומדאמר קן קולמוס וקן מגילתא משמע דכל חד ענין באפי' נפשי' הוא והיינו תיקון הקולמוס והקלף וכן פי' בערוך בשם רב האי גאון ונראה דלאו דוקא ששמע שאמר הסופר כדי לכתוב הגט לשמה אלא אפילו שמע שהבעל אמר לסופר כתוב גט לאשתי פלונית שאני מגרשה וראה שלוקח הסופר הקולמו' והמגלה לכתוב בו הגט סגי דמסתמא כן עשה אע"פ דלא סגי במחשבה לחוד כאשר כתב ר' ברוך והביאו

הרא"ש בה"ק מ"מ אמרי' מסתמא עשה הסופר בהכשר וכדינו וכן פסק בא"ז ונראה בעיני דבעי שידע השליח שהוא נכתב לשמה ואפילו אם ראה כתיבת הגט ולא שמע שהוא לשמה לא מהני אף דק"ל כרבא דלא חיישינן דלא נכתב לשמה דכ"ע ידעי ומתוך קושיא זו רוצים ליישב הא דאמר לעיל אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה כו'. כלומר שלא ראה אלא שיטה אחת דהיינו שם האיש והאשה שהוא התורף דבעי' לשמה שוב אין צריך לראות הכתיבה וכן יראה מן הרמב"ם דלאו דוקא דבעי שידע השליח שנכתב לשמה אלא כל שנכתב לפניו אפילו שיטה אחת או שמע קול הכתיבה סגי ולא נהירא דא"כ לא ה"ל למימר שיטה אחת לשמה אלא הל"ל שיטה אחת או תורף הגט אלא נראה בעיני מאחר דתיקנו חכמים שיאמר בפני נכתב כדי דלא אתו לאחלופי בקיום שטרות דעלמא שיאמרו נמי דסגי בקיום עד אחד מש"ה תיקנו לומר ג"כ בפנ"כ שאין כן בשטרות להודיע שאין למדין שטרות מגיטין. וס"ס מה יועיל מה שנכתב בפניו בשלמא החתימה בפניו הוא קיום שאינו מזויף אבל בכתיבה מה מהני בפניו או שלא בפניו אם לא שיאמר בפ"נ כתיקונו והתיקון שלו הוא לשמה ומש"ה אי לא שמע שהוא לשמה או מפי הסופר או מפי הבעל כדפרי' לא יכול לומר בפ"נ כלל ופסול ומ"מ לא בעינן כל זה אלא בשליח אבל בלא שליח א"צ הסופר לומר בפני העדות שהוא כותבו לשמה וגם א"ל העדים שיראו הכתיבה וכן פסק בספר התרומות רק שהאידנא מחמירין שיאמר הבעל להסופר שיכתוב הגט לשמה וכן יאמר הסופר לעידי החתימה ישמעו מפי הסופר שיאמר כן ויהיו אצל הכתיבה לכל הפחות שיטה הראשונה וכן אומרים העדים בשעת חתימתן שהן חותמי' לשמה אחר שיאמר אליהם הבעל שיחתמו גט זה לשמה ואין לשנות המנהג:

סימן ט

דין אם שמע שליח מהעדים בשעת תיקון הקולמוס שמתקנים כדי לחתו' הגט לשמה מהני אבל לכתחילה ראוי להחמיר לראות כל החתימה:

פסק כתב הרמב"ם בפ"ד אפילו לא ראה אלא שיטה אחת או שמע קול הקולמוס כותב ועדים חתמו לפניו הרי זה אומר בפנ"כ ובפנ"ח משמע להדיא מדבריו דגבי עדות דבעי קיום לא מהני אלא א"כ חתמו בפניו ולא סגי בקן קולמוס וכן כתב הטור להדיא וז"ל וכל זה דוקא בכתיבת הגט אבל בחתימת הגט כ"מ שצריך לומר בפנ"כ ובפנ"ח צריך שיראה כל החתימות מתחלה ועד סוף ע"כ. ואני אומר דהתוס' והרא"ש לא ס"ל הכי דא"כ מאי שקלי וטרי במה דסומא אינו כשר להביא גט בשמיעת קן הקולקוס וקן מגילתא תיפוק לי' דפסול משום החתימה דבעינן שתהא בעניו ממש אלא בוודאי כמו שמועיל קן קולמו'

כו' גבי כתיבתו ה"ה כה"ג גבי חתימתו בפרט מאחר שאינו אלא לקיום שאינו מזויף וא"כ מאחר ששמע שהעדים אמרו בשעת תיקון הקולמוס שעושים כדי לחתום אותו הגו לשמה בודאי מהניוק"ו אם לא ראה כל החתימה אלא התחלתה דמהני ומ"מ לכתחלה ראוי להחמיר:

סימן י

דין דכתיבת הגט בעינן לשמה ועוד בארנו דאין מועיל כלל בעדי החתימה בלא עדי מסירה ואע"פ דאיכא עדי מסירה מ"מ צריך לכתחלה שגם העדי חתימה יחתמו לשמה ומ"מ היכא דחתמון שלא לשמה או שהיה בחתימות חק תוכות אע"פ שראוי להחמיר לכתחלה מ"מ היכא שיש לחוש לעיגון כגון גט הבא מרחוק או משומד שיש לחוש שלא יתן גט אחר אז נותנים לכתחלה וכ"ש היכא דנשאת בגט כזה דלא תצא כלל וכן הדין בגט שאין בו עדים כלל ועוד יבואר יותר לקמן בפרק השולח:

פסקינן לעיל בסוגיא ולרבה דאמר משום שאינן בקיאין לשמה מאן האי תנא דבעי כתיבה וחתימה לשמה אי ר' מאיר חתימה בעי לשמה כתיבה לא בעי לשמה אפילו מדרבנן כו'. אי ר' אליעזר כתיבה בעי לשמה חתימה לא בעי כלל ומשני ר' אליעזר היא ונהי דחתימה לא בעי אבל היכא דאיכא עדי החתימה בעי לשמה דאמר ר' אבא מודה ר' אליעזר במזויף מתוכו שהוא פסול רב אשי אומר ה"מ ר' יהודה היא דתנן ר' יהודה פוסל עד שתהא כתיבה וחתימה בתלוש אלמא דסבר וכתב לה דכתיב בגט קאי אכתיבה וחתימה ופריך מעיקרא מ"ט לא מוקמינן כר' יודא ומשני מהדרינא לאוקמי כר' מאיר דסתם מתני' כוותי' ומהדרינא לאוקמא כר' אליעזר משום דק"ל כוותיה בגיטין בהא דינא וכתב הא"ז וז"ל ק"ל כר"א דגט שאין עדים חתומי' עליו כלל כשר ותנשא בו לכתחלה אבל חתומים עליו עדים פסולים או שחתמו שלא לשמה פסול ומודה ר"א דעדי חתימה כרתי אפילו בלא עדי מסירה ע"כ. ובא"ז גדול מפרש דשלא לשמה פסול מדאורייתא בחתימה והטעם אע"ג דאית לי' כלרא דוכתב דקרא אכתיבה קאי ולא אחתימה היינו דוקא היכא דליכא עדים כלל אבל היכא דאיכא עדים קסבר דשלא לשמה אכולי מילתא דכתיבה בגט קאי ע"כ, וא"א לפרש שהוא פסול מדאורייתא אפילו בדאיכא עדי מסירה א"כ איך מכשירין לקמן אליבא דר"א היכא שחותמי' עכו"ם על הגט בשמות מובהקין דלא אתי לסמוך עלייהו בעדי מסירה ומה מועיל כל זה הלא ס"ס פסול בחתימת העכו"ם דלא חתמי לשמה כמו גבי כתיבה דעכו"ם אדעתא דנפשי' קעביד ושמא גמר בלבו לשם אחר כדאמרינן לקמן בפירקן וא"א ליישב הא"ז אלא בדליכא עדי מסירה ואזיל הוא לשטתי' שכתב כדברי הרי"ף דעדי, החתימה כרתי אפילו בלא עדי מסירה

וכיון דאינהו עבדי כריתות א"כ וכתב דקרא קאי נמי עלייהו אבל היכא דאיכא עדי מסירה ועדי החתימה לא אתו אלא מפני תיקון העולם ודאי אין שום פסול מן התורה שייך בהו ולפי זה אפשר לנו לומר דאף הא"ז מודה היכא דאיכא עדי מסירה וחתמו שלא לשמה דאפילו פסולה דרבנן ליכא. לכן כתב מהרא"י ואני אומר דאף לפי סברת הא"ז דעדי חתימה כרתי אף לר' אליעזר מ"מ לא יתכן לומר שלא לשמה פסול בחתימה דא"כ רב אשי אמאי דחק לאוקמי כר' יהודא לוקמי כר' אליעזר כסתמא דתלמודא ופסול משום מזויף מתוכו וכן לאותן שאומרים אפילו היכא דאיכא עדי מסירה אפ"ה שלא לשמה פסול מדרבנן לר' אליעזר כמו שפסק ר' אביגדור כן בפרק המגרש קשה אמאי לא אוקי רב אשי כאוקימתא דתלמודא דדחוק לאשכוחי טעמא דמתני' או כר' מאיר או כר' אליעזר אפילו אי הוה מדרבנן ועדיפא ליה לתלמודא בהכי מלאוקמא כר' יהודא אפילו דתיהוי מתניתין כפשוטו ופסול לשמה מדאורייתא וא"כ רב אשי דשביק תלמודא ואוקי כר' יהודא מסתמא ס"ל דאפילו ודרבנן פסולא ליכא גבי שלא לשמה בחתימה ועוד מאחר דלא שייך פסול שלא לשמה גבי חתימה אלא משום דגזרינן חתימה אטו כתיבה כמו שפירש התוס' ואנן משכחינן בתלמודא גבי ערכאות של עכו"ם היכא דאיכא שמות מובהקים דכשירי ולא גזרינן חתימה אטו כתיבה כלל אף שיש לחלק ולדחוק ולומר דהתם לא שייך גזירה שאין דרך שיכתבו עכו"ם גט כריתות כי בודאי לא ידעו ולא שכיחי למיגזר מה שאין כן בחתימה ס"ס מנ"ל לחלק ולדחוק מאחר דהאי גזירה ליתא כרב אשי שהוא בתרא ועוד אפילו לתלמודא דגזר חתימה אטו כתיבה היינו אליבא דרבה אבל לרבא לא נצטרך להן כל זאת ומנין לנו לגזור היכא שלא גזרו התנאים והאמוראים להדיא ולהטיל פסולי' בגיטין והרמב"ם כתב בפ"ג דקידושין וז"ל סופר שכתב את הגט לשמו ולשמה כהלכתו וחתמו העדים שלא לשמה הואיל ומסרו לה בעדים הרי זה גט אלא שהוא פסול ולמה אינו בטל לפי שאין עדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם ויש מי שהוא אומר שאם חתמו העדים שלא לשמה הואיל והוא מזויף מתוכו הרי זה גט בטל וכן אם היה אחד מעדיו פסול או שהיה בו רק אחד כשר אף שנמסר בעדים הרי זה גט בטל ולא יראה לדבר זה אלא במזויף ודאי ולא במזויף כזה והואיל ונמסר בעדי מסירה כשרין הרי זה פסול מדבריהם עכ"ל וכן הביאו בטור ויראה מדבריו להדיא שסובר היכא דליכא עדות מסירה או שלא לשמה וקרוב ופסול הוי פסול דאורייתא והגט בטל מדאורייתא כמו שכתב הא"ז דוכתב דקרא אעדי חתימה נמי קאי מאחר שהן כרתי ואף היכא דלא כרתי פסול מדרבנן וכבר כתבתי דלרב אשי דהוא בתראה לית ליה האי סברא כל עיקר דא"כ הוה מוקי מתני' כר' אליעזר כדפי' ועוד אומר אני דהרמב"ם שסובר

דהיכא דליכא עדי מסירה אז כרתי עדי חתימה א"כ הסברא נותנת למיפסל בחתימה כל הפסולים השייכים בכתיבה דשמא אתי לסמוך עליהו בעדי החתימה לבד בלא עדי מסירה כדאשכחן דומה לזה גבי ערכאות לקמן היכא דליכא שמות מובהקים דחיישינן דילמא אתי לסמוך עליהו אעדי מסירה ה"נ איכא למיחש דשמא אתי לסמוך עליהו בעדי חתימה לבד מאחר שעדי חתימה לבד כרתי ואז הוי פסול מדאורייתא אם חתמו שלא לשמה אבל לפי מה שכתבו התוס' והוכיחו לקמן בפרק המגרש דעדי חתימה לא כרתי כלל ואין כאן אלא מפני תיקון העולם. וכן הסכמת הרא"ש שם סימן י"ז א"כ לית בהו צד פסול דאורייתא וא"כ לא שייך בהו אפילו פסול מדבריהם אלא בקרוב או פסול או בעד אחד. דשמא אתי לסמוך עליהו בעדי מסירה. אבל שלא לשמה דליכא למיגזר לא איכפת לן. ולפי זה נראה מה שלכתחילה בעינן חתימה לשמה. היינו משום שכבר נתפשט המנהג. ואפשר שמחמירין כר"מ דסבר עדי חתימה כרתי. ולדידי' לא הוי גט כלל היכא דלא הוי לשמה. ומ"ה נהגו נמי לחתום בעדים האידנא על הגט אף שחותכים אותו מיד אחר נתינה. ולא שייך ביה תיקון העולם. וכן כתב מהרא"י בכתבי' מה שנהגו עתה לחתום עדים בגט אף על גב דהלכה כר"א דאומר עדי מסירה כרתי. ואין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם. ועתה אין הגט עומד לראי' שהרי קרעינן הגט מיד אחר הנתינה. נראה למורי הגאון הטעם משום דאוקמינן כמה סתמי משניות ובריייתות כר"מ יש לנו לצאת ידי ספק ולתקנו ג"כ כר"מ. וכענין זה מצינו בהמגרש דאתקנו בגיטא מן יומא דנן וכו' לאפוקי מר' יוסי ואע"ג דהלכה כר"י יש לנו להכשיר הגט גם אליבא דחכמים. וכן פירש"י אע"ג דהלכ' כר' יוסי בעינן לאפוקי מפלוגתא שהיא הגט כשר ולא יצא שום פסול במשפחת ישראל. עכ"ל. ואף שיש לחלק דשאני התם משום דרבנן פליגי עלי' והלכה כותיהו ברוב המקומות מש"כ בר' מאיר. ועוד היכא דאיתמר איתמר דאל"כ צריכים אנו לצאת כל הספיקות שבעולם אף דלא כהלכתא. מ"מ אין לשנות המנהג. בפרט מאחר שהרמב"ם וסיעתו כתבו נמי שהוא פסול מדרבנן ומ"מ נראה לפסוק הלכה למעשה היכא דחתמו עדים שלא לשמה או שקלקלו החתימה והיה בחתימות חק תוכות. דוגמא שפסול בכתיבה לכתחילה ראוי להחמיר והיכא שיש לחוש לעיגון כגון גט הבא מרחוק או גט משומד שיש לחוש שלא יתן אחר. נותנין לכתחילה. וכ"ש היכא שנתנו הגט ונשאת דלא תצא כלל. ואין מוציאין שום לעז על הגט אפילו ליתן גט אחר. אבל היכא שיש עד פסול או קרוב. פסול הגט. ואף אם נשאת היכא דאפשר לתקן בגט אחר מתקנים. והיכא דלא אפשר מ"מ לא תצא. כאשר משמ' להדיא מדברי מהרמ"אי בח"ה בסימן רכ"ח שכתב וז"ל ע"כ נראה שאין לצדד כלל להתיר שום פסול

דאורייתא בחתימת' אפילו לר"א. אם לא שנשאת כבר בגט וכ"ש שהבנים אינם ממזרים. דלא ק"ל כר"מ דאמר כל המשנה כו'. וגט שאין בו עדים ונתגרשה בו בדיעבד ג"כ דינא הכי. אבל קודם שניתן הגט אין ליתנו כלל. אפילו היכא שיש לחוש לעיגון. כמו שנכתוב בפ' השולח סי' מ"א הנראה בעיני כתבתי:

סימן יא

דין כשהשליח נותן הגט לאשה צריך שיתן לה בפני ג' שיהיו דיינים. ואם השליח ראוי לדון שאינו קרוב. מצטרף עם שנים. ואם לאו צריך ג' זולתו ומ"מ לכתחלה טוב ליתן בפני ג' אפילו אם השליח ראוי לדון ובארנו דאם קרוב לבעל מותר. אבל כשהוא קרוב למקבלי העדות אפילו בפני ג' פסול. אם נתן לה הגט ולא אמר בפנ"כ ובפנ"ח לא תנשא. ואפילו אם נשאה צריך תיקון וכיצד יעשה שתנשא לכתחלה. או אם נשאת שלא תצא יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר בפנ"כ ובפנ"ח ואם נתקיים בחותמיו אפילו לאחר שנשאת תו לא צריך מידי ובארנו דאם לא אמר בפנ"כ ובפנ"ח ונשאת אין הולד ממזר. אע"פ שתצא. ואם בא הבעל וערער. ואבד הגט ה"ז ספק ממזר. ובארנו דמה שאמרנו למעלה שיחזור ויטלנו הימנה כו' אם א"א לתקן אזי תצא דוקא באין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא. אפילו אפשר לתקן בגט אחר:

פסקינן בסוגיא. בפני כמה נותנו לה השליח. דבבעל פשיטא לן דלא בעי אלא עדי מסירה לחוד. רק שהאידנא נהוג ליתן הגט בקבוץ עם משום חששא דשני יוסף בן שמעון אבל אין בה חיוב. אבל כשהשליח נותן לאשה בפני כמה נותנו ומסדר דבריו, שגט זה בפנ"כ ובפנ"ח ר"י אמר בפני ב' ר' חנינא אמר בפני ג' ובהא קמפלגי ר' יוחנן סבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין כמו בקיום שטרות דעלמא. וכמו שכתבו בפרק ב' דכתובות כו'. ור"ח סבר אע"ג דבדרבנן עד נעשה דיין הכא חיישינן דילמא מייתא איתתא או קרוב וסמכינן עליהו והילכתא כר' יוחנן דתניא כוותיה המביא גט ממדינת הים ולא אמר בפנ"כ ובפנ"ח יוציא והולד ממזר וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה. יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפנ"כ ובפנ"ח. ומ"מ כתב הרי"ף שטוב להחמיר וליתנו בפני שלשה דשמא יהי' השליח קרוב או אשה. ויבאו להטעות להכשירו בשנים וכן הביא הטור וכתב עוד וכשנותנו ליד האשה כשמביאו ממדינת הים צריך שיתנהו לה בפני ג' שיהיו דייני' כו' ושמע מלשונו שאם מביאו בא"י א"צ ליתנו בפני ג' וכן כתב הר"ן בהדיא מיהו בפני שנים לעולם צריך והא דמכשיר השליח בקרוב היינו שהוא קרוב לבעל אבל כשהוא קרוב לאותם שמקבלים העדות אפילו בפני שלשה פסול דהא בעינן שלא יהיו העדים קרובים לדיינים וה"ה בעד, אחד וה"ר מנחם מצריך להושיב

הדייני' שיקבלו העדות ובדיעבד אף אם עמדו אין לחוש והא דקאמר כיצד יעשה קאי אמילתא דחכמים דהלכה כוותיהו וה"ק אך דלא בעינא תקנה לולד דהולד אינו ממזר משום הא דשינה ממטבע חכמים בעלמא מ"מ בעינא תקנה לאשה, שלא תצא מבעלה אם לא יחזור ויתננו ויתקן מה ששינה ואפשר, אף לר' מאיר יחזור ויטלנו היכא שעדיין לא נישאת דלאחר שנשאת אין תקנה שהרי מאחר שהולד ממזר א"כ יש בה כל הדברים דתנן לקמן בהזורק והיכא דנתקיים בחותמיו כשר לכ"ע ונראה אפילו לר"מ דסבר יש בה כל הדברים א"ה היכא דנתקי' בחותמיו אפילו אחר שנשאת כשר ולא שייך למימר ס"ס שינה ממטבע חכמים כו' דדוקא בפנ"כ כו' דהימנוהו רבנן כבי תרי הם הימנוהו והם אמרי כל המשנה ממטבע א"כ אשתכח דלא הימנוהו אבל כשנתקיים בחותמיו אשתכח דאף מתחלה הי' כשר רק שלא ידענו האמת וזה אינו צריך פנים וכתב הרא"ש ז"ל ואם אבד הגט פי' ולא אמר בפנ"כ כו' כתב הרמב"ם בפרק ז' הרי זו ספק מגורשת ואם בא הבעל וערער הרי זה ספק ממזר עכ"ל ודע שהרמב"ם לא כתב זה בספרו אלא כתב ואם אבד הגט הרי זו ספק מורשת אבל קאי על מה דלעיל מיני' ואיירי בערע' וכל היכא דכתב הרמב"ם בספרו דספק מגורשת הוי פרושו הולד ספק ממזר אשתכח מה שכתב הרא"ש ואם בא הבעל וערער הוא פירש על דברי הרמב"ם אבל היכא שכתב בחבורו פסול היינו פי' שגט פסול מדבריהם ולא תנשא בו ואם נשאת לא תצא אלא שצריך לתקנו כגון גבי בפנ"כ שיחזור ויטלנו והיכא דלא אפשר לתקן צריך לתקן גט אחר והיא תשב תחת בעלה כמו שכתב הרמב"ם אבל הולד לעולם אינו ממזר וממילא היכא דא"א לתקן לא תצא ואף שהרא"ש כתב סתמא אם שינה ממטבע חכמים אף רבנן מודו דתצא אם לא יחזור ויתקן מו"מ נראה דדוקא היכא דאפשר לתקן אבל היכא דלא אפשר לתקן מאחר דק"ל אם נישאת לא תצא אף זו לא תצא וכן יראה מן הרמב"ם רק שכתב שאם א"א לתקן והי' הבעל ותיקן וגירשה מעצמו הרי זה משובח וכל זה לסברת הרמב"ם שסובר דכל פסולין דמכילתא שהן מדרבנן בכולא אמרינן לא תצא כמו שכתב הרא"ש בסוף מכילתא אבל לדעת שסבר לכל פסולים דרבנן תצא ודבריו ישרים בעיני כאשר אכתב אי"ה שם א"כ ה"נ תצא ומ"מ נראה היכא שנשאת כבר והי' לה בנים ממנו מאחר שהולד כשר א"כ כשר נמי לגבי דידה ואם באת להחמיר על עצמה ולהצריך גט אחר תוציא פסול ממזר על הולד כדאיתא בסוף המגרש שמחלק בין יש לה בנים בין אין לה בנים ושם פירשו התוס' דה"ה בשאר פסולים שהולד כשר אם יש לה בנים לא תצא ולא דמי לעובדא דרוכל דאמרינן אפילו הי' לה כמה בנים ממנו תצא דשאני התם דלא מיפסלו הבנים בהאי יציאה אלא דאמרינן שהיא היתה נחשד' עמו ואסורה עליו

משום ונטמא' ונטמא' כשם שאסורה לבעלה אסורה לבועל אבל הולד כשר אבל כגון הכא דמפרש משום פסול גיטי' א"כ הבנים נמי בכלל הפסול הוא וכשם דמכשירין הולד כך מכשירין האשה ולא תצא וכן דעת הרמב"ן:

סימן יב

דין דצריך לומר בפנ"כ ובפנ"ח בשעת נתינת הגט או סמוך לו מיד תוך כדי דיבור והאידנא נוהגי' לומר אחריו והרי את מותרת לכל אדם כדי שיהא סמוך לנתינה ממש ואם אמר בפנ"כ ובפנ"ח ומיד אחריו אמר הרי זה גיטך ששלח ליך בעליך כו' עד והרי את מותרת לכל אדם ונהנו לה מיד אינו פסול ומכל מקום לכתחילה אין לשנות המנהג:

פסקו התוס' בשם ר"י והרא"ש עם כל האחרונים מדקאמר יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ש"מ דצריך לומר בפנ"כ כו' בשעת נתינה וה"ה לאחר נתינה בתוך כדי דבור מהני מדקאמר לעיל בסוגיא כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספי' לומר בפנ"כ כו' עד שנתחרש אלמא אם לא נתחרש הי' אומר אחר נתינה וסגי בהכי אבל לאחר כדי דבור מסתפקא להו אי מהני כל זמן שעסוקים באותו ענין וה"ה קודם הנתינה נמי יש להסתפק אם אמר בפנ"כ כו' ואחר תוך כדי דבור נתנו לה והנראה בעיני דאפילו את"ל כל היכא דעסוקים באותו ענין מהני לאחר נתינה מאחר שהב"ד עדיין יושבי' ועוסקין בענין הגט חשבינן לי' בשעת נתינה מ"מ קודם נתינה נראה דלא מהני אפילו עסוקים באותו ענין היכא דלא הוי עיקר הנתינה אתוך כדי דבור מדאמרינן בפני כמה נותנו לה כו' ולא אמרינן בפני כמה אומרים משמע דעיקר הקיום שמקבלים העדות של בפנ"כ כו' הוא בשעת נתינה ומ"ה נהגו האידנא לומר אחר והרי את מותרת לכל אדם כדי שיכלה הדבור של בפנ"כ ובפנ"ח סמוך לנתינה ממש ומ"מ נראה שאם אמר בפנ"כ ובפנ"ח ומיד אחריו אמר הנוסח הרי גט זה ששלח ליך בעליך כו' עד והרי את מותרת לכל אדם ונתנו מיד דאין כאן חששא לפסול אע"פ שהדבור של בפנ"כ הי' רחוק מן הנתינה יותר הרבה מכדי דבור מ"מ לא חשוב זה קודם נתינה אלא הוי כחד נוסחא וכדבור אריכתא דמי ועדיף יותר מעסוקים באותו ענין ומ"מ לכתחל' אין לשנות המנהג אלא כמו שנהגו:

סימן יג

דין אם אמר בפני נכתב ונחתם ולא אמר מילת ובפנ"ח אם לא נשאת כבר צריך לחזור וליטלו כו' אבל אם נשאת כבר לא קפדינן כולי האי:

פסק נראה דהיכא שאמר השליח בפנ"כ ונחתם כראה כל זמן שלא נישאת שצריך לחזור ולתקנו או שיחזור ויטלנו כו' או יתן גט אחר משום דלא אשתמיט לא במתני' ולא בברייתא בפנ"כ ונחתם וגם מן התלמוד משמ' דלא מפשי' עלי' דשליח בדבורי' ואף רבא

דפליג, עלי דרב ולא חייש לאפושי מילין מ"מ כגון הכא בלא צריך למה לי' לאפושי מילין בכדי נימא בפנ"כ ונחתם אי לאו שהוא מן החיוב לומר וא"ל אדרבא מ"ה מחלקינן כדי שיהיו שני עניינים ולא יהיו שלשה מלות בענין אחד כמו שמשמע מפרש"י מ"מ רבא לא ס"ל האי חלוק בין תרי מילי לתלת מילי כדמשמ' בתוך הסוגי' אלא ע"כ משום דאי לא אמר נמי בפנ"ח הוי כמו ידעתי דלא מהני כמו שפרשתי לעיל סימן ו' והכי הוה משמע בפנ"כ וג"כ נחתם כדינו כלומר בלא זיוף אבל לא אמר שהי' בפניו ומ"מ נרא' היכא דנשאת כבר או היכא דיש לחוש לעיגון לא קפדינן כולי האי דהא לא הוי שנוי ממש מדברי חכמים ואוקימנן לי' אחזקי' שאמר כמו שצוו חכמים שהי' נכתב ונחתם בפניו אלא שקצר בלשונו הנלע"ד כתבתי:

סימן יד

דין עבד שהביא גיטו וכתב בו עצמך ונכסי קנוי לך עצמו קנה ונכסים לא קנה וכן אם כתב בו כל נכסי קנוי' לך קנה את עצמו והנכסים לא קנה ובארנו הנותן מתנה לחבירו ואמר כל נכסי קנוי' לך חוץ מבית כור ולא פי' איזה בית כור לא קנה המקבל כלום אבל גבי מוכר שמכר כה"ג קנה אלא שיד המוכר על העליונה לברור לעצמו בית כור מעידית שבנכסיו:

ת"ר עבד שהביא גטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך עצמו קנה ונכסי' לא קנה עצמו קנה מידי דהוה אגט אשה דתנן האשה עצמה שהביאה גיטה צ"ל בפנ"כ ובפנ"ח וה"ה בעבד נמי כה"ג ונכסי' לא קנה מידי דהוה אקיום שטרות בעלמא איבעי להו כל נכסי קנוי' לך מהו פי' שכלל העבד והנכסים יחד אביי אמר מתוך שלא קנה נכסים לא קנה את עצמו דלא פלגינן דבורא רבא אמר אחד זה ואחד זה קנה את עצמו ונכסי' לא קנה וא"ל רב אדא בר מתנא לרבא כמאן כר' שמעון דאמר פלגינן דבורא ובניחות' הוא דתנן כל הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין שהוא בכלל העבד שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין דשמא שייר נמי את העבד דהא נחית לשיור' וה"ה אם שייר בפרט חוץ משדה זו או חוץ מכלי זו אפ"ה אמרינן מאחר דנחית לשיורי שייר נמי את העבד ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שישייר אחד מן רבוי שבהן פי' כל היכא שמשייר דבר פרטי כגון קרקע או מטלטלים לא אמרינן דשייר נמי לדידי' א"ל שאמר חוץ מאחד מרבוי שבהן שהוא כלומר דבר מועט שבנכסיו ויכול לומר שעל העבד קאמר שהוא בעיניו כאחד מרבוי שבנכסיו ומדקאמר ר' שמעון לעולם משמע דמרבה אף מה שלא אמר הת"ק כגון שאמר כל נכסי קנוי' לך חוץ מאותה שדה ואין לו יותר אלא אותה שדה וכן איתא להדיא בתוס' ואפ"ה קנוי' את עצמו אף דאשתכח השתא דלא קנה מידי בנכסי וא"כ כאלו נתבטל

הדבור כל נכסי במה שאמר אח"כ חוץ מאותה שדה אפ"ה פלגינן דבורא ואמרינן נהי דנתבטל דיבר כל נכסי בענין הנכסים אבל לגבי דידי' לא אתבטל ורש"י מפ' דלעולם דר' שמעון קאי בפשוטו אדברי ת"ק אפילו היכא דשייר קרקע סתם ולא פירש אלא אמר חוץ מבית כור קרקע דהשתא לא קנה קרקע דבכל חד וחד איכא למימר דהיינו הא ששייר ואפ"ה הוא בן חורין אלמא דפלגינן דבורי' והשיגו עליו התוס' וכל האחרונים וכתבו דדין זה ליתא דאע"ג דלא שייר שום קרקע מבורר מ"מ קנה הלוקח או המקבל מתנה כל הנכסים רק שידו על העליונה ויברור לעצמו בית כור עידית מנכסיו כדתנן להדיא בפ' בית כור חצי שדה אני מוכר לך נותן לו חצי שדהו ומפ' התם דלוקח נוטל כחוש דיד בעל השטר על התחתונה ואני אומר בר מינן לומר דלא ידע רש"י המשנה אלא דוקא גבי מכר הוא דאמרינן הכ' דס"ס מכר לו קרקע ומחויב לקיים המקח רק שידו על העליונה אבל במתנה י"ל לאחנופא לך קאתינה ולא הי' בדעתי שתזכה מידי בנכסי ומה שהקשה הרשב"א וז"ל ועוד במתנה נמי אשכחן כה"ג, דקנה דגרסינן בפ' דייני גזרות ההוא דאמר להו דיקלא לברת' אזול יתמי פלוג ולא יהבו לה דיקלא סבר רב יוסף למימר היינו מתני' כו' א"ל אבייי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי לי' הכא דיקלא גבייהו הוא אלמא קנתה דקל אחד ומוציאתו מהם ואע"פ שלא אמר דקל פלוני ואם היה מתנת ברי' היתה מוציאתו כמו בן מן האב עכ"ל ואני אומר שהוא עד והוא בעל דין דמאן מסהיד לן שאם היה בריא שהיתה מוציאתו דוקא גבי ש"מ דדבריו ככתובי' וכמסורין דמי כדי שלא תטרוף דעתי' ואלמו' רבנן יותר ממכר ופשיטא דכה"ג קנתה דקל ולא אמרינן דלחנופי אתי מאחר שהוא צוואת ש"מ אבל בכל מתנות בריא לעול' אמרינן דלא קני מידי בפרט היכא דטעין כה"ג דלחנופי אתי ואדרבה לפיר' התוס' קשה שמפרשים לעולם דר' שמעון בא לאתויי הא דתוס' א"כ הוה ליה לתלמודא לפרש או להביא התוס' ומדאמר תלמודא סתמא כמאן כר' שמעון דמתני' משמע כפשוטו כמו שפירש רש"י ע"כ נראה דבמכר קנה ויד המוכר על העליונה ליתן לו הפחות והכחוש וגבי מתנות ברי' היכא שטעון שלא נתכוון לזכות לו בנכסיו אלא כדי לאחנופי ליה לא זכה במידי:

סימן טו

דין הכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע סתם ולא פירש איזהו שיור מאחר שלא קנה נכסים לא קנה את עצמו.

קפריך סתמא דתלמודא והא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שקילס ר' יוסי את ר' שמעון דתניא כשנאמרו הדברים לפני ר"י קרא עליו המקרא הזה שפתים ישק

משיב דברי' נכוחים מ"מ הלכה כר"מ וחוזר התלמוד ואומר ומי אמר רב נחמן הכי והא אמר ר"נ ש"מ שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים דמתנת ש"מ הוא ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין וקדשו השם אלמא דפלגינן דבורא אלא אמר רב. אשי התם דפסקינן כר' מאיר היינו משום דלאו כרות גיטא מתני לה דסבר ר' מאיר מ"ה לא יצא בן חורין דכיון דאין דבור כל נכסי מתקיים על הנכסי' ונשאר לאדון זכות בהן ה"נ לא מתקיים גבי עבד שהרי לא נכרתו באותו דבור בכריתות גמור אבל עבד שהביא גיטו וכתוב בו כל נכסי קנוין לך כרות גיטא הוא אלא שלא מצא קיום על הנכסים ולא האמינוהו לכך וכן אם אמר עצמך ונכסי קנוין לך אפילו אם שייר בנכסי' דלא קנה מידי בהן אפ"ה קנה נכסים ושפיר כרות גיטא הוא דבדבור שאמר עצמך הוא כרות גיטא ממש בלי שיור זכות לאדון ובהאי הלכתא כרבי מאיר דאמרינן לאו כרות גיטא הוא אבל לעולם פלגינן דבורא ומ"ה קלס ר"י לר"ש דשמע מדבריו להדיא דפלגינן דבורא ואפשר אף רבי מאיר מודה בה והכל הלכתא ודין חילק נכסים לב' בני אדם והעדים פסולים לאחד שפסל כל השטר ולא פלגינן דבורא אם הוא מתנה אכתוב בעה"ז בפ"ק דמכות:

סימן טז

דין המביא גט בא"י אצ"ל בפנ"כ ובפנ"ח ומותרת להנשא כל זמן שלא יערער הבעל ומ"מ כתובתה אינה נוטלת מלקוחות אלא מבני חורין נוטלת מנה ומאתים אבל לא תוס' ואחר שהוציאה עיקר כתובתה אף מזונותיה תוכל לתבוע מזונות מנכסי' עד כדי כל הכתובה עם התוספ' וכבר ביארנו דהאידנא א"י שוה לח"ל שצריך לומר בפנ"כ ובפנ"ח:

מתני' המביא גט בא"י א"צ לומר בפנ"כ ובפנ"ח ואם יש עוררים יתקיים בחותמיו ומפרש בגמרא דאף בא"י דלא בעי בפנ"כ כו' מ"מ אם אמר מהני ושוב לא מצי הבעל לערער ולעיל בסימן ו' כתבתי דהאידנא שוה א"י לח"ל ופריך ערעור כמה אילימ' ערעור דחד והאמר ר' יוחנן אין ערעור פחות משנים אלא תרי מאי חזית דסמכת [אהני סמוך אהני ואוקי אשה אחזקת א"א אלא ערעור דבעל וה"ה ערעור דלקוחות אם באת לטרוף מהן כתובה כדאיתא בירושלמי מי עורר רב חסדא אמר הבעל רב אסי אמר אף הלקוחות עוררים שלא תטרוף מהן ונראה דאף בירושלמי לכאורה משמע דערעור דלקוחות לא עדיפא מבעל וא"כ כל היכא דלא ערערו להדיא שמזויף הוא לא טענינן להו מזויף מספק אבל התוס' כתבו בריש פירקי' דטענינן לנפרע שלא בפניו וללקוחות וליתומים מזויף אפילו במקום שאין יכולין לטעון פרוע כגון שטר מכר או מתנה וכן כתבו התוס' בפ"ק דב"מ רק שלא אסרי לה להינשא כל זמן שלא אתי הבעל ומערער וכן דעת הרא"ש

והרשב"א ותלמודא דידן מסייע דלא נקט כאן אלא ערעור דבעל ולא ערעור דלקוחות לפי שהלקוחות בלא ערעור אינה משתלמת מהם ואף בערעור שלהם אינה נאסרת להנשא אפילו הוי תרי לקוחות שהם נוגעים והם פסולים לערעור יותר מערעור דחד שהרי עד אחד מזקיקו לשבוע' וכשהיא נוגע בעדות עדות בטילה אפילו הם מאה וכתב הרא"ש אבל לענין פרעון כתובה נחתינן לניכסי' דכיון דשרי' להינשא גבי נמי כתובה מבני חרי דמספר כתובה נלמד דכתוב בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתב ליכי וכתב הר"ן ומיהו אפשר דה"מ לענין מנה ומאתים אבל לא לענין תוס' שאין מדרש כתובה אלא לעיקר אבל לא לתוס' ומ"מ נראה אחר שהוציאה עיקר כתובתה על מזונותיה תוכל לתבוע מזונות מנכסי' עד כדי כל הכתובה עם התוס' ממ"נ אם גרושה היא גובה בתורת כתובה ואי לאו גרושה היא יתנו לה מזונות:

סימן יז

דין דאסור לומר בין בשתיה בין שלא בשתיה ברגילות להנאתו ולהתענג בו שלא במקום מצוה רק דברי שירות וזכרון חסדי המקום ומ"מ אסור לזמר פסוק אודך אוי ברכך בצורתם וה"ה קדיש או ברכו ומתתקכל ואילך שרי:

שלחו לי' למר עוקבא זמרא מנ"ל דאסור שרטט וכתב אל תשמח ישראל אל גיל כעמים ופירש"י זמרא לשורר בבית המשתאות ויפה פירש שהרי מקשה עליו מקרא דאיירי בשתיה ופריך ולשלח להו בשיר לא ישתה יין יימר שכר לשותיו ומשני אי מהאי ה"א ה"מ דזמרא דמנא אבל דפומי' שרי קמ"לן וכתבו בתוס' אף דקרא איירי בשתי' מ"מ ראוי להחמיר כיוצא בזה שהוא רבוי השמח' ומרגיל עצמו בה כדאשכחן בירושלמי דריש גלותא הוי קאים ודמיך בזמרא ושלח לי' מר עוקבא האי קרא דאל תשמח ישראל וכו' ולפ"ז משמע דאף לזמר בלא משתאות אסור היכא שמרגיל עצמו לכך ומתענג לבבו ולא שרי אלא דרך עראי או לשמוע קול ערב או דבר חדש ובמס' סוט' בסופ' נמי אמרינן אמר רב הונא זמרא דנגרא ודבקרי שרי דנגרי פי' מושכי ספינות בחבל ודבקרי פי' שמזמרים בשעת שחורשין שאינו אלא לזרז ולתקן מלאכתו אבל דגרדאי אסור פי' הנגיבות שמנגבי' האורגי' או שאר אומני' אסור שאינו אלא לשמח לבבו כן פי' ר' ישעי' מכל הלין משמע דלאו דוקא בשתיה לחוד אלא בכל הדומה לו ואמר רב אודנא דשמע זמרא תעקר אמר רבא זמרא בביתא חורב' בסיפא פי' באסקופ' הבי' שנ' קול ישורר בחלון חורב בסף וכת' הרי"ף ופי' גאון הא דאמרי' זמרא בפומי אסו' ה"מ כגון נגינת של אהבת אדם לחברו לשבח יפה ביפיו כדר' שישמעל' קורשין אשע' אבל דברי שירו' ותשבחו' וזכרון חסדיו של הקב"ה אין אדם מישראל נמנע מזאת והמנהג בכל ישראל לאומר' בבי' חתנו' ובבי'

המשתאו' בקול נגינו' ובקיל שמח' ולא ראינו מי שמוחה בזאת עכ"ל וכן הביא הרא"ש ויראה מדבריו דלא עדיף בית חתני' מבית המשתאות דלא שרינן לזמר אלא בדברי שירות ותשבחות אכן מדברי התוס' משמע דבית חתני' שמצוה הוא לשמח חתן וכלה שרי בכל דברי שיר רק שלא יהא בה נבול ואף שבתוס' לא הוזכר אלא חופ' מ"מ מאחר שכתב שיר של מצוה שהוא לשמח חתן וכלה א"כ כל ימי המשתה בכלל וכן עיקר דהא עיקר כלי זמר לא שרי אלא לשמח חתן וכלה וכ"ש זימרא דפומא ואפשר בית חתני' שכתב הרי"ף הוא קודם נשואין דלא הוי של מצוה דלא שרי אלא בשירות ותשבחות ומ"מ נראה אות' שמזמרים פסוק של אודך וכו' או יברכך בצורת' שעון גדול ביד' כדאית' בסוף חלק הקורא פסוק של שיר השירי' ועושה אותו כמין זמר וכן הקורא פסוק בלא זמנו מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת שק ועומדת לפני הקב"ה ואומרת רב"שע עשאוני בניך ככנור שמנגני' בו כו' וה"ה קדיש שהוא דבר שצריכה עשרה שאסור לזמר בעת השמחה וה"ה תתברך אבל מתתקבל ואילך הוא כעין התפלה ובקשה שרי וה"ה שברכו אסור לזמר א"ל ששינו ויאמ' ה' השם אבל אודך ויברכך שהוא פסוק כצורת' אדרבא הוא עון יותר שמשנ' השם ממטבעיתו ומצורתו וכאלו מוחקו וכמדומה שכן מצאתי ועיקר הדין שאסור לכתוב בלא שרטוט אכתב אי"ה בפ' הקורא את המגילה למפרע וזמר שעשוי לגנאי על משפח' או על יחיד חליל' לזמר או לשמוע ועונשו כתוב בפ' החובל סי' נ"ג:

סימן יח

דין דאסור לשתות במיני זמרים וכן אסור לרקוד ולמחול עם הבתולות:

גרסינן בסוף סוטה אמר ר' יוחנן כל השותה יין בד' מיני זמרים מביא ה' פורעניות לעולם שנ' הוי משכימי בבקר שכר ירדפו מאחרי בנשף יין ידליקם והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו וכתיב אחריו לכן גלה עמי מבלי דעת שגורמין גלות לעולם וכבודו מתי רעב שמביאים רעב והמוכר צחה צמא שגורמין לתורה שתשכח מלומדי' וישח אדם וישפל איש שגורמי' שפלות לשונאי' של הקב"ה שאין איש אלא הקב"ה שנ' ה' איש מלחמה ועיני גבוהים תשפלנה שגורמי' שפלות של ישראל מה כתיב אחריו לכן הרחיב' שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק ופי' רש"י לאחר כל אלו פורענות נופלין בגיהנם וא"כ מאחר דעונות כולי האי למה אין לנו עינים להשגיח על העונות ההוא ומן הראוי למחות בידם כדאית' התם רב הונא בטל זמרא קם מאה אווזי בזווזא ומאה סאה חיטי בזווזי ולא איבעי פי' ולא רצו לקנ' אתא רב חסד' זלזל בי' פי' ולא הקפיד למחות בידם אי בעי אווזא בזווזי וסאה חיטי בזווזי ולא אשתכח ק"ו זימרא דמנא, ומי שאינו מוחה אפשר שעונשו מרובה יותר רק שבעו"ה דברינו אינ' נשמעי' והלואי שנוכל

לגדור ולבדול עצמינו שלא נאסוף עמהם בחטאי' והנה מה שאמר בד' מיני זימרא לאו דוקא דשרי בג' אלא מד' קאמר דאי דוקא קאמר מ"ט ג' מיני זמרא שרי וד' אסור אלא כדפי' ומעתה לבי בוער כתנור על עם ה' שנקראו בשמם בחורי ה' עם הקודש שהם שותים במיני זמר וכמה עונות בידם. העון הראשון מי התיר להם להיות במחול אחד עם הבתולות לא זו הדרך אשר הראו לנו חסידים הראשוני' וכתבו ודרשו אז תשמח בתולה במחול בחורי' וזקנים יחדיו משמע דוקא שהבחורים יהיו עם זקנים ובתולות יהיו במחול לבדן אפי' לעתיד ק"ו האידנא שהשטן מרקד ביותר והדור פרוץ בחטא גם אמר הכתוב בחורים וגם בתולות ולא אמר בחורים עם בתולות כמו שאמר גבי זקני' עם נערים אלא להשמיע לנו הבדלן ומאנשי בנימין אינו ראיה כי שם לא נאמ' שהיו בתוך המחול אלא הכי כתב קרא וראיתם אם יצאו בנות שילו לחול במחולות ויצאת' מן הכרמים וחטפת' וגו' והא דסוף תענית נמי שהיו בנות יוצאות במחולות בי"ה ובט"ו באב ואמרי' בחור שא נא עיניך וראה וכו' אל תתן עיניך ביופי כו' לא נאמר שהיו הבחורים עמהם במחול אלא שהיו עומדי' ורואין אותו מרחוק ואף זו היתה לש"ש שאם תכשר בעינו שישאנה וגם מצוה לראותה מקודם כדאית' בריש האיש מקדש מה שאין כן הבחורי' האידנא שכל הבטת' אינ' אלא להנאת' ולשחוק אמרתי מהולל. השני שנוהגים מנהג הזה לרוב בשבת וי"ט ואומרים לגוי לזמר ועוברי' משום שבות ואף ראבי"ה לא התיר שבות כזה אלא בנשואין ולא בע"א ואף בזה מטי' דברי הטור לאיסור וז"ל וכתב אבי העזרי שמותר לומר לגוי לנגן בכלי שיר דאמירה לגוי במקום מצוה שרי ואין שמחת חתן וכלה בלא שיר וכ"ש הכא דאפי' ישראל אין בו איסור אלא משום גזירה ואין לאסור לאומרה לגוי ע"כ על מה שנתן טעם להתיר משום דאמיר' לגוי שרי במקום מצוה אני כתבתי למעלה שאין להתיר אמירה לגוי אלא בדבר שהוא עצמו דוחה שבת כגון מילה עכ"ל הטור ומ"מ נראה שהטור אינו חולק על דברי אבי העזרי אלא על טעמו שהתיר משו' מצוה לחוד אלא לעולם אף הוא מודה דבנשואין התירו שמצו' רבה היא ולא העמידו חכמים דבריה' בפ' שאין ישראל עושה מאותם בעצמו כנגד מצוה גדולה כזו לשמח חתן וכלה שזוכה לה' קולות ומדמהו בפ"ק דברכות לקולות של מתן תורה ואיזבל הרשעה תוכיח וכן משמע לשון הטור שכת' ועל הטעם כו' משמע שאינו חולק אלא על הטעם אבל לא על הדין וכן עמא דבר אבל בל"ה פשיטא דאסור לכ"ע ועבירה גוררת עבירה שלפעמים שוכרים הגוי' וקוצבים עמו דמים בשבת או בי"ט ומן הראוי למחות אף בבתולות שהשיו לכל אזהרות שבת אף בשבותיה אלא מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. השלישי שעוברים על אל תשמח ישראל וגו' דאפי' זמרא דפומא אסו' וק"ו זמרא דמנא ורוב העונשי' שהזכרתי

דאפי' השותים בזמרא לשמח לבן בעלמא אסור ורוב עונשים עלי' ק"ו זמרא כהאי שהוא להצל לבבית לדבר עבירה ואי יישר חילי אבטלני עוד מסקינן בסוטה אמר רב יוסף זמרא בגברי וענין נשי פריצותא זמר נשי וענין גברא כאש לנעור' למנ"מ לבטולי הא מקמי הא פי' אם אין כח בידנו לבטל שתיהן כאחת נקדים לבטל את זה שהוא כאש לנעור' ובעו"ה האידנא עוברי' על אותו שהוא כאש לנעור' בשמחת נשואין כשמתערבי' אנשים ונשים יחד ע"כ כתב בפ"ק דכתובו' שאין לברך שהשמחה במעונו כשאנשים ונשים יושבי' בבית אחד לפי שאין שמחה לפני הקב"ה במעונו באותה שעה:

סימן יט

דין דאסור לעשות עטרה, לחתנים דהיינו כיפה שיושב החתן ולכלה שרי וכן לשאר אנשים שרי ועטרות כלה אסור לכלות ולא לנשים אחרות והיא עיר של זהב או כסף:

אמר ר"נ לרב הונא כלילא מנ"ל דאסור. א"ל מדרבנן דתנן בפולמוס של אספסיאנוס גזרו על עטרות חתנים. ובפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות כו'. ומסיק דאסמכוהו אקרא הסר המצנפת והרם העטרה וכי מה ענין עטרה למצנפת אלא בזמן שמצנפת בראש כ"ג עטרה בראש כל אדם אין המצנפת בראש כ"ג נסתלקה עטרה מראש כל אדם. ומסיק רבינא אשכחי' למר בר רב אשי דהוה גדיל כלילא לברתי' אמר ליה לא סבר מר הסר המצנפת והרם העטר' א"ל דומי' דכ"ג בגברי אבל בנשי לא. ופי' רש"י כלילא עטרה ממש. והקשו התוספת מדאמרינן בפ' בתרא דסוטה אמר רב לא שנו אלא של מלח וגפרית אבל של הדס ושל וורד מותר. ושמואל אמר אף של הדס ושל ורד אסיר של קנים ושל חילת מותר. ואין דרך לעשו' עטרה משל קנים. ועוד קשה לי למה אינו מזכיר של כסף ושל זהב אלא בודאי עטרות חתנים הוא כיפה שיושב בה החתן ובראש כל אדם דקאמר לאו דוקא בראש ממש אלא למעלה בראש וזו אסור דוקא לחתנים ולא לאנשים אחרים ולנשים שרי אפילו לכלות אבל עטרות כלות שהוא עיר של זהב והיא ירושלי' דדהבא דרבי עקיבא אוסר לכלות ומ"מ לשאר נשים ולבתולות שרי. דאמרינן בפ' במה אשה לא תצא בעיר של זהב מכלל דבחול שרי. והיינו דוקא לכלות אסורות משום שמחה כעין אפר מקלה שבראש חתנים. וכן פי' הרשב"א וכל האחרונים. והלכה כרב לגבי שמואל באיסורי דאף בורד והדס שרי וכן פסק הטור ואינו אסור אלא במלח וגפרית שהו' מצויר מאוד כעין ציור שעושים לכסף וזהב. והא דאסרינן עיר של זהב לכלות לאו דוקא זהב אלא ה"ה של כסף. וכן כתב הרמב"ם גזרו על עטרות כלות של כסף ושל זהב. אבל עטרות של גדיל מותרת אף לכלות, והרמב"ן הוסיף וכתב דלאו דוקא עיר של זהב אלא כל שעקרו של כסף ושל זהב אסור לכלות ולא התירו להם אלא שעיקרו

של מיני צבועים אעפ"י שיש בו משבצו' זהב. והא דתני' בסו' סוט' תנא אף על חופ' חתני' גזרו מאי חופת חתני' זהו"רי המוזהבות. ופי' רש"י זהורית המוזהבות טלית צבו"ע שני וכו' קבועין טסי זהב עד שמעמידין אות' כמין כיפה, אפש' לפי שאינו מצוי בימינו מ"ה הפוסקים לא הביאו ואף לש"ס מיקל ואמר אבל עושין אותה פפירות ותולה בה כל מה שירצה. פי' רש"י פפירית הוא כמין כיפה של מעגלי עץ כמו שאנו עושין ותולין בה צניפין ורדידי זהב כמו שאנו עושין:

סימן כ

דין שליח שנתן גט לאשה ולא הספיק לומר בפנ"כ ובפני נחתם עד שנתחרש יתקיים בחותמיו. וביארנו דאלם כשר לומר בפנ"כ ובפנ"ח מתוך הכתב:

מתניתין המבי' גט ממדינ' הים ואינו יכול לומר בפנ"כ ובפנ"ח יתקיים בחותמיו. ופריך מאי אינו יכול לומר אילימא חרש חרש בר אתויי גיטא הוא והתנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן. אמר רב יוסף הב"ע כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפ"נ ובפ"נ עד שנתחרש וכתב רשב"א דוקא שנתן לה קודם שנתחרש הא נתחרש שעה א' קודם שנתנו לה דמכיון שנתחרש שוב אינו שליח וכתבו התוס' לעיל בפירקין ולא בעי למימר דאיירי באלם או שלא ראה בכתיבת הגט דא"כ הוי ליה למימר ולא אמר ע"כ. ותימא בעיני הלא לישנא דאינו יכול נופל על אלם כמו על חרש ואם רצונך לומר לישנא דא"י לומר משמע שהיה ראוי לומר רק שעתה א"י הא המקשין שהקש' אילימא חרש סבר דאיירי בחרש מעיקר' ואפ"ה לא היה קשיא ליה אלא חרש בר אתויי גיטא הוא לכן נרא' בעיני כמו שפי' הר"ן דאלם הו' כשר לומר בפנ"כ כו' מתוך הכתב, שהרי האמינו בעדות אשה להעיד מתוך הכתב כדאיתא בפ' מי שאחזו וכ"ש היכא דכתיבת הגט מוכיח עליו:

סימן כא

דין דהאידנא כותי הוי כעכום לכל דבר ואם חתם בגט הוי פסולי אפילו חתם בראשונה ואחריו ישראל:

מתניתין כל הגט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדי'. ומפרש בגמרא טעמא דגבי גט אין חותמין אלא זה בפני זה גזיר' משו' כולכם כדלקמן פ' שני סי' י' ושם פרשתי כל הצורך ואיירי הכא שהכותי חתם ברישא ומ"ה אי לאו דכותי חבר הוה לא מחתים ליה מקמיה וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו והאידנא כל עד כותי פסול בין בגיטי נשים ובין בשחרורי עבדים ובין בשאר שטרות דגרסי' בפ"ק דחולין לא זזו

משם עד שעשאום עכו' גמורים בין לשחיטה ובין ליין נסך בין ליתן רשות ולבטל רשות דינו כעכום:

סימן כב

דין דהאידנא אינו כשירה שטרות העולים בערכאות של עכום אלא שטרי מכר והלוואה. וכן שטר קנין שהקנה הנותן למקבל בק"ס. או בשארי קניינים וכתבו בערכאות שבפניהם הקנה הנותן למקבל כשר השטר, וכן צוואות ש"מ בפני הערכאות כשר. וכ"ז לא יכשור אלא כשאין למצוא סופרי ישראל. או הוא ענין קרקעות שדרך הוא לכתוב בערכאות ובפנקוסיהם לחיזוק:

מתני' כל השטרו' העולי' בערכאו' של עכו"ם אע"פ שחותמיה' עכו' כשרי' חוץ מגיטי נשי' ושחרורי עבדי' ר"ש אומר אף אלו כשירי' ולא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיו'. והרי"ף הביא המשנ' כצורתה משמע דהל' כת"ק ולא כראב"ד שפסק כר"ש מדאסקי' ר"ל ור' יוחנן אליב' לקמן בסי' כ"ח ושם אפרשנו ומסי' ופסק ותני ל"ש שטר מכר ול"ש שטר מתנה בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטרא ראיה בעלמא הוא דאי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשיהו וכתבין ליה שטרא. אלא מתנ' במאי קא קני לאו בהאי שטרא והאי שטרא חספא בעלמא היא. אמר שמואל דינא דמלכותא דינא. ואי בעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים. פי' כל שטר הדומה לגט כלומר שעיקור קנינו בשטר ואינו עשוי לראי' לחוד לא קני. י"מ דהאי א"א פליג אהא דשמואל ולא ס"ל דאמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בענין קרקעות שתלוי בארץ כגון מכסי' ומסים וארנונו' י"ל כה"ג. וזו היא סברת ר"א ממיץ כאשר כתבתי בפ' הכונס סי' כד אבל מ"מ גם לשם כתבתי דה"ה כל החוקי' והנימוסי' שעושים לקיום המדינה שלא תהרס הכל הוא בכלל דינא דמלכותא דינא. ע"כ נראה דהני תרי לישנא לא פליגי דהא הילכתא כשמואל בדינא אפי' היכא דרב פליג ק"ו היכ' דלא פליג עליו שום אמור' והכא הכי פרושא דמתני' איירי בכל גוונ' אם הנהיג המלך שלא יעשו שטר אלא בפני ערכאו ושלא יחתמו העדי' על השט' עד שיביאו בעל הדב' לפני הערכאו' ויראו ויודע הערכאות אמיתת הדבר ואזי יתנו הרשו' לעדי' לחתום והיינו השטרות העולי' בערכאות דאחר שנכתב השטר מביא' העדי' אות' לפני הערכאות ונגמר הדבר בפניה'. ואז סמכינן עלייהו דאי לאו דיהיב זוזא קמייהו לא מרעי נפשייהו. וה"ה לשטר מתנה מכח דינא דמלכות' דינא מאחר שהמלך הקפיד שלא יעשה השטר זולתו. אבל אם לא הנהיג המלך הדת כזאת בארצו. א"כ לא מתוקו' אלא חוץ מבגיטי נשים ושאר מתנו' אלא שטר מכר שהוא לראי' רק שהוא עשוי בערכאו' כמו שפרשתי כן כתב הרמב"ן בחידושיו פ' ח"ה וכן כתב אחריו

הרשב"א והרא"ש. רק שיש לי לתמוה נהי שהמלך עשה דת בין עמו שלא יהיה שום שטר הגון כ"א יעלה לפני הערכאות מ"מ אינו גוזר שלא יעשה שטר בנינו וא"ת שאף זה גוזר א"כ שטרי ישראל פסולי' וערכאות של עכו' כשרים וזהו לא אישתמיט בשום ד דוכתא. ועוד כל כה"ג לאו דינא דמלכותא הוא אלא גזירה הוא וכמו שכתבנו בפ' ח"ה סי' קנ"ד שאם המלך גזר שאף הישראלי לא ידונו אלא לפניו שאין זה דינא דמלכותא אלא גזירה דמלכותא. ואם המלך לא גזר בכך אלא בא לתקן ששום שטר הבא לפניו לא יהא כשר והגון אלא שעשוי בערכאות א"כ אמאי אמרי' דינא דמלכותא דינא. היה לו לעשות שטר של ישראל ולהכשירו בפני דייני ישראל. ומ"ה כתב ה"ר יונה דמ"ה משנינן תני חוץ מבגיטי נשים ולא משום דינא דמלכותא דינא, לפי שאין המלך מפקיע ממון ישראל אצל חבירו אלא כל זמן שבא לדון בערכאות שלהם. אבל כל זמן שלא בא לדון לפניהם לא הופקע אותה השדה מן הנותן עד שיבואו בערכאו' שלהם. ושמואל אייריי בכה"ג, שבא לדון בערכאות שלהם. ואף זו דוחק בעיני דאיירי שמואל שבא לדון בפני ערכאו' ואי אייריי שלא היה מרוצה לדון עד שהוכר' להזקיקו בפני דיני העכו"ם פשיט' שהפסיד דינו ולא נזקקי' לו וכן פסק מה"רי מולין בתשובה. וע"ק אפי' שלא בערכאות נאמר מאחר שבאו לדון בפניה' מרצון טוב פשיט' דדינא דמלכותא דינא. ולכן נרא' בעיני הא דאמרינן בסוגי' בשלמא שטרי מכר כו' משום דלא מרעי נפשייהו לא בא למימר דמ"ה ודאי לא מהימני דכי עדיפ' ממשה ואהרן דבודאי אלף אלפים לא מרעי נפשייהו ואפ"ה אין נאמנים לעדות אחת אלא תקנו חכמים שיהיו נאמני' בשטרי שאינו אלא לראי'. מאחר דמסתמא קושטא קאמרינן לפי שהעכו' מקפידים על השטרות העשויי' בערכותיהם. וכן כתב המרד"כי והר"ן ה"נ נוכל לומר דתקנו יותר דהשטר יהא מהני אף לקנות בו מתנה וכל הדומה מאחר שהדת המלך ששטר דוקא יהא עשוי בערכאות יהיו כאלו רצונינו לראות לאותו הדין אבל היכא שאין המלך מנהג הדת ומקפיד בהיך ומה יהי' השטר עשויה פשיטא דלא תקנו חכמים שיהא מהני לקנות בו. וא"כ האידנא שאין דינא דמלכותא להקפיד שיהיו כל השטרות עשוין דוקא בערכאות א"כ לא תמצא להכשיר שטר ערכאות אלא שטר מכר והלוואה. וה"ה שטר קנין שהקנה הנותן למקבל בק"ס או בשארי קנינים וכתבו בערכאות שבפניהם הקנה הנותן למקבל. כשר השטר מאחר שהוא לראי' אף דק"ס לא מהניא בדיני עכו'. כיון שבעלי דברי' ישראלים מהניא עדותן דכל מידי דאיתעבד קמייהו לא מרעי נפשייהו. וכן פסק הרא"ש וכו' ומה"ט דה"ה צוואות ש"מ בפני הערכאות לא מרעי ג"כ נפשייהו לסהודי לשיקרא ומקיימי ככל אשר כתוב באותו שטר צוואה היוצא מפי הערכאות. רק שלא יהא נגד דתינו. ומ"מ נראה

מאחר דאינו כשרי' מן התורה אלא משום תיקון הוא א"כ הסבר' נותנ' דלא תקינו רבנן לאכשורי שטרות שלהן ולדון עליהן בדיני ישראל אלא היכא שלא היה יכול למצוא סופרי ישראל. או הוא עניין קרקעות שדרך הוא לכתוב בערכאות שלהן ובפנקוסיה' וכן נותן הדת או הוא סיבה שמתיירא מן פלוני שלא יהרס הענין ברוב אלמותו ותקפותו ע"כ מקדים לפני ערכאות כדי לחזק אותו שטר או הצוואה. כה"ג מכשירן וכל כה"ג אבל היכא שברוע לבו בוחר דתיהם ושטריהם מבלי צרך אלא זדון לבו השיאו חלילה שנזקקים לאותו השטר. וכן מצאתי כתוב בשם ר' יצחק בר פרץ וז"ל ואם נאסר' לחבריה בחותם מלכות ואח"כ חבירו רוצה לתובעו בדין מאותו תביעה שהוא נאסרות לו באותו חתום אין נזקקים לו. כיון שהניח דיני ישראל ובחר להאסר בדיני האומת העולם שוב אין נזקקים להם מאותן תביעה ע"כ. וכמו שאין נזקקים לתובע שתבע את חבירו בעש"ג להחזירו לדין ישראל מאחר שבחר בהם ובדתיהם ק"ו שאין נזקקי' לו לעשות תקנה לקיום הערכאות אשר בחר. ואם יכול זה שכנגדו לבטלה בכל תחבול' וסיב' הרשות בידו ולא מחינן ביה כלל:

סימן כג

דין דשטר העולה בערכאות אינו כשר אלא כשנעשה במקום קיבוצם עם קיום השופט:
רבינא סבר לאכשורי בכנופי' דארמאי א"ל רפרם ערכאות תנן. וכתב הרי"ף דוקא ערכאות דלא מקבל שוחדא ואין כוונתו שאין מקבלין שוחד כל עיקור. כדאית' בפ' כל כתבי. לעדות שקר לא מרעי נפשייהו כי אין הדרך למקבלי שוחד לעשות זיוף:

סימן כד

דין שטר גיותי שנמסר בפני סהדי ישראל גובים בו מבני חורי אפילו חתמו בו הדיוטות. וכן אפילו לא חתמו בו עדים כלל גובה מבני חרי. ואם חתמו בו ערכאות גובה ממשעבדי אפילו לא נמסר בפני עדי ישראל. וכן אם חתמו בו עדי ישראל גובה ממשעבדי ואם היה כתב ישראל ולא חתמו בו עדים אפילו נמסר בפני ישראל לא גבי ממשעבדי:
אמר רבא האי שטרא פרסא' דמסר' נהלי' באפי' סהדי דישראל מגבינ' בי מבני חורי והוא דידע ישראל למקרי השטר פי' וקראו השטר בעת שנמסרו' לפניהם ואח"כ מכירין שזהו השטר שנמסר לפניהם, וגם צריך שיהא עשוי כהלכתו ככל תיקון שטרי ישראל כגון כתב שאינו יכול להזדיי' דהיינו קלף שמעובד בעפצים או קלפי' שלנו שעיבוד' טוב כמו עיבוד עפצים שהי' מקודם וכן פסק ר"ת לעניין ס"ת שקלפי' כשרים וגם צריך להחזיר מענייננו של שטר בשיט' אחרונ'. זה הכלל שלא יהא חסר. בו שום דבר

הגורם לפסול השטר או לפסול ההקנאה ככל דת ישראל. וכתב ר"י דאיירי בחתמו עליו ערכאות דאי איירי בחתמו עליו הדיוטות כמו שפי' רש"י אפי' בעדי מסירה פסול משו' דחיישינן דלמא אתי להכשיר בלא עדי מסיר' כמו בערכאות. ולא נהירא דמה ראו חכמים לפסול שטר שהוא כשר מדאורייתא שהרי נמסר בפני ישראל משום גזירה דלמא אתא לאכשורי בלא סהדי ישראל מה בכך שהרי אף אם תכשר אותו אינה אלא דבר שבממון ומה ראית' לפסול ולאבד ממון משום גזירת ממון אחר. בפרט גזירה כזו דלא שכיחי שהרי כ"ע ידעי דהדיוטות פסולים ודוקא ערכאות הוא דכשרים. דאל"כ נגזר ערכאות אטו הדיוטות וא"כ למה לן למגזר בשלמא גבי גט איכא למגזר דאתא למיסמך למיסמך ונתיר א"א. ועוד דבמתניתן דערכאות והדיוטות פסולי' בודאי דומי' דערכאות קאמר דהיינו בלא עדי מסירה ומשום דלא קפדי מאורעי נפשייהו ומשום הכי נראה כ"ה דמזכיר בסוגיא ערכאות והדיוטות אמרי בלא עדי מסירה ישראל, וכן פי' רש"י וא"כ הכא איירי שפיר דחותם עליו הדיוטות ואף זה מזויף מתוכו מאחר דמכשיר' עדות עכו' אלא משום דהדיוטות לא מיהמני מ"ה היכא דאיכא סהדי ישראל כשר למיגבי מבני חורי וכן פסק הרמב"ם להדיא ומ"מ נרא' דברי הרא"ש בזה דאף אם לא חתמו בו כלל סהדי כשר למגבי מבני חורי אם מסרו לו השטר בפני סהדי ישראל ודוקא שטר פרסאות בלא עדים או בעדי הדיוטות אבל חתמו בו ערכאות אית לי' קלא אף בלא עדי מסירה וגבי אף ממשעבדי כדאית' לקמן בפ' ב' סי' י"ו, וכן איתא בירושלמי וזו דעת הראשוני' ורוב האחרונים ואף דמצריך ר"א עדי מסירה דוקא בשטר קנין דומי' דגיטי נשי' אבל בשטרי מקח וממכר והלוואה שאינו אלא לראי' בעלמ' לא. ושטר הנעשה בערכאות כבר כתבתי בסי' כ"ג דהאידנא לא קפדי מלכות והאי שטר פרסאה דלא גבי אלא מבני חורי כתבו האחרונים דוקא דלא חתימי עלה ישראל אבל אי חתימי עלה סהדי ישראל גבי אף ממשעבדי דסהדי החתומים על השטר הוא דאפקי לקלא, ומ"ה נראה שאפי' היה כתב של ישראל ולא חתמו עלה סהדי דישראל אלא מסרו בפניהם דלא גבי ממשעבדי אף דק"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי אף בשטרות מ"מ סהדי החתומים בשטר הוא דאפקוהו לקלא וכן פי' רש"י ועיקור.

סימן כה

דין עדים החתומים על הגט ושמותיהם כשמות העכו' אפילו הוא שמות מובהקים ונמסר בעדי מסירה ישראל אפילו דכי פסול. ואם הוא בשעת הדחק שהוא ממרחקים ויש לחוש לעיגון וכל כיוצא בזה מכשירין בשמות מובהקים:

בעי מניה ר"ל מר' עדים החתומים על הגט ושמותיהם כשמות העכו' מהו. פי' אי אזלינן בתר רוב החתומים על הגט שהם ישראלי' וכשר אפילו בלא עדי מסירה לר"מ ולר"א בעדי מסירה או אזלינן בתר השמות ואמרו דעכו' הם ולא מכשירין אפי' בעידי מסירה דשמא אתי למיסמך עלייהו דאף ר"ש לא מכשיר גט בערכאות ובעידי מסירה אלא בשמות מובהקים שהכל יודעי' שהן של עכו' ולא אתי למיסמך עלייהו בלא עידי מסיר' והכא איירי באינם מובהקי' דהא קבעי ליה אי אמרינן של ישראל הן אמר ליה לא בא לידינו אלא לוקס ולוס והכשרנו. ודוקא לוקס ולוס דלא שכיחי ישראל דמסקי כשמותייהו אבל שמות אחרינא דשכיחי ישראל דמסקי כשמתייהו לא. ופי' רש"י משום דשמות מובהקים הן וא"כ משמע להדי' דפסק כר"ש ומ"ה פסק הראב"ד כר"ש ואח"כ מסיק איתיב' גיטי' הבאים ממדינת הים והעדים החתומים עליהן שמותיהם כשמות העכו' כשרים מפני שרוב ישראל שבח"ל שמותיהן כשמות העכו'. התם כדקתני טעמא מפני שרוב ישראל שבח"ל שמותיהן כשמות הגוים ופי' רש"י וכי אמר ר"י בא"י דאין רוב שמותיהן כשמות העכו' הילכך מספקינן דלמא עכו' הם ופסולים אפי' בעידי מסירה כרבנן דמתני' ע"כ. א"כ משמע להדי' דבעי רש"י לפרושי אליבא דרבנן ודבריו תמוה' דהא מכשיר ר"י בלוקס ולוס משום דהוי שמות מובהקים וכר"ש דמתני' ולא כרבנן ובחידושי ריטב"א בא לישבו מאחר דקאמר לא שכיחי משמע שאינו מוחלט לעכו' ויכול להיות שהו' ישראל אלא דלא שכיח. וכן שמות מובהקים דגזרינן לעיל דלמא אתי למיסמך עלייהו ע"כ איירי באינה מוחלט דוקא לעכו' אלא דלא שכיחי ואי לא מסקי ישראל לעולם בשמתייהו אמאי אתי למסמך עלייהו ואמאי גזרינן ומ"ה לוקס ולוס דאיכא תרתי לטיבותא חדא דיכול להיות שישראלים הם אע"פי ששמות מובהקין הם כדפי' ר"י. ואף אם עכו' הם מאחר דאיכא עדי ישראל במסירה והם שמו' מובהקין לא גזרינן דאתי למסמך עלייהו ולא פליגי רבנן עלייהו אלא בעכו'. ודאי זה העולה מדבריו. והשתא א"ש דברי ר"ל ור"י אליבא דרבנן. ואני אומר שאין אנו צריכים לכל זה דאפי' תימא הלכה כרבנן מ"מ כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשע' הדחק ואפשר שהיה לחוש לעיגון או שלא תהא זקוקה ליבם והיינו שעת הדחק וכה"ג אשכחן לקמן בפ' ב' גבי כולכם כתובו גט לאשתי כו' והוי גט מוקדם ואמר ריב"ל כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק אף דהלכה כרבנן ותדע דה"נ שעת הדחק הוי שהרי ר"י לא היה יודע אם היו עכו' או ישראלים אלא מכח דלא שכיחי הר' לך שהובא ממרחקים שאפי' ע"י החקירה לא היה יכול לברר מי הם החתומים אבל לעולם בלא שעת הדחק לא מכשירין

מכל אלו משמע דהלכתא שפיר כרבנן. ועוד פי רשב"א פי' אחר וכתב שלוקוס ולוס היו ישראלים כו' והרא"ש הביאו ואינה ע"ד האמת לפי קוצר דעתי:

סימן כו

דין האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי. חוזר באשה ואינו חוזר בעבדו. כי האומר תנו כאומר זכו דמי אבל התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ואפילו עשאו שליח אבל התופס לכ"ח במקום שאינו חייב לאחרי' אפילו לא עשאו שליח קנה ואפילו תוך זמנו והוא שרואים בו שמכזבו נכסיו וגם כשאין לו נכסים אחרים אבל אינו מבזבז לא מהני תפיסה תוך זמנו אפילו תפס המלוה בעצמו. ואפטרופא בשביל יתומים אפילו במקום שחב לאחרים קנה:

מתני' האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי רצה לחזור בשניה' יחזור דברי ר"מ וחכמי' אומרים שחוזר באשה ואין חוזר בעבד לפי שזכי' לאדם שלא בפני' פי' שזכות הוא לו שיצא לחירות ואין חבין לאדם שלא בפניו פי' גט אשה שחוב הוא לה שאם ירצה שלא לזון את אשתו אינו רשאי מה שאינו בעבד שאם ירצה שלא לזון את העבד רשאי כו' ומסיק אר"י התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אפי' עשאו שליח דלאו כל כמינ' לשוי' שליח כדי לחוב לאחרים. וא"ת משנתינו שאינו חוזר בעבד מאחר שתפס השליח שטר שטרור אעפ"י שחוב הוא לאדון כל האומר תנו כאומר זכו דמי. פי' ומיד שתפס השטר קנה ויצא זה לחירות מיד אבל התופס לב"ח במקום במקום שאינו חייב לאחרים אפי' לא עשאו שליח קנה. ואין חילק בין תפס לאחר זמן ובין תפס בתוך זמנו דכל היכא דאין לו נכסי' אחרי' וא"ל האי תפיס' יפסיד המלוה מהני תפיסה ולאפוקי מדברי הר"ר פרץ כמו שכתב הרא"ש לקמן סי' ל"ה גבי הולך מנה לפלוני אם בא לחזור ביה. ובב"ק פ"ק סי' ב' כתבנו שיש רשות לתובע לעכב ממון של לוה אפי' תוך זמנו ודוקא היכא שמבזבז נכסיו או הולך בדרך רמי' ותרמית כמו שפי' נמי לשם. והשתא נוכל לקיים אף דברי הר"ר פרץ ואיירי באיש שאינו מבזבז נכסיו והולך בדרך הישר דאז לא מהני תפיסה ואפי' הוא בעצמו לא יכול לתפוס ולעכב ממונו. ועוד נכתב בשם הר"ר משה מאיבר דלא מהני תפיס' אלא כשאין ללוה עוד נכסים אחרים ונמצא שיפסי' המלוה אי לאו האי תפיסה בכה"ג מהני תפיסה ולא בע"א כלל. וכן הסכים הרא"ש. ואפטרופס בשביל יתומים אפי' במקום שחב לאחרים קנה דידו כיד הבעלים ועיקור דין התופס לב"ח בפ"ק דב"מ ושם נאריך בע"ה:

סימן כז

דין האשה שאמרה בפני, עדים הריני ממנה את פלוני שבמקום פלוני שליח לקבל גיטי והודיע את השליח הוי שליחות גמור. ואשה שנאסרה על בעלה מוסר הבעל גט ליד מי שירצה ויאמר זכה בגט זה לאשתי פלונית ואז היא מגורשת מיד בקבלתו של זה:

פסק השיב רש"י האשה שאמרה בפני עדים הריני ממנה את פלוני שבמקום פלוני שליח לקבל גיטי והודיעו את השליח ששליחות הוגנת היא משום דגילתיה דעתה שהיא חפיצה בגירושי' משו' איבה שביניהם ומעתה זכות הוא לה ושליחות גמור הוא מאחר שנתרצה לעשות שלוחה ואשה שנאסרה על בעלה דמוסר הבעל גט למי שירצה ויאמר בלשון הזה זכה בגט זה לאשתי פלונית והרי היא מגורשת מיד בקבלתו של זה כי זכות הוא לה עכ"ל א"ז וכן המנהג במושומדת ואף כשחזרה לדת יהודי' אינה צריכ' גט אחר כמו שכתבתי בפ"ק דיבמות סי' ו' ועיין לקמן בפ' השולח סי' ח':

סימן כח

דין יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך והקוטע יד עבדו של חבירו נותן שבת גדולה וקטנה לרבו והעבד ניזון מן הצדקה וכן אם אמדוהו לרפא' בה' ימים ועשו לו סמא חריפא ונתרפא בג' ימים הוי המותר לרבו. ודוקא כשעשו לו סמא חריפתא שלא בכיון או שעבד רצה בפמא חריפתא אבל האדון אין לו כח לרפאתו בסמא חריפתא אפילו חבל בו בעצמו. וק"ו צער ובושת לרבו:

פסקינן שאם ירצה שלא לזון את העבד כשאי ש"מ הרב י"ל לעבד עשה עמי ואיני זנך. ואף דדחי תלמודא ומוקי מתני' דא"ל צאי מעשה ידיך למזונותיך וכן סבר רב. מ"מ הלכה כר' יוחנן לגבי רב דפסק הכי דאמר הקוטע יד עבדו של חבירו נותן לו שבתו פי' שבת גדולה שהוא נזק ושבת קטנה שהוא כאלו שומר קישואים לרבו, וכן רפואתו היכא דאמדוהו לחמשה יומי ועבידי ליה סמא חריפתא ואתסי בג' יומי דהוי המותר לרבו. וק"ו שצער ובושת לרבו והעבד ניזון מן הצדקה. ונראה בעיני דוקא היכא דעבדי ליה סמא חריפתא שלא בכוונה או שהעבד ביקש שיעשה לו כן כדי שיתרפ' מהר אבל לא שיכול האדון לאסויי' לו בג' ימים ולצעורי. דהא אחיו הוא במצות ופשיטא שצער בעלי חיים כהאי אסור. וכמו שהמכה לא יכול לפחות מרפואתה ולאסויי' בג' ימים ולשנות בו שלא כדרך הרופאים ה"נ האדון. ולא זו שחבלו בו אחרים אלא אפילו חבל הוא בעצמו דפטר מכולן. כדתנן בהחובל רק שחייב לרפאותו כדמשמע הכא בסוגיא רק שהמותר שלו ה"נ דוקא שאמדוהו לו' ימים ואיתסי בג' ימים אבל לא שיכול לרפאותו בכך. והא דתני' רשב"ג אומר יכול העבד לומר לרבו בשנת בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות.

וחכמים אומרים הרשות ביד רבו היינו דוקא משום בשני בצורת הוא. ומ"ה אף שבשאר השנים יכול לומר עשה ושאול על הפתחים לפי שימצא הרבה מרחמים שנותנים. בשני בצורת לא יכול לומר לכ"ע. ואיירי דא"ל צאי מעשה ידיך למזונותיך ובשני בצורת לא ספק ליה. ובהכי פליגי רשב"ג סבר או פרנסני או הוציאני לחירות כי היכא דחזי לי אנש' ומרחמי עלי'. ורבנן סברי מאן דמרחם אבני חרי מרחם נמי אעבד שהוא חייב במצות כאשה. והלכ' כחכמי ובפ' החובל פי' כו' הבאתי הירושלמי באיזהו ענין מצוה לפרנס את העבדים. ומאחר דהלכה כר' יוחנן א"כ המקדיש ידי עבדו אסור נמי לעשות ולאכול שלו או ללות עליו אלא כל מעשי ידיו הקדש והוא ניזון מן הצדקה מאחר דא"א בע"א:

סימן כט

דין האומר תנו גט זה כו' וכל דיני מצוה לקיים ד"ה באריכות קצת:

מתני' האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ואוקי רב ספא מתניתי' בש"מ ומ"ה יתנו לאחר מיתה דדברי ש"מ ככתובים וכמסורים דמי ול"ש אמר תנו מנה זה או תנו מנה מנכסי או תנו מנה סתם נותני' לאחר מית' ולא חיישינן למנה קבור. וה"ה דאיירי מתני' בברי' ובמעמד שלשתן דקנה מיד אע"פי שלא משך מחיים. וכתבו התוספת בשם ר"ת והא דלא אוקמי בבריא ובמצוה לקיים דברי המת. משום דלא אמרינן הכי אלא בדבר המושלש מתחילה לכך דומי' דהמשליש מעות לבתו ותנו שקל לבני. וכן הוליך מנה לפלוני דסוף פרקינן אבל כשאינו משליש ומוציא מרשותו להניחו ביד אחרים לא ומ"ה מתנת ש"מ במקצת בעי קנין ובלא קנין לא מהני משום מצוה לקיים דברי המת. וא"ל דמ"ה בעי קנין כדי לכוף היורשי' הא משום מצוה נמי כייפינן ליורשים כדאית' בפ' השולח לקמן שפחתי עשתה לי קורת רוח יעשה לה קורת רוח כופין היורשים ועושין לה קורת רוח משום מצוה לקיים דברי המת ואי תקש' שפחה גופא היכא הוציאה מרשותו דאמרי' בה מצות לקיים דברי המת. י"ל דשאני היא דזכו בה משמי' וזכתה היא בעצמה. ועדיפא ממוציא דבר מרשותו אבל מתני' דאמר תנו מנה לפלוני לא משמע לי דאיירי במעות שהושלש מדלא אמר תנו אותו מנה או מנה זה. וכתב עליו הרמב"ן שאינו מוחוור דבתו' דב"ב תניא תנתן שדה פלוני לפלוני ר"מ אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופין את היורשים לקיים דברי המת,, וא"כ הדרן קשיא לדוכתא דאפי' מתנת ש"מ במקצת בעי קנין והכא לא שייך הוצאת רשות ומ"ה תירץ הרמב"ן דכי אמרינן מצוה לקיים דברי המת דוקא בממנה שליח או מצוה ליורשיו עשו אתם לי כך וכך מנכסי דבכה"ג כי מת אמרי' מצו' לקיים דברי המת והשתא אמרינן שפיר בהולך מנה לפלוני ומשליש מעות כו' ויתנו

שקל לבני דמצוה לקיים שהוא דרך צואה או לשליח או לשליש או מצוה ליורשיו. אבל המוסר דבריו בפני עדי' הריני נותן מתנה זו לפלוני ולא קנה מניה אפי' מת לא אמרינן בה מצו' לקיים דברי המת וא"כ היכא דאמר סתם תנו מנה לפלוני יש בלשון הזה מתנה ויש בלשון הזה צוואה וכל מתנה שאין בו צוואה לבנים לא אמרינן בה מצוה לד"ה. ומתני' ע"כ לא איירי דאמר בלשון צוואה לבני' דא"כ גבי שטר שחרור למה לא יתנו לאחר מיתה ויכפו היורשים לד"ה, אלא דאיירי במוסר דבריו לפני עדי' ואומר אני דדברי שניה' טובי' כאחת היכא דמצוה לבניו אמרינן מצוה לקיים ד"ה כפי אשר צוה להם. וכן בלא צוואה היכא שמצוה לשליח להוליך ומוסר לידו כדברי ר"ת אבל מצו' לשליח להוליך ולא מסר לידו בזו לא מצינו לומר מצוה לד"ה. וכן מסתבר' מאחר שמחוסר עדיין מסירה לידו. אבל היכא שמצוה לשליש ליתן נראה כדברי הרמב"ן דאפי' לא הושלש מתחיל' לכך מאחר שלא מחוסר בשליחתו מידי שפיר הוי צוואה לגבי'. ולא קשה מעובדא דאיסור גיור' כו' דלא מהני גבי' רבא מצוה לקיים ד"ה אצ"ל דאמרינן משום דלא הוי מושלש מתחילה לכך די"ל כמו שכתב ר"ת גופא דגבי גר לא אמרינן מצוה לד"ה דכל דאית בירושה מצוה לקיים דבריו הואיל ולא פסק כחו מאותו ממון אבל גר דלית' בירושה ופסק כחו ממנו אין מצוה לקיים דבריו דכה"ג אמרינן התם כל היכא דאיתא בירושה איתא במש"מ:

סימן ל

דין דבמעמד שלשתן קונה אפילו במלוה ושוב לא יכול למחול החוב לחבירו. ודוקא שהקנה לו מתנת חבירו וגם שיש בידו ממון כפי הסך שהקנה לו אפילו לא הגיע זמן פרעון. ובלא מעמד ג' אפילו מתנה מועטת לא קנה אלא אם כן בלשון הודאה שהנותן יאמר לפני עדים אתם עדי שהמנה שיש לי ביד פלוני הוא שלו או מי שהמעות בידו יודה בפני עדים ויאמר אתם עדים שיש לי בידי מעות של פלוני ואי קנה מני' בכל לשון הודאה שיאמר קנה אבל גבי הנותן לא מהני קניה כלל אלא דוקא בלשון הודאה ואתם עדי כדפי':

אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן ל"ש מלוה ל"ש פקדון ובלא מעמד ג' לא קנה בין מתנה מרובה ובין מתנה מועטת. ומ"מ אי קנה מידו אינו יכול לחזור וז"ל הטור וכתב הרמ"ה וכי מהני קנין דוקא היכא דקני מהאי דאיתא לממונא גבי' אבל קנו ממרי' דממוני' לא מהני' דמלוה להוצאה ניתנה ואינו מקנה לחבירו דבר שאינו ברשותו ואפי' קנה מהאי דממונא גבי' דוקא דקנה בתורת הודאה דאית ליה מהאי שני כך וכך זוזי אבל בתורת מתנה לא מהני בי' קנין גרידא ל"ש מלוה ול"ש פקדון דאין

מטבע נקנין בחליפין עכ"ל. וצ"ע מאוד דלמאי מהני האי קנין ס"ס הנותן יכול לחזור בו שהרי לא קנה מידו, וי"ל מאחר שזה קיבל עליו בקנין ליתן לזה אז לא יוכל הוא לחזור עליו כדי שישל' לו הלוה או הנפקד פעם שנית שהרי הוא נתחייב מכח גרמא דניזקין לשלם לו הזיקות שהרי הוא צוה ליתן לו ולקנות ממנו וא"כ אם אתה מחייבו לזה ליתן לו פעם שנית ס"ס יחזור עליו מצד דיני דגרמא. אבל ס"ס קשה ל"ל קנין יודה לו בפני ב"ד שיש מעות שלו בידו והודאות בעל דין כמאה עדים דמי' ויאמר הריני מודה בפניכ' דשוב לא יכול לומר אח"כ שלא להשביע את עצמו כוונתי כמו שכתב הרי"ף בסוף גט פשוט. או יאמר אתם עדי' דלכ"ע מהני. ועוד קשה ולמה לא יודה הנותן שהממון שישנו ביד הנפקד הוא ממון של פלוני כדאשכחן גבי איסו' גיורא בעובדא דרבא וא"ל דשאני התם דבנו היה ולא שייך לומר שלא להשביע את בניו דבודאי אדרבה היתה ההודאתו אמת כדי ליתן לבנו רב מרי כמו שפרשו התוס' לשם. אבל ס"ס קשה יודה בפני עדים ויאמר אתם עדיי או הריני מודה בפניכם דלא שייך לומר שלא להשביע כדפי'. ואפשר דהרמ"ה ס"ל דמילתא דפסיק' קתפיס' דקני' מהני בכל לשון שיאמר ההודאה. אבל מ"מ קשה אמאי לא מהני ההודאה גבי מי שהמעות בידו אפי' בלאו קנין דליכא למיחש שמא יטעון שלא להשביע א"ע קאמר דלמה יחטא ולא לו דאם לא יתן לזה ס"ס יחזור להנותן. ונ"ל דחיישינן לקנוני' שיעשו עם הנותן. ומסיק בסוגיא דמעמד שלשתן הלכתא בלא טעמא הוא אלא משום תקנות השוק דמי שיקנה איזה סחורה ואין בידו מעות שיכול לשלם לו שיכול להעמידו אצל ב"ח וא"צ להמתין עד שיקנה בקני ומ"ה אע"ג דהיכא שמכר ש"ח לחביר‌ו וחזר ומחלו מחול גבי מעמד ג' לא יכול למחול דאל"כ נפל כרס' בבירא דתקנתא מאי מהני שלא יסמוך הסוחר על מעמד ג' מאחר שיכול למחול. ועוד האריכו בעלי התוספת בראי'. וכן פסק הרא"ש וכן דעת כל האחרוני'. ועוד כתבו ר"ת וריב"א דבמעמד ג' קנה בע"כ של לוה ונפקד דאל"כ למה תקנו מעמד ג' יאמר לו זכה ודוחק לומר דתקנו מעמד ג' היכא דליכא פקדון או החוב ביד השלישי שזהו מילתא דלא שכיח ומשום מילתא דלא שכיח לא הוי מתקנ' רבנין הלכתא בלא טעמא. וכה"ג הביאו ראייה מפ' המוכר את הספינה גבי הא דמשך ולא מדד דאמר התם ברשות הלזה מופקדת אצלו לא קנה עד שיקבל עליו הנפקד ליחד רשותו וא"כ אמאי איצטרך לן בשום מקו' מעמד ג' יקבל עליו הנפקד כו'. אי לאו משום דיקנה בע"כ. ואני אומר דכל הני ראיות ליתא דאל"כ לרב אשי דאמר בהאי הנאה דקמשתני ממלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד נפשי' וע"כ ליתא האי טעמא אלא מדעתו ולא בע"כ. וא"כ בודאי כמו שתקנה במלוה כך תקנה בפקדון אלמא דליתא למעמד ג' בע"כ וא"כ בע"כ ס"ל

דהך קושי' למה תקנו מעמד ג' כו' לית' דמשו' היכא דליכא פקדון גביה תקנו. ומאחר דהך קושי' ליתא לרב אשי א"כ ה"ה לפי המסקנא נמי אין ראי' מהך קושי' ומה דמסקינ' בפ' מי שמת גבי איסור גיור' דאמר רבא אי במעמד ג' לא אזלינן משמע דאי הוה אזיל הוה קנה מרי ברי' בע"כ של רבא אין זו ראהו דאפשר שהי' מתבייש לומר לפניו אינני רוצה ומשום שמא יאמר לו זכה לרב מרי לא היה מתיירא שהי' יכול להוציא מידו קודם שיבא לשם ומ"ה לא אזלינן. ולשם בב"ב כתב הר"ן בפרושו מצאתי, בנמוקי האחרונים שמעמד ג' אינה קונה בע"כ וראיית' כתוב מפה וז"ל וסוגי' מוכח דמעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתו של זה שהמלוה אצלו מדאמר רב אשי דבבהיא הנאה דהא משתני' לי הבין מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד נעשי'. וה"ט ודאי לא סגי אלא מדעתו ואע"ג דלמסקנא לא קאי ה"ט מ"מ איהו לא פליגי אלא בטעמא אבל בדינא לא פליגי. ואע"ג דאמר אמימר דנעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משעבדנ' לדידך ולכל מאן דאתי מחמתך ה"ק משעבדא לכל מאן דאתי מחמתך שארצה להשתעבד לו כמו דמשעבדנ' לך ע"כ ודין דבמעמד ג' מהני אפי' במלוה שלא הגיע זמנו כתבתי בפ' החובל סי' כ"ז ושם כתבתי דאין שייך מעמד ג' אלא שיש בידו ממון של המקנה כפי הסך שהקנה לו:

סימן לא

דין מי שאומר הריני נותן מנה לפלוני אם יש לו מעות בעין מנה ממש קאמר. ואם נאבד. נאבד למקבל, ואפי' יש לו כמה מגי' בעין כל אחד בפני עצמו ואבד אחד מהן אבד למקבל ואפילו אמר מנה מנכסי. והיכא דאין לו מנה מיוחד אלא ה' מאות זוז בבת אחת ואבד מנה מהם לא הפסיד המקבל אלא לפי החשבון ואם לית ליה שום מעות בעין ואומר מנה לפלוני, אפילו לא אמר מנכסי נותן לו שוה מנה:

פסק כתב הר"ן וז"ל ומדשקלי' וטרי' אי חיישינן למנה קבור או לא נהי דמסקינן דלמנה קבור לא חיישינן. מ"מ משמע שהאומר הריני נותן מנה לפלוני מנה ממש דוקא קאמר ולא אמר דשוה מנה קאמר הילכך היכא דאיתיה בעיני' מנה קאמר. ואם נאבד מרעיתו אבד. וכן נמי כל היכא שיש לו כמה מני' בעין כל אחד בפני עצמו ואבד אחד מהן מרעיהו אבד דיד בעל השטר על התחתונ' ואפי' אמר מנה מנכסי לא אמרינן דליפות כח קאמרינן כדאמרינן בפ' המקבל מחמרא כדי ליפות כחו ואם החמיץ אין לרעיהו החמץ דהתם שאני דיהיב ליה ארבע מאה זוזי ותלינהו בחמרא דהוה מיד' אחרינא אבל הכא כשאומר משלי קאמר. והיכא דאין לו מנה מיוחד אלא ה' מאות זוז בבת אחת ונאבד מנה מהם לא הפסד זה אלא לפי חשבון כדתנ' בתוספת' דב"מ דב' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתיים נגנב או נאבד מהן חולקין לפי החשבון והיכא שאין לו מעות כלל בעין כל שלא אמר

מנכסי איכא למימר דלא זכה מקבל דמנה דווקא קאמר והא לית ליה ע"כ והנה דבריו הראשונים ישרים מצד השכל והסברא נותנת אעפ"י שאין לה הכרע בתלמוד. אבל מה שכתיב בסוף דבריו היכא שאין לו מעות כלל בעין ולא אמר מנכסי דלא זכה לא נהירא דמאחר דלא חיישינן למנה קבור א"כ בוודאי שוה מנה קאמר ולא הוציא דבריו בכדי. ועוד סתם מנה ומאתיים שבתלמוד איירי נמי בשוה מנה, זכר לדבר מ' שיש לו מאתיים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ונהי דהיכא דאית ליה מנה בעין דאמרינן מסתמא אמנה שבעין קאמר דאל"כ הל"ל שוה מנה מאחר שלא יתנו לו מנה ממון המזומן אבל היכא דלית ליה מנה במזומן ע"כ שוה מנה הוא:

סימן לב

דין ראובן שאמר לשמעון מנה לי בידך תנהו ללוי במעמד שלשתן. נהי דקנה לוי מ"מ לא נפטר ראובן מלוי מאותו שהוא חייב לו אם לא שפטרו בפי' ואפילו שתק לוי לא נפטר ראובן, אבל מכל מקום לא יתבע את ראובן תחילה כ"ז שיוכל לגבות משמעון. ואם העני שמעון אחר שנתרצה לוי ליפרע המנו אינו יכול לחזור על ראובן. אבל אם היה עני באותו שעה ולא ידע לוי היה מקח טעות וחוזר על ראובן ומחרים סתם על מי שידע שעני היה וכפר ואם טעון לוי ששמעון היה עני והטעהו וראובן טוען עשיר היה והעני אם היה החוב שחייב ראובן ללוי ע"פ נאמן ראובן במיגו דפרעתיך והיה נשבע היסת ונפטר ובן השתא נשבע היסת ונפטר. אבל אם היה מלוה בשטר אם יש בו נאמנות גובה לוי חובו בלא שבועה. ואם אין בו נאמנות ישבע לוי ויטול. ואע"פ שביארנו שלא נפטר ראובן מלוי א"ל שפטרו בפי' מ"מ אם נתרשל לוי ולא תבע את שמעון עד שהעני פטור: פסק כתוב הרא"ש בתשוב' ראובן שאמר לשמעון מכה לי בידך תנהו ללוי במעמד שלשתן נהי דקנה לוי מ"מ לא נפטר ראובן מלוי מאותו חוב שהוא חייב לו א"ל שפטרו בפירוש אפי' אם שתק לו' יכול לומ' לראובן לטובתך עשיתי שנתרצתי לקבל המנה שאתה חייב לי משמעון כדי להקל מעליך אבל לא פטרתיך אם שמעון לא יתן לי כי במעמד שלשתן הוא מילתא בלא טעמא. ופי' רבינו יצחק שעשו אותה לתקנת השוק דמי שקונ' סחורה ואין בידו מעות מעמידו דו אצל ב"ח וא"צ להמתין עד שיקנה לו בקנין. ועוד יפה כח המלוה שאפי' בעל כרחו של הלוה משתעבד הוא למקבל, אבל שיעשו תקנה שיפטר ראובן מלוי אף המקבל בשתיקה בעלמא אין אין לתקנה זו סברא וטעם אבל יראה שלא יתבע את ראובן תחלה כ"ז שיכול לגבות משמעון כי הוא עיקר החיוב ולא נשאר כלל ראובן אלא דין ערכאות. וכן כתב בעל העיטור שלא נפטר ראובן אם לא שנפטור בפירוש. אבל רב אלפס כתב שנפטר ראובן והבי' ראי' מהירו' ובעל העיטו'

דחה הראי' שלו ע"כ. ומסתבר' דבריו ודומה לזה פסק התוספ' והר"אש בפ' המקבל גבי המחהו אצל שולחני שיכול לחזור ולתבוע מב"ה והיכא שהעני לאחר שנתרצ' להדי' להפרע המנו כתו' הטו' וז"ל ודאי אם העני שמעון לאחר שנתרצה לוי ליפרע המנו א"י לחזור על ראובן אבל אם הי' עני באותו שעה ולא ידע לוי הי' מקח טעו' וחוזר על ראובן ולוי מחרי' סתם על מאן דידע לזה דעני הוא והשתא קא כפר ביה, ואם טען לוי ששמעון הי' עני והטעהו וראובן טוען עשיר הי' והעני. אם הי' החוב שנתחייב ראובן ללוי ע"פ נאמן במיגו שאם הי' אומר פרעתי והיה נשבע היסת ונפטר כי אמר נמי ההמחאה שהמחית' אצל שמעון בדין היתה נאמן בשבועה. אבל אם הי' החוב בשטר. על ראובן להביא ראי' שלא הטעהו ואם לא יביא ראי' אם יש נאמנות בשטר גובה לוי חובו בלא שבועה מראובן ואם אין בו נאמנות ישבע לוי ויטול שאפי' אם הי' שובר ביד ראובן הי' צריך לקיימו. אף כאן צריך לברר בעדים שלא הטעהו ע"כ. וכתב הר"ן בפ' המקבל וז"ל כתב הגאון בתשובה דאע"ג דדינא הוא דמלוה מצי מהדר ביה על הלוה אם נתרשל מלו' ולא תבע לאותו שהמחוהו אצלו עד שאירע לו עניות לוה פטור. דהוה ליה כמו שהראה לו מקום שיש בו צרורת מעו' וא"ל טול משם וקבל עליו ופשע ולא נטל עד שאירע בהן מעורע דודאי פטור ע"כ:

סימן לג

דין אם הנפקד או הלוה עכו"ם ואמר לו ישראל תנהו לישראל אחר במעמד שלשתן לא קנה. ואם הנפקד ישראל ומקבל מתנה הוא עכו"ם. אז כל זמן שישראל הנותן אינו חוזר יכול ליתנו לעכו' ואם חזר בו הנותן אע"פ שאמר במעמד ג' לא זכה בו העכו"ם וחייב הנפקד להחזירו למפקיד ומיהו אם אין הנפקד יכול להשמט מן העכו"ם אז יתן לעכו'. ואם הנותן עכו' והנפקד והמקבל להם ישראל קנה הישראל ויוכל להוציא מישראל בב"ד. ואם מלוה הוא והעכו"ם אנס והוציא בכח מישראל קודם שפרע לישראל חייב הלוה לפרע גם לישראל ואם פקדון הוא ונכנס העכו"ם לבית, הנפקד ולקח בחזקה אינו חייב לשלם לישראל ואפילו אנסו עד שהביא הפקדון לבית עכו' אפ"ה פטור:

פסק ר"ת דבמעמד שלשתן דתקינו חכמים היינו לגבי ישראל אבל בעכו' לא תקינו מעמד שלשתן דכיון דהלכתא בלא טעמא הוא הבו דלא לוסיף עלה. והוסיף ר"י לבאר דג' חלוקים יש בדבר דאם הנפקד או הלוה גוי ואמר לו ישראל תנו לישראל אחר במעמד ג' לא קנה שהרי אפי' זיכה לו ע"י גוי זכי' גמורה לא קנה ולא עדיף מעמד ג' מזכי' גמורה ואם הנפקד ישראל ומקבל מתנה הו' העכו' כ"ז שאין הישראל חוזר יכול הוא ליתנו לעכו' דאפי' אם אמ' לו בינו לבין עצמו מה שיש בידך תנהו לעכו' פשיט' שיתנהו לו

כ"ז שאין הישראל חוזר בו. אבל אם חוזר בו ישראל לא. אע"פי שאמר לו במעמד ג' לא קנה העכו' וחייב הנפקד להחזיר למפקיד ומיהו אם אין הנפקד יכול להשמט מן העכו' שלא יפרע לו לפי שבדיניהם הוא חייב לו כיון שאמר לו ליתן אז ודאי יתן לעכו' ופטור מן המפקי' דאיהו הוא דאפסיד אנפשי' כי ידע שיצטרך הנפקד ליתן לגוי. ואם הנותן הוא גוי והנפקד ומקבל מתנה ישראל קנה ישראל ויוכל להוציאו מיד ישראל בב"ד דכיון דהפקיע חכמים ממונו של ישראל ע"י מעמד ג' כ"ש ממון הגוי ועוד שהרי גם בדיניהם הוא כך ע"כ. והוסיף הרא"ש על דין האחרון אם מלוה הוא הגוי ואנס והוציאו בכח מן הלוה קודם שפרע לישראל חייב הלוה ג"כ לפרוע לישראל שהרי כבר נתחייב לישראל. ואם העכו' אנס וגזל את הלוה אין הישראל מפסיד בכך. ואם פקדון הוא ונכנס הגוי לבית הנפקד ונטלה בחזקה אינו חייב לשלם לישראל דאינו אלא שומר לשני כמו שהיה לראשון ופטר מן האונס ואפי' אם אנס עד שהביא הפקדון לבית גוי פטור ואין זה מציל את עצמו בממון חבירו. ודמי להא דאמרינן בהגוזל בתר' ההוא דאפקיד' גבי כסא דכספא סליקו עליהו גנבי יהבינה ניהלייהו אתא לקמ' דרבא. פטרוהו. א"ל אביי האי מציל את עצמו בממון חבירו הוא. אמ' רב אשי חזינן אי אינה דאמו' הוא עליהו סליקו ואי לא אכסא דכספא סליקו. אבל במלוה לא שייך למימר ה"ט דמלו' להוצאה ניתנה וכאלו אונסו ליתן לו ממון אחר ע"כ:

סימן לד

דין אם לאחר שנתרצה הלוה או הנפקד ליתן למקבל במעמד שלשתן אמר עיינתי בחשבוני וטעיתי במה שהודיתי, אם לא היה בפני עדים שהודה לו מהימן. אבל היה בפני עדים אפילו בלא קנין לא מהימן אפילו במיגו ומה שכותב אדם בפנקסו יכול לומר טעיתי אחר הודאת בעדים או שהיה במעמד ג'. ובפני עדים שוב לא יכול לומר טעיתי אפילו יש עדים מסייעי אם לא שההודאה הראשונה היה ש ע"פ החשבון וסיפור דברי' דבכ"הג אם יש עדים שמבררי' שטעות היה בחשבון אפילו לא הודה הב"ד מהימן, והיכא שנעשה שובר אפילו בקנין ונמצא שבטעות היה לא מהני השוכר. ועוד חילוקי' בשוכר שנתנו הקהל ליחיד בענין המס:

הני גינאי דעבי' חושבנ' בהדי הדדי פש חמש איסתירי דזוזי גבי חד מיניהו אמרי ליה יהבינהו ניהליה למרי דארע' באפי דמרי ארעא וקנה מניה לסוף עבד חושבנא בין דיליה לנפשיה לא פש גבי ולא מידי. אתא לקמיה דר"ן אמר ליה מאי איעביד לך חדא דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך. תנהו לפלוני במעמד ג' קנה ועוד הא קנו מינך. אמר לי' רבא אטו האי קאמר דלא יהבינא דליכא גבאי קאמר. א"ל א"כ קנין בטעות הוא וכל קנין

בטעות חוזר. וכתב ריי"ף ור"ח ור"ת דוקא דאיכא סהד' דקמייהו עבד חושבנא ואישתכח דטעות הוא או שהודו לו בעלי דינים שכך עלה החשבון אבל מנפשי' לא מהימן לומר טעיתי אפי' במיגו שפרעתי וראי' מהא דתנן בשבועות מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנוהו לי. נתתי לך פטור, אין לך בידי חייב דכל האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי אלמא דאין מהימן לומר אין לך בידי לפי שטעיתי שהייתי סבר שאני חייב לו במיגו דפרעתי והיינו טעמא דהוי מגו במקום עדי' דאנן סהדי א"ל דדייק מעיקרא לא הוה משעבד נפשי' וכתב הר"ן בשם הראב"ד ומיהו היכא דליכא סהדי אע"פ שמודה שאומר בפני ג' וקנו מידו נאמן לומר טעיתי בחשבון ודוקא היכא דאיתא סהדי הוא דאמרינן אי לאו דקים ליה לא הוה משעבד אבל בדליכא עדים לא דייק דמימר אמר אי טעינא הדרינא בי דליכא מאן דמסהיד עלי. וכן כתב הטור בשם ס"ת רק שהוסיף וכתב דוקא המחהו בפני עדים וקבע לו זמן ליתן לו לזמן ידוע והוא בתוך זמנו דעכשיו אין לו שום מגו דלא יכול לומר פרעתי דאין אדם פורע תוך זמנו אבל המחוהו שלא בעדים או בעדים ולאחר זמנו נאמן לומר טעיתי במיגו דפרעתי ולא נהירא דהא הוי כמיגו במקום עדים כמו שכתבתי וכן כתב הטור בשם הרא"ש ומ"מ בהא דכתב שצריך המחהו בעדים. נראה שיפה כתב דהיכא דליכא עדים נאמן במיגו ומטעמא דפרישׁ' דלא דייק כולי האי וכתב מהרי"ק ה"ה מה שאדם כותב על פנקסו חשבונות ועניינים שנאמן לומר טעיתי אפי' בלא מיגו לפי שלא דייק. ויפה כתב אבל מה שכתב ג"כ באותו תשובה אפי' הודה בפני עדים רק דלא משעבד נפשי' מהימן לומר טעיתי אפילו ליכא מיגו. ודקדק מתוך דברי הראב"ד דלעיל שכתב היכא דאיכא סהדי הוא דאמרינן אי לאו דקים ליה לא הוה משעבד נפשי' כו'. דמשמע דוקא שיעבוד בקנין כהאי עובדא דגינאי דקנו מניה ודקדק של הבל הוא דוקא גבי גינאי דעביד חושבנא הוא דאמרינן אי לאו דקים ליה לא הוי משעבד נפשיה בקנין. אבל בלא שעבוד בקנין פשיטא דהוי מהימן אפי' בלא מיגו דלא הוה הודאה ממש אלא בעסק הענין לפי החשבון שבניהם הוה אמר כך שהרי היו עוסקים באותו ענין של חשבון ומתוך זה עמדו ולא דייקי כולי האי אי לאו דמשעבדי נפשי' בקנין אבל בהודאה ממש בפני עדים אפי' במיגו נראה דלא מהימן לומר טעיתי דהודאתו בפני עדי' הוה כמאה עדי'. וא"כ הוה כמיגו במקום עדים דאל"כ ההיא דב"ב כל האומר לא לויתי כו'. נמי יהא נאמן לומר טעיתי במגו. ודוחק לומר דמתניתין דשבועות איירי דוקא במשעבד נפשי' בקנין ואם בא לחלו' בין טעיתי בחשבון לבין טעיתי לומ' שלא לויתי אלא לויתי ופרעתי דאין דרך לטעו' בכך א"כ מאי מביאי' ראי' לעי' דלא מהימן לומר גבי הך גינת' טעיתי היכא שאינו מברר בעדים או שהודו לו בעלי דינים מהא דשבועת

מהאומר לא לויתי כו'. אלא ש"מ דלא מחלקינן ביניה' עוד נראה היכא דאיכא הודאה בסהדי דתו לא מהימן לומר טעיתי בענין שיהא הכחשה נגד הודאתו אפי' איתא ליה מגו וגם איכא עדים המסייעים לו כמו שכתבנו בפ"ק דב"מ סי' ד' כמו גבי אומר לא לויתי וה"ט דהודאות ב"ד כק' עדים דמי. ומה שכתב לעיל דוקא דאיכא סהדי קעביד קמייהו חושבנא ואישתכח דטעות הוא או הודה לו ב"ד דמשמע היכא שמעדים עדים דטעות הוא בחושבנא אפי' לא הודה לו ב"ד מהימן ולא אמרינן הודאת ב"ד כק' עדי' דמי. שאני התם דהודא' דהתם הוה מכח חושבנ' דעבדי ומאח' דמברר בעדים דחשבון בטעות הוה א"כ ההודאה שהי' אח"כ אפילו בקנין בטלה לגמרי. ולאפוקי הודאה שהיא בפני עצמו בלא קנין שלפניהם ואח"כ אמר טעיתי אפי' עדים מסייעי' לו לא מהימן היכא דב"ד מכחיש העדים. ומה שכתבו דלא מהימן לומר טעיתי אפי' במיגו להכחיש דבריו היכא דהודאה כבר היינו דוקא שהודה לו על עצמו לחיוב ושוב בא לפטור א"ע בטעות טעיתי או נזכרתי אבל היכא דלא חייב את עצמו בטענה ראשונ' אפי' חייב לאחרי' יכול לחזור ולטעון טענה אחרת ולומר טעיתי כמו שכתבנו בפ' ח"ה סי' נ"א:

כתב הרשב"א בתשובה על מי שעשה שובר לחבירו ונמצא טעות בחשבון דאין השובר מועילו לו כו'. ואפי' קנו מידו כדאיתא בס"פק דגיטין בעובדא דגינאי. וכן הדין בקהל שעשו שובר ליחיד מן המס הבא להעתיק דירתו מן העיר ומצאו טעות בחשבונו. אבל כופר ואומר בבירור שפרע הכל נאמן מפני שהשובר בידו וכיון שהראשונים הודו לו שפרע הכל ועשו שובר אע"פ שהשנ' מצאו טעות אפשר פרע ליד הראשונים ושכחו מלכתוב תשלום פרעון שהשובר מוכיח והשניי' אינם יודעים בבירר ולפיכך הוא פטור עכ"ל:

סימן לה

דין דאם אחד שהיו עומדין במעמד שלשתן מודה מקבל לנפקד שטעה בחשבונו שנפטר הנפקד מהמקבל, המקבל חוזר על הנותן והנותן על הנפקד בשבועה. אבל אם הנותן מודה לנפקד. אם יש לנותן נכסים נאמן וגובה חובו ממנו ואם לאו או שהוא אלים או שיהיב ליה במתנה א אינו נאמן:

פסק כתב הרי"ף דוקא היכא דאיכא סהדי. א"ב דאודי ליה דהכי הוא חשבונו בטעות כו'. כתב הר"ן וז"ל מה שכתב הרי"ף א"נ דאודי ליה כו' דוקא דאודי לי מרא ארעא דכיון דאודי ליה ה"ה נפטר ממנו. אבל היכ' דאודי ליה גינאי חברי' לדברי מי שאמר שבמעמד ג' יכול למחול כי מודה לי' גינאי נמי דלא מחייב ליה ולא מידי' מהימנא כדאי' בסוגי' דשני' אוחזין בטלית דאמרינן ש"מ איתא דשמואל דשמעינן מני' דכל היכא דיכול

למחול מהימנ' נמי לומר פרוע הוא. אבל לדברי מי שאמר דאינו יכול למחול כי אמר נמי דלא פי' גבי' ולא מידי נמי לא מהימן ואע"ג דאיכא חד סהדי דמסהיד ולא מחייב ליה ולא מיד' כיון דהאי לא ידע וא"י לשבע להכחיש את העד אינו מפסיד דשבועת עד אחד המעיד פירע' מדרבנן בעלמא הוא כדאיתא בפ' הכותב דהיכא דאפשר משתבע והיכא דלא אפשר לא מפסיד וכי מודה ליה מרי' ארעא שהוא נפטר ממנו כדאמרינן מרי ארעא אינו גובה מגינאי חבריה כיון שהעמיד אידך גינאי אצלו נפטר לדעת הרי"ף ז"ל שכך כתב בפרק המקבל אבל דעת רבינו האי גאון ז"ל ור"ת אינו כן. שהם סוברי' שהמומחה אצל אחר אינו נפטר מה שהי' חייב לו אלא א"כ פטרו בפי' ולדבריהם אע"פ שמרי ארעא מעיד דלא פש ליה גביה ולא מידי. מרי דארעא חוזר וגובה מגינאי וגינאי נמי גובה מאידך גינאי חבריה אע"ג דאידך גינאי מרי ארעא מעיד עליו שאינו חייב לו כלום ה"ל עד אחד ויטול הלה בשבועה כיון שהוא יכול לשבע ואע"פ שנשתעבד' האי גינאי למרי ארעא ברצון חבירו כיון שאינו פורע כלום למרי ארעא אינו נפטר ממנו עכ"ל. והנה תחלת דבריו שכתב היכא דמודה ליה גינאי שטעה שאינו נאמן ולא נפטר מן המקבל פסקו נמי הרא"ש והטור כמו כן. והוסיפו לבאר וז"ל ואם הנותן מודה שטעה בחשבון והמקבל אינו יודע אם טעה א"ל אם נתנו למקבל בשביל חוב שהיה לו עליו והמחוהו אצלו ליפרע ממנו אם יש לו נכסים לנותן שיכול המקבל ליפרע ממנו נאמן הנותן לומר שטעה ויחזור המקבל ויגבה חובו מן הנותן. אבל אם אין לו נכסי' לא כל כמינה לחוב המקבל בהודאתו כדאיתא בפ' ב' דכתובות דאין המלוה נאמן לומר שטעו אמנם הוא היכ' שהו' חוב לאחרי' ואפי' אם יש לו נכסי' וההוא גבר' אלמא והשני נוח לו ליפרע ממנו לא מהימן כיון שיש למקבל שום הפסד ואם מתנה הוא אינו נאמן כלל ע"כ. עוד הוסיף הטור וכתב וצריך הנפקד לתנו למקבל וחוזר וגובה אותו מן הנותן כיון שמודה שלא היה בידו כלום ובגרמתו הוא נתחייב ליתן בזה ואין בזה חילק בין אם נתן הנותן למקבל בשביל חוב שהיה בידו בין אם נתן לו במתנה עכ"ל אבל מה שכתב הר"ן בסוף דבריו שאם מודה מרי ארעא כו' שהוא חוזר על גינאי והגינאי על גינאי חבירו כו'. ולא פסק הטור כן אלא כתב ואם המקבל מודה שטעה בחשבון והנותן אינו מודה הנפקד פטור בלא שבועה שהרי מיד כשהמח' הנותן למקבל אצל הנפקד ונתרצה ליתן לו נסתלק הוא ממנו ודינו עם המקבל והרי הוא מודה לו שאין לנותן ביד נפקד כלום והנותן צריך לשבע שבועה למקבל בד"א שהמחהו אצלו בשביל חוב שהי' לו בידו אבל המחהו בשביל מתנה פטור בלא שבוע' דהא לית ליה גבי' ולא מידי ואפי' שיודע הנותן שלא היה לו ביד הנפקד כלום אינו חייב למקבל ומתנה בטעות היתה עכ"ל ונראה דברי

הר"ן עיקור דאיך נפטר בשבוע' מאחר שיכול לחזור עליו לסברת הרא"ש כמו שכתב הטור גופא לעיל מני' גבי' היכא שהנפקד נשבע היסת למקבל שטעה ואז המקבל חוזר ותובע לנותן לסבר' א"א הרא"ש שלא נסתלק המקבל מעל הנותן. ולפי דעתי שלא דק וכתב אליבא דדברי הרי"ף שכתב שסבר שנסתלק או איירי שקיבל עליו בפירש לפטור הנותן כמו שפי' לעיל דבכה"ג נשבע הנותן היסת וא"כ יפה כתב הר"ן מאחר שחוזר המקבל על הנותן שהנותן חוזר על הנפקד ואין מועיל לו עדות המקבל וכן הוא עיקור:

סימן לו

דין אם אחר שהיו עומדין במעמד שלשתן מודה נותן לנפקד שטעה בחשכון אינו נאמן כדאיתא בסימן ל"ה אין הנפקד חוזר על הנותן:

פסק מה שכתב הטור לעיל חוזר וגוב' מן הנותן לפי שבגרמותו נתחייב כו' מלתא דתמו' קא חזינא בו וכי עדיף מגרמא בניזקי' דפטור ואין בו חיוב דיני דגרמא אלא כגון המזיק בידים כגון שורף שטרות של חבירו ודומה לו ונהי דחייבינן מוסר ומראה ממון של חבירו דבדיבורא קלייהו היינו נמי מזיק בידי' שבדיבורו נעשה ההיזק מיד כי כבר ידוע שמיד כשנפל ממון של ישראל בידיהם ששוב אין מרחמי' עליו כתוא מכמר וה"ה זיכה את החייב כו'. אפי' לא נטל ונתן ביד וכן מוכר שטר לחבירו וחזר ומוחלו וכל כה"ג שבדיבורו מיד נעשה ההיזק מש"כ בנידון זה שאם לא היה הנפקד מקבל עליו ליתן לא היה מתחייב כלום בדיבורו ועוד הנותן לא כיון להזיק אלא טעה וסבר שיש ממונו בידו ונהי דאדם מועד לעולם היינו היכא שמזיק ממש אבל לחייבו בדיבורו היכא דלא כיון כלל להיזק לא מצינו בתלמוד לחייבו ואין זה דומה לדיין שטעה שחייב בדיבורו אף שלא כיון להזיק שאני התם דחשבינן ליה כמזיד לפי ששגגו' תלמיד עולה זדון וגדולה מזו כתב ר' אליעזר מטולא אפי' מוסר היכא שלא כיון להזיק אלא להציל את שלו דפטור ונהי שכתבתי בפ' הגוזל בתו' סי' מ"ח דלא ק"ל כוותי' לענין תשלומי ממון היינו משום שהוא מוסר ממון חבירו בידי עכו"ם אבל בנידון זה בודאי כ"ע מודה דפטור. ועוד איך יעלה על דעת אדם שהוא חייב הנותן מצד דיבורו הלא איהו גופו נמי טעה . ואמר יש לי וקיבל עליו ליתן א"כ איהו דאפסיד אנפשיה:

סימן לז

דין מעמד שלשתן ע"י שליח ששלח הנותן שליח לנפקד ואמר השליח בפני המקבל שיתנם לו או המקבל שלח שליח להנותן שיזכה לו ויזכה לו במעמד שליח ונותן ונפקד אינו מועיל:

פסק כתב הרא"ש ומעמד שלשתן ע"י השלי' ששלח הנותן שלי לנפקד ואמר השליח בפני המקבל שיתנם לו כתב הרמב"ן ז"ל דאינו מועיל דהלכתא בלא טעמא הוא הבי דלא לוסיף עלה וראי' לדבר מאיסור גיורא דאמר רבא אי במעמד שלשתן לא אזלינא אבל לא היה ירא רבא שמא ישלח איסור גיורא שליח ויאמר לרבא שיתנם לרב מרי אבל במעמד שליח המקבל נראה דקנה דלענין הפקעת ממון מן הנותן הבי דלא לוסיף עלה אבל לענין זכיות המקבל שלוחו של אדם כמותו ע"כ, והנה שאר המפרשי' הביאו דברי הרמב"ן ולא חילקו בין הנותן למקבל וכן מסתבר שלא לחלק כלל דהבי דלא לוסיף עלה שייך במקבל כמו בנותן ועו' מאחר דתקנו מעמד ג' א"כ בלא מעמד ג' לא סגי ואם באת לומר שע"י שליח מהני ה"ה כמי בלא שליח דזכיה מטעמא דשליח הוא וזכין לאדם שלא בפניו וכי היכא דבלא שליח פשיטא דלא מהני בלא מעמד ג' א"ל שיאמר זכה ויהיה הממון ביד הנפקד ה"נ עם השליח ודומה לזה כתבו התו' על הא דתופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ה"ה היכא דשוי' שליח נמי לא קנה ולא אמרי' שהוא כמותו מטעמ' דפרישי' הנרא' בעיני כתבתי:

סימן לח

דין דהמלוה אינו יכול לעכב ממון הלוה קודם זמנו אם אינו מבזבז ואינו הולך בדרך רמיה וכן לא יכול לתפוס לב"ח כה"ג כו'. וכפול לעיל סימן ט':

אתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריו' ואם בא לחזור אינו חוזר ושמואל אמר מתוך שחייב באחריות אם בא לחזור חוזר ומסיק לימא דבהולך כזכי קמפלגי לא דכ"ע הולך כזכי דמי ובהא קמפלגי מר סבר אמרינן מתוך ומר סבר לא אמרינן מתוך וכתב הרא"ש נהי דהולך לא כזכי דמי וכי גרע מתופס לב"ח דקנה אפילו בע"כ של לוה היכא דאינו חייב לאחרים מכ"ש הכא דמדעת וא"כ אמאי יכול לחזור ותירץ הר"ר משה מאיבר' דהא דאמר התופס לב"ח קנה היינו כשאין לו ללוה נכסים אחרים שיפסיד המלוה אי לאו האי תפיסה דלכך מהניא תפיסה והכא מיירי כשיש ללוה נכסים אחרים וכה"ג התופס לב"ח לא קנה דאי לא תימא הכי לא שבק חיי לכל בריא שכל אדם יתפוס נכסי חבירו כשהוא חייב לשום אדם ויאמר בשביל בעל חובך אני תופס והרב ר' פרץ ז"ל תירץ דהכא מיירי שקבע לו זמן לפרע ובתוך הזמן שלח לו מעותיו ולא שייך לומר הכא התופס לב"ח כיון שהמלוה עצמו לא הי' יכול לתפוס בתוך הזמן ול"נ דלא קשה מידי דהתם נמי מצי א"ל לוה לתופס או קבל עליך אחריות או החזר לי מה שתפסת ואפילו רב מודה ביה כיון שתפס שלא מדעת הלוה דמצי למימר ליה לא מהימנת לי וגם תירץ הר"ר משה אמת אבל תירץ הר"ר פרץ ז"ל אם הוא תוך זמן אם אין

לו נכסים אחרים שיפסיד המלוה אי לאו האי תפיסה מהני תפיסה עכ"ל ואני אומר שגם תירץ הר"ר פרץ אמת היכא דאינו מבזבז נכסיו ואינו הולך בדרך רמיה ועקלתון שלא יכול לתפוס ולעכב ממנו קודם הזמן אפילו המלוה בעצמו כמו שכתבנו בפ"ק דב"ק סימן ב':

סימן לט

דין דבמלוה או פקדון הולך הוי כזכי וכשהוחזק כפרן בפיקדון ולא מצי הדר אבל במתנה בין תן בין הולך לא הוי כזכי ומצי הדר חוץ מזכי עבד דתן הוי כזכי:

תניא כוותיה דרב הולך מנה לפלוני שאני חייב לו הולך מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי חייב באחריותן ואם בא לחזור אינו חוזר לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר א"ר זירא כשהוחזק כפרן וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו אבל לא הוחזק כפרן אם בא לחזור חוזר וכי קאמר דהולך כזכי ה"מ במלוה או פקדון כשהוחזק כפרן אבל במתנה הולך לאו כזכי דק"ל דשליח מתנה כשליח הגט כשם ששליח הגט הולך לאו כזכי כך שליח מתנה הולך לאו כזכי ואי בעי הדר ביה מצי הדר ביה ע"כ ור"ת כתב דאף תן לו לאו כזכי במתנה מאחר דבמתנה ק"ל דהולך לאו כזכי כדמוכח לקמן בסוגיא דכ"ע הולך לאו כזכי וכן איתא להדיא לקמן בפרק השולח בסימן ז' ואם איתא דבמתנה הוה תן כזכי כיון דתנן גבי מלוה ופקדון דהולך כזכי למה ליה תו למתני תן מנה לפלוני דהוי כזכי דהיינו זו וא"צ לומר זו דכיון דתנן דהולך כזכי במלוה ובפקדון אע"ג דבמתנה לא הוי כזכי כ"ש תן דהוי כזכי אלא ש"מ דות והולך במתנה שניהם לאו כזכי ובמלוה ובפקדון שניהם כזכי ועוד האריך בראיות מן התוס' ומן הירושלמי והא דאמר גבי עבד תן כזכי אע"פ שמרצון לבו משחררו א"ל דעביד ליה נייח נפשי' לא יהיב ליה וי"ל דלא דמי דרגילות הוא כמה פעמים שאדם נותן לאוהבו אע"ג דלא עביד לי' נייח נפשי' מעולם אבל אין דרך אדם לשחרר עבדו בפרט מאחר שעובר על לעולם בהם תעבודו אי לאו דעביד ליה נייח נפשי' טובא וכן דעת ר"י ורא"ש וכל האחרונים:

סימן מ

דין ביארנו דלא בעינן הוחזק כפרן אלא בפקדון לענין הולך כוכי אבל במלוה אפילו בלא הוחזק כפרן לא מצי הדר:

הא דאמר רב חסדא כשהוחזק כפרן כתב הרשב"א ה"ה אם שליח זה גברא מהימנא הוא לגבי מפקיד והיה רגיל להפקיד איהו נמי גבי' אינו יכול לחזור בו דהא השתא לא יוכל לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כדאיתא במציעא וכן נמי אי שדר ליה גברא מהימנא אע"ג דלא פטרי' א"י לחזור וחייב וכן כתב הר"ן והנה מדברי הגמרא

משמע דדוקא בפקדון בעי שהוחזק כפרן אבל במלוה לא שייך לומר אין רצוני שיהא הלואתי ביד אחר דמה לך בכך מאחר שלא יצא מאחריות הלוה שהרי לעולם חייב באחריות עד שיבא המעות לידו בשלמא גבי פקדון לא ניחא ליה שיהא פקדונו ביד אחר מאחר שהוא בעין ואפילו הנפקד לא יוכל לשלוח בו ידו א"כ מתיירא שמא ישלח השליח יד בפקדון ולא ניחא ליה שיהא בידו אפילו היה הפקדון מעות או מטבע אפ"ה מאחר שהוא בעין לא ניחא ליה בשאר תשלומין מש"כ בהלואה שלהוצאה ניתנה וכן משמע להדיא מתשובת ר"ת שנכתב לקמן דדוקא בפקדון בעינן הוחזק כפרן או גברא דמהימנא הוא ומהשתא אני אומר מה שכתבו התוס' על האי עובדא דרב ששת דהוי ליה אשרת' דסרבלא במחוזא. ואמר לר' יוסף בהדי דאתית אייתא נהלי' ויהבנא נהלי' וא"ל ליקני מינך וא"ל אין ולבסוף אשתמיט להו וכו' ופי' תוס' וז"ל משמע דבדין לא היו יכולי' לכופו להחזיר אע"ג דלא הוחזקו כפרנים היינו משום דאמת הי' שהוא שלוחו אלא שלא קבל עליו אחריות ולא מצי אמרי אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר עכ"ל. לפי זה משמע דאף בהלואה כל זה אינו לפי מה שכתבתי אלא שטעות נפל בספרים והוא קאי על מעשה אחר על אסקופת דכספ' כו' או אפשר שהתוס' לא היו גור' אשרת' דסרבלא אלא פקדון דסרבלי דדוחק לומר דתוס' חלוקי' על דברי ר"ת וכל הראשונים לא כתבו הוחזק כפרן אלא בפקדון ולא במלוה וכן דעת כל האחרונים וכן כתב הטור להדיא וז"ל ראובן שהי' חייב מנה לשמעון או שהי' לו פקדון בידו ואומר ללוי הולך מנה זה לשמעון אם בא לחזור וליטלו ממנו א"י דהולך כזכי דמי ומיד כשהגיע ליד לוי זכה בשבילו לשמעון לפיכך בין אם מת לוה בין אם מת מלוה יתנוה ליורשי שמעון ומ"מ ראובן חייב באחריותו עד שיגיעו ליד שמעון ואם החזיר לוי המנה לראובן והעני אח"כ ולא הי' לו ליפרוע בענין שהפסיד שמעון לוי חייב לשלם שהו' פשע במה שהחזיר לראובן ואם מחמת אונסו החזיר לראובן שאיים עליו ראובן עד שהוצרך להחזירו פטור והרמב"ם כתב החזירו לו שניהם חייבים באחריות עד שיגיע לו חובו והא דפקדון א"י לחזור וליטלו מיד לוי דוקא שהוחזק הנפקד כפרן דאז זכות הוא למפקיד שיצא מתחת ידו אבל לא הוחזק כפרן יכול הוא לחזור ליטלו עכ"ל משמע אבל בהלואה אפילו לא הוחזק כפרן אינו יכול לחזור והיינו כדפרישית והנה מה שכתב הטור שאם מחמת אונס החזירו כו' כך משמע מתוך הסוגיא דא"ל א"ה שפיר עבדת פי' שהחזרת ואין זה מציל עצמו בממון חבירו כמו שכתב הרא"ש לעיל בסימן ל"ו ומ"ש שהרמב"ם כתב ששניהם חייבים באחריות יפה כתב נראה דבודאי לא נפטר המשלח מן המפקיד בעבור שזה השליח נתחייב באחריותן שפשע במה שהחזיר וכן פסק הא"ז:

סימן מא

דין לוי שהפקיד מנה אצל שמעון שלא בעדים וראובן ביקש מלוי לקבל לו מנה משמעון שנתחייב לו וקבל לוי ואחר כך בא שמעון ללוי ותובע להחזיר לו המנה כי בטעות פרעו ואם לא יחזיר יעכב שמעון המנה שהפקיד לו לוי שלא בעדים וראובן תובע מלוי מנה שזיכה לו מן הדין יחזיר לו המנה לראובן ומ"מ אם היה גלוי דעת שהיה מסרב לוי מתחלה מפני שהיה מתיירא משמעון מחמת מנה שלו והפציר בו ראובן לקבל אמרינן בודאי לא קבל לזכות לאחר ולהפסיד לעצמו:

פסק השי' ר"ת לרבני' מרעגינשבורג ע"ד לוי שהפקיד מנה אצל שמעון שלא בעדים וראובן ביקש מלוי לקבל לו מנה משמעון שנתחייב לו שמעון וקבל לוי ואח"כ בא שמעון ללוי ותובעו להחזיר לו המנה שנתן לו לצורך ראובן כי בטעות פרעו ואם לא יחזור יעכב שמעון מנה שהפקיד לו לוי שלא בעדים וראובן תובע מלוי מנה שזכה לו ולוי טוען לא זכיתי לך ע"מ להפסיד פקדוני שביד שמעון נ"ל כי מן הדין יחזיר לוי מנה שנתן לו שמעון לראובן שהרי זכה לו כיון שחוב מלוה הוא וק"ל כרב דאם בא לחזור דאינו חוזר ואפילו מפקדון הי' זכה לו דאין ש"ל הכא אין רצוני כו' כיון דא"ל הב ליה פקדון ונפקד נתן לו הוה ליה כזכי ולא מצי למיהדר כדמוכח במעשה ר' דוסתאי כו' ומה שאמר לוי לא זכיתי על מנת להפסיד שלי דברים שבלב הן ואינם דברים ע"כ במרדכי ומ"מ אם הי' גלוי דעת כגון שהי' מסרב תחלה ואמר שמעון חייב לי כבר שלא בעדים ומתיירא שלא יבא לי היזק והפציר בו שיקבל אזי אמרינן בודאי לא קבל לזכות לאחר ולהפסיד לעצמו כאשר גילה מתחלה:

סימן מב

דין ראובן ששלח מנה לשמעון לשומרה אפילו לא דיבר ראובן עם שמעון כלל אלא שהשליח אמר שמור מנה לראובן וקיבל והחזיר לו ע"י אותו שליח ונאנס אפילו בעיר או בדרך ואין עדים אפ"ה גובה מנה משמעון:

פסק כתב הא"ז ראובן ששלח מנה לשמעון לשומרה וע"י אותו שליח החזירו שמעון ונאנס בדרך דן ר' שמחה אם ראובן אמר קודם לכן שמור לי מנה שאשלח לך והחזירו שמעון לשליח ונאנס בדרך חייב שמעון כדתני' הולך מנה לפלוני פי' פקדון כו' דאם אבדו חייב באחריותן ואם אבדו השליח בעיר ולא בדרך הנפקד פטור בשבועה דאפילו למ"ד שומר שמסר לשומר חייב לפי שאין רצוני כו' או משום דאת מהימנת לי כו' הכא פטור דהא המניה ראובן לשליח ואפילו אם נאנס השליח בדרך אם אין עדים שנאנס ממנו פטור הנפקד דמצי למימר לדידי לא מהימן לי בשבוע' את מהמנת' ואי לא ביקש

המפקיד מהנפקד לשמור לו המנה אלא השליח מסר לו וא"ל שמור מנה לראובן ואמר נפקד למפקיד לאו בעל דברים דידי את מ"מ כיון שהשליח הי' אומר לשמעון ראובן שלח לך זה המנה שתשמור לו וקבל שמעון מן השליח כדי לשמור לראובן הרי הוא נפקד לראובן לכל הלכות נפקד הואיל וק"ל דהולך מנה לפלוני שאינו חוזר אם החזירו השליח ללוה או לנפקד רצה המשלח גוב' מן השליח רצה גוב' מן המלוה או מן הנפקד עכ"ל והנה מה שכתב שאם אין עדים בדבר כו' דפטור דמשמע אם יש עדים שנאנס דחיי' הנפקד אף באונסים היינו משום שפשע במה שהחזירו לשלוחו בדרך דרוב דרכים בחזקת סכנה הן וזה מוכח שהרי נאנס בדרך ומ"ש רצה המשלח כו' פי' המלוה או המפקיד והיינו כדעת הרמב"ם ששניהם חייבים באחריותו כדלעיל וה"ה שלא הי' משלחו גבה הולך מנה כו' אלא שא"ל בהדי דאתי' איית' נפשי' כו' כדאיתא בסוגי' לאפוקי אם לא הי' משלחו כלל ולא א"ל ולא מידי הי' יכול השליח לחזור בע"כ לפי שי"ל חוב הוא לו משום שאין רצונו כו' היכא דלא הוחזק כפרן אבל קשה לי על דברי ר' שמחה שאמר הנפקד פטור דמצי למימר לדידי לא מהימן כו' ס"ס יאמר המפקיד למה החזרת לי נהי שהאמנתי לו וניחא לי בהבאתו מ"מ לא קבלתי עליו אחריות וא"כ למה נתת לו מאחר שלא היית מחויב ליתן לו א"ל שהאמנת לו וא"כ באחריות, הוא ואף אב' מורי לא פליג על ר' שמחה אלא בסוף דבריו שאם לא ביקש המפקיד לנפקד כו' ויותר הי' ראוי לחלק כפי מה שכתבתי:

סימן מג

דין הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו חי יחזור למשלח מת גם המשלח אם מת המקבל בחיי נותן יחזיר ליורשי נותן ואם מת הנותן בחיי המקבל יחזיר ליורשי מי שנשתלחו לו ואי ש"מ הוא אפילו מת המקבל בחיי נותן רק שהיה חי בשעת מתן מעות ליד השליח יחזיר ליורשי מי שונשתלחו לו אפילו אחר מיתת הנותן:

מסקינן בסוגיא אליבא דהלכתא הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו חי יחזור למשלח מת אף המשלח אם הי' בריא אז דיני' הכי שאם מת המקבל בחיי הנותן יחזיר ליורשי משלח דק"ל הולך לאו כזכי ואם מת הנותן בחיי המקבל אז יחזיר ליורשי מי שנשתלחו לו דק"ל מצוה לקיים דברי המת ואי ש"מ אז אפילו מת המקבל בחיי הנותן רק שהי' חי בשעת מתן מעות ליד השליח יחזיר ליורשי למי שנשתלחו לו ואפילו היכא שנולדו יורשי המקבל, אחר מיתת הנותן ואע"ג דבשעת מיתת הנותן לא היו ראוין לקנות למ"ד המזכה לעובר לא קנה וגם המקבל לא קנה מחיים כיון שמת בחיי הנותן אפ"ה קונה דדברי ש"מ לעניין לקנות אחר מיתתו חשוב ככתובי' וכמסורים למפרע משעת

נתינתו הלכך כיון דאיתא למקבל בשעת מתן מעות הוברר הדבר שזכה משעת המתנה ומורישו ליורשיו ואי ליתא למקבל בשעת מתן מעות יחזרו ליורשי משלח דק"ל דאין קנין למת וכן הלכתא:

פסק כתב ר' יואל הלוי מספקא לי אם ש"מ זיכה נכסים ע"י אחרל שנתנו בידו ואמר לשליח זכה לפלוני בהם אם יכול לחזור בו כשעמד דלכאור' משמע דאי' לחזור בו דמסקינן כ"ע הולך לאו כזכי דמי פי' אם ברי' הוא ובמתנה איירי התם דאי' בחוב ובפקדון הא ק' הולך כזכי ול"ק כאן בבריא כאן בש"מ פי' בבריא לאו כזכי הלכך יחזיר למשלח בש"מ יחר ליורשי מי שנשתלחו לו ולא למשלח דהולך דידיה כזכי דמי וזכה לו השליח למקבל כנ"ל אבל רש"י פי' הולך כזכי כל זמן שלא חזר בו ואין כ"ל דא"כ אפילו בריא כמי כל זמן שלא חזר אמאי יחזיר למשלח אלא ע"כ כשחזר מיירי ה"כ בש"מ ואפ"ה קתני יחזיר ליורשי מי שנשתלחו לו עכ"ל מרדכי. ולא יכולתי לירד לסוף דעתו דתחלת דבריו מיירי באומר לשליח זכה לפלוני ואח"כ דייק דאפילו בהולך הוי דינא הכי וע"ק לי מהיכא דייק הכי דנהי דאיירי בחזר מנ"ל דק"ל הכי דא"ל מדדחי בסוגיא דבבריא כ"ע לא פליגי דהולך לאו כזכי ואוקי בש"מ ש"מ דהילכתא הכי דלמא אדרבא ה"ק בברי כ"ע לא פליגי דפשיטא דלאו כזכי ובש"מ פליגי והלכה כת"ק דלא אמרינן אף בש"מ הולך כזכי אלא שמת ומשום דברי ש"ו ככתובים וכמסורים דמי או משום מצוה לקיים דברי המת וע"ק הלא לפי האמת אליבא דר' יוסף לא איירי כלל בש"מ וא"כ מאי איכא למידק מש"מ מאחר דלא קיימי האי סוגיא ויש לי ליישב דבריו דה"ק מאחר דגבי הולך פליגי בש"מ אי הוה כזכי משמע היכא דאמר זכה ממש לכ"ע דבריו ככתובים וכמסורים דמי זכה בה מיד בקבלתו של שליח אבל לישנא דר' יואל הלוי משמע דאף בהולך פסק כן שזכה לו השליח למקבל ומ"מ יש לפרש דשפיר דייקינן דאף בש"מ ואמר הולך לפלוני זיכה לו השליח מדפריך בסוגיא על הא דאמר רב יוסף הלכה כר"ש הנשיא שאמר יחזרו לאל משלח והא ק"ל דברי ש"מ ככתובים וכמסורים דומי ונמשני רב יוסף מוקי בבריא ופריך והא ק"ל מצוה לקיים דברי העת תני יחזרו להמשלח ומדלא קאמר אלא תני וכו' משמע דקיימא שינויא קמא דרב יוסף דמוקי בברי ולא בש"מ דאי בש"מ הא ק"ל דבכי ש"ע ככתובים וכמסורים דמי אפילו היכא שלא את אלמא דהכי הלכתא ומ"מ קשה על עיקר ראייתו וונ"ל דלא כר"ש דאיירי בלא חזר משום דק"ל אפילו בבריא נמי נ"ל דק"ל מידי דש"מ כל זמן שלא חזר דברין ככתובים וכמסורים אבל בבכי מאחר דק"ל הולך לאו כזכי ומ"ה כל זמן שהמקבל חי יתן לו השליח ויקיים שליחותו מאחר שלא חזר המשלח אבל מאחר שמת שנשתנה הענין והולך לאו כזכי שיאמר שזכה קודם מיתתו

א"כ מאחר שלא יכול לקיים שליחותו מאחר שיות יחזור למשלח משא"כ בש"מ דדבריו ככתובים וכמסורים דומי כל זמן שלא חזר וזכה בהן אותו שנשתלחה לו ועוד נראה בעיני שאין הסברא נותנת שלא יכול הש"מ לחזור גבי הולך מאחר דהולך דעלמא גבי מתנה לאו כזכי אלא משום דברי ש"ע באת לחזק דבריו ולומר כזכי ומאחר דכל דבכי ש"ט אינה אלא בתנאי שאם יעמוד יחזור ה"ב לענין הולך דיליה דאלא אמר הש"מ שיולך ויזכה אלא בתנאי שאם לא יחזור כשעמד ומ"מ היכא שלא עמד לא יכול לחזור קודם שיות מאחר שהוציא הממון מידו ומ"ה קאמר יחזור ליורשי מי שנשתלחו סתמא וא"צ להמתין ולראות שאם חזר בו אם לאו אלא כ"ז שלא עמוד אינו חוזר אף ששאר ש"מ חוזר הכא שהוציא המעות מידו וזכה בהן זה אינו חוזר אלא כשיעמוד וכן כתב הטור בשם ר' משה הכהן ומ"מ נ"ל היכא דאמר זכה דאף בש"מ אינו חוזר דלא גרע ממתנת בריא וואחר שזכה בה השליח בקבלתו מידו הוה כאלו בא לידו מיד והשליח לא יכול להחזיר לו ואף רש"י מודה בזה וזו א"ל ראיי':
הדרן עלך המביא קמא

פרק ב

סימן א

דין אם השליח אמר בפנ"כ ולא אמר בפ"נ. או בפנ"ח ולא אמר בפני נכתב. בפנ"כ חציו האחרון ובפנ"ח כולו או שאמר בפנ"כ כולו ונחתם חציו פסול ואפילו אם הוא בעצמו העד השני, אבל אם הוא ואחד מעידים על החתימות העד השני שלא חתם בפניו כשר. וכ"ש אם ב' אחרים מעידים עליו:

המביא גט ממדינת הים ואמר בפנ"כ אבל לא בפנ"ח. בפנ"ח אבל לא בפנ"כ. בפנ"כ חציו בפנ"ח כולו בפנ"כ כולו בפנ"ח חציו פסול:

ומסיק הי חציו אילימא חציו ראשון והאמר ר"א אפילו לא נכתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך. אלא אמר רב אשי חציו האחרון ורש"י פי' דלא שיטה ראשונה ממש אלא שיטה ראשונה שיש בהם שם האיש ושם האשה והזמן. ולישנא לא משמע הכי. ועוד לא גרע מקן קולמסות וקו מגילתא דמהני ואפילו שיטה ראשונה לחומרא בעלמא הוא דנהיגי כך כאשר כתבתי בפ"ק סימן ח'. ומסיק הא דאמר בפנ"ח חציו פסול אמר רב אשי אפילו אומר אני הוא עד השני פסול. מאי טעמא או כולו בקיום הגו או כולו כתקנת חכמים אבל אם העידו שנים על חתימות יד עד השני. או אפילו הוא ואחר מקיימים חתימת ידי עד השני כשר דליכא מידי דאי אמר חד בפנ"כ ובפנ"ח דלהוי כשר

וכי מקיימי תרי דהוה פסול. דליכא מידי דאי אסיק איהו לכולה מילתא ואמר בפנ"ח כשר וכי איכא חד בהדי' דמסייע לקיומא דלהוי פסול. והאי סוגיא דבעי אילפא כו' אפרשנו אי"ה בפרק כל הבשר גבי הלכות נטילת ידים:

סימן ב

דין אחד אומר בפנ"כ ואחד, אומר בפניה פסול והוא שאין שניהם שלוחים. ואם שניהם שלוחים והגט יוצא מתחת ידי שניהם כשר. וא"צ שיהיו שניהם אדוקים אלא אפילו אם הוא ביד אחד מהן אלא אומר שהבעל עשה את שניהם שלוחים להוליך גט לאשתו והאחד נתנו במעמד הכירו מני. ואפילו אם האחד שליח והשני מעדי שבפניו נעשה שליח כשר וכן אם שניהם אומרים בפנינו נחתם כשר אפילו ליכא חד שיאמר בפנ"כ:

מתניתין אחד אמר בפנ"כ ואחד אמר בפנ"ח פסול. שניהם אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפנ"ח פסול ור"י מכשיר. ואין הלכה כר' יהודה. אחד אומר בפנ"כ ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר והא דאמר אחד אומר בפנ"ח ואחד אומר בפנ"כ פסול אמר ר' שמואל בר יהודה אמר ר' יוחנן לא שנו אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל גט יוצא מתחת ידי שניהם כשר. דשנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב בפנינו כחתם כלל כדאמרינן לעיל בפ"ק ואפילו היכא דאיכא קצת ריעותא שאחד אמור להדיא על הכתיבה ולא על החתימה ואידך אמר על החתימה ולא על הכתיבה מ"מ אין חשש בזה מאחר דלא צ"ל בפנ"כ כו'. הא דגט יוצא מתחת יד שניהם פי' רש"י אדוקים כו' וכתבו התוס' וכל האחרונים דלאו דוקא שניהם אדוקים אלא אפילו הוא ביד אחד מהן אלא שאומר שהבעל עשה את שניהם שלוחים להוליך גט לאשתו והאחד נתנו במעמד חבירו דמהני כדאית' לקמן בסוף פרק התקבל כולכם הוליכו. אחד מוליכו במעמד כולם ואפילו אם האחד שליח והשני מעיד שבפניו נעשה שליח כשר לרבא דאמר ופני שאין עדים מצוי' לקיימו מטעמא דאמרינן מה אם יאמרו אלו בפנינו גירשה נוי לא מהימן דכל היכא שיש כאן שנים לא יוכל לטעון או לומר לא שלחתי או לומר מזויף הוא כמו שפרשתי לעיל פ"ק סימן ד'. וכן להא דשנים אומרים בפנינו כחתם כו' כשר אפילו היכא דלא אומר אחד בפנ"כ דהא איכא שנים שקיימו הגט ותו לא בני לרבא אפילו לכתחיל' אלא דלא תימא מאחר דאיכא שנים שאומרים בפנינו נחתם ואחד מהם אוור בפנ"כ והשני לא אמר הוי קצת ריעותא וסד"א דהוי מחזי כאלו אמר להדיא שלא נכתב לשמה כתקונו. דהא אף לרבא מאחר דצריך לומר בפנ"כ משום אחלופי צ"ל שנכתב לשמה דאל"כ מאי קמסהיד ביה שנכתב בעניו כדפרי' בב"ק סימן ח'. קמ"ל דליכא חששא ביה:

סימן ג

דין שצריך לכתוב זמן בגט וכיארנו דיש לבעל פירות עד שעת נתינה ומ"מ היכא שיש בו זמן ולא ידעינן יום המסירה גובה מזמן הכתוב כנ מאחר דליכא ריעותא:

מתניתין נכתב ביום ונחתם ביום בלילה ונחתם בלילה בלילה ונחתם ביום כשר ביום ונחתם בלילה פסול וכ"ש מכשיר שהיה ר"ש אומר כל הגיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין חוץ מגיטי נשים ומסיק מזיו תקנו זמן בגיטין ר' יוחנן אומר משום בת אחותו פי' שמא יחפה עליו שלא תחנק בב"ד כשזינתה ומ"ה יכתוב לה גט בלא זון ואז תוכל להוציא גיטה ותאמר שמקודם גרשה ואפי' האידנא דליכא ד"כ איכא למיחש שמא יחוס על בני' שתלד בזנות ולא יוציא עליהם קול שהם ממזרים ויאמר שמקודם גירשה והם בני' הפנויה ויתערבו ממזרים בישראל ומ"ה לא אמר ר"י שמא יחפה עליה אלא משום בת אחותו והכל במשמע ומ"ה מוקדם פסול שלא יחפה עליהן כשתזכה בין כתיבה לחתימה ויאמר שמיום הכתיבה גירשה אעפ"י כשנכתב בלילה ונחתם ביום נמי איכא למיחש כה"ג מ"מ מה שנוכל לתקן נתקן ונכתב ביום ונחתם בלילה יומא אחרינא הוא ואפשר לתקן הוא אבל משום פירות לא תקנו דקסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה וא"כ כל העירות שאכל אפי' אחר החתימה עד הנתינה בדין הוא אוכל ומשעת נתינה ואילך אין לחוש להפסד של אשה ולתקן זמן שהרי תוכל לברר בעידי המסירה שיעידו לפני ב"ד באיזה יום שנתגרשה ומשום הכי לא תקנו זמן אלא משום בת אחותו ומ"מ השתא דכתב זמן בגט אע"פי שיש לבעל פירות עד שעת נתינ' מ"ו היא גובה פירות מזמן הכתוב בגט ולא חיישינן שמא כתב וחתם בניסן ולא כתן עד תשרי אלא היכא שנמצא גט אשה בשוק דאיכא ריעותא אבל היכא דאיכא בידה אין צריכ' להביא עדי מסירה אלא גובה מזמן הכתוב בגט כן פירשו התו' וכן האחרוני' ולא כרש"י ור"ל אמר משום פירות דקסבר יש לבעל עירות עד שעת חתימת הגטותו לאומ"ה בעי זמן שלא תפסיד הפירות משעת חתימה עד שעת נתינה ומ"ה מוקדם במתניתין פסול דמפסיד הבעל הפירות משעת כתיבה עד שעת חתימה שלא כדין וכ"ש מכשיר דקסבר כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות ובדין הוא דמפסיד משעת כתיב' ור' יוחנן אמר בודאי ר"ש סבר משום פירות תקנו זמן ומ"ה מכשיר דקסבר כיון שנתן עיניו לגרשה כו' אבל לרבנן דפסלי סברי משום בת אחותו ומשום פירות לא תקנו זמן דיש לבעל פירות עד שעת כתינה אבל קשה מנלן לר' יוחכן דסברי לרבנן יש לבעל פירות עד שעת נתינ' דלמא עד שעת חתימה ותקנו זמן משום פירות כמו שסבר ר"ש א"כ סבר כר"ש ממש וכיון שכתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות ותקנו זמון משום בת אחותו ומכין לר' יוחנן דרבכן

חלוקי' על ר"ש כולי האי ואפשר דברייתא אשכח כוותי' והלכתא כר"י לגבי ר"ל ויש לבעל פירות עד שעת נתינה ומ"מ היכא שכתוב בו זמן ולא ידעינן זמן המסירה גובה מזמן הכתוב בגט מאחר דליכא ריעותא ש כדפרי':

סימן ד

דין מי שמתה אשתו מתוך הקטט והיה בדעתו לגרשה אין צריך עליה לישב ז' ימי אבילות:

פסק כתב רשב"ם בפ' מי שמת אשתו מתוך קטטה והיה בדעתו לגרשה אינו יורשה כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות ע"כ ונראה אף דהכא איירי שנכתב הגט רק שלא נחתם אבל היכא דלא נכתב כלל לא מצינו להדיא דלית ליה פירות אף לר' שמעון מ"מ נ"ל דלאו דוקא קאמר משעת כתיבה לר"ש אלא אף בלא כתיב' כלישנא דתלמודא מכיון שנתן עיניו לגרשה כו' ומשמע היכא דברירא לן דנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות לר"ש רק משעת כתיבה הוא מילתא דברירא לן שנתן כבר עיניו לגרשה רק שתמה אני על דבריו מה מביא ראי' מר"ש הא רבנן פליגי אפי' לר"ל וסברי משעת חתימת הגט והלכה כרבנן ור"ן דאמר שעת כתיבה לאו דוקא קאמר אלא פירושו משעת חתימה ועוד הלכה כר"י דיש לבעל פירות עד שעת נתינה ולא גרע אשה מתקנות פירות ובעלי התוספת והרא"ש נמי השיגו על דבריו וכתבו שאין ירושת הבעל שהיא דאורייתא נפקעת עד לאחר גירושין ומעשה בא לידי באחד שהיה בקטט עם אשתו והיה לו דעת ברור לגרשה ובתוך אותו הקטט מתה והוריתי לו שלא לישב ז' ימי אבילת ושלא להתאבל עליה והבאתי ראי' מדברי הרשב"ם שפסק כך אפי' לענין ירושת הבעל שהוא דאורייתא כגון לר' עקיבא בפ' ד' וה' ולרשב"ם בפ' הכותב וכן הלכה רק שרב פסק שהוא דרבנן והוי הפקעת ממון שלא כדין אפ"ה אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה חשבינן כאלו כבר גירשה ונילף מיני' ק"ו לענין אבילות שהוא לכ"ע מדרבנן דפטור מאבילות ואף שכתבתי שליתא לדברי רשב"ם היינו משום דס"ל דהלכה כרבנן דסברי אליבא דר"י שיש לבעל פירות עד שעת נתינה והיינו טעמא מאחר שתקנו לו חכמים לזכות בפירות לא נפקעת אותו זכות עד שעת גירושין דמ"נל להפקיע ממונו שלא כדין שיכול לומר כל זמן שלא גירשתי הרי היא אשתי וכל זכות שיש לי בה לא אמוחל בפרט מאחר שירושת הבעל דאורייתא אבל מניין לנו לחייבו באבילות דרבנן ועוד מאחר דלר"ש דסבר כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות א"כ ק"ו לענין אבילות ונהי דחכמים חולקי' והלכה כוותייהו מ"מ הלכה כמיקל באבל א"כ הלכה כר"ש לענין אבילות ועוד איך יעלה על דעת האדם להאבילו מה שאין לבו אבל ואין יום מר לפניו ונהי דבאבל ממש לא חלקו רבותינו בין אוהב

לשונא הכא יש ויש לחלק ועוד התם אחר דאית ליה קורבא בגביה אפי' הוא שונא' מ"מ בשרו הוא ונכמרו רחמיו ושייך ביה אבילות ומרירות הלב אבל כה"ג כ"ע מודו דחשיב לי' בלביה כאלו אזלה מני' ואין כאן אבילות ומרירות הלב והנה תמהו העם על ככה ושלחתי דברי לזקני ירושלים וכתב לי זקן אחד וחכם מופלא שחכמי ירושלים הסכימו לק"ו שדנתי מדברי הר"שבם:

סימן ה

דין בעל המביא גט מעיר לעיר בלא שליח לאשתו כשר:

אמר רבינא לרב אשי גיטין הבאים ממדינת הים דמיכתב בניסן ולא מטו עד תשרי מה הועילו חכמים בתקנתן אלא הנהו קלא אית להו פי' מאחר שרואים את הזמן הכתיבה קודם המסירה וכתבו הבעלי תוספת וא"ת נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי פסול הא נמי אית ליה קלא וי"ל דלא שייך קלא אית להו אלא כשמגרש ע"י שליח אבל נכתב ביום ונחתם בלילה יש לחוש שמא ימסור לה בעצמו בצנעא ע"כ וכן כתב הרא"ש וז"ל גיטין הבאין ממדינת הים דאית להו קלא לפי שיש קול להליכות השליח וביאתו ומידע ידע זמן המסירה ולפי טעם זה אי איתרמי הכי שלא נמסר ביום שנכתב ותו לא מתכשר האי גיטא אם לא ע"י שליח להולכה דאית ליה קלא אם היה הבעל נותנו לאשה לית ליה קלא ואת' למטרף לקוחות שלא כדין מיום שנכתב ע"כ וכ"כ הטור וז"ל ופירש דכל גט שלא נמסר ביום הכתיב' אין תקנה להכשירו אלא ע"י השליח דבהכי אית ליה קלא דאמרינן גבי גיטין הבאים ממדינת הים אית להו קלא לפי שיש קול להליכות השליח ולביאתו ומידע ידעי אינשי יום המסירה ה"ה נמי בגט שנכתב קודם שנמסר אע"פ שאם היה מוסרו מידו לידה היה פסול משום דאתי למטרף לקוחות שלא כדין מיום שנכתב כשנתנו ליד השליח ליתנו לה אית ליה קלא ולא נפק מיניה חורבא ואין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב הרי שאמר לשנים לכתוב גט ולחתום וליתנו לאשתו ונתאחר הדבר ימי' או שנים או שנמצא הגט בטל והוצרך לכתוב לה גט אחר כשכותבי' הזמן והמקום אין כותבים לא הזמן שאמר הבעל להם לכתוב בו ולא אותו המקו' כיצד היה בירושלי' כשאמר להם הבעל לכתוב בו בתשרי ונתאחר עד ניסן והרי הן בלוד כותבים הזמן מניסן ובלוד וא"א הרא"ש ז"ל כתב דברי ר' יצחק לפסק הלכה עכ"ל ומ"מ נראה דוקא כשנתן הבעל הגט מידו לידה במקו' הכתיב' אבל הבעל עצמו שהוליך גט לאשתו נמי יש לו קול וכשר וכן מצאתי בתשובת מהר"ר משה מהל"א בשם הגאון מקרר"אי ועוד הוא האריך בראיות ורובם אין בהם ממש ומהר"רי ברונא ג"כ השיג עלי' ע"כ אקצר תשובתו. ואכתוב נמי בקיצור מה שכותב עליו מהרי"ב וז"ל התשובה של מהר"ם מה"לא ה"כ נודע לי אין

כת"ר מתמי' עלי בסדרי הגט מעיר לעיר ע"י הבעל בלא שליח אחר האמת משמעות האש"ר בפ' ב' דגיטין לפי חד שנויא משמע שאין לעשו' כ"א ע"י שליח ולפי חד שנויא יש לעשות אך בסימני האשר"י מביא אותו שנויא בתרא בזה הלשון גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין לו תקנה אלא ליתן לה ע"י שליח ואינו יכול לגרש בעצמו ליתנו מידו לידה ולע"ד משמעות הלשון האש"ר איירי כה"ג דשניה' בעיר אחת הבעל והאשה ולא נמסר ביום הכתיבה אז אין לו תקנה כ"א ע"י שליח והבעל ילך חוץ לעיר ואף שמשמעות קצת כתירץ האלפסי בפרק התקבל היכא שהי' הבעל בעיר בשעת הכתיבה אין לו ליתן ע"י שליח אף שילך חוץ לעיר היינו משום טעמא דרב הונא שהבעל יאמר לפקדון נתתי דאם איתא דלגירושין יהיב לדידה הוא יהיב וזה לא שייך הכא וגם משמעות לשון הטור והרא"ש כמו שפירשתי דאיירי דוקא כששניהם בעיר כו' אכן יש צדדים להתיר ולדחוק וליישב גם מנהג פשוט מקדמוני ובתראי ובתקון גט שבידי שתיקן מהר"ר ליפמן ע"פ קבלת מהר"ר מנחם ממירזברג ז"ל וממהר"ר מאיר מבילו"א ז"ל כתוב בפי' מבואר יפה שהבעל מוליך גט בלא שליח וכשבאתי הנה והתחלתי להתעסק ולסדר גיטין דברתי ג"כ עם חברי מזה והגידו לי איך שנהג מהר"ר יוחנן ז"ל במדינה זו ע"י בעל בלא שליח וכן מהר"ר שלמה מטרוסט הקדוש ז"ל נהג כן במדינה זו והר"ר משלם ז"ל הביא גט בעצמו לאשתו בלא שליח לכאן מבריוסלויא ואותו מהר"ם היה מקובל ממהר"ר שווידנין ז"ל והגידו לי חבירי שנהוג ג"כ הכי מהרר"י הגאון גם נראה שהאידנא מתי מעט ויצא הקול מעיר לעיר כמו במדינת הים בימיהם וכ"הג מצינו ג"כ מת בה"ה ג"כ מקובלני ממהר"יו ז"ל שהיה מקובל ממהר"ים ז"ל שהאידנא אין כותבין גט חליצה מטעם זה לפי שאנו מתי מעט ויצא קלא ואם נפשך לומר מאי איכפת לן נוציא כל הדיעות ז"ל א"כ אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים ולא אמרינן אף להחמיר אח"כ דרשתי הגאון יצו' והשיב וז"ל ואשר שאלת היאך אנכי נוהג בבעל עצמו שהוליך את הגט ממקום למקום אם כשר הדבר דע כי נוהג אנכי הלכה למעשה להכשיר והכי תניא בהדיא בפ"ק דגיטין הבעל עצמו שהביא גיטו א"צ לומר בפני נכתב ובפנ"ח כו' ובס"ה מייתי הך ברייתא לפסק הלכה ואיני רואה שום משמעות בשום שינויי באשר"י בפ"ב דנגמור מיניה דלא כשר אי משום דכתב שאין לו תקנה אלא ע"י שליח אבל עצמו לא אין דעתו כלל לאפוקי בעל המוליך את גיטו דאיהו נמי בלשון ובכלל שליח מקרי הבעל שהבי' גיטו דאל"כ מה שייך לו' עלה שלא תחלק בשליחו' הא לאו שליחו' הוא ואדרב' מוכיח מדברי האש"רי בהאי שינויא כש' הדבר דא"לכ היאך מתור' אמאי כותבין גט אעפ"י שאין אשתו עמו ניחוש דלמא יטלנו ויוליכנו למד"ה ויתננו לה שם משום דבמקומות אין מצוי לא סופר ועדים

הבקיאים בעניין וליכא לשנויי עלה דלא מקדים אינש פורענות לנפשי' דכה"ג צריך לאקדומי כמו שאר שליחות הבא ממד"ה גם בבעל עצמו שמוליך אית ליה קלא עכ"ל ואני ישראל מברונא ברעגינשבורג מתמי' על הקבלה דלעיל להתיר ע"י הבעל להיות שליח להולכה לעצמה בלא ראי' ברור' ולסתור דברי האש"רי בפ"ב כאשר ביאר הטור באבן העזר וכתב בהדיא שאין לו תקנה לאותו הגט אלא ליתן ע"י השליח ואין יכול לגרש בעצמו ליתן לו מידו לידה כו' ומאי דקאמר נמי דבעל נמי שליח הוא ובכלל שליחות הוא והוכיח מדפרי' א"ה בעלמא נמי אלמא תניא כו' עד ואי לא שליחות מקרי מאי שייך לומר עלה שלא תחלוק בשליחות הא לאו שליח תימא גדולה הרי בתו' יש גירסא ממש איפכא וז"ל נראה דהאי פירכא ובעל נמי לא קאי אמאי דמשני שלא תחלק בשליחות דבעל לאו שליח הוא ועוד דבלאו א"ה פריך שפיר אבל קצת תימה שהמתין עד כאן ועוד שחוזר ומקשה ליה בסמוך ע"כל אלמא דבעל לאו שליח הוא א"כ מהיכא תיתי לאפוקי לישנא דאש"רי וס"א ממשמעות' ועוד דההיא ברייתא דפ"ק לא אתי לאשמעינן אלא דא"צ לומר בפ"נ ובנ"ח וכגון היכא דליכא למיחש ללקוחת כגון דפרע כתובתה בפנינו וקרעו לגיטא וכתבינן ע"ג דגיטא דנן דקרעינין כדי שלא תגבה ביה כו' מיהו אינו חולק על הגאון וחלילה וחס לי להוציא שום לעז על הגיטין ועל קבלתו דפשיטא דבהתירא יצאו אפי' לכתחלה ע"כ תוכן דבריהם ואני אומר ישר כחו שלא חלק על הגאון מהר"אי דבודאי א"ל שהיה מקובל וברור לו לא היה מתי' לכתחל' כי אותו הגאון היה מאוד רגיל להחמיר היכא דאיכא צד איסור דאורייתא וק"ו בא"א א"ל שפשט לו היתר ובסדר גיטין שלא מצאתי נוסח מיוחד היכא שהבעל עצמו שליח איך יסדר לו הרב השליחות ע"י וכן נראה לי היתר פשוט דלא גרע משליח ומה שכתב מהר"יב מגליון תו' לאו מר בר רב אשי חתים עלה ואדרבא אמינא מדהמתין ע"כ ש"מ דבא לאלומי פירכא דיליה וה"ק אפי' את"ל דלא שייך בבעל כולי האי לומר בפ"נ כו' דבודאי מאחר שהוא מביאו א"כ בודאי הוא צוה לכתוב לשמו מ"מ יאמר בפ"נ כו' כדי שלא תחלוק בשליחות ומשני ליה אפי' את"ל דלא חילוק בשליחות מ"מ הכא דאין בו שום צד לומר בפ"נ כו' דטעמא מאי דתקינו לומר בפ"נ כו' משום דלמא אתי בעל ומערער ומאחר שהוא הביאו דלא שייך לומר שום ערעור וא"כ שורש התקנה בטלה לגבי הבעל מעיקרא ועוד אומר אני אפי' את"ל דלא שם שליח הוא מ"מ לענין גט קלא הוא בשליח ואדרבה טפי אוושא מילתא שהוא שליח בעצמו להביא גט לאשתו מה שאינו בנמצא שהי' לו לכתוב הגט במקום שהוא א"ל שחוששם שמא לא ימצא סופרים דבקיאים וגמירי בהלכות גיטין או טעמים אחרים והיינו מילתא דלא שכיחא וק"ו האידנא שמסדרי' הגט ע"י רב העיר

וברוב קביצת עם ק"ו דאיכא קלא ומ"ה אמרינן אפי' לא היה כלל ע"י שליחות אלא שלא נתן לה ביום הכתיבה ונתן לה הוא בעצמו אח"כ היכא דאיכא למיחש לעיגונא דכשר חדא דכדאי הוא הרמב"ם דמכשיר אפי' לכתחלה לסמוך עליו בשעת הדחק ועוד לפי שינויא קמא של הרא"ש כל גט שלא ניתן ביום הכתיבה אית ליה קלא ואין חילוק בין אם בא ממדינת הים או לא ובפרט האידנא דמסדרי' הגט בקביצת עירו וע"י לומדים פשיטא דקלא אית ליה ואין להחמיר ביה וק"ו לפי מה שמסיק תלמודא להקל לקמן אפי' במוקדה גמור כשר ע"י הדחק כר"ש בסי' י"א:

סימן ו

דין גט שזמנו מאוחר כשר לגרש בו מיד אלא שאין הגירושין חלין עד זמן הכתוב בו:

פסק כתב הרמב"ם גט שיש עליו עדים ואין בו זמן או שהי' בו זמן מוקדם או מאוחר או שנכתב ביום ונחתם בלילה אעפ"י שהיו עסוקים באותו ענין כו' פסולי' והנה מה שכתב שגט מאוחר פסול השיב הראב"ד וכתב כשר לגרש בו מיד בשעת הכתיבה אלא שהבעל אוכל פירות עד זמן הכתיבה וצ"ל לפי דבריו דוקא כשהבעל צוה לכתוב את הגט מדעתה א"כ אמרינן שנתרצה בכך אבל שלא מדעתה פשיטא דלא כל כמיני' לגרשה בע"כ והיא תפסיד פירות מעתה ומ"מ נראה יותר דברי ר"ת ור"י שכתבו דגט מאוחר כשר לגרש בו מיד אלא שאין הגירושין חלין עד זמן הכתוב בו וכן מסתבר שהרי כאלו מתנה שלא תתגרש בו אלא עד זמן פלוני וא"כ בדין אוכל הבעל פירות עד זמן הכתוב בו ואינו מפסיד פירות לא בשעת חתימה ולא בשעת נתינ' עד שיגיע זמנו וכן הסכים הרא"ש ועיקר ומה שכתב דמוקדם פסול אפי' עסוקים באותו ענין נראה דליתא כמו שנפרש לקמן סי' כ':

סימן ז

דין דצריכה להמתין ג' חדשים משעת הנתינה ולא משעת הכתיבה:

איתמר מאימתי מונין ג' חדשים לגיטין רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה ומייתי בגמרא ברייתא כוותיה דרב ובריייתא כוותיה דשמואל ויש ספרים שכתב בהם והלכתא משעת כתיבה וליתא להאי גירסא עיקר וגם הרי"ף לא הביאו אלא שפסק כשמואל וטעמא דיליה משום דרב כהנא ורב פפא ורב אשי עבדו כוותיה דשמואל לקולא משעת כתיבה ואף דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדו משעת נתינה מ"מ הני בתראי עדיפי דהוי תלת לגבי תרי ועוד דהוי ביניהו רב אשי דהוא בתראי מכולן והלכתא כוותיה ברוב התלמוד ומ"מ בכל ארץ אשכנז וצרפת נהגו לחומרא כרב משעת נתינה וגם הלכתא כוותיה באיסורי לגבי שמואל ולקמן בסוף מכילתין החמיר ר"י שאפילו יצא

על הגט קול פסול שהוכרחו ליתן גט אחר אפ"ה צריכ' להמתין עוד ג' חדשים מנתינת גט השני:

סימן ח

דין אם פגמה כתובתה אע"פ שלא זקפה עליו במלוה או זקפה אע"פ שלא פגמה משמטת ואם זקפה או פגמה הכתובה הוי כאלו זקפה או פגמה גם התוספת אבל אינם קנס ופיתוי היכא שפגם או זקף מקצתו' אינו משתמט רק מה שזקף או פגם:

אתמר מאימתי משמטת רב אמר משעה שתפגום ותזקוף ושמואל אמר פגמה אף שלא זקפה וזקפה עליו במלוה אף שלא פגמה משמטת ותניא כוותיה דרב וכוותיה דשמואל כו' ונראה דהלכה כשמואל בדיני לגבי דרב וכן פסק הרמב"ם והר"אש ולאו דוקא כתוב' אלא אפילו אונס קנס ופיתוי היכא שפגם או זקף עליו במלוה משמט מה שזקף ודוקא מה שזקפ' אבל אם זקף מקצתו פשיטא שאינו משמט כולו כ"א מה שזקף חוץ תוס' כתובה דהוי ככתובה שאם זקפה הכתובה במלוה הוי כאלו זקפה אף התוספת אף שכתב בשטר א' וה"ה לעניין פגימה שאם פגמה ליה כתובה במקצ' הוי כאלו פגמה אף התוספת וזהו מה שאומרים בפ' אעפ"י ולשבועה תנאי כתובה ככתוב' ופי' זקפה במלוה עיין לקמן בפ' השולח סימן מ"ה:

סימן ט

דין דגבי כתובה אין לסמוך אעידי קנין אפי' בשעת הדחק א"ל שנכתב הכתובה ונמצא בה טעות:

אמר שמואל כתובה כמעשה ב"ד דמי מה מעשה ב"ד נכתבים ביום ונחתמים בלילה אף כתובה נכתבה ביום ונחתמה בלילה כתובה דרב חייא בר רב איכתבה ביממא ואיחתמה בלילה היה רב התם ולא א"ל ולא מידי לימא כשמואל ס"ל לא עסוקים באותו ענין הוה כדתניא א"ר אליעזר בר' צדוק לא שנו אלא שאין עסוקים באותו ענין אבל עסוקי' באותו ענין כשר וכתב הרא"ש מצאתי כתוב שבתשוב' שאלה פסק הרי"ף דלא כשמואל ומברייתא דר' אליעזר בר' צדוק אין ראיה דלאו אכתובה איתמר דמסתמ' אמתניתין דנכתב ביום ונחתם בלילה מתני ונראה דה"ט מדמותיב תלמודא לימא כשמואל ס"ל ומאי מקשה ליה אי סבר כשמואל אלא ידע תלמודא דסוגיא בעלמא דלא כשמואל ולהכי הוה תמוה אם רב יסבור כשמואל בזה ומשני רב פליג נמי אשמואל ולית הלכת' כוותי' דשמואל והרמב"ם ז"ל כתב דגט שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אפי' עסוקי' באותו ענין ואין לסמו' על זה והא דפסלינן שטרו' שנכתבו ביו' ונחתמו בליל' היינו בדלא קנו מני' אבל אי קנו מני' ליכא למיחש כדאי' בב"ב אי ידעיתו יומא דאקניתו

ביה כתיבו יומא דאקניתו כו' ע"כ והנ' מה שכתב הרי"ף פסק דלא כשמואל נ"ל דבריו כך משמעו' התלמוד וכן פסק העיטור וכן דעת הרב רבינו משה בר מיימון שלא חלק בין כתובה לשאר שטרות ומה שכתב אח"כ שאין לסמוך על דברי הרמב"ם כו' יפה כתב כי דעת הרמב"ם הא דתני' ר"א בר' צדוק לא שנו כו' קאי על כתוב' ומדהכשיר כתובה בעסוקים בא"ע ש"מ דגט אפי' עסוקי' באותו ענין פסול וכן פירש המגיד משנה להדיא שזו היא ראייתו ותמה אני עליו איך עלה על דעתו שהברייתא תהא קאי על הכתוב' מה שלא הוזכר שם במשנה ועוד דאי קאי על הכתובה ה"ל לאקשויי מברייתא על שמואל דמכשיר אפילו בלא עסוקים באותו ענין ואין לפרשו דקאי על שאר שטרות וקאי אמתניתין דשביעית שטרות המוקדמין פסולין לא שנו אלא שאין עסוקים באותו עניין כו' כמו שפירש הר"ן זה אינו דא"כ מה מביא ראי' משטרות דהלואה היתה ביום א"כ זוזי הוא דמקני לשעבודי' ומאחר שמוכנים הווה עדים לחתום א"כ אית ליה קלא כמו שחילק הר"ן אבל גבי כתובה מנ"ל דלמא אפי' עסוקי' באותו ענין לא מהני אלא מה אית לך למימר בקירוב חתנות הוא דחייל שעבודא ואית ליה קלא א"כ אפילו אין עסוקים באותו ענין נמי כמו שפסק שמואל או אפילו עסוקי' באותו ענין לא מהני כי אין כאן ראי' מברייתא כר' אליעזר בר' שמעון בשלמא אי קאי על גיטין דמתני' אייתי שפיר ראי' שהרי ביום לא התחילו הגירושין כלל ואפ"ה נחתמו בלילה ולא חשבינן במוקדם מאחר שעסוקים בא"ע כ"ש לכתובה דאיכא קירוב חתנות וה"ה כל שאר שטרות שהן באים על דרך חיוב שמקנה אדם דבר אפילו בלא הלואה שנכתבים ביום ונחתמים בלילה ויותר מזה פסק הרמב"ם גבי שטרות שאם עסוקים באותו ענין עד הלילה וחתמוהו אעפ"י שקנו מידו בלילה כשר ואף שיש לתמוה על הרמב"ם מנ"ל הא מ"מ לפי מה שפירשתי שברייתא דר' אליעזר קאי על גיטין א"כ ה"ה בכל שטרות ואין לחלק בשום ענין וברשב"א מצאתי שכתוב להדיא תניא א"ר אליעזר בר' צדוק לא שנו שכל גט שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול כו' משמע שכך היתה הגירס' בספרים ומה שכתב הרא"ש והא דפסלינן שטרות כו' נ"ל דה"ה כתובה כשרה כה"ג אפילו בלא עסוקים באותו ענין היכא דהוי בקנין כמו שאנו נוהגי' לעשות קנין מקודם ומכל מקום לכתחילה אין לסמוך אעידי קנין אלא יום או יומים בשעת הדחק וק"ו לפי מה שכתבתי בפ"ק דכתובות סי' י"א שאין לסמוך אעידי קנין אפילו בשעת הדחק א"ל שנכתבה הכתיבה ונמצא בה טעות אבל לא בענין אחר ועכ"פ המנהג שנוהגים במקצת מלכות שכותבים הכתובה בע"ש וחותמים אותה במ"ש אינו מנהג יפה:

סימן י

דין האומר לעשרה כולכם כתבו גט ותנו לאשתי שנים מהם הוי משום עדים וצריכים לחתום ביום אחד זב"ז א"ל שיש לחוש לעיגון דאז בדיעבד כשר אפילו זה שלא בפני זה כשהחתימו ביום אחד ואינך משום תנאי ואפילו לא חתמו עד עשר' יומי וגם זה שלא בפני זה כשר בדיעבד ולכתחילה צריכים כולם לחתום ביום אחד זה בפני זה והיכא דלא אמר כולכם אפילו לכתחילה אין צריכים לחתום זה בפני זה אלא שנים הראשוני' והיכא דאמר כולכם ואשתכח חד קרוב או פסול באמצע או בסוף פסול בכל ענין ובתחלה אם לאחר שחתמו האחרים למשה חתם הקרוב למעלה כשר ואם קודם לכן חתם למעלה פסול:

אתמר אמר לעשרה כולכם כתבו גט ותנו לאשתי רבי יוחנן אמר שנים משום עדים וכולם משום תנאי ור"ל אמר כולם משום עדים ולפי מה שנפרש בסוף פרק התקבל דלא בעי לחתום כולם גבי כולכם כתובו א"ל שיאמר חתומו כולם ה"נ איירי דאמר חתומו כולכם ופריך מאי בינייהו דחתום בי תרי מינייהו ביומא ואינך מכאן עד יו"ד ימים לר' יוחנן דאמר משום תנאי כשר ולר"ל דאמר משום עדים פסול דהוה מוקדם א"נ כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול למ"ד משום תנאי כשר ולמ"ד משום עדים פסול ואי חתום בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אמרי לה כשר משום דתנאי הוא ובכל עדים כשרים סגי ואמרי לה פסול משום דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא והא דאמרינן בפ' גט פשוט דכי הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול שאם מלאוהו בקרובי' כשר אלמא אפילו בשאר שטרות כשר כה"ג ואומר ר"ת, דבתחלה דהכא היינו שחתם תחלה כלומר קודם הכשרים וא"כ הרואה שהקרוב או שהפסול חותם עצמו קודם שחתמו האחרים הכשרי' אומר שהוא מעיקר העדות אבל התם שחתמו הכשרים תחלה אפילו הוא חותם למעל' מהן הרואה ג"כ יודע שכבר חתמו הכשרים והוא אינו עיקר וכן כתב הרא"ש בשם ר"ת א"כ לפירושו הא דקתני בתוספתא ומביאו בפ' גט פשוט היה לו ד' וה' עדים החתומים על השטר ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר לרבותא קאמר אפילו הראשונים כשרים מאחר שלא חתמו תחלה וכ"ש אמצעים או אחרונים והקשה עליו ר"י דאי כשר בשטרות שנים קרובים בין בתחלה בין באמצע בין בסוף ניחוש דלמא אתי לאקיומי בב' קרובים או בחד קרוב וחד כשר וליכא למימר דלעולם לא מקיי' עד שיכירו כל החתימות שבשטר הא אמרינן בפ' גט פשוט ל"ש אלא בין העדים לכתב אבל בין העדים לאשרתא אפילו הרחיק שטה אחת פסול ופריך בין העדים לכתב נמי ליחוש דלמא כתב הוא ועידיו בשטה אחת ואמר לרבות

בעדים הוא דעבידי ומשני כל כה"ג אין מקיימין אותו מעידיו שלמטה אלא מעדים של מעלה משמע דבעלמא מכל תרי דאית ביה מקיימין דאי הוה צריך לקיים כל החתימ' לא הוה פריך מידי וחזר בו ר"ת ומפרש כמו שמפרש בה"ג דדוקא נקט בברייתא שנים הראשונים קרובים כו' דתלינן דחתמו לכבוד או למלויי לכך תתקיים העדות בשאר אבל נמצא מן האמצעים או מן האחרונים פסול או קרוב עדות בטלה דודאי לשם עדות חתמו וה"ק בגט פשוט כל כי ה"ג אין מקיימין אותו מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה אבל בעלמא אדרבה הוה איפכא אין מקיימין עדים בשל מעלה אלא מעדים של מטה לפ"ז מאן דמכשיר הכא קרוב או פסול לא מכשיר אלא בתחילה אבל בסוף פסול לכ"ע ע"כ בתוס' ותימא על הרא"ש שלא הביא דברי התוס' שחזר בו ר"ת וכן כתב הטור ופסק כדברי ר"ת הראשוני' ותו לא דדוקא היכא שחתום קוד' שחתמו הכשרים פסול אבל חתמו תחלה האחרי' למטה ואח"כ חתם הוא למעלה כשר ומדבריו משמע כ"ש היכא שחתם לבסוף דכשר ולדברי האחרונים של ר"ת פסול והנה הרשב"א והר"ן כולם הביאו דברי ר"ת וחזרתו וכמו שפירש באחרונה הוא עיקר ולענין הלכתא כר"י או כר"ל, כתבו מקצת רבוותא דהלכה כר"ל דהא ריב"ל קאי כוותיה כדאיתא בסמוך ודעת רוב הקדמונים והאחרונים שהלכה כר"י לגבי ר"ל בפרט הכא דסוגיא דתלמודא קיימי כוותיה מדקאמר ואי חתום בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר תנאי הוא כו' אלמא דהכי ק"ל ואני אומר מאחר דריב"ל לא פליג בהדיא על ר"י ואמר עדים הוי אלא שפסק לקמן אף לדברי ר"ל ונוכל לומר דלרווחא דמילתא פסק אפילו את"ל כר"ל דהוי עדים אפ"ה כשר בשעת הדחק א"נ דמספקא ליה אי עדים הוי אי תנאי ותלמודא הוא דקאמר הכי דס"ל כר"ל דהכי משמע לכאורה אבל מ"מ מאחר שאין כאן ראי' ברורה דס"ל הכי אין כאן מקום לסתור קבלתנו דהלכה לעולם כר"י לגבי ר"ל חוץ מתלת מילי ומ"מ איכא למירמא עלן מהא דאמרינן בפ"ק אין העדים חותמים אלא זה בפני זה גזרה משום כולכם והכא משמע דאף בכולכם לא בעי שיחתמו זה בפני זה וכאחד אלא תרי חתמו ביומא קמא ואינך מכאן עד עשרה ימים והראב"ד והרמב"ן כתבו דהכי פי' גזרה משום כולכם כלומר היכא דאמר הוו כולכם עדים להדיא דבעינן שיחתמו כולם ביומא קמא וזה בפני זה ודוחק הוא דהא לישנא דתלמודא לא משמע הכי דסתמא קאמר גזרה משום כולכם ועוד מילתא דלא שכיח' שיאמר להדיא הוו כולכם עדים ובודאי משום הא לא גזרינן ומדברי התו' יראה דאפילו מה שאמרו הכא מכאן עד עשרה יומי היינו שחתמו זה בפני זה והיינו דתרי קמאי חתמו ביומא ובפני כולהון ואינך חתמו עד עשר' יומי וכל אחד בפני כולהון גם זו דוחק דאל"כ למה לא חתמו כולהון בחד יומי עיין בב"י

סי' ק"כ שהביא דברי הרא"ש דסוף פרק התקבל והר"ר משולם נתן, טעם לדבריו וכו' משמע מדבריו שדעתו כתוספת ע"ש וגם הרא"ש והטור לא חילקו בזה מידי וסתמא דתלמודא ג"כ לא משמע הכי אלא כפשוטו ששנים הראשונים חותמים ביומא קמא אפילו שלא בפני אחרים וכן האחרים חותמים מכאן עד עשרה יומי אפילו זה שלא בפני זה כדי לקיים תנאה ולכן נ"ל עיקר כדברי הר"ן מה שכתב בכ"ק וז"ל גזרה משום כולכם פי' רש"י ז"ל דאמרינן לקמן דהאומר לעשרה בני אדם כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולן חותמין ואי לא חתמו כולן פסול לפיכך תקנו שלא יחתמו זה בלא זה כדי שלא יסמוך שליח על שנים מהם פי' לפירושו דאע"ג דק"ל כר"י דאמר לקמן בפ' המביא תנין דשנים משום עדים וכולן משום תנאי ואי חתום בי תרי מנייהו ביומא ואינך מכאן ועד עשרה ימים כשר וכיון דמשו' תנאי הם אפילו אחר שנשאת מצי חתמי בדיני תנאי כולם שכל שנתקיים, התנאי כשר ואע"ג שכל התנאי שהוא בקיום מעשה אין מתירין אותה להנשא עד שיתקיים התנאי כדאמרינן בפ' מי שאחזו הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז אעפ"י שנתקרע הגט הרי זו מגורשת ולאחר לא תנשא עד שתתן ואפ"ה הוי לן לאכשורי האי גיטא כי היכא דמכשרי' כולי גיט' אע"ג שיש בהן תנאי שהוא תלוי בקיום מעשה ואפ"ה הכא שאני משום דכולכם לא משמע להו לאינשי שיהא צריך שיהא כולם חותמי' הלכך אם לא יחתמו לאלתר שמא לא יחתמו כלל לאחר זמן ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ובפ' תניין דמכשירין אפילו חתמו אח"כ עד. עשרה יומי בדיעבד דוקא מכשירין והיינו לישנא דאמרינן זב"ז דאיכא דחתים בי תרי מנייהו ביומא ואינך מכאן ועד עשרה יומי מ"ד משום תנאי כשר ולא אמרינן לישנא דלכתחלה זה נ"ל פי' לפירושו של רש"י ז"ל ע"כ וכן נ"ל הא דקאמר לעיל אין חותמין אלא זה בפני זה דוקא לכתחלה הוא ולאו פסול דיעב' הוא חדא דלישנ' דאין חותמין משמע הכי מדלא קאמ' שחתמו זה שלא בפני זה פסול ועוד הלא זה כגזרה לגזר' דגזרינן משו' כולכ' וגבי כולכם נמי גזרינן דלמא לא יחתמו כולם ועוד מאחר דלא נאמר הך גזרה לא במשנה ולא בברייתא להדיא אלא רב אשי הוא דתירץ הכי בפ"ק איך שייך לומר שהוא שינוי מטבע חכמים אלא שעשה לכתחלה שלא כהוגן ובדיעבד כשר דהא לית בה ריעותא מצד עצמו ובפרט מאחר דק"ל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי ואפילו לא חתמו כלל כשר מן התורה ואיך יעלה על דעתך לפסול זה שלא בפני זה מאחר דעיקר החתימה בגט אינה אלא מדבריהם ואין שייך כאן לומר מזוייף מתוכו דהא מצד עצמו לית ביה שום ריעותא ואף שהרמב"ם והטור פסלו מ"מ נ"ל מכח הראיו' דאינו פסול ואפילו אם נחמיר כדבריהם מ"מ היכא דאיכא חשש עיגון אין ראוי להחמיר מאחר דמשמעות התלמוד יראה להכשיר כמו שכתבתי עוד

נראה בעיני היכ' דאמ' כולכם כו' דאפשר אף הרמב"ם והטור מודו דבדיעבד כשר אפילו לא חתמו הראשונים בפני כולם רק שחתמו העדים הראשונים זה בפני זה וס"ל כדברי הראב"ד דגזרה משום כולכם היינו היכא שאמר להדיא הוו עדים אבל בלא עדים ומשום תנאי אינם צריכים לחתום זה בפני זה ואף את"ל דלא ס"ל כוותיה מ"מ לא מחמרינן כולי האי לפסול בדיעבד אפילו לפי דבריהם אלא בעיקר העדים דהיינו שנים הראשונים שהם עיקר קיום הגט אבל האחרים שבאו משו' תנאי אפילו את"ל שצריכי' להיות כולם חתומים זה בפני זה לכתחלה אבל אי לא עבדי הכי אינם פוסלי' והיכא שבא לחתום עוד עדים בלא כולכם אפילו לכתחלה אין צריכים לחתום בפני הראשונים וכן הראשונים שלא בפניהם וכן כתב הטור בשם ר"ת.

סימן יא

דין אם נכתב הגט היום ונחתם עד עשרה ימים. מתירין להנשא משום עיגונא בשאי אפשר, בגט אחר ואם נישאת כבר אינה צריכה לגט אחר אפילו אין לה בנים ואפילו כשאפשר ואם הקדים הזמן אפילו נישאת כבר ואי אפשר בגט אחר תצא ודוקא שאין לה בנים כדמוכח סימן י"א מפרק ראשון:

ההוא דאמר להו לעשרה כולכם כתבו את הגט לאשתי חתום תרי מינייהו ביומי ואינך מכאן ועד עשרה יומי אתא לקמי' דריב"ל אמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ופריך והא אמר ר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה יומי לא דחיישינן שמא פייס בהאי כר"י דס"ל דלא חיישינן דאם איתא דפייס קלא איתי ליה והאמר רבי יוחנן שנים משום עדות וכולהו משום תנאי פי' ואפילו בלא דחק יש להכשיר בהאי כר"ל ס"ל והלכתא כריב"ל דאפילו מכאן ועד עשרה יומי כשר ולא חיישינן לפיוס ובשעת הדחק מכשירין מוקדם ושעת הדחק פי' רש"י כגון שהלך זה לדרכו או נשאת כבר בגט זה ונ"ל דוקא בכה"ג שהלך לדרכו ואי אפשר בגט אחר כמו שכתב הטור אבל היכא דאפשר בגט אחר אלא דאיכא למיחש לעיגונא כולי האי לא מקילין ביה ומדברי הרמב"ם שכתב גט מוקדם פסול משמע דלא ס"ל כריב"ל להכשיר בשעת הדחק דכל גט פסול לא מכשירינן בשעת הדחק אלא לעולם לא תנשא בזה הגט אף נשאת אם אפשר לתקן גט אחר אזי כותבים לה גט אחר לפי דברי הרמב"ם ולפי דבריו צריכין אף לצאת כמו שכתבתי פ"ק סימן י"א מ"מ נראה לי הכא דדברי ריב"ל עיקר דהא אפילו לגבי ר"י ק"ל כוותיה ק"ו היכא דליכא מאן דפליג בהדי' בהאי דינא וכן פסק רב האי גאון בשם רבוותא וכן דעת הרא"ש והאחרונים ודוקא מוקדם מכתיבה לחתימה אבל אם הקדים הזמן אף ר"ש מודה שהוא פסול וכן כתב הטור רק שדבריו צריך עיון שכתב אם נתגרשה בגט

שאין בו זמן לא תינשא ואם נשאת לא תצא אפילו אין לה בנים ואם הקדים הזמן פסול. לשונו מובן דהקדים הזמן חמור יותר מאין בו זמן כלל ומ"ש ואף שיש לחלק ביניהם דאין בו זמן אין בו חשש דפירו' דק"ל יש לבעל פירות עד שעת נתינה אלא טעם דשמא יחפה לחוד אבל הקדים הזמן דאיכא למיחש שמא יחפה וגם לפירות דהא כל היכא דאית ביה זמן ולית בה ריעותא לא אמרינן אייתי ראי' אימת בא לידך כדפרי' סימן ג' אבל מ"מ קשה מאחר דאין בו זמן פסול מ"מ משו' שמא יחפה ואפ"ה מיקל בו ואומר לא תצא מנ"ל לאחמורי גבי מוקדם ואת"ל דגבי מוקדם אינו מחמיר אלא פוסלו כשאר פסולים שכתב הרמב"ם שאם ניסת לא תצא אלא כותבים לה גט אחר והיא יושבת תחת בעלה וכן דעת הטור א"כ באין בו זמן נמי נימא הכי ומדבריו משמע דאם נישאת לא תצא אפילו בלא גט אחר דא"לכ מה חילוק יש ביניהם ומנל"ן להקל ונראה דשפיר דייק ממתני' דפרק בתרא ג' גיטין פסולין הם כו' ואוקמינן כר' מאיר ומאחר שר' מאיר דמחמיר בשאר פסולין שתצא מזה ומזה והולד ממזר אפ"ה מיקל כאן טובא וסבר לא תצא נהי דסבר שהוא פסול כשאר פסולים וצריך לתקנו היכא דאפשר מ"מ רבנן דסברי אפילו בשאר פסולין אין הולד ממזר אלא שצריך לתקן ויושבת תחת בעלה ק"ו גבי האי פסולה שמקילים קצת שאם נישאת לא תצא ולא צריכה גט אחר ומ"ה פסק גבי אין בו זמן אם נישאת לא תצא כלל ואפשר אף ר"מ סבר הכי שאם ניסת לא, תצא כלל אפילו בלא תיקון דסתמא קתני ואם ניסת לא תצא אבל היכא שהוא מוקדם הוא בכלל שארי פסולי' והיכא דאפשר לתקן תצא אם לא יתקן לפי סברתו וה"ט דגרע טפי מאין בו זמן כדפרי' דאיכא למיחש שמא יחפה ומשום פירות ובפרט טעמא דפירות שכיחא יותר כדאיתא לעיל דזנות לא שכיח כולי האי וראי' מדתני ג' גיטין פסולין כו' ולא תני ד' וליתני נמי מוקדם ואין לומר שהוא בכלל אין בו זמן דחד טעמא הוא כמו ש שמצאתי כתוב בשם העיטור זה אינו דוקא נכתב ביום ונחתם בלילה הוא בכלל דחד טעמא הוא לתרווייהו משו' שמא יחפה לר"י ולר"ל משו' פירות אבל מוקדם כה"ג שהקדים הזמן אית ביה תרתי לריעותא כמו שפירשתי ואינו בכלל אין בו זמן א"כ בודאי הוא בכלל שארי פסולין לר"א בדיני' ולרבנן בדיני' וא"כ לפי מה שכתבתי לעיל דכל פסולי דרבנן תצא א"כ אם הקדים הזמן ממש תצא ומ"מ נכתב ביום ונחתם בלילה דומה לג' פסולים דלקמן דאם ניסת לא תצא ונראה דאפילו שום תיקון לא צריך מאחר דאקילו בהו רבנן ואמרו לא תצא כמו שפי' ולפ"ז לא יתכן מה שפי' רש"י כדאי הוא ר"ש וכו' דאין אנו צריכין להא דר"ש דאף ת"ק דר"ש ס"ל שפוסל מודה שאם ניסת לא תצא כו' כמו שפירשתי אלא דוקא שלא ניסת קאמר דמתירין אותה להנשא בו משום עיגונא וסמכינן אדר"ש וכגון שאי אפש' בגט אחר דהוי

שעת הדחק ורשב"א כתב דאפילו גט מוקדם אם שלח ע"י שליח כשר דאית ליה קלא ולא נהירא דדוקא גיטין הבאין ממד"ה שבהכשר נכתבו כתיק' חכז"ל אלא שלא ניתנו ביום הכתיבה מכשירין משום דאית להו קלא אבל גט מוקדם שלא נעשה כתחז"ל והי' למיחש שמא יתננו לה בצנעה א"כ שינה ממטבע חכמי' שהגט פסול שוב אין תקנה כ"א בגט אחר דכל מה שפסלו חכמים לא חלקו דבריהם:

סימן יב

דין אם גירש בגט מוקדם ונתקדשה לאחר ולא נודע פיסולו אלא עד אחר שנתקדשה מקודשת לשני וכופין הראשון לגרשה:

פסק כתב הטור וז"ל וכתב א"א הרא"ש בתשובה אם נתגרשה בגט מוקדם ולא נודע פיסולו עד שקדשה אחר שלא תפסו בה קדושי שני ואין צריכה גט ממנו ומותרת לחזור לראשון ע"כ ותמה אני עליו מה ראה להתיר א"א ולהחזיר גרושתו ואם אתה אומר שקדושי טעות הוא שאם ידע שצריכה לגט מן הראשון לא היה מקדשה א"כ כל ספיקי גיטין שקבלה קידושין דאורייתא מאחר לא תהי' צריכה לגט מן השני וזה לא אשתמט בשום דוכתא ועוד מאי מקח טעות איכא הלא אהני ליה מעשיו שאגידה ביה ואסורה לעלמא וק"ו לראשון משום מחזיר גרושתו וא"כ ממילא כופין אותו לגרש משום מדת סדום והוא ישאנה וראיתי בתשובות שמשמע להדיא לאו משום דנודע ליה אח"כ הוא אלא משום שגט פסול א"כ הוי כא"א ולא תפסי בה קדושין וחלילה לומר כך דאפילו ר"מ דאמר כל המשנה ממטבע כו' שהולד ממזר היינו מדבריהם אבל לא עלה על דעתו שהוא ממזר דאורייתא או שיוצא מן השני בלא גט ויותר קשה לדברי הטור שכתב במסקנא כדברי הרמב"ם שכל גט הפסול מדבריהם אם נשאת לא תצא וכן הסכים הרא"ש ועל הרא"ש אינו תימה כ"כ דשמא בילדותו כתב התשובה ובספרו חזר בו כאשר הוא נמצא בספרו ואני אומר שגגה גדולה שגג הוא ובנו אלא היא מקודשת לשני וכופין הראשון לגרשה מאחר שלא נישאת ואם נישאת בגט מוקדם דמתניתי' לא תצא כמו שכתבתי לעיל ואם הוא מוקדם ממש שהקדים הזמן אז מתקנין לה גט אחר והיא יושבת תחת בעלה כמו שאר פסולי' כמו שפירשנו אבל להתיר לראשון לא תשמע ולא תאבה אפילו גירשה השני שהרי אסור להחזיר גרושתו אפילו מן הקדושין כרבנן דר' יוסי בן כיפר וכן העליתי בהסכמת הישיבה:

סימן יג

דין דכותבין הגט בכל דבר שרישומו ניכר בדיו בסם בסיקרא ובקומוס ובקנקנתום בכל זה כותבין אפילו לכתחילה אבל בהיתוכת אבר מעורבים במים ובשיחור ובשחור ובמי

טרי' ובאפצע כשר בדיעבד אבל אין כותבין בו לכתחלה ומי עפצים דכשר היינו על קלף שאינו מעופץ אבל אם הוא מעופץ לא. אין כותבין לא במשקים ולא במי פירות:
מתניתין בכל כותבין בדיו בסיקרא בקומוס שהוא שרף אילן ובקנקנתום שהוא חרתא דאושכפי ופי' ר"ת ור"י שהיא קרקע ירוקה שקורים ויריאולה בלע"ז ובכל דבר שהוא של קיימא. אין כותבים לא במשקים ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא על הכל כותבין על עלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד ר"י הגלילי אומר אין כותבין לא על הדבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלים ומסקינן ובכל דבר שהוא של קיימא לאתויי מאי לאתויי הא דרב חיננא כתב במי טריא ואפצא כשר מי טריא הן גשמים הנשארים על הגגות ל"א מים ששורין בה פר' כעין אפצא ודוקא במגילתא דלא אפיצא אבל אפיצה לא דק"ל אין מי מילין ע"ג מי מילין תני ר' חייא כתבו באבר בשחור שהוא פחמי' ובשיחור שהוא אדרמ"נט כשר והוא סם שמשחירים בו הרצענים מנעליהם והא דקתני באבר פי' רש"י ששף העופרת במים ומשחירין משמע אבל כתב בעופר עצמו לא הוי כלל כתב וכן מוכח מדברי הטור והרמ"ה שמדמ' כתיבת האבר לרוק כמו שאכתוב לקמן ודעת הרמב"ם דבאבר ושיחור ושחור כשר בדיעבד כדמשמע לישנא דכשר אבל מי טריא ואפצא כותבים אפילו לכתחלה דמתני' בלכתחלה איירי דתני בכל כותבים ותניא כל דבר שהוא של קיימא לאתויי מי טריא ואפצא והטור כתב ואינו נראה כן מדברי הרא"ש ז"ל ולא ידענא ממה לקח זו כי אין לו שום ראי' אלא שהרא"ש לא חילוק ביניהן במידי ואני אומר שבודאי לישנא דכשר משמע דיעבד ואפילו הא דאמר רב חיננא נמי בדיעבד הוא והא תני כשר ואף דמייתי בכללא דמתני' אין זו ראיה דלא אייתי אלא לאכשורי בדיעבד שהוא בכלל דבר של קיימא לאפוקי מדבר שאינו של קיימא דאפילו בדיעבד אינו כשר ומ"ה אייתו התנא בכלל ולא תני להו במתני' בהדי אינך ומ"ה תני נמי ר' חיננא גבייהו כשר ולא פי' דכללא דמתני' אייתי מי טריא ואפצא אלא משום שאינם דומים ממש לכללא דמתני' דאיירי בלכתחלה והסברא נותנת דאפילו מי אפצא לחוד אינו כשר לכתחלה חדא דאינו כתוב כראוי להיות בספר וגם איכא למיגזר שמא יכתוב על קלף המעופץ דאינו כתב כלל ואין להקשות א"כ למה אמר התלמוד לאתויי הא דרב חיננא כו' ולא אמר לאתויי הא דר' חייא אין ה"נ ולאו דוקא דרב חיננא קאמר וה"ה דרב חייא. אלא דמתחלה קאמר דבר המסתבר יותר לאכשורי ובתר הכי תני ר' חייא שאף אלו כשרים והן בכלל דוכל דבר של קיימא וכן נראה דעת הרי"ף והרא"ש שלא חילקו ביניהן וכתבו כצורתן, בשניהן כשר כלישנא דגמרא דמשמע דיעבד אבל לכתחלה לא. הנראה בעיני כתבתי:

סימן יד

דין עדים שאין יודעים לחתום מציירין להם ברוק וכיוצא בו אפילו לכתחלה אבל באבר לכתחלה לא ובדיעבד כשר:

איתמר עדים שאין יודעים לחתום אמר רב מקרעין להם וממלאים את הקרעים דיו ושמואל אמר באבר פי' רושמין שמם בעופרת אבל במי דעופרת לא דהוי כתב לענין גט הלכך כתב העליון לא הוי כתב והא דמקרעין פי' רש"י מסרטין אע"ג דחקיקה חשוב כמו כתב ע"ג טבלא ופנקס ואפילו הכי לא פסלינן מכח כתב ע"ג כתב דהכא לא איירי ברישומו ממש אלא שרושמין קצת כדי לחתום עליו עדים מ"מ נראה בעיני דוחק דאיך אנו מתירין לעשות כן לכתחלה דאי אפשר לכוין כל כך שלא ישרטט מקצת אותיות ממש וגם לישנא דמקרעי' לא יראה כפירושו ע"כ נראה כפי' ר"ח והתו' שלוקחי' נייר חלק ומקרעים עליו שמות העדים מעבר לעבר ומשימין אותו על הקלף שהגט כתוב בו ובאין העדים וממלאים הקראים דיו ודוקא שמרחיבים להם הקרעים והעדים אין ממלאים לגמרי כל רוחב הקרע דאל"כ א"י הגט להתקיים בחותמיו אלא כתב ראשונים כדאיתא בירושלמי וכתב הרמ"ה דלא שרינן לכתחלה אלא לקרע להם נייר חלק אבל לצייר להם אפילו ברוק לא וכ"ש באבר או במי מילין אפילו ע"ג מי מילין דלא דכיון שרישומו ניכר לפי שעה גזרינן אטו סיקרא וכיוצא בו ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד שציירו להם ברוק או באבר או במי מילין כשר ותגרש בו לכתחלה ציירו להם במי דאברא או באפצא ע"ג מגילתא וכל כיוצא בזה שהתחתון הוי כתב וחתמו עליו אע"פ שהעליון ניכר יותר אינו גט ואם נתגרשה בו פסולה לכהונה ע"כ וכן הביא הטור ותמה אני על הטור דדין זה לא יתכן לדידן דפסקינן כר' אליעזר דבעי עידי מסירה ועידי החתימה לא מהני לחוד וכן דעת הרא"ש א"כ לא תמצא בשום פנים שבכה"ג לא יהי' גט נהי דאינו כתב סמי עידי החתימה מכאן מכל מקום הוא כשר בעידי המסירה ואין שייך לומר כאן דהוי מזוייף מתוכו דבשלמא שלא לשמה איכא לדמויי למזוייף מתוכו מאחר שלא נכתב כתיקונו אבל הכא א"א דאינה כתב א"כ הוי כמאן דליתיה ולא שייך כאן מזויף מתוכו אלא שהראשון שכתב במיא דאברא הי' קרוב או פסול מ"מ נראה דאינו פסול אלא מדרבנן כמו שכתבתי בפ"ק סימן יו"ד ואם נישאת לא תצא והוי גט מעליא היכא דליכא אתרא לתקוני גט אחר או היכא שנשאת ויש לה בנים כשאר פסולים מדרבנן כמו שכתבנו פ"ק סימן י"ב ומה שפסק דלכתחלה אסור אפילו לצייר ברוק כ"א לקרוע להם נייר חלק והטור כתב בתחלת דבריו שאפילו לכתחלה שרי באבר ואני אומר דלא כשניהם דרוק בודאי שרי ורב ושמואל תרווייהו מודו דשרי שאינו כתב כלל אלא

שאין דרך לצייר ברוק וכן רב פפא דהוא בתראה אורי לרב פפא הוראה למיעבד הכי וכן ר' אבהו במי מילין אבל מ"מ באבר נראה דאסור לכתחלה דהלכתא כרב באיסורי ותניא כותיה לקמן ורב ושמואל פליגי בה כדמשמע לישנא ומ"ה לא מייתי הרי"ף אלא מילתא דרב לחודא וכן פסק הרמב"ם שמציירין ברוק וכיוצא בהן וכן עיקר:

סימן טו

דין עדים שאין יודעים לקרות הגט שנים קוראים לפניהם והם חותמים והוא שיבינו העדים לשון הגט ובשאר שטרות אסור לחתום על סמך שקוראים לפניהם אפילו כששנים קוראים אם לא כשיש אימתן, על הקורא דאז אפילו בחד קורא סגי ולא מהני קריאה אלא שכבר ידע ענין השטר. ומ"מ בדיעבד אם חתמו ע"פ הקוראי' אין לפסול השטר:

תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעים לחתום מקרעים להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ושאין יודעים לקרות קורים לפניהם וחותמים אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים פי' משום עיגונא אבל שאר שטרות ובשחרורי עבדים אם יודעים לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין אמר רבא הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה והא ההיא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תרגמא אקריאה פי' תפרש רב גמדא שאמר אין הלכה כרשב"ג היינו בקריאה דכשר אפילו בשאר שטרות וכן פירש"י והרשב"א והרא"ש והוא עיקר וכן משמעות הלשון של תרגמא דקאי אדברי רב גמדא ולא ממעט דרב כהנא ומסיק רב סור' מצטער וקרי וכתב וחתם א"ל עולא לא צריכת דהא ר' אלעזר מרא דארעא ישראל וקאי קמיה וחתים ורב נחמן קאי קמיה ספרי דדייני וחתם ודוקא ר"נ וספרי דדייני דאית להוא אימת' אבל רב נחמן וספרי אחריני או ספרי דדייני ואינשי אחריני לא ופסק הרא"ש כרב גמדא דאין הלכה כרשב"ג בקריאה אלא אפילו בשאר שטרות מותר לקרות כהא דרבי אליעזר ודוקא שנים שקוראים לפניו ועובדא דרב נחמן אייתי בחד ומשום אימת' וכן פסק הרשב"א והר"ן שפסק כסתמא דתלמודא בשם רבא דהלכה כרשב"ג בין בחתימה ובין בקריאה דבשאר שטרות לא ולא הביא הא דרב גמדא ורבי אלעזר אלא הביא דברי רבא ועובדא דר' נחמן ודעת הרא"ש שהיא היא שאף לדברי הרי"ף שרי בשנים שיקראו לפניו או בחד ומשום אימת' כרב נחמן וספרי דדייני רק שהוא מפורש דעובדא דר' אלעזר קאי אחד וכן הא דרב גמדא אבל בשנים שקוראים לפניו אפילו רשב"ג מודה דשרי אף בשאר שטרות כך הוא המובן מדעת הרא"ש למעיין בו ודוחק היא בעיני שהרי"ף יסתום דבריו ולא יפרש דבשניהם שרי אפילו בלא אימתא דהא כתב עובדא דר"נ דקרא קמי' וחתי' כו' בסתמא ולא פירש

כלל דבחד איירי וגם דוחק בעיני דמנ"ל לתלמודא דעובדא דר"א ור"נ איירי בחד דלמא בשני' איירי דהא קרא קמיה קאמר לשון רבים ודלמא כמשמעו קאמר ששניהם היו קוראים לפניו ותו קשה לפי' הרא"ש שמפרש עובדא דר' אלעזר בשנים ועובדא דר"נ בחדא ומנ"ל כל זאת מאחר דבתרווייהו איתא האי לישנא קרו קמיה וחתי' ע"כ נראה דתרווייהו איירי בחד גונא דקרו לפניהם שנים ועובדא דר' אלעזר הוא כעובדא דר"נ דר"א אית לי' נמי אימת רבה דהא מרא דארעא דישראל הוי ושכיחי ת"ח לפניו ואפשר שהיו, קוראים לפניו שני ת"ח ומוחזק' ותלמודא הוא דמפרש עובדא דרב נחמן וה"ה לעובדא דר' אלעזר אלא צריך התלמוד לפרש דלא תימא ספרי דדייני מהני אפילו בדלא רב נחמן אבל תרי ת"ח המעידים בודאי מהימני אפילו דלא כרב נחמן ואת"ל דפליגי הך תרי עובדא אהדדי הלכה כהאי עובדא דרב נחמן וכמו שמפרש התלמוד דוקא ר' נחמן וספרי דדייני ומ"מ נראה דלאו דוקא דבעי שניהם ואימתא אלא אפילו בחד סגי מטעם אימתא ועדיף מתרי אינך אף על גב דשני עדים כשרים בכל העדות הכא שאני דהוי כעד מפי עד ומ"ה החמירו חכמים דלא מהני כהאי גוונא דליכא שום צד ספיקא שלא יקרא לפניו בענין אחר והוה כאלו הי' קורא בעצמו ומשום עיגונא הקילו חכמים דמהני ששנים קוראים לפניהם וחותם דלא הוי עד מפי עד ממש כמו שתי' ר"י וכיון דלא מסהדי אעיקרא דמילתא אלא דאמרינן שכך כתוב בשטר ומ"ה נראה דבעינן שיהיו העדים החותמים מבינים לשון הגט ולא סגי במה שיקראו לפניו ויתרגמו לו דהוי כעד מפי עד ממש אף שהטור חולק מ"מ נראה דעת הרמב"ם עיקר וכן הסכים הרשב"א וכן דעת הא"ז וכל מה שכתבתי דשטרות אפילו שנים לא מהני אלא היכא דאיכא אימתא ואז אפילו חד סגי כגון ראש ב"ד וסופר שלו יראה כן דעת הרמב"ם להדיא וגם נראה בעיני דלא מהני קריאה אלא שכבר ידע ענין השטרות וכן לשון הרמב"ם דאם לא כן הוי עד מפי עד ממש ואפילו בתרי ואימתא לא מהני אבל מ"מ מה שרמב"ם כתב גבי שטרות עדים שאין יודעים לחתום וקרעו להם נייר חלק כו' דמכין אותו מכת מרדות והשטר פסול וה"ה בקראו לפניו היכא דליכא אימתא בזה לא ישרו דברי הרמב"ם בעיני מאחר דליכא עד מפי עד ממש אלא שהחמירו חכמים לעשות כן לכתחלה אבל לא לפסלו וכן כתב הרשב"א וז"ל מדאמרינן נגדיה רב כהנא ולא אמר נגדי' ופסל ליה השטר ש"מ דשטר כשר הוא כדאמרינן בעלמא רב מנגיד אמאן דקדיש בביאה נגודה מנגיד ליה וקדושיו קדושין וכן דעת נוטה דכיון דבגיטין שרינן להו בשאר שטרות אמאי פסלינן ליה לשטר עכ"ל וכתבו הגאונים איתנהו לסהדי קמן וקים לן בהו דלא ידעי למקרי אע"ג דאסהידו

אחתימת ידייהו דייקינן אסהוד' ע"פ אי מכוונין על שטרא מקיימו להו ואי אמרי אקרינן למאן דידעי למקרי סמכינן עלייהו פירש והשטר כשר:

כתב הטור עדים שאינם יודעים לקרות אחד קורא בפניהם והם חותמים וכתב הרמב"ם והוא שיכירו לשון הגט ונראה דאפילו אם אינם מבינים לשונו אם הקורא לפניהם מתרגמיני' שפיר דמי ע"כ והקאר"ו תמה עליו מן הירושלמי דפ' המגרש דבעי להדיא שצריך העדים להכיר לשון הכתב והכתיבה ובודאי אשתמטתי' להההיא דירושלמי ול"נ דלא קשה מידי כאשר אפרשנו לשם:

סימן טז

דין דכששני כותי' קוראים זה שלא בפני זה בשטר העשוי בערכאות סמכינן עלייהו ומגבינן אפילו ממשעבדי:

רב פפא כי אתא לקמיה שטרא דפרסאה דעביד בערכאות של כותי' פי' וחתמו עליו ערכאות מקרי להן לשני כותי' זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי וחד לא הוי מסיח לפי תומו דשמא יחניף לאחד למלוה או ללוה למוכר או ללוקח ואמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתם עליה סהדי מגבינן מני' ממשעבדי והוא דידעי למקרי והוא כתב שא"י להזדייף כדלעיל בפרק קמא סימן כ"ז וקמ"ל דבכל לשון כשר בין בגיטין בין בשאר שטרות:

סימן יז

דין אם נתן לה נייר חלק וא"ל הרי זה גיטך א"ל בדקו הנייר במי רימן לראות אם היה שום דבר כתוב בו או אם בדקה ופלט' הכתיבה בכל ענין לא הוה אלא ספק מגורשת לפסול לכהונה ואם בדקה הנייר ולא פלט כלום או שנאבד או נשרף קודם בדיקה אפילו ריח הגט לא הוי וכשרה אף לכהונה:

אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטך מגורשת דחיישי' במי מילין כתבו מתיבי אם אמר הרי זה גיטיך ונטלתו וזרקתו לים או לדבר האבוד וחזר ואמר לה שטר פסול הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולאו כל כמיני לאוסרה טעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא כי קאמר שמואל נמי דבדקינן ליה במיא דנורא פי' ר"ח במי קליפת רימון וכן בערוך וחזינן אי פליט פליט וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט שמואל נמי חיישינן קאמר ולחומרא וכתבו התוס' דהשתא לא צריכא לאוקמא בבדקוהו אלא אפילו לא בדק ליה כלל חיישינן לחומרא שמא כתבו במי מילין שאינה ניכרת פי' והוי ריח הגט לפוסלו לכהונה ומ"מ אי בדקינן ליה ולא פלט לאו כלום הוא ואפילו ריח הגט אין בו והרשב"א הקשה עליהם דא"כ הל"ל אלא חיישינן לחומרא קאמר ויראה דל"ק מידי דהא איירי

אפילו בבדקנוהו ופליט אפ"ה לא הוי אלא חששא וחומרא בעלמא ואי הוה אמר אלא ה"א מאחר דהוי חששא אפילו לא פליט כלל א"כ בפליט שמא תאמר מגורשת ודאי ולא אמרינן השתא הוא דפליט מ"ה לא קאמר אלא כי איירי בין בבדקנוהו ופליט ובין בלא בדקנוהו כלל דלעולם חיישינן לחומרא ומ"מ יראה דוקא בדאיכא לפנינו דראוי לבודקו אבל באבד או נשרף קודם בדיקה דשוב אין בידינו לבודקו אוקמא אחזקתה שאינה מגורשת כלל ושריא אף לכהונ' וכן פסק הרמ"ה וכן דעת הטור נוטה:

סימן יח

דין צריך לקרות הגט קודם הנתינה ולאחר נתינה ואם קראו קודם נתינה ולא קראו אחר נתינה מגורשת ואם לא קראו קודם נתינה ונאבד אפילו אמר הבעל שהיה הגט כשר לא הוי גט כלל ואם נשאת תצא והבנים ממזרים ואם קראו אחר נתינה ולא קראו קודם נתינה הוי גט בדיעבד דוקא:

אמר רבינא א"ל אמימר הכי אמר רב מרי משום דרב דימי מנהרדעא הני תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למקריי פירש קודם נתינה ואי לא קראוהו לא הוי גט להתיר לאחר אלא לחומרא ופריך מהא דלעיל חזר ואמר שטר פסול הוא מגורשת בו ומשני בתר דקראוהו עייליה הוא לבי ידיה ואפקיה מ"ד ליחוש דלמא חלפי' קמל"ן דמגורשת ומ"מ לכתחלה צריכים לקרות לאחר הנתינה אף היכא דלא עייליה לבי ידיה דשמא עייליה לבי ידיה ולאו אדעתיה וכן הי' רגיל ר"י לקרותו קודם נתינה ולאחר נתינה ומ"מ לא יסמוך על הקריאה דלאחר הנתינה ולומר שלא יקראנו בתחלה אלא צריך לקרות קודם הנתינה כהלכתא אבל אם קראו אחר הנתינה ולא קודם נתינה פסק ר"י דמגורשת אפילו לכתחלה והיכא דלא קראו קודם נתינה ונאבד והוא אמר שלא הי' גט כתב הטור לא תנשא ופסולה לכהונה ואם נישאת לא תצא והוא מדעת התוס' והרא"ש כתב שהקשה אהא דבעי קריאה לפני הנתינה ואי לא קראוהו לא הוי גט מהא דתנן בהזורק כתב גט לאיש ושובר לאשה כו' ולאחר זמן יוצא הגט מתחת יד האיש והשובר מתחת יד האשה תצא מזה ומזה ודייק בהאשה רבה מאי ה"ל למיעבד ומשני איבעי ליה לאקרוי והשתא אי לא קרי' אפילו לא הוחלפו נמי אינה מגורשת וי"ל נהי דאינה מגורשת להינשא אבל מ"מ אם נישאת לא תצא מ"מ אין ראוי לאכשורי אלא בדשתק הבעל ולא אמר מידי אבל אי אמר שלא הי' גט פשיטא בעיני דספק מגורשת ואם נישאת תצא והבנים ספק ממזרים וכן דעת הרמב"ם רק שהחמיר וכתב אפילו אמר הבעל גט כשר הוה הרי זו ספק מגורשת וזה הוא כנגד הסברא דלמה לן לספוקי ביה מאחר שהוא אמר שהגט הי' כראוי ולא חזיא ריעותא בהאי גיטא מסתמא גט מעליתא נתן לה דאינו חשוד

לקלקלה בידי שמים ונהי שהחמירו חכמים ותקנו שיקראוהו העדים לפני הנתינה ואם לא קראו לא תנשא מ"מ לא החמירו כ"כ ואם נשאת לא תצא וכל זאת לפי סברת הרי"ף והרמב"ם דסברי עידי החתימה כרתי כמו עידי מסירה אלא לכתחלה בעינן עידי מסירה אבל לפי דעת הצרפתים דק"ל דעידי חתימה לא מהני כלל בלא עידי מסירה א"כ היכא דלא קראו כלל לפני הנתינה במה מתגרשת הא אינהו לא ידעו מאי קיהיב לה דליהוי כרתי כדלקמן בפרק בתרא גבי שנים ששלחו שני גיטין ושמותיהן שוות נותן שתיהן לזו ושתיהן לזו וקאמר התם דלא כר"א משום דלא ידעו, עידי מסירה בהי מינייהו מתגרשת ואין זו נתיכה מבוררת ק"ו היכא דלא קראו שאין כאן שום נתינה בבירור ואפילו לאביי דמסיק התם נהי דכתיבה לשמה בעי נתינה לשמה לא בעי היינו התם משום דמ"מ יש לה גט אחד בתוך אלו השנים וקצת נתינה בבירור יש כאן שהרי. עידי מסירה רואים שמתגרשת בודאי אבל היכא דאין כאן בירור כלל ולא ידעי עידי מסירה כלל שנתגרשה בודאי א"כ איך יכרתו כריתות ובודאי אינה מגורשת כלל אפילו אמר הבעל אחר כך שהי' גט כשר והבנים ממזרים ודאי ומהא דכתב גט לאיש ושובר, לאשה כו' אינה ראיה דאיכא למימר כאידך שנוייא דר"י ורא"ש דאיירי התם בדקרי אלא דעייליה לבי ידיה ומ"ה אי לא הוחלפו הוה שפיר מגורשת אבל היכא דהוחלפו קנסינן לה דאיבעי לה למיהדר למקרי מאחר שבא לידי קלקול ומ"ה נראה בעיני מה שכותבים התוס' והרא"ש א"כ י"ל דאיירי בעייליה לבי ידיה לפי שס"ל דאין התירוץ הראשון מספיק כמו שכתבתי גם הר"ן כתב בפרק הזורק דמתני' דכתב גט לאיש ושובר לאשה איירי בקוראים תחלה אבל לא קראוהו אפילו לא הוחלפו תצא מזה ומזה אבל תמה אני עליו מאחר שהוא פסק להדיא בסוף המגרש דעידי חתימה לחוד מהני כדעת הרי"ף וסיעתו א"כ גיטא מעליא לכ"ה בדיעבד היכא שנשאת מאחר שהבעל אינו מערער על הגט כו' כמו שפי' אבל לדידן ליכא צד ספיקא ואינה מגורשת כל עיקר ולולי מסתפינא מחבריי אמינא דאפילו קרא אחר הנתינה לא מהני אלא קודם נתינה או אחר נתינה בתוך כדי דבור כי היכי דידעי עידי מסירה בשעת נתינה דהוי גט וכן מצאתי שכתב המרדכי בשם הר"מ ומ"מ מאחר דכתבו התוס' והרא"ש ורוב המחברים בפשיטות דמהני לכתחלה מוכרח אני לומר דמהני לכ"ה בדיעבד והיינו טעמא מאחר שקראו עידי מסירה אפילו לאחר זמן הגט היוצא מתחת ידה הרי נודע להם שנמסר לה גט בפניהם כהלכתא ושפיר כרתי אבל היכא דלא קראו אף אחר הנתינה כגון שמתו עידי מסירה אפילו שהגט בידה ולא נאבד שוב אין מועיל קריאה בפני אחרים אלא שיחזור ויגרשנה בפני עדים כשרים והיכא

שנשאת שוב אין לה תקנה ותצא מזה ומזה ואי מתו עידי מסירה ונישאת לא ידענא מאי אידון ביה הנראה בעיני כתבתי:

סימן יט

דין היכא דלא קראו קודם נתינה ונאבד אע"פ שאינו גט כלל מ"מ ריח הגט לפוסלה לכהונה הוי:

ההוא גברא דזריק לה גט לדביתהו לביני דני אשתכחי מזוזתא אמר רב נחמן מזוזתא ביני דני לא שכיח ובודאי מזוזה זרק לה וה"מ דאשתכח חדא אבל היכא דאשתכח תרי אמרי' מדהא איתא הא נמי איתא וגט אימא עכברא שקלוה והיכא דאיירי בקריאה ועייליה לבי ידה הוה גירושין ודאי וגבי חדא מזוזה הוה ספק גירושין והיכא דאיירי בלא קריאה אז פיר' הכי בדאשתכח חדא מזוזה אפילו ריח הגט אין בו והיכא דאשתכח תרתי מזוזה הוי מגורשת לאסר' לכהונה דנהי שכתבו כל היכ' דלא קראו עידי מסירה דלא הוי גט כלל היינו משום דלא כרתי שפיר להתירה להינשא אבל לא גרע מלא נתגרשה אלא מאישה דג"כ לא כרתי הגירושין ואסורה לכהן ה"נ אסוכה לכהן והוי ספק גירושין לחומר' ודעת הרשב"א והר"ן דאפילו בקריוהו ועייליה לבי ידיה ואשתכח חדא מזוזה דאפי' ריח הגט אין בו דמזוזת דבי דני לא שכיח ולא נהירא דנהי דגרע מנאבד ונשרף דלא חיישינן לאחלופי והכא חיישינן לאחלופי מאחר דאיכא ריעותא דמוכח שהרי מזוזת' ביני דני לא שכיחי אבל דעת רחוקה הוא לומר דבודאי אחלופי הוא דאחליף משום דלא שכיח דמ"ש האי ל"ש דמזוזות מהאי לא שכיח דאחליף שהרי בעלמא לא חיישינן לאחלופי כלל אלמא דהא נמי לא שכיחי וא"כ בספק גירושין עומדת וכן פסק הטור:

סימן כ

דין דשמו ושמה הם תורף ועיקר הגט ושם עירו ועירה מדרבנן להיכרא בעלמא אבל אם שינה שם מקומה פסול מדאורייתא:

ההוא גברא דאעל לבי כנישתא שקל ס"ת ויהיב לה לדביתהו וא"ל הרי זה גיטך אמר רב יוסף, למאי נחיש לאוסרה על הכהונה אי משום מי מילין פי' מאחר שראוי לבדוק אי פלוט א"כ בספק איסור עומדת אין מי מילין ע"ג מי מילין שס"ת שלהן היתה מעובדת במי מילין ואי משום כריתות דאית בה הא בעינן וכתב לה לשמה וכ"ת דלמא אקדים ויהיב זוזי לספרא שיכתוב פרשת גירושין לשמו ולשמה הא בעינ' שינ' שמו ושמה שם עירו ושם עיר' וליכא פי' רש"י האי שינה לא גרסי' אלא הא בעינן שמו ושמה כו' וכן בתו' לא גרסו וא"כ משמע דבעינן שם עירו ושם עירה כמו שמו ושמה וליתא דבודאי שמו ושמה הוא תורף הגט וזולתו אין כאן סיפור דברים של כריתות אבל שם עירו ועירה

מדרבנן להיכרא בעלמא הוא ותדע דהא לקמן בפ' כל הגט במתני' דהכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש והאשה ואלו עירה ועירו לא קתני אלא ודאי לאו דוקא קאמר וכ"ש לפי פי' שני דגרסינן דבעינן שמו ושמה כו' ונקט אגב גררא לישנא דמתני' שינה שמו ושמה כו' דכה"ג אפי' שם עירו הוא פסול מדאורייתא ואינו גט כלל דהא מזויף מתוכו וכמו שפסק ר"י והמרדכי הביאו בפ' השולח אף בשם הנהר אפי' שינה פסול עיין לקמן בפ' השולח סימן ל"ג אבל לא מצינו דנבעי שם עירו ועירה כו' כי אם שמו ושמה ועיין בפ' כל הגט סימן ב' ומה שכתב המרדכי שאנו מדמינן וכי אנו עושין מעשה נכתב אי"ה לקמן בפ' המגרש סימן י"ג:

סימן כא

דין גט שנכתב שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה אינה מגורשת ומ"מ ריח הגט הוי לפוסלה מן הכהונה:

אמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודא ורבנן דתנן הרי שהיה צרי' לכתוב השם וביקש לכתוב יהודא וטעה ולא הטיל בה דלית מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי, ר' יהודה, וחכמים אומרים אין השם מן המובחר והלכה כחכמים דלא הוי גיטא אע"ג דר' יעקב בר אחא דחי לה בגמ' לא סמכינן אהאי דיחוי ולעיל אמרינן בסוגי' דיו ע"ג דיו בשבת פטורן (ועיין בפ"ג מה"ש ה"ג שהרב המגיד לא כ"כ) משום דהכתב שני' לא הוי כתב וכן דעת כל המחברים רק שהרמב"ם כתב שאינו גט שמשמע מדבריו דאפי' לפוסלה לכהונה לא מהני וכן יראה מדברי הטור דאינו גט כלל וליתא מאחר דר"י מכשיר האי גיטא ור' יעקב בר אחא דחי לה דאפילו רבנן מכשרי להאי גיטא נהי דלא ק"ל כותיה להקל אבל להחמיר ליכא מאן דפליג דהוי מגורשת מספק וכן פסק ר"ח וכן דעת הרשב"א נוטה ועוד אומר אני דאף לרב חסדא הוי ריח הגט ופוסלה לכהונה דהא חכמים אומרים אין השם מן המובחר משמע דכתב מיהא הוי והאמת שהירושלמי הקשה זאת בפ' הבונה ואמר שלדבריו של ר' יהודא קאמ' שאתה אומר כתב הוא אפ"ה אינו מן המובחר מ"מ אשינוי' דחיקא לא סמכינן ואף התם ר' יעקב בר זבדי לא בעי למימר כו' ולתרוצי בכה"ג.

סימן כב

דין שצריך הסופר להקנות הקלף והדיו לבעל ואין צריך להקנות לו הקולמוס ואם אמר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי אין צריכין לזכות לו הנייר:

אמר רב חסדא יכילנא למיפסל כולה גיטא דעלמא א"ל רבא מ"ט אלימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתיב פירש שהיא נתנה שכר הסופר משום תקנת עיגונא כדאיתא

בפ' גט פשוט ודלמא אקנויי אקנה ליה רבנן ואי משום דכתב ונתן והא לא קיהיב לה מידי פי' דלפעמים אין הגט שוה פרוטה דלמא נתינת הגט היא תדע דשלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר ומן הסברא יראה לכאורה כי היכי דתקנו רבנן שא"צ שיתן שכר הסופר שה"ה נמי שלא יצטרך ליתן הקלף משלו אלא אפילו הקלף שלה או שהיא שכרה להסופר שיתן הקלף ויכתוב דאמרינן אקנויי אקנ' רבנן לבעל ומ"מ נראה דאינו דומה כלל דלא שייך למימר אקנויי אקנו ליה מתורת הפקר ב"ד הפקר עד דמטי לידיה הלכך כל זמן שלא הקנה הסופר את הקלף לבעל מקודם וכתב עליו את הגט נמצא שנכתב הגט על דבר שאינו שלו והוי כלא לשמו שהרי אינו ראוי לו מאחר שעדיין לא זכה בקלף בשלמא שכר הסופר' אפילו נכתב מדיו אחר שאינו שלו מאחר שהקלף שלו א"כ נכתב כדין עליו אלא שיש על הבעל שכר הסופר ולא שייך לומר וכתב ונתן שיהא משלו בכה"ג אמרינן אקנויי אקנו ליה רבנן מיד כשיבא הגט לבעל תקנו רבנן שכירת הסופר שיש לה על הגט לבעל והוא זכה בה והוי כאלו הכל נתן משלו והיכא שהוא שכר הסופר שיתן לו הקלף משלו כל זמן שלא נתן השכירות מקודם צריך להקנות לו מקודם אבל אם נתן לו השכירות א"כ קנה לו כספו דדבר תורה מטלטלין נקנה בכסף (וכ"כ הטור בח"מ סי' קצ"ח דיכול לקדש המוכר במעות זה שקיבל ע"ש) אלא דתקנו חכמי' שאינו קנין ממש לענין אונסין וחזרה אבל מ"מ כשיבא הגט לידו אשתכח דכבר נכתב הגט על שלו אלא שנהגו העול' שיקנה הסופר הקלף והדיו לבעל וכן איתא בתיקוני גיטין וכן כתב הס"ת והטור ולא ידענא למה מאחר שהקלף שלו כבר זכה בדיו שעליו אלא שיש עליו דמי דיו וא"כ כשבא הגט לידו הוא ממש שלו אפי' היא משלמת שכר הסופר וגם הדיו בפני עצמו מ"מ אקנויי אקנו ליה רבנן כדפרישי' אבל מה שנהגו עכשיו להקנות לו הקולמוס והסרגול דבר שיבוש הוא ואף הס"ת כתב דלא בעי' והיכא שאמר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי כתב הרמ"ה שאין צריכין לזכות לו הנייר קודם הכתיבה אלא אע"ג דכתבו מדידהו ויהבו ליה כיון דבשליחות קעבדו מכי יהיבו לה בשליחות דבעל כמאן דיהבו הבעל והדר בעל ויהב לאיתתא דמי דכיון דמזכי לאיתתא בשליחות' אקנויי אקנו לבעל לגרושי ביה ונמצא זכיות הבעל וגירושי האשה באין כאחד ואי גזל הנייר וכתב ביה גיטא ויהיב לה כשר אפילו כתבו לה קודם יאוש שהרי אינו חייב להחזיר' לבעלים שיש כאן שינוי השם ושינוי מעשה:

סימן כג

דין אם חקק הגט על הטבלא וחקק ירך האותיות שנמצא הכתב שוקע כשר. אבל אם חקק תוכו וסביבותיו ונמצא הכתם בולט פסל: חקק הגט בחותם והכה על הטס עד

שנראה כתיבת הגט בולטת פסול. אם החותם בולט והכה על הטס עד שנראה כתיבת הגט שקוע כשר אפ' כתב כל הנוסח של הגט בחותם והכה בפעם אחת היכא. שכיון לשמו וה"ה היכא שהדפיס הגט לשמו ולשמה אפי' נעשה בפעם אחד כשר: המקרע על העור תבנית כתב או רושם בעור כתבנית הכתב פסול וביארנו דאם נפלה טיפת דיו לתוך האות וקלקלה צורתן שוב אין לו תקנה אפי' בתופם ופסול אפי' בדיעבד: ואם נשאת לא תצא. ובתורף תצא ובניה ממזרים:

ת"ר וכתב ולא חקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהו עבד שיצא בכתב שעל גבי טבלא ופינקס יצא לחירות כו' אמר ר"א לא קשיא הא דחק תוכות והכתב נעשה מאליו הא דחק יריכות ואמרינן בגמרא דרושמ' מיחרץ חריץ פי' שהכה בחותם על הטס עד שנראה כתיבת הגט על הטס בולטות פסול דרושמא מיחרץ חריץ פי' שחורצין ודוחקין תוכות וסביבות האותיות עד שעומדי' האותיות בולטות אבל היכא שהחותם בולט והכה על הטס וחקק בו פשיט' שכשר אפי' היו כתוב כל הנוסח של הגט בחותם והכה בפעם אחת כשר היכא שכיון לשמו. וה"ה היכא שהדפיס הגט לשמו ולשמה נעשה בפעם אחת כשר אעפ"י שאינו בדיו שלנו שכותבים הסופרים מ"מ כשר הוא שהרי אין לך דבר המתקיים יותר מדיו של דפסלי', והרמב"ם כתב ה"ה היכא שחק היריכות אחורי הטס עד שנראה בליטות פני הטס דכשר. ואיתא בירושלמי דפרק' הקורע על העור כתבני' הכתב כשר. הרושם בעור כתבנית הכתב פסול. ובתוספת אית' איפכ'. והרמב"ם הכשיר בשניהם. וכן הביאו הטור ותמה עליו הרשב"א והר"ן. ולכן נרא' בעיני להחמיר בשניה' ומהא דחק תוכות פסול שמעינן שאם נפלה טיפות דיו לתוך האות וקלקל' צורתה שוב אין לה תקנה. ומשמע מדברי ספר התרומ' דוקא שנשתנה צורת האות ע"י הטיפה אבל כשלא נשתנה צורת האות יכול למחוק הדיו דלא מיקרי חק תוכות. וכן משמע לישנא דהרא"ש והסמ"ג אבל מהרי"ק כתב בשורש צ"א דמשמע מלשון ר"פ שאעפ"י שהאות ניכרת אין לתקן ע"י מחיקה וטיפת דיו שנפל דפסול הוי אפי' בתופס דגזרינן אטו תורף ובתורף אפי' בדיעבד לא הוי גיטא כלל ואף בתופס ראוי לפוסלו אפי' בדיעבד דגזרינן אטו תורף דהא גזירה שכיח ומצוי' היא ועדיף יותר מכתב הסופר תופס שלא לשמה דפסל הרמב"ם אפי' בדיעבד. ומ"מ אינו אלא פסול דרבנן ואם נשאת לא תצא חוץ מבתורף דאפי' נשאת תצא והבני' ממזרים, וק"ו היכא שנשתנה האות לאות אחר כגון מבית לפא או מהא לחית או מם פתוחה נעשה סתומה אבל איפכ' לא הוי חק תוכות שהרי יכול להוסיף בדיו ולתקן ואפי' ריש לדלת וכף לבית יכול לתקן קודם שיחתמנו להוסיף ולרבעה או להוסי' בדיו לעמקה ואין זה חק תוכות מאחר שעשה

תיקון מעשה בגוף האות ואינו כתיקן ממילא ואפי' היכא שצריך לגרר ולתקן האות כגון שלא ישתנה האות ממש אלא שרגלי היה"ן והקופי"ן נוגעין לא נפסול בזה שהרי אף בתחלה היו ראוי' לאות' האות אלא שאנו מחמירין לכתחילה להרחיק רק שהיו נקרא אף לכתחילה ליניק דלא חכים ולא טיפש אבל בהא דלמה נראה שאין מועיל שום תיקון ולקמן בפ' המגרש נאריך בעז"ה:

סימן כד

דין כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך. נתקבלה גיט' ונתקבלה כתובתה בכדי שוי הטס ואם אין בטס כדי כתובתה ישלים לה. ואם נתן לה הטס סתם אפילו יש לה גיליון הכל שלה ואינו נכנס בפירעון כתובתה. ואם אמר הרי זה גיטך והנייר שלי אינו גט. ע"מ שתחזרו לי הנייר מגורשת ואם אמר הנייר שבין שיטה לשיט' או בין תיבה לתיבה יהיה שלי הרי זה ספק גט. וביארנו דא"צ מוקיף גויל בגט אלא שלכתחילה טוב' ליזהר. ואם האותיות דבוקים יפרידם בסכין קודם חתימות העדים ואם נמצא דיבק אחר חתימת העדים אפ"ה יגרור בסכין ויפריד הסופר או חכם המסדר הגט חוץ היכא שאין האלף נוגע ביוד שלמעלה:

בעי מני' רבא מרב נחמן כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטיך והתקבלי כתובתך מהו אמר ליה נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה. וכתב הרמב"ם שהוא מקובלת מכתובתה בכדי שווי' הטס לבד ואם אין בטס כדי כתובתה ישלים לה כתובתה. והא דתניא התקבלי גיטך והשאר לכתובתך פי' גליון הגט נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה דמשמע טעמא דאיכא שאר הא ליכא שאר לא ה"ה אע"ג דליכ' שאר והא קמל"ן אע"ג דאיכא שאר אי אמר לה אין ואי לא לא מ"ט אוירת' דמגילת' הוא ותני אם אמר הרי זה גיטך והנייר שלי אינ' מגורשת. ע"מ שתחזרו לי את הנייר הרי זו מגורשת. כדמפר' בפ' מי שאחזו בעי רב פפא בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו תיקו והוי ספק גט. ותיפוק לי' דספר חד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה ספרים אמר רחמנ'. לא צריכ' דמעור' פי' רש"י אותיות ארוכות המגיעו' משיטה לשיטה ונוגעים ומתחברים יחד. ומכאן דיקדוק הרי"ב דאין צריך מוקף גויל לכל אות מד' רוחות ור"י אומר דאין ראי' דאפשר לפרש הא דקאמר דמעורה היינו רגל כף של שיטה עליונה בטית או ראש למד בהא וחית שלמעלה הימנ'. ומ"מ כתב ר"י דאין צריך ראי' להכשיר דדוקא ס"ת ותפילין ומזוזות בעינן שיהי' האותיות מוקפות גויל משום דכתיב וכתבתם שיהיו כתיבה תמה אבל בגט ליכא קפיד' וא"ל דנילף כתיבה דהכא מהתם א"כ נבעי נמי ספר ודיו ומתנית' קתני בכל כותבים כו' ועל הכל כותבים ומה שכתב ספר כריתות היינו לספירת דברים אבל ספר ודיו לכ"ע

לא בעינן גבי גט. וכ"כ הרא"ש וז"ל כ' הרמ"ה אות' שדוחים ראי' ומפרשים כגון שצואר הלמד נכנס בחלל החית בלי דיבוק או רגל הקוף בחלל העין אינם אומרי' נכונה דמלשון מעור' משמע מלשון הדבק כמו נדלדלה הכבד ומעור' בטרפי. ועוד דפסול דבוק בס"ת מפני שאינו מוקפת גויל מד' רוחותי' ואי בעי בגט הכי היכא בעי בין שיטה לשיטה מהו הרי כיון שהנייר שבין שיטה לשיט' לבעל היה לא נשאר לאותיות הקפת' גוויל מד' רוחות' אלא בודאי לא בעי בגט הקפת גוויל ע"כ. וכן דעת הרשב"א נוטה אלא שכתב שטוב ליזהר בה לכתחילי. ובתשובה אחרת כתב טעמ' מאחר דכתב ספר נהי דאת' לספירת דברים מ"מ משום חומרא דעריות עבדינן כל מילי דספר. ולא נהירא דא"כ מתני' אמאי אמר בכל כותבי' בדיו ובסיקרא כו' ואפי' על עלה של זית אלא אפי' לכתחילה לא בעינן מידי דספר. ע"כ נראה הטעם כמו שכתב המרדכי מפני שאין נראת יפה כשהוא מחובר למעלה. ולפ"ז יכול להפרידו בסכין וטוב הוא לתקן קודם שחתמו העדים. ואי אשכח דביקות אותיות בתר דחתמו העדים אפ"ה יגרור בסכין ויפרידם משום מראית העין בין הסופר ובין החכם המסדר הגט:

מצאתי בגליון על תיקוני גיטין והוא מלשון מהרי"ב וז"ל העיד לפני ולפני מהה"ר יונה החכ' מיילין שראה ממהרי"ו שנתן גט וחתם ולא היה נוגע ראש האמצעי בגוף השין למטה ותיקנו קודם נתינת הגט. ונ"ל הטעם הא דבעינן כתיבה תמה דילפינן מוכתבתם דוקא גבי תפילין ולא בגט. לכן יש שפיר לתקנו כדאמרינן לענין מוקיף גוויל דיש מכשירין בגט. וכן בהלכות תפילין כתב אי איפסק או אינק מייתי תינוק דלא חכים ולא טפש אלמא הפסקה לא מפסיק אבל אני ישראל סדרתי גט ולאחר החתימה נמצא יוד של אלף של ישראל לא נגע ובדוחק ניכר היכר מועט ולא רציתי ליתנה לה לכתחילה וצויתי לכתוב אחר ע"כ. ואומר אני דלא פליג מהררי"ב על דברי מהרי"ו להחמיר עליו במקו' שהוא הקיל ועביד הלכה למעשה והוא היה ראש בין האחרונים ומימיו שתו כל הבאי' אחריו אלא שמהרי"ו לא הקיל אלא בפרידתו אות מאות בנגיעתו ובלא הכי לא קפדינן כולי האי כדפי'. וה"ה במה שלא נגע מן האמצעי של שין למטה לפי שכת' להדי' מה' שלום הזקן מווינא דאין בזה קפידא. ומה התיר לתקן אף אחר חתימות הגט אבל אלף שאינ' נוגע בה היוד למעלה אין שם אות עליו כלל ומ"ה לא רצו להתירן לכתחילה ואפשר אף בדיעבד פסול אם לא היה היכר מועט. בפרט בכתיבה תמה שאינ' מרובע והוא במקום תורף של גט בפ' המגרש בסי' פ"ד:

סימן כה

דין דנוהגין לערות הגט באותיות ארוכות ונהגו להרחיב השיטין:

פסק האידנא נהגו לערות הגט באותיות ארוכות אף שאינן נוגעי' ומחובר' אלא עושין הגט שיהיה ספר א' ולא יהיה ראוי לחתוך שיטה משיטה שאז לא יהיה ספר א'. ואע"פ שכתבו התוס' כל זמן שהוא מחובר ולא נחתך לא חיישינן לשני ספרים מדאמרינן בפ' בתרא שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני. י"ל דשאני התם שדרך הספר לכתוב בדף א' ולגמור בדף השני. אבל הכא נהגו הסופרים להרחיב השיטין מה שאין דרך הספר א"כ אי לא שמחברי' האותיות ארוכות זה שלא כנגד זה מחזי כל שיטה כספר בפני עצמו וכאלו נחתוך. והטעם שנהגו להרחיב השיטין כדי שיהי' בקלף כתב י"ב שיטין רחבי' וארוכי דבר הנראה לעינים שיהי' נקרא ספר ואם תקצר השורו' והאותיו' לא יהיה שם ספר עליו ואף שאינו מעכב דאפי' על עלה של זית כותבין מ"מ לשופרא דמלתא כך נהגו ועוד אומר אני דקצת יש ראי' שכך הי' מנהג בימיהם מדבעי רב פפא סתם בין שיטה לשיטה מהו תיקו. ואמר עלה בגמרא לא צריכא דמעור' ומדלא בעי רב פפא גט המעור' ואמר בין שיטה לשיטה מהו. משמע שכך הי' הדרך שהיו מעורי' הגט ומחברי' באותי' ארוכות רק שלא היו נוגעי' וע"ז השיב לא צריכה דמעורה ממש או כפי' רש"י או כפי' ר"י:

סימן כו

דין עבד שהוחזק שהוא שלו וגט חקוק עליו והעבד יוצא מתחת ידה ואומרת שמסר לה בעידים מסירה להתגרש בו אפי' חקוק בכתיבת קעקע שאינו יכול להזדייף פסול. ומ"מ ספק גירושין הוי ולחומרא. ואם לא הוי כתיבה, קעקע לא הוי מגורשת כלל ואם לא היו מחזיקין בו שהוא וכתב בכתיבת קעקע ויוצא מתחת ידה הרי זה מגורשת אפי' אם אין עידי מסירה לפנינו:

בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו בכתיבת קעקע שאינו יכול להזדייף והרי הוא יוצא מתחת ידה והיא אומרת שהבעל נתן לה העבד להיות מגורשת בגט זה שכתב על ידו לפני עידי מסירה והלכו להן למדינת הים או שמתו מהו. מי אמרי' אקנויי אקניהו ניהלה או דלמ' הו' מנפשי' עי"ל. ת"ש דאמר ר"ל בפ' חזקת הבתים הגודרת אין להן חזקה לאלתר אלא עד אחר שלש שנים וה"נ אינה מגורשת אלא שיהי' העבד תחת ידה ג' שנים בלי ערעור בעל ודוקא גרושין ודאי הוא דאינה מגורשת. אבל ספק גירושין איכא דשמא הקנה לה העבד. וכן פסק הרמב"ם והרמ"ה והטור דהוי ספק מגורשת. וכתב הר"ן מיהו בגמר' מוקי לה דוקא בכתיבת קעקע. הא לאו הכי לא הוי מגורשת כלל משום דהוי כתב שיכול להזדייף. ודוקא שהחזיקו בו שהוא שלו אבל לא החזיקו בו שהוא שלו אפי' אם ג"כ אינה מוחזקת בו שהוא שלה מ"מ מאחר

שיוצא מתחת ידה היא מגורשת אפי' בלא עידי מסירה לפנינו רק שאמר' שבעידי מסירה נתגרשה לדידן דקי"ל כר"א דעידי מסירה כרתי. ובלא עידי מסירה אינה מתגרשת כלל. ואגב גררא נפרש הג"ה אחת מא"ז וז"ל אם הגט כתוב על ידו של עבד בכתיבת קעקע והי' יוצא מתחת ידה והיו העדים חקוקי' על ידו הרי זה מגורשת אע"פ שאין לה עדי מסירה שהרי אינו יכול להזדייף וכן כתב הרמב"ם. ואם הי' גט כתב בדיו על ידו של עבד והרי הוא יוצא מתחת ידה ויש לה עדי מסיר' מגורשת ואם לאו אינ' מגורשת. והרמב"ם כתב שהיא ספק מגורשת ול"נ שאינה מגורשת כלל. ואני הכותב בעניית דעתי אינו מובן לי דלפי מה שפשט מגורשת הי' משמע דאפי' בכתיבת קעקע אינה מגורשת וצ"ע ע"ש הג"ה. ולא זכיתי להיו' בידי הא"ז הגדול כי בודאי ט"ס יש כאן כי הרמב"ם מעולם לא כתב בספרו היכא שכתב בדיו כו' אלא דילג יש בכאן וקאי על מה שלמעלה כשהוא יצא מתחת ידה בסתם מגורשת אבל היו מוחזקי' בעבד שהוא שלו אינה מגורשת. והיינו בעיין דלעיל דפשט מגורש' כו' וע"ז כתב הרמב"ם שהיא ספק מגורשת והוא כתב דעתו שאינה מגורשת דס"ל אינה מגורשת כלל מאחר דליכא עידי מסיר' אמרינן מעצמו עייל לגבה. ומ"ה דברי הרמב"ם עיקר דספק מגורשת. והכותב שכתב ואני לא הבנתי כו' בודאי לא הבין מה שלפניו כי מה שפסק דכתוב' קעקע מתגרשת היינו בסתם שלא היו מוחזקי' בו שהוא שלו' אפי' לא היו מוחזקי' בעבד שהוא שלה אומרים אקנוי' אקני לה או היא הקניתה לו מקודם שיכתוב עליו את הגט. אבל היכא שכתב בדיו וליכא עידי מסירה לפנינו אינה מגורשת אפי' היא אומרה שבעידי מסירה נתגרשה. מאחר שנכתב על דבר שיוכל להזדייף צריכה להביא עדי מסירה וכל זמן שאינה מביאה אינה בחזקת גרושה להנשא כדלקמן סי' ל"א. ומ"מ היא שווי' נפשת חתיכא דאסורא וכל חומר גרושה אית לה. ועוד בעי רמי בר חמא היו מוחזקי' בטבלא שהיא שלה וכתב עליה הגט והרי היא יוצאה מתחת ידה מי אמרי' אקנוי' אקנית' לי' או דלמא אשה לא ידעה לאקנויי בדבר העתיד פי' דהכא לא שייך למימר הפקר ב"ד הפקר אלא מה שיוצא מתחת ידה ליד אחרים כגון שכר הסופר וה"ה הקלף שהי' שלה ונתנה לסופר שיכתוב עליו א"כ אין לה על הגט אלא דמי השכיר' וכשבא לידו הקנו לו הב"ד בתורת הפקר ב"ד הפקר רק שיקנה לו הסופר הקלף מקודם שיכתוב כדפי' לעיל סימן כ"ב, משא"כ בטבלא שלה דשמא מה שהיא נותנת לו הוא ע"י שאלה ולא ע"י הקנאה. לפי שאין דרך הטבלא ליתן לאיבוד ולכתוב עליו כמו שדרך ליתן הנייר והקלף להסופר שיכתוב עליו אלא רצונה שיהי' הטבלא קיים אף לאחר הגט להחזיר לידה ולא כיונה להקנות לו אלא בתורת שאלה בעלמא השאילה לו. ופשיט רב אשי ת"ש האשה כותבת את גיטה והאיש

כותב את שברו כו'. אלא דידעה לאקנויי פי' דהכא בע"כ איירי שהיא הקנית' לו הקלף קודם הכתיבה. דהפקר ב"ד הפקר לא שייך לומר אלא שבא לידו קודם הכתיב' כדפי' וא"כ בע"כ איירי שהיא הקנתה לו מקודם הכתיבה אלמא דידעה שפיר לאקנויי לזה בקנין ממש. וזו המחוור בעיני יותר מכל מה שהעלו בה המפרשים:

סימן כז

דין כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו. קנאתו ומתגרשת בו. והוא שיהי' העבד כפות עד שאינו יכול להלוך וגם צריך שיהא ישן. אבל בכפות לחוד או ישן לחוד לא מהני. ואם לא הי' העבד כפות וזכתה בעבד וקנאתו לא הוי מגורשת עד שיחזיר הבעל ויטול הגט מידו ויתן לה:

אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו. ואמאי חצר מהלכת היא, וכ"ת בעומד והא אמר רבא כל שאלו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה, והלכתא בכפות. פי' אהך קושי' דחצר מהלכת לחוד קאי הוא דמשני דאיירי בכפות ידיו ורגליו או כפות אפי' רגליו לחוד שאינו יכול להלוך מספיק. ומ"מ אייר אף בישן כדמוכח בהזורק דאמר רבא ניעור אינו גט לפי שאינו משתמר לדעתו ישן הרי זה גט. ופריך בישן אמאי הוי גט הא הוי חצר מהלכת. וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאלו מהלך לא קנה כו' ומסיק והלכת' בכפו' פי' אפ"ה ניעור אינו גט. וכ"פ רש"י וכן דעת התוס' וכן דעת ה"ג. דתרווייהו בעינן כפות וישן. וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ועיקר ויש שיטה אחרת כגון הרמב"ם שסבר דכפות לחוד מהני וישן לחוד מהני מדאורייתא. אבל הוא גט פסול דהיינו אם נשאת לא תצא. וסבר מה שפסק תלמודא והלכתא בכפות היינו דכפות לחוד מהני ומדאמר הגמר' והלכתא בכפות אלמא דישן לא מהני היינו להתיר' להנשא לפי שהוא פסול מדבריהם אבל אם נשאת לא תצא. וקשה לדבריו מאחר שכפות לחוד מהני א"כ הא דקאמר התם רבא ניעור אינו גט איירי באינו כפות ומ"מ ישן לחוד הוי גט מדאורייתא א"כ אמאי אמר רבא משום דהוי חצר שאינו משתמרת לדעת תיפוק ליה דהוי חצר מהלכת ואז הוי רבותא טפי דאפילו הוי משתמר לדעת כגון שידיו כפותי' בחבל ואחזתו בידה אפ"ה לא הוי גט משום חצר מהלכת. וגם אין סברא לחלוק דכפות לחוד מהני וישן לחוד נמי מהני מדאורייתא אבל לא מדרבנן דמאי שנא. ומנ"ל להש"ס לחלק במלתא דרבא דלמא תרווייהו לא גזרו רבנן לפסולם או בתרווייהו לפסול. והטור א"ע הביא דברי הרמב"ם בנוסח אחר דכפות לחוד לא הוי גט ובישן לחוד הוי גט פסול והוא שיבוש שאין הדעת סובלתו וגרסה שאינה נכונה בא לידו. והשתא דתרווייהו בעי' א"ש הא דקאמר הש"ס והלכתא בכפות ולא אמר בלשון תירץ בכפות. אלא ה"ק אף שיש

לחלק בין ישן לעומד ויושב ולומר דהכא איירי בישן ובישן לא אמרינן חצר מהלכת. מ"מ הלכתא דלא מהני ישן אלא כפות. וכ"ש דהתם בהזורק א"ש דקאמר הלכתא וה"ק אף שיש חילוק בין ניעור ובין ישן ולא ישן לא הוי גט א"כ הוה ליה לאחלוקי בין ישן לעומד ויושב אפילו בלא כפות אפ"ה הלכתא דלא מהני אלא בכפות. עוד עסק הרמב"ם שאם העבד לא הי' כפות והיא זכתה בעבד וקנאתו שאינה מתגרשת בקבלת העבד עד שיגיע הגט לידה משמע שאם נטלתה מן העבד מגורשת ולית' דשמא הוי כטול גטך מעל גבי קרקע ולא הוי גט עד שיחזור הבעל ויטלנו מידו ויתן. לה. וכן דעת הרשב"א נוטה ואמר רבא כתב לה גט ונתנה בחצירו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו. ודוקא בחצירו אבל נתן גט בחצר חבירו והיא קנתה החצר אחר כך אינו גט כיון שלא בא קניית החצר מיד הבעל לאשה וזהו חצירו הבאה לאחר מיכן המוזכר בהש"ס. והא דמתגרשת הכא בחצר וגיטה הבאי' כאחד היינו שהיא עומדת בצד החצר וסמוכה לה כדאיתא לקמן בהזורק:

סימן כח

דין אם כתבו גט בקלף גדול וצריך אח"כ לחתכו הוי גט פסול. אבל אם חתכו מגט דבר מועט ליפותו אינו פסול. ומ"מ ראוי להחמיר שלא לחתוך כלל אחר החתימה אפי' ליפותו. ואם שיטה ראשונה בטעות ורוצה לכתוב אחריה צריך לחתוך תחלה המוטעה:

על קרן של פרה כו' בשלמא יד של עבד לא אפשר למקציי' אלא קרן של פרה לקציי' וליתב' לה אמר קרא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה. ואם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתך יש מכשירי' ואומרי' דוקא במחובר ובעלי חיים יש לומר הכי אבל לא בד"א. והרבה חולקים הר"י בר' מנחם ור"ת ור"י ודבריהם עיקר. כי כן כתב בה"ג כי מנין לנו להקל בספק ערוה מאחר שאין ראיה כלל להמכשירים ומיהו כתבו האחרונים דאף לדברי ר"ת נראה דוקא נחתך הקלף גדול הוא דחשיב. מחוסר קציצה. אבל אם חתכו מן הגט דבר מועט כדי ליפותו לא מקרי בהכי מחוסר קציצה. ונראה בעיני דוקא כה"ג מה שהוא ליפותו והוא דבר מועט שאין בו תיקון ממש שיקר' מחוסר קציצה. אבל אם כתב שיטה ראשונה בטעות ורוצה לכתוב אחרי' יחתוך תחלה המוטעה לפי שאז יהי' תיקון גמור לגט ויקר' מחוסר קציצה ואינו דומה לגזיי' לזמן ויהבי' ניהלה אף שיש תיקון ממש בקציצותי'. מ"מ אין תיקון לגט עצמו אלא תיקון לאשה ואין שייך לומר מחוסר קציצה אלא דבר שמחוסר תיקון הגט ותועלתו בעצמו ולא מזולתו ומ"מ יראה להחמיר שלא לחתוך אחר החתימה אפילו ליפותו וכן המנהג:

סימן כט

דין דאין כותבין הגט על המחובר אפי' נותן לה המחובר כמו שהוא. כתב הטופס במחובר ותלשו והשלים התורף כשר. אבל אם כתב גם התורף במחובר פסול. ותלוש ולבסוף חברו חשוב נמי מחובר. ואם כתבו בתלוש ואח"כ חיבר' והושרש וחתמו ואח"כ תלשו כשר:

מתניתין אין כותבין במחובר לקרקע. פי' משום דמחוסר קציצה דאפי' בעי למיתב לה המחובר ולהקנות' לה עם הקרקע לא מהני דכתיב ונתן בידה כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר. רבי יהוד' פוסל עד שיהא כתיבה וחתימה בתלוש. והלכתא כת"ק דכשר. ומוקי רב יהודה אמר שמואל מתניתין ששייר מקום התורף ור"א היא דאמר עידי מסירה כרתי. וה"ק אין כותבין תופס במחובר גזירה שמא יכתוב תורף. כתבו לתופס תלשו וחתמו ונתנה לה כשר והא דקאמר תלשו וחתמו היינו גומרה. כמו תורה חתומה נתנה, כלומר שגמרה לגט וכותב אף התורף. והלכה כת"ק דר' יהודה דלא גזרי כתיבת טופס אטו תורף, וכתב הטור בשם הרמ"ה כל היכי דפסלינן מחובר אפי' תלוש ולבסוף חברו פסול. ואפי' כתבו חתמו בתלוש ואחר חתימתו חזרו וחברו ואח"כ תלשו ונתנו לה פסול. ולא מבעי' אם אשרש אחר כתיב' וחתימה אלא אפי' לא אשרש נמי פסול. כיון דמחוסר מעשה מקמי נתינה. דבעינן וכתב ונתן שלא יהא מחוסר מעשה בין כתיבה ונתינה ע"כ והנה מה שכתב תלוש ולבסוף חברו כו' יפה כתב. דנהי דחשבינן בע"ז תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי ומ"מ לענין כתיבת הגט במחובר כה"ג הוי שפיר חיבור. דסוף סוף לא מצי לקיים ונתן בידה כל זמן שהוא מחובר לארץ. וממילא כשתלשו הוי מחוסר קציצה. וכן דעת הרשב"א. אבל מה שכתב שאם כתבו וחתמו בתלוש ולבסוף חברו וחזר ותלשו ונתנה לה שהוא פסול לא נהירא כלל דהא דינו כתלוש. והתוס' נמי לא סביר' הכי דהקשו לעיל בריש פרקי אהא דאמרי' מאן האי תנא דבעי כתיבה וחתימה לשמה ר"י היא דאמר עד שיהא כתיבה וחתימה בתלוש. וא"ת למה לי למנקט וחתימה כיון שהיתה הכתיבה בתלוש א"א לחתימה שתהא במחובר. וי"ל דמשכח' לה שכתב על אילן תלוש ואח"כ נטעו והשריש וחתמו ע"כ. אלמא אי לאו דבעי שיהא חתימתו בתלוש לא הוי פסול משום מחוסר קציצה. דלא שייך לומר מחוסר קציצה אלא היכא דבשעת כתיבה לא הי' ראוי ליתן אלא שיעשה מעשה או בשעת חתימה. למר כדאית לי' ולמר כדאית לי'. אבל היכא דכתבו וחתמו בתלוש לכ"ע כשר אפי' נטעו אח"כ. דלא הקפידה תורה אלא שיהא כתיבתו או חתימתו בתלוש בלא מחוסר מעשה. אבל כל מעשה שבא ממקום אחר שאינו תלוי לא בכתיבתו ולא בחתימתו פשיטא דכשר לכ"ע. ולפ"ז דק"ל

כר' אליעזר דוכתב דכתיב בקרא כתיבה הוא ולא חתימה. אפי' כתבו בתלוש וחברו והשריש וחתמו ואח"כ תלשו אפ"ה כשר. וכ"כ הרשב"א. ומסיק בסוגי' כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר. דשקל לעציץ ויהבי' ניהלה. אבל אם שבר חתיכה חרס מן העציץ ונתן לה לא הוי גט. משום דהוי מחוסר קציצה כתב על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר רבא אמר פסול גזירה שמא יקטים וה"ה באינו נקוב דפסול. והכי הלכת'. והא דלא גזרינן גבי חרס של עציץ נקוב שמא ישבר. לפי שאין דרך לשוברו. כמו בקרן פרה דלא גזרינן שמא יקצץ וכן הוא בתוס':

סימן ל

דין גט שנכתב על דבר שיכול להזדייף כשר. והוא שתביא עידי מסירה או עידי חתימה ויעידו שלא הי' בו שום תנאי. ואם לא הביאה עידי מסירה או עידי חתימה אינו גט כלל. מ"מ היא שווית' לנפשה חתיכה דאיסורה ואסורה להתייבם ולכהן:

מתני' אין כותבין על נייר מחוק ולא על הדיפתרא שהוא קלף שאינו מעופץ. מפני שיכול להזדייף. וחכמים מכשירין וכתבו התוס' והרא"ש. דהאי נייר מחוק היינו פירושו שמקום העדים על המחק וכתב הגט אינו על המחק דחיישי' שמא ימחוק הכתב ויכתב מה שירצה ויהי' הוא ועדיו על המחק וכשר. אבל שניהם על המחק כשר. שאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שני פעמים. ומסיק אמר ר' אלעזר מאן חכמים ר"א הוא. דאמר עידי מסירה כרתי. פירש"י דלמאן דאמר עידי מסירה כרתי אשה הבאה להינשא ע"י גט צריכא להביא עדי המסירה שנמסר להם בפניהם. ולא חיישינן שהי' בו תנאי ונמחקו וכתבו התוספות והרא"ש דלאו בכל גיטין קאמר שצריכא להביא עדי מסירה. דשאר גיטין בדבר שאינו יכול להזדייף וחתומים בו עדים יכולה להנשא על פיהם ואינה צריכה להביא עידי מסירה אפילו לר"א כדתנן בפרק בתרא ומייתי לה לעיל בפ"ק שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם. דמאחר דחזינן גט בידה דליכא למיחש לזיופא אמרינן דמסתמא בא לידה כמצותו אלא דוקא בגט זה שכתב בדבר שיכול להזדייף. בהאי קאמר רש"י כשבאה להנשא בו צריכה להביאה עידי מסירה ע"כ. ונראה דעיקר הטעם מאחר שאינה מגורשת בעדי החתימה אלא בעידי המסירה. רק שמוקומינן לה בחזקת מגורשת כראוי מש"ה לא אמרינן הכי אלא היכי דליכא ריעותא בגט. אבל אי איכא ריעותא בגט כגון דבר שיכול להזדייף צריכה להביאה עדי מסירה ולא סמכינן אגיטא שבידה, לאפוקי לר"מ דאמר עדי חתימה כרתי. וצ"ל מוכח מתוכו. אפילו איכא עדי מסירה קמן לא מהני, והטור פסק מאחר שהוא כתוב בדבר שיכול להזדייף לא סגי אפילו בעדי החתימה לפנינו ומעידים שלא נמחק שום דבר ולא הי' בו תנאי ותמיהני

הכי מאחר דהגט יוצא מתחת ידה אמרינן מסתמא בכשרות ניתן לה בעדי מסירה. דהא לא סגי בעידי חתימה אלא בעידי מסירה. מאי אמרת שמא נזדייף מאחר דאית בי' ריעותא הא איכא עדי חתימה קמן ומסהדי דלית בו ריעותא ולא יתכן דבריו אלא לדעת הרי"ף וסיעתא דמכשירין בעידי חתימה לחוד. מש"ה איכא למיחש דשמא גט זה לא ניתן בעידי מסירה. דכה"ג בשאר גטין כשר. והכא לא יספיק עידי חתימה מאחר דאינו מוכיח מתוכו. ועוד יותר נראה בעיני דאפילו לא הביאו עידי חתימ' לפנינו אלא שהגט על הכתב והעדי' על המחק דאז מוכח מתוכו דלא הי' שום תנאי בגט. דה"נ אמרינן דמסתמא בכשרות בא לידה ע"י עידי מסירה. ורש"י לא קאמר שצריכה להבי' עדי מסירה אלא היכא שהגט בא לפנינו יוצא מתחת ידה הוא נמי על המחק. דחיישינן שמא הי' מתחלה על הכתב והי' בו תנאי ומחקה אותו כה"ג צריכה עדי מסירה. וכן היכא דכתב על הדיפתרא אבל היכא דמוכח דלא הי' בו שום זיוף ותנאי בין שמוכח ע"י עדים ובין שמוכח ע"י הכתב סמכינן שבכשרות בא לידה ע"י עדי מסירה. ומ"מ צריכה לעולם עדי קיום כל היכא דליכא עדי מסירה לפנינו אפילו ליכא בו שום ריעותא. דמש"ה בעינן לומר בפנ"כ ובפנ"ח דכל זמן שאינו מקויי' אין לך ריעותא גדולה מזו ושמא לא נכתב כלל ע"י הבעל אלא היא בעצמה כתבה וחתמה בו העדים ומה שכתבנו היכא שכתב על דבר שיכול להזדייף שצריכה להביא עדי המסירה. נראה שאם לא הביאה עדי מסירה לפנינו שאינה בחזקת מגורשת כל עיקר. ואפי' ספק מגורשת ליכא שהרי אין עדי מסירה לפנינו והגט שיוצא מתחת ידה הוא כתב שיכול להזדייף א"כ במה תצא מחזקת איסור א"א. מ"מ היא שוי' נפשה חתיכה דאסורא שהרי אמרה שהי' לה עדי מסירה ולפי דברי' מגורש' ודאי ואסורה לכהן וכן אסורה להתייבם. וא"ת א"כ מה חילוק יש בין שוי' נפשה חתיכה דאיס' ובין ספק מגורשת. וי"ל כגון שיש לה צרה והיא ערוה ליבם. דאמרינן אינה מגורשת וצרתה יוצאת בלא חליצה. ואלו היתה אפילו ספק גירושין הי' צרותיה חולצת ולא מתייבמת וכן אם נשאת דמחזקינן בנה כממזר ודאי ומותר בממזרת ודאית וכן אם קבלה קדושין מאחר דאמרינן קדושי השני לאו כלום הוא ומותר המקדש בקרובותיה:

סימן לא

דין מה שכתבנו שיכול לזייף כשר בעדי מסירה לפנינו היינו אפי' לזמן מרובה. דאם הי' בו תנאי היו זוכרי' ודוקא בגיטי נשים אבל בשטרות דעלמא העומדי' לראי' פסול אפי' מיד אם כתוב בדבר שיכול להזדייף ומ"מ שטר מכר או מתנה שעשוי לקנות בו לפי שעה הוי דינו כמו בגיטין:

אמר ר' אלעזר לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא. דלמא הוי בי' תנאי וזייפי'. ור' יוחנן אמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים. אם איתא דהוי ביה תנאי מדכר הוי דכירי אינשי. ולאו דוקא עד עשרה ימים אלא אפילו לזמן מרובה. והלכתא כר"י דהוה רבו דר"א. ואמר ר' אלעזר לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשטרות אפילו לאלתר לא. דכתיב למען יעמדו ימים רבים אלמא דגזירת הכתוב הוא דבעינן בשטרות דבר הראוי להיות ימים רבים ולא הראוי להזדייף ולסמוך על עידי מסירה ור' יוחנן אמר שטרו' כגיטין וקרא דלמען יעמדו עצה טובה קמ"ל. ובהא ק"ל הילכתא כוותי' דר"א דדוקא בגיטין אבל לא בשטרות. וכן פסק הרי"ף בהדי' וכן דעת התוס' ודעת האחרונים. וראייתם מדפריך סתמא דתלמודא גבי שטרות והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף. וכן גבי דפתרא קאמר הש"ס כדי לכתוב עליו גטי נשים. משמע אבל לא שטרות. אף שהתוספות והרא"ש כתבו עוד שנויי אחריני. דר"א ור"י לא פליגי אלא לאלתר אבל מודים דמכאן ועד עשרה ימים פסול מאחר דבשטרו' יש כמה ענייני תנאי' וחלוקי דברי' לא דכירי. ולפ"ז ליכא ראיה ברורה דהלכתא כר"א וכן פסק רבינו חננאל דהלכה כר"י. מ"מ נ"ל דדברי הראשונים הם עיקר. דמסתמא פליגי ר"א ור"י דזה פוסל לעולם וזה מכשר לעולם. דאי אמרינן דר"י לאלתר דוקא מכשיר אבל לא לזמן מרובה. ה"ל למימר בהדי' במילתיה. ואף הטור בודאי קיבל מאביו הרא"ש שתפס דברי הראשוני' עיקר שכתב ור"ת מכשיר אם בא לגבות בו לאלתר. ולא נהירא לא"א הרא"ש אלא פסול לגבות בו אפי' לאלתר מאחר שנכתב על דבר שיוכל להזדייף ומ"מ כתבו התוס' דוקא בשטרות העומדים לראי' אבל שטר מכר ומתנה שעשוי לקנות בו לפי שעה הוי דינא כמו גיטין וכשר. כדאמרינן בברייתא בפ"ק כתבו לו על הנייר או על החרס שדי מכורה לך שדי נתונה לך הר"ן מכורה ונתונה וסתם חרס כתב שיכול להזדייף הוא. וכן דעת הרשב"א והר"ן:

סימן לב

דין אם הרחיק העדים שני שיטין מן הכתב פסול:

כתב המרדכי וז"ל אין לתמוה איך מכשיר ר"א בדבר שיכול להזדייף והא מודי ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול דהא מודי ר"א היכא דלא אתי למסמך עליו כגון בשמות מובהקים דכשר הכי נמי הכא. ולפ"ז הרחיק ב' שיטין מן הכתב פסול ר"א בעידי מסירה דהא מזוייף מתוכו. ודלא כפי' המיימוני דמכשיר בהרחיק ב' שיטין מן הכתב לר"א כמו בדבר שיכול להזדייף ע"כ. גם אני אומר דלא נהירא לי דברי הרמב"ם דסוף סוף גט פסול מקרי כמו שהשיג הראב"ד דשמא נתן תנאי בגט ואפקי' גיטא בלא עדי מסירה ואתי

למסמך אעידי חתימה לחוד. מאחר דלא חזינן שום ריעותא בגט והוי כמו מזוייף מתוכו. וכן דעת הטור נוטה דפסול:

סימן לג

דין גט שנמחק בו אות או תיבה שתלה בין השיטין אם הוא מן התופס ואינו מעלה או מוריד לשום תועלת במחיקתו כשר. אפי' אינו מקוים בסופו אבל אם הוא מן התורף. או שיש איזה תועלת במחיקתו אינו גט. אם לא שחזר וקיים בסוף הגט. נימק או נרקב או נשחק או נטשטש אם יכול לקרותו כשר. והאידנא נהגו לזהר ולהחמיר שלא יהא שום מחק או טישטוש בגט. וכן נהגו להחמיר שלא לקיים שום מחק ותלוי בגט. וגט הקרוע שתי וערב בקרע ב"ד אינו גט אפי' איכא עידי מסירה בפנינו:

כתב הרמב"ם וז"ל גט שנמחק בו אות או תיבה שתלה בין השיטין אם מתופס הגט כשר. ואם מתורף אינו גט. ואם חזר ופי' בסוף הגט שאות פלוני תלוי' או על המחק אפילו מתורף הגט כשר. וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב שהוא קרע של ב"ד הר"ז גט בטל. אבל אם נקרע קרע שאינו של ב"ד כשר. נימק או שהרקיב או שנעשה ככברה כשר. נמחק או נטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרותו כשר ואם לאו אינו גט בד"א כשהגט יוצא מתחת ידה, בעידי החתימה ואין כאן עידי מסירה. אבל אם יש עדים שנמסר לה הגט בפניהם והי' כשר הר"ז כשר. אע"פ שהי' תורף גט על המחק או בין השיטין או שהי' קרוע שתי וערב כשנתנה לפניהם ע"כ. והנה מה שחילק בעידי מסירה לפנינו יפה חילוק שאז כשר רק שהי' ראוי' לקרות הגט מקודם כמו שכתוב והי' כשר. אבל מה שכתב אפילו הי' קרוע שתי וערב זה זה אינו נראה בעיני דודאי הוי חספא בעלמא וכ"כ הרשב"א וכן עיקר. ומה שכתב בענין קיום הגט נמצא בו כדבריו בתוס' ובירושלמי גט שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול. שלא מגופו כשר. ואם החזירו למטה אפילו מגופו כשר ע"כ וכן דעת ר"נ גאון כדברי הרמב"ם שבתופס כשר מחיקה אפילו בלא קיום. ונראה לאו דוקא בכל תופס הגט כשר. אלא כל דבר שאין בו תועלת במחיקתו ואינו מעלה ומוריד אלא מכח ט"ס נמחק. אבל אם נמחק דבר מן התנאי ויש חילוק בגט במחיקתו עד שיגיע תועלת באותו מחיקה בין לו ובין לה הוי מחיקה דבר שיכול להזדייף ואינו כשר בלא עידי מסירה או בלא קיום ומ"מ נהגו האידנא להזהר שלא יהא שום מחק וטשטוש בגט. וכן נהגו להחמיר שלא לקיים שום תלוי ומחק בגט:

סימן לד

דין הכל כשרים לכתוב את הגט חש"ו כמבואר בסימן שאחר זה. האשה כותבת את גיטה והוא שהקנית מעיקרא הקלף לבעלה:

מתניתין הכל כשרים לכתוב הגט אפילו חש"ו. האשה כותבת גיטה והאיש כותב את שוברו וכתב הר"ן ותמהני האיך, אשה כותבת גיטה והא צריכה הקנאות האשה לבעלה בין כתיבה לנתינה דהא כתבתי לעיל דבאשה כותבת גיטה לא אקנו בו רבנן מידי והוי ליה מחוסר כתיבה הקנאה ונתינה, וליכא למימר דכשקנאת' הקלף לבעל מעיקרא עסקינן דהא לעיל פשטינן מינה בעיין דמוחזקין בטבלה שהיא שלה וגט כתוב עלי' והרי היא יוצאת מתחת ידה מהו דמשמע דאנן לא ידעינן במלתא מידי אלא חזקה טבלה שלה ושהיא יוצאה מתחת ידה. ועוד דאי בנתינה קודם כתיבה עסקינן ודאי דבקיאה היא בהלכות גט וידעה לאקנוויי. ומתוך הדחק יש לי לומר דהקנאה כיון שאינה מעשה בגופו של גט דומי' דקציצה לא מקרי מחוסר מעשה דדומי' דכתיבה בעינן כיון דכתיב וכתב ונתן עכ"ל ולא אדע מה אשיב דבר דאדרבה מאחר דאיירי שכבר הקנית הקלף לבעל וזולתו לא יתכן מש"ה פשט שפיר כמש"ל סימן כ"ו אבל אי לא הקנית מקודם פשיטא דלא הוי הגט כלום. שהרי לא נכתב על שלו ולא מקרי וכתב והכל כדפרישית לעיל:

סימן לה

דין דחש"ו וגם נכרי כשרים לכתוב תופס הגט. אפי' בלא גדול עומד על גביו. והוא ששיירו התורף וכתבו ישראל בן דעת. אבל בתורף אפי' גדול עומד ע"נ אינו גט בחש"ו ובנכרי וגדול עומד ע"ג הוי ספק מגורשת ועבריינא אפי' לכתחלה טופס ותורף ומ"מ לא ירגיל לכתוב ע"י הש"ו ונכרי:

והא לאו בני דיעה נינהו. פי' המחוור לר"מ פריך שהוא סבור מאחר שסתם מתני' ר"מ כל היכא דנוכל לדחוקי ולאוקמי כר"מ אוקמינא ודעת המקשה הי' דאף לר"מ בעי כתיבה לשמה. נהי דסבר עדי חתימה כרתי מ"מ וכתב לה אינו יוצא מידי פשוטה. ואפי' תאמר שיוצא מידי פשוטה. מ"מ הוי אסמכתא מעליותא לאסור מדרבנן ומשני אמר רב הונא והא שגדול עומד על גביו, ומסיק הר"ן אליבי' דאפילו נכרי נמי כשר כשגדול עע"ג מדפסל לי' נכרי לקמן במתני' לענין הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר. והא דתניא בברייתא נכרי פסול אף לענין כתיבה. היינו ר"א דבעי כתיבה לשמה מדאורייתא ומש"ה מחמירין גבי נכרי אפי' גדול עומד ע"ג ומשום דנכרי לדעת נפשי' קעבד. אבל ר"מ דבעי וכתב אחתימה. ומדרבנן דבעי לשמה לא אחמיר כולי האי היכא דגדול עע"ג. והשתא לפ"ז לא פליג ר"א אלא לענין נכרי אבל בחש"ו ואפי' לר"א מהני בגדול עע"ג. ורב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף ור"א היא פי' דאמר עדי מסירה כרתי ולא מהני שום תיקון לתורף אפי' בגדול עע"ג בין נכרי ובין חש"ו. והא דלא גזרינן הכא טופס אטו תורף כמו גבי מחובר. לפי שהוא מלתא דלא שכיח' וגם מזהר זהיר' בי' דהכל

יודעין שאינן ראווין לכתוב הגט ולגומרה אלא ע"י ישראל בן דעת, והכי הלכתא דבתופס כשר אפי' בלא עומד ע"ג וכנ"ל. ובתורף לא מהני גדול עומד על גביו אפי' לגבי חש"ו. והא דממעט חרש וחרשת בחליצה מפני דלאו בני קריאה נינהו. וכן קטן מדכתיב איש בפרשה תיפוק להו דלאו בני דיעה נינהו. ואפי' גדול עומד ע"ג לא מהני היכא דבעי כונה וחליצה בעי לשמה עד שיתכונו שניהם לשם חליצה כדאיתא התם. ונ"ל דלק"מ דלפי המסקנא דהתם איתא דחרש וחרשת פסולי' משום דלאו בני דיעה נינהו וכן הא דממעט איש ולא קטן ה"נ משום דלאו בן דעת הוא. ומהכא אפשר דשמעינן דבעינן דעת וכונה בחליצה ואפי' תאמר דילפינן ממקום אחר. מ"מ צריך למעט קטן משום דלאו בן דעת הוא דלא תימא מאח' שב"ד עונשין עליו ומזהירין ומלמדין אותו בעשיות החליצה אין לך גדול עע"ג יותר מזה ומהני קמל"ן דקטן פסול משום דלא מהני גדול עע"ג בשום דבר דבעי כונה ולשמה, ומש"ה מיושב שפיר דפסול שוטה בחליצה כדאי' בתוס' אע"ג דליכא קרא למעוטי. אלא דאייתי הכל ממיעוט דקטן דאפי' ב"ד לא מהני וה"ה שוטה ממועט. ורבים חשבו שדעת האלפסי לפסוק כתרווייהו לחומרא. כרב הונא דאיירי בגדול עומד ע"ג וכרב יהודה אמר רב דלא מכשירים אלא תופס וגם דוקא בגדול עע"ג ומש"ה הביא דברי רב הונא וכתב נמי הא דאמר רבי יהודה אמר שמואל דמשמע לן דלא פליגי אהדדי. וכן דעת הרמב"ם ותמהו על ככה הרשב"א והר"ן דסוגית הש"ס לא משמע הכי. ונראה דבריהם. ועוד אומר אני אולי טעו בדמיון שהם סברו מאחר שהביא הרי"ף רב הונא ורב יהודה אמר שמואל אלמא דתרווייהו סבירא ליה דקושטא קאמרו ולא פליגי. וליתא דאדרבה מביא דברי רב הונא כדי לאשמעינן דרב יהודה פליג עלייהו ומוקי בתופס אבל בתורף אפי' גדול עע"ג לא מהני משו' דבעי' בני דעת וליכא דעת גבייהו ולא תימא א"כ לפ"ז נכרי עדיף דהא אית לי' דעת וישראל עע"ג ומלמדו ובודאי כשר אפי' תורף. ומש"ה כתב הרי"ף ונכרי אף שישראל עע"ג פסול וה"ה לאינך כך נרא' בעיני דעתו. והרא"ש חשב שדעת הרי"ף שנכרי אפי' בתופס וגדול עע"ג פסול. ותימא למה לי' לאפלוגי על דברי הר"ן שהי' בתראי וחזר מסברתו הראשונה וסבר דמתניתין דידן מכשיר אפי' בנכרי כמו חש"ו. מדפסל לי' לענין הבאה. ולפ"ז עבד כשר בכתיבת הגט בין בתופס ובין בתורף. ולא כרמב"ם דפוסל. דמאי זה צד בעי למפסלי' משו' דלאו בן שליחות הוא ולא בן כריתות הוא. כבר הוכיחו בתוס' בראיית דבכתיבת הגט לא בעינן שליחות אלא לשמה. כדמשמע פשטא דתלמודא. וכי היכא דשליחו' לא בעינן ה"ה בני כריתות לא בעינן נמצא לפי פסק של הלכה דחש"ו ואף נכרי כשרים לכתוב הגט ולשייר מקום התורף אפי' בלא גדול עומד' ע"ג. רק שלא ירגיל בכך ותורף אפי' גדול עע"ג לא הוי

גט כלל. אבל בנכרי וגדול עע"ג ומלמדו נראה לי דספק מגורשת היא. דשמא לא כתב אדעתא דנפשי' ועבד אפי' לכתחלה יכתוב טופס ותורף. הנראה בעיני כתבתי וישראל מומר לע"א ולחלל שבתות בפרהסי' דינו כנכרי. וכן כתב הרמב"ם והטור וכן הוא עיקר:

סימן לו

דין הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו ונכרי ואפי' הגדיל הקטן ונתפקח החרש ונשתפה השוטה ונתגייר הנכרי. אבל פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח שפוי, ונשתטה וחזר ונשתפ' כשר סומא שהביא גט בח"ל פסול דלא מצי למימר בפני נכתב ובפ"נ. אבל בא"י כשר. וכן שנים שהביאו. ואם הי' רואים מעיקרא ונסתמא אח"כ כשר אפי' בה"ל. דהא יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם:

מתני' הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ונכרי. קבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח שוטה ונשתפה סומא ונתפתח נכרי ונתגייר פסול, אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח. פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר. זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעת כשר. ומפרש בסוגי' דחש"ו לאו בני דיעה נינהו ולא חזי לשליחות ונכרי נמי לאו בר כריתות הוא. לפי שאין גטין וקדושין נוהגין בהן אלא בעולת בעל יש להן. ומידי דלא חזו לי' לא מצו למיעבד' שליחות לאחרינא. וסומא דפסול בח"ל עסקינן דבעי למימר בפ"נ ובפנ"ח ולא מצי אמר אבל אי הוה בא"י או ע"י ב' שלוחים והם סומים כשר. וה"ה היכי דהוי פתוח מעיקרא ונסתמא אח"כ דכשר שהרי מצי לומר שפיר בפ"נ ובפנ"ח. ומש"ה תני במתניתי' כל שתחלתו וסופו בדעת ולא תני כל שתחלתו וסופו בכשרות:

סימן לז

דין דאין העבד נעשה שליח לקבל גט מיד בעלה של אשה ואפי' ריח הגט לא הוי ושאר כל הפסולי' מדברי סופרי' כשרים להביא גט אף בח"ל. ופסולים מן התורה פסולים להביא גט בח"ל. ושנים בכל ענין שרי:

אמר רב אסי א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה. לפי שאינו בתורת גטין וקדושין. וה"ה שלא נעשה שליח להולכה מהאי טעמא. ואית' בירושלמי דאפי' ריח הגט אין בו וכן פסק הרא"ש. והא דלא תנא במתני' עבד וכ"ש נכרי. תירץ ר"ת דנקט נכרי משום דבעי למיתני נכרי ונתגייר פסול. אע"פ שבאותו שעה הי' בדעתו להתגייר ובידו להתגייר יותר ממה שביד העבד להשתחרר. ופסק הרא"ש דשאר כל הפסולי' מד"ס כשרים להביא את הגט אפי' בח"ל. כמו שמכשירין לעדות אשה אבל פסולי' מן התורה פסולים להביא הגט בח"ל אבל בא"י או שהיו שנים כשרים והיכא

שהיו פסולים כשנתמנו שלוחים וחזרו בתשובה קודם שמוסרים הגט כתב הרא"ש בשם הרמ"ה דכשרי' וכן מסתבר' דבני כריתות נינהו ואין פסולים אלא משום דחשדינן להו דמחמת רשעם קא מסהדי שיקרא וכיון דעשו תשובה מהימנא. ולא בעינן תחלתו וסופו בכשרות. מידי דהוה אפתוח ונסתמא. ואם היה מקוים אפי' לא עשו תשובה כשר. דבני כריתות נינהו. ולשקרא ליכא למיחש. ולא כמו שכתב הרמב"ם דאפי' אם הוא מקוים פסול. וכבר השיג עליו הראב"ד. גם כתב הרמב"ם שאם אינו מתקיים בחותמיו ונסמך עליו לבד אינו גט גם זה לא יתכן למה אינו גט היום ולמחר יתקיי' ויהי' כשר ואפי' לא יתקיים מ"מ אינו אלא פסול כאלו לא אמר בפני נכתב כו'. דק"ל כחכמי' דלא אמרינן כל המשנה כו' שהולד ממזר אלא גט פסול הוא וסברת הרמב"ם דאינן ראוי לשליח. ולא ידענא למה מאחר דבר כריתות הוא. ואלו הי' מקויים היה כשר וא"כ השת' אינו אלא פסול. וכבר השיג עליו הראב"ד. והמגדל עוז כתב על כל דבריו שתלמוד ערוך הוא וכבר ידוע דרכו המשתבש כאשר הראיתי לך בפ' החובל סי' יו"ד:

סימן לח

דין דאין שליחות לנכרי לעשותו שליח שיוליך גט. אפי' אמר לו שימנה את ישראל. ואפי' אם נשאת תצא. אבל כששולח גט עם גוי וממנה את ישראל בכתבו לשליח יש להכשיר:

פסק כתבו בה"ג דנכרי לא הוי שליח לגט לקבל' ולהולכה מהו למכרכי לגיטא בחד מנא ומימר לנכרי אמטויי האי מנא לישראל פלוני וליתבי' לאנתתא. והשיב ר' חנינא גאון דלא כשר לו למיעבד הכי דכתיב ונתן בידה או ביד שלוחה ישראל אבל לא ביד נכרי דכי נפק גיטא מידו דבעל בעינא דימטא לידה דאתתא. או ליד ישראל שלוחו במקום הבעל. או ליד שלוחה דשוויתא איתתא גופא דקאי השליח במקומה ורבנן דהשתא אמרי אע"ג דנכרי אייתי להאי גיטא אי יהיב לי' לישראל וישראל יהבה לי' לאיתת' באנפי סהדא ישראל. לכתחלה לא מנסבי לי' בהאי גיטא משום דנכרי לאו בר כריתות הוא. ואי אנסבי' לא מפקינן לה ותמהו עליו הצרפתי' דבודאי אם עשה הישראל הגוי לשליח אפי' אמר לו שימנה הוא את ישראל במקומו שאינו גט כלל, דאין שליחות לנכרי דלאו בר כריתות הוא. וכה"ג אפי' אינסבא תצא. מאחר דאזלה השליחות ונמצא נתינת הגט בטל ובניה ממזרי' אבל היכא דלא עשה הנכרי לשליח הגט אלא כמעשה הקוף בעלמא הוא ומינה בכתבו את ישראל שבאותו מקום לשליח למה יפסול את הגט. וכן פסקו ראבי"ה ורובי' הלכ' למעשה להכשיר בכה"ג. וכן נוהגים באשכנז וצרפת לשלוח הגט וקדושין ע"י נכרי

וממנה את ישראל שבאותו מקום בכתבו לשליח אבל למנות גוי להרשאה כתבתי בפרק מרובה סי' י"ג דלא סבירא לן כותי' דר"ת אף שעשה הלכה למעשה:

סימן לט

דין דהעבד מקבל גט להביא מיד רבו של חבירו. אבל לא מיד רבו שלו והמשחרר חצי עבדו לא קנה:

אמר ר' יוחנן נראין הדברי' שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו דכיון דאיתא בתורת שחרור. ולא מיד רבו שלו דיד עבד כיד רבו דמי. וכשנתן גט לא יצא מרשותו עדיין אע"ג דעבד מקבל גיטו היינו משום דגיטו וידו באין כאחד ואם לחשוך אדם לומר הלכה זו שנוי' אם היתה מעוברת זכתה לו. הא מני ר' היא דאמר המשחרר חצי עבדו קנה. וקסבר עובר ירך אמו הוא ונעשה כמי שהקנה לה אחד מאיבריה. והלכה כר"י אבל מ"מ אין הלכה כר' בהא דהמשחרר חצי עבדו קנה כדאי' לקמן בפרק השולח.

סימן מ

דין דחמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה אע"פ שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה בח"ל והוא שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם. אבל בח"ל באותה מדינה שאינה צריכה לומר בפ"נ ובפנ"ח לא מהימנא. וכן בא"י שאינה צריכה לומר בפ"נ ולא אמרה אינה נאמנת. אבל אי אמרה שפ"ג גם בא"י נאמנת:

מתני' אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה. חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה. מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח האשה עצמה מביאה גיטה. ובלבד שצריכה לומר בפנ"כ ובפנ"ח ופריך והתני' כשם שאינה נאמנת לומר מת בעלה. כך אין נאמנת להביא גיטה אמר אביי הא דקתני אין נאמנת בא"י דאי אתי בעל ומערער משגיחין ביה דאיכא למימ' לקלקולא קא מכווני והלכך לא מהימנא. מתניתין דקתני נאמנו' להביא גיטה בח"ל דאי אתי בעל ומערער עליו לא משגחינן בי' מש"ה ליכא למימר דלקלקולא קא מכוין ולקלקל בידי' נמי לא חיישינן. דאינה חשודה כ"כ בפרט מאחר דגיטא בידה וכתב מוכיח עליו. והלכה כאביי. כן פסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכתב הרמב"ן ז"ל דכי אמרינן דבא"י לא מהימנא היינו כשנהגו כדין הארץ הא בארץ שאמר' בפנ"כ ובפנ"ח כיון דאמרי' לעי' דאי אמרה מהני ותו ליכא קלקולא מהימנא. ובח"ל שלא אמרה כגון באותה מדינה אינה נאמנת. ואף שהרשב"א חולק ואומר דאיהו לאו דינא גמר וסבר דאינו מועיל בא"י יותר מה שאמרה בפ"נ ומכוונא לקלקולא. ול"נ דמסתמא אי לאו דידעה האי אתתא דמהני לא הוי אמרה בפני ב"ד בשעת נתינת הגט בפנ"כ שהרי אין דרך לומר בכדי וכן כתב הרמ"ה:

סימן מא

דין האשה שהביאה גיטה והתנה עמה בעלה שתהיה שליח להולכה. עד שתגיע הגט ליד ב"ד ונשווה שליח ויתנה לה אז צריכה לומר בפנ"כ ובפ"נ. ואשה שהביאה גיטה אומרת שבעלה נתנו לה להתגרש בו מיד נאמנת וא"צ לומר בפ"נ, ואפי' אין מכירין החתימה. ואפי' אמר לה אל תתגרשי בו אלא עד שתגיע לב"ד פלוני או עד שלשים יום כשתגיע לב"ד או ליום שלשי' מתגרשת בקבלה ראשונה. ואינה צריכה לומר בפנ"כ:

האשה עצמה מביאה גיטה. אשה מכי מטי גיטא לידה מגרשאש דא"ל את הוי שליח להולכה עד דמטי להתם לב"ד פלוני. וכי מטי' להתם אומרה קמי ב"ד בפ"נ ובפ"נ ונשווי שליח ונתבי ניהלה וכתב הרמ"ה שהאשה המביאה גיטה ואומרת שבעלה נתנה לה במקום פלוני להתגרש בו מיד נאמנת ואינה צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ ואע". שאין מכירין החתימה, ואפי' א"ל אל תתגרשי בו אלא ע"י ב"ד פלוני תנאה הוי וגם אם אומר אל תתגרש אלא עד למ"ד יום או לכשתבא לב"ד פלוני והגט ברשותה מתגרשת בקבלה ראשונה. ואינה צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ ע"כ ויותר מזה כתב הר"ן בריש פ"ק סי' א' דאי הוי אפי' שליח לקבלה אינה צריכה לומר בפ"נ ונתן טעם לדבריו ע"ש. ומפני חשש שמא יבא הבעל ויערער. אין לחוש לעירעורא אלא כשהוא נותנו לשליח להולכה לפי שבשעה שהגט יוצא מתחת ידי הבעל אינו גומר ומגרש לפיכך חוששין שמא ימלך ויערער אבל כל שהוא נותנה לידה או ליד שליח לקבלה, הרי בשעת שהגט יוצא מתחת ידו גומר ומגרש כיון שאין לחוש שמא יבא ויערער. הרי האשה מותרת להנשא אעפ"י שלא נתקיים הגט דכל היכא דליכא למיחש לעירעורי הבעל אין האשה צריכה לקיומי מיהו אם בא הבעל וערער יתקיים בחותמיו וה"ל כמביא גט בארץ ישראל דא"צ לומר בפ"נ ואם בא וערער יתקיי' בחותמיו:

הדרן עלך המביא תניינא

פרק ג

סימן א

דין כל הגט שלא נכתב לשם אשה פסול. כגון סופר שהי' כותב גטין להתלמד וכתב שם איש בעלמא ושם אשתו ובא האיש שנכתב בשמו לגרש בו פסול יתר על כן צוה אחד לכתוב הגט לגרש אשתו ונמלך ומצא בן עירו ששמו כשמו ושם אשתו כשם אשתו פסול. אפי' יש לו שתי נשים ששמותיהן שוות וצוה לכתוב לגרש בו אחת מהן לא יגרש בו שניה. ואפי' אמר לסופר כתוב לאיזה שארצה אגרש, פסול לגרש בו. ובכולן לא הוי

גט כלל אפי' לכהונה לא נפסלה חוץ מאיזה שארצה אגרש שהוא גט לפוסלה לכהונה וגם אם בא אחד וקידשה חוששין לקדושין:

כל הגט שלא נכתב לשם אשה פסול כיצד הי' עובר בשוק ושמע קול סופרי' מקרין לתלמידי' להתלמד איש פלוני ממקום פלוני מגרש את אשתו ואמר זה הבעל הלא זה הוא שמי ושם אשתי פסול לגרש בו יתר מכאן כתב אחד לגרש אשתו ונמלך ומצא בן עירו וא"ל שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו יותר מכן יש לו שתי נשים ושמותיהן שוות כתב לגרש הגדולה לא יגרש בו הקטנה. יתר מכן אמר ללבלר כתוב לאיזה שארצה אגרש פסול לגרש בו ומסיק אמר רב כולן פוסלים בכהונה חוץ מן הראשון שלא נכתוב לגירושין כלל כ"א להתלמד. ושמואל אמר אף הראשון פוסל. זעירי ורב אסי אמרי כולן אין פוסלים חוץ מן האחרון. ור"י אומר אף האחרון אינו פוסל ופסק הרי"ף דכולן אינן פוסלים חוץ מן האחרון. דכיון דכולהו ס"ל דהאחרון פוסל וליכא מאן דפליג אלא ר"י הוי יחיד במקו' רבים, ושמואל נמי שבא לפסל אף הראשון נמי יחיד הוא ופשיט' דלית הלכתא כוותי' ולגבי אמצעי אע"ג דרב ושמואל ס"ל דפסול כיון דזעיר' ורב אסי ור"י כולהו ס"ל דלא פסול וה"ל רב ושמואל מיעוט והלכה כרבים ומש"ה לא פסל אלא אחרון וכל דיני ברירה הנזכרים בהאי שמעתת' בין תולה בדעת עצמו בין תולה בדעת אחרים בין בדאוריית' ובין בדרבנן כתבתי כבר בפ' ד' וה' בשמעת' רבה דברירה. וכתב הר"ן דבאחרון לאו פסול לכהונה לחוד הוא אלא אם בא אחר וקדשה חוששין לקדושין כו' עד ולפיכך אמר ללבלר כתוב לאיז' שארצה לגרש וגירש ה"ז ספק גרושין וכ"כ הרמב"ם פ"ג מהלכו' גירושין ע"ש:

סימן ב

דין היכא שגירש בגט שלא נכתב בו שמו ושם אשתו אפילו איכא עדי מסירה לפנינו הוי בנים ממזרים. אם נשאת באותו גט ואינה פוסלה לכהונה:

פסק כתב ר' יואל הלוי אי לאו דמסתפינא מחברי אמינא אפילו לא הזכיר שם אשה ואיש בגט כשר. מאחר דק"ל כר' אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי. וכיון דקיימי עדי קמן ואמרי שנמסר הגט זה שיש בידה מיד בעלה. מה לנו להזכרת שמותיהן. וראיי' מפ' כל הגט כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו הקטנה. וקאמר קטנה הוא דלא מצי לגרש בו. הא גדולה מצי לגרש בו ומוקי לה כר' אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי ויש עדי מסירה שנמסר לגדולה. והא הכא מה שהוזכר בגט שם הגדולה אינו מועיל והוי כמי שלא כתב שום שם של אחת מהן. מ"מ כיון דידעי' לגדולה נמסר הוי כשר ה"נ ל"ש. ותו דאמרינן בפ' בתר' כתב חניכתו וחניכתה כשר ומפרשי רבוות' דאע"ג שלא הזכירו שמותיהן כ"א

ראש משפחה של שניהם. ובעל כרחנו אית לן למימר דעידי מסירה מכשירי דאל"כ מה אנו יודעים איזה מן המשפחה גיכש הואיל ולא הזכיר שמותן. ומיהו לכתחלה צריך לכתוב כדתנן הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש והאשה. והזמן. ומוקי למתניתין כר"א והתם מיירי לכתחלה דבדיעבד כשר בלא זמן כדאיתא תא בפ' שני גזי' לזמן ויהיבא כהלי' כול' עכ"ל והא"ז כתב שהיכא שלא כתב שם האיש והאשה. דהוי בנים ממזרים. וכ"ל דברי הא"ז ואפילו ווזר דאורייתא הוי. דכ"ז שלא כתב השמות כלל לא הוי ספר כריתות כלל בשלמא היכא דכתב בו שמות רק שאינם מוכיחים אתיכו. מספיק עידי מסיכה. אבל בלא שם כלל לא מידי דכרת בינו לבינה הוי. וממה שהביא ראיי' שלכתחלה בעי. איכא ראיי' דאף דיעבד כמי בעי דאי לא בעי אלא לכתחילה א"כ לא הוי עיקר הגט וממילא הוי כטופס דלא בעי לשמה. וממאי צריך להניח. ובגמרא משמע דדוקא תורף ועיקר הגט צריך להניח כמו הרי את מותרת ומזמן אין ראיי' דהאי דצריך להניחו לאו משום לשמה אלא שלא יהא מוקדם ועוד מוכח להדיא בפ' ב' סי' כ' דלאו גיטה הוא מההוא גברא דשקל לס"ת ויהיבא לדביתהו כו' עד אי משום (עידי) כריתות דאית ואקדים זוזי לספרא מעיקרא וכתב לשמו. והא בעינן שומו ושמה וליכא. משמע דאפילו למיסרה לכהונה לא חיישינן היכא דליכא שמו ושמה כאשר פירשנו לעיל בפ' המביא שני:

סימן ג

דין אש כותב טופסי גיטין כדי שיהיו מצוין אצלו. וכשיבאו להתגרש כותב התורף לשמו לא יגרש בו מ"מ אם כבר נתן הגט ואין הבעל לפנינו כשר ומותרת להינשא:

מתני' הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש והאשה ומקום הזמן. שטרי הלואה צריך שיניח מקום הלוה ומקום המלוה ומקום המעות והזמן שטרי מקח וממכר צריך שיניח מקום להלוקח ומקום המוכר ומקום השדה ומקום המעות ומקום הזמין מפני התקנה. ורבי יהודה פוסל בכולן חוץ מגיטי נשים, שנאמר וכתב לה לשמה. ומפרש תלמודא ומה מפני התקנה אמר רבי יוכתן מעני תקנות הסופרים ורבי אליעזר היא דאמר עידי מסיכה כרתי ובדין הוא דאפי' טופס נמי לא ליכתוב ומשום תקנות הסופרים שרו ליה רבנן. והכי פליגי רבי יודא פוסל בכולן גזר טופס אטו תורף וגזר שטרות אטו גיטין. רבי אליעזר מכשיר בכולן וכו' טופס אטו תורף גזר. שטרות אטו גיטין לא גזר פי' לא גזר כלל ואפילו תוכף משום דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן. אבל טופס גזרינן וכן הלכה כדמסיק בסוגיא אמר רב הלכה, כר"א קרי רב עליה דר' אליעזר טוביכא דחכימי וכתב הרמב"ן אפילו בדיעבד פסול דלא דני למחובר דלעיל בפ' ב' דלא גזרינן טופס אלא

לכתחלה. היינו משום דלא שכיח כולי האי כתיבת מחובר. אבל כתיבת טופס שלא לשמה גזירה מצוי' ואם יתירו לסופרים לכתוב לטופס שלא לשמה. אגב טרדייהו יכתבו כמי תורף ומ"ה ראוי לפוסלו אף בדיעבד וכן פסק הרמ"ה מדקאמר רבי אליעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים משמע דפוסל בגיטי נשים מה שמכשיר בכולן. ולכאורה יראה שכן דעת הרי"ף שהוא השמיט הא דא"ר יודא אמור שמואל וצריך שיניח והרי את מותרת לכל אדם. בשלמא אי סבר הילכתא כר' אליעזר דפוסל בתופס אפילו בדיעבד מ"ה השמיט שפיר דלא גרע מתופס אבל אי טופס אינו פוסל אלא לכתחל' הוי ליה לאתויי הא דהרי את מותרת הוא עיקר הגט ובודאי בעי לשמה ופוסל אפילו דיעבד. ומיהו י"ל דסבר הרי"ן כמו שכתב ר"ת שבטופסי גיטין הראשונים לא היה כתוב ואין שש לעז עליהם שהכי מאריכים לכתוב בגט כמה לשונות. דחשיב כונו הרי את מותרת והרשב"א הוסיף בביאור שהרי כותבין בגט לווהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין כו'. וא"כ לפ"ז אפשר דאף הרי את מותרת אינו פסול בדיעבד. והרא"ש כתב דאדרבא מדקאמר מכשיר בכולן חוץ ווגיטי נשים משמע דפסל בגיטי נשים מה שמכשיר בכולן והיינו לכתחל' וכן רבי יהודא שכולל שטרות וגיטין כאחד ואמר פסול בכולן וע"כ בשטרות אינו פסול בדיעבד אם כתב הטופס ומ"מ טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר אם הבעל לפנינו ע"כ. ותימה לי ווה עלה בדעתו של הרמב"ם שכתב ומפני תקנת סופר התירו חכמי' לסופר ש שיכתוב טופסי גיטין ויניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ומקום הרי את מותרת. ע"כ והלא פסקינן להדיא הילכתא כר' אליעזר וכתב הר"ן נראה שהוא סובר דאע"ג דרב פסק הכא כר' אליעזר לא ק"ל הכי דדחינן לה מקמי דרב יהודא אמר שמואל ורב הונא משמיה דעולא דאוקמו למתניתין דהכל כשרים לכתוב הגט ואפי' חש"ו וכו' בשייר מקום התורף כדאיתא בפ' המביא תניין אלמא סבירא ליה דלא גזרינן טופס אטו תורף. ופשיטא דלא דמי כלל להא דחש"ו חדא דגדול עומד ע"ג ומתהיכו וא"כ נזהר המזרז ולא יטעה בין טופס לתורף. ועוד חש"ו רובן א"י לכתוב אפילו טופס ק"ו שלא יכתוב תורף. וגם מילתא דלא שכיחא טובא הוא. ופשיטא דלא גזרינן. אלא נראה בעיני שהרמב"ם סובר דלא פסק רב הילכתא כר"א אלא בשטרות ולא בגיטין. והא דקאמר תלמודא אפי' בשטרו' והא אמ' רב פפא כו' ה"ק נהי דפסקינן כר"א בשאר מילתא משים שהוא טובינא דחכימי וכי פסקינן נמי בשטרות כוותיה דאיכא מיחזי כשיקרא והאמר רב פפא כו'. ואדרבא אמינא דע"כ דוקא בשטרות קאמר וכדפרישית. דאי אף בגיטין קאוור. מנ"ל דאפילו בשטרות קאמר דילמא מודה רב דחיישינן למיחזי כשיקרא ולא פסק כוותיה ונראה בעיני דיפה כתב הרמב"ם כת"ק. ותלמודא לא פסק כר"א אלא בשטרו' מאחר דמפרשינן בהדיא

דת"ק דמתניתין נמי רבי אליעזר הוא ותרי תנאי אליבא דר' אליעזר, וא"כ מאחר דרב לא פסק כר"א אלא משום מעלתו משום טובינא דחכימי וא"כ מאי חזית למיפסק בהאי כר"א לפסוק כת"ק שהוא ג"כ ר"א. ובכל דוכתא ת"ק עדיף והילכתא כוותיה. ואף שפסק כר"א בשטרות דאפילו תורף מכשיר ולא כת"ק. היינו משום דמילתא דשטרות בדברי ת"ק אינו תלוי במילתא דר"א. אלא שת"ק אינו מכשיר התורף משום דמיחזי כשיקרא. ואתיא אפילו כרבי אליעזר וא"ל דטעמא דת"ק משום דגזר תורף דשטרות אטו תורף דגיטין. א"כ ק"ו לגזור טופס דגיטין אטו תורף שהרי ב' אליעזר דגזר טופס אטו תורף בגיטין אפילו הכי מכשיר בשטרות אפילו תורף ולא גזר אטו גיטין ומ"ה פסקינן שפיר כר"א לגבי ת"ק בשטרות אבל בטופס שתלוי דוקא בדברי ר"א ואיכא תרי תנאי אליבא דר"א. מסתברא דהלכה כר"א דת"ק שהוא עיקר. ומאחר שהוא תקנות הסופרים. א"כ לא גזרינן אטו תורף. דכל סופרי' רגילים להקדים טופס וא"כ כשבא התורף אז הוא עיקר הגט ומתחיל לכתוב לשמה ומ"מ לא מלאני לבי להתיר לכתחיל'. מאחר שעעודי העולם פוסלין אפי' בדיעבד. אבל היכא שכבר נתן הגט ואין הבעל לענינו פשיטא דכשר ומותר להינשא ואפילו לכתחלה:

סימן ד

דין דבגט ארוסה צריך לכתוב ארוסתי ואם כתב אנתתי פסול אפי' בדיעבד ובגט נשואה שכתב ארוסתי נמי פסול:

פסק כתב מהרמא"י דאין לכתוב בגט ארוסה אלא ארוסתי ואע"ג דמוכח כמה קראי בהדיא דארוסה קרו ליה אשתו. ותרגומו דאשתי איתת דהיינו אנתתי וה"נ אשכחן כמה דוכתי בתלמודא דתני אשתו על ארוסתו. מ"מ נראה דיש להוכיח דלכל הפחות לכתחלה צריך לכתוב ארוסתי דבפ' כל הגט אמרינן דצריך להניח הסופר מקום הזמן בגט של ארוסה משום גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. ומקשו שם התו' דמה קפידא איכא אי יכתוב הסופר הזמן דהא ליכא למיחש בגט זה אחר נישואין שהעדים לא יחתמו לו מפני שהן רואי' שהוא מוקדם ואחר הנישואין פסול המוקדם משום פירי. ומתרצינן משום ר"מ. דכיון דרואים העדים שכתוב בגט ארוסתי יחתמו אחר הנישואין דיסברו שעודה ארוסה היא. ע"כ מהכא מוכח דפשיטא דרגילות בעולם לכתוב ארוסתי. מדנקטו להו התוס' בפשיטות ואכתי איכא למימר דנהי נמי דרגילות הוא הכי. מ"מ נוכל לומר אי כתב אינתתי נמי שפיר דמי. והתם גזרינן משום דשמא יכתוב כמו שרגילין לכתוב אמנם נראה דע"כ יש קפידא לכתוב אנתתי. דהספר מדקדק התם, מכח קפסיק ותני דאיירי כמו בגט ארוסה. וא"כ אית ליה נמי לדקדק דאמאי פסיק ותני דצריך להניח מקום הזמן.

הא היכא זמנין דלא צריך כגון אם כתב אנתתי בגט דלא צריך להניח מקום הזמן ותו ממאי תקנו חכמים מידי דאית לי' טרחא לסופר שיניח עתה מקו' הזמן ולכותבו פעם אחרת. הא אפשר בלי שום טירחא שיכתוב אנתתי. אלא ע"כ יש קפידא לכתוב הכי לכל הפחות לכתחל'. ע"כ. וא"כ בדיעבד כשר. וכן פסק ר' ירוחם במעשה שבא לפניו בנידון זה להכשיר אכן לבי נוטה להחמיר ולומר דאפילו דיעבד ראוי לפוסלו מאחר דקפדו אזמן משום פירות לר"ל ואף רבי יוחנן סבר דיש להקפיד משום פירות, אי לאו דסבר דיש לבעל פירות עד שעת נתינה. וכל היכא דאיכא להקפיד קפדינן. והכא ק"ו דאיכא למיחש שמא תטרוף תוס' כתוב' מלקוחות ולא אסקי אדעתא דארוסה הואי ותגבה שלא כדין שהרי אפילו כתב לה תוס' ונתגרשה או נתארמלה מן האירוסין אין לה דק"ל כר"א בפ' אעפ"י שאמר לא כתב לה אלא ע"מ לכונסה. ואפי' תאמר שהלקוחו' אסקי אדעתייהו ולומר שמא, ארוסה, אתה. מ"מ נראה דודאי אוקמה אחזקת נישואין. שהרי אין דרך לכתוב כתובה לארוסה ק"ו תוס' כתובה שהוא מחמת חיבה כניסת חופה. ועוד שהרי משמעות הגט מסייעא לה מאחר שכתב בגט אנתתי ובארוסה הוא הדרך לכתוב ארוסתי א"כ על הלקוחות להביא ראיי' שארוסה היא להוציאה מחזקתה ויפסידו שלא כדין. אבל כתב גט לארוסתו לכשאכנסנה אגרשך כתבתי בפ' י"ג ביבמות סימן ה'. והיכא שכותב לנשואה ארוסתי נוטה דעת מהר"י קארו להכשיר בדיעבד. וראייתו מדאמרינן הכא שכותב גט לארוסתו לכשאכנסנה אגרשנה כו' דודאי כותב ארוסה שהרי בו ביום שכתב הגט עדיין ארוסה היא ואפ"ה מצי לגרשה אחר שיכנסנה אי לאו משום דיאמרו גיטה קודם לבנה ואין זה ראיי' דשמא דוקא כשכותב לארוסה הוא דכשר ואפילו לא תהא הגירושין חלין מ"מ שפיר מקרי דהוית ארוסתי מקדמת דנא. שהרי בשעת אירוסין התחיל הכנת הגט. אבל כשכותב לנישואין הוי כמזויף מתוכו. ועוד יש לי צד אחר לפוסלו אלא שאין רצוני להאריך בזה. כי אינו בנמצא שישתגע הסופר וישנה מסדר גיטין ויכתוב לנשואה ארוסה:

סימן ה

דין המביא גט ואבד ממנו ומצאו אם לא ראינו שלא עבר שם אדם אפילו אין שיירות מצויות וגם לא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת. אפ"ה פסלי' להינשא בו עד שיאמרו העדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון דאז הוי כשר. אפילו לא אמרו שחתמו לזה התובע ואפילו אין עדים לזה שממנו נפל גט זה. או שיתנו בו עדים סימן מובהק אפילו אחר שראוהו אותו אבל אם נישאת בו כבר. או שיש לחוש לעיגון, לא פסלינן אא"כ הוחזקו וגם שיירות מצויות, והיכא דליכא רעותא דנפילה אלא

כגון שבא עדות על יוסף בן שמעון שהלך מעיר פלוני לפלוני' ששכיב אז לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון אפילו שיירות מצויות אא"כ הוחזקו ושיירות מצויות:
מתני' המביא גט ואבד ממנו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול. ת"ר איזהו לאלתר רבי נתן אומר כל שלא שהה כדי שתעבור שיירא ותשרה. רשב"א אומר אין הדבר תלוי בשיעור. אלא צריך שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר שם אד' וי"א שלא שהה אדם שם. אתמר אמר רב יהודא אמר שמואל הלכ' כל שלא שהה אדם שם. רבה בר ב חנה א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא הלכה שלא עבר שם אדם וכתב הרי"ף ראינו לגאון שפסק הלכ' שלא שהה אדם שם. ומסתברא לן בכי האי מלתא לחומרא עבדינן שלא עבר שם אדם. וכן נראה דלא שהה הוא מילתא דלא פסיקא בכמה שהה. מ"ה נקטינן מילתא דפסיקא דכל זמן שלא ראינו שלא עבר אדם שם הוי זמן מרוב' ופריך ורמינהו מצא גיטי נשים ושחרורי עבדי' דייתיקי מתנות ושוברים הרי זה לא יחזיר. שאני אומר כתובי' היו ונמלך עליה' שלא ליתנו טעמ' דלא אמר תנו הא אמ' תנו נותנין אפי' לזמן מרוב' אמר רבה לא קשיא כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות. ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת. ואסיק דר' זירא רמי מתניתין אברייתי' ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין שיירות מצויות א"ד והוא שהוחזק שני יוסף בן שמעון בעיר אחת הוא דלא נהדר והיינו דרבה וא"ד אע"ג דלא הוחזקו לא נהדר ופליגא דר' זירא אדרבה כתב הרא"ש וירא דכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין שיירות מצויות. דיותר יש לחוש שאותו המצוי בעיר עבר דרך שם אפי' במקו' שאין שיירות מצויות ממה שניחוש שבא אחר מעיר אחרת ועבר דרך שם ואפי' במקו' שהשיירות מצויות. וכן דעת הר"ן דה"ה הוחזקו בלא שיירות מצויות ומסיק רבי ירמיה אמר כגון דאמרין עדי' מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון אפי' לא אמרו העדים שחתמנו לזה התובע אלא אינם יודעי' אם הוא של זה או של אחר. וה"נ לא איירי שיש לזה התובעו עדים שממנו נפל הגט זה אפ"ה מהדרינן ליה ולא חיישינן דילמא שקורי משקר ולאחר חתמוהו ולא לו משום דאינו חשוד לקלקלה במזיד ולגרשה בגט שאינו שלו. אלא כשאין העדים אומרים כלום חיישינן שמא חתמו לו וחתמו גם לאחר ושמא הוא סבר שהוא שלו לפי שאין יודע שיש יוסף בן שמעון אחר לכך אמר שהו' מכיר ואע"פ שאינו מכירו אמר בדדמי שהוא שלו לפי שאמר בלבו היכא אתרמי מילתא שאלו העדי' חתמו ליוסף בן שמעון אחר. ואנו חיישינן שמא גם לאחר חתמו אבל כשהעדים אמרו שלא חתמו אלא על אחד ודאי קושטא קאמר דבמזיד אינו חשוד לקלקלה, ואין לחושדו שמא חש על פשיטי דספרא דמשום פשיטי דספרא לא

היה מקלקלה. תדע דאמרינן. הבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. ולא חיישינן להכי כן דעת התוס' וכל האחרונים. רב אשי אמר כגון דאמרי עדים נקב יש בצד אות פלונית שהוא סימן מובהק מהדרינן ליה. ואפילו נותנים הסימן אחר שראוהו מהימנא אבל לרש"י דגרס כגון דקאמר. מיירי שהשליח אומר הסימן קודם שראה הגט. ופסק הרי"ף הלכה כרב אשי דהוא בתרא הילכך לא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אף שלא הוחזקו וממילא כשהוחזקו אף כשאין שיירות מצויות כמו שכתבנו לעיל אלא כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון דהא מילתא לית בה ספיקא או שאמרו נקב יש בצד אות פלונית דה"ל סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא וכן פסק הרמב"ם לחומרא. וכתב, הרא"ש והא דגרסינן בפ' האשה שלום סימן ט'. יצחק ריש גלותא בר אחתיה דרב ביבי הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב מי חיישינן תרי יצחק או לא. אביי אמר חיישי' ורבא אמר לא חיישינן וע"כ מיירי התם דלא הוחזקו ושכיחי שיירות דאי לא שכיחי ולא הוחזקו. בהא לא הוה אמר אביי חיישינן. דהא תנן בפ"ק דב"מ וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר. ולא חיישינן שמא מאחר נפל. וגם לא מיירי בשכיחי שיירות והוחזקו בהא לא הוה אמר רבא לא חיישינן. אלא ודאי מיירי בשכיחי שיירות ולא הוחזקו ופליגי אביי ורבא בפלוגתא דרבה ור' זירא רבא סבר כרב' דלא חיישינן עד דאיכא תרתי. שיירתא והוחזקו ואביי כר' זירא. ופסק רב אלפס ז"ל שם הלכ' כרבא. ואפשר דהכא פסק רב אלפס לחומרא במילת' דאיסורא ולא מהדרינן הגט לבעל לגרש בו דכיון דאפשר שיכתוב גט אחר. אבל בעובדא דיצחק ר"ג לא חיישינן דאי חיישינן לתרי יצחק צריכי להתענן כל ימיה. פסק לקולא כמו שמצינו שהקילו הרבה קולות בעדות אשה. שהתירו עד מפי עד ואשה מפי אשה ומפי עבד ומפי שפחה וגוי מסיח לפי תומו ומשיאין ע"פ בת קול. ועל חומר שהחמירו בה בסופה סמכו והקילו בתחלתה משום דאשה דייקא ומינסבא עכ"ל. ואני אומר להחמיר יותר דק"ל כרב אשי וכר' ירמיה והם באים לתרץ דלא קשה מתניתין ובריית'א. משמע דלא סבירא שינויי דרבה ור' זירא כל עיקר והיינו כמו שהיינו מבינים בתחילת אתקפתא דלא ידעינן לא משיירות מצויות ולא מהוחזקו. ואפ"ה חיישינן לזמן מרובה מאחר דאית בה ריעותא דנעילה חיישינן שמא מאחר נפל שעבר שם. א"ל דאמרי כרבי ירמיה או כר' אשי. ומ"מ התם גבי תרי יצחק בע"כ איירי בשיירות מצויות דהא התם ליכא ריעותא דנפילה ומשום הכי התם שפיר פסקינן כרבא אף על גב דאיכא שיירות מצויות מאחר דליכא ריעותא דנפילה לא חיישינן לאחר אפילו בלא טעם דעיגונא. ומ"מ אם נישאת בגט שנפל אפילו איכא שיירות מצויות לחוד או הוחזק לחוד לא תצא. או אפי' לא נשאת

אלא דאיכא בשעת הדחק כגון שאין הבעל לפנינו שנוכל לתקן גט אחר ואיכא עיגון לא פסלינן האי גיטא דכדאי הוא רבא ור' זירא לחד לישנא לסמוך עליו בשעת הדחק בפרט מאחר דאשכחן דרבה עבד כוותיה ומעשה רב. ובסוגיא משמע דרב חסדא ורב הונא נמי סברי כוותיה וקבלו מניה ול"פ עליה ור"ח ובעל הלכות פסקו נמי כרבא א"כ פשיטא שבשעת הדחק כשר. ובהגהת אשר"י בפ"ק דב"מ נמי כתב בשם מרדכי שכתב בשם רמב"ן דבעינן תרווייהו שיירות מצויות והוחזקו:

סימן ו

דין דאם מצא הוא עצמו הגט בחפיסה ובכיוצא בו אם מכיר הגט בט"ע אפילו הוא עם הארץ וגם אינו מכיר הכלי. או מכיר הכלי אבל אינו מכיר הגט כשר ובלבד שיהא ברור לו שלא השאיל את הכלי לאחר. או שיודע שבחפיסה אבדו וגם מכיר הכלי בט"ע. אבל בסימן שאינו מובהק אינו נאמן:

מתני' מצאו בחפיסה שהו' חמת קטנה של עור או בדלוסקמא שהו' טילקא דסבי טשק"א בלע"ז וכל כה"ג אם מכירו כשר. ופי' רש"י מילתא באפי' נפשי' הוא ואו או קתני. או שמכירו ואפילו מצאו בכ"מ כשר. וגירסא הנכונה ומכירו כשר. ופי' הנכון שמכירו קאי על הכלי אף שאין מכיר הגט. ואף שאין מכירו אלא בט"ע ואם מכיר הגט בטביעת עין אפילו לא יכיר הכלי כשר ואיירי בשמצא הוא בעצמו וסמכינן אהכרתו ואע"פ דלאו צורבא מרבנן הוא מהימנא ליה במיגו דאי בעי אמר לא אבדתי דעם הארץ נמי אית ליה ט"ע כדאמרינן בפ' גט פשוט האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי אתתא לידבר עם הארץ בהדי' ובפ' כל הבשר נמי מוכח דכ"ע אית ליה ט"ע והא דלא מהדרינן ליה בט"ע אע"ג דעדיף מסימנים. היינו משום דלא מהמנינן ליה. והכא דמצא הוא עצמו נאמן במיגו כן כתבו התוס' והרא"ש ומ"מ צריך לומר דברור לו שלא השאילום לאחר דאל"כ איכא למיחש לשאלה או ביודע שבחפיסה או בדלוסקמא איבדו. מ"מ אין זה סימן כלל שיספי' להכשיר ומ"ה נראה אף לאותן דגרסו במתניתין אם מכירו מתיישב שפיר. וה"ק אע"פ שמצאו בחפיסה או בדלוסקמא שידע שאבדו בתוכן אפ"ה אינו כשר אלא א"כ מכי' הגט או הכלי ולא בענין אחר. והא דמהמנינן ליה אפילו לעם הארץ היכא שמצאו בעצמו היינו בטביעת עינו. אבל בסימן שאינו מובהק פסול ולא משום הימנותא הוא דאפי' צורבא מרבנן גבי גיטא לא מכשרינן בסימן שאינו מובהק מאחר דסימנא לאו דאורייתא:

סימן ז

דין המביא גט ממדינת הים והניחו זקן אפילו בן שמונים או בן מאה שנים נותנו לה בחזקת שהוא קיים וכן אם הניחו חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים. אבל אם הוא

גוסס או שהוא בן שמונים וגם הוא חולה אינו נותנו לה בחזקת שהוא קיים אבל, בן מאה וחולה או בן שבעים וחולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים:

מתניתין המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים. בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים. אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותו בחזקת שהוא קיים. והך מציעתא וסיפא קאי נמי וחולי' דרישא ומסיק אמר רבה לא שנו אלא זקן שלא תגיע לגבורות פי' בן שמונים שנה. וחולה שרוב חולים לחיים. אבל זקן שהגיע לגבורות. וגוסס שרוב גוססין למיתה. לא. איתיבי אביי המביא גט והניחו זקן אפילו בן מאה שנה נותנו לה בחזקת שהוא קיים תיובתא. ואי בעית אימא כיון דאיפלג איפלג. והרי"ף והר"אש לא חשו להאי אב"א. אלא סברו כיון שאסיק תלמודו' זימנא חדא בתיובתא ש"מ דסתמא דתלמודא לית ליה הא דרבה לחלוקי בין שמונים למאה. אלא כמו ממאה שנה נותנו לה בחזקת שהוא קיים כל שכן שמונים שנה כפשטא דברייתא דקאמר אפילו בן מאה שנה ולא מסיק ואב"א אלא לתרוצי דעתו של רבה. ותלמודא לא ס"ל הכי ועוד אומר אני דבודאי תלמודא ס"ל דאפילו בן שמונים שנה נותנו בחזקת שהוא קיים. מ"מ היכא דאיכא בן שמונים שנה וחלה אין נותנים לה בחזקת שהוא קיים. ומ"מ נראה היכא דאיכא בן מאה שנה וחולה לא איכפת לן דבן מאה תמיד הוא באליו ובחלשי' וחשבינן כאילו מת ובטל. אלא דאמרי' כיון דאיפליג משיעורו איפליג וה"ה חולה משא"כ בבן שמונים שהוא בן גבורות. א"כ כשבא עליו החולה או שמוטל על ערס דוי אינו בחזקת קיים. אבל בן שבעים שהוא סתם זקן אפילו חולה נותנים בחזקת שהוא קיים. ומתניתין דקתני או חולה לאו דוקא הוא. וה"ה הניחו זקן או שהוא חולה נמי איכא למידק דוקא חולה אבל גוסס רוב גוססים למיתה אפילו בלא זקנה נמי לא והשתא מיושב שפיר אמאי אמר תלמודא ואבע"א כדי לאורויי לן דאמרי' שפיר כיון דאיפליג איפליג:

סימן ח

דין מי שהניחו אותו גוסס אז לאחר ב' או ג' ימים מתאבלי' עליו. ומותרת האשה להתייבם לאחר ג' ימים וכן מותרת להינשא:

מעשה היתה באשה שהיתה רחוקה מבעלה מהלך ד' ימים ובאו יהודים ואמרו לה הנחנו אישך גוסס ונשאל לר' מאיר וא"ל להתאבל דאמרי' בפ' כל הגט השולח גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנים לה בחזקת שהוא קיים וכן השולח חטאת כו'. אמר בגמרא ל"ש כו' אלא שהניחו זקן או חולה אבל הניחו גוסס לא דרוב גוססין למיתה ואמרינן דלמא מת. והא דאמרינן בפ' שבועת העדות כגון שהיתה כת שניה בשעת כפירת

הראשונה קרובים בנשותיהם ונשותיהם גוססת. מ"ד רוב גוססי' למיתה קמל"ן. אין הפי' קמל"ן דלא דהא בפ' כל הגט אמרינן להדיא רוב גוססין למית' אלא ה"פ קמל"ן אע"ג דרוב גוססים למיתה ושאינם לפנינו תלינן שכבר מתו כיון דרובם למיתה הכא כיון דעדיין חיות לפנינו הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו. וכן יש גי' בספכ' קמל"ן דהשתא מיהת לא שכיבן. א"כ בנדון זה רוב גוססים אינם חיים שנים או שלשה ימים ע"כ. וליכא למידק מדברי מהר"ם רוב גוססי' למיתה ואמרינן דילמא מת. משמע דאינו בחזקת מית' בודאי. ובלשון זה כתב הסמ"ג וז"ל, דוקא כשהניחו גוסס חיישינן שמא מת כשניתנו לאשה. אבל אם היה עדיין חי אע"פ שהוא גוסס כשר. וכן הטור כתב כלשון הזה שמא מת. מ"מ נראה דלאו דוקא קאמר שמא מת. אלא חשבינן בודאי ומותרת להתייבם אחר ב' ג' ימים. וג"כ מתירין להינשא כל אשה. היכא שיש עדי' שהניחו אותו גוסס ואמרי' שכבר מת. והא דקאמרי שמא מת. אפשר דקיימא אתוך יום או יומים דעדיין לא אמרינן ודאי מת אפ"ה חשבינן שמא מת. וה"ה גוססין שהוא בביתו ונותני' הגט לאשתו במקום אחר ואחר הנתינה מוצאין אותו מת חיישינן שמא כבר מת קודם הנתינה. אבל לאחר זמן אפילו לא נודע לנו בודאי שהוא מת אוקמינן אחזקת מת, דהא מהר"ם פסק להתאבל עליהם אע"פ שספק אבלות להקל, אלמא דחשבינן בודאי מת מאחר שמהר"ם בא לפסוק שהוא חייב להתאבל מסוגיא דהכא. דאמרינן ל"ש אלא חולה אבל גוסס לא. משמע ליה דברירה ליה דהכא ודאי מת קאמר דאי לחומרא מאי מייתי ראיי' מהכא דחוששין שמא מת להתחייב באבלות. ועוד מדקאמר בגמרא ל"ש אלא חולה שרוב חולים לחיים אבל גוסס שרוב גוססים למיתה לא. מאי צריך לומר רוב גוססים למיתה. נהי דלא אמרינן רוב גוססים למיתה. מ"מ חוששים לשמא מת דהא גבי חולה אי לאו דרוב חולים לחיים. לא הוי בחזקת שהיא קיים. אלא בודאי ה"ק רוב גוססים למיתה ואומר בחזקת שהוא מת אפילו לקולא. הנראה בעיני כתבתי:

סימן ט

דין עיר שהקיפוה כרקום וספינה המטורפת בים והיוצא לידון הרי הם בחזקת חיים. לפיכך אין מעידין על אחד מאלו שמת להתיר לאשתו ועל מי שבעיר שכבשה כרקום, וספינה שטבעה בים והיוצא ליהרג בין בב"ד של ישראל בין בב"ד גוים אין מעידין אלא הם בספק ונותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים:

מתניתין שלשה דברים א"ר אליעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפוהו כרקום. פי' מצור. ועל ספינה המטורפת בים ועל היוצא לידון שהם בחזקת קיימים. אבל עיר שכבשה כרקום וספינה שטבעה בים והיוצא ליהרג נותנים עליו חומרי

חיים וחומרי מתים. בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה. ועוד איכא נ"מ בחומרי מתים שאם קבלה קידושין מאחר. שצריכה גט דשמא מת והוי קידושין וגם נאסר המקדש בקרובותיה וכן היא בקרוביו. ועוד איכא נ"מ בחומרי מתים כשיש לו אח ונפלה לו יבמה מאח השלישי שהוא ערוה לאותה אשה. דחיישינן שמא הוא מת ואותה האשה היתה ראויה לו מקודם להתייבם וא"כ זה ושנייי' ערוה עליו כדאיתא בפ' ד' אחין ואינה מתייבם כלל אלא חולצת. ואיתא בירושלמי ר' זירא בר' אבא בר זבדא ור' יצחק בר חלוק' בשם ר' יודא ובלבד כרקום של אותו מלכות אבל כרקום של מלכות אחרת כלסטים הם. ועוד הוסיפו עליהם את שגוררתו חיה וששוטפו נהר ואת שנפלה עליו מפולת וכ"כ הרא"ש. אכן הטור בנו וכל שאר המחברים לא חלקו בין כרקום לכרקום וכתבו סתמא. גם הרי"ף לא הביא הירושלמי. אכן מה שכתב הוסיפו עליהם כו' לא מצינו מי שחולק ע"ז וראוי לפסוק כן ועיי' בפ' בתרא דיבמות סימן ח' ומסיק א"ר יוסף לא שנו אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של עכו"ם כיון דגמר דינא למיקטל מיקטל קטלי ליה א"ל אביי ב"ד של עכום נמי שקלי שוחדא א"ל מקמי דלחתם פורסא שמגג פי' וקודם גמר דין. לבתר דחתם פורסא שמגג לא שקלי. א"ר, יוסף ל"ש אלא בב"ד של עכו"ם אבל בב"ד של ישראל כיון דגמר דינא למי קטלי' מיקטל קטלי ליה. א"ל אביי ב"ד של ישראל נמי חזו ליה זכותא, א"ל כי חזו ליה זכותא מקמי דמיגמר דינא. לבתר דגמר דינא למיקטליה מיקטל קטלי ליה. א"ל אביי ב"ד של ישראל נמי חזו ליה זכותא. א"ל כי חזו ליה זכותא מקמי דמיגמר דינא לבתר דגמר דינא תו לא שכיחא דחזי ליה זכותא. תניא שמע מב"ד ישראל שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג. ישיאו את אשתו. מקומנטריסין של גוים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו ואע"ג דק"ל דעכו' מל"ת מהימן. ה"מ במידי דלא שייכי בה. פי' שאין תפארת להם באותו העדות. אבל במידי דשייכי בעידי לאחזוקי שקרייהו כדי להתפאר לא והנה הרא"ש פסק כלישנא קמא. ומ"ה לא הביא הרי"ף הנך תרי לישנא דרב יוסף אלא האי ברייתא לחודה שמע מב"ד ישראל כו'. דמשמע דוקא מת ונהרג ממש אבל יוצא להרג לא. ואני אומר דלא דקדק בכאן יפה. חדא שרגיל לפסוק הרי"ף בכל דוכתא כלשנא בתרא כאשר כתב. הרא"ש משמו בב"ק וכן הרמב"ם תלמידו פסק כלישנא בתרא דהיוצא ליהרג בב"ד של עכו' נותנים עליו חומרי חיים חומרי מתים. ועוד אי מתניתין איירי דוקא בישראל ה"ל לרי"ף לפרושי דדוקא בב"ד של ישראל איירי אבל בב"ד של עכו' היוצא ליהרג חשבינן בחזק' מת אפילו להקל ואשתו מותר' להינשא אלא בודאי הניחו המשנה כפשוטו דאף בב"ד של גוים ובב"ד של ישראל ליכא למטעי דמאי נפקא לן מידי הלא אין דיני נפשות

בינינו. וזהו טעמו של הרמב"ם שלא כתב בביאור הדי' ביוצא ליהרג בב"ד של ישראל לפי שאין נפקותא האידנא כאשר כתב המגיד משנה וכן פסק המ"מ בהדיא דביוצא ליהרג בב"ד של עכו' נותנים עליו חומרי חיים ומתים. והרשב"א כתב בחידושיו וז"ל כיון דלא אפסי' הילכת' בהדי' בגמ' כהאי לישנא או כהאי לישנא נקטי' לחומר'. ובין בב"ד של עכו' ובין בב"ד של ישראל נותני עליו חומרי חיי' וחומרי מתי' ואפי' חתום פורסי שמגג עכ"ל. וכן דעת הטור שפסק בסתמא היוצא ליהרג נותני' עליו חומרי חיים כו' ונראה דלאו דוקא יוצא ליהרג ממש אלא אפילו לאחר גמר דין נותנים עליו חומרי מתים והא דנקט מתניתין יוצא ליהרג. רבותא קמל"ן דאף ביוצא ליהרג נותנים עליו חומרי חיים:

סימן י

דין השולח גט ע"י שליח בין א"ל הולך סתם. בין א"ל אתה הולך. לא ישלח כיד אחר. אלא א"ש חלה או נאנס שאינו יכול להוליכו. אז ישלחנו ביד אחד. ואם לא חלה אפילו בדיעבד לא מהני שליחות אחר ע"י אחר. ואם אמר בפירוש אל יתן לה אחר אלא אתה. אפילו חלה אינו גט כשישלח ע"י אחר. והאידנא שכותבין הרשאה עושה שליחו' אפילו בלא אונס אבל שליח קבלה אינ' עושה שליח א"ל שנתנ' רשות בפי'. וגבי מתנה אפי' אמר לג' תנו אין יכולין לעשות שליח ולומר לאחרים איכתבו ויחתמו א"ל הם עצמן. אבל באומר אמרו כשר במתנה. ודוקא שטר מתנה ולענין קני'. אבל שטר ראיי' פשיטא שיכולין לעשות ע"י אחר:

מתניתין המביא גט בא"י וחלה ה"ז משלחו ביד אחר, ואם אמר לו טול הימנה חפץ פלוני ה"ז לא ישלחנו ביד אחר. שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ומסיק א"ר כהכא חלה תנן פי' שהוא אונס וכלכה"ג, אבל לא חלה לא יכול לעשות שליח. ופריך פשיטא חלה תנן. מהו דתימא אע"ג דלא חלה והאי דקתני חלה אורחא דמילתא קמ"לן ומסקנא דמילת' דמתניתין סתמא קתני בין אמר לו הול' בלא את ובין א"ל הולך את גט לאשתי לא חלה לא יכול לעשות שליח וה"ה שאר אונסין יכול' לעשות שליח. וכן דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכ"כ הר"שבא בשם הרמ"בן. ונר' בעיני היכ' דלא יכול לעשות שליח אחר אפי' בדיעב' לא מהני האי שליחו' להתירה להינשא ואפי' נשאת מסתפינ' דתצא דשמא בעל קפיד והוי כאלו אומר אל תגרשה אלא בימין וגרשה בשמאל אלמא שבחול דאומדנ' דמילתא שלא עלה בדעתו להקפיד שלא יעשה שליח מאחר שהוא אונס אך שלא יאמר להדיא אתה תהא שליח ולא אחר ואז אפילו אנוס לא יכול לעשו' שליח ומ"ה נהגו האידנא לכתוב בתוך הרשאה שיכול לעשות כמה שלוחי' דהיינו אפי' בלא

אונס ובתשובת הרי"ף נמצא כתוב מה שנהגו לכתוב הרשאה כדי שיהי' כתוב בו שיכול לעשו' שליח דהיינו אפי' בלא אונס אבל משום עדות לא בעי הרשאה שהרי הימנהו כמו שכתבתי בריש פ"ק סי' ה' ודוקא גבי שליח להולכ' הוא דאמרינן הכי. אבל שליח לקבלה אפילו חלה ונאנס וגם היא לא אמרה התקבל אתה אלא סתמא אפ"ה א"י לעשות שליח אחר דכה"ג בודאי קפדה ולא יהבה רשות שימנה אחר להיות זוכה לה הגט בקבלתו. דדוקא גבי שליח להולכה ליכא קפידא כולי האי שהרי מעשה שליח אינו כלום אלא להביאו לידה א"ל שתתן לו רשות בפי' שיכול לעשות שליח אחר. וכן דעת הגאון והעיטור והרמ"ה שכתב אפילו בפירוש לא מהימנה דהוי מילי ולא מימסרן לשליח וכתב הטור שדבריו אינם נראים דלא אמרינן מילי לא מימסרן לשליח. אלא כשמוסר לו דבר לעשותו שאינו יכול למוסרו לאחר. כגון מי שעשה שליח לחתום גט שאינו יכול לומר לאחר לחתמו. אבל כשאומר לו בהדיא לומר לאחר חתומו יכול לעשות. כדאמרינן להדיא באומר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו דלא הוי מילי ע"כ פי' והוי אומר אמרו. ויש מקשים והא כתב הטור לקמן דאומר אמרו פסול. וכתב נמי שדעת הרא"ש כדעת הרי"ף שאפילו אינו גט כלל לא קשה מידי כי לא דייק אלא דלא נקרא מילי אלא אומר אמרו. והא ראיי' אפי' מאן דס"ל דמילי לא מימסרן לשליח מ"מ מכשיר באומר אמרו וס"ל דלא פסלינן אומר אמרו אלא לגבי כתיבות וחתימות. אבל לא לענין שליחות. וכמו שכתב הרא"ש לקמן בסוף פרק התקבל סימן ט"ו וכן נראה עיקר ואף שהר"ן כתב בס"פ התקבל וז"ל ומיהו מסתברא שאין שליח קבלה עוש' שליח דה"ל מילי דלא מימסרן לשליח אלא באומר אמרו ומשווה היא שליח שלא בפניו דהתם טעמא אחרינא הוא ע"כ דמשמע מדבריו דאינה יכולה למנות שליח לקבלה שימנה שליח במקומו אפילו אמרה בפי'. אף הרשב"א כתב להדיא לשם בחידושיו אבל שליח לקבלה אינו עושה שליח לקבלה אלא א"כ אמרה בפירוש שימנה שליח אחר תחתיו כו' וכן מסתבר תו גרסינן בסוגיא אמר רב מתנה אינה כגט. כלומר בגט הוא דאמרינן אם אמר כתבו גט לאשתי לא מצי לשווי' שליח למיכתב גט משום בזיון דבעל אבל במתנה דליכא בזיון דבעל כי אמר כתבו שטר מתנ' לפלוני בשדה עלי מצי לשווי' שליח למיכתב. ושמואל אמר מתנה נמי הרי הוא כגט וטעמא דשמואל בגט משום דמילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח. וה"נ במתנה מילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח והילכתא בהא כשמואל וכ"כ הרי"ף והרא"ש בסוף פרק התקבל והא"ז חולק שאם אמר לג' תנו מתנה כו' שעשאן ב"ד ויכולים לעשות שליח לכתב ולחתום בודאי ס"ל בכה"ג לא הוי מילי ובסוגיא דס"פ התקבל משמע דעיקר מילי דלא מימסרן לשליח דר' יוסי דפסק

שמואל הלכה כוותי' איירי באומר לג' תנו דאלו בלא תנו אפילו ר"מ מודה א"ל תאמר בגיטין לא מהני תנו משום דבעינן שישמע מפיו אבל במתנה נהי דאשווינא לגט דמילי לא מימסרין לשליח באומר להם כתבו ונותנו. אבל כתבו לחוד לענין מתנה דממונא שפיר יכולין לעשות שליח וכל זה דוחק. גם הרמב"ם כתב דלכל מילי שוה מתנה לגט שפוסל אפילו באומר אמרו גבי מתנה כ"ש באומ' לג' תנו דהא שמואל דפוסל באומר לג' תנו גבי גט ומכשיר באומר אמרו אלמא דאומר אמרו עדיף טפי גם הראב"ד כתב להדי' דאף תנו לא מהני במתנה, ומ"מ נראה בעיני כדעת הרמ"בן שכת' דלא פסלינן אומר אמרו. אלא בגט אבל במתנה כשר. אבל כתבו אין חילוק ופוסל לכ"ע כדפי' וכ"כ הר"ן בס"פ התקבל עוד כתב הא"ז ונסתפק א"מ א"כ הדין בשאר שטרות העומדים לראיי'. דדלמא ה"מ בשטר מתנה כגון שכותב לו שדי נתונה לך שקנה השדה בשטר דומיא דגט שהאשה מתגרשת מיד. אבל בשטר העומד לראיי' שמעידי' שנתן לו ה"נ דשפיר ומלשון הרמב"ם משמע דל"ש. ע"כ נ"ל דפשוטו דלא איירי בשטר קנין ולא בשטר ראי' דהא מתנה קאמר משמע שטר מתנה שיקנה בו. ומה שכתב בדברי הרמב"ם לא משמע הכי לא מצאתי שום משמעות שיורה כנגדו:

סימן יא

דין אם אמר ליה הבעל לשלוחו טול ממנה חפץ פלוני אם הקפיד לומר שיטול החפץ תחלה ואח"כ ליתן הגט. אינו גט אא"כ יגיע החפץ לידו תחלה והילכך אם שלח השליח הראשון ע"י שליח שני. אפילו קבל השני החפץ תחלה ואח"כ נתן לה הגט. אינו גט כיון שלא הגיע החפץ בתחלה לשליח הראשון. ואפילו הגיע אח"כ לשליח הראשון אינו גט אלא יקחנו ראשון, מידה ויחזור ויתננו לה בתורת גירושין ואם יצאה לקראתו שליח ראשון ונתנה לו החפץ ואח"כ קבלה הגט משליח שני הוי גט:

ואם א"ל טול הימנה חפץ פלוני כו'. אמר ר"ל כאן שנה ר' השואל אין רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכי' א"ל ר' יוחנן זו אפילו תינוקת של בית רבן יודעים. אלא זימנא דאפי' גיטא נמי לא הוי דנעשה כאומר לו אל תגרש' אלא בבית והוא גירשה בעלי'. אל תגרשה אלא בימין והוא גירשה בשמאל, דייק מדקאמר זימנא דלא הוי גיטא. מכלל דזימנא דהוי גיטא. ומסיק היכא דנפק' לאפיה ויהבה ליה חפץ והדר שקלה מיני' גיטא כ"ע לא פליג דגיטא מעליא הוא. כי פליגי היכא דא"ל שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא ואזל איהו ויהב לה גיטא והדר שקל חפץ ר' יוחנן פוסל בו. וכ"ש בשלוחו. ור' שמעון בן לקיש מכשיר בשלוחו וכ"ש בוי והילכתא כר"י לגבי ר"ל. ופירש"י דהאי דנפקא לאפיה ויהבה ליה. היינו לשלי' שני דאין חילוק בינו ובין שלוחו דאף שלוחו

אם נטל החפץ תחילה ואח"כ נתן לה הגט כשר, דקפידת הבעל אינו אלא שלא ישאיר החפץ ביד האשה. אבל במה שא"ל שיטול הימנה חפץ והוא משלח ביד אחר אין הגט נפסל. ולא ישלחנו ביד אחר דקתני מתני' ה"ט שמא לא ימסור לשני דברים כהווייתן או השני לא ידקדק בהן ויפסול הגט. ולפ"ז הא דקתני שאין רצוני שיהא פקדונו ביד אחר אאשה קאי. וכתבו התוס' דזה נראה דוחק. וגם זה דוחק דלא ישלחנו ביד אחר שלא ישכח לומר כאשר אמר הבעל. ונראה לריב"א דכשאמר שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא שתולה שליחות הגט בחפץ פוסל ר"י נמי במשלח ביד אחר אפי' לא שינה השליח שני מדעת הבעל ונטל ממנה קודם נתינת הגט. דכיון שתולה השליחות הגט בחפץ כל שמשנה מדעת הבעל ונטל ממנה הגט קודם החפץ נפסל הגט. והכי פי'. ר"י פוסל בו בשליח. ראשון כששינה. וכ"ש בשלוחו ואע"פ שלא שינה. ולא ישלחנו ביד אחר אפילו לא שינה דקפיד הבעל שאין רצונו שיהא פקדונו ביד השליח השני. וכן פי' הרא"ש בשם ריצב"א שהוא ריב"א וכן יראה לי פי' ריב"א דלפי' רש"י קשה מאי האי דקאמר זימנא דגיטא נמי לא הוי משמע דאירי במה שמכשיר ר"ל ור"ל עד השתא לא אירי אלא בשלוחו דאין קפידא בשליח לענין הגט והוא בא לומר דאף לענין הגט איכא קפידא בשליח ולא הוי גיטא. וזו לא יתכן לפי' רש"י. וע"ק לי מה צ"ל היכא דנפקה לאפי' כו' ה"ל למימר היכא דלא שינה השליח כ"ע לא פליגי דהוי גיטא כי פליגי היכא דא"ל שקול חפץ כו'. אלא מדאמר הכי בודאי משמע אפי' בלא שינה שליח שני אפ"ה פסול. אם לא דנפק' לאפיה בשלמא לפי' רשב"א ה"פ דנפקא לאפ' דשליח ראשון ונתן לו החפץ כדי שלא יעכב שליח שני מלתת הגט ואח"כ קבלה הגט משליח שני. מ"ה מיושב שפיר דנקט לישנא דנפקה לאפיה לפי שהשליח הראשון חלה ולא הגיע לעירה. ואין להקשות פשיטא דכשר נהי דבעל קפיד בלקיחת החפץ וצוה לקבל החפץ תחלה ואח"כ ליתן הגט ומאחר שכן נעשה א"כ פשיטא דליכא פסול בשליח שני. משום דלא תימא ס"ס מאחר שבשע' שעשאו שליח ראשון שליח לשני ונתן לו הגט בידו באות' שעה עדיין לא היה החפץ ביד שליח ונמצא השליחות בטלה מעיקרו אפ"ה אמרינן דכ"ע מוד' דכשר. דס"ס קודם שהגיע הגט ליד האשה נעשה השליחות השניי' בהכשר למפרע אלא שהיא עשה בתחלה שלא כהוגן שעשה השליח. אבל היכא דלא נפקה לאפיה אלא שליח השני נתן הגט תחלה אפילו אי יהבה אח"כ החפץ לשליח הראשון פסול מאחר דלא היתה מגורשת כשהגיע הגט לידה אלא צריך ליטול מידה ולחזור וליתנה לה אחר שהגיע החפץ ליד שליח הראשון. וכן כששינה השליח ונתן הגט ואח"כ קבל החפץ אם חזר ונטל הגט מידה ואח"כ נתנו לה כשר. כך נראה בעיני פירוש המחוור אף שרי"ף ורמב"ם

פירשו כמו שפי' רש"י מה אעשה שפירושו לא עלה יפה בעיני ומחוורתא דשמעתתא לא כותיה. כתב הרמ"ה וז"ל ה"ה נמי בכל תנאי שהתנה הבעל עם השליח כגון א"ל אל תגרשנה אלא בבית או בעליה שאינו יכול לשלחו ביד אחר שמא לא ידקדק השני בשליחותו ויתבטל הגט ע"כ והביא הטור בלי מחלוקת וכן יראה כוונתו מלשונו שכתב בזה הלשון כתב הרמ"ה כו'. ולא כתב. והרמ"ה כתב כו'. ואינו כן דהאי חששא אינו אלא לפי' רש"י. אבל לפי' התוס' והרא"ש דס"ל דדוחק הוא לפרש כן שלא ידקדק השליח השני. מ"ה פי' בע"א. א"כ אין ממש כלל בחששא זו. ואפילו הטור שהביא כבר דעת הרא"ש דהיינו כפי' ריב"א. אין צריכין אנו לחוש כלל לדברי הרא"ש. ועיקר הדין שינוי בית ועליה או ימין ושמאל תמצא לקמן בפ' התקבל סי' ט':

סימן יב

דין אם אמר שקול חפץ והב לה גיטא ולא אמר והדר הב לה גיטא. הוי גיטא אפילו לא יהבה החפץ. ומ"מ לענין תשלומין חייב השליח לשלם. ואם אמר והדר כו' לא הוי גיטא. והיכא דאמר הבעל הב לה גיטא ושקול חפצה לא הוי קפידא כלל ואפילו לא יהבא חפצה הוי גט ופטור גם מן התשלומין:

כתבו התוס' הא דמשמע הכא דוקא היכ' דקפיד מלקיחת החפץ תחלה אבל אמר הב לה גיטא ושקול מינה חפץ לא. והא דאמרינן בפ' הכותב דל"ש א"ל שקול שטרא והב זוזי ול"ש א"ל הב להו זוזי ושקול שטרא משלם השליח משום דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. התם היינו טעמא מאחר שפרעון המעו' תלוין בשטר. א"כ כיון שהזכיר לקיחת השטר אע"פ שהזכיר לבסוף היה לו להרגיש ולהזהר שלא יפרע המעות עד שיחזור השטר שלא יאמר סטראי נינהו משא"כ בחפץ שאינו תלוי בנתינת הגט כלל. והרמב"ן כתב וז"ל דה"ה דאי אמר הב גיטא ושקול מינה חפץ ועבד הכי ויהב לה גיטא ברישא והיא לא יהבה ליה חפץ. דיכול לומר לתקוני שדרתיך כו'. אלא דגמרא הכא לא נחית להההוא דינא ולהכי אמר התם דבין כך ובין כך משלם לא מפני הוכחת המלו' דהא כי א"ל הב זוזי ושקול שטרא לא מוכח דלישקול שטרא ברישא. ואפ"ה כיון שאין מוכח מדבריו שיתן מעות תחלה. משום דמשתעי אינשי הכי חייב לשלם מצד הדין בעצמו דלא לעוותי' שדריה. והרי הוא כאומר תן מעות לכשתרצה ומיהו אם לא תחזור לי את השטר תהא חייב לי בהם. כלומר שפשע. אבל כאן אעפ"י שעבר על כוונת המשלח אין הגט נפסל אלא במה שמוכיח מתוך דבריו שיהא שליחות הגט תלוי בו. דהא תלמודא קאמר אפילו יהבה ליה חפץ לשליח שני ברישא והרי שינה השליח ראשון מדעתו של ב"ה שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואעפ"כ לא נפסל השליחו' הגט בכך כיון שאינו

מוכיח מלשונו שתלאן זו בזו כי אמר נמי הב לה גיטא ושקול מינה חפץ אעפ"י שהיה לו ליטול חפץ תחלה. כששינה ונתן לה הגט תחלה אין הגט נפסל בכך. כיון שאין הלשון מוכיח שיהא שליחות הגט תלוי בכך ואעפ"י כן לענין שלומי זוזי משלם. שכיון שעיוות חייב בתשלומין והיינו דהכא אמרינן שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא וכו. אלמא דוקא כי אמר והדר. הוא דלא הוי גיטא. אבל אמר והב לה בלחוד לא מיפסל ואפילו בכה"ג שאמר שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא פליג ר"ל ומכשיר. והתם כי אמר שקול שטרא והב זוזי פשיטא לן דחייב אע"ג דלא אמר והדר. וטעמא לפי ששם תלוי דחייב מצד הדין בעצמו. וכאן אין הגט מתבטל אלא במה שהמלות מוכיחות שיהא השליחות תלוי כו' עכ"ל. ואני אומר דברי התוס' בודאי ישרים. דהכא גבי גט שאינו תלוי נתינת החפץ בגט אם אמר הב גיטא ושקול חפץ. ועביד הכי דלא הוי שינוי כלל והוי גט ואפילו לא יהבה ליה חפץ כלל, וגם פטור מתשלומין שהרי לא תלוי הגט כלל בחפץ אלא צווי בעלמא הוא. והוא עשה מה שהיה לו לעשות והגט ג"כ לא נתן על תנאי ע"מ שתתן החפץ שנאמר שיהא בטל אבל היכ' דאמר שקול חפץ והב גיטא ולא אמר והדר הב גיטא בזה אני אומר שיפה חילק הרמ"בן דבודאי לענין תשלומין מחויב לשלם היכא דלא יהבה ליה חפץ והוי גיטא מעליותא שהרי לא תלה להדיא לקיחת החפץ בגט. ומ"מ מחויב לשלם שהרי לא עשה כאשר צוהו וי"ל לתקוני שדרתיך וכו' שהרי לא צויתיך לתת הגט ולהניח החפץ בידה. ונהי שלא תליתי נתינת הגט בלקיחת החפץ דוקא. מ"מ לענין תשלומין לא אפטור אותך. אם לא שיאמר והדר הב לה גיטא. דהוי כאלו אתני בהדיא שלא יתן הגט תחלה ואז כששינה בטל השליחות והגט וברי"ף משמע להדיא דתלוי העיקר השינוי במה שאמר והדר הב לה גיטא. אבל כשלא אמר. והדר. אינו קפידא לענין הגט. וכן לשון הטור נוטה שכתב אם הקפיד לומר שיטול את החפץ תחלה כו' ה"נ ל"ש שחילק בין הקפיד ללא הקפיד ולא כתב אם אמר טול החפץ ותן הגט. אלא כמו שפירשתי דתלוי דוקא בקפידתו שאומר והדר הב א לה גיטא. ועיקר:

סימן יג

דין המביא גט ממדינת הים וחלה. עושה שליח, בב"ד ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם. וכן שליח שני יכול לעשות שליח שלישי כשחלה השני וכן לעולם. ואין השליח האחרון צריך לומר בפני נכתב וכו' וכולם צריך לעשותם בב"ד. אבל בא"י א"צ לעשותן בב"ד אלא בפני שני עדים. וביארנו דבדיעבד אפילו לא חלה השני מהני אם עשה שליח שלישי. וביארנו דאפילו מת השליח הראשון לא נתבטל השליחות השני כל זמן שהבעל

קיים מת הבעל בטלו כולם. ואם מת שליח שני לא בטל בכך שליחות הראשון ויכול הראשון ליטול מיורשי שני ולהוליכו לה. או לשלוח לה ע"י שליח:

מתניתין המביא גט ממדינת הים וחלה עושה שליח בב"ד ומשלחו. ואומר בפניהם בפ"נ ובפ"נ ואין השליח האחרון צ"ל בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני. ומסיק אמרו רבנן לר' אבא בריה דר' אבהו. בעו מניה מר' אבהו שליח דשליח משוי שליח או לא. אמר להו הא לא תיבעי לכו מדקתני אין שליח האחרון כו'. ולא קתני אין שליח השני מכלל דשליח השני עושה שליח. פי' והיינו דחלה דלא עדיף מהראשון כן דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והרמב"ם והרמ"ה כתבו דבקמא בעי חלה. היינו מפני שעשאו בעל ואפשר שהוא חפץ בו יותר מאיש אחר כ"ז שלא חלה. אבל בשליח דשליח כיון שאין הבעל יודע בהן לא איכפת ליה בין שליח שני לשליח שלישי וכן דעת הר"ן אלא שכתב שהרי"ף החמיר בדבר ובעי דוקא חלה וא"כ יראה להזהר לכתחלה שלא יכול לעשות שליח כלל בלא חלה. או שאר אונס. אבל אי עביד מהני ומסיק. אלא כי תיבעי לכו כי משוה שליח דשליח שליח בב"ד או שלא בב"ד א"ל ה"נ לא מיבעי לן מדקתני אלא אומר שליח ב"ד אני וקאי אפי' על האחרון ואמר רבא שליח בא"י עושה כמה שלוחים אפילו שלא בב"ד לפי שא"צ לומר בפ"נ ובפני נחתם. ובלבד שיעשה השליח בפני עדים דאין דבר שבערוה פחות משנים. ועוד מסיק רב אשי אם מת שליח ראשון בטל. ואמר מר בר רב אשי הא דאבא דקטנותא היא כלומר בילדותו אמר וליתא. אילו מת בעל מידי משתא אית בהו כולהו מכח בעל קאתי איתא לבעל איתנהו לכולהו. ליתא לבעל ליתנהו לכולהו אבל ראשון לא איכפת בין מת בין לא מת וכן הילכתא. והיכא שמת שליח השני כתב הטור בשם הרמ"ה שלא נתבטל בכך השליחות של ראשון ויכול ליטול מיורשי של שני ויוליכנו או ישלחנו ביד אחר ולא נאמר בזה שכבר עשה את שליחותו כדאמרינן גבי עדים שחתמו בשטר ונאבד השטר. לפי שלא נגמר השליחות של זה עד שיגיע גט לידה וכן מסתבר:

סימן יד

דין אם אמר הבעל לשליח הולך גט זה לאשתי ואמר לו איני מכירה. ואמר לו א"כ תנהו לפלוני שהוא מכירה ויתנהו לה. הראשון נמי שליח שניתן לגירושין הוי ויכול ליתן הגט לאשתו גם יכול, לעשות שימסור דבריו לב"ד והם יתנו לאותו פלוני:

ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו. א"ל השליח לא ידענא לה. א"ל זיל יהביה נהל' לאבא בר מניומי דהוא ידע לה וליתבינה לה. אזל ולא אשכחיה לאבא בר מניומי. יתיב ר' אבא ור' חנינא בר פפי ור' יצחק נפחא ויתיב רב ספרא גבייהו א"ל מסור מילך קמי

דידן פי' כלו' מסור שליחותך לנו ואמו בפני נכתב ובפ"נ ואנו נעשה לאבא בר מניומי שליח לכי אתא קמן ונמסריה נהלי' דליתבי' נהלה א"ל רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא פי' ולא מצי משוי שליח אחר דהיינו למוסרו ביד אחר. איכסיף. אמר רבא קפחינהו רב ספרא להנהו תלתא רבנן סמיכי. אמר רב אשי במאי קפחינהו. מי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את. אלא אמר רבא קפחינהו רב ספרא להנהו תלתא רבנן סמיכי בטעיתא. אמר רב אשי מאי טעותא ה"ק ליה אבא בר מניומי ולא את. כן גרסת רש"י והרי"ף ופסק הרי"ף שהלכתא כלישנא בתרא דשליח שלא ניתן לגירושין הוא' ור"ח ור"ת גרסי אף בלישנא בתרא מי קאמר כו' והכי פריש רב אשי, מפרש דברי רבא, שאמר קפחינהו בטעות מאי טעותא מי קאמר אבא בר מניומי ולא את וזהו הטעות. ולפ"ז אף בלישנא בתרא סבר דשליח שניתן לגירושין הוא וכן מסתברא שהרי בתחלה שלח אותו ולא אבא בר מניומי אלא משום שלא ידע הוא. הוכרח לומר לאבא בר מניומי. והשתא שמסר דבריו לב"ד כדי שיתנהו לאבא בר מניומי שפיר הוי גט. וזו עיקר:

סימן טו

דין שליח להולכה שאינו מכיר את האשה מותר לתת לה על ידי עדי' שיאמרו לו בשעת נתינת הגט שהיא אשתו של פלוני. ודוקא בעדים כשרים ולא נשי' וקרובים:

פסק כתב במרדכי דוקא האי שליח שלא רצה לטרוח ולבקשה אבל אם היו רוצים הבעל והשליח בכך נעש' שפיר שליח אעפ"י שאינו מכירה אלא ע"י עדים שיאמרו לו בשעת נתינת הגט שזו היא אשתו של פלו'. והא דמשמע לעיל בפ' ב' דסומא פסול להביא גט. ומפרש רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו ומתקיף לה רב אשי האיך סומא מותר באשתו כו'. אלא בטביעת עינא דקלא כו'. משמע בין לר' ששת ובין לרב יוסף דלא סגי בהכרה על ידי עדים. יש לומר דדוקא סומא שאינו יכול להכירה במראה פסול להיות שליח פן יטעה. אבל אדם אחר מותר להביא גט לאשה אע"פ שאינה מכיר' אלא על ידי עדים שיאמרו לו בשעת נתינה זו היא אשתו של פלוני. עכ"ל. ומה שכתב הרא"ש וה"ה אם יאמר הבעל אותן עדים שידעו אשתי יאמרו לך שהיא אשתי ועל, פיהם תתן לה את הגט ע"כ אל תטעה בדברי הרא"ש לומר דוקא כה"ג שאמר הבעל ה"ה בלא בעל ושלח אותו סתם והוא אינו מכירה יכול ליתן לה בפני עדים המכירין אותה וכן כתב הטור להדיא. ומ"מ בעינן עדים כשרים ולא קרובים כי היכי דלהוי כריתו' מעליא וכן פס' מהרי"א בתשו' שאילותיו:

סימן טז

דין אם עשה שליח ליתן גט לאשתו לאחר ל' יום ואירע אונס שא"י ליתן לה לאחר ל' יום יכול למסו' שליחותו לב"ד שיעשו שליח לאחר ל' יום. אבל לא יתן הגט לשליח שני בתוך ל' יום. והא דיכול למסור שליחותו לב"ד כו' היינו בבעל שהאמינה לאשתו שאם יאמר שבטל הגט תוך הזמן תהא היא נאמנת לומר שלא בטל. ובגט ארוסה או מי שמגרש מחמת שנאה א"צ להאמינה. וביארנו דשליח ראשון שעושה שליח שני אינו צריך שיעשה בפני שליח השני אלא אפילו שלא בפניו יכול לומר לב"ד הנני ממנה את פלוני לשליח וב"ד יתנהו לו:

ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו. א"ל לשליח לא, תיתביה נהלה עד תלתין יומין. איתנס בתוך ל' יום ואתא לקמיה דרבא א"ל מסור מילך קמי דידן ולבתר תלתין יומין נשוי' שליח ויהיב לה ניהליה. א"ל רבנן והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא. א"ל כיון דלבתר תלתין יומין מגרש שליח שניתן לגירושין הוא. וכתב הרמ"ה דוקא שלא יתן הגט מיד לשליח השני אלא ימסור שליחות לב"ד, והם לא יעשו לשליח שני אלא עד לאחר שלשים יום שמא לא ידקדק בשליחותו ויתנו לה קודם וליחוש שמא פייס מי לא תנן הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ה"ז גט והוינן בה וליחוש שמא פייס. פי' נתפייס לבא ובא בתוך שלשי' בצנעא וממילא בטל הגט. ואמר רבה בר רב הונא. באומר נאמנת עלי שלא באתי. איכסוף לסוף איגלאי מילתא דארוסה הוי אמר אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה פי' שאינה חביבה עליו שיהדר אחריה לפיוס וק"ו מי שמגרש אשתו מחמת שנא' וקטטה דלא חיישינן לפיוס כלל. וכ"כ התוס' בשם ר"ת בפ' שני ועיקר דין גט ישן בסוף מי שאחזו. ומסיק אמר רבא הא ודאי מבעי' ליה כי משוי שליח בפניו או שלא בפניו. הדר פשטה בין בפניו ובין שלא בפניו. פי' רש"י כ' משוי ב"ד שליח בפניו דשליח קמא או שלא בפניו כגון זה שהו' אנוס. וכתב הרא"ש ותימא אי בעי בפניו למה ימנה ב"ד להיות שלוחו שהרי א"ל רבא מסור מילך קמן כו' ורי"ף גורס שליח כי משוה שליח ב"ד בפניו או שלא בפניו ולא קאי על ההוא עובדא. אלא על מתני' כשחלה השליח וממנה שליח אחר בב"ד מיבעי' לי' אם יכול לעשות שליח ראשון למנות שליח שני אע"פ שאינו כאן אלא שאומר בפני ב"ד אני ממנה את פלוני לשליח וב"ד יתננו לו. ופשט דשפיר עביד כה"ג. רק שהרא"ש תמה ואמר לישנא דהא ודאי קא מיבעי' ליה משמע דקאי אהאי עובדא ואני אומר אדרבא אי קאי אהאי עובדא. הוי ליה למימר הא קא מיבעי' ליה ומדקאמר הא ודאי כו'. משמע דקאי אמתני' אדלעיל דחולה השליח ואסוגיא דלעיל סי' ג' שאמרו רבנן לאבימ' בעי מיני' מר' אבא כו' ואמר הא לא

תיבעי לכו והם אמרו והא נמי לא קא מיבעי' לן כו' ע"ז נופל הלשון שפיר הא ודאי קא מיבעי' ליה. ומה שקשה לפי' א"כ למה אפסיק בהאי עובדא י"ל לפי שרצה לסדר דברי רבא גבי הדדי וקצת הוא דומה למה שלפניו דלסוף איגלאי מילתא. ובתחלה לא ירד לדקדק ולחלק כולי האי. ה"נ הכא גבי הדר פשטא כה"ג:

סימן יז

דין ביארנו דאין טענות אונס בגיטין ודוקא במידי דשכיח ולא שכיח. אבל מידי דלא שכיח כלל יש טענת אונס ומי שאומר אם לא אפייס אשתי עד שלשים יום להוי גט ואזל לפייסה ולא איפייסה הוי גט. ואם אזל לפייסה בדבר גדול ולא איפייסה הוי גט להחמיר אבל לא להקל ואסורה להינשא והוי כספק מגורשת:

ההוא דאמר אם לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא פסק מברא אמר חזו דאתאי אמר שמואל לא שמיה אתיא דאין טענות אונס בגיטין. עוד מסיק ההוא דא"ל פי' לקרובה של אשתו אמר כן א"ל פייסינן עד תלתין יומין ליהוי גיטא אזל פייסה ולא איפייסה אמר רב יוסף אי יהיב לה תרקבא דדינרי ולא איפייסה ואפי' אין לו ממון כ"כ אין טענות אונס בגיטין והילכת' דאין אונס בגיטין וכמו שכתבתי פ"ק דכתובות ס"ג ודוקא במידי דשכיח ולא שכי' אבל במידי דלא שכיחי כלל לא אמרינן אין טענת אונס בגיטין וא"כ דוקא היכי דפסקה מברא שהיתה מעברת מתחלה. אבל אי בשעת נתינת הגט היתה גשר מעולה ומרוב גבורת המים שנתגברו נשברה הגשר והוצרכה למעבורת כה"ג שמיה מתיא וא"כ הוי טענת אונס והא דקאמר הכא יהיבה לה תרקבא דדינרא הקשו בתוס' וא"ת אפילו כי יהיב לה תרקבא דדינרי ולא איפייס' אמאי לא הוי גיטא דמ"מ לא קיי' תנאו ואומר ר"י דאי לא פייסינהו משמע אם לא אטרח לפייסה בדבר גדול ומ"ה אי יהיב לה תרקבא דדינרי הרי טרח לפייסה בדבר גדול וכ"כ הרשב"א ותמה אני א"כ נתת דבריך לשיעורן באיזהו דבר יספיק לפייסה שיהא דבר גדול וכי דוקא תרקבא דדינרי בעינן לא פחות ולא יותר. ומלתא לא פסיקא הוא באיך ומה יחשב סך גדול לגבה ולפעמים אם היא ממשפחה ענייה אפילו סך קטן הוא גדול אצלה. ואם מעשירים מופלגים אפילו סך גדול לא נחשב. אלא נראה בעיני דלא דוקא קאמר תלמודא ה"ה אי הוה יהיב לה תרקבא ולא איפייסה הוי אמרינן אטו מי יהיב סאה מלא דינרים ומסאה לסאתי' מלא דינרים ומסאתיים לכור מלא דינרים ואין שיעור לדבר ואין זו מילתא דלא שכיחא מאחר שקבל עליו לפייסה והיא אשה קשת לוח ומרת לבב. א"כ בשעת התנאי לא היתה ראויה לפייסה. ואין כאן טענת אונס שנולד ובא מסיבה חדשה אשר לא היתה לפני' ונאמר שהוא מילתא דלא שכיחא דלא ה"ל לאתנויי. ועוד דשפיר אמרינן מתחלה

ה"ל לאתנויי שכבר היה לה להזהר ולפחד מזה שכן דרך הנשים שטבען רך וכשמרוצים לגירושין טבען עתיק אינם מתפייסות וא"כ הוי גיטא ומ"מ לא מלאכי לבי לחלוק על ר"י ולהקל ולומר אפילו היכא שרוצה לפייסה בסך גדול ולא נתפיסה שהוי גט ומותרת להינשא אלא להחמיר:

סימן יח

דין אם לא אמר מעכשיו אלא אם באתי תוך שלשים יום יהא גט. ואם לא באתי תוך שלשים יום לא הוי גט. בין שכתב התנאי בגט בין שלא כתב בתוכו אלא ע"פ ומת בתוך שלשי' יום הוי ספק מגורשת וחולצות ולא מתייבמות ואם אמר מעכשיו אם לא אבוא תוך י"ב חודש אע"ג דחל למפרע משעת נתינת הגט אם מת בתוך י"ב חודש לא תנשא עד סוף י"ב חודש. ואם באה להינשא תוך י"ב חודש צריכה חליצה לחומרא:

פסק כתב הטור וז"ל ואם לא אמר מעכשיו אלא אם באתי בתוך שלשים יהא גט ואם לא באתי בתוך שלשים יום לא הוי גיטא. כתב הרמב"ם שלא חל הגט עד שתשלמו שלשים יום כשלא בא. לפיכך אם מת בתוך הזמן אינו גט כלל ומתייבמת והראב"ד כתב דהוי גט ומותרת לשוק. והרמ"ה חולק וכתב אע"פ שלא כתב התנאי בגט אינו גט כלל ומתיבמת ואם כתב התנאי בגט והוי ספק חולצות ולא מתייבמת וי"א שלעולם הוי ספק מגורשת וספק מגורשת הוי חולצות ולא מתייבמת וכן דעת התוס' ואם אמר מעכשיו אם לא אבוא תוך י"ב חודש אע"ג דחל למפרע משעת נתינת הגט אם מת בתוך י"ב חודש לא תנשא עד סוף י"ב חודש. ואם באה להינשא בתוך י"ב חודש צריכה חליצה ולא מדינא. אלא משום דגזרינן מת אטו לא מת. וראוי להחמיר כדברי התוס' ובפ' מי שאחזו נאריך אי"ה:

סימן יט

דין ישראל שהלוה מעות לכהן או ללוי או לעני להיו' מפרשי מחלקם כנגד המעות. מפריש בחזקת שהן קיימין אפילו היו בשעת הלוואן חולים או זקנים. ויצא ידי חובתו אפילו לא בא לידו. ודוקא כשזוכה להן ע"י אחר או שרגיל ליתן להם מתנותיו או שנדר ליתן להם שאז אסור לחזור בו. וה"ה אם נדר בנתינת מצוה לפלוני כגון למוהל ולבעל ברית אסור לחזור. ומיהו אם חזר הוי חזרה אם לא שרגיל ליתנו לו וגם עתה נדר לו. דלא הוי חזרתו חזרה ואם מת צריך ליטול רשות מן היורשין. ואם הלואן בב"ד א"צ ליטול רשות מן היורשין:

מתניתין המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקם פי' המלוה הזה כשיפרוש תרומות ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפירעון החוב זה בשביל הכהן. וכן המעשר ראשון בשביל הלוי ומעשר עני בשביל עני והמעשרות יעכב

ויאכל אלא שמפריש מהן מעשר מן המעשר לכהן. מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מת כהן או לוי או נתעשר העני. ויש לפרש דהאי מתניתין נמי איירי אפילו בזקן וחולי דומיא דלעיל מתו צריך ליטול רשות מן היורשין ואם הלוה בפני ב"ד א"ל ליטול רשות מן היורשין. ופריך בגמרא ואע"ג דלא בא לידו ולא זכה בהן הכהן והלוי ואיך יצא ידי נתינה. ומשני אמר רב במכירי כהונה פי' שרגיל לתת כל המעשרות לאותו לוי וכן התרומה לאותו כהן וכן המעשר לאותו עני שמואל אמר במזכה להן ע"י אחר. עולא אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה. והרמב"ם פסק כרב ושמואל לגבי עולא. ואיירי מתניתין או במכירי כהונה או במזכה להם ע"י אחר. ואני אומר דאין הלכה כעולא דהא ר"מ פליג עליה דר' יוסי בפרק שני דבכורות ולא אמרינן כה"ג כל שחליפין ביד כהן עשו את שאינו זוכה כזוכה. וממילא הכא גבי מעשר נמי כה"ג והלכה כר"מ דסבר כרבנן דפליגי עלי' דר' יוסי וכן פי' התוס' בפ"ק דב"מ ובבכורות פרק שני דאין הלכה כר' יוסי גבי בכור וכן מה ששנוי בגיטין כ"א גבי לקט. ומ"ה מיושב שפיר הא דשמואל פסק כר' יוסי בפ"ק דב"מ והכא לא בעי לאוקמי מתניתין כותיה משום דלא ס"ל כותיה כ"א גבי לקט. וכן פסק הרא"ש גבי בכורות כר"מ ולא כר' יוסי. אבל הרמב"ם שפסק בפירוש משניות גבי בכור כר' יוסי וה"ה הכא גבי מעשר דהא חדא טעמא אית להו לתרווייהו. ואף בתלמודא משמע דשווים הם. מדאמר כולהו כעולא לא מוקמי משום דכי יחידאי לא מוקמו לה. ולא אמר משום דאינו דומה להא דר' יוסי. וא"כ מאחר דהלכ' כר' יוסי א"כ נהי דרב ושמואל לא בעי לאוקמי מתניתין כיחידאי אלא כדברי הכל כמו שתרצו התוס' במכילתין. מ"מ לענין הלכה ש"מ דלא בעי מכירי כהונה ולא מזכה ע"י אחר. ומהא דמכירי כהונה כתב במרדכי מאחר שרגיל בו הוי כמתנה מועטת ואסור לחזור בו. וה"ה אם נדר ליתן לו שאסור לחזור בו ומ"ה פסק מהר"ם דכן הדין בנתינת המצוה דמוהל ובעל ברית שאסור לחזור בו. ומיהו אם בדיעבד חזר בו חזרה היא. והא דהכא מסקינן לקמן שבעל הבית אינו יכול לחזור בו היינו משום שהם כבר קבלו המעות והוא לא חסר משיכ' שהרי כבר בביתו שיחזור בו וכן פי' רש"י ולפי מה שכתבתי בפ' החובל היכא שרגיל בו וגם נדר לו שלא יכול לחזור בו. ה"נ מיושב שפיר שהרי רגיל בו וגם נדר לו שהרי הלוה לו ע"מ כן:

סימן כ

דין דאם מפריש עליהן מחלקן אפילו לא הותנה עמהם ליתן לו בשער הזול אפ"ה צריכין ליתן לו כשער הזול שיהיה בשעת הפרשה צריך ליתן, לו כמו שהיה בשעת הלואה. וכהן יכול לחזור בו. אבל בעל הבית אפילו לא באו עדיין הפירות לעולם אינו יכול

לחזור בו. ואם נשתדפו שדותיו ואמר ווי לחסרון כיס אפילו עלו ברנה אינו מפריש עליהן וצריך ליתן לכל אחד מתנותיו ואין שביעית משמטתו:

ת"ר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהם מחלקם מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ופוסק עמהן כשער הזול פי' אפילו פסק עמו לאיזה קצבה ולא התנה שאם יוזלו עוד יתר מאותו קצבה שיתן לו באותו שער הזול. מ"מ אמרינן כמו שפסק דמי שבודאי על דעת כן הלוה לו. ולאפוקי בעלמ' אמרינן בפ' איזהו נשך ופוסק עמו כשער הגבוה פי' שצרי' להתנו' בו. ואפי' לר' יוסי שאמר שאפי' בלא פסק שיכול לומר לו תן לי כזה או תן לי מעותי היינו שאמר לו כן בשער הזול. אבל הכא אפילו שתק עד שהוקר השער יכול לומר לו תן לי כשער הזול שהיה מתחלה ואין בו משו' ריבית ואפילו פוסק עמו שיתן לו סאה בדינר ואע"פ ששוה הישן עכשיו יותר. וכן הקדש בשעת הגבי'. וטעמא משום דכיון דלית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי אין בו משום ריבית ואין שביעי' משמטתו דלא קרינן ביה ולא יגוש. ואם בא לחזור אינו חוזר אמר רב פפא לא שנו אלא בעל הבית בכהן אבל כהן בבעל הבית אם בא לחזור חוזר מאחר שעשאו כזוכה יכול לטעון ולומר לא משכת ממני הפירות. ונראה דבעל הבית לא יכול לחזור אפילו לא באו הפירות לעולם ואף שכתבתי בפרק החובל אפילו היכא שרגיל בו ונדר כל זמן שלא היתה האשה מעוברת הוי כדבר שלא בא לעולם כלל ולא זכה בו. שאני הכא שהן כבר ברשותו ולא צריך לזכות ממקו' אחר. כה"ג לא אמרינן דבר שלא בא לעולם. ואיך שיבאו ברשותו יבאו זכה הכהן באותו הקניין שאם רוצה שלא יכול הוא לחזור בו. וכ"כ הרשב"א נתייאשו הבעלים מהן כגון שראה שכשתדעו שדותיו ואמ' ווי לחסרון כיס לפי שנתייאש מאותו הלוא' ואח"כ חזר וניתקנו אין מפריש עליהן. לפי שאין מפרישין ואמרינן אפילו היכא דאקו' פי' שעלו בקנה ואח"כ נתייבשו. מ"מ לא אמרינן מאחר דלא שכיחי שיתקלקלו לגמרי אחר שיעלו בקנה ולא היה יאוש אלא כ"ז שהיה מתייאש פעם אחת אין מפריש עליהן וחשבינן כדבר האבוד. וצריך להפריש וליתן לכהן וללוי ולעני כל מה ששייך להם:

סימן כא

דין המלוה מעות לכהן בב"ד ומת. מפריש בחזקת הראוי ליורשו. ולעני בב"ד בחזקת עניי אותה העיר ולא בחזקת ביתו, ואם אין עניים באותה העיר צרי' להפריש ולשלוח לעניי עיר אחרת. העשי' העני אפילו חזר והעשיר באותו שנה אינו מפריש עליו:

תניא ר"א בר' יעקב אומר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בב"ד ומתו מפריש עליהן בחזקת אותו השבט כלומר הקרוב באותו השבט וראוי ליורשו. ואת העני בב"ד. מפריש

עליו בחזקת עניי ישראל ולא בחזקת עניי כותים ואם אשתכח דלא הוו עניי ישראל באותו העיר צריך להפריש ולהגיע ליד העני שהוא במקום אחר. והכי הלכתא. העשיר העני אין מפריש עליו וזוכה הלוה במה שבידו. שהרי הלוהו לו ע"מ שלא ישלם לו אלא ינכה לו מן המעשר. ועכשיו שאינו ראוי צריך הבעל הבית להפריש וליתן לעני אחר שבעירו. דדוקא היכא שמת דהוא מילתא דשכיחי עביד רבנן תקנתא שיפריש על כל העניים מה שא"כ בעשירים דלא שכיחי. לא עבדו רבנן תקנתא. ונראה אפילו היכא שהעשיר העני באותו שנה. שכבר זכה הלוה במה שבידו ונתייאש הלוה ממנו ואח"כ חזר והעני. לא יפרי' עליו. מפני שכבר אבוד היה ואין מפרשין על האבוד:

סימן כב

דין דאם חייב כהן או לוי מעות לישראל. יכולים לומר בשעת הפרשה לישראל פרוש עליה. אפילו לא הלוה להן ע"ש זה. אבל לא הלוה להן א"י לזכות לישראל מתנותיהם אם לא לצורבא מרבנן כשדחיק ליה מילתא וגם הוא במכירי כהונה:

ירושלמי אתא עובדא קמי ר' אמי בבן לוי שהיה חייב לישראל מעו' ואמר לו הפרש עליהם מחלקי א"ל ולא תנינן המלוה מעות את הכהן כו' כשהלוה "מ כן. אבל אם לא הלוה ע"מ כן לא. ר' זעירא אומר אפילו לא הלוה ע"מ כן. חיליה דר' זעירא מהדא. בן לוי שהיה חייב לישראל מעו' ואמר הפרש עליהם מחלקי. לא יהא גובה ומפריש שאין לוי עושה לוי לא אמר אלא לא יהא גובה ומפריש הא משלו גובה ומפריש. פי' שאין ראוי להפריש אלא ברשותו אפילו שהן חייבין לשלם. לאפוקי היכא שאמר לו הפרש עלי כשיגמור קודם שיבא שעת הפרשה. אבל שמעית מיניה אם ברשו' דהיינו בעת ההפרשה מפריש וכן הלכה כר' זעירא אבל לא הלוה כלל לא. וכן איתא בפ"ק דתרומות לא יתרום בעל הבית את המעשר ויטול רשות מלוה ולא את הזרוע ואת הלחיים והקיבה ויטול רשות מכהן אבל מלוה אותן להיו' מפריש עליהן מחלקן. מ"ה פסק הרמב"ן ל"ש אלא המלוה אבל כהן שאמר לישראל הפרש עלי להיות שלך במתנ' אפילו כשהוא קיים והוא מכירי כהונה ומזכה ע"י אחר. לא מהני וכדאמרי' פ' הזרוע והלחיי' א"כ יוסף האי כהנ' דאי' ליה צורב' מרבנן בשיבבותא ודחיק עליה מלתא ליזכי ליה מוחכת' ואע"ג דלא אתא לידי' במכירי כהונה ומסיק א"ר יוסף אימר דאמרי דאמרי אנא למאן דלא אפשר אבל למאן דאפשר לא. אלמא שלא התירו אלא מפני התקנה והדחק:

סימן כג

דין מי שמלוה מעות לתוך כיס של צדקה חוזר ונפרע ממנה וא"צ ליטול רשות מן הנותנים לכיס. אבל העשירו כל הקהל של העיר. אז וויתר מעותיו לעניים שהלוה מעות להם זכו במה שבידם:

פסק כתב במרדכי בהאי פירקא המלוה את הכהן מעות כו' יש מרבותינו שרצו לפסוק המלוה לתוך כיס לצדקה דלא יפרע לעצמו מן הכיס אם לא בדעת הקהל. ולא נהירא לראבי"ה דבפרק אע"פ בירושלמי פליגי ר' חנינא ור' יוסי אם מוטל על הגבאים ללות או לא ומדקרי ליה הלואה ש"מ שנפרעים מכיס של צדקה כשמצאו בו לאחר זמן ואיך צריך ליטול רשות מן הנותנים לכיס. וגרסינן בירושלמי המלוה מעות לעני והעשיר אין מפרישין עליהן. שאין מפרישין על האבוד וזכה העני במה שבידו. הני אילין דבי רב אשאלון פרושא לציבורא. אתי עובדא קמי' דרבנן ואמרינן לית ציבור כולי' עתר לית ציבור כולי. פי' סומך על מקצת עניים שבהם. שאין לומר העשירו כולם. ואפילו בעני אחד תנן אין חוששין שמא העשיר אבל אם ייחד לעני א' ושוב נודע שהעשי' וויתר זכה העני במה שבידו. ע"ש בפ' אע"פ. ומה שהביא ראיה מהמלוה מעות לעני' ועשיר כו' לא שמעינ' מיניה שיכול להפרע בעצמו דאינו דומה למלוה מעות לעני כו' דמשלו הוא חוזר ונפרע אבל להיפרע ממה שנותנין אחרי' לא שמעי' מיני' אלא שמביא ראייה דלא תימא איך יכול להיפרע שמא העשירו העניים וזכו ממה שבידם וא"כ הוא וויתר את שלו. מ"ה מביא הא דירוש' דלא אמרינן מספק שמא העשירו כולם. וא"כ לפ"ז היכא דאשתכח שהעשירו כולם כגון בקהל קטן אז איבד מעותיו ולא יכול לחזור ולגבות מן הכיס מה שהם מתנדבים לצורך עניים אחרי' שבשאר קהילות:

סימן כד

דין דאם הלוום שלא בפני ב"ד דצריך ליטול רשות מהיורשים ואם נטל רשות מהני דוקא אם היורשי' הם יורשי קרקע. אפילו הניח מלא מחט גובה ברשותן מלא קורדם. ואם הם יורשי כספי' אינו גובה כלל אפילו ברשותן אבל בפני ב"ד גובה בכל ענין כל חובו אפי' שלא ברשות:

פיסקא מת צריך ליטול רשות כו'. תניא ר' אומר יורשין שירשו קרקעות ולא ירשו כספים א"ר יונתן הניח מלא מחט גובה מלא מחט מלא קורדם גובה מלא קורדם. ר' יוחנן אמר אפילו הניח מלא מחט גובה מלא קורדום וכמעשה דקטינא דאביי בפרק הנושא. ואע"ג דלא דמי דהתם אי אמרי יורשים הני נ' זוזי בעבור דמי קטינא סילוקא הוי סלקוהו מו"מ הכא משום תקנתא דרבנן חוזר וגובה וא"כ מאחר דלא דמי הא לעובדא דאביי. ואעפ"כ

משוה תלמודא בודאי לאיפסקה הלכה כר' יוחנן הוא דאתא. וכתבו התוס' הא דקאמר רבי שאם לא ירשו קרקעות לא מפריש עליהן אסיפא קאי ואם הלוה בב"ד אין צריך ליטול רשות מן היורשין אבל אריסא דקתני מת צריך ליטול רשות מן היורשין לא קאי דכ"ש לא ירשו קרקעות שצריך ליטול רשות. עכ"ל וכ"כ הר"ז הלוי. וכתב טעמא למלתא מפני שהמלוה בב"ד הוי כמלוה בשטר וגובה מן היורשין שירשו קרקעות והשיג הרמב"ן וכתב אי משום האי אפילו רישא דמלוה ע"פ נמי גובה מן היורשין. ואי משום שמא יטענו פרע אבינו אינם נאמנים. דהוי להו כפורע תוך זמנו שהרי קבע זמן לגורן. וכ"ש היכא דלא קיימא לפרעון כלל אלא מן המעשרות ועוד שאם מן הדין אמאי אמרינן אפי' לא הניח אלא מלא מחט גובה מלא קרדו' בלא רשות היתומין הא אמרי ליה יתמי אנן ממלא ממחט יהבינן ועוד הקשה הרשב"א דאי קאי אסיפא א"כ מתניתין פליגי אדר' אליעזר בר יעקב דאמר לעיל היכא שהלווה בב"ד אפיל ות הוא מפריש עליהם בחזקת אותו שבט. ומ"ה פי' הרמב"ן דארישא קאי שהלווה שלא בב"ד שאם ירשו קרקעות מצו יהבו ליה רשות להפריש ואפילו לא הניח אלא מלא מחט גובה מלא קרדום דכיון דאפשר לו לגבות חובו ממנו כעין קטיני דאביי נמצא ששיעבוד כל חובו קיים. אבל כשלא ירשו קרקעות אע"פ שנתנו רשות להפריש אינו מפריש וגובה לפי שכבר אבדה שיעבודא. וראייה מהא דלעיל סימן כ"א שאפילו רשות לא מהני בלא הלוה ולחד מ"ד דוקא הלוה עליהם וה"ה יורשים דלא מהני רשות. ובתוספתא משמע להדיא דקאי אריסא:

סימן כה

דין בן ישראל שאמר ללוי אבא אומר לי שיש לך או לאביך בידי מעשר צריך הלוי לפרוש ממנו תרומת מעשר. ואם אמר כור מעשר יש לך בידי אין צריך לפרוש ממנו תרומת מעשר ותרומת מעשר פורשי' אותן במחשבה ורשות לבעל הבית לתרו' אותה ואם הפרישה בדיעבד במאומד הוי הפרשה ואם הרבה מעשרותיו במכוון מעשרות מקולקלין:

ת"ר ישראל שאמר לבן לוי מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו. כור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו ומפרש רב אשי ואיפך לה וה"ק ישראל שאמר לבן לוי אבא אמר לי מעשר יש לך או לאביך בידי חוששין פי' הלוי לתרומת מעשר שבו. כיון דלא קיץ לא מתקן ליה ב"ה אבל אמר. אמר לי אבא כור מעשר כו' אין חוששין הלוי לתרומת מעשר שבו מאחר שהיה כבר בביתו זמן ארוך ומצוה עליו רמיא וקיץ ליה בודאי הוה מתוקן. ופריך וכי יש רשות לבעל הבית להפריש תרומת מעשרותיו ומשני אין ואבא אליעזר בן גמלא היא. דתניא אבא אליעזר בן גמלא אומר

ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן בשתי תרומות הכתוב מדבר כדגן מן הגורן היא תרומה גדולה. ונחשב לכם תרומתכם היא תרומת מעשר. כשם שתרומה גדולה ניטלה באומד ובמחשבה. אף תרומות מעשר כן. וכשם שתרומה גדולה יש רשות לבעל הבית לתרום. אף תרומת מעשר כן. וכן הילכתא כסתמא דברייתא ויש רשות לבעל הבית לתרום תרומת מעשר כאבא אליעזר ואף דרבנן פליגי עליה היינו לענין אומד לחוד הוא דפליגי לפי שסברי המרבה מעשרותיו מעשרותיו מקולקלים בטבל, אבל הכא בהא מודו כשם שמודים שניטלת במחשבה. וכ"ש לפי מה שכתבו התוס' דאפילו לעניין אומד לא פליגי אלא שאסור לעשות כן אבל בדיעבד הוי תרומת מעשר מאומד שפיר תרומה ולא אמרו המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלים אלא שמכוון להרבות ממש בלא אומד א"כ רבנן גופא מודים דמקישים תרומת מעשר לתרומה גדולה דמהני בדיעבד ולכתחילה הוא דאסור שמא ירבה במכוון ויהיו מעשרותיו מקולקלים. א"כ דמצוה יותר לעשות מכוון כמו שצותה תורה שיהיה דרך מעשר. א"כ מכ"ש דמודים רבנן דשרי לתרום בעל הבית תרומת מעשר דאין בו חשש וטעם לאיסור:

סימן כו

דין המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומו' ומעשרו'. מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני. מפריש עליהן בחזקת שהם קיימים ואם נאבדו. כל מה שהפריש עליהן חשבינן כאילו כבר נאבדו וחוזר ומפריש:

מתני' המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומות ומעשרות. מעות להיות מפריש עליהן מ"ש. מפריש עליהן בחזקת שהם קיימים ואע"פ שאינן מן המוקף ואע"פ ששתיהן לפניו אסור להפריש בלא היקף דכתיב גבי תרומה ממנו. דהיינו מן המוקף ומוקמינן ליה בתרומה גדולה אבל תרומת מעשר לא בעי היקף ודוקא מדאורייתא אבל מדרבנן בעי אפילו שתיהן לפניו דגזרינן אטו תרומה גדולה. כך פירשו התוס'. ונחזור למשנה. אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי רבי אלעזר. והוא רבי אלעזר בן שמוע. ר' יהודה אומר בג' פרקים בודקים את היין בקידום של מוצאי החג פי' כשמנשבת רוח מזרחי' בסוף החג והוא מתקופה חדשה ובהוצאת סמדר. ובשעת כניסת מים לבוסר פירש רש"י כשהן כפול הלבן נקראים בוסר וכשהלחלוחי' נכנסת וגדילה בתוכן ושיכול לעצור מהן כל שהוא היינו כניסת המים. לשון אחר היו כותשין הענבים כשהן בוסר ונותנין לתוכן מים ונעשין לתוכן חומץ וטיבול. ופריך מאי מעת לעת רבי יוחנן אמר מעת לעת לבדיקה חוששין למפרע. ואין הלכה כר"א דמתני' דחוששין מעת לעת אם אבדו ותו לא אלא כל פירות שתיקנו עליהם למפרע שצריך לחזור ולפרוש מן הספק דאמר ר' אלעזר בן פדת

חלוקים עליו חביריו על ר' אלעזר דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר. כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברה"י ובין בר"ה טמאות:

סימן כז

דין דבשלשה פרקים דהיינו לפני הזרע ובשעת הזרע ובפרוס הפסח, אין השותפין צריכין לימלך במכירת התבואה אבל בלא ג' פרקים הללו אין אחד יכול למכור בלא דעת חבירו. אם לא שהותנה מתחלה. וכן אם אחד מן השותפין בא לחלוק אז מעכב עליו חבירו עד זמני' האלו:

תניא אמר ר' יודא בג' פרקים מוכרים התבואה לפני הזרע. ובשעת הזרע דהיינו סוף הזרע שכבר זרעו כל מה שהי' להם ונחסור להם עוד זרע לזרוע. ובפרוס הפסח פי' של פרוס לשון פלגא כלומר ט"ו ימים לפני הרגל לפי ששואלים בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום. א"כ הפרוס הוא ט"ו ימים לפני הרגל וכן איתא בירושלמי דשקלים דכל ט"ו ימים לפני הרגל קרוי פרוס ובג' פרקים מוכרים את היין בפרוס הפסח ופרוס העצרת ובפרוס החג. ושמן העצרת ואילך. למאי הילכתא אמר רבא ואיתימא רב פפא לשותפין. מכאן ואילך מאי אמר רבא כל יומי פרקיה הוא. והא דלשותפין פירש"י שאין אחד יכול למכור בלא דעת חבירו אם לא שהתנו מתחלה לכך. אבל בפרקים הללו אין צריך להמלך. ואם מכר ונתייקר השער אח"כ אין לו עליו כלום. וה"ה לכל דבר שעושה המשותף ומוליך הסחורה למדינה אחרת צריך שיהא ידוע שאז הזמן למכור אותה הסחורה. ועיין בפרק אלמנה ניזונת סימן כ"ה ור"ח ור"ת פירשו עוד נפקותא אחרת דנפקא מיניה לכי הא דאמרינן בפרק המקבל הני בי תרי דעבדי עיסקא ואמר חד לחבריה תא וכפלגא ואמר אידך נירווח טפי דינא הוא דמעכב. והשתא עד הזמן יכולין לעכב ואז ימכרו ויחלוקו וכן לכל דבר יש זמן וקצבה לפי העניין והזמן:

סימן כח

דין אם נגע עכו"ם ביין של בוסר יש להחמיר:

פסק יש שאינן נזהרין בו על מגע עכו' ביין של בוסר לפי שאין קנוי יין אלא בוסר. שהרי אמרו במשנתנו ובשעת כניסת המים לבוסר. והיינו כשהלחלוחית נכנסה וגדלה בתוך הבוסר. ואף שלשון אחר מפרש שהיו כותשין הענבים כשהן בוסר ונותנין לתוכן מים ונעשית חומץ לטיבול מ"מ נראה לר"י שלשנא קמא הוא עיקר מדתנן ומסכת שביעית פרק רביעי הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדה באפ"ה אומר ר"ת שאין להקל לפי שאין אנו בקיאים עד מתי קרוי מים ולא יין ועוד כתב ר"ת ששנה אחת לא נתבשלו היינות יפה והיו בוסר. וכי באותה שנה לא נהגו יין נסך:

הדרן עלך כל הגט

פרק ד

סימן א

דין השולח גט לאשתו ובטלו קודם שהגיע הגט לידה הוי גט בטל. אבל משהגיע גט לידה שוב אינו יכול לבטלו ואפילו בתוך כדי דיבור של נתינה. וכן אם היה מחזר לרוץ אחר השליח לבטלו ולא הספיק להגיע אצלו עד שנתנו לה לא הוי בטל. והיכא שהיה מחזר לרוץ אחריו ומצאו בתוך כדי דיבור ובטלו הוי ביטול. והיכא שהגיע הגט לידה קודם שביטל כגון שהקדימה היא ועשאה שליח לקבלה והוא לא ידע כלום והקדים עצמו קודם שבא הגט לידה וביטלו ונתיחד עמה אח"כ אז אמרינן בודאי שלא בעל לשם קדושין ומותרת לעלמא. או יקיימנה. ולשוות הביטול יתבאר לקמן סימן מ"ה.

השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר גט שנתתי לך בטל הוא. הרי זה בטל קידם אצל אשתו. או ששלח שליח אצלה ואמר גט ששלחתי לך בטל הרי זה בטל משהגיע הגט לידה אינו יכול לבטלו. ומפרש תלמודא דמ"ה תנא האי בבא יתירא לאשמעינן אפילו היכא שהי' מחזר לרוץ אחר השליח ולהקדימו ולא הספיק אליו להגיעו עד שנתנו לה דלא הוי בטל. וקשה לרבא דאמר לקמן גילוי דעת בגיטין הוי מילתא. א"כ למה אינו בטל מאחר שהיה מחזר לרוץ אחריו ודוחק לומר דאיירי כגון שלא נודע לא לב"ד ולא לשליח למה היה רץ אחריו אם לבטלו או לזרזו בשליחו' עד אחר שהגיע הגט לידה. דסתמא דמילתא הרץ אחר שליח לבטלו הוא דאתא. בשלמא הא דאמרינן לקמן בתלמודא האי דרטיה אבתרייהו דאמר להו אשור הייא פירוש לחזקם ולזרזם שימהרו לכתוב וליתן. היינו התם דאיירי בגט מעושה וכפאוהו תרי ותלת זימנא בכה"ג איכא למימר דלא מוכחא מילתא דהא דרהיט כדי לזרזם שימהרו בגט כדי לפטור הצער מעליו כדמשמע לישנא דתלמודא כי היכי דמשלם צערא דהאי גברא. וגם דוחק לומר שלא גילה לבריות מקודם או בדרך למה הוא רץ ועל מה הוא רץ ונראה דבודאי תלמודא הא דמוקי הכי משום דס"ל הילכתא כאביי בגילוי דעת בגיטין דלאו מילתא הוא. אבל רבא משני דקמל"ן דכיון שהגיע הגט לידה שוב לא יכול לבטלו אפילו בתוך כדי דיבור דנתינה וכן פסק הרמב"ם והטור ונראה דאף אביי לא פליג בזה כדמסקינן בנדרים ובפרק יש נוחלין. בכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור דמי. חוץ מע"ז וקידושין וגירושין ומברך את השם ומ"מ נראה היכא שהיה מחזר לרוץ אחריו ולא הספיק להגיע עד שנותנו לה והו' מצאו בתוך כדי דיבור ובטלו דגילוי דעת כזה מהני ואף אביי מודה דסופו ותחילתו

יש ידים מוכיחות לביטול. והיכא שהגיע הגט לידה קודם שביטל כגון שהקדימה היא ועשתה שליח לקבלה והוא לא ידע מזה כלום והקדים את עצמו קודם שבא הגט לידה דביטלו ונתיחד עמה אח"כ כתב הרא"ש בתשוב' דבודאי לא בעל לשם קידושין כי היה סבור שהגט בטל ובעל אדעתא דקידושין הראשונים הילכך מותרת לעלמא או יקיימנה ע"כ:

סימן ב

דין דשליח להולכה צריך לעשותו בפני שנים והשליח אינו מן השנים:

פסק כתב בסמ"ג וז"ל ביארנו בהלכות קידושין שאין שליח האיש צריך עדו' לא בגיטין ולא בקידושין שבכל התורה שלוחו של אדם כמותו. וכן פסק רבינו יצחק בתשובה אחת וכן כתב ר' משה בספרו אבל אומר אני שצריך להתיישב בדבר משו' דגרסינן בירושלמי דפרק השולח העושה שליח להוליך גט לאשתו צריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח מן השנים. ואח"כ עיינתי בתשובת ר"י וכתב שם דע לך כי אמת הדבר שאין שליח להולכ' המביא גט צריך חתימת ב"ד ולא חתימת העדים להודיע שעשאו הבעל שליח להולכה שהרי גט שבידו מוכח כן אבל צריך למנות שליח בפני שני עדים כשרים. ומזה לא הבי' שום ראיי' ע"כ. וז"ל הרא"ש ירושלמי עושה שליח להוליך את הגט צריך ליתנו לה בפני שנים ואין השליח עלה בפני שנים. עשה שליח להוליך את הגט צריך להחזיקו בפני שנים. ואין השליח עולה משום שנים. הלך שליח לבטל את הגט צריך לבטלו בפני שני' והשליח עולה משו' שנים. הא דקאמר צריך ליתנו לה בפני שנים היינו כרבי אליעזר דאמר עידי מסירה כרתי. או אפילו כרבנן וכמו שפי' ר"ת דאין דבר שבערוה פחות משנים. וכיון שניתרת לשוק בגט זה צריך שנים בנתינת הגט. ואין סומכין על עידי החתימ' ואין השליח עול' משום שנים שהרי הוא עומד במקום הבעל ע"כ. וכתב הטור ויראה מלשונו דאפילו במקום אחד אינו עולה כיון שנתן טעם לדבר שהוא במקום הבעל ונ"ל שעולה במקום אחד שהירושלמי אינו אומר אלא שאינו במקום שנים אבל עולה במקום אחד דהא קיימא לן אמר לשנים גרשו לאשתי הן הן שלוחיו הן הן עדיו ה"ה נמי אמר לאחד עולה במקו' אחד ואחד מצטרף עמו. וכן דייק לישנא דירוש' דקאמר אינו עולה במקו' שנים אבל עולה במקום אחד, וכן ב"ה וכ"כ הרמב"ם שהשליח הוא עד א'. הלכך נראה שהוא עולה במקום אחד עכ"ל. וקשה לי דדייק מלישנא דירושלמי שבמקום שנים אינו עולה אבל במקום אחד עולה. אדרבה אמרינן אי במקום שנים קאמר פשיטא דאינו עולה במקום שנים והא דקאמר גבי ביטול שעולה במקו' שנים היינו שליח קמא ושליח בתרא שמבטל בפניו דהוי שנים אבל שליח חדא פשיטא דאינו עולה במקום

שנים. ועוד הלא כבר קאמר וצריך להחזיקו בפני שנים ויתנו בפני שנים. אלא מן השנים קאמר כמו שכת' הסמ"ג. ואפי' במקו' אחד אינו עולה. ומ"מ נראה דדוקא גבי להחזיקו הוא דבעינן שנים זולתו מאחר שצריך עדות לשליחות. א"כ בודאי לא יצטרף הוא להעיד על עצמו. וה"ה אומר לשנים גירשו את אשתי הן הן שלוחיו הן הן עדיו. היינו להיות עידי החתימה ועידי המסיר'. אבל לעולם בעינן שימנה אותו בפני שנים את"ל דהתם לא בעינן היינו מאחר שהם שני עדים שפיר הוי דבר שבערוה בשנים. אבל השליח שיצטרף עם אחר אין זה דבר שבערוה בשנים כלל דשליח לגבי עד השני אינו דומה לעד כלל. אלא אומר שהוא שליח וצריך עדות ממקו' אחר ואינו פחות משני' אבל לעניין נתינת הגט. נ"ל דאף הירושלמי סבר שאפילו במקום אחד אינו עולה כדפרישית מ"מ תלמודא דידן עיקר שפסק ברי' מכילתין דשליח נעש' עד לעניין נתינ' בפני ג' ומ"מ ירא' להחמי' דבשלמא התם דמצטרף היינו דאיכ' שני' זולתו ואיכ' שפי' דבר שבערוה בשנים אלא דבעי קיום בג' לעניין זה הוא מצטרף אבל להיו' מן השני' שמא אינו מצטרף ועוד דהת' ממ"נ מצטרף דאי חשבינן לי' כאילו עומד במקו' הבעל ממש מצטרף לקיימו שהרי הבעל יכול לקיימו לבד אבל הכא לעניין נתינה חשבינן לי' במקו' הבעל וצריך שנים זולתו. ודין בשליח לקידושין אי בעי עדים כו'. כתבתי בפר' האיש מקדש סימן ט':

סימן ג

דין שליח ששלח הבעל לבטל הגט ששלח ע"י שליח הראשון. צריך להביא עדים ששמו הבעל שליח לבטל הגט. אבל אם בא אח"כ הבעל ואומר אמת ששלחתי השליח לבטל הגט נאמן הבעל:

פסק כתב במרדכי הא דשלח אחריו שליח מפרש ריב"א כגון שיש לשליח השני עדים ששמו הבעל שליח קודם שהגיע הגט ליד האשה שאם לא כן חיישינן לקנוניא. דאפילו אם יאמר אחר שהגיע הגט לידה אני שלחתיו לבטלו לא נאמינו עכ"ל ואני תמה וכי גרע מכל ערעורים דבעל דמהימן ואף שאין ערעורים פחות משנים מ"מ יכול הבעל לערער ולפסול הגט ומ"ה תקנו לומר בפ"נ דהמנוהו רבנן כדאיתא בריש פ"ק. ובמקום שאינו אומר בפ"נ יכול לערער א"כ כ"ש הכא שמערער ואומר אני שלחתיו לבטל ועד מסייעו שהרי השליח אומ' שהוא שלוחו לבטל פשיטא שהגט בטל, ואפילו הוא כהן מותרת לו להחזירה שהרי הוא אומר קים לי ששלחתיו לבטל. וכשם שמותרת לו ה"ה אם מת אח"כ שמותרת אף לכהן אחר שהרי אינה בחזקת גרושה ומ"ה נראה היכא דבעל אומר שלחתיו לבטל פשיטא שהגט בטל, אלא היכא דליתיה לבעל לפנינו והשליח בא וביטל לאו כל הימנו אי לאו א שמביא עדים ששלחו לבטלו. הנראה לע"ד כתבתי:

סימן ד

דין אשה שעשתה שליח לקבל גט מבעלה ונתעצל השליח בשליחותו ועשאתה שליח אחר וקבל השליח הזה האחר גט שאינו הגון ואח"כ נתחזק הראשון בשליחותו וקבל מבעל גט כשר. אז הוי גט. ולא בטלה שליחותו של ראשון בשביל שליחות של שני. אם לא שבטלה בפירוש:

פסק תשובת רש"י וז"ל ששאלת על האשה שעשאתה שליח לקבל גיטה ונתעצל השליח בשליחותו ועשאה שליח אחר וקבל זה השליח האחר גט שאינו הגון. וכששמע הראשון נתחזק בשליחותו והלך אצל הבעל וקבל גט כשר דעתי נוטה דלא בטלה שליחותו של ראשון בשביל שליחותו של שני שלא מצינו בכל מקו' שליח בטל בגילוי דעתא. ואף המבטלת השליח עצמו לפנינו נחלקו בה רבי יוחנן ור"ל דתנן וכן היא שנתנה רשות לשליח לקדשה והלכה היא וקדשה עצמה אם שלה קדמו קדושיה קידושין ואם של שלוחה קדמו קידושיו קידושין. ואיתמר לא קידשה עצמה וחזרה בה מהו. רבי יוחנן אמר חוזרת. דאתו דיבור ומבטל דיבור וריש לקיש אומר אינה חוזרת דלא אתי דיבור ומבטל דיבור. ואיתותב ריש לקיש מהא דתנן השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר ליה, גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל. וטעמא דבטליה אבל גילוי דעתא לא אשכחינן דבטל. ועוד מדקתני אם הגיע גט לידה אינו יכול לבטל והוינן בה פשיטא. ומשנינן לא צריכא דמיהדר עלה מעיקרא וליבטוליה. מהו דתימא כאילו בטליה מעיקרא דמי קמ"לן. ועוד דאביי ורבא פליגי בגילוי דעתא בגיטין והלכה כאביי דאמר לאו מילתא היא. וכ"ש היכא דליכא גילוי לבטולי אלא להדור' בתר גירושין וכל הקודם קודם. ואנן סהדי דניחא לה כל היכא שתתגרשה שהרי כמה ימים חזרה אחר גירושין. ועוד דתנן בפסחים חבורה שאבדה פסחה ואמרו לאחד צא ובקש לנו ושחוט עלינו והלך ומצאו ושחט והן לקחו אחר ושחטו. אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין עמו. ושלהן יצא לבית השריפה כו'. אלמא היכא דשלו נשחט ראשון. אעפ"י שקדמה לקיחתן לשחיטתו קתני הן אוכלין עמו ושלהן יוצא לבית השריפה. אלמא אעפ"י שמחזירין לעשות שליחותן ע"י עצמן. אפ"ה לא בטלה השליחות מן השליח. ושלום שלמה בר יצחק. עכ"ל מרדכ"י. וכ"כ הטור בשם גאון שאין שליחות הראשון בטל בשביל ששלחה שליח אחר. אם לא שבטלה בפירוש. וכן פסק הרא"ש בתשובה. ודברי הרמ"ה שחולק. הילכתא בלא טעמא ובודאי אם היה רואה תשובת רש"י היה חוזר. וביותר מזה כתב הרא"ש בתשובה וז"ל לשון שליחות קנינא מיניה שהוא נתן ארבע אמות קרקע בחצירו לר' שלמה ואגבן מינהו שליח להולכה להוליך גט ליד חנה אשתו ומיד שיגיע לידה תהא

מותרת לכל אדם כדין שליחו'. אלא אח"כ כתב זה הלשון ויותר על זה ר' יונה זה מינה עוד שליח בזה הגט הנזכר לסופר. וא"ל תן בעידי הגט הנזכר מידך לר' שלמה הנזכר ומיד ותיכף שיגיע מידך לידו תהא בו מגורשת ממני ומותרת לכל אדם. ובפנינו ח"מ נתן גט הנזכר כשר ומקוים הסופר הנזכר מידו ליד ר' שלמה הנזכר מי אמרינן ביטל הראשון או לא. רואה אני שמינ' ר' יונה שליח להולכה וצוה הסופר שיתנהו בשליחותו לר"ש הנזכר. ומה שכתב תיכף ומיד שיגיע מידך לידו תהא מגורשת בו ממני. שמשמע שר' יונה חזר ועשאו לר' שלמה שליח לקבלה וביטל שליחות הראשון ההולכה כי היה סבר שבידו למנות שליח לקבלה. וראה שאין לתלות בזה שחזר בו משליחות ההולכה. חדא דא"כ למה כתב מעיקרא שליחות ההולכ' כי דרך הוא שאחר שיגמור כל השליחות בפני העדים כותב הסופר מינוי השליחות וחותמים בו העדים. ואם חזר בו משליחות ההולכ' ועשאו שליח לקבלה כי היו סבורי' שיש לו כח לעשות שליח לקבלה. א"כ למה כתב שליחות ההולכה. אלא ודאי תלינן האי מילתא בטעות סופר. וכך היה הענין אותו המגרש אדם רע היה ושכרוהו לגרשה ולא רצה להתעכב עד שיכתוב הגט ומינה לאלתר את ר' שלמה שליח להולכ' ומחמת שלא רצה להתעכב עד שיכתוב מינה להסופר שליח שיתננו בשליחותו ליד ר' שלמה. ובשביל שמינה שליח על שליח. טעה ואמר שמיד שיגיע הגט ליד השלי' תהא מגורש' ממני. וכך היה לו לומר לסופר תנהו לשליח שיתנהו לאשתי ומיד שיגיע ליד' תהי' מגורשת ממני וטעה והשמיט הבעל זה או הבעל אמרו והסופר השמיטוהו ולא תלינן שחזר משליחות ההולכה ועשאו שליח לקבלה. דאדם יודע שאין אדם עושה שליח לקבל ויותר מזה אמרינן בפ' התקבל האומר התקבל גט לאשתי דהוי שליח להולכה וכשיגיע הגט לאשה מגורשת. ואע"פ שאמר הבעל התקבל דמשמע לשון קבלה ונמצא שלא עשאו שליח להולכה ואפ"ה מגורשת כשהגיע הגט ליד האשה משום דאמרינן אדם יודע שאין הבעל עושה שליח לקבלה והתקבל והולך קאמר כ"ש בנדון זה שעשאו בפירוש שליח להולכה אנא שנפלה שגגה וטעו' בדבר דלא אמרינן שחזר בו משליחו' ההולכה ועשאו שליח לקבלה. ועוד אפילו נאמר דעם הארץ הוה ולא ידע שאין הבעל עושה שליח לקבלה ואע"פ שמלשון הגמרא משמע דכל אדם יודע זה נ"ל אף כי נאמר שזה לא ידע למה יש לנו לתלות הדבר בחזרה יש לנו לומר דליפות כחה נתכוין אם תועי' לשליחות הקבלה שתתגרש ואם לא ישאר שליחות ההולכה במקומו. והלשון שכתב בשטר מינוי ויותר על זה שר' יונה מינה עוד שליח וכו' דמשמא לתוספת נתכוין. מימר אמר דתתגרש כל היכא דמיגרשה. לכן הן נתלה הדבר בטעות הן נתלה הדבר בתוספת אין כאן ביטול לשליחות ההולכה. עכ"ל:

סימן ה

דין אלו הן לשונות של ביטול. אם אמר בטל הוא. אי אפשי בו. לא יועיל לא יתיר. לא יעזוב. לא ישלח לא יגרש. יהא חרס. הרי הוא כחרס. באח' מלשונות האלו שאמר הרי הוא בטל אבלמאש אמר פסול הוא. אינו גט אינו מועיל. אינו מתיר אינו מעזיב. אינו משלח. אינו מגרש. חרס הוא. כחרס הוא. אינו לשון ביטול ואם אמר בטל ולא אמר הוא. או אמר ביטול הוא. ה"ז ספק מגורשת ואם אמר הרי הוא פסול. אינו ביטול. ואם אמר יהא פסול הוי ביטול. וביארנו דכל אלו שאמרנו דאינו ביטול, מ"מ אם לא גילה דעתו מעיקרא שרוצה לבטלו ואמר אלו הלשונות הוי ערעו' ואם לא נתקיים בחותמיו נאמן. ואם נתקיים בחותמיו כשר:

ת"ר בטל הוא. אי אפשי בו. דבריו קיימין פסול הוא אינו גט. לא אמר כלום. ואם אמר בטל פי' ולא אמר בטל הוא עלתה בתיקו והיא ספק מגורשת ופי' הרמב"ם והטור בשמו דאיבעיא בביטול שמשמעותיו פועל עבר. ואלו ואלו דא"ח. תנא במתניתין גט זה לא יועיל. לא יתיר. לא יעזוב לא ישלח. לא יגרש. יהא כחרס. דבריו קיימין אינו מועיל אינו מתיר אינו מעזוב אינו משלח אינו מגרש חרס הוא כחרס הוא לא אמר כלום ואם אמר הרי הוא כחרס דבריו קיימים בהקדש ובהפקר אם אמר הרי הוא הקדש או הרי הוא הפקר על דבר שבא עתה לידו שידוע שלא הקדיש כבר או הפקיר דמכל מקום הוי הקדש והפקר אלמא דלהבא משמע ה"נ דמהני לעניין ביטול. מ"מ אם אמר גט זה חרס לא מהני. דאפי' אם אמר חרס הוא לא מהניא מכ"ש בלא הוא. וגבי הקדש אפילו אמר ככר זה הקדש מועיל כדאיתא בפרק אין בין המודר דלא דמי לגמרי להקדש. כ"כ התוס' והראש. כתב הטור וז"ל והרמ"ה אמר יהא פסול הוא בטל. אעפ"י שאינו יכול לפסול גוף הגט כיון שאמר יהא לשון להבא ר"ל יהא פסול לגרש בו. מידי דהוי איהא חרס. אע"ג דחזינן דלא חרס הוא. אמרינן כיון דמודה דלאו חרס הוא ואמר יהא חרס. יהא כחרס לעניין גירושין קאמר. ה"נ יהא פסול לגירושין קאמר. וכ"כ הר"ר מאי' כהן הרי הו' פסול. דמהני, מידי דהוי הרי הוא כחרס ונ"ל דלא דמי דשאני יה כחרס או הרי הוא כחרס. דשם זה אי אפשר להתקיי' על הגט כלל. לפיכך צריכין אנו לפ' דבריו שיהא כחרס לענין שלא להתגר' בו כיון שלהבא משמע דבריו קיימין. אבל יהא פסול הרי הוא פסול כיון ששם זה יכול להתקיי' על הגט. רצונו לומר שיהא פסו' וזה אינו פסול. שאינו יכול לפוסלו מעתה, הילכך אינו כלום. והא דאמר פסול שאינו מועיל פי' רש"י שאינו מועיל לבטל הגט אבל ערעור הוא לפוסלו וצריך שיתקיים בחותמיו. וכן פי' הרמ"ה בכל הנך דלא הוי לשון ביטול שהוא ערעור לפוסלו וצריך לקיים בחותמיו. ודאי אם גילה

דעתו מעיקרא שרוצה לבטלו ואמר אחד הלשונו' מאלו לא אמ' כלו' שאינו לשון ביטול. אבל לא גיל' דעתו מעיקרא שרוצ' לבטלו ואמר א' מאלו הלשונות כיון שנוכל לפ' דבריו שרוצה לערער עליו אם לא נתקיי' בחותמיו הוא נאמן אם נותנו אח"כ השליח ליד האש' אינו כלום אבל נתקי' בחותמיו כשר עכ"ל. ואני אומר דבודאי הרי הוא פסול. אינו דומה להרי הוא חרס. כמו שחילק מאחר ששם זה יכול להתקיים על הגט א"כ רצונו לומר יהא פסול. והוא אינו יכול לפוסלו מעתה מאחר שאינו פסול ואינו אלא ערעור לחוד. אבל כשהוא אומר יהא פסול הוי כאילו אומר יהא חרס דאין ש"ל שיהא פסול להבא אלא דרך ביטול שיתבטל מעתה:

סימן ו

דין מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו. מתנה זו מבוטלת היא תיבטל. אי איפשי בה לא אמר כלום בטלה היא. אינה מתנה. דבריו קיימין והדרה מתנה למרי' קמאי וכל זה דוקא במקרקעי אבל במטלטלי אחר שבאה לידו בכל הלשונות אמרינן כל הקודם בהן זכה:

גרסינן בכל הספרים אמר רבה בר איבו א"ר ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאתה מתנה לידו מתנה זו מבוטלת היא תיבטל אי אפשי בה. לא אמר כלום. בטלה היא אינה מתנה. דבריו קיימין ובפרק בתרא דכריתות גרסינן איפכא. והכי הגירסא. אמר ר"ל הנותן מתנה לחברו ואמר הלה אי אפשי בה. כל המחזיק בה זכה. ופריך מ"ש מהא דאמר רבה בר איבו א"ר ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת' מתנה לידו מתנה זו תיבטל, מבוטלת היא, א"א בה. דבריו קיימין. בטלה היא. אינה מתנה לא אמר כלום. מאי לאו דבריו קיימין דהדרה למרה. לא דבריו קיימין והוא נמי לא קנה אלא כל המחזיק בה זכה בה. ע"כ. אלמא דחד מינייהו ליתא. וה"ק רצה לישב בשם הספרדים דהמלות מהופכו' אבל כוונה אחת לכולם. והאריך בפי' ואין זו הדעת מתקבל שאמירה אחד יהפוך לשונו ויכוון לדבר אחד ויהיו דבריו דברי חידה לא הדרך כן בתלמודא אלא אמרינן אמורא היה לו לפרש דבריו וק"ו שלא להפוך דבריו ע"ד חידות בשינוי דחיקא מאחר שאחת מן הגרסא ליתא. בודאי גירסא שלנו עיקר שמסכת גיטין הוא הנהוג בימינו ועסקו בו בישיבה. משא"כ במסכת כריתות. לכן נראה כמו שפירש"י דהתם גרסינן כמו הכא ולא פריך מאי אפשי דלא אמר כלום. דכי אמר ר"ל במתנת מטלטלין דכיון דאתי לידיה הוי אי אפשי לשון הפקר ומפקירן. אבל זה לא הפקיר את השדה אלא אומ' אינו חפץ שתהא המתנה קיימת, אלא מסיפא פריך דקתני בטלה היא. אינה מתנ' דבריו קיימין דלשעבר משמע ומודה שלא קבלה לשם מתנ' והודאת בע"ד כמא' עדי' דמי מאי לאו

דבריו קיימין והדרה למר' אלמא היכ' דאיהני דבריו מהדרי' למר' ומשני לא דבריו קיימין ולא אהדר' למרא וכן הסכי' הרא"ש לדעת רש"י ולאפוקי מדעת הרמב"ם שכת' סתמא האומר אי אפשי כל הקודם בה זכה. ולא חילק בין מתנת קרקעי למטלטלי אלא עיקר כמו שפירש רש"י שחילק בין מטלטלי למקרקעי וכ"כ הטור להדיא. ועוד כתב הרמב"ם וז"ל. המקבל את המתנה וזכה בה ואחר שבאה לידו והוא שותק חזר בו ואמר איני רוצה בה או איני מקבלה או הרי היא בטלה. או שאמר מום זה נראה לי בה לא אמר כלום. וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו כך המקבל אינו יכול לחזור בו. אחר שזכה למתנה זו שאמר המקבל איני רוצה בה אחר שבאה לידו הרי היא הפקר וכל הקודם בה זכה בה שהרי הפקירו המקבל אחר שזכה בה. אבל אם היה צווח מעיקרא לא קנה המקבל וחוזרת לבעלים הראשונים ע"כ. והראב"ד השיג עליו במה שכתב הרי הוא בטלה שלא אמר כלום. ובגמרא איתא להדיא דבטלה היא דבריו קיימין וכתב רש"י לחלק בין בטלה היא להיא בטלה. והר"ן והמגיד משנה תמהו עליו מה חילוק יש בין בטלה היא להיא בטלה מאחר שלא הוזכר בתלמוד. ואני אומר בודאי אין חילוק בין הקדים היא לבטלה או בטלה להיא. אלא עיקר החילוק כמו שאמר הרי היא בודאי להבא משמע כמו שכתבתי לעיל גבי גט הרי הוא כחרס שהוא כמו יהא כחרס. ונמצא דברי הרמב"ם ישרים אלא שהוא לא חילק בין מקרקעי למטלטלין ולדידן במטלטלין קיימא לן כותיה דהאי דינא בכולהו באומר אי אפשי במטלטלין לאחר שבא לידו שכל הקודם בה זכה אבל במקרקעי כל הני דלשונו להבא לא אמר כלום לגמרי ונשאר בחזקת המקבל ואם בא בעל חוב גובה ממנו והא דמשני התם לא דבריו קיימין ולא הדרה למרא אינו לפי האמת אלא הדרה למרא קמא. והיינו טעמא דדוקא במטלטלין שכבר זכה הוי לשון הפקר. אבל בההיא דרב ששת איירי בקרקעי דמודה שלא זכה בה מעולם הוי דמרה. דכי יהיב אינשי אדעתא דמקבלי ליה מיניה. ואי לא. לא הוה מתנה מעיקרא. וכן פי' התוס' ולפ"ז נראה דאף בלשון בטלה היא. או אינה מתנה במטלטלין נמי אמרינן כל הקודם בהן זכה ואין חילוק בשום לשון בין להבא בין לעבר לעניין מטלטלין לאחר שבא לידו וזכה בהן. וא"ל מאחר דאומר לשון עבר על המטלטלין שכבר באו לידו וזכה בהן בודאי לא אמר כלום כמו אי אפשי על הקרקעות שלא אמר כלום. די"ל שאני התם שלא זכה בה דאמרינן מסתמא דעת' אביטול מתנה קאמר ולא ביטלה בלשון הראוי לעבר אלא להבא מ"ה לא אמר כלום. אבל מתנה של מטלטלין שכבר באה לידו וזכה דמסתמא דעתא לא הוי ביטול מעיקרא אלא להפקיר עתה בא. וא"כ כל הקודם בהן זכה, ואף שאמר לשון שלעבר מסתמא לא ידע לדקדק בין לשון הבא ללשון עבר. ולפ"ז מתיישב

שפיר הא דקאמר משני התם בכריתות לא דבריו קיימין ולא הדרה למרא. שקשה איך יאמר התלמוד דברים שאינם אמת והדין הוא שקר ולא שייך לומר דבלאו הכי משני שפיר לומר שקר מוחלט. אלא צ"ל שגם לפי האמת הדין כך הוא דאף בבטלה היא. או אינה מתנה שדבריו קיימין ולא הדרה למרא כגון במטלטלין. אלא שמתחלה לא בעי לחלוקי כך משום דבלאו הכי הוי משני שפיר התו' בפרט מאחר שהוא קצת אמת לפי המסקנא כדפרי' כך מצאתי אחר רוב העיון והטור לא השגיח בכל אלו החלוקים ולא נזכר בהן. כתב הרא"ש בתשובה והטור הביאו וז"ל. יעקב נתן לראובן בנו קרקע במתנה מעכשיו אחר זמן ירד יעקב מנכסיו ופייס מראובן שיחזור לו שטר מתנה וכן עשה וגם עשה לאביו מחילה אח"כ נתעשר יעקב וביקש ראובן מאביו שיחזור ויעשה שטר מתנ' לו כבתחילה ולא רצה יעקב אז ערער ראובן על הבי' ואמר שלא יצא מתחת ידו בחזרת השטר המתנ' ובמחילתו שעשה לו הדין עם ראובן שיעקב לא קנה בחזרת השטר ולא במחילה ואם יעקב מודה בכל הדברים בפני ב"ד יחזיקו ב"ד הקרקע ביד ראובן. ואם כופר ואומר שלא נתן לראובן מעולם. אם עידי המתנה הם קיימין ומעידים על המתנה הרי הבית של ראובן. ואם לא יש עדים. ישבע יעקב שלא נתן לראובן. ע"כ:

סימן ז

דין דאם אמר זכי גט זה לאשתי אם הוא במקום שזכות הוא לה. כגון שנאסרה עליו מהני. אבל זולת זה לא מהני. אפילו הוא מוכה שחין. אם לא שגילתה בדעתה מתחלה שצוותה להתגרש. וביארנו עוד דמשומד שאינו לעכום ולהכעי' אלא מחמת שטות ומחלוקת וניאוף אז ג"כ אמרינן דלאו זכות הוא לה בגט כי שמא מצפה שיחזר בתשובה. ומ"מ לענין יבום לא שרינן. ומשומד לעכום או להכעיס אמרינן זכות הוא לה. וביארנו דמ"מ משומד שמגרש צריך שיאמר לו הרב צריך אתה לתת הגט על שתי דרכים וככה תעשה תמסו הגט לפלוני לידו שיקבל אותו ויזכה בו לאשתך ותתגרש בו מיד בקבלתן של זה. וגם תחזור ותקח הגט ותמסרנו ליד השליח להולכ' שתתגרש בהליכתו ודוקא שיתן לשם קבלה תחלה אבל לשם הולכה תחלה ואח"כ לקבלה לא מהני:

אמר אביי נקטינן שליח מתנ' כשליח הגט למאי נפקא מיניה להוליך לאו כזכי. ולסימנא בעלמא נקטי' דגבי גט אפילו אמר זכי לא מהני דחוב הוא. אלא כי היכי דהוליך לא מהני גבי גט. ה"נ דהוליך לא מהני גבי מתנה דהולך לאו כזכי. וכבר כתבתי בפ"ק בשם ר"ת דאפילו תן לא הוי כזכי במתנה. כך פי' התוס'. ואני אומר שדוחק הוא שיאמר נקיטנן כו' ויאמר כל הדברים שאין בהם צורך אלא סימנא לחוד. לכן נרא' דאף בגט מהני זכי כגון שנאסר עליו כמו שכתבתי לעיל בפ"ק סי' נ"ז. אבל מוכה שחין אמרי' טב למיתב טן דו.

כדאיתא בפרק הגוזל קמא. גבי יבמה שנפלה לפני מוכה שחין. אף שיש לחלק דדוקא גבי יבמה מאחר שאינה אלא להכנס בספק שמא תפול לפניו ליבום הוא דאמרינן טב למיתב טן דו כו' ומשום דתפול לפני מוכה שחין לא אמרינן אדעתא דהכי לא נתקדשה. אבל היכא שנעשה מוכה שחין אצלה מנלן דאמרינן טב למיתב טן דו כו'. ולא ניחא לה בגירושין. מ"מ נראה מאחר דמוכה שחין אינו אלא משום דסניא ליה ומאחר דפסקינן סוף פרק האשה שלום דהמגרש אשתו במקום קטטה דחוב הוא לה אף דסניא לי' משו' טעמא דטן דו כו' ומביא לשם התלמוד כמה מתלין טובא מאמוראים להראות לנו שאשה ניחא לה אפילו באיש קטן מבוזה ומדולדל. א"כ בכל גוונא אמרינן הכי וכן איתא להדיא בירושלמי והתוס' הביאו בפ"ק דגיטין גבי האומר תן גט זה לאשתי ושטר שיחרור זה לעבדי כו' שחכמים אומרים בגיטי נשי' יכול לחזור דחוב הוא לה אבל לא בשחרורי עבדים דזכות הוא לו לעבד שיצא לחירות. ואיתא בירושלמי הגע עצמך היה עבדו של קצין הרי חוב הוא לעבד היתה אשתו של מוכה שחין זכות הוא לה לית לך אלא בהדי אלו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור המגרש אשתו שלח מדעתו שמא מגורש' היא. וכתבו התוס' פירוש ע"י אחר העבד נמכר בע"כ. ואין האש' מתגרש' ע"י אחר בע"כ עכ"ל. פירוש לפירושם העבד מאחר שנמכר ע"י אחר בע"כ. א"כ לעולם אמרינן זכות הוא לו שיצא מעבדות לחירות. ולא שנצטרך לידיעת דעתו אם ניחא ליה שהרי הוא נמכר אף שלא לרצונו ע"י אחר שלא בידעתו. אבל האשה מאחר שאינה מתגרשת בע"כ ע"י אחר אלא שיגיע גט לידה דהיינו בידיעתה. א"כ לעולם אינה מתגרשת שלא בפניה ע"י אחר אלא בידיעת' מקודם. ס"ס שמעינן מן הירושלמי דאפילו אשת מוכה שחין חוב הוא לה וכן פסק בנימוקי יוסף בסוף פרק האשה שלום גבי זיכה גט לאשתו במקו' יבם וכתב עוד שחולצות או מתייבמות. ומחזיקינן אות' כזקוקה ליבם ולא אמרינן שחולצות ולא מתייבמת. ועוד שהוסיף לשם שאפילו, כבר צווחה להתגרש ממנו והביא ראיי' מהירושלמי בריש פרק התקבל בכל אחד אמרינן התקבל כזכה והכא אמרינן התקבל כהולך שנייה היא שזכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו התיב ר' שמאי הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש. ומשני אני אומר שמא חזרה בה. ונ"ל דאין ראיי' משם. דבודאי גבי סתם אשה הוא דאמרי' הכי אפי' הית' קטטה ביניה' דשמא חזרה ונתפייסה בדעתה. אבל מוכה שחין שהו' מן אותן שכופין להוציא בודאי אם צווחה להתגרש זכות הוא לה שהרי גילתה דעתה דלא ניחה לה ביה. ומ"ה נרא' דה"ה אפי' היכא דנשתמד דאמרינן חוב הוא לה דמצפה שמא יחזור בתשובה. ובכל דהו ניחא לה. ועדיף לה ממוכה שחין אם יחזור לדת ישראל ומ"מ נראה דוקא חיישינן אבל להיותה

זקוקה ועומדת ליבום לא שרינן דסתמא דמילת' לא ניחה לה למשומ' דשמא לא יחזור אלא חיישי' ומה שכתב בתשובה בשם רש"י שהורה לאחר לקבל הגט שלא מדעתה. אפשר דאותו מעשה הי' במשומד לעכו"ם בלי אונס או להכעיס דפקר טובא דניכר מחשבתו להרע. אבל משומד מחמת שטות ומחלוקת או מחמת ניאוף או לתיאבון דיש לצפות כשימצא מקו' לברוח אולי ישוב מדעתו. איכא למימר דרחימה לי' וניחא לה ביה אפילו תצפה עליו כמה שנים. ואפילו על היבם שאינו בעלה ומספקא לן אי מרחמיה ליה או סניא ליה. אפ"ה כתב המרדכי בשם אביאסף בסוף פרק האשה שלום סימן י"ט שאפילו הוא קטן איכא למיחש דשמא מרחמי לה ומצפה עליו. וא"כ גבי בעל פשיטא דלכ"ע חוששין. ומה שכתוב בתשובת אהא דאמרינן שליח מתנה כשליח הגט להוליך לאו כזכי. משמע דזכי מהני. ומכאן דן המורה במשומד ששלח גט לאשתו ואמר זכי גט זה לאשתי ששוב לא מצי הדר בי'. וכן איתא בספר אגודה. ע"כ אני אומר אפי' תאמר דאיירי בסתם משומדים מ"מ לא משגחינן בהו להקל. מאחר דעיקר ראייתו מגמרא דילן דמשמע דזכי מהני בגט. וראייה דחוי' היא מנלן דבכה"ג איירי דילמא איירי באשה הנאסרת על בעלה או במשומד להכעיס ולעכו' כדפרישי'. וא"כ מאחר שכשל עוזר נפל עזור. וכן מהר"ם פקפק עליהם וכתב שנוהגים להחמיר. ונראה דאפילו בדיעבד יראה להחמיר היכא שאמר זכי ולא בא הגט לידה (וכן פסק מורשד"ם בתשובתיו השייכים לאה"ע סימן פ"ג יעויין שם) או שביטל השליחות קודם שבא לידה דלא מהני אפילו במקום עיגונא ולא להקל בספק א"א שהוא דאורייתא. אבל היכא שבא הגט לידה רק שיש לחוש שמא ביטול השליחות וחזר בו. כה"ג יראה במקום עיגונא להקל ולסמוך. על אלו גאונים מאחר דאיכא בזה כמה ספיקות. חדא שמא לא ביטל וחזר בו וכן הדרך במשומדים שאינם חוזרים בהם. ועוד דשמא זכות הוא לה מתחלה ומ"מ לכתחל' יעשה כמו שכתב מהרא"י שיאמר הרב אל המשומד צריך אתה לתת הגט על שני דרכים הראשון עיקר והשני לרווחא דמילתא. וככה תעשה תמסור הגט ליד פלוני שיקבל אותו ויזכה בו לאשתך ותתגרש בו מיד בקבלתו של זה. ואולי יש קצת גמגום בדבר אם תועיל קבלתו זאת ולכך תחזו' ותקח הגט ותמסרנו לשליח לידו להולכה בהליכתו. ובדרך זה מתוקנים כמעט כל הספיקות. דממה נפשך אם בקבלה יש די כמו שסוברים הרב' גאונים דלעיל תו לא צריכנן מידי. אפילו אם אינו די מ"מ המשומד הסיח דעתו מלבטל השליח כי יאמר שנסמוך על הקבל' לחודה בשעת הדחק. אבל מיהו למיעבד איפכא שימסור להולכה תחל' ואח"כ בקבלה ודאי לא שפיר דמי שאם אין הקבל' כלום גם ההולכ' לא הית' כלום בדרך זה שהרי בטל לפנינו את השליחות במסירתו לקבל' עכ"ל. ובכתבי'

שלו מצאתי שכתב תלמידו של מהרא"י וז"ל שמעתי בשם מהר"יל ז"ל דאסור לעשות גט להולכ' כשמגרש משומד משום דודאי מבטל שליח כשישמע שצריך לקבל עליו שלא לבטל. ואפילו לאותן דיעות דלא צריך השבע' לגמרי הרי מילי בישראל דמקיים מילי דרבנן דרב מנגיד אמאן דמבטל כו'. וכן אומר שהי' נוהג כן מהרי"ל ז"ל אמנם מורי הגאון ז"ל עשה שליח להולכ' והיה משביע את המשומד בקללות האמורות בתור' שיבאו על ראשו אם יבטל הגט וקודם שעשה השליח להולכ' היה מזכה לה לאשה אותו הגט ע"י אותו השליח ואמר המשומד לשליח זכה גט זה לאשתי פלונית ואח"כ עשה אותו שליח להולכה. ודוקא שליח לקבלה מקודם אבל אלו עשה השליח להולכ' קודם ואח"כ לקבל' נמצא שהיה מבטל כח השליחות. וכן כתב מורי בחידושיו עכ"ל. ואומר אני דיש לנהוג כמהרא"י כמו שכתב בספרו שהוא באחרונה ועיקר. ושם לא כתב שהשביע המשומד בקללות. ואפשר בתחלת ימיו עשה כן. ובסוף ימיו חזר בו. וסברת מהרי"ל מסייעו לזה כשישמע שמאיימים עליו בעונשים שלא לבטל. א"כ תקנתו קלקלתו דאז ירגיש שיכול לבטל והכל תלוי בבטלה והוא לא יחוש לעונשים כאשר ידוע שרוב משומדים אין חוששין בעונשי ישראל. אלא אדרבה יראה לו פנים כאילו ביטולו אינו מעלה ולא מוריד. וכן עיקר:

סימן ח

דין אשת משומד שבקשה מאחד שיפתה את המשומד ליתן לה גט והלך אדם אחר וקבל את הגט מעצמו כדי לזכות לה. הוי גט. מאחר שגילתה בדעתה שחפצה בגט. ודוקא במשומד הוי גט. אבל באינש דעלמא אפילו גילתה דעתה ובקשה מכמה בני אדם שישתדלו לה גט מבעלה. והלך אדם אחר וקבל ממנו גט. לא אמרינן דנתנרשה בקבלתו:

פסק נראה אם אשת משומד בקשה מכמה בני אדם מי שיכול לפתות את המשומד או לשחדו שיתן לה גט זה עושה לה טובה ורצון. ואח"כ אירע שאחד מאותם ששמעו בקשתה נזדמן אל המשומד. ופיתה אותו לתת גט לאשתו. כה"ג מצינו למסמך אהנהו גאונים דסברי דדי בקבלה לחודה. דהא חזינן הכא דודאי זכות הוא לה להתגרש. וכעין זה כתב האשר"י בפרק קמא דקדושין. שאם גילה אדם דעתו לשדכן שחפץ באשה פלונית ובקש מהשדכן לשדכה לו. יכול השדכן לקדשה לו שלא מדעתו דכיון דגילה דעתו שהוא חפץ בה. א"כ זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו דזכיה מטעם שליחות אתרבאי. צ"ע בא"ז פ"ק דקידושין מתשובת רש"י לענין הגט. ונראה דלדעת האשר"י לאו דוקא שדכן אלא ה"ה אינש אחרינא ששמע שגילה דעתו שהוא חפץ בה. וכ"כ בהדיא בא"ז בתשובת

משום ר' שמחה ומשום א"ז אביו דאפילו אינש דעלמא מהני עכ"ל מהרא"י ונראה לאו דוקא קאמר שאחד מאותן ששמעו בקשת האשה נעשה שליח לקבלה אלא אפי' לא שמע ממנה כלום והוא קבל הגט מעצמו כדי לזכות לה דהוי גט מאחר שגילתה בדעתה שחפצה בגט וגם הא לאו דוק' שבק' מכמ' בני אדם כו'. אלא אפי' בקש' מאדם אחד שישתדל גט ממנו והלך אדם אחר וקבל גט דהוי גט בקבלתו דעדיף מצווחה לגירושין שהרי גילתה דעתה להדיא שחפיצה בקבלת הגט ומ"מ נראה דדוקא במשומד דינא הכי אבל באינש אחריני אפי' הפצירה בכמה בני אדם להשתדל לה גטו מבעלי ושמע אינש אחר וקבל הגט לא אמרינן דנתגרשה בקבלתו דשמא חזר' בה מאחר דאינו מוכה שחין ולא משומד שזכו' הוא לה. וא"כ לא הוי שליח עד שעשאוהו בפירוש. וכן יראו' מתשובת רש"י לעיל בפ"ק סימן ל' שכתב גבי אשה שמינתה שליח לקבל' שבמקום אחר והודיעוהו את השליח ששליח הוגנת הוא. משמע אי לאו דהוי שלוחה לא מהני גילה דעתה אע"פ שהיתה מפצה בו שיקבל גיטה ק"ו בשליח אחר וזהו מה שכתב מהרא"י וצ"ע בא"ז בתשוב' רש"י בפ"ק דגיטין דלשם משמע דלגילוי דעת להדיא אפ"ה לא מהני אלא שעשא' שלי' אבל לפי מה שחלקתי מיושב הכל שפי':

סימן ט

דין היכא דביטל את השליח. יכול לחזור ולגרש באותו הגט. והיכא דביטל את הגט בפירוש. לכתחלה אין לחזור ולגרש בו ומ"מ אם נשאת בו לא תצא היכא שחזר בו מביטולו:

מסקינן בסוגיא איבעיא להו חוזר ומגרש בו או אינו חוזר ומגרש בו כו'. פי' היכא דביטלו. רב נחמן אמר חוזר ומגרש בו ורב ששת אמר אינו חוזר ומגרש בו והלכתא כותי' דר' נחמן והא ק"ל הלכתא כותיה דר' יוחנן דאמר חוזר פי' היכא שקדשה וא"ל לאחר שלשים יום יחולו הקידושין אמר ר' יוחנן שיכול' לחזור מאחר שלא חלו ויכולה לבטל אף המעשה. וא"כ הכא מ"ש ומשני הכי השתא. התם דיבור ודיבור הוא שהרי בדיבור מתקדשה אתי דיבור ומבטל דיבור. הכא נהי דבטלה לשליחותא דשליח. גיטא גופא לא בטיל. וכתבו התוס' והרא"ש אחריה' כו' דהאי לישנא משמע דאפי' אם ביטל הגט בפירוש אין לו כח לבטלו מדקאמר תלמודא. גיטא גופא לא בטיל וכן מדקאמר התם דיבור ודיבור הוא. משמע אבל כתיבת הגט שם האשה חשיב מעשה ואין לו ביטול אבל בקידושין בריש האומר לא גרסינן התם כל אריכות לשון זה אלא כך כתוב בספרים נהי דבטלה מתורת שליחות, מתורת גט מי בטלה. משמע דאם בטלה בפירוש הוי בטלה. ויש להשוות פי' שתי הגרסות. והכי קאמר. מתורת גט מי בטל' כלומר אין לו כח לבטלו

מתורת הגט דכתיב' הגט לשמה חשיב מעשה. וכתב הרא"ש ומיהו אין לסמוך על זה לעשות הלכ' למעשה אלא אזלינן ביה לחומרא ולפי דעתו אינו אלא חומרא בעלמא דמצרכינן לגט אחר היכא דביטל הגט אבל אי מינסבא בהאי גיטא אפשר שלא תצא וכ"ש שהבני' כשרי' והרמב"ם פסק שיכול לבטל את הגט בעצמו היכא שביטל בפי' או אפי' בטלו בסתמא היכא שהגט בידו ואז שוב לא יכול לגרש בו. ולפ"ז אם נשאת בזה הגט הוי בנים ממזרים ול"נ דבודאי שתי הגרסאות אמת שיכול לבטלו ושאינו יכול לבטלו יכול לבטלו היינו אם לא חזר מביטולו הו' ביטול ולא גרע ממסירת מודעא ודלא כדעת הס"ת דס"ל כל גט שנכתוב ונחתום כהלכתו ששוב לא יכול לבטלו כלל שלא בפניהם. וראי' לדברינו מהא דאמרינן בפרק כל הגט וליחוש שמא פייס דהיינו עיקר פירושו שמא ביטל את הגט כמו שפי' התוס' וכן הסמ"ג בשם ר' שמשון וכן לקמן בפרקינן גבי אי לא אתינא מכאן עד תלתין יומין אטו לבטולי גיטא קבעי. משמע שאם היה מבטלו בפירוש שמועיל וג"כ אמת שאינו יכול לבטלו. היינו שאם חזר מביטולו שחוזר ומגרש בו ואינו צריך לגט אחר. וזהו מה שאומר כאן גיטא גופא לא בטיל וראיה לדברי דאם איתא דאפש' להתבטל הגט בעצמו. היכא דביטלו בפירוש היכא אמר רב נחמן דחוזר ומגרש בו משום דסתמא לא בטיל אלא השליחות. והא כשאמר יהא כחרס טפי משמע ביטול הגט מביטולי שליחות ואמאי חוזר ומגרש בו שמא בטל את הגט ואין לו תקנה ועל כולן אמר רב נחמן דחוזר ומגרש בו אלא בודאי משום דלא אפשר לבטולי הגט בעצמו ועל כל פנים יכול לחזור ומגרש בו. וכן כתב הר"ן על הרמב"ם דלא מחוור דעתו משום האי טעמא. אלא שלא ירד הר"ן לחלק כמו שחלקתי. ומכל מקום לכתחלה ראוי להחמיר היכא שבטלו בפירוש שאינו חוזר ומגרש בו. אבל אם נשאת לא תצא והיכא שבטלו לגט קודם שנגמר לכולי עלמא אינו חוזר ומגרש בו עיין לקמן בפרק המגרש סימן כ"א:

סימן י

דין לכתחלה אין לבטל הגט אלא בפני השליח ששלח. או בפני האשה. אבל בדיעבד אפילו ביטלו בפני שנים אחרים הוא בטל. וכשמבטל בפני השליח אין צריך שום עד:

מתניתין בראשונה היו עושין ב"ד במקום אחר ומבטלו פי' שלא בפני השליח והאשה התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהא עושין כן מפני תיקון העולם ומסיק תלמודא בפני כמה הוא מבטלי. קודם התקנה וממילא אף אחר התקנה לדברי ר' דאמר לקמן ביטלו מבוטל אלא לכתחלה לא יבטלה אלא בפניו. רב נחמן אמר בפני שנים רב ששת אמר בפני שלשה. אף שמן הסתם הלכה כרב ששת באיסורא נגד רב נחמן הכא הלכתא כרב

נחמן דפליגי נמי רבי יוחנן ור"ל בהכי וס"ל לר"י כרב נחמן והכי איתמר פלוגתייהו מפני תיקון העולם רבי יוחנן אמר מפני תקנת ממזרים ר"ל אמר מפני תקנת עיגונות. ר"י דאמר מפני תקנת ממזרים דס"ל כרב נחמן דאמר בפני שנים. ובי תרי לית להו קלא ולא ידעה ואזלא ומינסבא והוו בנים ממזרי' וריש לקיש דאמר מפני תקנת עיגונות ס"ל כרב ששת דאמר בפני שלשה ואית להו קלא ומסתמא שמעה ולא אזלא ומינסבא. אלא תקנת עיגון הוא. דאיכא למיחש דשמא יבטל הגט שלא בפניהם ויעגנה. ומשום הכי הטריחוהו לבטל בפני השליח או האשה. וא"כ לא יטריח כ"כ בשביל לעגנה וא"ל דלר"י דהלכתא כותיה דס"ל משום תקנת ממזרים אי הוי מבטל בפני ג' דשרי אפילו לכתחלה דהא אית להו קלא זה אינו דא"כ למה תקנו שלא לבטל אלא בפניהם יתקן שלא יבטל אלא בפני שלשה. אלא בודאי אף הוא ס"ל תקנת עיגונות ולא נקט מפני תקנת ממזרים אלא לפי דסבירא ליה דמבטלו בפני שנים וליכא נפקותא בהאי פלוגתא לעניין לכתחל'. והאידנא. שהתקין ר"ג, הזקן שלא יבטלנו שלא בפניהם אלא לענין דיעבד שאם בטלו מבוטל כרבי דלקמן. דאילו לרב ששת דוקא בשלשה אבל לא בשנים אפילו בדיעבד ולרב נחמן דוקא בשנים אבל לא באחד אפילו בדיעבד. ודוקא שלא בפני השליח. אבל בפני השליח יכול לבטלו אפי' בפניו לבדו דלא מצינו שבעי עדים אלא למינוי השליחות אבל לא בביטול השליחות מאחר שהוא בפניו. וכן פסק הטור:

סימן יא

דין אמר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה וכן אמר לעשרה עדים הולכה תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה. ועידות או שליחות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה:

ת"ר בטלו מבוטל דברי ר"י רשב"ג אומר א"כ מה כח ב"ד יפה. עוד תני אמר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה רשב"ג אומר א"י לבטל זה שלא בפני זה אלא זה בפני זה. עוד תני אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי ר' רשב"ג אומר אינו יכול לבטל כו' ומפרש בסוגיא דאעידי הולכה קאמר דהיינו שלוחי הגט כדמוכח בסיפא דברייתא. אבל אם היו עדי כתיב' ליכא למיחש מידי ויכול לבטל האחד שלא בפני חבירו דאין כאן תקלה דהתם בעינן תרתי סהדי דחתימה ומה יעשה השני בלא זה. וה"ה גבי עשרה אם אמר כולכם שיכול לבטל זה שלא בפני זה דליכא למיחש דאזלי אינך וכתבו ויהבו לה דהא כולכם קאמר. ואמר רב נחמן הלכתא כר' בשתיהן פי' לענין בטלו מבוטל ולענין שיכול לבטל זה שלא בפני זה ומאחר דהלכתא כר'. א"כ בע"כ הלכתא דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ומ"ה סבר רבי דליכא

למיחש למידי ואפילו לכתחלה אי מבטל זה שלא בפני זה דאי אזלי אינך דלא במלי וכתבי ויהבי גט לאשתו שפיר קא יהבי דהא לא בטיל והרמב"ם כתב שלח גט ביד שנים יכול לבטל זה שלא בפני זה. ואפילו היו עשרה משבטלו בפני אחד מהם בטל הגט והשיגו הראב"ד שהרי ק"ל כר' דסבירא ליה עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה. וכן השיגו הטור וכתב שמסקנת הרא"ש כסברא הראשונ' דל"ש גבי עדות ול"ש גבי שליחות אם נתבטלו מקצתן לא נתבטלו כלום ואף שהרר"ש לא כתב מידי בביטול שליחות. מ"מ הטור סבר דאין חילוק כלל בין בביטול עדות לשליחות לענין ביטול מקצתן ככולן. ועלה על דעתו שהרמב"ם סבר אפילו גבי עדות כן. ותמה אני הלא לעיל מיניה כתב הרמב"ם אמר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה אלמא דפסק להדיא כר' ור' סבירא ליה דלא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ועוד אמאי לא כתב גבי עדות משבטלו בפני אחד מהם שבטל כולה. אלא בודאי כמי שכתב הר"ן וז"ל ול"נ שהרמב"ם סבר כיון דלא איפסק הלכתא להדיא בשליחות אלא כר' בשתיהן. א"כ בפלוגתא דשליחות לא נקטינן כותיה דלא ק"ל כר' במקום רשב"ג היכא דלא איתמר להדיא. ובודאי איכא לחלוקי בינייהו שהרי הוצרכו ר' ורשב"ג לחלק בשתים בעדות ובשליחות ע"כ. ומ"מ נראה דאין לחלק ביניהם כלל. שהרי ר' אבהו שאמר חדא כר' וחדא כרבנן כו'. ממ"נ יקשה עליו. הלא ג' דינין הן ביטלו מבוטל ועדות שבטלה מקצתה ושליחות כו'. וא"כ ה"ל בע"כ חדא כר' ותרתי כרבנן או איפכא. אלא בודאי שאין חילוק ביניהם כלל וכן עיקר. ומ"ה אפילו הם עשרה שלוחי הגט יכול לבטל תשעה והעשירי אינו בטל:

סימן יב

דין המוסר מודעא על הגט אפילו נתרצה אח"כ אם היה הריצוי ע"י כפי' לא נתבטלה המודעא. וביארנו דבגט ומתנות אפי' לא ידעי באונסא. וגם האונס האומר שקר הוא אפ"ה יכול למסור מודעא חוץ מאם נתפשרו קרובי האשה עם הבעל שיגרשנה אז לא מהני מסירת מו מודעא בלא ידיעת האונס. ואם מסר מודעא ואמר בפני העדים אף אם אבטליה אח"כ לא תבטל אז אם ביטל מודעי ומודעי דמודעי עד סוף כל המודעי הכל בטל. ונוסח ביטול מודעא הוא כך. וכל מודעי ומודעי דמודעי ומודעי דנפקו מגו מודעי עד סוף כל המודעי כולהין אני מבטל בפניכם העדים בכל לישנא דאמרי רבנן דמבטלי בהן מודעי וכל הדברים שדברתי מעולם שאם יתקיימו יהיו ביטול לגט זה כל אותן הדברים אני מבטל בפניכם העדים ואותם הביטולים יעשה קודם שיתחיל לכתוב

את הגט. וגם צריך לחזור ולבטל קודם הנתינה. ומדינא היכא דמגרש מרצונו אפילו לא ביטול מודעא אין בו חשש. אלא שהמנהג לבטל אפילו במגרש מרצונו:

כתב הרי"ף והרא"ש אחריו. גרסינן בערכין בסוף האומר משקלו עלי אמר רב ששת האי מאן דמוסר מודעא אגיטא. מודעא מודעא. פשיטא. לא צריכא דעשינהו וארצי. מהו דתימא בטלה למודעא קמ"לן ואימא ה"נ. א"כ ניתני במתניתין וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיתן. מאי עד שיאמר רוצה אני עד דמבטל ליה למודעא קמא ע"כ. וענין מסירת מודעא בגט כתבתי בפרק ח"ה סימן ס"ג. דבגט ומתנה אפילו לא ידעי באונסיה כלל ואף האונס שאומר שקר הוא. אפ"ה יכול למסור מודעא ולבטולי דאינה אלא גילוי מילתא בעלמא שאינו חפץ בגט זה או מתנה זו. חוץ היכא שמתפשרים קרובי האשה עם הבעל שיגרשנה דאז לא מהני מסירת מודעא בלא, ידיעת האונס. דהוי כמו תלויה וזבין כו' כדפרישית לשם. וכתב הרא"ש אם מסר מודעא ואמר בפני העדים אף אם אבטלנו לא תיבטל אם ביטל מודעי ומודעי דמודעי עד סו' כל מודעי הכל בטל שכשם שביטולו מועיל על מודעא אחת כדאיתא בערכין. גם מועיל על כמה מודעות ועל כל התנאים שהתנה. וכן עמא דבר. ודלא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל אם אמר גט שאכתוב לפלונית אשתי בטל הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זו הרי זה בטל וכתב אח"כ הגט ונותנו לה. אע"פ שבטל מודעא קודם שיכתוב הגט הרי זה בטל א"כ מאי תקנות דבר זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל זה הגט הרי הן בטלין. והוא אומר הן. ואח"כ אומר להן לכתוב ולחתו' וליתן לה ולא יניחו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא לבטלו. ואין המוסר מודעא ואין המבטל מודעא צריך קניין ע"כ ולדבריו לא הבנתי תקנתו שמא מתחלה מסר מודעא למודעא. ואולי שכך פירו' דבריו מתחלה כתב אע"פ שביטל המודעא שהגט בטל היינו שביטל המודעא בסתם או מודעא דמודעא קיימת. לפיכך אין ביטולו מועיל אבל, כשאומרים לו אמור לפנינו שכל הדברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל זה הגט הרי הן בטלין. ואמר הן. או ביטל כל מודעי דמודעי ומועיל הביטול עכ"ל. ולכאור' משמע מדבריו כמה שכתבתי ואולי שכך פי' דבריו. שחזר ממה שפי' מתחלה ודלא כהרמב"ם. כי אף הרמב"ם מודה בזה ולא פליג אלא בביטול מודעא סתם. אכן הטור לא הביא בסימן קל"ד סיום דברי הרא"ש שכתב ואולי שכך פי' לפי שהרמב"ם ודאי פליג על דברי הרא"ש. והיינו טעמא דאפילו תימא היכא שהביטול מודעא הוא בלשון כולל אפילו המודעא נמי בלשון כלל דבטל. ה"ה מודעא. דאזלינן בתר אחרון. מ"מ אם ביטל מודעי דמודעי כו') אף שהזכיר כמה עניני

ביטול מודעי מ"מ כולם בטלם מאחר שביטל הכל מקודם בדרך כלל כגון שמסר מודעא ואמ' אף אם אבטלנו לא תיבטל אם לא שיבטל באחרונה הכל דרך הכלל כמו שכתב הרמב"ן וכדבריו הסכימו כל האחרונים של חכמי הספרד גם בעיני ישרו דבריו ומ"מ של ביטול מודעי שלנו דהיינו וכל מודעי ומודעי דמודעי ומודעי דנפקי מגו מודעי עד סוף כל מודעי כולהון אני מבטל בפניכם העדים בכל לישנא דאמרי רבנן דמבטלי בהן מודעות. ובלשון הזה כלול כל הביטולים שבעולם כאשר פירשתי בפרק חזקת הבתים סימן קי"ג ועדיף מאילו אומר עשרה פעמים מודעי זו אחר זו ומ"מ נהגו גבי גט לומר ג"כ לשון הרמב"ם שהוא מבואר להדיא בזה וכל הדברי' שדברתי מעולם שאם יתקיימו אותן הדברים יהיו ביטול על הגט זה. כל אותן הדברים אני מבטל בפניכם העדים פלוני ופלוני, והמנהג שהחכם אומר ביטול המודעו' והבעל אומר אחריו מלה במלה. ואם אינו יודע בלשון הקודש צריך לחזור עמו בלשון לוע"ז שיכיר אותו ואותו הביטול יעשה קודם שיתחיל לכתוב את הגט דאי לא ביטלו מקודם שמא מסר מודעא על כתיבת הגט. והוי נכתב בפסול מאחר שביטלו הוי שלא לשמה. וגם צריך לחזור ולבטל דשמא מסר מודעא על נתינת הגט. אף שהרשב"א חוכך להחמיר לומר שאף בזו אינו מתוקן אלא שיפסול העדים שיעידו על מסירת המודעי, ולדברי הרמ"ה שיודה שלא מסר מודעא והודאת בעל דין כמאה עדים דמי. וכל זאת אינו שוה לי כאשר כתבתי בפרק ח"ה. גם לשם כתבתי היכא. דהוה אונס בנתינת הגט או מתנה אפילו לא מסר מודעא או ביטל למודעא מ"מ לא הוי גט ומתנה בטילה דלא שייך לומ' אגב אונסיה גמר ומקני אלא במוכר שקיבל הדמים. אבל אין לחוש דשמא אחר הביטול חזר ומסר מודעא על כתיבת הגט לא חיישינן להכי מאחר שכבר ביטל כל המודעות. א"כ לא יעלה על דעת' שיהני. ואפשר דשוב לא מהני על כתיבת הגט מאחר שכבר ביטל המודעות וצוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום אלא שיבטל הגט עצמו וזה אינו אלא במסירת מודעא על הנתינה כדפרישית לעיל סי' ט' ומה צריך לבטל שנית קודם הנתינה ומה שכתב הרמב"ם שלא יניחו לילך כו'. היינו משום דסבירא ליה שאם יבטל הגט ששוב לא יכול לגרש בו אבל לפי מה שכתבתי לעיל לית ביה מיחוש כלל. ומ"מ יש מחמירין שלא מניחים הבעל לילך מן העדי' שלא יעלימו עיניהם ממנו אלא א"כ שיש צורך בדבר קצת. ובמשומדי' יש להזהר יותר. ומ"מ נראה היכא דליכא משומד וליכא עישוי כלל ומגרש את אשתו מרצונו אפילו לא ביטל מודעא אין בו חשש כיון דמדעתה מגרשה, אין חשוד לקלקלה. כ"כ הרא"ש להדיא וכן הוא דעת הרמב"ם אלא שהמנהג לבטל המודעי אפילו כשמגרש

מרצונו כאשר כתבו המרדכי והטור וכל האחרונים. ודין גט מעושה אכתוב אי"ה בפרק המגרש. ודין כפי' עיין בריש המדיר סימן ב':

סימן יג

דין דגילוי דעתא לאו מילתא היא בגיטא:

גידל בר ר' אילעי שדר לה גיטא לדביתהו. אזיל שליח אשכחה דהות יתיבה בטולא. ספרים אחרים. וכולה. פי' היתה אורגת, א"ל הא גיטך אמרה ליה זיל השתא מהא ותא למחר. אתא גביה וא"ל פתח ואמר הטוב והמטיב. כלומר שלא מסרת לה גט זה. אביי אמר הטוב והמטיב ולא בטול גיטא. ורבא אמר ברוך הטוב והמטיב ובטיל גיטא במאי קמיפלגי בגילוי דעתא בגיטא קמיפלגי. אביי סבר גילוי דעתא בגיטא לאו מילת' היא אף שהוא גילוי דעת דמוכח. עד שיאמר בפירוש. ורבא סבר גילוי דעתא בגיטא מילתא היא. והלכתא כאביי. והוא סימן הג' יע"ל קג"ם. דהלכתא כותיה ביע"ל קג"ם:

סימן יד

דין מי שיש לו שני שמות בשני מקומות. צריך לכתוב שם הנתינה וכל שם שיש לו. ואם כתב שם הכתיבה וכל שם שיש לו בדיעבד כשר. ודוקא שהוחזק בשני שמות משונות שלא ידעו במקום הנתינה השם שיש לו במקום הכתיבה. אבל אם מכירין שני השמות בשתי המקומות. אפילו לא נכתב אלא שם א' כשר בדיעבד אלא לכתחלה כותב שתיהן או כותב אחד והשני כולל בכל שום שיש לו. ואם המגרש אשתו הוי נמי באחד המקומות שהיא שם. אפ"ה צריך לכתוב שם אחד וכל שום שיש לו ואם יש לו שם כנוי. כותב השם העיקר וכל שום שיש לו, וגבי משומד אין לכתוב שם גיות כלל אלא שם דיהדות וכל שום וחניכא ואפילו כבר נשתקע ממנו שם דיהדות' אפ"ה כותבים שם דיהדות וכל שום וחניכא כו'. ומה שכתבנו למעלה לכתוב כל שום שיש לו. יתבאר לפנינו פירושו בסימן שאחר זה:

מתניתין בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה. התקין ר' גמליאל הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה. ומה שלא שנה נמי במשנה עיר פלוני וכל שום שיש לה לפרש לקמן אחר סיום השמות של איש ואשה. כתב הרא"ש מדברי בעלי התוס' הא דקתני שהיה משנה שמו, לא שהיה כתוב שם אחר שאינו שלו אלא כדמפרש בגמרא שהיו לו שתי שמות אחד ביהודה ואחד בגליל שכן דרך בני אדם הגולים ממקומן מחמת ממון או מחמת מרדין שמשנים את שמם פן יחקור אחר מקום חנייתן וירדפו אחריהן. ואם הוא מגרש באחד מן השמות זהו קורא שינוי שאם יגרש באותו שם שיש לו באותו מקום שהוא עומד קורא שינוי לבני אנשי המקום

שהאשה עומדת כי יאמרו שאינה מגורשת כי אינם יודעים שיש לבעלה שם זה במקום אחר. ואם יגרש בשם שיש לו במקום שהאשה עומדת. נקרא שינוי לבני אותו המקום שהוא עומד. ואם תבוא האשה לגבות מנכסיו או להינשא באותו המקום יאמרו שאינה מגורשת לפי שאינן מכירין באותו שם הכתוב בגט. לכך התקין ר' גמליאל איש פלוני וכל שם שיש לו. פי' שם שנקרא לו במקום הנתינה שהוא עיקר להתיר האשה במקום שהיא עומדת. וכן מוכח בגמרא דקאמר עד שיגרש אשתו שביהודא בשמו שביהודה ושם דגליל עמו משמע דשם הנתינה עיקר ושם הכתיב' טפל ואף שהתוס' כתבו בשם התוספתא דמשמע איפכא דשם הכתיבה עיקר. מ"מ נראה דאפ"ה תלמודא דידן עיקר לגבי תוספתא. ומ"מ נראה דאינו פסול אלא לכתחלה וכדאי הוא נמי התוספתא לסמוך עליה בדיעבד. גם בתלמודא שלנו לא לא נאמר להדיא דשם הנתינה עיקר אלא דהכי משמע שכך היו כותבים והיינו לכתחלה. ומה שכתב הטור. וכותב שם מקום הנתינה וכל שום וחניכא דאית ליה ואם לא כתב כן פסול. אינו ר"ל שאם לא עשה שם הנתינה עיקר אלא שם הכתיבה עיקר ושם הנתינה טפל. אלא קאי אמה שלמעלה שצריך לכתוב שתי שמות. או לכלול בו כל שום וחניכה ואי לא עשה כן אלא שכתב שם אחד אפילו שם הנתינה. הוי פסול. ולא כמהר"י קאר"ו שמפרש דאף אכתיבת שם נתינ' עיקר קאי. אלא עיקר כדפרישית. ואמרינן בגמרא דבני מערבא על הך ברייתא מתני' שהיה ביהודה וכתב לגרש אשתו בגליל. או שהיה בגליל וכתב לגרש אשתו שביהודה. אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש את אשתו שביהודה או שהי' בגליל וכתב לגרש אשתו שבגליל הרי זו מגורשת. פי' ואין צריך לכתוב שני שמות. ומיהו לקמן נפרש ע"פ הירושלמי דאפילו גירש באותו המדינה צריך לכתחלה לכתוב שני שמות. וכן יש לפרש שינ' שם עירו ושם עירך שצריך לכתוב שם העיר שהו' והיא ממנה. פירוש בגליל מתא דאנא פלוני מיהודה. וכן משמע ביבמות בקלוניא מתא אנא דוד בר נהילאי מנהרדעי. וכן בסוריא מתא אנא חנן מתגרא דנהרדעא. ואסיקנא בסוגיא אמר רב אשי והוא דאתחזק בתרי שמי. וכתב הרא"ש פירוש שהוחזק באלו שתי מקומות שיש לו שני שמות. כגון שיודעים במקום הכתיבה שיש לו עוד שם אחר במקום הנתינה וכן איפכא. אבל בני המקום אינם יודעים ומכירים אותו בשם הזה שיש לו במקו' אחר ע"כ צריך לכתוב שניהם דלא אתי לידי קלקול בין במקו' הכתיב' בין במקו' הנתינה וכדפרישי' אבל אי לא אתחזיק בתרי שמי שאינם יודעים במקום הכתיבה שיש לו עוד שם אחר במקו' הנתינה וגם במקום הנתינה אין יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה הגט כשר. דאין לו אלא שם שהחזיק עצמו כן עכ"ל ודבר תימא הוא נהי דלא איתחזק בתרי שמי. ס"ס החכם המסדר הגט במקום

הנתינה ורואה שיש לבעל שם אחר במקום זה ממה שכתוב בגט או שנודע להם אח"כ ששם זה הכתוב בגט אינו השם שיש לו פה במקום הזה של הנתינה והם אינם מכירים כלל בשם הכתיב'. א"כ יאמרו שאינו זה. ומה תועלת יש בזה שלא ידעו במקום הכתיבה שיש לו עוד שם אחר במקום הנתינה. בשלמא היכא דבמקום הנתינה יודעים שיש לו עוד שם אחר במקום הכתיבה יש צד להתיר שהרי כשיראו שם אחר ישיגו שהוא בע"כ שם הכתיבה ובמקום הכתיבה לא היה להן לכתוב אלא בשם שהתחזק. אבל כשאינם יודעים במקום הנתינה כלל שיש לו עוד שם אחר. א"כ אין לך קלקול גדול מזה. ועוד אפילו היכא שיודעים במקום הנתינה שיש לו עוד שם אחר במקום הכתיבה אבל אין מכירין שם הכתיבה. נראה בעיני דפסול אפילו לא ידעו במקום הכתיבה שיש לו שם אחר מ"מ אח"כ כשנודע הדבר מהא דפסל דאיכא למיחש לקלקול. ואמת שהרא"ש תפס ממש פי' רש"י שפי' אבל לא אתחזק דכשר כו'. דאיירי בכה"ג שאין מכירין שיש לו עוד שם אחר כלל. אבל שרי לי מרי כי נראה בעיני שלא דקדק בענין כראוי. כי רש"י לא פי' כלל ע"ד התוס' לפרש הסוגיא בכה"ג שיש לו שני שמות אחד במקום הכתיבה ואחד במקום הנתינה כו' ועיקר הקלקול אמקום כתיב' ונתינה קאי אלא תלוי הכל לפי' רש"י במקו' הכתיבה ואפילו אם הנתינה נמי לשם שאם מוחזק במקום הכתיבה שיש לו עוד שם אחר במקום אחר צריך לכתוב שניהם. וכ"ש אם מוחזק להדיא באותן שני שמות במקומו ואם אינו מוחזק לשני שמות אין לנו לכתוב אלא שם זה שהחזיק לפנינו. אבל לפי' התוס' אין לפרש כן אלא צ"ל והוא דאיתחזק בתרי שמי כלומר שמוחזק שיש לו שני שמות משונים שבני מקום הכתיבה אין מכירין מקום הנתינה וכן איפכא. לאפוקי אם מכירין לשם בשם האחר הוי כהוחזק במקום אחד לשני שמות שא"צ לכתוב שניהם כמו שנפרש לקמן. והנה הרא"ש פירש הסוגיא תחלה וסוף ממש כדברי התוס' וגבי אבל לא איתחזק דכשר תפס ממש פי' רש"י ואין זו מן הסוגיא אלא הכל ענין אחד ופירוש אחד. וכן פי' המרדכי בשם הס"ת בהדיא והוא דאיתחזק בתרי שמי משונים כו'. אבל לא איתחזק בשני שמות משונים במקום שאשתו עומדת ממקום שהבעל עומד שם כ' אלא מכירין בשני שמות בשני המקומות אם גירש באחד מהן מגורשת לה מזו נראה שאפילו הוחזק במקום הכתיבה בשני שמות ממש. מ"מ א"צ לכתוב אלא אחד מהם. כי לא שנינו היה לו שני שמות ביהודה או שני שמות סתם שיגרש בשתיהן. אלא דוקא אחד ביהודה ואחד בגליל וכדפרישׁ'. וכן איתא בירושלמי להדיא. והא דאמרינן לקמן רובא מרים ומיעוטא שרה כו' דבעינן תרווייהו. דמשמע אפילו בחד מקום צריך שניהן היינו לכתחלה וכן מפרש בירושלמי דלכתחל' צריך למיכתב שניהם וכן דעת הרמב"ן

ואף שהרשב"א נוטה להקל בטלה דעתו אצל כל אדם. וכן פשט המנהג. והא דאמרינן לקמן בפרק בתרא כתב חניכתו כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין יש לומר דאיירי התם בחניכות שדומות לשם המובהק או אנשי ירושלים שמותיהן שהלע"ז היו יודעין והכל מכירין אותם. רק כשהיה חותם בשטר או קורא בתורה קורין אותו בשם המובהק והכי סגי בשם חניכתו לחוד. וככל הדברים האלו כתוב בתוס' והרא"ש וכן דעת רוב האחרונים ועיקר. ולפ"ז כ"ש דשם המובהק שהו' חותם בשטר וקורא בתורה והכל מכירין אותו בו אלא שמקצת העם מכנים אותו בשם לע"ז דסגי בשם העיקר אלא שנהגו העם לכתוב אף הכינו ולכתוב המכונה כך. אכן בגט משומד אין נוהגין להזכיר שם של גיות בספר הנכתב בו כדת משה וישראל, וכן השיב ר"ת דלא גרע שם של יהדות מכתב חניכותו דכשר. וגדולה מזו שנינו גר ששינה שמו לשם גוי כשר. וכן אתה אומר בגיורת. וכ"ש משומד ששינה לשם ישראל דכשר אפילו לכתחלה. אכן המנהג לכתוב גבי משומד וכל שום וחניכה דאית לי'. ואפילו במקומות שאין רגילין לכתוב וכל שום וחניכה ועדיף ממה שכתב הרשב"א להחמיר ולכתוב תרווייהו. כי חילול להזכיר שם של גיות בספר. וכן דעת רוב האחרונים. ואין חילוק בין נשתקע שם יהדות ממנו ללא נשתקע לעול' אין כותבין אלא שם יהדות ולא של עכו"ם. וכן כתב מהרר"א אף שמהרר"י כתב שצ"ע שהרי לפי התוס' והרא"ש שכתבו טעמא של ר"ת דשם של יהדות לא גרע משם חניכתו דכשר והתם משמע שאם אין מכירין בחניכתו כלל דפסול, ואומר אני שאינו דומה לנדון דגבי חניכתו בודאי כשאין מכירין אותו יאמרו איש אחר שיש לו זה השם בפרט מאחר שלא נכתב שם המובהק שהכל יודעין בו. אבל הכא מה יעל' על דעתם מאחר שנעל' ממנו שם יהדות והכל יודעין שאין כותבין בגט אלא שם יהדו'. א"כ כך הוא שמו. שהרי אין אנו יודעין משם אחר ושם של עכו"ם שהכל יודעין בו הוא כלול בוכל שום וחניכא כו'. מ"מ גבי גר יש לחלק שנעתק ממנו לגמרי שם של עכו' כדלקמן סי' י"ז:

סימן טו

דין דאין לכתוב בגט וכל שום שיש לו היכא דלא ידעינן אלא משום אחד. אבל היכא שיש לו שני שמות. אחד במקום הכתיבה ואחד במקום הנתינה. צריך לכתוב וכל שום וכו' כמו שנתבאר לעיל והיכא דיש לו שני שמות במקום אחד כותב שניהם בהדיא בלשון דמתקריא ונוהגין בארצות האלו דלא לכתוב וכל שום וחניכא אלא היכא דיש לו שני שמות כותבין שניהם בלשון דמתקריא. ואם יש לו כינוי כותבין המכונה כך וכך. חוץ ממשומד או היכא דנפל ספיקא בכינוי אז כותבין וכל שום וחניכא. והיכא דכותב

וכל שום וחניכא אז כותבין קודם העומד היום כו' ואם הוא במקום שכותבין למקום. למקומי ולמקום אבותי. כותבין אחד מי מעינות:

ההיא דהוי קרו לה מרים. ופורתא שרה, אמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה. ולא שרה וכל שום שיש לה. מלשון זה משמע שלא היו כותבין שם השני בגט. אלא וכל שום שיש לו לחוד. וכן משמע לשנא דהתקין ר"ג הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שום שיש לו. וכן בטופסי גיטין של ה"ג כתב שצריך לכתוב בגט וכל שום וחניכא שיש לו ולא שתיהן. ואין נראה לר"ת דזימנין דאתי לידי תקלה כשאין לו אלא אותו השם הכתוב בגט ואין לו חניכה. וכשכותב בגט וכל שום וחניכא. נראה שהוא אדם אחר שיש לו שם וחניכה אלא נראה לר"ת וכל שום שיש לו דקתני במתניתין היינו כל שמותיהן בפירוש ותיקן. לכתוב בגט אני פלוני דמתקריא כך וכך. וכן גבי מרים ופורתא שרה נמי הכי פי' שיכתוב מרים דמתקריא שרה ולא שרה דמתקריא מרים. ויש שכתוב בהן בפירוש כדאשכחינן לקמן בגמרא אחא בר הדיא דמתקריא אייא מרי. וכן משמע מהא דקתני בשמו שביהוד' ושם דגליל עמו. משמע שכותב להדיא שניהן. ומ"מ לישנא דמתניתין לא משמע הכי דא"כ ה"ל למיתני התקין ר"ג הזקן שיהא כותב כל שם שיש לו. אבל מדקאמר איש פלוני וכל שם שיש לו. משמע שכך הוא נוסח הגט. וכן הקשה הר"ן. ומ"ה כתב וז"ל אבל מדברי הראב"ד נרא' דהכי פי' התקין ר"ג שיהא כותב איש פלוני כלום' שני שמות שיש לו בפי' של מקו' כתיבה ושל מקום הנתינה. ומפני שחשש ג"כ לשם לויי וחניכא. התקין שיהא כותב כל שם שיש לו כו'. ואני אומר דכ"ש לישנא דמתניתין לא משמע הכי. ונראה דבודאי ר"ת יפה כתב שאין לכתוב בגט וכל שום שיש לו היכא דלא ידעינן אלא משם אחד. אבל מתניתין דאיירי שיש לו שני שמות אחד במקום הכתיבה ואחד במקום הנתינה על כה"ג התקין ר"ג לכתוב בגט וכל שום שיש לו ועדיף מאילו כותבין שני השמות שהרי במקום הנתינה שהיא עיקר אין מכירין שם השני כדפרישית וא"כ יטעו לומר שהוא אדם אחר שיש לו אותן שני שמו' כי לא יעלה על דעתם לומר שיש לו שם אחר במקום אחר. אבל כשכותבין בנתינה וכל שום וכו' לא יטעו כי יאמרו אולי יש לו כינוי ולוי ממקום אחר. מ"מ היכא דיש לו שמות במקו' אחר בעינן לכתחלה למיכתב תרווייהו כה"ג כותבין שניהן להדיא בלשון דמתקריא. מאחר שיודעין משניהם כמו אתא בר הדיא דמתקריא אייא מרי וכן מרים דמתקריא שרה. וכן משמע בירושלמי שאם יש לו שלשה שמות שצריך להזכיר שלשתן. אלמא דלא כיילינן בוכל שום וחניכא. ועל פי' ר"ת נהגו בארצות הללו שלא לכתוב וחניכא כו' ומי שיש לו כינוי כותבין המכונה. ואם יש לו שני שמות כותבין דמתקריא חוץ ממשומד או היכא שנפל ספיקא

באותו כינוי שאז כותבין וכל שום וחניכא כו'. ובאשכנז ובשאר ארצות נהגו ע"פ ה"ג לכתו' וכל שום וחניכא אפי' אין לו שום כינוי וגם אפי' היכ' דיש לו שני שמו' וכתובין בגט או יש לו כינוי וכתב בגט המכונה אפ"ה מוסיפי' וכל שום וחניכ' כדברי הראב"ד וכתב הרא"ש טעם למנהג לפי שנתנו העכו' באשכנז שקורין ליהודי' בחניכא הקרוב בלשון עברי. ואין ראוי לכתוב על אותה חניכא דמתקריא. ואפשר דה"ה המכונה. לכך נהגו לכתוב וכל שום וחניכא שמלה זאת כוללת את הכל. ע"כ. והוא מדברי הרמב"ן. לאותן שנהגו לכתוב וכל שום וחניכא אם כתוב קודם העומד היום כו' או אח"כ. הנה מהררא"י בכתבים כתב שיש לכתבו מקודם העומד היום וזהו המכוון יותר. דלמה לנו להפסיק בין שם המובהק לבין וכל שום וחניכא. אכן בכל הפוסקים כגון בנוסח הרמב"ם והרא"ש ורבינו ירוחם וכן בדברי ראבי"ה כולם כתבו וכל שום וחניכא אחר שם עירו. וכתב מהרר"י קאר"ו שהמנהג כדבריהם. ואמת שכן מצאתי בסדרי הגיטין של אשכנז. אכן כתוב לשם בשם הג"ה וז"ל ראיתי בגט על ידי שליח שסידר מה"רר איסרלן ז"ל וכתוב בז"ל באותו הגט. וכל שום וחניכ' על האיש ולא על מקומו. והכי כתוב. אנא יוסף בר משה וכל שום וחניכא דאית לי ולאבהתי העומד היום בניי' שטט מתא דיתבא כו'. וכן מנהג איי' שטרך שהם אינם כותבים וכל שום וחניכה דאית לי ולאבהתי ולמקומי ולמקום אבתי, וכותבים מיד אחר מי מעינות צביתי ברעות נפשי. ולהכי כתבו וכל שום וחניכה על האיש מקודם העומד היום אבל אנן דכותבים ולמקומי ולמקום אבהתי. אז כותבין וכל שום וחניכה אחר מי מעינו' דקאי חניכה נמי אמקום. ע"כ. וזהו המחוור מכולן כי כך חילק מהרר"י גופא. והאידנא שלא נהגו לכתוב במקומנו וכל שם וחניכא כי אם במשומד מאחר שאין לו, שום כינוי אין כותבין אלא וכל שום וחניכה דאית לי ותו לא. אם לא שאביו ג"כ משומד שאז כותבין לי ולאבהתי. ואם האב משומד והמגרש אינו משומד אז כותבין פלוני בן פלוני וכל שום וחניכה דאית ליה. ועיקר לקמן בסוף סימן כ':

מצאתי כתוב בתיקוני גיטין וז"ל זוטכא שם המשפחה וכה"ג שמעתי בשם מהר"ר זלמן כץ וז"ל בא' שכתב חיי' המכונה גני"ש והיתה שם משפחה גבי"ש. ואמר שאינו כשר שאם רצה לכתוב יכתוב חיים החינוך גני"ש כי חניכה שם השמית והמשפחה והוא כולל והמכונה הוא שם היחיד ואנו לא נהגינן כלל לכתוב שם כינוי המשפחה כי לא נקרא בשם הכינוי לבד אלא בצירוף שם המובהק וכן קבלתי שאין לכותבו אפילו במקומות שאין כותבין וכל שום וחניכה וז"ל מוהרי"ו ואין כותבין שום כינוי בגט אלא א"כ קורין אותו בזה הכינוי כגון פי"לטו שכל העולם קורין אותו כך ועיקר שמו אלימלך

וכגון גומופריכט ועיקר שמו מרדכי אבל כינוי משפחה שלא על איש לבד כגון אברה"ם לוקע"ר אין כותבין בגיטין עכ"ל וכן דעת מהרא"י בת"ה אלא שחילק קצת היכא שרוב הגוים קוראי' אותו בשם חינוך לבד שצריך לכתוב וכל שום וחניכה וז"ל אפס בהא מספקא לי דהרבה פעמי' מצוי בחניכה כי האי גוונא דהיהודים מזכירין שם המובהק עם החניכה אבל רוב הגוים מזכירי' לקרותו בחניכה לבדו. ובאשר"י פר' השול' משמע בהדיא דתליא מילתא נמי בקריאת העכו"ם דכתב וז"ל והעולם נהגו כה"ג לפי שנהגו הגוים באשכנ"ז שקוראין ליהודים בחניכה הקרובים ללשון העברי ואין ראוי לכתוב על אות' חניכה דמתקריא לכך נהגו לכתוב וכל שום וחניכה דאית לי שמלה זאת כוללת הכל עכ"ל. לכך נראה דכל כהאי גוונא או חניכה המשפחה כגוין שטוי"ס גאצו"ז אפילו במקומות שלא נהגו לכתוב וכל שום וחניכ' בכהאי גוונא יכתבו וכל שום וחניכה כדכתב האשיר"י לעיל כי מלה זאת כוללת הכל וכן כתב בסמ"ק על גט המשומד שטוב הדבר לכתוב וכל שום וחניכה כדי לכתוב שם דגיות עם שם דיהדות ואע"ג דמסיק התם דבגט של ישראל אין כשר לכתוב וכל שום וחניכ' כפר"ת ה"ה נידון דידן. ומכ"ש דבגט משומד כתבו כל החיבורי' בפשיטות דחלילה להזכיר שם דגיות עם כדת משה וישראל. ואפ"ה טוב הדבר לכללו. וכינוי שהוא לשם גנאי כגון מן איר והדומה לזה. נראה דכלל וכלל אין כותבין בגט כי אין זה ראוי לכתוב בספר דת משה וישראל. לכנות שם לחבירו הוא היפך דת משה וישראל ואין לו חלק לעולם הבא אפילו דש ביה ואינו מתבייש ממנו כמו שאמרו חכמינו ז"ל על המכנה שם לחבירו מכנה היינו מלבין לא צריכא דדש ביה ומ"מ אם רגיל לקרות באותו שם לבד נכון לכתוב כל שום וחניכה אפילו במקומות שאין כותבין וכל שכן נידון דידן. ע"כ:

סימן טז

דין שיש לו שני שמות כגון רובא מרים ופורתא שרה ויש לכתוב לכתחלה מרים דמתקריא שרה. מ"מ אם כתב שרה דמתקריא מרים גט כשר מי שהיה לו שם בילדותו ונשתקע ממנו לגמרי אם כותב אח"כ שם המובהק בלשון דמתקריא כשר. והיכא דלא היה לו כלל שם זה אפילו בילדותו. אלא שבא להחזיק עצמו בשם אחד אפי' כותב אח"כ שם מובהק בלשון דמתקריא. אינו גט דהוי שעה שמו כ' ומשומד שכתבו שם דגיות אע"פ שאינו נכון מ"מ בדיעבד כשר. ואע"פ שעדיין לא ניתן הגט אם יש חשש עיגון נותנים אותו. ובגר שכתבו שם דגיותו כשר. ואם נשתקע ממנו לגמרי. אם כתבו אח"כ שם של יהדות להדיא בלשון דמתקריא כשר בדיעבד. אבל אם כוללו רק בוכל שום וחניכה פסול:

פסק כתב הטור בשם הרמ"ה כשמגרש במקומו כותב שם העיקר בפירוש והטפל כולל בוכל שום וחניכה כו'. ואם כתב שם הטפל בפירוש וכולל שם העיקר הוי ספק מגורשת ואם גירש בשם שלא הוחזק כלל אע"ג דכתב וכל שום וחניכה. לא הוי גט כלל. וכששולח גט זה למקום אחר. צריך לפרט שני השמות בפרט שם המקום הכתיבה ומשומד אין לו לגרש אלא בשם ישראל. ואם גירש בשם הגוי. אע"ג דכתב וכל שום שיש לו פסול. וגר ששינה שמו וכתב בשמו של גיותו כשר. ע"כ. ועתה אשיב על דבריו. מה שכתב כשמגרש במקומו שכותב שם העיקר בפרט והטפל כולל כו'. אין המנהג כן אלא כר"ת לכתוב לעולם בפירוש. ואדרבה כששולח גט למקום אחר ויש לו שם במקום הנתינה שאינם מכירין במקום הכתיבה. וכן שם מקום הכתיבה אינם מכירין אז כותבין שם הנתינה שהוא עיקר, וכותב כל שום וחניכה וכולל בו שם מקום הכתיבה כדפרישית לעיל סימן ט"ו ומ"מ פשיטא דבדיעבד אינה קפידא. אם בשניהן כולל או בשניהן כותב שני השמות בפרט. ומה שכתב שאם כותב שם הטפל בפרטי וכולל בשם העיקר דהוי ספק מגורשת לא ידענא למה נהי דאמרינן לעיל סימן י' מרים וכל שום שיש לה ולא שרה וכל שום שיש לה. אין הלשון הזה לכאורה אלא לכתחלה, ומניין לנו לפוסלו בדיעבד ולכל היותר אינו אלא פסול בדיעבד כמו שכתב הרמב"ם והיינו שלא תינשא כן ואם נישאת לא תצא אבל להיות ספק מגורשת לא נהירא כלל. ואף הא דפסלינן נראה דוקא לפי פירושם שאפילו במקום אחד כותבין שם העיקר בפרט והטפל בכלל בוכל שום וחניכה כדמשמע לישנא מרי' וכל שום וחניכה סי'. אבל לפי ד דעתנו דבמקום אחד כשיש שני שמות כותבים שניהם בפירוש וכותבין שם העיקר קודם וכותבין מרים דמתקריא שרה ולא שרה דמתקריא מרים כדפרישית לעיל אין זה קפידא אלא לכתחלה. אבל אם כתב שרה דמתקריא מרים פשיטא דכשר, וכן פסק ריב"ש בתשובותיו, ומ"ש שגירש בשם שלא הוחזק כלל כו' נראה דוקא שלא הוחזק בו כלל והוא בא להחזיק לו שם לעצמו, כהאי גוונא הוא דלא הוי גט כלל. אבל אם היה שם זה בילדותו אלא שנעתק ממנו לגמרי בין בחתימת שטר ובין בקריאתו לס"ת. הוי כשינה שמו. ונהי דאין ראוי לכותבו ואפשר דפסול. אבל להיות הגט בטל ולומר שאינה מגורשת כלל לא נהירא דלא הוי שינה שמו ממש דאמרינן בהזורק שאינו גט. ודוקא בכה"ג שכולל שם המובהק. אבל אם כתבו בפירוש אפילו אם כתבו אח"כ בלשון דמתקריא כשר בדיעבד. אבל היכא דלא הוי ליה האי שם בילדותו. אלא שהוא בא להחזיק עצמו בשם אחד שאינו מובהק אפי' כותב שם המובהק אח"כ בלשון דמתקריא הוי שינה שמו ממש ואינו גט ומה שכתב משומד שגירש בשם של עכו"ם דפסול לא ידענו מאי שנא מגר דכותב שם של גיות

דכשר. אף שיש לחלק דגר כותב שם דילדותו. אבל זה שבא לשנות שמו של ילדותו וכותב שם אחר שאינו ראוי לכתוב בספר דגרע יותר. מ"מ איכא למימר נמי איפכא דאפילו גר שכתב שם הנעתק ממנו כבר דכשר. וכל שכן זה שכתב לו שם שיש לו עתה דכשר. ועוד הר"ן ומגיד משנה כתבו דאף במשומד עדיף למיכתב תרווייהו בפירוש ונהי דקיי"ל כר"ת דלא עדיף מכח חלילה להזכיר שם של גיות בספר אצל כדת משה וישראל. מ"מ מניין לנו לפוסלו אפילו בדיעבד. וכן השיב הגאון מהרר"י קאר"ו. ויותר מזה אני אומר דאפילו עדיין לא ניתן הגט ויש קצת חשש עיגון. שיכולין ליתנו אפילו לכתחלה דעיקר קפידא של ר"ת אסופר ומשום חשש עבירה הוא אבל אין בו שינוי כלל בשם ועדיף מחניכתו דלעיל דכשר אפילו לכתחלה. ומה שכתב גבי גר כו' דכשר. משמע בכל ענין אפילו נעתק ממנו לא נהירא דדוקא במשומד הוא דכשר ומטמא דפרישית לעיל סימן י"ד. אבל בגר שכתב שם דגיות שאין דרך לכתבו ואין העולם יודעין בו. נראה בעיני דלא הוי אלא כשם שלא הוחזק בו אלא בילדותו שאם כותב אח"כ שם של יהדות להדיא בלשון דמתקריא דכשר בדיעבד. ואם כוללו בוכל שום וחניכה נראה דפסול:

סימן יז

דין דנוהגין עתה שלא לכתוב ולזכור בגט לא שם של רבי ולא לכתוב. בר. רק. בן. ולא לכתוב בן הקדוש מי שנהרג. אלא פלוני ובדיעבד אינו פסול. אלא אם כן כתב רבי. או לשון גדולה למי שאינו ראוי ואינו נקרא כן. ובמקום שהמנהג שהעדים חותמין בר אין קפידה אם האחד חותם בר פלוני והאחד חותם בן ר' פלוני:

פסק עוד כתב הטור בשם הרמ"ה וז"ל והני ספרא דפלוגי יקרא לבעלי זרועות וכתבו פלוני החכם או הרב או הנשיא. אע"ג דלא קרו ליה אינשי הכי ואיהו נמי לאו בר הכי הוא. אין זה שינה שמו וכשר. דכיון דקרי ליה בשמיה בפירוש אע"ג דפליג ליה יקרא דלא חזי ליה לאו שינוי השם הוא. ע"כ ונראה דוקא בכי האיגונא שהמנהג לפלוגי יקרא ולכתוב או לקרות אפילו מי שאינו חכם שהוא חכם ונבון וכן לומר עליו נשיא אלקים כמו שאנו נוהגים ומפליגים יקרא בכתבים ובאיגרת שלומים. אבל אם אינו בנמצא המנהג לקרות למי, שאינו נשיא. נשיא. א"כ הוי שינה שמו ממש אפילו ראוי להיות נשיא. ומ"ה האידנא בארץ אשכנז שמקבלים הסמיכות חבר ומורינו מן הזקנים והגדולים המסכימים. וזולת זה לא יקרא בשם זה. א"כ אם כתב מורינו על החבר או החבר על מורינו הוי כשינה שמו ממש דבודאי יאמרו שאיש אחר הוא. ומ"מ נראה שאינו אלא פסול ולא הוי אלא כשינה שמו ולא שינה ממש דהא ראוי הוא לאותו השם באם יסמכנו החכם ויפליגו ליה יקרא ואף שאינו ראוי מצד עצמו. והאידנא נהגו שלא

להזכיר שם הבעל ולא שם העדים אפילו בלשון רבי. אלא ראובן בן יעקב ואין כותבין בר פלוני וראיתי כתוב בתיקוני הגט של ר' שמשון מגיטין שאנו נוהגין אחריו משום דאיכא למטעי ולומר שהוא לשון ברותא כמו בר בר חנה. ומה שכותבין בן פלוני ולא בן הרב. אפילו היה אביו רב. משום דהרב אינו שם שלו אלא משום כבודו קורין אותו רבי או רב. ולא דמי להיכא דיש לו שני שמות דכותבין שניהם. דהתם כל חד שם בפני עצמו הוא בלא שם אחר. אבל הכא בלא שם האחר אינו שם כלל. ולפ"ז ה"ה דאין כותבין בן הקדוש אם נהרג אביו על קידוש השם. ע"כ. ואני אומר ואשיב על ראשון ראשון מה שכתב דאיכא למיטעי ולומר לשון ברותא הוא דבר נפלא בעיני. הלא מעולם הורגלו לכתוב בו ולחתום ולהעלותו לקרות בתורה מימות התלמוד ועד עתה ולא באו לטעות גם אין לנו לחוש לטעות כי אם מה שחשש התלמוד. גם מה שכתב דאין כותבין שם רבי ורב משום דאינו שם בפני עצמו. אם כן ניזל לאידך גיסא ונאמר מאחר שהוא מורגל שנקרא בשם הרב ר' יעקב. אם כן יעקב אינו שם בפני עצמו שהרי לא נקרא כך אלא ר' יעקב ומה בכך שאינו שם בפני עצמו מ"מ נכתוב כמו שנקרא וכמו שעולה בתורה. בשלמא שם של הבעל אינו שייך לכתוב ר' ראובן מאחר שנכתב בגט אלא פלוני כו' ואין הדרך שיזכיר שם של גדולה על עצמו. אכן על שם אביו ראוי היה לכותבו. אלא בודאי עיקר הטעם כדפרישית לעיל משום דאיכא למיחש שמא יפליגו יקרא למי שאינו ראוי לשמו ושמו אינו נאה לו ופעמי' יבא להפלי' במה שאין דרך להפליגו ואין קוראין אותו כלל בשם זה כדפרישית. ומ"ה אין כותבין בר. דבר הוא בראשי תיבות הוא בן ר' ומ"ה כשאביו הוא מוסמך בשם חבר או מורינו קוראין אותו בן החבר או בן מורינו וכן בן הקדוש דקדוש הוא במקום רבי. וכן קבלתי א"כ בדורות האחרונים חשו שאם יכתוב בר אז יבא לכתוב בן החבר או בן מורינו או בן נשיא נדיב וכה"ג ואתו לידי תקלה ומ"ה בדיעבד אין קפידא אלא לפלוג יקרא במה שאינו ראוי כלל כדפרישי' ובמקו' שהמנהג שהעדים או בן חותמין בר פלוני כתב מהרר"יק דאין קפיד' אם האחד כותב בר יכרא פלוני ואחד בן ר' פלוני. ופשוט הוא:

סימן יח

דין היכא שהבעל כהן או לוי יכתוב פלוני בן פלוני הכהן או הלוי וכן אם היא בת כהן יכתבו פלונית בת פלוני הכהן וכן בלוי ואם יש לאביו או לאביה הכהן כינוי אז יש לכתוב מלת הכהן קודם המכונה כו'. ואם המגרש הכהן יש לו כינוי. יכתבו פלוני המכונה כך וכך בן פלוני הכהן ובמשומד שהוא כהן והוא מגרש יכתבו הכהן על אביו. וכשאכי

המגרש משומד יכתבו פלוני הכהן בן פלוני ולא יכתבו כהן על אביו. ואם ניתן הגט ולא כתבו כהן או לוי כשר. אבל אם עדיין לא ניתן הגט יש לכתוב גט אחר:
פסק כתיב בתיקוני גיטין שהזכרתי וז"ל שאין כותבין בן הרב' אכן אם הוא כהן או לוי יכתוב פלוני בן פלוני הכהן או בן פלוני הלוי וכן אם היא בת כהן או בת לוי יכתוב פלוני' בת פלוני הכהן או בת פלוני הלוי. ואם יש לאביו או לאביה שם כינוי יכתוב בן פלוני הכהן המכונה כו' או בת פלוני הלוי המכינה כו' ע"כ. וזו היא העיקר ועדיף טפי מלכתוב המכונה קודם הכהן או הלוי ואומרים מה שמרחיק הכהן משם המובהק אין חשש וראי' מויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברהם ולא כתב את לוט בן אחי אברהם כו' וכן ראיתי במקצת נוסחי גיטין מ"מ נראה דעדיף טפי לכתוב הכהן קודם שלא יאמרו אף הכהן הוא מן הכינוי וכן המנהג לכתוב הכהן קודם המכונה. ואם יש כינוי לבעל יכתוב פלוני המכונה כך בן פלוני הכהן. וזה הוא ברור. ואם הוא או אביו משומד יש מונעים מלכתוב כהן עליו כי אינו ראוי עוד לעבודת קשה אך במסקנא הסכימו גדולי האחרונים לכתוב הכהן. והוכיחו מן הכתובים של דברי הימים שאפילו כשהקטירו לבעלים קרוין כהנים על שם היחוס ולא על שם השירות כדכתיב לבני ברזילי הכהנים ואותם נשמדו כו'. והמחוור מה שחילק מהר"ר משה מה"לא. היכא שהבעל משומד דאין קפידא שהרי כותבין על אביו כהן. אבל כשאביו משומד ראוי לשנות ולכתו' פלו' הכהן בן פלוני וכל שום וחניכ' דאי' ליה כו' והיכא דלא כתב כהן או לוי לגמרי נראה דכשר בדיעבד היכא דאיכא חשש עיגון ואף שמהרא"י כתב להחמיר ולפסול אפילו בדיעבד וז"ל מהרר"י קאר"ו אם המגרש כהן ולא כתב בגט הכהן. בכתבי והר"ר ישראל בסימן ז' שאמר מה"רר אליעזר בשם הר"ר יעקב מווינא שיש לפוסלו אפילו בימי האמוראים כדאיתא בפרק ב' דכתובות אין מעלין משטרות ליוחסין משמע שכותבין בשטרות כהן. עכ"ל. ול"נ דאין משם ראייה אעפ"י שהיו נוהגין לכתוב בשטרות כהן מהיכי תיתי שאם לא כתב כהן בגט שיפסל מפני כך. ועוד דהא בחניכתו לחוד כשר דיעבד. והא ודאי שמו בלא כהן לא גרע מחניכתו לחוד אפילו יש שני יוסף בן שמעון בעיר אחד והאחד כהן וגירש את אשתו שלא בפני חבירו ולא כתב בגט הכהן נ"ל דבידעבד כשר. וכן נראה שהוא דעת מהר"ר ישראל להכשיר היכא דלא כתב הכהן שכתב בסימן ו'. ועוד אומר הגאון אם המגרש ישראל והשני כהן או לוי אין צריך לכתוב שום הפרש. ע"כ. ולא הבנתי דבריו איך נראה מדעת מהרר"אי להכשיר היכא דלא כתב הכהן ממה שכתב שאם המגרש ישראל וכו' שאין צריך לכתוב שום הפרש כו'. ואדרבא משמע מזה דאיכא קפידא למיכתב כהן דאי לאו הכי מה היה מוכח שהוא ישראל דלמא הוא הכהן ולא כתב הכהן. אלא ש"מ דבעי

למיכתב הכהן. מ"מ אין ראיי' מזה לפסול היכא דלא כתב כהן. ומה שסגי במגרש ישראל בלי הפרש. היינו מאחר דאיכא קפידא לכתחלה לכתוב הכהן. א"כ ראוי לתלות בישראל ולומר שכתבו כדין וכהלכה. מלומר שהוא כהן ושגג או עבר אלכתחלה וכתב שלא כדין אבל מ"מ אין ראיי' כלל מדבריו להכשיר. ומ"מ יש לישבו דה"ק מדקאמר אעפ"י שמתוך הגט לא ניכר שום הפרש. א"כ ש"מ היכא דלא כתב כהן דכשר בדיעבד. דאי פסול א"כ אין הפרש גדול מזה והוא ניכר בתוך הגט שאם היה כהן בע"כ היה כותב כהן. אלא ש"מ שיכול להיות שהוא כהן ולא נכתב כהן. מ"מ סגי בהפרש מועט כזה מאחר שהדרך לכתוב כהן לכתחלה בגט אנו תולין בישראל וכדפרישית. ול"נ להביא ראיי' מדבריו להכשי' ממה שכתוב למעלה באותה התשוב' שבימי האמוראים לא היו רגילין לכתוב כהן אם לא להפריש מדאמר בב"ב בפרק גט פשוט בשני יוסף בן שמעון כו' שאם הם שניהם מכונים יכתבו כהן ומדקאמר יכתבו ולא אמר אם אחד כהן יש כאן היכר אלמא דלא בעי למיכתב אי לאו משום היכר ולכתחלה. וממילא האידנא שנוהגין לכתוב כהן ולוי כדי לברר הדבר יפה שאינה אלא מנהג לכתחלה ולא לקפידא. והיינו ממש להיפך ממה שכתב בסימן ז' שאפילו בימי האמוראים היה ראוי לפוסלו ג"כ מצאתי בסדורי גיטין שמעשה היה לפני מהרי"ל שדילג הסופר לכתוב הלוי וצוה לכתוב גט אחר ואמר מהר"יל לא צויתי לכתוב גט אחר אלא מאחר שעדיין לא ניתן. אבל אם היה הגט ניתן היה כשר וכתב עליו הכותב. ונראה להביא ראיי' מהא דפרק גט פשוט גבי שני יוסף בן שמעון ממש כמו שכתבתי וכן עיקר:

סימן יט

דין שאם לא הזכיר שם אבי המגרש או אבי האשה כשר. ושתוקי ובדוקי כותבין שמו לחוד ואין כותבין שם אבי אמו. והיכא שכתב שם אביו ולא כתב הכינוי צריך לכתוב גט אחר ואם קבלה הגט בדיעבד כשר אם לא נכתב הכינוי בין בבעל ובין באביו:

פסק כתב הטור בתשובה שאם לא הזכיר שם אבי האשה אלא כינויו. או אפילו לא הזכירו כלל שהוא כשר ע"כ. וה"ה שם אבי הבעל. וכ"כ הרשב"א דכל שלא מכירין שם אביו אין כותבין אלא שמו לחוד וכשר וכן הדין בשתוקי ואסופי וכן פסק מהררי"ב משום שחשיב כדיעבד. ואין לטעות ולכתוב בגט ברדלא כו' דשמא יאמרו שהוא איש אחר ששם אביו. דלא. ואינו זה. כדאשכחן בדברי התלמוד רב כהנא ברדלא אבל שתוקי ראוי היה לכתוב אלא שלא לביישו. וגם יש חילוק בין שתוקי בין בדוקי ואבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי. ויש כאן מקום למצוא לע"ז ולשדות ביה נרגא. לכן אין כותבין אלא שמו וכדי בזיון וקצף בזה שלא נזכר שם אביו. מאחר שכל העולם נכתבים ונזכרים

בגט בשם אבותיהם והכל יודעין שהוא שתוקי אבל אין לכתוב אותו לכתחלה כמו שקורין לס"ת בשם אבי אמו שזהו כדי שלא לביישו אבל בגט איכא למיחש ללעז דמחזי כשיקרא. ומשום הכי היכא שאביו משומד שקוראין אותו לס"ת בשם זקינו וראוי כך לעשות כדאשכחן גבי רבה בר בר חנה וכן עושין בשטרות. אפילו הכי בגיטין אין כותבין אלא שם אבי ישראל וכל שום וחניכה דאית ליה כדי דלא למחזי למהוי כשיקרא. כמו שנפרש לקמן. והא דמקילינן לגבי שם אביו ואביה דוקא היכא דלא ידעינן. אבל היכא דידעינן צרי' לכתוב השם וחניכא כמו על המגרש גופא. וכן עשה מהרי"ל הלכ' למעש' שהחזיר הגט לאחוריו לפי שלא היה כתוב שם כינוי של אבי המגרש. וכן פסק מהר"ריי. ודוקא שקבלה הגט אז הוא כשר בדיעבד אם לא נכתב הכינוי וה"ה אף במגרש עצמו כך הדין ואפילו היכא דכתבינן וכל שום וחניכא. מ"מ כתבינן נמי להדיא הכינוי משום שופרא דמילתא בין במגרש בין באבי המגרש. והיכא דיש לאבי המגרש שם אחד במקום הנתינה ושם אחד במקום הכתיבה ולא נכתבו שניהם פסול. שמו גבי מגרש עצמו משום תקנת רבן גמליאל:

סימן כ

דין כששם א' בלשון עברי. דהיינו כל שמות הנזכרים בתורה ובתלמוד כותבין דמתקרי, וכששם השני בלשון לעז כותבין המכונה. לזכר כותבין דמתקרי. ולנקיבה כותבין דמתקריא באל"ף ואם הוא ביאור לשם המובהק כותבין דמתקרי ואם דומה קצת לשם המובהק כותבין המכונה. וכשכותבין המכונה אין חילוק בין זכר לנקיבה והיכא שיש לבעל כינוי וגם לא לאביו כינוי יכתבו פלוני המכונה פלוני בן פלוני המכונה פלוני. ואם כתב כינוי הבעל אחר שם אביו פסול. ומ"מ אם כבר ניתן הגט כשר. והיכא שכינוי הבעל והאב שוים. כותבין כינוי אחר שם אביו וביארנו דגבי משומד נוהגין לכתוב וכל שום וחניכה, אפילו בארצות שאין כותבין בלא משומד והיכא דיש כינוי למשומד כותבין פלוני המכונה פלוני וכל שום וחניכה והיכא שהאב משומד כותבין פלוני בן פלוני וכל שום וכו'. ואם שניהם משומדים כותבין פלוני כן פלוני וכל שום וחניכ' דאית לי ולאכהתי. ואם האשה משומדת. כותב פלונית וכל שום וחניכה כ'. ואם היא בת משומד. כותבין פלונית, בת פלוני וכל שום וכו'. ואם שניהם משומדים כותבין פלונית בת פלוני וכל שום וחניכה דאית ליך ולאבהתיך וכו':

פסק כתוב בהג"ה סמ"ק רגילין לכתוב דמתקרי כששם השני בלשון עברי וכששם השני בלשון לעז כותבין המכונה ע"כ ועברי דקאמר לאו דוקא לשון קודש אלא כל שמות המוזכרים בתורה או אפילו בתלמוד בכולן כותבין דמתקרי. חוץ משמות הבאין מלשון

לועז דכותבין המכונה וכל השמו' הנשתנות על ידי חולי. לעולם כותבין דמתקרי ובלא חולי קשה להמצא שיהא לו שני שמות בלשון עברי אם לא בשתי שמות מדינות ועל ידי איזה סיבה, והנה מהררי"ק כתב, בתשובותיו דאף יהודא המכונה ליאו"ן דהיינו אריה ע"ש יהודה גור אריה. כמו שמנהג פשוט דכל ליב הוא נקרא יהודא. מ"ה אין כותבין המכונה ליאו"ן. אלא דמתקרי כי כל כינוי שבתלמוד משמע שאינו שם כלל כמו המכנה שם לחבירו וכו' דפרק הזהב. וכן הוא בע"ז ואבדתם את שמם לכנות לו שם. וכן הכינויין של שם וכו'. והאריך. ואני מצאתי בסדרי גיטין שיש לכתוב יהודא המכונה ליווא דהיינו ליב. ועיין לקמן בסימן ל"א באות הלמ"ד איך כותבין ליווא. אכן מאחר שהב"י להדיא מסבר סבר כוותיה, א"כ מי הוא זה שיחלוק עליהם בלי ראיי' לכתוב המכונה. ונ"ל דוקא בעניין זה שאינו משום קיצור השם או להחליף השם אלא הוא עניין ביאור על תועלת השם לד"א אבל אם הוא דומה קצת לשם המובהק כגון אשה ששמה שרה. בעריסה. וקורין אותה שעריל. וכן רחל ורעכיל. כמו שנכתוב לקמן בסימן כ"ו לאותם שכותבין שני שמות אין כותבין שרה דמתקרי שעריל. אלא המכונה והמכונה רעכיל או רעכלין וכן שלמן המכונה זלמן. אף שדומה קצת לעברי. ומה שכתב מהררי"ק מדכתב הסמ"ק. אבל אין צריך לכתוב יצחק דמתקרי חקין. וכן ציפורה דמתקריא פורה משמע דאי הוי צריך לכתוב הוה כתבינן דמתקרי אלמא משום שדומה לשם העברי כותבין דמתקרי לא נהירא כלל דאין לך כינוי גדול מזה כשמקצרין השם ומוציאין אותו מתיקונו ומכנין אותו בענין אחר וזהו גימגום השם וכינויו כעין כינוי נדרים שהוא קונם קונח קונס אלמא דכל כה"ג איקרי שפיר כינוי. ומהררי"ק לא דיקדק בזה. ומשמעות הסמ"ק אין ראיי' דשמא חקין ופורה היה ראוי להיות כל אחד שם בפני עצמו דחקין הוא כמו חקים. ופורה הוא מלה מלשון המקרא. ובכה"ג היה ראוי לכתוב דמתקרי. אלו אי לאו דברור להם דחקין ופורה אינם משמות אלא מקצורי השם הן. אבל לעולם. בשאר כיכוי' אפילו דומים קצת לשם העברי כותבין המכונה. והנה לזכר כותבין דמתקרי ולנקיבה כותבין דאתקריא באל"ף. וכ"כ מהררא"ו בכתביו בשם הסמ"ק. אכן מצאתי בליקוטים שיש לכתוב דאתקריה בה"י כי כן מצינו בתרגום של מגילה ונקראה בשם. וכמדומה שהוא תרגום ירושלמי. אכן במקום אחר מצאתי כתוב על הגה' זו. ואני המעתיק לא ראיתי כתוב בגיטין אלא דאתקריא באל"ף. ע"כ וכן עיקר מאחר שכותבין דיתבא באלף דקאי על עיר שהוא לשון נקיבה ה"נ כותבין דאתקריא באל"ף וכשכותבין המכונה אין חילוק בין זכר לנקיבה אלא בקריאותו של זכר קורין המכונה בסגול ולנקיבה המכונה בקמץ כמו שוטה שוטה. וכל היכא שיש כינוי לבעל. כותבין המכונה על הבעל אנא

פלוני המכונה בן פלוני. ואם יש כינוי לאביו. יכתוב אנא פלוני בן פלוני המכונה פלוני. ואם יש לכל א' וא' כינוי. יכתוב אנא פלוני המכונה פלוני בן פלוני המכונה פלוני. והיכא שכתב כינוי הבעל אחר שם האב פוסלו מהרי"ל ובתשובת מוהר"ר מאיר פדאו"ה הביאו וכן בדברי מהר"ר יוסף קאר"ו ואף שמצינו שאול בן קיש מלך ישראל היינו היכא דליכא למיטעי שהרי הכל יודעין שקיש לא היה מלך על ישראל. אבל בשם כינוי איכא למיטעי. ומ"מ נראה דלא פסלינן אלא כל זמן שלא ניתן הגט עדיין ולענין זה שצריך ליתן גט אחר כמעשה שהיה אצל מהרי"ל אבל בדיעבד אין קפידא ואפילו לכתחלה היכא דאיכא למיחש לעיגונא מאחר שאשכחן בקרא בכה"ג לא קפדינן. והיכא שכינוי של בעל שייך ג"כ אאביו. כותבין לכתחלה כינוי באחרונה אחר אביו וכן מצאתי בסידורי גיטין וכתב שיש לדמותו לשאול בן קיש מלך ישראל. ובמקום אחד מצאתי. היכא ששם הבעל אליקם בן אליקם שיש לכתוב אליקם המכונה גוצלק בן אליקם המכונה גוצלק ולא דמי לשאול בין קיש. דהתם בע"כ על שאול קאי ולא אקיש ע"כ מ"מ נ"ל כדעת הראשון והוא דעת רוב האחרונים ועיקר וטעם לדבר מאחר דאשכחן בקרא שהריחוק אינו מזיק וחוזר שפיר על הבן אף שכתוב אחרי האב, וכ"ש היכא דשפיר נופל על האב ועל הבן דקאי על תרווייהו. ולא נאמר דקאי על האב לחודי'. ועוד מאחר דיש להן כינוי אחד דומה לכהן או לוי שכותבין באחרונה וקאי אתרווייהו. וא"ל דשאני גבי כהן שמוכח שקאי עליו שהרי כשאביו כהן הוא נמי כהן. זה אינו דשמא חלל הוא. ואף שיש להשיב ע"ז לא אאריך כי עיקר ההלכה ומנהג כתבתי. וגם משומד שנהגו לכתוב וכל שום וחניכה אפילו במקום שאין רגילין לכתוב בלא זה היכא שנשתמד ויש לו כינוי. כותבין אנא פלוני המכונה פלוני וכל שום וחניכה דאית לי פלוני בן פלוני. ואם אביו משומד כותבין אנא פלוני וכו' בן פלוני וכל שום וחניכא דאית ליה. אם שניהם משומדים כותבין אנא פלוני בן פלוני וכל שום וחניכה דאית לי ולאבהתי העומד וכו' למשומד' אנת אנתי פלונית וכל שום וחניכה דאית ליך בת פלוני ואם אביה משומד פלונית בת פלוני וכל שום וחניכה דאית ליה. שניהם משומדים פלונית בת פלוני וכל שום וחניכה דאית ליך ולאבהתיך כו' ואם יש כינוי כות' בין הכינוי מוקדם ואח"כ וכל שום וחניכ' כדפרישית רבי בעל. ואף שחכם אחד מן האחרונים כתב שאין לכתוב המכונה גבי משומד כי גדול אחד נתן גט למשומד והיה שמו שמעון ולא כתב המכונה זימלין. אף שגדול אחד שסידר גט למהר"ר טעביל שגירש אשתו בת מהר"ר זימלין כתב בת שמעון המכונה זימולין. ודוחק לומר דפליגי. אלא בודאי גבי משומד שאני מאחר דלא נכתב כינוי שלו המכונה הנוס מ"ה אין מזכירין שום ניכוי וכוללין הכל בוכל שום וחניכה וכו' אבל כל האחרונים מסדרי גיטין

תפסו לכתוב המכונה היכא שיש לו כינוי וכן נראה עיקר. כי כ"ע ידעי שאין להזכיר שם גיות להדיא בגט. ואין כאן שום לעז בגיטין שלא הזכירו שם המומר:

סימן כא

דין משומד שכתוב בגט שם אבי אביו, היכא דאיכא למיחש לעיגונא כשר. אפילו לא ניתן עדיין. וכ"ש היכא דמוחזק לקרותו לס"ת בשם אבי אביו:

כתב מהרר"יב וז"ל שמעתי ממהר"י מרבורק שנשאל שאלה זו בימי חכמי אושטרייך אם יש לכתוב במשומד בן פלוני ע"ש זקינו או לא. והשיבו לענין קריאת התורה יש לקרותו אחר זקינו כמו בר בר חנה אבל בגט יש לכתוב שם היהדות וכל שום וחניכה. ושוב כתב נ"ל ישראל ברונא דאם כתבו שם אבי אביו דהוי בדיעבד גט כדאשכחן גבי רבה בר בר חנא וכן יראה לשון חכמי אושטרייך שהשיבו אבל בגט יש לכתוב שם היהדות וכו'. ולא כתבו אבל בגט צריך לכתוב שם היהדות כו' אבל הטור כתב וז"ל א"א הרא"ש בתשובה על א' ששמו יוסף בן שמעון ונשתמד אביו והבן היה לו לגרש ולא רצה להזכיר שם אביו וכתב יוסף בן שמואל שהגט פסול. שהרואה אומר אחר מגרשה כי שם בעלה יוסף בן שמעון וזה היה יוסף בן שמואל. ומסתמא איירי בכה"ג ששמואל היה אבי אמו או אבי אביו. דאם לא כן איך בא לשמואל וא"ת מפני שדומה קצת לשם אביו בהתחלתו. א"כ ה"ל למקרי שמעי' דיותר קרוב לשמעון ודומה לו בשלש אותיות וכ"כ מהרא"י בכתביו דבהכי איירי שהיה אבי אביו ומשום דבני בנים הרי הן כבנים היה שפיר קרא שמו כך ואפילו הכי פסול מפני הטעות אכן בתשובה עיינתי ולא מצאתי שפסלו הרא"ש אלא ששלחו אליו שחכמים התירו מעשה כזה. והוא כתב וז"ל ותמה אני על המתירין נהי דיכול לשנות שמו ולקרות לו שם אחר כדאמרינן שלשה דברי' מבטלין הגזירה וי"א אף שינוי השם כמו שמצינו גבי אברהם ושרה, אבל שם אביו האיך יכול לשנות וכו' א"כ מאחר שאינו חולק להדיא עליהם אלא שתמה דברי המכשירים עיקר. כי אינו משנה שמו כלל אלא שקאי אאבי אביו והרי ראוי היא שיקרא את עצמו כך לס"ת. אלא שבגיטין צריך לברר יותר אבל בדיעבד למה לא נכשיר כה"ג. ועוד מצאתי תשובות ישינות בשם רש"י ז"ל שבא מעשה לידו באחד שהיה שמו יוסף בן יעקב. ושינה שם אביו וכתב בגט יוסף בן שמואל לפי שאביו נשתמד והשיב רש"י מאחר שהחזיק עצמו במדינות לקרות לו יוסף בן שמואל והעלה שם אביו כך לפי דבריו הוי מוחזק שמו במדינה כך ומתקנות רבן גמליאל שנהג לכתוב בגיטין פלוני בן פלוני וכל שום דאית, לי ולאהבתי הרי הגט כשר. שלא מצינו שהצריכו חכמים לחקור אחר עדים לחזק שמו ושם אביו אלא על פי עצמו והרי הוא מוחזק מ"מ כתב אי לא מפני שנישאת וכדי שלא להוציא לעז הייתי

מסכים להכריח הרשע עד שיתן לה גט אחר אבל עתה אין השבון בדבר. אלא נסמוך על הדין כדת משה וישראל שהגט כשר. אלמא דרש"י הכשיר בדיעבד ואף שהיה מעשה זו אחר שנישאת וא"כ אפילו הוי גט פסול לא תצא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל. אכן לשון רש"י משמע דהגט כשר שהרי לא כתב לא תצא. אלא כתב שהגט כשר. ומה שהשיב אם לא שנישאת כו' היינו משום שהם היו מחמירים ורצו לפסול הגט. על זה השיב להם לולי שנישאת הייתי מסכים עמכם לכופו מפני הלעז שלא יוציאו על הגט וכן משמע הלשון שהרי לא כתב לולי שנישאת לא תצא הייתי אומר שהגט כשר כו'. אלא שהיה מסכים עמהם לכוף אותו לרווחא דמילת' אף שלא מן הדין כמו שכתב בסוף. ועתה אין השבון בדבר אלא נסמוך על הדין כו'. אלמא דהכי דינא. ואם היה מעשה בא לידי הייתי מכשיר בדיעבד אף אם לא ניתן הגט היכא דאיכא למיחש לעיגונא. ועוד אומר אני דכל זו מיירי שלא קראו אותו כך לס"ת. אבל היכא שקראו כך לס"ת בשם אבי אביו וחותם כך בשטרות אפשר אף הרא"ש מודה לזה שהרי הוחזק ממש והוי שמו ממש. וא"ל כמו שכתב הרא"ש שאין יכול לשנות שם אביו. אינו משנה שמו אלא שקורא את את עצמו בשם אבי אביו. ומאחר שראוי והגון כך לס"ת. א"כ פשיטא דכשר. ועיין לקמן פרק המגרש סימן כ"ו:

סימן כב

דין אפילו יש למשומד בשמדותו שם המצוי בישראל. אם לא נקרא כן בין היהודים אין להזכירו בגט. ואם נקרא כן גם ביהודים אפילו היה לו ביהודים שם אחר. כותבין השם הראשון דמתקרי פלוני וכו':

פסק כתב מהררי"ב היכא דקרו ליה בשמדותו גבריאל. אמרינן האיך יש לכתוב יעקב המכונה גבריאל או לא. מי דווקא היכא דקרו ליה לוקוס או הנוס דשמות מובהקים ומוכח מילתא לא כתבינן לר"ת אבל כיון דשם של נכרי הוא והוא נמי שם המצוי בישראל הוא ולא קפדינן וכתבינן או דילמא כיון דאיקרי בגיות לא מזכירין בתורת משה. ונ"ל דלא כתבינן בפירוש כלל כיון דבתוך היהודים לא קרו ליה באותו השם אין לכתבו כלל בפירוש. אבל אם קרו ליה ג"כ בין היהודים אחר שמד באותו שם כתבינן ליה וה"ה היכא שכבר היה שמו אברה' ונשתמד וקרו ליה יעקב ושוב נשאר שמו יעקב כותבין בגט יעקב דהא אחזיק ליה שלשים יום בזה השם. וכותבין אנא אברהם דמתקרי יעקב. נאם ישראל מברונא. ודבריו ברורים ואין צריכים הכרע:

סימן כג

דין להכרת שם איש ואשה סגי אפילו בעד אחד או על פי אשה וקרוב סומכין. וה"ה אם מראה כתבים או שטרות מהני ואם לא בעינן שלשים יום ולשם אביו לא בעי שום עדות ולא חזקה אלא סומכין על פיו:

שנינו בפרק גט פשוט. כותבין גט לאיש אעפ"י שאין אשתו עמו וכו'. ומפרש בגמ' שאין כותבין גט עד שיכירו שם האיש והאשה. ופריך וליחוש דלמא אזיל למתא אחריתי ומחזיק לשמיה כיוסף בן שמעון. וכו'. ופי' רשב"ם לתנא דמתני' דבעי מכירין למה כותבין גט לשום אדם. אעפ"י שאנו מכירים שמו והלא שמא ראובן בן יעקב זה מעיר אחת בא לכאן והיה שמו שמעון ועתה הרגיל והחזיקו שם שיקראו לו כאן ראובן לפי שרצ' לגרש אשת ראובן בן יעקב שבמקום פלוני. ומשני רב אחאי בר חנינא הכי א"ר כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו פי' הרשב"ם דכל כך לא היה מחליף שמו זמן מרובה פן יודע הדבר ואמרינן תו בגמרא לא אתחזיק מאי. אמר אביי דקרי ליה ועני רב זביד אמר רמאי ברמיותיה זהיר. ופי' רשב"ם ברמיותיה ידע ויזהיר לענות. הילכך אין תקנה עד דלתחזיק. והרי"ף והרא"ש השמיטו הא דלא אתחזיק מאי. משום דסבירא להו כרב זביד דאין תקנה אלא אם כן הוחזק. וכן דעת הרמב"ם בפרק כ"ד מ"ה מלוה. ומ"מ כתב לשם המגיד משנה בשם הרשב"א דלהכרת שם איש ואשה ואפילו עד א' ואפילו על פי אשה וקרוב סומכין דמילתא דעבידא לאגלויי היא וכן כתב בנימוקי יוסף בפרק גט פשוט בשם הרשב"א והרי"טבא. וכן מצאתי בשם אחרונים דאין צריכין שלשים יום אלא נאמנים אעדות כל דהוא. וה"ה אם מראה כתב שכתבו לו שטרות דמהני בפרט האידנא שמועט העם. ראוי להקל מאוד. שוב מצאתי. וכן כתב גדול אח' שנקרא מהר"ם וולד"א. ולענין שם אביו נהגו שיטו' להאמינו ע"פ:

סימן כד

דין מי שנשתנה שמו ע"י חולי כותבין שם השני קודם ועל שם הראשון כותבין דמתקרי. ואם כתב שניהם זה אחר זה בלא מתקרי כשר, ודוקא בשינוי שע"י חולי אבל אדם שיש לו שני שמות בלא חולי וכתב שניהם בלא מתקרי פסול ולעולם שם השני עיקר אפילו קורים אותו בשם הראשון ולא בשם השני. והיכא דנשתנ' שמו מחמ' חולי ונשלח גט למקום אחר טוב לכתוב שם השני ואח"כ שם הראשון בלא מתקרי, ואם כתבו שם השני קודם ובשם הראשון דמתקרי. ולא היו יודעים במקום הנתינה משם השני כלל פסול. אם לא שהחכם המסדר כתב לנותני הגט להודיע שנשתנה שמו ע"י חולי, ואם בדיעבד הקדימו שם הראשון ועל שם השני כתבו דמתקרי ונשלח הגט. אין לפוסלו. והיכא שלא

כתבו שם השני כלל כשר ואם כתבו שם השני ולא כתבו שם הראשון כלל והעולם אין קורין אותו בשם השני ונשלח הגט למקום אחר פסול ואפילו במקום שהוא דר פסול אלא אם כן עולה לס"ת בשם השני' לחוד אז אין לפוסלו אם ניתן בגט כאן. וכל מה שכתבנו מעניין שם השני היינו שהוקבע שמו בכך או שעולם קורין אותו כך אפילו במקצתו או שעולה לס"ת או שהורגל לחתום בשטרות. אבל אם לא הוקבע לו עדיין שם זה כגון שכתב גט בחליו צריך לכתוב שני גיטין אחד בשם הראשון ואחד בשם השני. וליתנם יחד, ואשה שנשתנה שמה ע"י חולי ואין קוראין אותה אלא בשם הראשון יש לכתוב, שם הראשון וכל שום וכו' והיכא שנשתנה שמו ע"י חולי ב' פעמים וגם היה לו כינוי. יכתב אחרון אחרון קודם. ואחר ג' שמות יכתוב המכונה וכו'. והוא שעולה לס"ת או חותם בשטרות בשם כול' ועוד חילוקים אחרי' מעניין כינויים שנשתנו אחר חליו:

פסק כתב מהרא"י בת"ה מי שנשתנה שמו מחמת חולי כמו יעקב אחר משה דכותבין בגט. יעקב דמתקרי משה וה"מ בסמ"ק שכת' ואדם שנשתכ' מחמת חולי אע"פ, שקורין אותו תדיר בשם הראשון. מ"מ שם השני עיקר וכותבין אותו קודם ע"כ האי כותבין אותו קוד' משמע לפום ריהט' דכותבין יעקב משה משו' דהכי נופל שפי' לשון קודם כלו' זה אחר זה אך כי דייקינן התם מוכח דקוד' ר"ל עיקר וממילא יהא הא כקוד' דלעיל מיניה דכתב אד' שיש לו שני שמות חלוקין ואחד מהם הוא עיקר יכתבו העיקר קודם. אנ' פלוני דמתקרי פלוני וכן אשה דמתקריא הא קמן דר"ל קודם עיקר והכי אשכחן נמי בגמרא פרק השולח אחא בר הדיא דמתקרי איא מרי. ובמרדכי מרים דמתקרי שרה. אמנם אם בא לחתום בגט ודאי די בזה שיחתום יעקב משה בן פלוני עד ואין צריך כלל לחתום דמתקרי. וכן ראיתי גדול אחד מן הזקנים חתם את עצמו ברייסקי חיים אליהו בן פלוני. וקרוב בעיני שראיתי גם בתשובת הקדמונים שיש מן הגאונים שהי' להם ב' שמות חתמו את עצמן בתשובה כיוצא בזה וטעם יפה לחלק בין כתיבת גט לחתימה. דבחתימה אם לא הזכיר שמו כלל אלא שחתם בן פלוני עד כשר. כדתנן בהדיא בהמגרש. וה"נ לא נהגו לחתום בשם כינוי אפי' אם יש לו חנינה ידועה ורגילה והיינו טעמא דפירוש שמות העדים בגיטין אינו אלא מפני תיקון העולם. אפי' לר' מאיר. דאמר עידי חתימה כרתי כדאיתא בהשולח בהדיא. והיינו טעמא משום דעדים ניכרים ע"י כתב ידן בלא פירוט משא"כ בהזכר' האיש בגט דכתב סופר הוא וק"ל וכדומה לי שנהגו באושטרייך אפילו בכתיבת שם האיש בגט היו כותבין יעקב משה ולא דאתקרי כלל ואפשר משום דמנהג במדינה ההוא שעולין כך לס"ת יעקב משה. עמוד יעקב משה בן פלוני כתבו ג"כ כדרך זה בגט. כדמשמע באשר"י פרק השולח דאזלינן בכתיבת גיטין בתר עלייתו

לקרות בתורה. מ"מ נ"ל עיקר כדכתיבנן לעיל ע"כ ובכתבים כתב נמי להדיא הכותב יעקב משה בלא מתקרי דלא פסלינן ליה כלל. ובעדים חותמין לכתחלה שני שמות יחד בלא מתקרי. ודוקא בחולה שנעתק משם זה אל שם אחר ומ"מ שם הראשון לא נעק' לגמרי ואדרבה כל העולם קוראים אותו בשם הראשון א"כ אותן שני שמות הוין כשם אחד דשייכי אהדדי ששם אחד הוא המורגל בו והוא מילדותו. והשני שבא לו במקרה ע"י חולי שהי' צריך לשנות שמו אבל שאר שני שמות דלא שייכי אהדדי וכתב שניהם בלא מתקרי נראה דפסול שהוא כשינה שמו שהרי אין לו שניהם כאחד וקורין אותו בזה או בזה וא"כ יאמרו אדם אחר הוא שיש לו שני שמות כאחד. ומה שכתב מהרא"י שכשר בלא מתקרי היכא דנשתנה שמו ע"י חולי ולא חילק בין קורין אותו בשם השני או לאו קורין אותו כלל בשם השני כרוב שמות' הנשתנים ע"י חולי שאין קורין אותו כלל בשם ואפילו הכי עיקר דחשבינן שם השני בבא במקרה ע"י ינוקי כמו קרה לי פסוקיך שהוא סגולה כמו נבואה וקדמוני' סמכו ע"ז ואמרו ששינוי השם הו' מן המבטלין גזר דין של אדם וא"כ לעול' הוא עיקר. ואפילו היכא ששולחין הגט למרחוק ובמקו' הנתינ' לא יודעין מזה השם שניתן לו ע"י חולי שכתב במהררי"ק דבודאי שם הנתינה עיקר וכותבין אותו מקודם. ואומר מה שכתב מהרפ"א בהג"ה סמ"ק דשם השני שבא ע"י חולי קודם, לא דיבר בזה כלל לא נהירא לחלק גם לא נהירא כלל כמו שכתב הוא שיכתוב שם הנתינה מקודם ושם השני יכתוב דמתקרי' איכא למיחש ללעז שהרי לא נקרא בשום מקום ואינו דומה למי שיש לו שני שמות כו' שנקרא בשם הכתיבה כך וא"כ יאמרו שאיש, אחר הוא דמתקרי הכי ואם היה בא מעשה לפני הייתי מצוה לכתוב שם השני עיקר ואח"כ שם הראשון ולכתוב שניהם יחד בלא מתקרי כי אז ירגישו העולם ששם הראשון הוא במקרה לו ע"י חולי. דאל"כ אין דרך להיות לאדם ב' שמות כאחד ואף שדעת מהרי"ק רחוקה מזו. ובפרט שהרחיק סברא זו שיכתבו שני שמות בלא מתקרי וחשבו לפוסלו. דעת מהרא"י עיקר שאין לחוש בזה גם לעולם שם השני שבא ע"י חולי קודם ומדבריו אל תסור כי היה גדול ומופלג בימיו וראה מעשה וקבל הלכה. וידע לתוכן מאופני מנהיגי שלו לומדי אשכנז ואושטרייך שהיו חסידים ובעלי מעשה. ולענין דיעבד נ"ל אם היו כותבין שם השני קוד' ובשם הראשון דמתקרי ולא היו יודעין מזה השם כלל במקום הנתינה כגון שמזמן קרוב נשתנה שמו ע"י חולי נראה דפסול שהרי לא ידעינן משם הראשון אם לא שכתב החכם המסדר גט זה לנותני הגט להודיע להם שנשתנה שמו ע"י חולי. ואם כתבו בדיעבד כדעת מהרי"ק שהקדימו שם הראשון אין לפוסלו בכך דשם הראשון לא גרע מחניכה וכו'. וחניכה דכשר שהרי עדין קוראין אותו בזה השם

ומה שכתב דמתקרי על שם השני ואינו נקרא כן אין לפוסלו בכך שהרי נקרא כן במקר' והוקרה לו שם מן השמים ועולה כך לתורה או חותם שמו בשטרות גם אינו כ"כ לעז שבמקום שנותנו יאמרו אולי הוא כן נקרא במקום אחר. והיכא שלא כתבו שם השני כלל נ"ל ג"כ דכשר דלא גרע מחניכה וכו' וכן כתבו כל האחרונים. אכן נראה שאם כתב שם השני ולא הזכיר שם הראשון כלל והעולם אין קוראין אותו בשם השני ונשלח הגט במקום אחר שהוא פסול ואפילו במקו' שהוא דר יש לפוסלו בדיעבד אף שהו' עיקר ועולה כך לס"ת וא"כ העול' יודעי' בו מ"מ איכא למימר מאחר שהוא עולה לס"ת בשם של שניהם וכאן לא נכתבו שניהם א"כ איש אחר הוא והוי שינה שמו ממש אלא אם כן שעולה לס"ת בשם השני שאז אין לפוסלו אם ניתן הגט כאן. וכל מה שכתבנו כשנשתנה שמו מחמת חולי היינו שהוקבע שמו בכך או שהעול' קוראין אותו כך אפי' במקצת או שעולה כך לס"ת או שהורגל לחתום בשטרות, אבל אם לא הוקבע לו עדיין שם זה ורצה לכתוב הגט בחליו נראה שיש ליתן שני גיטין א' בשם הראשון ואחד בשם השני וליתנם יחד וכן נמצא בס"פ עץ החיים בשם מרפ"א שהיה נותן שני גיטין לאחד שהיה חולה והחליפו שמו בחליו והיו קוראין אותו בשם הראשון לגמרי וכו' ובע"כ איירי בכה"ג שלא הוחזק עדיין בקריאת ס"ת ובחתימת שטרו' ומהשתא לא תקשה מדברי מרפ"א הנמצא בס"פ עץ חיים לדברי מרפ"א הנמצא בסמ"ק ששם השני הנשתנה בחליו שהוא קודם אלא כדפרי' וכ"כ מהרי"ק וכתב עוד שנמצא כתוב שאשה ששמה רבקה ונשתנה שמה מחמת חולי ונקרא' חנה וכל העולם קוראין אותה רבקה בשם הראשון שאין לכתוב שם חנה בגט כלל. ופשיטא דשם רבקה לא גרע מחניכה הנזכרת וידוע שכתבו הפוסקים דסגי באותה חניכה לבד ואפילו לכתחלה והיינו טעמא מאחר שלא הוחזק' בשם השני במידי מאחר שהיא אשה ובמה אפשר לה להחזיק בשמה השני אם לא שקוראין אותה כך. ומ"מ לבי אומר לי לכתוב רבקה וכל שום וחניכה דאית לה כו' שהוא דבר כולל כל הספיקות. והיכא שנשתנה שמו ע"י חולי שני פעמי' מצאתי כתוב בסידרי גיטין מעשה שהיה באיש המגרש שהי' לו שלש שמות כי נחלה שני פעמים וגם היה לו כינוי והי' כתב בגט כך אנא משה דמתקרי' יעקב דמתקרי' שמואל המכונה הנבון בן שמואל הכהן והיה שם מוהרר נתן ובנו מהר"ר אליעזר ומה"רר ז"ק ומהרר"יו ולי הקטן מסופק בודאי שם האחרון יכתוב קודם שהוא העיקר. מיהו באותן שני שמות הנכתבים בראשונה איזה מהן קודם. ע"כ. שוב מצאתי בהג"ה שכתוב ע"ז דלעולם שם האחרון קודם וכן עיק' ונר' דוקא שנקר' בשם כול' לס"ת או שהורגל בחיתו' שטרו' בשם כולן כדפרי':

כתב מהררי"ב הר"ר בנימן כ"ץ הראיני קבל' זו בנימוקיו משה המכונה ליוא דמתקרי' יצחק המכונ' לעבליג. ונ"ל ישראל דמשה הוא שם של חוליו ואח"כ קראו לו שם כינוי אח' וקראוהו ליווא מתחל' קראוהו יצחק וכינויו לעבליג. אבל לאחר חליו, לא קראוהו כלל לעבליג, דא"כ ה"ל שני כינויין וה"ל המכונ' ליוא והמכונה לעבליג. אבל נ"ל ישראל דא"צ לכתוב שני פעמים לעבליג אלא יכתוב כך משה המכונה ליווא דמתקרי יצחק והמכונה לעבליג וע"כ דכתב וי"ו בראש התיבה ע"כ קאי ג"כ אמשה דאי איצחק לישתוק מוי"ו וע"כ אמשה נמי קאי וג"כ איצחק דאי אמשה לחודא יכתוב משה המכונה ליוא והמכונה לעבליג' וכן דעת מהר"ר ישראלין משה דמתקרי יהודא והמכונה ורומן משום דאף לאחר חליו כשקורין לו משה היו מכנן לו ורומן דאי לאו וי"ו בראש התיבה הי' משה דוקא. מתחלה כשהיה נקרא יהודא היו מכנין לו ורומן ולא עתה. וכן בגט שסידר מה"ר אנשל היה כותב שלמה דמתקרי משלם המכונה זלמן בלא וי"ו בראש התיבה יען כי לאחר חוליו כשקראוהו שלמה לא מכנין לו זלמן ע"כ:

סימן כה

דין נשים ששמן שערלין או שערכין וכל כיוצא בזה ונקראו כן מן העריסה ולא קראו אותה שרה אפילו בעריסה. אז אין לכתוב כלל שרה רק שעריל או שערכין ואם כתב שרה פסול. ואם נקראת בעריסה שרה ואח"כ קראוה שערלין או שערכין א"צ לכתוב רק שערכין או שערלין ומ"מ שרה נמי כשר לכתחלה מאחר שנקראת כן בעריסה:

פסק כתב מהררי"ב בתשובתו וז"ל ברוך אתה לשמי' אהובי ידידי האלוף מוהר"ר זנוויל על דבר הגט שכתב וז"ל אתתא אחת ששמה שערכין ונקראת אחר זקינתה ששמה שערלין ושם אחת היא שערכין ושערלין דעתי לכתוב בגט שרה אע"פ שמעולם לא נקראת שרה ואפילו פורתא אין קוראין לה שרה גם זקינתה לא היו קוראים אפילו פורתא שרה עכ"ל. דע אהובי שאין דעתי מסכמת עמך כלל וקרוי בעיני שינה שמה ממש כאשר אודיעך מעשה היה פה ברעגנשבורג והיה אצלינו מהרר"ז קיצינגן ומהר"ר בענדיט ומהר"ר יונה י"ץ ויתר לומדים. באשה אחת ששמה היה שערלין ובאו לכתוב שרה המכונה שערלין ודרשתי באמה שנקראה ג"כ שערלין ולא שרה ג"כ נקראת בעריכם שערלין אחר זקינתה והסכימו עמי דלא יכתבו רק שערלין ולא שרה כלל ולא שרלין רק שערלין, אח"כ שלחתי לניאושטט למהרר"י כ"ץ והשיב לי וז"ל אם נקראת האשה מעריסתה שערלין למה יכתבו שמה שרה פשיטא דהוה כמו שינה שמה עכ"ל. והשתא אפילו כתב שרה המכונה שערלין חשוב לי' כמו שינה שמה שרה לחודה דלא נקראת בה כלל לא מיבעי' דהוה שינה שמה ואפילו בדיעבד פסול כיון דלא היא ולא זקינתה

נקראת שרה אפילו פורתא. ותמיהני טובא הרי ע"כ שני שמות הן שהרי כמה נשים יולדות אחת קרי לה שרה ואחת שערלין ואנן בעינן ידים מוכיחות וכיון דלא מתקרי שרה למה תכתוב שרה הרי פרק השולח דרובה קרו לה מרי' ופורתא שרה אע"ג דכתב שרה וכל שום וחניכ' פסול אפי' דיעבד מדאמ' מרי' וכל שום וחניכ' ולא שרה וכל שום וחניכה וכן כתב המיימוני פ"ג כתב השם שאין יודעין בו ביותר וכתב וכל שום וחניכה פסול וכן כותב כאן רעכלין ולא רחלין ולא רחל וכ"כ מהרי"ץ על שמות הנשי' שרלין רעכלין חנלין מנלין שרלין יש לכתוב שרה וחנלין חנה ורעכלין רחל ואין ספיקא בו וכו'. אכן נרא' בעיני תשובת מהרי"ב עיקר שהיו כמה חכמים בצוותא חדא ועלה הסכמת כולן לכתוב שערלין ולא עיקר השם כי האשה אינה עולה לס"ת ולא קפדינן בעיקר השם כמו שחילקנו בסימן כ"ט וגם הוא העיד בשם מהר"ר יעקב ווייל שכך נהג. שוב עיינתי בכתבים ומצאתי כתוב וז"ל אשר כתבת משערלין פשיטא לי דהיינו כמו יצחק חקין פי' ואין צריך לכתוב שניה' ומה בכך אם ישתכח שם שרה רגילות הוא שכינויים כאלו ישכחו שם המובהק בנשים שאין קורין אותן לעלות בתורה ע"כ. ומדברים אלו ירא' אפילו היה שמה שרה אחר זקינתה מ"מ מאחר שכל העולם אין קוראין אותה אלא בחניכ' שערלין או שערכין דיש לכתוב הכי ובודאי הוה כמו חניכת' שבירושלים שנקיי דעת היו עושין כך לכתחלה כדפרי' לעיל סימן י"ד ומ"מ שרה נמי כשר אף לכתחל' דשם המובהק לכ"ע כשר ואין שייך לכתוב המכונ' שערכין דהוי כמו יצחק חקין אבל אם לא הוי קוראים שמה בעריסה שרה אחר זקינת' וכתב שרה או אפילו תרווייהו הוי שינה שמה ופסול וכן נראה כה"ג שארקא וסירקא שאם נקראו בעריס' שכך כותבין בגט וכותבין בשין ולא בסמך לפי שהוא קרוב מאוד לשרה והא ראיי' שאם הי' שם עריסתה שרה ונקראת שארקא או שירקא שאין כותבין כלל המכונ' לפי שהן מעין שם המובהק. והיכא ששמה פערלא אין לכתוב כלל מרגליות וכן איפכא כי יש קבלה ששני שמות הן. ואם בא במקרה ששם העריסה היה מרגליות וקורין אותה פערלא בודאי אם לא היו כותבין אלא פערלא לחוד פשיטא הוי כשר להינשא אף לכתחלה דלא גרע משם חניכתו וכ"ש כה"ג דכ"ע לא ידעי בו אלא משם פערלא לחוד ולא משם עריסתה ולכן אם לא היו כותבין אלא שם העריסה מרגליות לחוד נרא' דהוי כמו שינה שמה ממש ואינו דומה לשרה ושערכין דחד הבר' הוא ומ"ה אפילו כתבו שרה לחוד כשר אבל הכא שני הברות ומשפחות חלוקות שיש משפחה ששם הנשי' מרגליות ויש ששמן פערלא ומ"ה נראה נמי דלכתחלה יש לכתוב מרגליות דמתקרי פערלא ואף שגבי שערכין כ' אפילו לכתחלה לא בעי למיכתב שם העריסה שם שרה שאני התם דהעבר' אחת היא

וכ"ע ידעי דחד הוא כדפרי' משא"כ בנדון דידן ואיכא למיח' שמא יודע דשם עריסה היה מרגליות ואיכא למיחש ללעז אבל פשיטא דליכא למיחש כלל לענין דיעבד כדפרישית כתב מהרי"ב שאלוני מנורבערג. שם אשה צריט. אם יש לכתוב צאריט באלף או צרינו או צריוה ומצאתי גט בנורבערק וכתיב בו צרינו ותו לא. (עם מהרז"ק) אבל בשמה גיטיל בשוריק יש לכתוב גוטיל ואם שם האשה גויטמש לכתוב גוטא באלף בסוף וכן יוטא במלאפו"ם אבל בשם האיש גוטקינד יש לכתוב בחד תיבה ולא יפסיק בנתים ולא לכתוב גוטא קינד ב' תיבות וכן ליב קינד ולא יכתוב ליבא קינד אלא כשהוא חד תיבה כגון ליבא ודומיהן ואם שמה גיטיל לא יכתוב גוטלין אלא גוטל ואין כותבין גוטיל ביו"ד וכן אם שמה גוטלין לא יכתוב גוטל וצריך שיאמר לה בפני עדים. ויש חילוק גוטא נוטל גוטלין וכן יוטא יוטל יוטלין אשה שמה גימל וכתבנו נימא כי כן נקראת בעריסה ע"ש:

סימן כו

דין דיקדוק בשמות האשה ודין שם מירוש אי ידוע ששם העריסה היה מרים או שנקראת ע"פ האבות אז יש לכתוב מרים המכונה מירוש אמנם אם אי אפשר לידע שם אבות והעריסה אז כותבין מירוש לחוד:

פסק כתב מהררי"ב בתשובה אשה שנקראה מירוש אי ידעינן ששם העריסה היה מרים או שנקראת על פי האבות דשמן מרים אז יש לכתוב מרים המכונה מירוש אף שנגזר ממרים כמו אברהם המכונה אברוש וכך עשיתי מעשה אמנם אם אי אפשר לידע שם האבות ושם העריסה אז כותבין מירוש לחוד דאי כתבו מרים גרע טפי דלמא לא היה שמה מרים והיינו כדלעיל ע"כ והנה מה שכתב שכותבין מרים המכונה מירוש יפה כתב ולא מטעמא דיליה שכתב שם לחלק בין יצחק חקין משום שכל יצחק בימיהם היו קורין חקין וכל חקין היה עולה לס"ת בשם יצחק מה שא"כ בנדון זה שהרבה נקראים מרים ולא מירוש זה אינו דמי הוא הנביא שהגיד לו שכל יצחק היו קורין חקין ומהרא"י לעיל נמי כתב דשערלין ושרה הוי כמו יצחק חקין אע"ג דלאו כל שרה נקראת שערלין ומ"מ נראה דיפה פסק גבי מירוש שאינה כ"כ העברה אחת עם מרים ואף שיצחק חקין ג"כ אינו העברה אחת. מ"מ כשכותבין יצחק לחוד אין כאן דמיון לעז שיאמרו הוי שמו חקין ואיש אחר הוא שהרי כל חקין היו קורין לס"ת יצחק ואפשר כך היו חותמין בשטרות אבל גבי אשה שאינה עולה לס"ת וחותמת בשטרות לא נוכל לידע בברור שכל שם מירוש שבא ממרים ע"כ חוששין דשמא שם אחר הוא לגמרי אבל שערכין ושערלין הברתה קרובה לשרה טפי וגם קרוב הוא בפי כל שערכין ושערלין באו ממקור שרה אף שלא נוכל לסמוך על זה כדפרישית לעיל דשמא שם אחר הוא. מ"מ רובא דרובי כך הוא

שנקראי' כן ע"ש שרה ומ"ה היכא שידוע שהיה שם האבות שרה או נקראה כך בעריסה אין צריך לכתוב אלא שרה ולא שערכין וכו', אבל במירוש אינו מבורר כל כך. וכתב עוד ראי' לדבריו ממה שכתב במרדכי הארוך דבילא אין צריך לכתוב בילטא. אבל משמע בילא כותבין ולא בלהה אע"ג דמשמע שנגזר בילא מבלהה ואולי בילא על שם נוי ויפוי הו' כמו בלשון כנען ואילו מירו' נמי כמו כן ע"כ:

שמעתי ממשה לורך כשגירש אשתו ובא לפני מהרי"ל והיה שם אביו כינוי זלמן ובלשון הקודש שמרי' ולא היה לו שום שם אחר והי' תמי' מהרי"ל דאין מצוי לקרות זלמן שמרי' והי' ירא שמא יש לאביו נמי שם אחר כגון שלמה או יקותיאל שרגילין לקרות בשם הקודש זלמן וצוה מהרי"ל לשנים לילך לבית החיים במגנצ"א ושם היו נטמנים אותה משפחת ומצא אבי אבי אביו גם שמו שהי' ניכר ששמו זלמן ונחרט במצבה שלו שמרי' ואז ניתן הגט ושאלו למהרי"ל מ"ט דלפעמי' נשתנ' השם הלעז לכמה שמות בלשון הקודש כגון זלמן נמצא שם הקודש שלמה יקותיאל משלם שמרי' וכהנה רבות והשיב דודאי כל שם לעז יש לו חד שם הקודש מדינא אלא לפעמים האיש ואשתו מחולקים בקריאות בניהם כל א' וא' ממשפחתו ולפעמי' נעשה פשרה ביניהם דהלעז נקרא ע"ש משפחת האשה ושם הקודש על שם משפחת האיש או איפכא וגם אני הקטן ידעתי לזקיני הר"ר מנחם ציון היה לו בן ושם אביו מהר"ר מאיר ושם חמיו מהר"ר אור"י והיו מחולקים בקריאת הבן וקראוהו שניאור כלומר שני אור, מאיר הוא אור. ואורי אור. ודין שלמה המכונה שלומקא או שלומיצא אין צריך לכתוב כלל עיין לקמן בסימן ל"ב ודע שכל קצורי השם אעפ"י שאין כותבין אותן במקום דאיכא תרי יוסף בר' שמעון כותבין כמו שכת' מהרא"י בכתבי' גבי יעקב ויעקיל וה"ה לכל השמו' האלו ודומיהן:

סימן כז

דין דאין צריך לכתוב אברהם המכונה אברוש. וכן אין לכתוב אברהם המכונה עברלין וכן יצחק המכונה אייזק. אכן היכא דקורא לס"ת שלתיאל וקורין לו ב"א אייזק צריך לכתוב המכונה אייזק וכן כותבין שלמה המכונה זלמן וכן מנחם המכונה מענדיל:

פסק לענין כינוי אברוש שכתב במהררי"ב דיש לכתוב אברהם המכונה אברוש לא נהירא כלל כי העברה אחת להם. וגם כל ג' אותיות ראשונות דומות לשם העיקר. וגם ידוע שכל אברוש קורין לס"ת אברהם וכן מצאתי להדיא וגדולה מזו כתבו שאין לכתוב אברהם המכונה עברלין ואף שאינה כל כך העברה אחת. מ"מ מאחר שקרוב ללשון העברי וגם שם העברי בא מאברלא שקרוב לאברהם גם ידוע שכל עברלין עולה לס"ת בשם אברהם וכן חותמין בשטרות הוי כמו יצחק חקין ואמת דלא בעינן להיות העברה אחת כי אם

גבי שמות הנשים שאינן עולין לס"ת ומ"ה לא בעינן לכתוב יצחק המכונה אייזק כן הסכימו כל האחרונים אף שרב צרפתי אחד החמיר וכתב המכונה אייזק מ"מ חלקו עליו האחרונים ואמרו מאחר שהוא יצחק ממש אכן היכא דקורין לס"ת שלתיאל וקורין לו בני אדם אייזק אז צכיך לכתוב המכונה אייזק וא"ל אם כן מאחר שאינה מוכח שבא השם מיצחק ואינה העברה אחת אם כן אמאי אין כותבין יצחק המכונה אייזק. ונראה לתרץ דאזלינן בתר רובא ורובא דרובא לא תמצא אייזק כ"א מיצחק ושלתיאל שקורין אייזק הוא מיעוט דמיעוטי ומשו' הכי שלמה המכונה זלמן כותבין כי הכינוי של זלמן אינה מבורר כלל. דלפעמים הוא כינוי לשלמה ולפעמים הוא למשלם ולפעמים לשמריה ולפעמים ליקותיאל. ומשום הכי כותבין נמי מנחם המכונה מענדיל כי לפעמים הוא כינוי לזכרי' וכן כל כדומה לזה. תן לחכם ויחכם עוד. מצאתי כתוב בליקוטי גיטין וז"ל אולי יאמרו שאותן שקוראין אותו מן הוא שמו מנשה או מנוח. וא"כ אותו שכתוב בגט מנחם הוא איש אחר:

סימן כח

דין היכא דשם המגרש מן. ולס"ת נקרא מנחם יש לכתוב מנחם דמתקרי מן. ובקלונימוס לכתוב המכונה קלמן. אפילו גבי אבי המגרש. וגם יש לכתוב יעקב המכונה יעקל. אפילו בשם אכי המגרש. וכ"ש במגרש עצמו במקומות שנמצא הכינוי יעקל לאליקים.

פסק מהרי"ב היכא דשם המגרש מן ולס"ת קורין אותו מנחם. נראה לי שיש לכתוב המכונה מן או דמתקרי מן כיון דנגזר מן ממנחם שייך למכתב דמתקרי. ואע"ג שמן הוא כמו ציפורה פורה. מ"מ יש לחלק שאין לחבר פורה אלא אות להשלים ציפורה וכל פורה נגזר מציפורה אבל מן הוא גם כן שם כינוי למנשה למנוח. ואם כן אי כתב בגט מנחם לא מוכח מי הוא ולא הוי ידים מוכיחות כי אולי יאמרו שאותן שקורין אותו מן הוא שמו מנשה או מנוח ואם כן אותו שכתוב בגט מנחם הוא איש אחר. וק"ל בהמגרש ופרק קונם דבעינן ידים מוכיחות. הלכך יש לכתוב המכונה מן או דמתקרי מן. ונראה שטוב יותר לכתוב דמתקרי כיון שהוא תיבה דכתיבא בתורה וגם היא בקריאתה שם דבר שנאמר ויקראו שמו מן. ואולי אפשר שגם לאדם קורים לו מן. משום הכי נראה נמי דלא סגי במנחם לחודי'. והנה אותו המגרש הי' לו אביו והיה שמו קלונימו' וקורין לו קלמן והסכימו חכמי רינו"ס עם מהר"ר זיסקינד ז"ל לכתוב המכונה קלמן כיון שאינו סמוכי' יחד בתיבה קלונימוס שוב כתב דראוי לכתוב כינוי מן בתוך הגט אע"פ שהו' קיצור של מנחם דלא זו דלא ידעינן אי כינוי הוא לשם אחר למנוח למנשה אלא דלא ידעינן אי

כינוי הוא מאחרי השם כמו נחמן וכן בלשון אשכנז נמי קלמן שלמן כמו ברעגנשבורג שלמן ולס"ת קורין לו יועץ וכתיב נמי בתור' שלמן ולשון אשכנז נמי זלמן אם כן לא ידעינן האי מן אי קיצור בתראי של שם הוא כמו יצחק חקין ציפורה פורה או לפני השם הוא ממנשה או מנחם הלכך צריך לכתוב המכונ' מן כדפרי' ולא דמתקרי מן דלא ידעינן אי נגזר מעברי או לשון אשכנז לפניו או לאחריו הלכך הסכמנו לכתוב המכונה מן. וגם לא הסכמנו לכתוב המכונה קלמן גבי' אבי המגרש לפי שמהר"ר זיסקינד הצריך לכתוב גבי אבי המגרש קלונימוס המכונה קלמן ומהרז"ק מנו"ר לא כתב המכונה קלמן כמו יצחק חקין והוא. הוה בתראי ובקי בגיטין הלכך באתי כמכריע גבי מגרש גופא לכתוב המכונה קלמן כדברי ממהר"ר זיסקינד ז"ל וגבי אבי המגרש לא יכתוב קלמן כמו מהרז"ך כיון דכתב באבן העזר דגבי אבי המגרש אין להקפיד ויש בו להקל וכן עשיתי מעשה. נאם ישראל מברונא. והנה מה שכתב דצריך לכתוב הכינוי מן יפה כתב דאינו כל כך מוכרח שהוא נגזר מן מנחם דשמא מאיש אחר הוא וכ"ש שיש לכתוב המכונה מניס. אבל מה שכתב לכתוב המכונה ולא דמתקרי לא נהירא לי שהרי מלה עברית היא ושם עברי הוא ולמה נאמר שהו' נגזר מלשון אשכנז דלא ידעינן ולא ניזל בתר גופא דשמא שהוא שם בפני עצמו ולענין קלונימוס לא נראה כלל דבריו דמה בכך שאינם סמוכים בתיבה של קלונימוס מ"מ לא גרע מיצחק חקין דאינו דומ' אלא בשתי תיבות אותיות אחרונות וכ"ש אייזק שהו' רחוק יותר אלא מ"מ מאחר שיודעי' שכל חקין ואייזק היו קורין לס"ת יצחק בדמיון כל דהוא סגי ה"נ גבי קלונימוס וקלמן והי' קשה בעיני לחלוק על הגדולים שהורו לכתוב קלונימוס המכונה קלמן עד שמצאתי תשובה בשם הגדול מוהר"ר ווייבוש וז"ל מה שכתבת לי שכתב לך מהררי"ב מקלמן וקלונימוס לא נתיישב אל לבי וכל אחד עושה לו סברת הכרס כמו שיחפוץ כי מה שייך לחלק אם האותיות קרובות או רחוקות אם ידוע לכל שאין הכינוי שייך כי אם על אותו שם הקודש כדרך זה שאין קלמן נקרא אלא אותו אדם הנקרא לס"ת קלונימוס אם כן מאי נ"מ אם אותיות שם הקודש מרוחקות בשם הכינוי אם לא משו' חשש בני אדם כגון נשים וריקים שאינם שומעין שנקראו לס"ת קלונימוס ולדידהו הוי שם אחר לגמרי כי שם קלונימוס נעלם מהם. אם כן ה"ה נמי במקורבות והיינו טעמא שכתב האשר"י דמשום הכי כותבין וכל שום וחניכה משום העכו"ם שמשנים קצת בדבר מועט שמות היהודים. אך בברור נראה לי שינוי גדול הוא מחמת היפוך האותיות כי הנו"ן והמ"ם מהופכים ובלשון העברי משנ' פירוש התיב' הרבה לפי היפוך האותיות וכו' והאריך והוא עיקר מאחר שנתהפכו האותיות ולא בנהו קלנם אם כן נראה ששם אחר הוא לגמרי ולכן נראה לכתוב המכונה

קלונימוס אף לגבי אביו. ותמה אני על מהררי"ב נהי דלא מחמירין כולי האי גבי אביו היינו היכא דלא ידעינן. אבל היכא דידעינן אמאי לא נכתוב נמי מתקנת ר"ג כמו שתקן וכל שום כו' מפני הלעז ה"ה אשם אביו מפני הלעז וגרע מאילו לא כתבו לגמרי וכמו שכתבנו לעי' סימן ט"ז ועוד הקצרה ידינו לכתוב המכונה הלא אין שום חשש בעולם אם כותבין המכונ' אעפ"י שאינו צריך אבל היכא דלא כתבינן איכא למיחש ללעז ובפרט לפי הכרעתו שצוה לכתוב על שם של עצמו המכונה קלמן א"כ לגבי אביו איכא לעז שהרואה אומר מאחר שהדרך לכתוב המכונ' קלמן ובכאן לא נכתב בודאי כן איש אחר הוא שלא יכונה בשם קלמן. שוב מצאתי שמהרי"ל היה כותב יעקב המכונה יעקיל וגבי שם אבי המגרש לא היה כותב המכונ' וזהו סברת מהרי"ב מ"מ הנרא' בעיני כתבתי גם נרא' בעיני שלא לכתוב כלל המכונה דלא גרע מיצחק חקין וכן מצאתי כתוב בתיקוני גיטין אלא שכתב אח"כ שבמרדכי ארוך בהלכות גיטין שמ"מ נהגו לכתוב המכונה יעקל ע"כ ונ"ל דהאי טעמא מאחר שאליקום הוא נמי מכונה יעקל. א"כ לא מוכח בגט מי הוא כי יאמרו שזה הוא. אינו הבעל דאי היה הבעל הי' שמו אליקום שהרי הוא מכונה בשם יעקל. ודומה לשלמה שכותבין המכונה זלמן כדלעיל אכן במקומו' שלא נמצא כינוי יעקל לאליקום אזלינן בתר רובא ולא כתבינן כלל המכונה כדלקמן בסימן ה':

סימן כט

דין היכא דנקרא שלמן בשי"ן ונקרא לס"ת שלמה. יש לכתוב שלמה דמתקרי שלמן בלא וי"ו וכן ראוי לכתוב מנחם דמתקרי נחם בלא וי"ו. ואם נקרא בלשון בני אדם נחום בחולם וכן שלמון יש לכתוב בוי"ו.

פסק היכא שנקרא בכינוי שלמן בשין ונקרא לס"ת בשם שלמה, נראה דיש לכתוב שלמה דמתקרי שלמן אף דכל שלמן בשין הוא בשם שלמה. ונמצא בשם מרדכי דאין צריך לכתוב. אכן מאחר דמצינו שם שלמן בפני עצמו. אם כן אינו ברור שמגזרת שלמה הוא ושמא שם בפני עצמו וצריך לכתבו ומשום הכי תמה אני על שמצאתי בליקוטי גיטין דיש לכתוב שלמה המכונה שלמן כי זה לא יתכן דאי חשבינן לכינוי אם כן אין צריך לכתבו דהא בודאי משלמה היא אי לאו דחיישינן ללעז שיאמרו דשם של עצמו הוא אם כן שם הכתוב בתורה הוא וצריך לכתוב דמתקרי שלמן בלא וי"ו אף שבתורה כתוב בוי"ו שלמון. מ"מ אין לכתוב שלמון חדא דשמא בא משם שלמה שהוא בלא וי"ו ועוד שלמון נמי מצינו שנקרא בשם שלמה בשי"ן בלא וי"ו. וגם את"ל שהוא משם שיש לו וי"ו מ"מ תוכל לקרוא אותו בחולם כמו שאפרש וכן ראוי לכתוב מנחם דאתקרי נחם לפי שמצינו נחם שם בפני עצמו הוא. ואף שכל נחום שבתורה ובתלמוד כתוב בוי"ו

נחום. מ"מ אף בלא וי"ו תוכל לקרות נחם בחולם כמו יעקב שהוא בלא וי"ו לאפוקי אם כתב דאתקרי נחום שמא לא מקרי נחום בחולם והוי שינוי השם. ומ"מ אם נקרא בלשון בני אדם בחולם נחום וכן שלמון יש לכתוב הכי שהרי כך מתקרי:

סימן ל

אהובי וידידי שארי מהר"ז יצ"ו ועשיי"א. על ספיקא החדשה שהחזן אמר שקרא אותו לס"ת אהוביה בשבא ואהובייה בשני יודין והו' שינוי שע"כ נקודות הבי"ת נקרא בחירק דע אהו' שזה גוטליף ספר לפני הדברים כאשר אבאר. אח"כ קראתי לפני בני יצ"ו אשר שמו. יעקב ליווא ואמרתי לו אמור דבריך בפני בני כאשר אמר' לי וכן עשה אמר שאביו ז"ל צוה לו בפירוש לחתום שמו בשני יודין וגם ר' משה עלקאן ז"ל הזקיקו פה לחתום לו שטר וכתב לו בטינ"ד על השלחן שמו בשני יודין צוה לו לחתום בכך זימנא חדא חתם שטר חליצה בעיר גיזשאר וחתם שמו בשני יודין והשטר נשתלח למדינת לועז ושמה לא היתה ניכרת חתימת העדים והלכו לגוטינגן ורבי ליברמן י"ץ קיים החתימות שישרות הן. ומזה אין כל כך ראייה דדילמא לא קיים רק כתב ידם מ"מ רמז יש. ואח"כ בנורבערג מר"ז כהן ז"ל ומהררי"ו ז"ל ומהר"ר יועלין ז"ל כולם נתעסקו שלשה ימים על ספיקות היודין דוקא ולא על הה"א כאשר כתבת לי עד לסוף מצא מהר"ז ז"ל ראיה לשני יודין ורק"ד לבית החורף בשמחתו וכן הסכימו עמו. כל דברים אלו אמר בפני ובפני בני יצ"ו מעתה יש ראיות גדולות שעיקר שמו בשני יודין ואם בעבור קריאת החזן שקרא אותו בשב"א ולא בחיר"ק. מסתמא קרוב לודאי שהחזן לא דקדק אחריו לשאול אחר נקודת השם וכן הדרך כי זימנין סגיאין שמעתי שהחזן קורא לאיש ששמו אלעזר אליעזר או אפכא ודומיהם. ושאל פי החזן ותמצא שכן הוא אף הבעל עצמו אלא ודאי שעל פי הדקדוק לא ידע חילוק בזה ע"פ האמת. ואפשר שאעפ"י שכתב בשני יודין אפ"ה נקוד בשב"א והנה אעתיק לך פסק א' מדברי אמ"ו וז"ל ע"ד בנימין חסר או מלא. מצאתי כתוב בשם גדול ושמו שכחתי דיכתוב בגט בנימין מלא וראייתו מסוטה פרק אלו כאמרין כו' וכן הורה פה קדוש מהריש"ל ז"ל. אכן אי כתב חסר אין לפוסלו בשביל זה בדיעבד כלל כיון דרובם כתיבי במקרא חסר. וגדולה מזה כתב האשיר"י בתשובה ומייתי לה בטור באבן העזר אי כתב כסליו מלא דאין לפוסלו בשביל זה כיון דלשון העולם הוא כך אע"ג דבקרא לא אשכחן מלא דכלהו כתיב חסר וכ"ש הכא דרובא כתיב חסרים ואף רגילים רובא דעלמא לחתום בשטרות בחתימה חסרים כן העתקתי מכתב יד מהר"ם שי' עכ"ל אמ"ו ז"ל אלמא דאזלינן בתר שם התולדה אע"ג דרובה מקראי כתיב חסר ואף רובא דעלמא רגילין בחסר אפ"ה כתבינן לכתחל' מלא' כ"ש בנדון דידן אפי' הנהו דקרו לי'

בשב"א וחסר יו"ד אחת דזהו משום דלא ידעי בשמו ולא דייקי ביה וא"ת דיש לחלק דבנימן בין מלא בין חסר מ"מ נקראת בחירק כגון ביד חזקה ביום צואתו וכן הוא בקריאת השבאי"ם ולכן דומה ממש זה לזה. ואשר באת לדמותו ליעקב דמתקרי יעקל. האמת טופס הגט אינו בידי אך אינני מאמין כלל ואין נכון לחלק בין יעקב ויעקל ויצחק חקין ודומיא. אך יש ליתן טעם איידי דמצינו יעקל דנקרא בשם הקודש אליקים ולכן אי כתב יעקב לבד איכא למטעי דיעקל הוא שם אחר הנקרא בקודש אליקום ולכן כתב בגט ג"כ יעקל. על ספיקא גוטליפא וגוטליף דעתו נוטה לכותבו בא' אחרי שכותב עצמו שמו כך ידעתי קודם שנתתי גט שאלתי פי מהר"ז אם לכתוב נהר ארפ"א בא' בסופו או לאו והי' דעתו לכותבו אר"ף והוכחתי לפי ע"ד לכתוב בא' בסופו אחרי שהפ"א רפוי' ולא דגושה והבאתי ראייה ממקראות רבות ושכחתי ושלחתי אז ולא רצה להשיבני יותר ע"כ עיקר תשובה זו הבאתי לדמות מילתא למילתא באם יזדמן איזה ספק בקריאת השם הדומה לזה אכן מכתיבת שם בנימין דס"ל לבעל התשובה בפשיטות לכתוב מלא. מהרא"י בת"ה כתב שיש לכתוב חסר. ולקמן אכתוב הכרעתי א"ה ושם של יעקל נתפשט המנהג שאין לכתוב המכונה כי אם היכא דאיכא חששא דתרי יוסף בר שמעון כמ"ש מהררא"י בכתבי' ואף שלפעמים נמצא יעקל כינוי לאליקום מ"מ לא שכיח כלל כמו שאין כותבין יצחק המכונה אייזק אף שהוא לפעמים כינוי לשלתיאל. א"ל במקומות שמצוי הכינו לאליקום דאז כותבין המכונה יעקל כנו שנהג מהרי"ל וכדכתבתי לעיל בסי' שלפני זה.

סימן לא

עתה אתחיל לכתוב נוסח כל השמות בין בלשון קורש בין בלשון לע"ז ע"ד אל"ף בי"ת:

א

אהוביה כבר כתבתי בסימן שלפני זה אברהם מן הסתם יש לכתוב בה"א אם לא שיש בקבלה לאותה משפחה שנקרא על שם אברם וחותמין כך בשטרותיהם על איזה סיבה כי לפעמים שם אביו הוא בחיים אברהם ושם אבי אשתו הוא ג"כ אברהם ומת ורוצה לקרות בכו אחריו שהוא זקינו או איפכא וכדי שלא יהי' נגד האב שהוא בחיים ויקפיד על זה כדרך האדם ולכן הי' משונה שמו אברם. וכן פסק מהררי"ב. אברוש או אברשקא אין צריך לכתוב אותו הכינוי בגט אלא כותב אברהם לחוד ואף עברלין אין לכתוב כדפרי' לעיל סימן כ"ז. אביגדור לכתוב בוי"ו היכא שחותם בשטרות מלא ויש לו קבלה בכך מאבותיו ואף שאביגדור הנאמר בקרא נקרא אביגדר בן זמר חסר וי"ו. מקרוב נשתנה וחותמין עצמם מלא. ואפשר שבאיזה סיבה נשתנה וכן אחד יחיד שעשה ר' אביגדור חתם עצמו בוי"ו וכן חתם מהר"ר אברהם בן מהר"ר אביגדור ז"ל אבל מן הסתם יש

לכתוב חסר אחר לשון המקרא וכ"כ בקובץ שיש לכתוב חסר וכותבים בחד תיבה וכן עמינדב עמיהוד עמיאל צורי שדי בת שבע אביעזר אבי שלום נגזר מן אבשולם אלא דלא מסקי בשמיה אור שרגא כולהון חד תיבה הוא ועיין לקמן בסימן יו"ד גבי ידידי"ה. איחל בחי"ת ותמצאנו באות יו"ד אצל יחיאל:

אכתריאל אינו בנמצא בזמנינו כי אם כתריאל:

אלעזר מצינו במקרא ביו"ד ונקרא הלמ"ד חירק ומצינו במקרא אלעזר בלא יו"ד ונבלע בלמ"ד כמו אלעזר בן אהרן הכהן ודבר זה תלוי בקבלה אם נדגש הלמ"ד בחירק כותבין ביו"ד ואם מובלע כותבין בלא יו"ד ורוב לאזיר נקרא בס"ת אלעזר וכן חותמין בשטרות וליזר נקרא בס"ת אליעזר ומ"ה א"ל לכתוב בגט אליעזר המכונה ליזר או אלעזר המכונ' לאזר אם לא שנקרא לס"ת אלעזר בקבלה וכינוי ליזר או נקרא לס"ת אליעזר וכינוי לאזיר שאז כותבין המכונה. ראיתי גט שהובא מפוזנא שכתוב בו אליעזר המכונה ליזר ואין צריך. ובודאי דעת המסדר הי' מאחר שיש אליעזר שכינוי ליפמן א"כ צריך לברר בכינוי איזה אליעזר הוא וטעות הוא בידו דמה בכך ס"ס אותן שקוראין אותו ליזר לא יאמרו שהוא אחר שהרי כל ליזר בא מאליעזר בשלמא אם היו שמות ג"כ בשם ליזר אז הי' צריך המכונה שלא יאמרו שהוא אחר. אבל מאחר שאין זה בנמצא ליכא למיחש. שאותו הסדרן לא הי' בר סמכן אלישיב בתרי יודין וכן נמצא כתוב בד"ה ובעזרא. אלי"ה כתב מהרח"י בת"ה וז"ל נראה דכל היכא דמסתפקא לן נכתיב אליהו ולא אליה דרובן כתיב כך אליהו ולא כתיב אליה רק ב"ה מקומות ודרשו חז"ל לפי שלקח משכון משמו של אלי' שיבשר את בניו והכי פי' רש"י בפ' בחקתי אלמא דעיקר השם הוא אליהו. וא"ת והלא כתיב בד"ה ויעשיה מאליה וזכריה בני ירוחם. ואיתא בתוספות בפרק המקבל שנמצא בתשובות גאון שיש בסדר אליהו רבא שאמר לחכמי ישראל שהוא מזרעו של רחל אמרו לו תן לנו סימן לדבריך אמר להן כך כתוב ביחוסי של בנימין ויעשיה ואליה וזכריה בני יריחם. הא קמן דביחוסו מזכירו בשם אליה. מ"מ מי שקורא את בנו ע"ש הנביא הזה ז"ל תפס השם המבואר וביחוסו מבואר דאיהו הוא אל. על פי תשובת הגאון. ורוב בני אדם לא ידעי בהכי אע"ג דנמצא ג"כ אנשים אחרים בד"ה ששמם אליה היה. מ"מ מסתמא דמילתא האחרונים כולם או רובם לא נקראו אלא על שם אליהו הנביא ז"ל וכל זאת מן הסת' אבל לא במקובל כמו שמצאתי כתוב בליקוטין משמו וז"ל יש לכתוב אליהו שהוא הרוב אם לא שמקובל אותו פלוני מאבותיו שקראוהו לס"ת וכן חתם עצמו אליה אז כותבין אליה וכן מצאתי כתוב בשם מהרר"יב ונתן טעם לדבר אותו שמקובל

מאבותיו בשם אליה ולא בשם אליהו ואומרי' שדי לעולם להשתמש בשתי אותיות השם י"ה ולא בשלש אותיות כגון אליהו:

אליקים בשתי יודין וכינוי גוצלק עיין באות ג':

אלכסנדר מן הסתם מצאתי כתוב אלכסנדרי ומ"מ אם ברור לו ששמו אלכסנדר כותבין בלא יו"ד והכל תלוי בקבל' ובחתימת שמו ואין כותבין המכונה סעדנרלא או סענדר כי כולם קיצור השם הוא:

אלקנה בה"א וכן נקרא ירוחם בן אלקנה. ואין צריך לכתוב אלקנה המכונה אליקא כי קיצור השם הוא:

אלימלך המכונה פילטא כותבין. אעפ"י שאין כותבין פלטיאל המכונה פילטא כי לשם קיצור השם הוא ורוב פילטא שם המובהק פלטיאל ודומה ליצחק אייזק כדפרי' לעיל בסימן כ"ז:

אושעיא נמצא בתלמוד כתוב באל"ף אכן עקיבא נמי נמצא כתוב בא"לף ויש הרבה שכותבין בה"א. ומצאתי בקובץ וז"ל שמעתי שמהר"ש אמר בשם מהר"ה ז"ל שכל שמות שיש ספק אם לכתוב סופו א"לף או ה"א כגון אושעי"א עקיבא שמרי' סעדי' וכיוצא בזה כותבין ה"א שבמקרא לא תמצא שום שם אלא שסופה ה"א הרז"ך ז"ל ע"כ. ומ"מ נראה היכא שיש קבלה במשפחה שכך היו חותמין משפחתו בכוונה כך ראוי לעשות כקבלתם אצל. שם הוא בדברי הימים. ואם הכינוי איצל וידוע בקבלה ששם המובהק אצל אז כותבין אצל. ואם אינו ידוע אלא על פיו שאומר כך היו קוראין אותו לס"ת אצל והוא איש נכרי. נראה שיש לכתוב איצל מאחר שאפילו לא נכתב אלא שם הכינוי לבד הוא כשר. אם כן מוטב לכתוב איצל דשמא קראוהו בטעות אצל ועיקר השם היה יצחק ונמצא שינה שמו ממש:

אשר המכונה אנשיל מצאתי:

אשר המכונה לאם או לעמיל תמצא באות הלמ"ד:

אייזק במקום שכותבין כגון לשלתיאל המכונה אייזק בשני יודי"ן אפילו היכא שכותבין המכונה אייזק ליצחק כגון איכא תרי יוסף בן שמעון וכאשר פסק מהר"אי בכתבי' שכך ראוי לעשות לכל קיצורי השם במקום דאיכא תרי יוסף בן שמעון מ"מ כותבין בשני יודי"ן ולא כותבין איזק מאחר שנגזר מיצחק שהוא בחיר"ק וכן הגוים קורין כל יצחק איזק לא משגחינן בהו אלא בתר קריא' העברים שהוא עיקר:

אליקים וכינויו געטשליק עיין באות ג'.

ב

בניה בניהו אינו בנמצא לפנינו בנימין כתב מהר"אי בת"ה וז"ל יראה דבנימין יש לכתוב חסר יו"ד בתרא. וכן נמצא כתוב ע"ש אחד מהגדולים שאמר שכל הגיטין שראה שהיה כתוב בהן בנימין נכתב חסר. ונראה דכן הוא לפום ההלכה דפרק אלו נאמרים במסכת סוטה שהחמשים אותיות על שנים עשר שבטים היו כתובים על האפוד. עשרים וחמשה על זה ועשרים וחמשה על זה. ופריך תלמודא הני חמשין נכי חדא אינון. ומשני אמר ר' יצחק הוסיפו אות אחת דכתיב עדות ביהוסף שמו. רב נחמן בר יצחק אמר כל התורה כולה בנימן חסר וכאן מלא משום דכתיב על האבן השני כתולדותם. וכתיב ואביו קרא לו בנימין. פי' כתולדותם משמע שיכתבו כמו שנכתבו בתחלת תולדותם. הא קמן דלפי מה דפריך בתחלה דנכי חדא אינון וגם לשינויא של ר' יצחק דינו של בנימן לכתוב חסר ולשינויא דרב נחמן נמי אי לאו דפריש קרא כתולדותם היה נכתב חסר ואם כן לגבי גיטין לבתר כל התורה אזלינן וגבי אפוד מסתמא טעמא יש בדבר ובאולי כדי להשלים החמשים אותיות. אך אתמהא דבמסורת דידן יש דבתורה יש שבע עשרה בנימין מלאים ובנביאים עוד יותר. וצריך לומר דכל התורה כלומר רוב התורה דרובו ככולו ואי לא הוה כ' כתולדות' היה נכתב אחר הרוב עוד נרא' להבי' ראייה מן הפייטן ר' בנימין הגדול שיסד האופני' בלולי אש ומימו' ומרומי רום חתם שמו בנימן ומצאתי אח"כ שאחד מן הגדולים הביא ג"כ ראיי' זו מן הפייט עכ"ל. וראיו' חלשו' קא חזינא מאחר שמצינו ששם הלידה היה מלא ובאפוד היה מלא ושם הבנים נקראו על שם היחס למה לא ניזול בתרייהו ולא נשגיח בתר כתיבת התורה חסר לאיזה כוונה ידוע ועוד המנהג בעו"ה כשמתה אם הילד קודם הברית שקורין אותו על שם המאורע ומסתמא קוראין אותו מלא מאחר שהוא זכר לדבר כי התם שהיה שם הלידה מלא והא לך הגה' מתיקוני גיטין וז"ל מצאתי כתוב בשם גדול ושמו שכחתי דיכתוב בגט בנימין מלא וראי' דאמרינן בסוטה פרק אלו נאמרין בנימין היה כתוב מלא על אבני האפוד מדכתיב כתולדותם ובתולדותם כתיב מלא וכן הורה פה קדוש מהריל ז"ל. אכן אי כתבו חסר אין לפוסלו דיעבד כלל כיון דרובם כתי' במקרא חסר וגדולה מזה כתב האשר"י בתשובות ומייתי לה בטור א"ע אי כתב כסליו מלא אין לפוסלו בשטר זה כיון דלשון העולם הוא כך. אע"ג דבמקרא לא אשכחן מלא דכולה כתיב חסר. ומכ"ש הכא דרובם כתיב חסרים ואף דרגילי רובא דעולם לחתום בשטרות חסרים הועתק מכתב ידי מהר"י ווייל כך כתב לי שארי מהר"ן י"ץ. נאם הקטן שמואל. ע"כ הגה' וכן מצאתי בשם הרז"ך. ואני מצאתי בקובץ שאחד מן הגדולים כתב שראה שמהר"יל פוסל הגט אפי' בדיעבד. ע"כ יראה לי להחמיר אף

שמהרא"י כתב שיש לכתבו חסר. ובפרט האידנא שרובא דעלמא רגילין לחתום מלא והכינוי וואלף נכתוב לקמן באות הוי"ו:

בונמי הוא קיצור השם ואין צריך לכתוב בנימין המכונה בונמי מצאתי ה"ה שאין צריך לכתוב המכונה בינא או בינש או בונם שכולם קיצור השם הוא ובמקום דאיכא תרי יוסף בן שמעון שכותבין המכונה בינא יש לכתב' בלשון אל"ף ולא בה"א שהוא מלשון דעת ובינה וזה אין לו מקום כאן אלא מקיצור בנימין שהוא מלשון ימין אלא שהוא לעז בעלמא לשם המובהק. ע"כ ראוי לכתוב בא"לף. ומ"מ בדיעבד ליכא קפידא ברכיה שם הוא במקרא ואם נקרא ברוך ועולה לס"ת וחותם ברכיה כותבין ברכי' דמתקרי ברוך ולא אמרינן שהוא קיצור השם שהרי ברוך הוא נמי שם בפני עצמו במקרא:

בכודר אין לכתוב כי אין זה שם כינוי אלא הדרך לקרוא הבן שנולד אחר מיתת אביו ברודר מצאתי:

ברכה הוא שם מצוי שקוראין בו הילדים לסימן טוב בעלמא כמו יום טוב והדומה לו שם זה מצוי לאיש ולאשה נמי שמתה א' ואעפ"י שבדברי הימים נימצא זה השם. ובזה אני אומר שאם חותם שמו או עולה לס"ת בשם ברוך או ברכיה ונקרא ברכה לכינוי בעלמא שאין כותבין ברכה כלל כי אין זה שם מבורר במקרא גם לא מצינו שהוא כינוי לשם אחר אם כן דינו דינו כקיצור השם. אף שהוא ארוך יותר מברוך אין קפידא כמו חנה וחנינא וכמו שנאריך בזה לקמן בסי' ל"ב:

בילא הוא שם של אשה ואם כך נקראת בעריסה וא"כ קוראים אותה בילטא לא קפדינן בהכי וחשבינן לקיצור השם כמו חנה חנינא צפורה פורה כך פסק מהרר"יב וכתב עוד אעפ"י שכל בילא נגזר מבלהה לא קפדינן בהכי כמו שכותבין בגט רעכלין ולא רחל. כל זאת מדברי מהררי"ב ועיין לעיל בסימן כ"ה:

בריבא מצאתי צפורה המכונה בריבא ובודאי שם העריסה היא צפורה דא"לכ היו כותבין בריבא לחוד. ונראה במדינות פולין שמדברין לשון אשכנז גסה ראוי לכתוב פריבא:

ג

גד כותבין המכונה געדיל לפי שהוא נמי כינוי לגדליה ומ"ה כותבין נמי גדליה המכונה געדיל או גדיל:

גדליה כן פסק מהררי"ב אעפ"י שנמצא נמי גדליהו בקרא מ"מ אינו בנמצא אם לא שיש בקבלה מאבותיו בשם גדליה:

גרשון או גרשם שניהם במקרא וכתב מהרא"י בת"ה וז"ל אם יש ספק לאחד בשם מן השמות שלא יוכל לברר בדעתו האיך יכתוב אפשר לו לצאת ידי חובתו כגון לכתוב

שני גיטין אחד בצורת שם זה ואחד בצורת שם זה כגון אם מסופק אם שמו גרשון או גרשם עשה אדם גדול בזמנינו ונתן שני גיטין ביד האשה בבת אחת או בזה אחר זה ואז היא מגורשת ממנו כו' וכתב עוד לעיל מיני' כל הדקדוקין אינן צריכין אלא היכא דלא ידעינן האיך חתם הוא או עלה לקרות בתורה כגון באבי האיש או באבי האשה או שהוא עצמו מסופק בשמו ע"כ ומצאתי נמי בליקוטין שמעתי ממהרז"ך ז"ל בנורבער"ג שמה"רר הילל הצריך ליתן שני גיטין לחד גברא שהיה מסופק אם שמו גרשון או גרשם ע"כ מכל הלין משמע דוקא בספק גמורה אבל אי אמר לו הבעל שכך שמו. א"צ. וכן מצאתי בשם מהרי"ב וז"ל גם ראיתי שכתיב בו גרשם חסר ולא נתן שני גיטין בשביל ספיקא דגרשון יען כי הבעל הגיד לי ששמו גרשם וכתב עוד בכתב אחרת על ספיקא גרשון גרשם אינו יודע לפרש כי לא ראיתי ליתן שני גיטין בימי והאמת ספיקא גדולה היא והבאים עם האשה אם היא סמיכה בכל שהוא בענין הראוי אפש' הייתי סומך עליהן אך כדאי את לילך אחר דעתך ושמעתי שהיא קרובה לר' ליווא לימג"א אי בדידי תליא הייתי שואל אותי ולא הייתי נותן שני גיטין. ע"כ. ומ"מ אין להקל בהן כי אם בחקירה ובדרישה ולא דרך ארעי כלל כי שני שמות ממש והוי שינוי השם ממש והא לך מה שמצאתי כתוב וז"ל ועל דבר הגט שסידר ה"רל להך גברא דמסופק ליה בשמיה אי גרשם אי גרשון ואתא עימי' מהר"ט כבר סדרתי שני גיטין להאי גברא שגירש אשתו הראשונה חד בשם גרשם וחד בשם גרשון כאשר כתבתי שאחיו מסופקים בשמי' אי גרשם אי גרשון והר"ל הנ"ל לא חש להאי ספיקא וכתב להההוא גברא גט כשגירש אשתו שניי' רק בשם גרשון לבד ואומרים עתה שהגידו לו קרובי אם המגרש שידוע להן ששמו גרשון שאם אותן קרובים קרובים למקומייכו דנשיילינהו ותשמע דבריהם האיך יודעים בודאי ששמו גרשון אחרי שהוא עצמו ואחיו מסופקים בדבר. אם תמצאו דברי נכונים יפה ונכרים דברי אמת אמאי לא נסמוך על דבריהם אחרי שהן מעידים בודאי אבל אם לא נתכוונו דבריהם או דליתנהו למוקומיינו לא מיהו הר"ל לא מהימן שכך העידו או הגידו לו הואיל ואחר מעשה אומר אין שומעין לו כדאיתא פרק הערל גבי יתר הישראלי שכל ת"ח שמורה ובא אם לאחר מעשה אמר אין שומעין לו וצריכה האשה הזאת גט אחר בשם גרשם וכשר הדבר. וכן שמעתי לפני מ' שנה מפי גברא חד דמהימן שהי' במעמד באירפורט שסידר מהר"ה ז"ל שני גיטין לחד גברא משום האי ספיקא דשם גרשון או גרשם בין כך ובין כך נראה שזה הר"ל ראוי להעבירו מלהתעסק בכל דיני גיטין וקידושין וחליצות הואיל וחזינא בו דרגיל הוא להקל ולהתיר אשת איש לעלמא בלי דקדוק יפה גוטקינד חד תיבה ולא כותבין גוטא קינד. ואם שמה גועיל בשורק יש

לכותבו כך כך גוטיל ואם שם האשה גויט יש לכתוב גוטא. ואם שמה גוטל לא יכתוב גוטלין אלא גוטל ולא יכתוב גיטיל ביו"ד וכן איפכ' אם שמה בעריסה גוטלין לא יכתוב גוטל וכן יוטא יוטל יוטלין ואשה ששמה גיטיל ונקרא' ונקרא' בעריסא גימא כותבין גימא והארכתי בזה לעיל בסימן כ"ו:

גומפריכט הוא כינוי למרדכי ומצאתי יעקב הכהן המכונ' גומפריכט גוצלק הוא כינוי לאליקים וכן מצאתי ודוקא לשם בארץ אשכנז אבל בארצות שמדברים בלשון גס וקוראין געטשליק כך כותבין בגט:

ד

דוד כותבין בלא יו"ד דאזלינן בתר רובא. וז"ל מהרא"י ובשם דוד אין נראה לי כלל שום ספיקא אם כותבין מלא או חסר כיון שהוא כתוב בכל ספר תהילים בכל מקום דוד בלא יו"ד ואע"ג דבספר דברי הימים יותר משלשה פעמים דויד מלא. מ"מ כיון דס"ת לא נכתב פעם אחת מלא אלא כולן בלא יו"ד ואמרינן בפ"ק דבבא בתרא דוד כתב ספרו. פירוש הוא עצמו כתב ספרו וכיון שהוא עצמו כתוב שמו כך היאך נכתוב אנו בענין אחר. והנהו דדברי הימי' אפשר לשום דרשה נכתבו כך:

דוד המכונה דווטקי אין כותבין אבל כותבין דוד המכונה דנקי. בארץ רוסיא:

מצאתי דוד המכונה שעפטיל:

דן אין כותבין המכונה דעניל אע"פ שהיא אריכת השם הוי כמו קיצור השם דבורה כותבין מלא בוי"ו ואין כותבין דאברושא אכן אם היה שם עריסה כך כותבין דאברושא:

ה

הילל מצאתי כתוב בליקוטי' הילל מלא. ומצאתי כתוב בהגה הלל בלא יו"ד. וכן הוא בספר שופטים ולא להכריע ממה שנאמר בגמר' בלא יו"ד אין לסמוך על זה כ' לא דקדקו בזה ועקיבא שנכתב בתלמוד באל"ף ומורין לכתוב בה"א כאשר נכתוב לקמן גבי עקיבא עד שמצאתי כתוב בליקוטי גיטין וז"ל שמעתי ממהר"ר בעלח ז"ל שאומר בשם מהרי"ל ז"ל שכתוב לו אם לכתוב הילל ביו"ד או לכתוב הלל בלא יו"ד והשיב שבספר שופטים מצינו הלל בלא יו"ד דכתיב וישפוט אחריו עבדון בן הלל הפרעתוני והמסורת כתב על הלל לית כלומר לית עוד הלל בלא יוד אלא כל הלל יהיה מלא יו"ד הילל וכן רמז הילל בסוף החומש משה' לעיני' כל' ישראל' ס"ת הילל ביו"ד וכן א"ל מו"ל פנ"י המנור"ה יאירו שבעת הנרות כלומ' הלכ' כב"ה דמכאן ואילך מוסיף והולך דמעלין בקודש ואין מורידין בקודש ולהכי כותבין הילל מלא ביו"ד. ומכל מקום אם קבלה מאבותיו בכיון ידוע שלא יחתמו כן בשטרות כי אם בשם הלל חסר יוד או יעשו כקבלותיו הונא מצאתי

כתוב וז"ל שמעתי הונא בה"א ונ"ל באל"ף ולפ"ז צריך שני גיטין ע"כ ולא נהירא דרוב שמות האמוראים סופם באל"ף והא לך אשר מצאתי הגה' אחת שכתב על דברי מהר"ר הילל שאמר כל היכא דמסתפק לך בשם אם א' או ה"א בסופו דאז יש לכתו' בה"א כו' משום דכל שמות שבמקרא יש ה' בסופו והבאתי לעיל באות אל"ף וכתב בהגה' ז"ל ודוקא שהשם בלשון עברי אז כותבין ה' לבסוף אבל אם השם בלשון לעז ולא מקודש כתבינן א' בסופה ולא בה"א כן מצאתי בתשובו' מהר"ר איסרלן ז"ל ה"ה ע"כ וידוע שכל שמות התנאים נחצבים מלשון הקודש ובלשון זה היו משתמשים ומשום הכי כל המשניות נעתקו בלשון צח הקודש כאלו הוא לשון המקרא ממש והאמוראים שכל שיחתם והווייתם בלשון ארמי ע"כ רוב שמות נחלבו מלשון ארמי שאינו מצח לשון הקוד' רב פפא רב הונא רבא אביי וכל עשר' בני רב פפא המוזכרי' בסדר הסתום כולהון לשון ארמי שסופו בא"לף ולא בה"א ע"כ נראה דליכא כלל ספיקא שיצטרך שני גיטין ועוד כי מצאתי כתוב ששאלו למהרי"ל על עקיבא והשיב ראיתי רבותי שכתבו בה"א ואם היה בא לידי היה כותב בא"לף כמו בה"א אלמא אפילו על שמות התנאים אמר כך א"כ בשמות האמוראים פשיטא דליכא קפידא אם כותבין בא"לף:

הושע הוא שם המקרא ובארץ רוסיא כל הושקא קורין לס"ת יהושע וכן חותמין ואפשר שכך קבלה בידם כי מן הסברא היה להם לקרות הושע ואפשר שסמכו בקריאת השם על שם הפסוק ויקרא משה להושע יהושע:

ואין כותבין יהושע המכונה הושקא כי קצור השם ממש הוא להושע וכבר כתבתי שהושע הוא יהושע ואף להושע הוא נמי דומה דלא גרע מיצחק חקין:

הוצקא הוא בלשון רוסיא כינוי להודה וכותבין יהודה דמתקרי הוצקא:

ו

ואלק הוא כינוי ליהושע וכותבין א' באמצע אבל אין כותבין א' בסוף כקבלת מהרר"ז עוד מצאתי ואמר מהרי"ל ז"ל אם שם האיש ואלק א"צ א' בסוף רק אותם שהם דגושים כגון יוטא או בילא וכן במקצת סמ"ק כתב המכונה טריכא בא"לף לבסוף אבל ואלק והדומה שאינם דגושים אין צריכים אלפי"ן בסופם ולפעמי' נקרא ועלקיל אם רגיל באותו שם לכל העולם כותבין המכונה ועלקיל ואם אינו רגיל לקרותו כך אלא ואלק אלא שאביו ואמו קוראין אותו ועלקיל על שם ילדותו מרוב חיבה או איפכ' שמקצת בני אדם קוראין אותו כך כך לקילותא בעלמא בשם ילדות אזלינן בתר רוב בני אדם ודומה לזה כינוי לאם ולעמיל וכל זאת לכתחילה ולא לעיכוב ואלף הוא כינוי לזאב שאז כותבין דמתקרי ואלף ואם הוא לבנימין כותבין המכונה וואלף וכדפרישית לעיל בסימן ב' מצאתי שכתב

מהרר"יב לכתוב ב' ווי"ן וואלף ולא בב' כגון בא"לף ותימא מ"ש מואלק שכותבין בחד וי"ו ונראה דואלק דומה לפ"א כדפרי' ולולא דמסתפינא מחבראי היה נראה בעיני לכתוב במדינת פולין ורוסיא פאלק אף שיש לטעות ולקרות בדגש מ"מ הברת לשון אשכנז בארץ פולין ורוסיא היא גסה ואינה נחה כלל בוי"ו אלא שאומרים שוי"ו מסתם היא כמו פ"א רפויה ושתי ווי"ן הוא הברת וי"ו ממש ומ"ה אפי' באשכנז אינו אלא וי"ו אחת. אבל וואלף עיקר הברתו בוי"ו אפילו במדינת פולין ורוסיא ע"כ עושין אותה לגמרי רפויה בשתי ווי"ן:

מצאתי בנימין המכונה ואלבלין מהר"ם מינץ:

ואיירי בודאי שכך רגיל לקרותו לרובא דעלמא וכדפרי' לעיל ומה שכתבו בחד וי"ו היינו מפני שאינו פתוחה בקריאתה כמו וואלף:

ויבש מצאתי ונ"ל בארץ אשכנז אבל בפולין פותחין המלות וקורין ווייבש:

ורידון הוא כינוי לשלום ועיין לקמן באות השין וישל הוא בוי"ו אחת והוא כינוי למשה או לאפרים וכותבין המכונה אבל ויש הוא כינוי לאפרים לחוד. דוק ותשכח מצאתי ראובן המכונה ורידל:

וריידא מצאתי כתוב וז"ל האשכנזים כותבין ורוודא בשני ווי"ן מעשה ששלח מהר"ר ליפמן מפראגא ז"ל גט לאיגרא ושם האשה ורויידא וכתב בגט וורוודא בשני ווי"ן וכן שפת לשונם במדינת מהרי"ל והקפיד מהר"ן וכתב לו שפת לשונינו לכתוב כך דורויידא ומ"מ אם יחפוץ יתנהו כרצונו והשיב לו מהרי"ל שפת לשונם כך ורוודא וכתב בגט שני הכי ע"כ. מצאתי בקובץ ובמדינת פולין שפותחין המלות הוריתי לכתוב וריידא בלא וי"ו אחר הרי"ש וכן מצאתי בתקון הגט של מהר"י מינץ בתשובות מהר"ם מפאדוא:

ז

זכריה תמצא ג"כ בד"ה זכריהו ומ"מ מן הסת' אזלינן בתר הרוב אם לא שיש קבלה לבית אבות בשם זכריהו זכאי כך כותבין בגט אף שנמצא במקרא זכי מ"מ אזלינן בתר שמות הנמצאים בפנינו בפרט שמות הקדמונים בגמ' ר' זבאי :

זנוול בשתי ווי"ן הוא כינוי לשמואל מצאתי מהרר"י לננהוט כתב זנוול חסר יו"ד ומהרר ז"ך כתב מלא יו"ד לכ"ע ב' ווין:

וכן המסקכא לכתוב בשני ווי"ן והוא כיכוי לשמואל וכותבין שמואל המכונה זנוול אעפ"י שאין כותבין שמואל המכוני מואל או מואה דהוי קצור השם:

זוסמן הוא כינוי ליואל וגם כך לאליעזר:

זיסקינד מצאתי ונ"ל בסמך דומי' דזוסמן ואולי באותו מקום שהיו דוגשין השין אז יש לכתוב בשין על ב"פ ואפי' לא היו דוגשן אלא שהיו קורין אותו קרוב לשי"ן מ"מ היו כותבין בשי"ן. ודומה לזה כתב מהרא"י בת"ה סימן רל"א אבל בארצו' שאין דוגשין יש לכתוב בסמ"ך שהוא מבורר במקומות שקורין אותו בחירי"ק יש לכתוב זיסקינד ביו"ד ולא בוי"ו וכן מצאתי:

זלמן הוא כינוי לכמה שמות ע"כ כותבין אותו בכל טעם אפילו לשלמה עיין לעיל בסימן כ"ז:

זעליק הוא כינוי ליעקב ראובן ולאביעזר ובכל פעם כותבין המכונה והכל לפי המקום שקוראין אותו זעליק או זעליקמן:

זעלדא היא שם האשה וכותבין בעי"ן אצל זיי"ן וכן פסק מהרא"י:

ח

חזקיה וחזקיהו יחזקיהו כתב מהרא"י וז"ל ובשם חזקי' נראה דכל היכא דמספקא לא כתבינן חזקיהו אם לא שידוע לנו כגון מהרי"ח המוזכר בחיבורי' היה שמו חזקיהו וכן כל זרע לבני משפחתו שנקראו על שמו אבל בסתמא לא אע"ג דבכל ספר דברי הימים לא נכתב אלא חזקיהו ובספר מלכים ובספר ישעי' כתוב ברוב המקומות חזקיה וכן בספר משלי כתוב אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה ובספר תרי עשר ובספר עזרא נמצאאו ג"כ שמות אחרים חזקיה ובתלמוד נמי אשכחן יהוד' וחזקי' בני ר' חייא אמר אביי משמי' דר' חזקי' ומסתמא האחרונים נקראים על שם הראשונים כיון דתפשו האחרונים רק שם חזקי' אנו נמי נתפוש אותו בסתמא דמילתא ואף את"ל דהתלמוד קיצר הלשון יהא כן מ"מ ה"ל כחניכתו דכשר כדאיתא בתו' ואשיר"י פרק השולח דלכולי שינויא דהתם חניכה כה"ג שרי לכתחלה א"כ אפילו מי שנקרא יחזקיהו או חזקיהו אם כותבין אותו חזקיה לא הפסיד דהוי כחניכתו אבל איפכא הוי הפסד וק"ל. עכ"ל ובלקוטי מצאתי וז"ל חזקיהו הוא הרוב ע"כ היינו אפשר דקחשיב הנהו דדברי הימים אבל מהררא"י אזל בתר רוב הספרים דהיינו מלכים וישעי' ומשלי ודבריו עיקר בפרט מאחר שאין הפסד בדבר כמו שכתב ולאפוקי איפכא:

חיאל הוא שם במקרא ומן הסתם לא חיישינן להכי וא"ל א"כ צריך לכתוב יחיאל דמתקרי חיאל מאחר שהוא שם בפני עצמו משום דאין זה כינוי אלא כשאין מפיקין היו"ד נשמע נחיאל חננאל הוא שם בדברי הימים גם חנני' ע"כ יראה לדקדק היטב בחקיר' ובדרישה במשפחה שלא יטעה בין חנני' לחנניהו ובין חנניה לחננאל אזלינן בתר רוב השמות גם מצינו ר' חנני' בן עקשיא ומ"מ אם ידוע בקבלה ששמו חנניהו

וקורין אותו חנניה יש לכתוב חנניהו דמתקרי חנני' ואין זה קיצור השם דהא שם בפני עצמו הוא ומ"ה אם עולה לתורה בשם חנניה או חננאל וקורין אותו חנן צריך לכתוב דמתקרי חנן לפי שהוא ג"כ שם בפני עצמו:

חנניא הוא שם המוזכר בתלמוד וכתוב בא"לף מ"מ יראה לכתבו לכתחילה בה"א כי השם הוא לשון הקודש ממש ולשון המקרא הוא ע"כ ראוי לכותבו בה"א ככל שאר השמות אבל חסדא הוא בא"לף ולא תמצא בכל המקרא לשון חסדא ושם של ארמי הוא כמו שאר שמות האמוראים ויש שנקראו חסדאי:

חייא בשני יודי"ן וא"לף בסוף כי הוא לשון ארמי דר' חייא עלה מבבל גם אי הוה בלשון הקודש היה ביו"ד אחד מלשון כעת חיה אלא מלשון ארמי והיינו בא"לף וכמו שכתוב בתלמוד:

שם האש' חנה ואם נקראת חנינ' ושם העריסה חנה א"ל לכתוב המכונה כי קיצור השם הוא נחשב כמו שרה שערכין רחל רעכלין:

ט

טוביה טוביהו ג"כ נקרא ומן הסתם לכתוב טוביה וכן נמצא שם זה בין המחברים וכן יסד הפייט טוביה עלה למרום. אם ל בקבלה למשפחתו שנקראו טוביהו וכו' וכדפרי' לעיל:

טרוישטל מצאתי כינוי למנחם ומצאתי נמי טרויסטל בסמ"ך וכן נראה בעיני עיקר:

טרינא שם האשה וכותבין טריינא באל"ף וכן מצאתי ובארצינו קוראין טריינא בשני יודי"ן וכן כותבין טוקלין הוא שם האשה והוא כינוי לרחל אפילו זקנתה קוראין לה רחל וקוראין אותה טוקלין כותבין טוקלין ובודאי שהי' שם העריסה כך:

י

ידידיה נפלה בו מחלוקת אם יש לכתוב תיבה אחת או שתי תיבות וזה לשון מהרא"י בכתבי' ושם ידידיה אם כותבין אותו תיבה אחת או שתים והבאת ראיי' מטופס דהררז"ך ז"ל שכתב פדהצור עמינדב וכה"ג תיבה אחת ואמת שכך נמצא במסורת לא דמי דאותן שמות לא אשכחן דמחלקין להו בתרי שינוי כמו ידידיה כדאיתא פרנך ערבי פסחי' אליבא דרב דנחלק לשנים ידיד חול יה ומסתמא נ"ל דומי' דהללויה בתהלים דר' חייא דהוי כתבי בתרי שינוי בדפני' רשב"ם שם. אמנם היה נראה דכיון דאמר תלמודא דפליג ריב"ל בהללויה ומצינו למימר דה"ה פליג ריב"ל אידידיה וכדריב"ל ק"ל אפוי' כנגד ר' יוחנן כמו שהוכיח ר"ת מההוא דמגילה בב"ה ובית המדרש ור' יוחנן הילכתא כותיה נגד רב ושמואל כדאיתא בפרק קמא די"ט אך לגבי ר' חייא לא ברירא לי כלל אי ס"ל כריב"ל ומ"מ נוכל לומר דקרי' דקאמר רב דידידיה נחלק לשנים ר"ל אם ירצה אבל ה"ה

אם יכתוב תיבה אחת שפיר דמי וראי' מבת היענה כדקתני בתקון ס"ת ובס"ת עצמה דכותבין בחד שיטה ואע"ג דבפרק אלו טריפות מסיק בהדיא דבתרי שיטין כתבינן אלא ע"כ ר"ל אם ירצה. לכך נראה דהכותבין ידידיה וכה"ג תיבה אחד בגט לא הפסיד ע"כ. ולא הבנתי דבריו במה שכתב דשמא ריב"ל נמי פליג אהא דרב. דהא ריב"ל לא פליג אני חייא אלא משום שדורש הללויה הללוהו בהילולי' הרבה ולא שיהא יה קודש אבל בידידי' למה נחלק. ועוד אפילו בזה שפליג אין הלכה כריב"ל כדמסיק ופליג ריב"ל אי דידי' כו' דס"ל נמי יה הוא קודש כר' חייא וא"כ ממילא שכך הלכה. ועוד קשה אמאי לא פסק דלא כרב משום דר' יוחנן פליג ארב להדיא ואמר ידידיה אחת הוא וכך לשון הגמרא אמר רב חסדא א"ר יוחנן הללויה וכסיה וידידיה אחת הן והלכה כר"י לגבי רב. כל זאת קשה לי על דבריו אבל לפי האמ' נ"ל פשוט דהלכ' כרבא מדמסיק עלה רבא אמר כס יה ומכתב יה אחת הן פי' אבל לא הללוי' וידידיה והלכה כרבא דבתראי הוא אפילו פליג אר' יוחנן כ"ש אי פליג ארב חסדא ואמר שלא אמר ר' יוחנן אלא הני תרתי וא"ל דרבא לא פליג אהא דרב חסדא למעוטי אלא להוסיף מרחב יה דא"כ לא הל"ל אלא מרחב יה לחוד ועוד הא בתר הכי בעי מרחב יה לרב חסדא מאי ועמד בתיקו וא"כ מאחר דהלכה כרבא דשתי תיבות הן אפילו כתבו בשני שיטות כשר לפי סברת ועיין בפרק אלו טריפות בסוף סימן קי"ט ומהררי"ב כתב וז"ל עמינדב חד תיבה וכן עמיהוד עמיאל צורישדי חד תיבה אבל ידידי' איכא פלוגתא בפרק ערבי פסחים ומהר"י דוד שפרינץ אמר שמצא בסדר שלו משום רבינו שמחה דשתי תיבות הן אבל מהר"י מרפורק כתב הכותב חד תיבה בגט לא הפסיד. מ"מ משמע דשתי תיבות עדיף טפי. ואני אומר טוב ליתן שני גיטין עכ"ל ולי אין ספק בדבר דבוודאי אין נכון לכתוב שתי שיטות דשמא ק"ל כר' יוחנן דס"ל שהוא חד תיבה ואפילו את"ל דק"ל כרבא מ"מ למה לנו להכניס בספק פסול בכדי ועוד אומר אני דאפילו לרב דס"ל דידידי' שתי שמות אין ראוי לכותבו בשתי שיטות ואינו דומ' להללויה שהוא שתי מלות אבל הכא חד שם הוא ואין ראוי לחלקו ממש אלא לכותבו בחד שיטה ולהרחיב ביניה' כמלא או' קטנה כשיעור בין תיב' ומ"ה משני הת' כדרלעומר דשתי תיבות הוא אבל לא פסק ספרא בשתי שמי' היינו טעמא דחד שם הוא ומ"ה מאחר שמצינו שהסופר לפעמים פוסק בת היענה בשתי שיטות א"כ לאו חד שם הוא. ועוד אני אומר דשם ידידיה שנקרא על פי הנביא ברוח הקודש הוא דאפש' דכתבי אף בשני שיטות כי האחד חול והאחד הוא קודש אבל השמות שאנו קוראין דרך הדיוטות פשיטא ששם אחד הוא וחד תיבה בעינן וגדולה מזו נרא' אפילו אור שרגא מאחר שקראו שם לאדם א"כ נעשה כמלה מורכבת ואין לכותבה כלל בשתי

תיבות. ועל דברי מהררי"ב אני תמה מה עלה על דעתו להצריך שני גיטין הלא היה יכול להיות יוצא ידי כל הדיעות כשיכתוב ידיד יה יעשה ריוח מעט כעין אות קטנה שזה אינו מזיק אפילו הוא תיבה אחת. ומ"מ הנראה בעיני כתבתי שהוא תיבה אחת:

יברכיהו יגדליהו שמעיהו מצינו במקרא ומ"מ בסתם לא חיישי' כלל להכי אם לא בידוע:

יום טוב המכונה ליפמן ואין לחלק יום טוב בשתי שיטות אעפ"י ששתי תיבות הן מ"מ שם אחד הוא יוסלין או יוסבין או יוסל אין צריך לכתוב יוסף המכונה כו' וה"ה יוזיפא וכן מצאתי אבל יוזל שאינו דומה לא בכתב, ולא במבטא לא ידענא אי צריך לכתוב המכונה או לא שוב מצאתי כתוב בשם מהרר"י טאושטט שהוא ראה מהררא"י הלכה למעשה שלא כתב יוסף המכונה יוזל ובוודאי ס"ל דסמ"ך וזיי"ן במבטן אחת הוא והוי קיצור השם וה"ה אין כותבין אותו וכתב עוד לשם דבתרי יוסף בן שמעון כותבין אותו וכדפרישית לעיל:

יחיאל אין כותבין המכונה חיאל כדפרישית לעיל באות ח' אבל כותבין המכונ' מיכל בכ"ף. כ"כ מהרא"י אבל אין כותבין המכונה איכל. ונראה אפי' במקום שכותבין המכונה איכל כגון היכא דאיכא תרי יוסף בן שמעון אזי כותבין איחל בחי"ת לפי שהוא נגזר מיחיאל. ומ"ה כותבין נמי יחיאל. דמתקרי איחל ואינו דומה למיכל כמו שכתב מהרא"י היינו דוקא כמו מיכל שהוא רחוק מקריאת השם כגון לבני ריינוס שקורין יחיאל ואיכל קורן כהלכתו ומ"ה כותבין המכונה דאין זה קיצו' השם אלא מן העכו"ם הוא בא. אבל איכל שאין צריך לכלול בכינוי שהוא קיצר השם אם כן איך שקוראין יחיאל קורין נמי איחל בין לבני אושטרוי"ך בא' בין לבני ריינו"ס בה' הנראה בעיני כתבתי:

יוחנן. יואש יואל. יקותיאל. המכונה קוסקו בארץ רוסיא:

יקר בלא יו"ד:

יעקב המכונה קופלמן או קיפא. אבל אין כותבין המכונה יעקיל אם לא במקימות שקוראין יעקיל לאליקים כמו שכתבתי לעיל סימן כ"ח וסימן למ"ד:

ירחמיאל כתב מהרא"י וז"ל דע כי שאלתיהו פעמים אם כך שמו. ידעתי שלא ימצא בכתיבה רק ירחמאל ואומרים להדיא ששמו ירחמיאל ודחק בלשונו החירי"ק. וכן העידו עליו מיודעיו ששמעו שעלה לקרות בתורה ירחמיאל. וכתב האשיר"י פרק השולח דבהא תליא מילתא דאין לנו אלא שם שמחזיק בו לפנינו ומה בכך אם לא נמצא בכתיבה רק בלא יו"ד אשכחן נמי איפכא שם נחמנו ימצא בכתובים אבל נחמן לא ימצא כלל ואפ"ה אשכחן כמה אמוראים נקראו רב נחמן. ואפשר ע"י שם שינוי בחולי נקרא אחד מאבותיו כך ירחמיאל לסימן טוב לאמור ירחם אותי אל וכן נחמן ר"ל מנחם לכל, וק"ל ע"כ. ובשם

מהרז"ך מצאתי כתוב להדיא שמן הסתם כותבין מלא וז"ל יש לכתוב ירחמיאל ביו"ד וכן איתא במקרא חסר ומלא ומשפחה הידוע חסר יש לכותבו חסר וכה"ג עשיתי מעשה ע"כ. ירמי' חסר וי"ו מן הסתם ואף שכתב מהרי"ו וז"ל נמצא ירמיה ירמיהו יש ליתן שני גיטין ויתן של ירמיהו קוד' כי הוא העיקר והטעם דלא אזלינן בתר רובא לכתוב ירמיהו לבד כי נמצא שני בני אדם שנקראו בשינוי שני שמו' חד ירמיהו הנביא ועוד איש אחר ירמיה ע"כ ואני אומר לכתוב מן הסתם ירמיה כמו חזקיה וכמו שהכריע מהרא"י עיין לעיל באות החי"ת:

ירחם חסר וי"ו:

ישעיהו כך נמצא כתוב ישעיהו בכל ספרי מלכים וישעיהו. אכן העולם אין רגילין לקרות לשום אדם ישעיהו כ"א ישעיה לחוד ומצאתי בד"ה ישעיה. ואינו ישעיהו הנביא ואמינה מסתמא לא קראו אחריו כי ריע מזליה ובן בנו מנשה קטליה במיתא קשה ומשונה וקראו הבנים אחר ישעיה של דברי הימים. ואולי כוונו ג"כ למעלת הנביא ושינו בו קצת. ולכן מן הסתם יש לכתוב ישעיה. והיכא שהוא כינוי לסעדיה תמצא לקמן באות סמ"ך:

יוטא יוטל יוטלין יוכבד המכונה יוטלין מצאתי וצ"ל דשם העריסה היה יוכבד ואחר שם המשפחה והכינוי הוא יוטלין משום הכי כותבין תרווייהו כדפרישית לעיל בסימן כ"ו:

יכנט בכ"ף:

קודם שאכנוס במבוי הכ"ף אדבר מענין חילוקי הדברי' מתיבה אחת או משני תיבו' כי לפי הסוגיא שהזכרתי דק"ל כרבא דאמר מרחב יה וכס יה אם כן למה כותבין הסופרים על פי תיקונם כס יה כעין שני תיבות נגד הסוגיא נגד ההלכה. ואף את"ל שאין הלכה כרבא הלא אף רב חסדא בשם ר' יוחנן נמי ס"ל הכי. ועוד אין מחלוקת בכס יה מדפריך התם לרב דאמר ידידיה נחלק לשנים הללויה מהו ולא פריך כס יה משמע דאין מחלוקת בכס יה. ואין לומר מה שאמרו התם חדא היא ר"ל שלא יכול לכתוב בשני שיטות. והיינו דמסיק התם דהללוי' שתי תיבות שיכול לכתוב בשתי תיבות כמו שהיה כתוב בתהילי' דר' חייא. זה אינו. חדא דלישנא אחת היא לא משמע אלא תיבה אחת. ועוד דלפי זה משמע אבל ידידיה לרב דנחלק לשתים וכותבין בשני שיטות זהו ליתא כאשר הוכחתי מכדרלעומר שהוא שני תיבות ואין לחלק בשתי שיטות. אם לא שתפרש שכדרלעומר אין צריך לכתוב בשתי תיבות לאפוקי בת היענה שצריך שני שיטות. וכבר הוכיח מהרא"י דלית' כי לא נמצא כן בס"ת. ע"כ אומר אני אי איישר חילי אבטליני' ולהזהיר הסופרים:

כ

כלב כתריאל. בנמצא אע"פ שעיקר השם אכתריאל אולי משו' קדושת השם לא רצו לקרות בני אדם כך אלא כתריאל גם הוא סימן ורמז לתורה שהיא כתר אל ובגי' תרי"ג מצות ומ"ח בריתות שנכרתו על כל מצוה ומצוה:

כולהו הוא שם בדברי הימים וקרינן כלוהו ואי איתרמי כך שמי' כותבין כלוהי דמתקרי כלוהו:

ל

למך אינו בנמצא:

ליוא הוא כינוי ליהודה שהוא גור אריה וכותבין דמתקרי כדפרישית לעיל בפירקין וכותבין ליוא בחד וי"ו ודוקא באשכנז אבל בארצות הללו שקורין ליהודה ליב כותבין דמתקרי ליב. ואם שם המובהק לוי אין צריך כלל לכתוב המכונה ליוא לפי שהוא ממש כמו לוי:

ליב קינד ולא יכתוב ליבא קינד ויכתו' בחד תיבה מצאתי:

ליבר מן הוא כינוי המצוי ליהודה וכן לאליעזר ואף לשאר שמות כמו ליפמן שהוא כינוי לכמה שמות:

ליזר כתבתי לעיל גבי אליעזר:

לעמיל הוא כינוי לאשר ולפעמים לאם והכל לפי המקומות ואיך הם רגילין לקרותו וכמו שכתבתי לעיל גבי וואלף וואלבלין:

ליבקא באל"ף ואם כתבו ליפקא בפ"א אין זה פסול כמו ליפמן:

מ

מיכל הוא כינוי ליחיאל וכותבין המכונה מיכל בכ"ף וכבר ביארתי הכל באו' היוד גבי יחיאל:

מיכליין כתוב בשני יודי"ן בגט שתיקן מהר"ר יעקב כהן וכ"כ מהרז"ך שוב מצאתי בתיקוני גיטין מ"כלין ונראה דהכל תלוי בחילוק, קריאת המקומות שאם באותו מקום קוראין מיכלין באחרונה בחיריק כותבין ביו"ד אח"ת ואם קוראין כעין פת"ח כותבין מיכליין ואם שם העריסה מיכל אין צריך לכתוב המכונה מיכליין אלא מיכל לחוד. וה"ה שמיכליין נמי כשר. אבל אין ידוע שעיקר השם הוא מיכל אז אין לכתוב אלא מיכליין לחוד וכמו שכתבתי לעיל גבי שרה ושערכין:

מואל הוא קיצור השם לשמואל:

מיכאל כך כותבין. ואם כינוי שלו מיכל אין צריך לכתוב המכו' דקיצור השם הוא:

מנחם המכונה מענדיל:

מנחם דמתקרי מן כאשר כתבתי לעיל סימן כ"ז וכ"ח:

מצאתי מנחם המכונה מענלא:
מרדכי המכונה גו גומפרכט בלי עיי"ן מערקל הוא כינוי למרדכי וראוי היה שלא לכותבו דהוי כמו יצחק חקין אם לא מאחר שהוא כינוי זר שרוב שמות מרדכי כינויים גומפריכט וזה נשתנ'. ומ"ה כותבין המכונ' וכ"ש בארץ רוסי' שכותבין המכונה מייקו וכן. נראה מלשון מהרא"י שכתב בכתבי' סימן ו' דיחזקאל קהינול פתחיה צחריים מרדכי מערהל חיים קסהריים אלו הכינויים קרובים ג"כ ללשון עברי אבל מ"מ אינם ממש קיצור לשון כגון יעקב יעקל יצסק חקי דחד מוצא אינון. מצאתי שמעתי שמהר"ר מרקל גירש את אשתו וכתב המכונה מערקל ועמד עליו חכם אחד והוציא לעז ואמר שיש לכתוב מורקל ונידה מהר"ם ז"ל אותו החכם מכח חרם ר"ת שלא להוציא לעז על הגט ונצח אותו על פי חכמים שבאותו הדור שיפה כתב שכך קראוהו מערקל בלא חו"לם משלם חסר בדברי הימים וכן בעזרא וכן במלכים וז"ל מהררי"ב בגט שסידר מהר"ר אנשיל כתב משלם חסר וי"ו באמצע כי הפייט רבי משלם חתם שמו באפיק רנן בקרובץ משל' חסר וי"ו. אבל הבעל בעצמו היה מסופק אם חסר או מלא. ואני ישראל קבלתי מזקן אח' באולמיץ בן פ' שנה ולמד בישיב' כל ימיו ושמו משה, כהן ואמר לי שני משפחות היו במדינת. רינו"ס אחרת חתמו משולם מלא ואחת משלם חסר. ע"כ ואני אומ' מאחר שבמקרא חסר הוא. אם כן יש לכותבו חסר מן הסתם מושיל הוא כינוי למשה ואין צריך לכתוב המכונ' וכן מושמן אבל וישל שהוא כינוי למשה צריך לכתוב המכונה וישל כמו שכתוב לעיל באות וי"ו בשם הגאון מהר"ר וייבש:
מתתיהו מצאתי בשם מהררז"ך ליתן שני גיטין הראשון מתתיהו והשני מתתיה והא לך מה שכתב מהרא"י בת"ה ובשם מתתיה נרא' דבסתמא דמלתא שאין ידוע היאך עלה לקרות בתור' יש לכתוב מתתיהו ואע"ג דשם מתתיה אשכחן תרי גברי חד בעזרא וחד בד"ה מ"מ במעשה דחניכה שהוא שגור בפי כל ומזכירין אותו בכל שנה ח' ימים מתתיהו בן יוחנן כ"ג סברא לומר שעל אותו השם נקראו הבנים וסברא רחבה היא שיש לתלות שמות האחרונים שנקראו על שמות הראשונים דוקא בהני דידעי ושכיחי לאינשי להזכירם ע"כ וקצת נמי סיוע לדבריו דבד"ה מצינו ד' פעמים מתתיהו אם כן הכי הוי הרוב. מ"מ איכא למימר שמא אזלינן בתר הרוב ספרי' עזרא וד"ה. ויותר תימא על הגאון שדרכו בכל המקומות להחמיר טובא ובכאן הקיל טובא באיסורא א"א דשמא שמו היה מתתיה נמצא שינה ממש דהכינוי הוא לרוב המקומות מתתיה אבל אי כתב מתתיה כשר לכ"ע אפילו הוי שמו מתתיהו וכמו שפי' הוא גופא גבי חזקיה ע"כ נראה מן הסתם לכתוב מתתיה בפרט מאחר שנקרא בשם מתתיה ואינני כחולק על הגאון

אפשר שבזמנו היו נקראין רובן בשם מתתיהו משא"כ האידנא שהוא בהיפך. ומ"מ אם חתם שמו מתתיהו או עולה לס"ת בשם מתתיהו אין ראוי כ"כ דאין לבנות עליו יסוד דשמא לא דקדק כ"כ כאשר כתבתי לעיל בסימן למ"ד:
מתניהו כך כותבין וכך נמצא כתוב. מרנא הוא שם בא"לף מירוש הוא כינוי לאשה וכבר כתבתי דינו בסימן כ"ו:

נ

נחמי' נחמן. נתנאל. אין כותבין המכונה. נעכלא שם לאשה ולפעמים נקראה נעכלין וכולן בעי"ן:

ס

סעדי' מקצת אנשים שנקראו ישעיה ועולין לס"ת בשם סעדיה כותבין סעדיה דמתקרי ישעיה ובארצות הללו לעגי שפה שקוראין לכל ישעיה שעיה נראה בעיני לכתוב סעדיה דמתקרי ישעיה אבל אי אין עולין בשם סעדיה פשיטא שכותבין ישעיה ותו לא אפילו נקרא שעיה:
סנדרליין בארץ אשכנז ובמקומות הללו סנדרלא. עובדיה כ כותבין מן הסתם ונמצא נמי בקרא עובדיהו ומ"ה אם יש לו כך קבלה כותבין עובדיהו:

ע

עזיאל ולא עוזיאל וכן נמצא בקרא. עוזר וקורין לו לס"ת עזרא מצאתי כתוב וז"ל אשר דמית עזרא ועוזר ליצחק חקין לכאורה בלי דקדוק נראה בעיני דלא דמי כי חקין איננה מלה בפני עצמה בלשון הקודש רק כינוי לשם יצחק וכן בנימין בונמי לכן אין לחשוב אותה תיבה רק לקיצור השם ולכן אין צריך להזכיר בפני עצמו. אבל עוזר היא תיבה בפני עצמה בלשון הקודש ויש לו פתרון פירוש אחר מעזרא כי עזרא הוא באל"ף בסוף התיב' ואינו לשון עזרה בה"א בפני עצמה לכן אין להחשיבה לקצור השם רק למלה אחרת. ולכאורה יש לכתוב עזרא דמתקרי עוזר ועוד שמות רבות יש באותו לשון משונה כל חד וחד מחבריה עזרא עזרי' אליעזר אביעזר עזריאל השומע שקורין לו עוזר ואפילו אם יודע בוודאי שהוא כינוי לשם אחר הדומה לו מי יודע לאיזה אחד מן השמות הנ"ל יכונה ונקצרים לכן נראה לפרש שיש לכותבו בבירור אך האמת לא דקדקתי בדבר ע"כ בשם הגאון מהר"ר ווייבש וה"ה לעזריה וקורין לו עוזר וכמו שכתב נמי מהרי"ב וז"ל ועל שם האיש עזריה וקורין עוזר נ"ל שיש לכתוב עזריה בה"א ויש לכתוב עזריה דמתקרי עוזר ול"ד ליצחק חקין דפשוט היה דכל חקין קורין לס"ת יצחק וחותמין בשטרות יצחק אבל עוזר אשכחן דחתו' בשטרות וקוראין לס"ת רק בשם עוזר אלמא שם בפני עצמו הוא

ואשכחן במקרא נמי שם עוזר מ"מ הכא יש לכתוב עזריה דמתקרי עוזר בוי"ו דילמא לישתמע עזר. אבל אין לחוש לעזרא אע"ג דעזריה הוא עזרא כדמוכח בעזרא בכמה דוכתי וכן פי' רש"י בריש פירקי אבות דעזרי' הוא עזרא דעלה מבבל. וכן ר' אלעזר בן עזריה הוא מתיחס על שם עזרא שהיה עשירי לעזרא ונקרא עזריה ותוס' מביאין אותו בפ' שני דייני גזירו' מ"מ אין לחוש אע"ג דעיקר שמו עזרא אך נתוסף לו ה"א במקו' אלף לישוע ה' כמו להושע יהושע מ"מ אין לחוש דאשכחן בד"ה עזריה ואין עזרא בכלל דעזרא הוא מאנשי כנסת הגדולה וכו' עכ"ל:

עמינדב חד תיבה וכן עמיהוד עמיאל:

עקיבא אם לכתוב בה"א או באל"ף דע שמצאתי כתו' וז"ל עקיב' מסופק אם כותבין באל"ף בסוף או בה"א ושניהם יש להם ראיות ע"כ יש ליתן שני גיטין כמו שכתוב בספר עץ חיים ע"כ. מה שכתב יש פנים לכאן ולכאן היינו שכתב וז"ל שמעתי משם הר"ר שמואל מבענבערק זצ"ל מהא דאמרינן בקר' תחת הנחש' אביא כסף נדרש על ר' עקיב' וחביריו הרוגי מלחמה מנ"ל ואמר מורי ר"ת קודם האי קרא וגואלך אביר יעקב הם תיבות של ר' עקיבא נמצא לדידי' עקיב' באלף. אבל הר"ר יצחק א"ז מאושטרייי"ך חולק עליו בזה דאמרי' במדרש אור' זרוע' לצדיק' ולישרי' לב' שמחה' זה הפסוק נאמר על ר' עקיבה דאסופי תיבות דהאי קרא רמוז ר"ע א"כ ש"מ דכתבינן ליה עקיבה בה"א ולא בא"לף. ומרוב חיבה שמצא אותו צדיק רמוז באותו פסוק קרא הרב ר' יצחק בר משה הספ' שחיבר אור זרוע העתקתי מקובץ ע"כ. שוב מצאתי כתוב וז"ל הר"ר בערא סג"ל אמר בשם מהרי"ל שנשאל לו היאך כותבין עקיבא בא"לף או בה"א והשיב מהרי"ל שראה מרבותיו שכתב בה"א ואפשר אם היה בא לידו היה כותב אותו בא"לף כמו בה"ה ע"כ. ובתיקון גט נמי מצאתי שמעתי שמהר"י אמר בשם מהר"ה ז"ל שהוא מוהר"ר הילל שכל שמות שיש ספק אם יש לכותבו סופו אל"ף או ה"א שיש לכתוב ה"א כגון אושעיה עקיבה שמריה סעדיה וכיוצא בזה שבמקרא לא תמצא שום שם אלא שסופו ה"א ע"כ: וכן נראה לכתוב לכתחילה בה"א מאחר שיש פנים לכאן ולכאן והקדמונים הכריעו לכתוב בה"א למה לא ניזול בתרייהו ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד פשיטא דכשר אף בא"לף מאחר שהוא נח מה חילוק יש במבטא בין הוא א"לף או ה"א כי אין דין ס"ת בכאן שיהא שייך בו פסול בתיבה ולהצריך שני גיטין וזהו דע' מהרי"ל שאמר שאי' לחוש כלל שאפילו כתבו בא"לף כשר כמו בה"א אף לכתחיל' ובדיעבד פשיטא דאין קפידא כלל:

פ

פלטיאל פילטא הוא כינוי לאלימלך ומ"ה אי בא במקרה שיהא כינוי לפלטיאל כותבין נמי פלטיאל המכונה פילטא כמו לאלימלך:
פדה צור יש לכתו' בחד תיבה פינחס במסורת כולו מלא ויש במסורת כלו מלא בר מחד ופשיטא שיש לכותבו מלא ומ"מ נ"ל בדיעבד כשר דרובא דרובא כותבין בכתבי' חסר ומסורת א' נמי מסייע לנו ובפרט לפי מה שכתב ר' הילל סתמא שאם כתב תיבה אחת מלאה או חסרה או איפכא שאין להקפיד:
פערלא אם שם עריסה מרגליות וקוראין אותה פערלא כותבין מרגליות דמתקריא פערלא ומטעמא שפירשנו לעיל בסימן כ"ה:

צ

צורי שדי חד תיבה הוא:
צביה הוא שם הכתוב בד"ה והמסורת ב' בה"א וחד בא"לף א"כ יש לילך אחר הרוב וגם הוא לשון הקודש ושמו' יקרא כולם בה"א ומ"מ אי כתב באל"ף כשר דהא מצינו חד בא' ואין חילוק במבטא כאשר כתבתי גבי עקיבא צחריי הוא כינוי לפתחיה כאשר כתב מהרא"י בכתבים וצריך לכתוב המכונה בפרט לפי מה שאין אנו כותבין וכל שום וחניכה והאידנא שאין זה מצוי אי בא במקרה יש לכתוב המכונה צחריי אפילו במקום שכותבין וכל שום וחניכה:
צרינו בלא א"לף כאשר כתבתי לעיל בסימן כ"ו:

ק

קלונימוס המכונה קלמן כותבין אפילו גבי אבי המגרש כדלעיל בסי' כ"ח:
קופמאן הוא כינוי למשלם ויש שכותבין קוף מאן והראשון הוא עיקר:
קופל מן או קופא כינוי הוא ליעקב וכותבין המכונה:
קישמן הוא כינוי למשה וכותבין המכונה אבל א"צ לכתוב משה המכונה מושמן קהיסל הוא כינוי ליחזקאל וכותבין המכונה כו' וכן קחריי לחייה:

ר

ראובן מלא וכן מוכח מן האפוד מצאתי:
רחביה וחביה הוא כינוי שלו וקיצור השם הוא:
רעכלין רחל כתבתי לעיל בסימן כ"ה:
רחמה בלא וי"ו וכן הוא בקרא:

ש

שבתי מצאתי כתוב שבתי צ"ע אם כותבין בלא אל"ף או שבתאי ונ"ל מן התו' פ"ק דגיטין לכתוב בלא א"לף דאמרינן שיבתאי הוא רוח רע אבל שבתי הוא שם ישראל. וא"ת

דילמא האי ענין שביניהם הוא הי"וד שבין שי"ן לבית הא בערוך תמצא בערך שבתא וכן בתו' בטאי שם גוי בטי שם ישראל וכן ר"פ כל הגט איתא בגמ' ר' שבתי ומהרי"ש השיב דבעזרא כתוב שבתי ע"כ. וכן העיקר ואי כתב שבתאי מן הסתם יש לחוש אפילו בדיעבד דהוי כשינה שמו ממש ואם כינוי שלו שעפס או שעפסל צריך לכתוב שבתי המכונה כי הכינוי מורה בלשון אשכנז על שם הכנוי ואינו דומה ממש לקיצור השם:

שלום בוי"ו דמתקרי ורידמן לפי שהוא ביאור לשם המובהק וכמו שכתבתי לעיל בסימן וי"ו. וכן אם שמו המובהק שמחה והכינוי ורידמן וכן מצאתי לכתוב שחור והמכנה שוורצמן ובאופן זה:

שלמה וכיניו זלמן או שלמן כותבין המכונה כדלעיל בסימן כ"ח ובסוף סימן כ"ו:

שלומציל או שלומיצא כתבתי בסי' ל"ב ואם כינוי שלמן ליועץ כותבין יועץ דמתקרי שלמן:

שמעיה בה"א ואף שנמצא שמעיהו לפעמים אזלינן בתר הרוב. שמאי כותבין האידנא ואזלינן בתר שמות הנמצאים לפנינו שמאי והילל ואף שנמצא בקרא שמי בלא אלף וכמו שכתבתי באות זיי"ן גבי זכי:

שמשון מלא:

שמריה בה"א מצאתי כתוב דלפעמים נקרא שמריהו וצריך שני גיטין. ולית מאן דמשגח ביה כי מן הסתם יש לכתוב שמריה כמו שמעיה וירמיה וחזקי' אם לא היכא שידוע שחותם שמו בוא"ו או כך עולה לס"ת שוב מצאתי כן בשם מהרי"ו:

כתב מהררי"ב שאין צריך לכתוב שמריה המכונה שמעריל:

שרי ושרה יש ליזהר בהן שלא לשנות דהוי שינה שמה ממש וכ"כ מהררי"ב דאת"ל דאברם ואברהם חד שמא הוא שרי ושרה בלי ספק שני שמות הן:

ושרה ושערכין ושעריל עיין לעיל בסימן כ"ה וכן שארקא ושירקא. שינא שונלין. מצאתי: שפרינצא. שעפטיל הוא כינוי לדוד וכן ליעקב וכותבין בכל פעם המכונה:

שרנץ או שרענציל אין לכתוב המכונה מאחר שלא נקרא בשם זה לבד כי עם בצרוף שם המובהק:

ת

תקוה שם בד"ה:

תרצה קרא הוא:

סליק: סליק:

סימן לב

כתב הר"ן וז"ל משמע וודאי דר"ג כשם שעשה תיקון לשמותיהן כך עשה תיקון לעיירותיהן ובכלל איש פלוני הוא כך היה כותב בגליל מתא אנא ראובן שמארץ יהודא וכל שום שיש לו כדאמרינן ביבמות בקלוניא מתא אנא אדרולינא נהרדעא ואפשר שמתחילה מתוך שהיה מקלקל עליה בשמו ובשמה היה מקלקל אותה ג"כ בעירו ובעירה אבל כשתיקנו שיהא כותב וכל שום שיש לו מתוך שלא היה יכול להוציא לעז עליה בשמו ובשמה אף בעירו ועיכה לא היה יכול לקלקלה שהרי הגט מוכיח ששינה אותו מקומו. ומצאתי כתוב בתיקוני גיטין דשינה שם עירו ושם עירה לא איירי בשינוי ממש אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות ונ"ל טעמא דסוברין לשון אשכנז היא גוברת ומצוי ברוב המדינות ובפרט במלכות אדום ומ"ה הוא מנכר טפי וחשוב וקודם לשאר הלשונות ואף שבפראג הוא לשון ביה"ם שהוא כעין לשון כנען מ"מ רובא דרובא יודעי' בלשון אשכנז אבל באוב"ן שלשון הגר מצוי לשם ביותר ולשון אשכנז אין פשוט כ"כ ע"כ לשון הגרי חשוב קודם ואני אומר לאו משום חשיבות ל"א הוא אלא ששם בעי' פראג הוא עיקר השם שהרי קוראין הבהמ"יי בל' כנען פרה"י ובלשון אשכנז וחד שם הוא לשניה' מה שא"כ בשם השני מזיגרד שאינם אלא ללשונם הבהמיים לבד וראיתי בליקוטי שכתוב לשם וז"ל נראה כשיש לעיר או נהר ג' שמות שדי בשנים כמו פראג דמתקרי אזגרדי ולא כתבינן פרה"י אף שעיקר לשון כנען כן, ע"כ ולא נהירא כי מה חילוק יש בין ב' שמות לג' אלא העיקר דפראג ופרהי חד שם הוא כמו בוג ובוה דלקמן אלא שקשה לי למה לא כותבין פרהי כמו שכותבין בארץ רוסיא בזה אף שבלשון פולין נקרא בוג כדלקמן וכל זאת דוקא שנכתב בנימוסי העיר ששם העיר פראג ולא מזיגרדא או תרוויהו אבל אם עיקר השם נכתב בנימוסי מזיגרדי ולא פראג בוודאי אזלינן בתר עיקר השם ומהררי"ב גופא כתב וז"ל היכא דמסופקי' על שם העיר איך לכתוב בדיני' באתיותיה יש לילך לסופר מתא של העי' ולהעתי' ממנו אות באו' ואזי ידקדק ממנו ואז ישלח לשני' או שלש' רבני' אם יסכימו לדעתו כאשר מוסכם ביניהם כן יקום ע"כ עוד מצאתי בתיקוני גיטין וז"ל ואם אין ידוע בוודאי שם העיר יש לשאול איך כותבין הגוים בספריהם שם העיר אבל מה שכתבו נמי כשיש לעיר ב' שמות איזה לכתוב קדם היינו דווקא בששניהם כתובים בספריה'. ומהררי"ב כת' וז"ל בריש כל הגט מסיק אנא פלו' ממקו' פלו' מגרש אשתי פלונית ממקום פלוני. אלמא דכתבינן מקום במרדכי פרק השולח כתב אין צריך לכתוב המקום וע"ש ואנן פסלינן ליה ואף אם יש לעיר שני שמות צריך לכתוב תרווייהו ואם לאו פסול וכ"ש היכא דאיכא לעיר ב' שמות כגון פראגא

דמתקרי מזיגרדי ובאובן כותבין ב"לא לבסוף בודן דמתקרי אובן ע"כ וכל זו לכתחילה אבל מ"מ אי לא כתב אלא שם אחד והכל מכירים אותה בשני השמות דכשר כמו שכתבתי לעיל בסימן י"ד גבי שמות האיש, ומה שכתב מהררי"ב דבפראג כותבין ל"א ובעיר אוב"ן להיפך כן מצאתי בתיקוני גיטין וז"ל והיכא שיש לעיר שני שמות אחד ל"א ואחד לשון אחר כותבין ל"א קודם כגון פראג דמתקרי מזיגרדי פי' בין שני כרכים יושבת וכן כל כה"ג ונראה דוקא כששני שמות אין ידועין בשני המקומות אלא שם אחד במקום הכתיבה ושם אחד במקום הנתינה אבל אם ידוע שני השמות כו' לא נקרא שינה שם עיר ואפילו לא כתב אלא שם אחד כשר אלא, דלכתחילה בעינן לכתוב כל השמות וכמו שפי' בשינה שמה ומ"מ נראה דלא דמי שינה שם עירו לשינה שמו דהתם כי לא כתב שמו ושמה פסול לגמרי' ואם לא כתב שם עירו ועירה כלל הגט כשר כאשר כתבתי בע"ב סימן ב':

גם אני קבלתי במקום שלא הורגל ליתן בה גיטיו ואין ידוע איך נכתוב שם העיר ונהרותיה שיש לילך ולשאול מערכאות שלהן או מכומרי העיר שהם יודעים יסוד שם העיר ונהרותיה. ומעתה אני תמה על עיר לבוב שהי' בה זקן וחכם ונהג לכתוב שאנו מנין כאן בלעמבורג דמתקרי לבו"ב וזה אינו נכון העיקר שם העיר לבוב ויסד השם על הדוכס שיסד העיר והי' שמו לב שהוא לשון ארי והאשכנזים קראוה לעמבורג כלומר ליבן בורג אם כן ראוי לכתוב בלבוב דמתקרי לעמבורג ובקראקא כשנותנין גט בקאזמר מקום דירת היהודים כותבין בקאזמר דמתקריא קאזמירו אינו נכון בעיני דעיקר שם העיר קאזמירו והוסד על שם המלך מקדמת דנא שהיה שמו קאזמירו וא"כ יש להפך ולכתוב קאזמירו דמתקריא קאזמר ועוד נרא' בעיני לכתוב המכונ' מאחר שדומה במבטא לשם המובהק וכמו שכתבתי לעיל בסימן ב'. והעיקר היה נראה בעיני לכתוב קאזמירו ותו לא דקאזמר הוא קיצור השם בל"א וכן נראה בפוזנא ופאזנני וכל זאת לפי דמיוני שמקור שם העיר קאזמירו אבל אם חקרו בערכאות שלהם ששם העיר קאזמר א"כ אין לי עליהם אלא במה שכתבו דמתקריא אלא לכתוב המכונה כפי אשר הכרעתי לעיל בסי' ב' גם יש לי לקרא תגר על מה שכותבין כלל שם השני מאחר שדומה כמעט ממש לשם המובהק אולי סברו דקיצור השם אמרו ולא אריכת השם ומ"ה כותבין שרה המכונה שערכין וכן קבלתי מחמי הגאון מהרי"ק ירושלמי שמהר"ר משה יפה כתב שלמה המכונה שלומקא דקיצור, השם אמרו ולא אריכת השם ומצאתי נמי כתוב בהגה' וז"ל מצאתי גט שכתוב בו שלמה המכונה שלומכיל ע"כ. אכן נראה בעיני שלא לחלק ושרה שנקראת שערכין יוכיח שאין כותבין המכונ' כמו שכתבתי בסוף סימן כ"ו. גם מצאתי בתיקוני גיטין שאין

כותבין חנה המכונה חנינא ולא בילא המכונה בילטא מרגליות מרגלות גם חמי ז"ל לא חש לדברי מהר"ם יפה ז"ל ולא כתב בגט המכונה שלומקא שוב דקדקתי ומצאתי שאף מהררי"ב כתב שלמה המכונה שלומכיל ואף שהוא כתב דלא בעינן שרה המכונה שערכין דהוי כמו יצחק חקין צריך אני לומר מ"מ שאותה כינוי שלומכיל שלא היה בא מכח שם המובהק אלא מסיבה אחרת ומ"ה כתבו או שהיה בעיר שני יוסף בן שמעון וכתבו זה להיכר ובארץ רוסיא דמכנים כל שם שלמה שלומקא או שלומיצא אין לכתוב המכונה כלל אם לא בשני יוסף ב"ש. וחלילה שאני קורא תגר כדי להוציא לעז על גיטין הראשונים דבודאי אין בו חשש פסול ואיני אלא כמתמיה ולכתחילה אחוה דעתי כי תורה היא וללמוד אני צריך ולא לשעבר כלל אלא להבא מכאן והלאה נחזור לראשונו' בבריסק דליטא כותבין נמי עיקר שם העיר בריסטי ולא כותבין דמתקריא בריסק. והיינו כמו שפי' לעיל אכן תמה אני שכותבין מתא דיתבא על נהר בוה דמתקרי בוג על לא דבר שידוע שבלשון רוסיא כל גימ"ל קורין אותו בה"א וכל מה שברוסיא הוא בה"א בפולין קוראין בג' ומ"ה אותו הנהר בפולין קוראין אותו בוג וברוסיא קורין אותו בוה ואין זה שתי שמות כלל לומר שאעפ"י שמכירין אותו בשתי השמות שמ"מ ראוי לכתוב כולן כדפי' לעיל גבי שמות האיש הת' ס"ס שתי שמות איכא אבל הכא שם אחד ממש איכא ולא דמי למה שכותבין נמי שם העיר בל"א אעפ"י שאין אלא לשון אחד מ"מ הוא ביאור לשם המובהק וחלוקים במבטא מה שא"כ הכא ממש שם אחד הוא ומ"מ אין בזה קריאת תגר אפילו לכתחיל' בפרט מאחר שכבר נהוג לכתוב כך והוא לבאר ביותר אעפ"י שאינה צריך מ"מ אין בזה חשש ונזק לגט:

סימן לג

מדאמרינן שינה שם עירו כו' משמע שראוי לכתוב בגט לשון עיר. ואנו נוהגין לכתוב מתא ולא עיר. ויש שכותבין במדינ' ועתה אומר לך טעם ויסוד למנהגי' שנהגו בכל המקומו'. וזהו אשר העתקתי מתקוני גיטין וז"ל במדינת מגנ"צא בספרד ובאשכנ' ובהרבה מקומו' כשהעיר גדולה כותבין במדינת פלוני' ובגליל צרפת אינ' נוהגין כן משו' דמשמע מדינ' לשון ארץ א' כמו בצרפת ובקופיצא וטראדיא' קורין מדינ' על דרך לעז פייאס אמנ' אביא ראיי' לדבריה' שמצינו עיר גדול' נקראת מדינה וראיי' מפ' שני דנזיר שבמדינה ר"ל ירושלי' וקור' לירושלי' מדינ' ועוד ראיי' מקרא ואני בעילם המדינה ועוד ראיי' מפ"ב דתרומו' ר' יהוד' אומר תורמין בצלים מן המדינה על הכפרי' אבל לא מן הכפרים על המדינה ועוד פ"ק דמגילה ר' שמעון בשם ר' שמואל. משפחה ומשפחה אלו הכפרים מדינ' ומדינה אלו הכרכים עיר ועיר אלו העיירות. ואולם ע"כ לא נהגו

בגליל צרפת דלא ידעי שיעור עיר הראוי' להקרא מדינה וכותבין מתא דמפקא מכרך ומפקא מכפר הן העיר גדולה הן העיר קטנה כותבין מתא פלונית דגרסינן פרק עושין פסין מתוותא דמבלען בשבעים אמה ושיריים ונרא' דכפרים קטנים היו מדלא ידעם וקרו להו מתוותא. ובפ"ק דגיטין קרי להו לעירות גדולות מתוותא וקינא ודימונא ועדעדא דקאמר מתוותא דא"י קחשיב. וסעד לדברי ההוא דגיטין קאמר שווירי מתא דעל רכיס נהרא. והתם בכתובות קאמר בגמרא כגון מתא מחסיא דמפקא מכרך ומפקא מכפר. ולפי נוסחות שלנו גיטין שכותבין בעיירות גדולות שעל שמם נקראה המדינה כותבים מדינת קלוניא על שמה נקראה מדינת קולין כותבין קלוניא וכן במעגנצא על שמה נקרא' מדינ' מגנצ' וכן בטרייד' בורנקבורט כותבין וורנקבורט מתא אעפ"י שג"כ מקו' גדול הוא הואיל ולא נקרא המדינה על שמו כותבין ורנקבורט מתא ואם ישאל השואל כשכותבין הגט במעגנצא או בקלוניא בטרידא כותבין מדינ' מגענצא או במדינ' קלוניא דיתבא על נהר כו' וכשכותבין גט בורנקבורט כותבין בוורנקבורט מתא דיתבא כו' וכן בבינקא מתא דיתבא כו' ולמה אין כותבין ג"כ במתא וורנקבורט או במתא בינגא או למה אין כותבין במגנצא מדינה דיתבא וי"ל דאי כותבין במעגנ"צא מדינה דיתבא כו' טעיתי לומר המדינ' עצמה יתבא על נהר בינוס ולא מגנצא עצמ' קמ"ל דמגנצא עצמה יתבא על נהר בינוס. ואי נכתוב במתא וורנקבורט דיתבא על נהר מויי"ן כלומ' שמא יש כפר הנקרא שמו ג"כ וורנקבורט והוא סמוך קצת לאות' וורנקבורט. דוגמת זה פי' התו' במתני' פ"ק דגיטין מכפר לודים ללוד הנקרא כפר לודים מפני שבני לודי' מצויין שם תדיר. וא"כ ה"א אותו כפרי' הסמוך לוורנקבורט יתבא על נהר מויין אבל המתא וורנקבורט עצמה אינה יתבא על המויין עצמה כמו שתאמר קובלינצא מתא וכפר שלפניו ג"כ ליציל קובלשנ"א הילכך כותבין מתא דיתבא על נהר מויין כלומר המתא עצמה ואין להקשות תאמר עתה איפכא ניתן בכפר וורנקבורט ואנא דיתבא על נהר מויין. וי"ל זה לא הוי סימן דכפר נגרר אגב מתא ולא מתא אגב כפר. גם אין לתמוה כשעיר גדולה כגון מגגענצא כותבין לשון הקודש מדינ' וכשכותבין שאר מקום ורנקבורט כותבין מתא ולא כותבין עיר דהא עיר ועיר היינו עיירות או אמאי אין כותבין כרך כגון במעגנצא דהא מדינ' ומדינ' אלו הכרכים כדפרישי' לעיל וי"ל כמו שפירשתי לומר דלהכי כותבין מדינה במגנצא דעל שם מגנצא נקרא מדינת מגנצא להכי לא מצי למכתב כרך אלא הכל על שם המדינה אבל עיר אין לכתוב דפעמי' עיר קצת גדול' ופעמים עיר קטנה ולא ידעינן איזה מקום איקרי עיר לכך כותבין מתא דכל עיר נקראת מתא הן גדול הן קטן והכל כמו שפירשתי ומה שכותבין שם הנהרות אין בו חיוב כלל אלא הוא סימן לשני יוסף בן שמעון ושתי

עיירות ששמותן ושם הנהרות אינן שווין וכ"כ המרדכי וז"ל נראה הטעם שכותבין שם הנהרות היינו משו' סימנא וכה"ג לא תיקנו לכתוב מו"מ לרווחא דמילתא טוב למיכתב. ע"כ. וכתב מהררי"ב וז"ל הרר"א כ"ץ כתב דאפילו שינה בה כשר וכ"ש אם לא כתב כלל שם הנהר או לא כתב כלל דיתבא על הנהר דכשר וכן נראה בעיני דאפילו לדעת ר"י שכתב שאם לא כתב כלל שם העיר דכשר ומ"מ אם שינה הוא פסול דהוי כמזוייף מתוכו ולא ס"ל סברת ר"ת דבכל דבר שא"צ לכתוב שאין פוסל בו השינוי. היינו דוקא בעיר שהיו נוהגין אף בימי חכמי המשנה לכתבו ומ"ה כתב נמי במרדכי אף שכתבנו שאם לא כתב שם העיר דכשר. וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה. אבל שם הנהרות שהוא טעם רחוק לסימנא ומשו' שלא יהיו שתי השמות של עיירות ולשופרא בעלמא בוודאי לא מחזי כמזוייף מתוכו כי הסופר לא דקדק בהן וכמו שכתב מהרר"יב בשם הרר"א כ"ץ. והמנהג עתה לכתוב כל הנהרות אפילו הן הרבה ולכתוב לכתחילה נמי כל השמות שיש כדפרי' לעיל וכותבין נמי נהר אפילו רחוק מן העיר יותר מתחום שבת אם ספוק העיר ממנו בין שמוליכין שם סוסים לשתות ממנו או לשרות בגדים ואם אין ספוק העיר כלל ממנו אפילו הוא בתוך העיר אין כותבין אותו. וכותבין נמי על מי מעיינות לכלול הכל ואין צריך לכתוב מי בארות ויש מקומו' שכותבין נמי מי בארות ויש מקומות שסמכו על ר"י מפרי"ש שנמנעו מלכתוב אף מי מעיינות. וכל מדינה ומדינה כמנהגה ולכתחילה ולא לעיכוב כלל:

סימן לד

מתני' אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ומפרש תלמודא דה"ה כ"ע נמי אלא דנקיט אלמנה לרבותא מ"ד משום חינא פי' שיהא חן האנשים בעיני הנשים להנשא להן אקילו ג"כ קמ"ל דאפ"ה בעי שבועה. נמנעו מלהשביע אותה ומפרש בגמרא משום מעשה שהיה באדם שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה אחת והניחתו בכד הקמח ואפאה אותו בפת. לימים בא בעל דינר וא"ל הב לי דינרי אמרה לו יהיה סם המות לאחד מבנים של אותה אשה אם נהנית מדינרך כלום אמרו לא היו ימים מועטים עד שמת אחד מבניה דאשתרש לה מקום דינר ונשתכרה בעיסה כעובי הדינר וכששמעו חכמים בדבר אמרו ומה מי שנשבע באמת דהא שוגג היא כך. הנשבע על השקר עאכ"ו. ומפני שעונש שבועה מרובה כל כך אפילו על דבר מועט. נמנעו מלהשביע את האלמנ' דאף היא אתי לאורויי היתרא בדבר מועט בההיא הנאה דקא מיטרחא קמי יתמי' אין משביעין אותה כדאי' בסוגיא התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו פי' שיבחרו להם היתומים דבר קשה להדירה בו כגון קונם מיני מזונות עלי אם נהניתי מכתובתי כלום

וגובה כתובתה. ואם נתקבלה תחילה הרי היא נאסרת בכל מזון הילכך לא הדרה ושקלה ולא חשידא לעבור על נדרה ואפילו תעבור אין עונשין של נדרים חמור כל כך כעונשן של שבועות שנפרעין ממנו ומכל העולם. וכתבו התו' דאין נודרת ואוסרת כל הפירות שבעולם עלי אע"פ שחל הנדר שהרי לא נדרה שלא לאכול אלא היכא שנהנית וקבלה מכתובתה ומיד עוברת אם קבלה מ"מ אינה חוששת כיון שאינה עומדת באיסור כל ימיה שהרי אנו מתירין לה כדאמרינן גבי שינה מכין וישן לאלתר. כתב הר"ן וז"ל מדאמרינן אם נהנתי מכתובתי כלומר משמע דבלשון זה נשבעה וסגי בהכי ומכאן מי שגזל את חבירו וחבירו חייב לו ממון ומשביעו אם נפרע. שאינו יכול להישבע שלא נפרע שאותו ממון שגזל עולה לפרעון פי' אפילו היה בדעתו אח"כ לשלם את הגזילה ואישתמוטי הוא דעביד ולגבות עתה את חובו אינו יכול לישבע, וממילא שהשני יכול לישבע שפרע לו את חובו כי הגזילה שגזלו עולה לפרעון. אבל אם ראובן חייב לשמעון שבועה ופרעו וגזל ממנו שהוא שוה כדי פרעון חובו לא יכול שמעון לישבע על שטר שלא נפרע בעבור הגזילה שגזל ממנו דס"ס לשיקרא משתבע כשנשבע שלא פרעו שהרי פרע והיכא שבא לישבע שפרעו ודעתו היה על הגזיל' טוב לו שיאמ' לו ביחידי מפני החשד ידעתי שלא פרעתיך אלא הגזיל' שגזלת ממני וידוע לי חושב אני לפרעון. והיכא שטוען השני יברר לי באיך ומה שפרעת ובפרט האידנא דק"ל שצריך לברר כמו שכתבתי בריש ב"מ סימן ט"ו אפי' הוא מברר דבריו ואומר הגזילה שגזלת אותי חושב אני לפרעון נשבע על זה ונפטר במיגו דאי בעי נשבע ממש. מ"ה נראה היכא שנתקשר בשטר לישבע שפרעו במזומנים אז צריך להודות שלא פרעו וגזלו בידו ואם אינו רוצה להחזיר לו הגזילה נשבע על הגזילה וניפטר במיגו דפרעתיך במזומני' ומסיק אמר רב יודא אמר שמואל לא שנו אלא בב"ד אבל חוץ לב"ד משביעין אותה. ורבא אמר אפילו חוץ לב"ד נמי אין משביעין ופי' רש"י מפני ששבועת הדיינין שבועה של תורה היא ובנקיטת חפץ ס"ת או תפילין בידו ומשביעין בשם או בכינוי כדאשכחן גבי אברהם שים נא ידך תחת ירכי ועונשה מרובה. חוץ לב"ד שבועה דרבנן כקללת ארור ולא נקיט בידים מידי ואין עונש כ"כ לארמלתא. וכתב הר"ן ואע"פ ששבועה הבא ליפרע מנכסי יתומי' שבועת המשנה היא ואמרו הגאונים ז"ל שטכסיסה כשל תורה ואם לא נשבע וחפץ בידו נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר. תקנה תיקנו כאן להקל בכך כדרך שתקנו שתהא גובה בנדר ותקנתן של יתומים היא אם רצו מדירין אותה ואם רצו משביעין אותה שלא בב"ד וכדאמרינן בסמוך ע"כ. והנה בא לתקן ולא תיקן דא"כ למה לא תיקנו שאף בב"ד נקראת שבועת התורה שהרי התורה ציותה לדיינים שישבעו את המחוייב לישבע בב"ד וא"כ אפילו

הוא שבועת דרבנן עשאוה כעין דאורייתא לישבע בנקיטת חפץ לאפוקי חוץ לב"ד דאין לשם שייכא שבועה שמשביעין מן התורה א"כ בדרבנן לא בעי כלל נקיטת חפץ. ומדברי רש"י [יראה דאף הזכרת שם לא בעי וליתא כמו שנפרש לקמן סימן ל"ו והלכה כדשמואל בדיני דמשביעין אותה חוץ לב"ד ובלא נקיטת חפץ. אבל אין לומר דאף חוץ לב"ד בעי נקיטת חפץ ומ"מ לא חמירא כ"כ דלא אלימא כ"כ שבועה חוץ לב"ד כמו בב"ד כדמוכח בב"ק גבי הא דאמר רב בפ' הגוזל קמא גבי מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ונשבע ובאו עדים דפטור ולקח בעליו פי' בשבועה ולא ישלם ופריך עליה מברייתא ומשני דאיירי בנשבע חוץ לב"ד דלא אלימא שבועה לאפקועי ממונא וכן פי' רש"י לשם. ובע"כ צריך לפרש כן. דלא שייך לפרש משו' דלא בעי נקיטת חפץ כי הכא דהתם איירי בכופר הכל דאף בב"ד אינו אלא היסת בעלמא ואין חילוק ביניהם בשבועה כלל אלא דהאי אלימא טפי. זה אינו נהי דאלימא לאפקועי לענין ולקח בעליו ולא ישלם דאיירי בב"ד לאפקועי מחוץ לב"ד דלא קרינן ולקח בעליו ולא ישל' ולא אפקועי ממונ' כי אתו סהדי אבל לענין עונש שבועה אין חילוק ביניהם בין הוא בב"ד בין הוא חוץ לב"ד וא"כ בע"כ צריכי' לפרש דחוץ לב"ד לא בעי נקיטת חפץ כדפי' רש"י דאז אין העונש כ"כ. ומסיק נמי א"ל רב יודא לר' ירמי' מדירה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד וליתי קלא וליפול באודני דבעינא כי היכא דאעביד בה מעשה פי' חפץ אני שישמע הקול באזני שהוגבתה כתובת' בימי להוציא מלבן של תלמידי דרב שלא היו מגבין כתובת אלמנה לפי שסבר שאין משביעין חוץ לב"ד ולא רצה נמי להדיר' שאמ' הנדרי' קלים בעיני ההמון ולא יחושו הנשי' לנדרך:

וכתב הרא"ש בשם ר"י דהאידנא נהיגי להשביע האלמנה אפילו בב"ד דבאותו ענין שאנו רגילין להשביע שגוזרין עליה בחרם ובשבועה שתודה על מה שקבלה בכתובתה אין העונש כ"כ מרובה כמו היכא דבשעת שבועה יוצאה שבועה מפיה לשקר דהוי כענין שבועת שוא דכתיב לא ינקה ע"כ והאידנא נהגו להשביע אותה בנקיטת חפץ ובפני ב"ד והיא נשבעת בעצמה מאין להם המנהג הזה לסתור דברי התלמוד. שוב מצאתי בנוסח השבעת כתובת' וז"ל ישבו שלשה דייני' ותקח האלמנה ספר בידה ותניח גם ידה עליו ותאמר בלשון זה הנני נשבעת בשם אלקי ישראל על דעת המקום ועל דעת יורשי בעלי ר' פב"פ ועל דעת הדיינין היושבים כאן שכל מה שישאלו לי מנכסי בעלי אודה להם האמת הידוע לי ואח"כ תחזור הספר למקומו ואז ישביעו' ב"ד שתוד' להם האמת באותה שבועה שנשבעה בפניהם שכל הנכסים שהניח אחריו בעלה פב"פ אותם הנכסים שבאו לידה כבר או הידועים לה שיבאו עוד לידה הן כסף הן שוה כסף אם יש

בהן יותר מכדי פירעון כתובתה שהיה לה מבעלה וגם כוללין בשבועה זו שתודה האמת אם הנ"ל אתפסה צררי בחייו או אם נתן לה כלום בתורת פירעון כתובתה או למשכן או אם מחלה כתובתה לבעלה או אם החביאה או ממנה כתובתה או גזלה או גנבה או כסתה או הבריחה או נתנה לקרובים או לרחוקים מכל נכסי בעלה הנ"ל בין בחיים בין לאחר מיתה הן כסף או שוה כסף שנטלה יותר מכדי כתובתה שהיתה לה מבעלה הנ"ל עד כל מה שנשאר בידה לאחר מות בעלה על כל זה תודה האמת באותה השבועה וקודם השבועה תביא שטר כתובתה בב"ד ויהיו היתומים ג"כ במעמד. ואם הם קטנים יבררו להם הב"ד אפוטרופוס אם אין להם כבר אפוטרופוס ממונה ויהיה האפוטרופוס במעמד ותאמר האשה על דעת המקום ועל דעת יורשי בעלה. ע"כ וזהו ממש כדברי הרא"ש ואף שהרא"ש כתב שהן משביעין אותה לומר אמת ולא שהיא נשבעת בעצמה לומר האמת. אין חילוק בזה רק כשנשבעת שבועה עדיין לא יצא השקר מפיה דשמא חודה על האמת אין עונש' כל כך מרוב' כמו שכתב הרא"ש אח"כ וז"ל ולעניין שכנגדו חשוד על השבועה תניא בפרק כל הנשבעין אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואפילו שבועת שוא ופריך וליתני נמי שבועת ביטוי. ומשני כי קתני שבועה דכי קא משתבע לשיקרא קמשתבע אבל שבועת ביטוי דאיכא למימר דבקושטא קא מישתבע לא קתני משמע דלא מיקרי בכך חשוד על השבועה. ומיהו ר"ת פירש שאם הציבור הטילו חרם ואדם עובר עליו או עובר על שבועת ביטוי דאוכל ולא אוכל הוי חשוד על השבוע' והא דקאמ' התם שבועת ביטוי לא קתני לא בשביל שהוא כשר אלא ה"ק לא קתני בשביל שאינו דומה לאחרים כי אינו מונה במשנה אלא אותם שבשעת שבועה דומה לשקר. וכה"ג איירי בפ"ק דב"ק גבי ר' חייא תניא י"ג אבות ור' אושעי' תני כ"ד אבות ומפרש מר מ"ט לא קחשיב הני ואע"ג דלכ"ע כל הכ"ד אבות הן. והביא ראיי' מה"ג שהביאו ההיא דהכותב ההיא איתתא דאיתחייב שבועה בבי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בההיא איתתא דחשידא אשבועתא וגרסי בה"ג דמפקא ש"ש לבטלה. ומפרש דעברה אשבועתה ומבטלה לה כגון שלא תאכל ככר זה ואכלה אותו אלמא משו' דעברה על שבועת ביטוי אפיך לשבועתא ומיהו אף לדברי ר"ת דחשיב חשידה על השבועה אפשר דאיתא להא דר"י דלעניין עונש לא נפיש עונשה כמו היכא דיוצא שבועה לשקר מפיה ע"כ אלמא שכתב להדיא דשבועת ביטוי אינו חמור כ"כ לעניין עונש וכ"כ המרדכי להדי' וז"ל והאידנא משביעין אפי' בב"ד דשבועה שלנו אינה חמורה כל כך משום דשבועה שלהם משביעין שאומרה אמת עכשיו ונמצא כשהיא משקרת בשעת שבוע' הרי זה שבועת שוא אבל השתא משביעין אותה שתאמר אמת

אח"כ ממה שישאלו אותה וכשהיא משקרת לאחר השבועה הרי שבועת שקר ואינה חמורה כ"כ משום דבשעת שבוע' שמא היה בדעתה לומ' אמת תו' ע"כ:
ורבי' הרבנים אשר בעו"ה שוגים בזה ומשביעין אותה להדי' בנקיטת חפץ שלא קבלה כלום מכתובת' ואינו נכון מפני עונש השבועה כי לא אכשיר דרי:
נוסח להשבעת כתובה בקיצור אשר נהג כן מורי חמי ז"ל והעתיק מנוסח של מהרי"ק והוא מועתק מהשבעת כתובה של מר"ם ז"ל:
במותב תלתא בי דינא כחדא הוינ' ואתא לקדמנא מרת פב"פ אלמנת פב"פ הלוי ז"ל לישבע על כתובת' בפני ב"ד כתיקון חכמים והשבענו אותה בנקיטת חפץ על דעת המקום ועל דעתינו בחומר שבועה דאורייתא באפי יורשים שלא נשאר לה בידה יותר מכתובתה שוה פרוטה הן במטמוניות הן תחת הקרקע הן למעלה ושלא נתנה לאחר מתנה על מנת להחזיר ושלא מחלה כתובתה לבעלה ושלא מכרה לאחר ושלא בזבזה ושלא תפסה צרכו או שום ערמה כה"ג הכל קבלה על דעתינו בלא ערמה ומרמה וכל מה שנעשה נעשה היום כו':
ולפי מה שכתבתי שמשביעין אותה כעין שבועת ביטוי א"כ זה הלשון שכתוב בו כחומר ש"ד אינו נכון דבוודאי שבועה דאורייתא אם רוצה בעל הדבר שישבע שבועה גמורה בוודאי צריך לישבע. ובכאן הקילו עליה לעשות כעין שבועת ביטוי ע"כ נראה כמו שכתוב בנוסח אחר על דעת המקו' ועל דעתינו בלי ערמה ומרמה באפי יורשים כו' ואמת הא שכתוב בלי ערמה ומרמה יתור לשון הוא כי דעת המקום ודעתינו כולל הכל.
ג"כ יש נוסחאות שכתוב והביאה לפנינו כתובתה ואלו עידי' וקיימו אותה בב"ד כו' וכל זו שלא לצורך דאפילו אין לה כתובתה כלל גובה כתובתה אלא א"כ שיש לה תוספת כתובה מיוחדת בכ"הג בעינן כתובה וקיום עדים ולא בע"א ראיתי בכמה נוסחאות שכתב שלא הגיעו לה כדי כתובתה והיינו שהנשים מותרות קצת מכתובתה דשמא קבלה קצת מכתובתה ומפני עונש שבועה עושין כך ומנהג יפה הוא:

סימן לה

פיסקא מדירין אות' כו' אר"ה לא שנו אלא שלא ניסת בעת גביית כתובה וליכא למיחש שאם תנשא אח"כ שיפר לה הבעל לפי שאין הבעל מיפר בקודמין דכתיב ואם בית אישה נדרה אבל ניסת לא דמיפר לה הבעל. ופרי' וליחוש דילמא אזלה לחכם ויתיר לה הנדר, ומשני צריך לפרט את הנדר באיך ומה נדרה וכשישמע החכם שהוא דבר שאינו הגון שקבלה מכתובת' וגזלה את היתומים לא יתיר לה את הנדר. ורב נחמן אמר אפילו ניסת ולא חיישינן שיפר לה הבעל דמדרינן לה ברבים וסבירא דאין לה התרה. והנה הר"יף

לא הביא הא דרב נחמן לפי שס"ל כרב הונא ולקמן נפרש. וכן דעת הר"אש וז"ל הר"אש מדעת התו' אהא דרב הונא דניסת לא וא"ת ידירוה שלא תאכל ככר זה אם גבתה מכתובה כלום ותאכלנ' לאלתר בפנינו. וי"ל דלא תיחוש לעונש זה אלא בנדר שעל ידו עומדת באיסור כל הימים וא"ת ידירוה על דעת רבים שאין לה הערה י"ל דהבעל יכול להפר אפילו נדר שהודר על דעת רבים משום דכל הנודר' על דעת בעל' היא נודרת ואין לה כח לעקור דעת בעל' ולתלות בדעת אחרי' ולא עדיף מכשאומר' אינה רוצה שיפר הבעל. ואפשר אפי' אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לידור על דעת אחרים אינו מועיל כיון דסתם אשה על דעת בעלה היא נודרת ותולה הכתוב הפרתה בבעל יכול הבעל לחזור ממה שנתן לה רשות ואינו דומה לקיי' ליכי וא"ת ידירוה בה בפני הבעל ויאמר קיים ליכי שאז אינו יכול להפר כדמוכח בפרק נערה המאורסה. וי"ל דחיישינן שמא יפר לה בלחש קודם שיאמר קיים ליכי או שמא ישאל על ההקם ואח"כ יפר לה. וא"ת ידירוה בדברים שאין בהם עינוי נפש שאין הבעל יכול להפר. וי"ל כיון שאין בהן עינוי נפש לא תחוש אם תקיימם. וא"ת בין בעל בין חכם היאך יכולי' להתיר לה שלא בפני היתומי' הא אמרינן בנדרים פרק ר"א. במדין נדרת למדין לך והתר נדרך וי"ל דוודאי לכתחילה אין להתיר שלא בפני היתומים אבל אם התיר מותר. תדע מדסמיך צדקיה שהיה צדיק גמור שהתירו לו סנהדרין שלא בפני נבוכדנצר. ועוד היה אומר ר"ת דאין צריך בפניו היכא דהנודר נדר מדעתו ולא מחמת טובה שעשה לו אלא דוקא דומיא דמשה דמחמת הנדר נתן לו יתרו את בתו. וכן צדקיה היה מסור ביד נבוכדנצר להרגו וע"י שבועה הניחו כה"ג בעינן בפניו וכן מוכח בסוטה פרק ואלו נאמרין דא"ל יוסף לפרעה אבי השביעני א"ל פרעה זיל איתשיל אשבועתך אלמא היה יכול להתיר שלא בפני יעקב. ובירושלמי דבנדרים מפרש טעמא הא דאין מתיר את הנדר אלא בפניו היינו מפני החשד ומפני הבושה שלא יחשדנו אותו שנדר בפניו שחילל נדרו בלא התרה. ומפני הבושה שהנודר מתבייש מאותו שנדר בפניו כי הוא סבר שחילל נדרו ולהני טעמא אף לכתחילה מתירין את הנדר שלא בפניו רק שיודיעו לו ההתרה וטעמא דגמרא דידן עיקר ואין לו להתיר אלא בפניו פי' בידיעתו כמו אין חבין לאדם שלא בפניו פי' כיון דהכי אמרינן בנדרי' פרק ר"א תניא המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו מנא הני מילי אמר רב נחמן דכתיב ויאמר ה' לך שוב מצרימה כי מתו כל האנשים אמר לו במדין נדרת למדין לך והתר נדרך כו' דמשמע, עיקר הטעם מאחר שנדר לדעת חבירו אין לו להתיר בלי רשותו ואע"ג דהתם קאמר המודר הנאה מחבירו וסתם מודר הנאה אינו משמע לטובתו ולדעתו אלא אדרבה מדירו בע"כ שלא ליהנות. כבר הקשה הרא"ש ז"ל לשם בפירושו

וסתר פי' זה אכן לשם בפסקיו חזר בו וכתב וז"ל ואע"ג דלישנא דהמודר הנאה מחבירו לא משמע כפירוש זה. מיהו צריך לפרש כן מדמייתי עלה דההוא דצדקיהו ע"כ. וא"כ מאחר דתלמודא דידן עיקר בטלו הני טעמא דירושלמי ולא יועיל כלל מה שיודיע לו אח"כ או מה שיתיר בפניו אפילו בע"כ אלא עיקר פירושו שלא יתירו לו אלא בידיעתו כלומר ברצונו שיתרצה המודר מקודם. ותמה אני על פירושו שפי' מפני הבושה כמעט דומה למפני החשד ואולי הכי פירושו שהנודר מתבייש בפני המודר אם יבא לעשות לו טובה והנאה מהם ימנע מלעשות לו שום טובה והנא' אף אחר ההתר' שהמודר יסבור שחילל את נדרו במה שהנהוהו עתה שהרי לא ידע מהתרתו. אכן בתו' שלנו אינו כן אלא מפני הבושה שנתבייש בפניו במה שנדר הנאה ממנו. וכ"כ הר"ן ועיקר וה"פ משום שהמודר נתבייש בפניו צריך ג"כ להתיר לו בפניו כדי שיחזור ויתבייש הנודר בפניו שלא כדין עשה לו כך וכן איתא להדיא בתו' בנדרים. ולפ"ז אף לפי הירושלמי צריך דעתו מקודם תו מסיק שסבר צריך לפרט הנדר ואם לא פירש הנדר אין, התרתו התרה ולכי פריט לא שרי ליה חכם. איבעי' להו צריך לפרט את הנדר או אין צריך לפרט רב נחמן אמר אינו צריך רב פפא אמר צריך משו' איסורא פי' שמא על דבר איסור נדרה כגון על גיבוי כתובה דהיינו שאמרה תאסור עלי כל פירות שבעולם אם נהניתי או שיאמר האדם יאסרו עלי כל הפירות שבעולם אם אעשה עבירה פלונית וכתבו התו' והרא"ש אחריהן דהלכה כרב פפא דבתראה הוא וגם רב הונא סבר כוותי' וכן משמע בירושלמי דנדרים פרק השותפין אית תנויי תניא צריך לפרט את הנדר ואית תנויי תניא אין צריך לפרט את הנדר חד בר נש נדר דלא מרווח' אתא לקמי' דרב יודין בר שלום א"ל מאי אשבעי' א"ל דלא מרווחנ' א"ל וכי בר נש עביד כדין א"ל בקוביוסטא קאמינא א"ל ברוך שבחר בדברי חכמי' שאמרו צריך לפרט הנדר ומסיק תנן התם הנושא נשים בעבירה פסול עד שיגרש ותניא עלה נודר ועובד יורד ומגרש ואי אמרת אינו צריך לפרט הנדר ליחוש דילמא אזיל לגבי חכם ושריא ליה דאדרינן ליה ברבים הניחא, למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למ"ד יש לו הפר' מאי איכא למימ' דאדרינן ליה על דעת רבים דאמר אמימר הילכתא אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה וכתב הרא"ש מדברי התו' במכות גרסינן ברוב ספרי' הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ולפי אותה גרסא יש לפסוק דברבים יש לו הפרה וגם למאי דגרסינן הכא אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים דהשתא לא פסק אמימר בנדר שהודר ברבים מ"מ מדלא קאמר אמימר אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים כו' אלא אמר הילכתא אלמא בא לפסוק הלכה דעל דעת רבי' אין

לו הפרה ומדהוצרך לפסוק על דעת רבים אין לו הפרה מכלל דברבי' יש לו הפרה דאי אין לו הפרה כ"ש על דעת רבים, ואע"ג, דאסיקנא לעיל אליבא דרב נחמן דמדרינן ליה ברבים ולעינן דינא איתמר וק"ל כוותי' בדיני' הא פריך בתר הכי הניחא למ"ד וכו' לאו אמתני' דבכורות לחודא קאי אלא קאי נמי אדרב נחמן ומדאדרי' נמי רב אחא להההוא מקרי דרדקי על דעת רבי' משמע דקסברי דברבי' יש לו הפר' ולא איסתבר למימר לפי שלא היו רבים מצוים הוצרך על דעת רבים ורב יוסף דאמר בערבי פסחים אידור ברבים דלא אישתי שיכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא ק"ל הכי ע"כ שיטת הרא"ש ודבריו תמוהים מאוד מאחר דס"ל כדברי התו' דהאי הניחא דקאמר קאי נמי אדברי רב נחמן דלעיל דאמר אפי' ניסת מדירין אות' ברבים ומוקי לה במדירין אותה על דעת רבים א"כ מנ"ל דהלכ' כרב הונא וגבי בעל לא מהני דעת רבים דילמא שפיר מהני וכמו שאנו מתרצי' אליבא דרב נחמן נהי דרב הונא לא ס"ל הא מ"מ ק"ל הלכה כרב נחמן בדיני וא"כ אפי' ניסת נמי מדירין אותה והוא פסק כרב הונא שלא הביא דברי רב נחמן כלל בשלמא לדעת התו' ל"ק מידי כי אפשר הם סוברי' הלכ' כרב נחמן דאפי' ניסת מדירין אות' על דעת רבי'. אבל הרא"ש ארכביה אתרי ריכשי בפלוגתא דרב הונא ורב נחמן פסק כרב הונא ותפס דברי הרי"ף ולקמן גבי מדירין על דעת רבים תפס דברי התו' דמוקי להא דרב נחמן במדירה על דעת רבים וא"כ הוא אליבא דהילכתא דהא רב נחמן לענין דינא דכתוב' איתמר וק"ל הלכ' כרב. נחמן בדיני ומ"מ לענין הלכה נ"ל כדברי הרא"ש אבל לא מטעמי' אלא אדרבה ס"ל מדלא קאמר לעיל אדברי רב נחמן הניחא כו' ומוקי' לה בהדירה על דעת רבים ש"מ דלא שייך דעת רבים גבי אשה כלל ואין מחלוקת בזה וא"כ רב נחמן בע"כ מוקי לדבריו בהדיר' לרבים וס"ל דלית ליה הפרה ואנו ק"ל דיש לו הפרה כדפסק אמימר א"כ ממילא הלכ' כרב הונא דניסת לא מדירין אותה כדעת הרי"ף וכל המוחברי' וא"ל מאחר דרב נחמן בע"כ ס"ל כמ"ד דאין לו הפר' בנדר שהודר ברבי' א"כ מאי פריך השתא במתני' דבכורו' הניחא הא אליבא דרב נחמן קאי ואיהו ס"ל הכי לא קשה מידי דהכי פריך לרב נחמן דאמר מסברת עצמו שא"צ לפרט הנדר וקשה עלי' מתניתי' דבכורות הנושא נשים בעבירה כו' וצריך לאוקמי דאיירי במדיר ברבי' כו' וקשה הניחא למ"ד כו' ובע"כ דמ"ד דיש לו הפרה צריך לומר אליבי' דצריך לפרט את הנדר דדוחק לומר דמתני' אתיא כחד תנא ומניין לפלוגי ולומר דא"צ לפרט את הנדר ע"כ מוכרח לשנויי אליבי' מתני' דבכורות במדירה על דעת רבים אבל לעיל שאמר אפילו ניסת בע"כ לא איירי אלא במדירה ברבים וס"ל דאין לו הפרה ולא ק"ל הכי אלא כאמימר דאמר הילכת' וא"ל ס"ס מנלן דק"ל כאמימ' דילמ' הלכ' כר"נ בדיני

ואיהו ס"ל דאין לו הפר' לא חיישינן לקושיא מאחר דתלמודא במכו' מייתי דברי אמימ' בלשון הילכת' ש"מ דהכי ק"ל ועוד מאחר דרבנן ור' יהודא פליגי לקמן במתני' במוציא אשתו משום נדר דס"ל לרבנן דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה והלכה כרבנן והיינו בפני שלשה כדלקמן:

סימן לו

פסק כתב הטור כשב"ד או יורשין משביעין את האלמנה אין להשביע אלא חוץ לב"ד אבל מדירין אותה אפי' בב"ד וצריך שידירנה בדבר שיש בו עינוי נפש ושתהי' באיסור כל ימיה כגון שתאמר יאסר עלי דבר זה אם נהנתי שום דבר מכתובתי והוא דבר שיש בו עינוי נפש אבל אם אין בו עינוי נפש או אפי' יש בו עינוי נפש ואינה באיסור כל ימיה כגון שאומרי' לה משביעין אנו עליך שלא תאכל דבר זה אם גבית שום דבר מכתובתך והיא אוכלת אותו בפנינו לא מהני שאינה חוששת על העונש אלא בנדר של עינוי נפש שעומדת באיסו' כל ימיה ולא מהני נדרה אלא כל זמן שלא נשאת אבל אם נשאת אינה גובה בנדרה שהבעל יפר לה אפילו נדרה על דעת רבים ואפילו אם נתן לה רשות שתדור על דעת הב"ד יכול לחזור על מה שהרשה ויפר לה ע"כ משמע מדבריו דוקא להדירה אחר שנשאת הוא אבל מ"מ לא הפסידה כתובתה שיכולה לישבע חוץ לב"ד אף שהברירה ביד היתומי' להשביע חוץ לב"ד או להדירה. הכא דאי אפשר בהדרה א"כ נשבעת ולא כמו שכתב הרמב"ם בפי' המשנה שאבדה כתובתה אלא כמו שכתב אחר כך בשם רב האי שתשבע ותטול כתובתה וכן פסק הוא בספרו וכן פסק הרא"ש בתשובה עיין בפרק הנושא סימן י"ב. וזה לשון הרשב"א ומה ששאלת איזהו נוסח שבועת האלמנה אם באה לגבות כתובתה מדירין אותה בב"ד ותאסור עליה מקצת פירות בשר ויין וכיוצא בהם אם נטלה אלא כן וכן ולא תאסור עליה כל פירות שאם עשתה כן אין האיסור חל לפי שאי אפשר לחיות בלא שום פרי וכדאמרי' בר"פ אלו נדרים גבי קונם עיני בשינה:

ושבועה בנקיטת חפץ בב"ד ליכא באלמנה שהרי שנינו בפרק השולח נמנעו מלהשביע. ויש מי שאומר דמדירין אותה בב"ד ועוד משביעין אותה חוץ לב"ד שלא בנקיטת חפץ. והיינו דא"ל רב יהודא לרב ירמיה ביראה אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד. ואני סבור דא"צ אלא או זה או איזה שירצו היתומ' ורב יהודא ה"ק לר' ירמיה אדרה בב"ד אם ירצו היתומי' או אשבעה חוץ לב"ד ושלא בנקיטת חפץ אם ירצו יותר היתומים בכך עכ"ל וכבר כתבתי אע"פ שהברירה ביד היתומי' כו' היינו היכא דאפשר אבל לא להפסיד כתובתה היכא דלא אפשר גם יתכן מה שאמר אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד דה"ק

אדרה בב"ד היכא דאפשר דבוודאי זו חמיר' דהא תנא דמתני' לא קתני אלא מדירין אותה והיכא דלא אפשר כגון שנשאת אשבעה חוץ לב"ד ומ"ה היתומים יכולים לעכב שלא תנשא עד שידירו עליה ומה שכתב שלא בנקיטת חפץ דמשמע אבל כל שאר דברים שצריכי' בשבועת ב"ד ה"ה נמי דבעי חוץ לב"ד בפרט הזכרת השם או כינוי ולאפוקי מפי' רש"י דלא בעי הזכרת השם ואפשר דמדמה לשבועת היסת וס"ל דלא בעי הזכרת השם אבל דעת הרמב"ם והטור אחריו דאף להיסת בעי הזכרת שם ואפילו אומ' בלשון אחר צריך לומר אהא בארור לה' אלקי ישראל או מי ששמו חנון אם יש לזה אצלי כלום או שב"ד אומרים לו כך וא"כ שבועה דרבנן אף שהיא חוץ לב"ד לא גרע. מסקינן בסוגיא ההיא איתתא דאת' לקמי' דרב הונא אמרה ליה הב לי כתובתי אמרה לה מאי איעביד לך דרב לא מגבה כתובתא לארמלתא אמר' ליה מידי האי טעמא אלא דילמא נקיטנא בידי מכתובתאי חי ה' צבאות אם נהניתי מכתובתי כלום. אמר רב הונא מודה רב בקופצת פי' רש"י ז"ל הואיל וקופצת ונשבעת תגבה וכן משמע בירושלמי דגרסינן עברה ונשבעה רב הונא אמר נשבעה נשבעה אבל ר"ח ז"ל כתב מודה רב בקופצת מעצמה ונשבעה שכיון שעברה ונשבעה משביעין אותה שבועה כתקונה על דעת ב"ד ומגבין לה כתובת' ומוכח לה מדאמרינן בפרק הגוזל קמא אור רב הונא אמר רב מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ונשבע ובאו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו עליו בשבועה שוב אין משתלמין ממון ופרכינן עלה ומשנינן כאן בקפץ כאן בשלא קפץ אלמא בקפיצה לאו חשיבי שבועה. ולאו ראיי' היא דלעולם שמה שבועה והתם היינו טעמא משום דלא קרינן ביה ולקח בעליו ולא ישלם שהרי לא קבלו בעלים שבועה אלא הוא מעצמו הוא שקפץ. ויש דוחין ואומרים נהי דקופצת ונשבעת מהני ולא בעי שבועה אחרת מ"מ לא איירי הכא שלא נשבעה בלא נקיטת חפץ או בלא דעת ב"ד דלא מהני וכן כל קופץ ונשבע דאי הוי חייב שבועה לא הוי סגי ליה ה"נ בקופץ לא מהני והכא מיירי בקופצת ונשבעה על דעת ב"ד אלא שהתלמוד לא חש להאריך וכן מצאתי כתוב ודברים של טעם הם מ"מ אומר אני פשיטא דקופצת ונשבעה אפילו בלא נטילת חפץ דאין צריכה שבועה אחרת דלא גרע משבועה דחוץ לב"ד שהיא נשבעת ודיו והתם משמע דקפץ ונשבע אפילו בב"ד דמיא לשבועה שחייבו חכמי' ונשבע חוץ לב"ד ומ"ה מיושב מה שלא הביא הרי"ף והרא"ש ושום מחבר הא דמוד' רב בקופצת משום דפשיטא דמהני מאחר דס"ל דנשבעה חוץ לב"ד מהני ודוקא לרב הוי חידוש דס"ל אין משביעין חוץ לב"ד מ"מ מוד' שאם קפצ' ונשבע מהני ולאו משו' דקפצה ונשבע' עדי' אלא היינו טעמ' משו' מאחר שכבר נשבע' א"כ לית תקנה על העונש מעוות שלא יוכל לתקן הוא ומה לנו להוסי'

בעונש ומ"ה נוטלת כתובתה בלי שבועה אחרת ומ"ה נראה פשוט מי שקפץ ונשבע שלא כתיקונה לא מיבעי' דאם חייב שבוע' בנקיט' חפץ וקפץ ונשבע שלא בנקיט' חפץ שחוזר ונשבע ואף הדיין שמשביע בלא נקיט' חפץ דצריך נק"ח הוי כטועה בדבר משנה וחוזר כדאי' בפרק שבועת הדיינין וה"ה אפילו נשבע בנקיטת חפץ אלא שלא נשבע על דעת ב"ד כתיקונה שחוזר ונשבע. וקופצת דהכא דאמרינן דמודה רב איירי שנשבעה על דעת ב"ד וכדפי' במרדכי אבל לא נשבעה על דעת ב"ד אפילו לשמואל לא הוי שבועה דאיכא למיחש לרמאי ואין לומר איך יעשה שבועה על שבועה דגדולה מזו מצינו מי שנתחייב שבועת היסת ונשבע ושוב בא עד אחד דצריך לחזור ולישבע שבועת התורה כמו שכתב הרא"ש בשם הר"יף בריש שבועת הדיינין אע"פי שנשבע מתחילה כראוי כ"ש היכא שלא נשבע כראוי שצריך לחזור ולישבע כראוי. אבל היכא שקפץ ונשבע ולא מיגרע מידי משבועתו אפילו נשבע חוץ לב"ד אינו חוזר ונשבע דלא מצינו דאיכא גריעותא בקפץ ונשבע או חוץ לב"ד כי אם אליבא דרב משנשבע ואח"כ באו עדים דלא קרינן בהו ולקח בעליו ולא ישלם כדפי' הר"ן:

סימן לז

פסק מה שמשמע בירושלמי שאין להתיר נדר של שחוק כך כתב המרדכי פרק השולח וז"ל מכאן ראיי' דאין להתיר הנדר של קוביאות דהיינו לשחוק בקוביא וגם ריב"א לא היה רוצה להתיר הנדר דקוביאות ע"כ. אכן בתו' בפרק השולח כתבו והיה אומר הר"ר טובי' זצ"ל כל נדר קוביא עתה יש להתיר כי השוחקי' אינם יכולים להתאפק ולמשול ברוחם. אבל הרשב"א כתב וז"ל שאלת מי שנדר שלא לשחוק בקוביא לזמן ידוע ובא לשאול על נדרו ואומר שירא שמא יתקפנו יצרו ולא יוכל להעמיד על עצמו ונמצא עושה שתי רעות שוחק ועובר על שבועתו. תשובה מסתברא דאין נזקקין לו דשחוק בקוביא עבירה היא ואין מתירין לו נדר לעבור ואם מפני שלא יכשילנו יצרו לעבור על שבועתו ישביע את יצרו ואין אומרים לאלו שיזדקקו לעבור עבירה קטנה כדי שלא יעשה גדולה. וכתב עוד בתשובה שמ"מ אם התירו מה שעשו עשוי. והרשט"ה אומר שלא הותר בדיעבד והוכיח בראיות ודעתי מסכמת עמו היכא דאין ראוי להתיר הוי כאלו התירו בלא פתח וחרטה שאינו מותר כלל. אכן בהגה' בתשב"ץ בשם מהר"כ מצאתי דוקא משחק בקובי' שאין לו אומנות אחרת והוא פסול לעדות מחמת כן אין להתיר לו נדרו של שחוק. אבל אדם שאין אומנתו בכך ולפעמים הוא שוחק יכולים להתיר לו. ע"כ. וכן מצאתי בשם מהר"מ מ"ץ הלכה למעשה להיתר וכ"ש להתיר משום פקוח נפש. ותמה על מה שמצאתי כתוב בשם הרשב"א וז"ל שאלת באותו שנשבע ע"ד רבים שלא ישחק

לשום שחוק בעולם שיש בו מעות ונשתטה וחזר ונשתפה ולפעמים חוזר לשטותו ויום אחד שחקו לפניו ומצא מנוח ונוח לו אמר שאם יכול לשחוק במעות שימצא מנוח ורפא לו ושאלת אם מותר להתירו אם לא. תשובה מסופק אני בדבר זה דאפש' לומר שהוא מותר ויש בדבר משום פקוח נפש וכמו ששנינו המכבה את הנרוכו' מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור. ובסוגיא דשמעתין התם בחולה שיש בו סכנ' ומותר לכתחלה וכו' ומוקצ' מרבותיי ז"ל דכל הנך דתנן במתני' סכנה יש בהם ומותר לכתחלה ושמא אם הוא מסופק מותר דספק נפשות להקל. ובפרק מפנין אמרו גבי יולדת שאם צריכה נר חברתה מדלקת ואוקמינהו בסומא ומשום דמיתבא דעתה וכו' וה"נ דאיכא רוח רעה ואפשר דאתי לידי סכנה ומשום יתובי דעתי' שרי' ליה כו' ותימא לי מה ספק יש בזו אין לך ספק פקוח נפש גדול מזו ואפילו לא יועיל אלא לשעה מ"מ מפקחין פקוח נפש אפילו לחיי שעה כדאי' ביומא ומ"ה נראה היכא דליכא חכ' או ג' הדיוטות אפילו בלא התרה שרי אבל בהתרה פשיטא ופשיטא דשרי אפילו לא הוי פקוח נפש כ"כ מ"מ אין לך מצוה גדולה מזו לרפאותי קצת מחליו ולהסיר ממשתגעותו אפילו לפרקים וכבר אמרנו דלדבר מצוה שרי להתיר אפילו על דעת רבים מצאתי כתוב מי שנדר שלא לשחוק לא ישחוק אחר עבורו שלוחו, של אדם כמותו ע"כ. ומהר"מ מ"ץ דלעיל התיר וז"ל מי שנדר שלא לשחוק בקוביא אם יכול אחר לשחוק עבורו הוי ידוע כי מהר"מ כתב דבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם אם בלשון בני אדם שכל האומר כן ר"ל לא הוא ולא אחר בעבורו או לאו ואם לא נוכל להתברר נלך אחר לשון תורה דבכל מקום שלוחו של אדם כמותו. ואע"ג דלר' סמא דאמר היכא דאי בעי עבד והיכא דאי בעי לא עבד לא מחייב שלוחו לית הלכתא כמותו אלא כרבינא. ולפי שאני יודע מעמדך ועניינך אני רוצה להתיר שתהא מותרת זוגתך לשחוק בקוביא אבל אתה יש לך למנוע, ע"כ וקולא גדולה היא בעיני להתיר לו שאשתו תשחוק וכדאי הוא להתיר נדרו בענין זה שתשחוק אשתו דהוא מילתא דלא שכיחא ואין יצרו כל כך מתגבר בזה ובסוף ימנע עצמו מן השחוק לגמרי אבל בלא התרה לשחוק בעבורו אסרו כל הגדולים. והא לך מה שכתב רבינו ירוחם בשם ר"ת הנודר או הנשבע שלא יצחוק שום צחוק אסור להטיל גורל ולא לשום אדם בשבילו ודוקא מנה גדול נגד מנה קטנה כדאמרינן פרק שואל אין מטילין חלשים בשבת משום קוביא עכ"ל ובתשובה כתב שבסוף חזה התנופה כתב הנשבע שלא ישחוק בשום שחוק שחוק הנקרא ב"לא בלעז אפישטאר בכלל ועיקר התשובה היתה כדי להמנע מכל שחוק שמביא לידי הפסד ממון וראי' בפרק זה בורר עכ"ל ומ"מ נראה דאסור לשחוק בעבורו אכן להטיל גורלות בעבורו שאוסר וכן בתשב"ץ לא ידענו איסור

מאחר דבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם גורלות אינו בכלל ואפילו הוא עצמו שרי אף שגבי איסור שבת וי"ט דאסרינן שחוק וה"ה גורלות ואף לומר לגוי להטיל גורלות בעבורו שאני גבי נדרים דהולכים אחר לשון בני אדם. אכן אם נדר בזה הלשון שלא לשחוק שום שחוק בעול'זה הלשון כולל אפילו הטלת גורלו' אבל מה שאמר שום שחוק אינו בא לטפוי כי כך הוא לשון בני אדם בל"א איך וויל קיין שפיל ניט טון ור"ל כל מיני שחוק בין בקוביאות בין בפספסין בין שחוק קרטין בל"א אבל גורלות והמראות שבא לפרקים אינו בלשון בני אדם בכלל השחוק אבל אותם המראה שהוא ממרה עם חבירו בענין שחוק שהוא תדיר וכן המראה. אם תקדים יונך ליוני וכן בענין הסוסים אם מקדים יונים או סוס לענין המראה הוי בכלל שחוק ואסור אבל בהא ודאי שרי. כתב הרשב"א בתשובה על קהל שהסכימו והחרימו שלא לשחוק בקובי' ואח"כ רצו להתיר שאפילו כולם מסכימים להתיר אינם יכולים להתי' לפי שדבר זה מעצמו אסור ועוד נוסף עליו איסור ההסכמה והחרם והאיך יוכלו להתירו הגע עצמך סלק את החרם כמי שאינו היאך יסכימו רבי' להתיר את האסור כל מי שמסכים להיתר זה כמי שמסכים עבירה א' בכנופיא וכל שהיו הנסכמים רבים תהי' עתה ההסכמה רבת החטא והמהומה. וכתב עוד שאלת הרי שכללו בחרם שכל מי שיעבור יהי' מנודה אם יוכלו להתיר את הנדוי אם לאו כיון שנעשה לקיים החרם וכמו שאין מתירין החרם שהחרימו שלא לשחוק בקוביא כך אין מתירין הנדוי דעו כל מי שכבר עבר יכולים להתיר כדרך שמתירים שאר המנודים וכן נראה שמתירים את הנדוי אפילו מכאן ולהבא שאין היתר זה בגוף האיסור ממש בגוף השחוק אלא הקנס הוא שמתירין. ואיסור השחוק במקומו עומד:
ע"כ ודברים של טעם הן:

סימן לח

פסק על דעת רבים. כתב הר"ן וז"ל כשנשבע בפניהם ואמר להם על דעתכם או שאמר על דעת פלוני ופלוני או שאמר סתם על דעת רבים כולי האי גוני על דעת רבים מקרי ואין לו הפרה וכן דעת הר"מבם ז"ל בפרק יו"ד מהלכות שבועות אבל רש"י ז"ל כתב על דעת רבים כך יאמרו הרי אנו מדירין אותך על דעתינו וכ"כ רב האי גאון בתשובה וכתב בשם ר"ת דעל דעת רבים היינו, על דעת פלוני אפילו שלא בפניהם אבל על דעת רבים לא כלום היא. וכל זה אינו במשמע אלא אפילו על דעת רבים לחוד אי לו הפרה וטעם משום דכל הנשבע על דעת רבים אלימא מילתא ואי אפשר לה שתהא ניתרת ע"כ ואני אומר דבודאי מי שנשבע על דעת רבים דעתו שלא יהא לו היתר כלל מ"מ לא הודר על דעת רבים ובחרטה אחת הותר כל הנדר דס"ס אין זה אלא נדר א' ובהתרה אחת סגי. גם אם

נדר על דעת פלוני ופלוני ופלוני דפשיטא ליה לר"ת דהוי נדר על דעת רבים לא נהירא דס"ס לא הודר על דעתם מאחר שלא היה בפניהם. ומ"מ נראה שאף שלא בפניהם מהני היכן שנודע להם הנדר קודם שהותר א"כ קבלו הדבר ותלוי בדעתם. וחרטה תו לא מהני אבל אם לבש חרטה קודם שנודע להם יכולים להתיר לו. גם נראה מה שכתב הטור בשם ר"ת שאם נדר בפני שלשה אפילו לא פרט אותם אלא אמר סתם על דעת רבים אין לו התרה דמסתמא על דעת רבים העומדים לפניו קאמר וכל זאת להלכה אבל למעשה אני אומר שאין להתיר שום נדר על דעת רבים כדעת הר"ן אם לא לצורך דבר גדול. ומ"מ היכא שאומר על דעת רבים ובפרט שנים יש לו הפרה אע"פי שהזכיר דעת רבים מ"מ פרט שנים אישתכח דלא דעת רבים הוא לכ"ע. ולענין אם צריך דעתם ככתבם או לא. התו' כתבו דהנודר על יחיד. יכולים להתיר לו בלא דעתם וכ"כ המגיד להדיא הנודר על דעת יחיד ואיכא למימר דוקא יחיד אבל הנודר על דעת שני' נהי דיש לו התרה מ"מ צריך נמי דעתם בהתרה אכן הרא"ש כתב להדיא שנדר על דעת יחיד או שנים יש לו התרה בלא דעתם דהא אשה על דעת בעלה היא נודרת ויכול החכם להתיר את נדרה ע"כ ואין לו ראי' בנודר על דעת שנים דאיקרי רבים ויהא לכל הפחות נדר על דעת רבי' בלא רשות וכן מסתבר בעיני ולפי זה מתישב שפיר מה שאמרו בפרק ב' דשבועות שאמר משה לישראל לא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתי ועל דעת המקום כי היכא דלא תיהוי הפרה לשבועתייכי דמשמע דעל דעת שנים קרא נדר על דעת רבים ואין לו הפרה ודחק הרא"ש וכתב מדברי התו' דלשם יש רוצי' לדקדק מכאן דבנדר על דעת רבי' היינו על דעת שני' כי הכא הקב"ה ומשה וליתא דרבים בכל מקו' הן שלשה כדאמרי' ימי' שני' רבים שלשה ומהתם גמרי לנדר שהודר ברבים בפרק השולח כו' וכל זה דוחק דא"כ לא הל"ל על דעתי כלל אלא על דעת המקום לחוד. אבל לפי מה שפי' לא קשה מידי דהכי קאמר כי היכי דלא תיהוי לכם הפרה לפי שעל דעת שנים אין לו התרה בלא דעתם וא"כ בודאי לא יסכים הקב"ה להתירו לרעה וכן עיקר בעיני:

סימן לט

פסק מסקינן בסוגיא הא דעת רבים אין לו הפרה וה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה דההוא מקרי דרדקי דאדרי' רב אחא דהוה פשע בינוקי ואהדרי' רבינא דלא אשכח דדייק כוותי'. וכתב הרא"ש וז"ל והא דמתירין לדבר מצוה היה אומר ר"ת דהיינו טעמא משום דסתמא ניחא להו לרבים. ולא נראה בעיני טעם מספיק דבודאי נדר על דעת רבים אין לו התרה כלל אפילו יתרצו דעתם להתיר לו הנדר כדמוכח מסוגיא דאל"כ לא הוי משני מידי לרב נחמן דס"ל אין צריך לפרט את הנדר מה מועיל שיתיר על

דעת רבים שמא יפייס אותם שיסכימו דעתם להתיר לו. וכ"ש לפי מה שכתבתי דאפילו על דעת שנים צריך דעתם להתיר א"כ בשלשה לא יועיל התרה אפילו מדעתם אלא נרא' בעיני מאחר שתלה נדרו בדעת רבים דאלימא מילתא מכ"ש שיתלה דבריו בדעת קונו. וא"כ לא עדיף דעת רבים מדעת קונו ומאחר שהוא דבר מצוה ניחא לשם יתברך להתיר נדרו אפילו אותן שלשה לא יתנו דעתם והוי כאלו התנה בכך. כתב הר"ן וז"ל ר"ת גורס כך ההוא מקרי דרדקי ואמר דלא אמרינן דלדבר מצוה יש לו הפרה אלא כההיא עובדא דה"ל כעין נדרי טעות שהיו סבורים שהתינוקות יצליחו יותר בלימודן במקרי דרדקי אחר ונמצא להיפך אבל מצוה אחרת שאין הנדר טעות מחמת שאין לו התרה. והביא ראיי' מדקאמר ר' יודא לקמן בפירקין הכל מודים נדר שנדרו בו רבים לא יחזיר ומוכח לה מדכתיב גבי גבעונים ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה. דאלמא לא היה הפרה לשבועתן ואעפ"י שיש מצוה בהריגתן דכתיב בהו לא תחיה כל נשמה וברבים לר' יהודא בעינן דעת רבים לרבנן. ולאו ראיי' היא דכיון שחזרו בתשובה לא היה מצוה בהריגתן וכדתנא בפרק ואלו נאמרין וכתבו להן למטה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות. מלמד שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן. ולפיכך נראה דכל דבר מצוה אפילו על רבים יש לו הפרה. ע"כ וכן נראה עיקר דאי כפי' ר"ת משום נדרי טעות א"כ לא צריך שום הפרה ובגמרא משמע דיש לו הפרה ועוד דאי כדבריו אפילו בלא מצוה נמי היכא שנדרי טעות הוא כה"ג דבטל אלא נראה בעיני דלא הוי טעות כי אותו החסרון שהיה מכח התלמידים לאו חסרון הלימוד הוא שלא יוכלו לקבל הימנו הלימוד כראוי. אלא שיש לחוש לחולשת הנערי' ואותו החסרון עדיין במקומו עומד אלא שמצאו פתח וחרטה באופן שדיוק הלימוד והעיון עם הנערים עדיף מבדעת חסרון חשש החולשת ובענין זה אהדרי' רבינא בפתח וחרטה. ומאחר שהוא לדבר מצוה אבל בלא דבר מצוה לא מהני פתח וחכטה דהא אין לו התרה כלל:

סימן מ

פסק נדר בעת צרה קבלה בידינו שאין להתיר וכן נמצא כתוב בשם הגאון ר' יהודא חסיד ונרא' בעיני שאין זו מן הדין אלא משום סכנה שלא יחזור עליו הצרה וכן נמצא בספר חסידים אבל מן הדין יכולים להתיר, אפילו בעת צרה ויש דייקי מקרא שיכולים להתיר בעת צרה מדאמר דוד ע"ה נדרי לה' אשלם. וגומר. ומאי רבותא שלא הניח להתיר לו נדרו אע"פ שידוע שכל נדריו היו בעת צרה. עוד יש נדר שאין מתירין אם נודר שלא יתירו לו את נדרו ואם יתירו לו אזי רוצה להיות כופרן כתב המרדכי בפרק האומנין אותו שנדר ואמר שאם ישאל על נדרו אינו יהודי אסור לשאול פן יכפור. ואם נשאל בדיעבד טעון

כפרה וסליחה וצריך לקבל דברי חבירות עכ"ל ובתשובות להרמב"ן סימן ע"ד כתוב על א' שנשבע ואמר על זמן שיתחרט מזה דעתו באמת שלא יאמין בשם ית' ואח"כ נתחרט ונשאל על נדרו כיון שהגביה עליו כעסו ונבל עצמו לומ' כן צרי' להוכיח ולומר שאין לשום איש מכלל ישראל ליתלות זה בשום ענין וכעין כופר הוא בשעתו ותדע שהרי זה אע"פ שלא התירו מ"מ מתחרט הוא וזה תלה אמונתו בחרטתו והרי נתחרט ומוציא על עצמו דיבה הוא כסיל וקרוב הדבר להחמיר עליו שלא ישוב לכסל זה עוד עכ"ל. והיכא שאומר שאם ישאל על נדרו יהא מנודה בשני עולמו' לפי דעת הרש"בא ז"ל יש לו התרה שכתב בתשובה שעל מי שנדה עצמו בשני עולמות אם לא יעשה כך וכך ועבר ולא עשה לשון חכמים מרפא וחכ' עוקר את הנדר ואת הנדוי מעיקרו וכאילו לא היה הנדר והנדוי כלום וענין יהודה דאיתא בהחובל מפני שהיה סבור דנדוי על תנאי אם נתקיים התנאי אין צריך הפרה וע"כ לא שאל על נדוי. הא שאל הכל היה מופר על פי שאלה לחכם כדאמרינן בפרק אלו הן הגולין נדוי על תנאי צריך הפרה עפ"י שנתקיים התנאי מנ"ל מיהודה וכו' עכ"ל. אכן המרדכי כתב בפרק האומנין וז"ל פסק הר"ר פרץ נדוי של העה"ז יש התירא ושל עוה"ב אין לו התירא. ויש מפרשים דטעם דר' פרץ משום דאכתי לא חל הנדר. ומיהו זה אין נ"ל שהרי מיד שחל הנדוי מעתה ולעולמי עולמי' ודעתי נוטה דלכך אמר הרב דאין לו הפר' שהרי נכנס בנדוי הבריות בעוה"ז ובנדוי של מקום בעוה"ב ונדוי הבריות תלוי היתירא בבריות ושל מקום תלוי היתירא במקו' וכן ביהודה מצינו שהיו עצמותיו מגולגלין בארון עד דשריי' רחומנא. ורבינו ירוחם כתב נמי שקבל מרבותיו שהמנדה עצמו בעה"ב אין לו הפרה מההיא דיהודה ולפיכך לא התירו לו לא יעקב ולא משה רבינו והיו עצמותיו מגולגלין בארון עד שהתפלל עליו משה רבינו. ע"כ. וכן נראה בעיני עיקר. אכן אם נראה ממעשיו שלא יכול לקיים נדרו ובודאי יעבור מתירין לו נדרו ונדויו דאף את"ל שאינו מועיל להיות נקי מב"ד של מעלה מ"מ לא יהא עונש כ"כ מרובה מאלו לא התירו כלל. גם בהדי כבשי' דרחמנא למה לן מה דאית לן למיעבד עבדינן:

סימן מא

מתני' העדי' חותמין על הגט מפני תיקון העול' ופריך מפני תיקון העול' דאורייי' היא דכתי' וכתוב בספ' וחתו' והעד עדי' אמר רבא לא נצרכא אלא לר"א דאמר עידי מסירה כרתי תקנו רבנן עידי חתימה זימנין דמייתי עדים. א"נ זימנין דאזלי עדים למדינת הים משמע דוקא מפני תקון העולם אבל מן הדין כשר בלא עידי חתימה. ולעיל בפרק שני תנן וחכמים מכשירים על נייר מחוק ועל הדפתרא. ומוקי לה כר' אליעזר דמכשיר בדבר שיכול להזדייף דסמכינן אעידי מסירה וגם נראה לכתחלה מכשר ר' אליעזר מדקאמר

ת"ק לעיל בפרק ב' אין כותבין על נייר מחוק וקתני וחכמים מתירין משמע מכשירין לכתחלה וכותבין. ועוד דבדיעבד לא שייך למיתני מכשירין כדמוכח לקמן בפרק הזורק דאיכא למ"ד בגט ישן לא יגרש לכתחילה ואם גירש תנשא וקרי לי' פסול דפריך לקמן גבי שלשה גיטין פסולין ותו ליכא והאיכא גט ישן משמע דהיכא דפסול לגרש לא שייך למיתני מכשירין והא דתנן התקין רבי גמליאל שיהיו עדים חותמין על הגט לא שיהא צריך לעשות כן לכתחלה אלא תיקן ולימד לעשות כן כדי שלא יהא צריך לעידי מסירה אבל אם ירצה לכתחלה לסמוך על עידי מסירה יש לסמוך וכן פי' רש"י לעיל בפ"ק דרבי אליעזר מכשיר אפילו לכתחלה. ע"כ. וכך הוא ביאור דבריו תחילה כתב דוקא מפני התקנה הוא דחותמין אבל מן הדין כשר בלא חתימה כר"א ואע"ג דר' אליעזר אחר התקנה היה ומן התקנה משמע שלא יתנו גט בלא חתימה אין הפירוש משמע אחר התקנה אין כשר לגרש בו בלא עידי חתימה לכתחלה. ובסוף כתב ואף לכתחלה מכשיר ר"א עם חתימה שאם רצה לכתחלה לסמוך על עידי חתימה לבד הרשות בידו. ולענין דינא נראה בלא עידי חתימה אין להכשיר הגט לכתחלה שהוא כנגד התקנה דאי אפשר לפרש שאינה אלא עצה טובה מדנקט במתני' גבי אינך תקנות משמע דהא נמי תקנה ובגמ' איתא להדיא תקינו רבנן כו' משמע דתקנה הוא ועוד אי לאו הוה תקנה אלא עצה טובה מה צריך לתקנה כבר ידעינן מקרא דכתיב כתוב בספר וחתום שהוא עצה טובה אליבא דר"א כמו שפי' רש"י ואף הא"כ שכתב להכשיר בלא עידי מסירה כלל כאשר הבאתי לעיל בפ"ק סי' יו"ד היינו דוקא דיעבד כדמשמע מדבריו שהוא כשר ותנשא בו לכתחלה אבל לא כתב שכשר לגרש בו לכתחלה והיינו טעמא שהוא כנגד התקנה אם לא היכא שיש לחוש לעיגון מסתברא דשרי לגרש בו דהוי כמו דיעבד וכולי האי לא תיקנו לפסלו. ועוד אומר אני דנהגו כ"ע לחתום עדים בגט ולא שמענו אפי' מימים קדמונים שהובא גט בלא עדים. אם יתנו הגט בלא עדים אין לך לעז גדול מזה ואיכא למיחש לקלקול וגרע יות' מחתמו שלא לשמה דלא מינכרה ריעותא כל כך. וא"כ כל זמן שלא נשאת ואין לחוש לעיגונא ראוי שיכתבו גט אחר. ודוקא שנתנו הגט מאחר שנתגרשה בו מדאורייתא הוא שראוי לחוש לעיגון ותנשא בו. אבל כל זמן שעדיין לא ניתן אפילו היכא דיש לחוש לעיגון אין ראוי ליתן לכתחלה נגד התקנה ואיכא למיחש ללעז ומאחר שג"כ לר"מ פסול מדאורייתא. הנראה בעיני כתבתי:

סימן מב

מתניתין התקין הילל פרוסבול מפני תיקון העולם. משנה זו איתא נמי בסוף שביעית. ומייתי לה הכא בגמ' לפי שראה שנמנעו מהלות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה

השמ' לך פן יהי' דבר עם לבבך בליעל עמד והתקין להם פרוסבול וז' הוא גופו של פרוסבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקו' פולו את כל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים יחתמו שלא ינעל דלת בפני לוין. והקשה הר"ן וז"ל וא"ת והא מדאורייתא הוא וכדתניא בספרי ואשר יהי' לך את אחיך תשמט ידיך ולא של אחיך בידך יצא המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד שאין משמיטין יש לומר דהיכא דמסר שטרותיו ממש דאורייתא היא. אלא אתא הילל ותיקן דאע"ג דלא מסר ואפילו אינן בידו נמי כי אמר מוסרני כמאן דמסר דמי. וכן אמרינן בירושלמי אפילו נתוניה ברומי והיינו דאמרינן בירושלמי בפרק בתרא דשביעית תשמש ידיך ולא המוסר שטרותיו לב"ד מכאן סמכו לפרוסבול מן התורה. כלומר וכיון דמסירת שטרות דאורייתא תקנו אף הם פרוסבול. והכי מוכח בסוף שביעית דמסירת שטרות דאורייתא ובפרוסבול דרבנן. דתנן הת' המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין פרוסבול אינו משמע וזה אחד מהדברים שהתקין הילל ומדלא ערבינהו בהדי הדדי ותנא בהדי מסירת שטרות ומלוה על המשכון בחד בבא משמע דאינהו דאורייתא. ובפרוסבול תקנת הילל. וכי תימא כיון דמדאורייתא במסירת שטרות סגי למה הוצרך לתקן פרוסבול. יש לומר מפני שאין הכל רוצין למסור שטרותיהן. ועוד שלפעמים אין השטרות בידם ועוד דבפרוסבול מהני אף למלוה על פה ואע"פ דכשמתנה בשעת הלואה ע"מ שלא תשמיטם בשביעית סגי זימנין דלא דכירי למעביד:

ע"כ, וכן פי' בתוספו' לחד פירושא אליבא דרש"י ואעפ"י שבאידך פירושא ס"ל דשניהם דאורייתא אכן הראיות שהביא הר"ן ברורות גם לשון התקין פרוסבול משמע שהוא מדרבנן ופריך תלמודא ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטת שביעית והתקין הילל דלא תשמט אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא ר' אומר וזה דבר השמטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים והתקינו רבנן דתשמט זכר לשביעית ראה הילל שנמנעו מלהלוות זה את זה עמד והתקין פרוסבול פי' המחוור הא דאמר רבי בשתי שמיטות הכתוב מדבר כו' ה"פ השמיטות קרקע היינו יובל שקרקע חוזרת לבעליה וה"ק בזמן שאתה משמט קרקע דהיינו באותה שעה שהיובל נוהג אתה משמט כספים וכספים לאו דוקא דה"ה לעבודת קרקע אלא משום דבהאי קרא כתיב כל בעל משה ידו דהיינו הלואת כספים נקט' בכספים וה"ה לכל דבר שמיטה וכן הוא בירושלמי וזה דבר השמטה שמוט רבי אומר שתי שמיטות שמטה ויובל בשעה שהיובל נוהגת דבר תורה שמטה נוהגת בזמן שאין היובל נוהג אי אתה

משמט כספים וכן פי' התו' והר"ן ופריך מי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטה ומתקני רבנן דמשמט אמר אביי שב ואל תעשה הוא רבא אומר הפקר ב"ד הפקר דאמר ר' יצחק מניין שהפקר ב"ד הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא לשלשה ימים בעצת השרים והזקנים יחר' כל רכושו וגו' והנה מסוגיא דהכא משמע דהלכה כר' ואעפ"י דהלכה כר' מחבירו ולא מחביריו ורבנן פליגי עליה מ"מ הילל לא מיתוקמ' אלא כוותי' ואע"ג דרבא לא משני הכי לא מיבעי' לחד שינויא דתו' דרב' לא קאי אקושיא קימיתא וכדקאי קאי דאתי' כר' אלא אקושי' שניי' קאי איך תקנו רבנן שמטה כו' אלא אף לכדפי' רש"י דרבא אמר לעולם בין לרבנן דפליגי אדר' ואמרי שביעית להשמט' מלוה בזמן הזה דאורייתא והתקין הילל דלא תשמט ובין לר' דאמר לאו דאורייתא ואמור רבנן תשמט לא תקשה דבדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מן התורה במקום סייג וגדר דהפקר ב"ד הפקר בממון ע"כ אפ"ה מוכח דלא פליג אשינוייא קמא לגמרי מדלא קאמר אפי' תימא דרבנן משמע דאף איהו ס"ל דהלכה כר' אלא שמ"מ לא צריכא להא דהוי מדרבנן דאפילו אי הוה מדאוריית' מ"מ הוי שפיר תקון פרוסבול וכן דעת הרמב"ם דהלכ' כר' וכן דעת הר"ן ומסיק איבעיא להו כי התקין הילל פרוזבול לדרי' תקון או דילמא לדרי עלמא תיקן למאי נ"מ לבטוליה כלומר להושיב ב"ד על זאת אי אכשיר דרא שלא יהיו נמנעים מלהלות נבטל תקנת הילל שאפילו כתב פרוזבול ישמט ומ"מ צריך ב"ד לבטלה משום דאפילו אי אמרינן לדרי' לאו לדרי' בלחוד תיקון הא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין מאי ת"ש דאמר שמואל לא כתבי פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעי פי' משום דאלימא לאפקועי ממונא בלא תקנת הילל מדין הפקר ב"ד הפקר ואי סבירא ליה לדרי עלמא תיקן בשאר בי דינא נמי ליכתבי דילמא כי תיקן הילל לדרי עלמא כגון בי דינא דר' אמי ורב אסי דאלימי לאפקועי ממונא אבל כ"ע לא ת"ש דאמר שמואל האי פרוזבול עולבנא דדיינו הוא כלומר חוצפת דדיינין היא שנוטלין ממון שלא כדין ואנא אי איישר חילי אבטליני' ואי ס"ד לדרי עלמא תיקן הא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין ה"ק אי איישר חילי יותר מהילל אבטליני' ורב נחמן אמר אוקמינהי והא מקום וקאי ה"ק אימא ביה מילתא דאע"ג דלא כתוב ככתוב דמי כלומ' אי איישר חילי אושיב ב"ד ומתקי' דסתם מלוין יהיו כמוסרי' שטרותיהן לב"ד ואע"ג דלא כתב נהוי נמי כמו שכתוב וכתב הרמב"ן ובעיין לא איפשיטא אלא שהרי"ף כתב אי איישר חילי יותר מהלל משמע דס"ל דנקטינן דלדרי עלמא תיקן ואני אומר אביא לו סעד מן לשון הגמרא דמסיק באחרונה ה"ק אי איישר חילי יותר מהלל כו' ולא קאמר להאי שינויי' בל' דילמא כמו שאמר בדחוייא דשינוייא

קמא דילמא כי תיקן הילל כו' אלא ה"ק דמשמע דהכיק"ל דלדרי עלמא נמי תיקן ככל סתם התקנו' שבתלמוד דבכולן לדרי עלמא נמי תיקן א"כ אין לבטלה אא"כ יהי' גדול בחכמה ובמנין יותר מהלל אף שקשה זה להיו' מ"מ כך אומרים העולם בבדיחות' כי היה מראה דעת שקשה בעיניו הפרוזבול גם מסתבר לדרי עלמא תיקן כי מסתמא לא אכשיר דרי כדפרי' בפ"ק וכי אכשיר דרי אבל הרמב"ן רצה לסעד דברי הרי"ף במה דמוכח בסוגי' דלא ק"ל כשמואל דלא כתבינן אלא בבי דינא דרב אמי ורב אסי דהא חזינן דרבנן דרב אשי מסרי מילי להדדי כו' ושאר ראיות וממיל' לדרי עלמא תיקן דאי לדריה לחוד פשיטא דלא הוי ראוי לכ"ע למכתב פרזבול דהא צריכא אפקעתא חדתא ובעינא להיות אלימא בי דינא וכדמשמע בסוגיא דלעיל דבעי לדייק מיניה דלדרי תיקן דמשמע דאי לדר' אין ספק דבעינא בבי דינא דרב אמי ורב אסי והאריך בראיות וכולן דחיות כאשר השיג עליו הר"ן וכתב שק' להוצי' מאמר דשמואל שהובא בסוגיא מידי הילכתא בלא ראיות ועיקר דעת הרמב"ם שפסק בהא דשמואל עוד אומר אני מה שעלה על דעת הרמב"ן דר"נ פליג אדשמואל שהרי אמר אי איישר חילי אקיימינה והקיל בה מאוד כו' אדרבא אני אומר לולי היה סבר כשמואל דבעי בי דינא רבה דאלימי לאפקועי ממונא מ"מ היה רוצה לתקן שיועיל אפי' בלא פרוזבול וכן עלה בידו אבל אי לא היה תולה בחשיבות בי דינא איך עלה בדעתו להוציא ממון בלא פרוזבול ואפשר אף הרי"ף מודה והא דלא הביא דברי שמואל משום דלא תימא דוקא בי דינא דרב אמי ורב אסי או דוגמתם קאמ' והאידנא לא נמצא אלא כל ב"ד חשוב בדורו קאמר וכולהו הנהו אמוראי ועובדאי שמזכי' התלמו' בענין פרוזבול כולן חשיב דדרייהו הוי ומ"ה הוי אלימי בי דינייהו כב"ד רב אמי ור"א בדרי' והא לך דברי הרא"ש וז"ל ר"נ אמר אקיימינ' הא מיקיי' וקאי ה"ק אימ' בי' מילתא דאע"פ שלא כתב בה כמו שכתב דמי כלומ' אע"פ שלא כתב פרוזבול אלא לשון הכתוב בפרוזבול אמרו בעל פה בפני הדיינים מועיל כאלו הוא כתוב ואהא סמכי אמוראי דלקמן רבנן דבי רב אשי דמסרו מילייהו להדדי רב נחמן אמר מילי לר' חייא בר אבא א"ל מר' צריכנא מידי אחרינא א"ל לא ור' חייא היה עמו אחד דשנים בעינן כדאמרינן זהו גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה והדיינין חותמין למטה או העדי' ור"ת ז"ל כתב בספר הישר דשביעי' נוהגת בזמן הזה והביא ראי' מדחזינן לכל הני אמוראי שמואל ורב נחמן רבא ואביי ורבנן דבי רב אשי שהיו נוהגים שמיטת כספים בבבל ואין לכתו' פרוזבול בזמן הזה שאין אנו מומחין כרב אסי ורבי אמי ושוב חזר ר"ת וכתב הוא בעצמו פרוזבול כי היה אומ' דלא בעינן אלא ב"ד חשוב שבדור וא ואשכחן נמי רבנן דבי רב

אשי דמסרי מילייהו אהדדי ומשמע מתוך דבריו דחשיב כולהו רבנן דבי רב ב"ד מומחין משום דרב אשי היה גדול הדור ולא מיסתבר הכי אלא משמע דהני אמוראי בתראי לית להו הא דשמואל דאמר לא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעי והכי אית ליה לרב אלפס ז"ל דלא הביא דברי שמואל אלא הא דרבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו אהדדי ע"כ והיינו שדרך. כדרך הרמב"ן וכבר כתבתי דעת הר"ן שהו' עיקר דס"ל כהא דשמואל וכן דעת הרמב"ם והסמ"ג והיינו כדברי ר"ת ועיקר והא דמסרי מילי להדדי משמע אם הלוה למי שהלוה ולאפוקי מה שפי' הרמב"ם שני ת"ח שהלוה זה את זה ומסר דבריו לתלמידי' ואמר מוסרני לכם כל חוב שיש לי כו' וא"צ לכתוב פרוזבול מפני שהם יודעים שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם ובדברים בלבד היא נדחית ופי' זר הוא. גם נראה ת"ח דהלוו זה את זה אין צריכים לשום פרוזבול שהרי צ"ל אע"פ כן וכאשר נכתוב לקמן בסוף סימן מ"ה והאידנא נרא' שאין לכתוב אלא גדול בדור ואלים בי דיני' בזמניה כרב אמי ורב אסי ולא מישתכח' ושאני ר"ת דרב גוברי' ויצא שמו וטבעו בכל העולם ותקיף, היה בהוראה משא"כ עתה וגם אם נאמר שגדול בדורו אפי' האידנא הרשות נתונה בידו לכתו' אעפ"כ הלומדים הרבה והיודעים בעו"ה מועטים ויש הרבה שלא הגיעו למעל' זו ויאמרו שהגיעו לכתר מלכות ויבאו נמי להתיר בכורות וכל שאר דברי' שאינם ראוים לכך ומ"ה נתבטל פרוזבול:

סימן מג

פסק מי שבא לפנינו בזמן הזה וטעון שעברהו עליו שביעית איך לדון לפוטרו או לחייבו. דע שכתב הרא"ש בתשובה והטור הביאו וז"ל ששאלת שנוהגי' בארץ הזאת לגבות שטרות שעברה עליהן שביעית, הוי יודע שתמהתי ע"ז מיום בואי לארץ הזאת וצווחתי ככרוכיא ולית דמשגח בי ואמרו כי כבר נהגו בארץ הזאת ואין לשנות המנהג ואמרתי מנהג כזה שהוא לעבור על ד"ת ולהוציא ממון שלא כדין ואמרו לי כי הרבה יפוי לשון רגילין לכתוב בשטרות שמורין על זה שלא תהא שביעית משמטתו. ודקדקתי ולא מצאתי שום תנאי ויפוי לשון שיורה על דבר זו. ומה שאמרו שכתוב בשטרות שיוכל המלוה לגבות בכל צד שיוכל בין בדרכים הדתיים ובין בדרכים שאינם דתיים אם הוא מתנה לגבות בדרכים שאינם דתיים הרי מתנה על מה שכתוב בתורה. ואני מיום בואי לכאן איני דן שלא תשמט השביעי' וגם איני סותר מנהג' אלא אני מניחם לדון כמנהגם ע"כ. וי"מ על מה שכתב שאין לילך אחר המנהג שהוא נגד הדת והטור הביאו בסי' ק"ט גבי אגב שכתב בשטר לענין מטלטלין אם המנהג שאין גובין כו' אזלינן בתר המנהג אף שמן הדין גובין ולא קשיא מידי שאני התם משום תקנת השוק יכולים

הב"ד לעשות תקנה נגד דבר תורה אבל הכא כבר תיקנו רז"ל פרוזבול וכי אנחנו בתראי יש לנו לתקן בע"א לעקור שביעי' לגמרי. והנה שיטת הרא"ש בענין זה בשיטת רוב הגדולים שכולן פסקו דשמיטת כספים נוהגת בזמן הזה וז"ל הר"ן ויש מן החכמי' מקילין ואומרין שעכשיו אין שמיטת כספים נוהגת כלל ואין אנו צריכים לפרוזבול לפי שאומר דק"ל כר' דאמר שאין השמיט' נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג דכיון דחזינן קולא טובא בפרוזבול משמע דשמיטה בזמן הזה דרבנן היא דאי דאורייתא וכדרבנן דפליגי עליה דרבי לא היו מקילין בה כ"כ וכיון שהשמיטה תלוי' ביובל דבר תורה אף מדבריהם אינה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. ובימי רבותינו היו ב"ד קבועים בא"י שהיו מקדשים היובל והיו תוקעין ומשלחין עבדים ושדות חוזרות לבעליהן זכר ליובל ולפיכך הית' שמטה נוהגת מדבריהם בין בעבודת הקרקע בין בהשמטת כספים. אבל עכשיו שאין שם ב"ד שמקדשים אותו ולא תוקעין אין היובל נוהגת כלל שדברים אלו מעבבין ביובל כדאיתא פרק קמא דר"ה וכיון שהיובל בטל לגמרי אף השמיטות אינם נוהגות כלל ואין זה נכון שהרי מימי הנשיא שתקן לנו סדר מועדות וקדשן לדורות ע"פ מנין שאנו מונין בה שוב לא היה בא"י ב"ד ראוי לקדש וכ"ש בימי רב אשי שכבר בטלו מא"י מומחי' לגמרי ואעפ"כ מצינו לו ולרבנן דדרי' דמשמטין ומכרחי נפשייהו לכתוב פרוזבול הלכך שמיטת כספי' נוהגת בכל מקו' ובכל זמן מיהו מדרבנן בעלמא הוא כיון דחזינן דמקילין כולי האי בדיני פרוזבול. ובעל התרומות כתב בשער מ"ה וז"ל איכא מ"ד דהאידנא לי' לן ב"ד הגדול ולית לן למכתב פרוזבול ואי עביד לא מהני ומסתברא דכל ג' בקיאי' בדין ובענין פרוזבול ויודעים מצות שמטה והמחום רבים עליהן באותה העיר שהם דרים בה הרי הם באותה העיר ובאותו זמן כב"ד דרב אסי וראוים להפקיע ממון בני עירם בתקנתם הנרא' להם כמו הם בדורם ע"כ. וכתב עוד באותו שער ונ"ל שהמוסר שטר לב"ד אינו כענין הפרוזבול שהפרוזבול אינו מועיל אלא בח"ל ואינו אלא בב"ד חשוב ואע"ג דכתיב בפרוזבול מוסרני לכם. כך היה אומר אבל לא היה מוסר וזהו מה שהקיל ר"ג אבל מוסר: חזק ומועיל יותר ויכול להיות אפילו בהדיוטות הואיל ויהיו ג' בני אדם. ע"כ. והנה מה שכתב שהפרוזבול אינו נוהג אלא בח"ל כו' בודאי טעמא שבח"ל שמטת כספים דרבנן. ויכולים להפקיע אבל לא בא"י שהוא דאורייתא. ובסוגי' לא משמע כלל. גם לא מצינו רמז בתלמוד שחילק בכך ור"ג בא"י הוה וכן רב אמי ורב אסי אבל מ"מ שמעינן מיניה שנוהג עיקר שמטה בח"ל. א"כ צרי' למצוא טעם איך נתבטל המנהג האידנא לבטל דיני שמטות בלא פרוזבול ובלא מסירת שטר לב"ד. ומהרא"י כתב וז"ל אע"ג דכתב ר"י וכן מוכח מדברי ר"ת וכמה גאונים וכן מפרש רש"י בפ"ק דע"ז דשמטת כספי' נוהג בזמן הזה

לא חזינן רבנן קשישאי בדורותינו דהוו מורו לנהוג עתה שמט' כספי' ואדרב' שמעתי שהי' א' טוען שמטת כספים לפטור מהלואתו והיה נחשב כא', מן המתמיהין גם אותו שהיה טוען שמטה לא היה טוען טענ' זו אלא א"כ היה לו בלאו הכי אמתלאות אח"כ שדי ביה נרגא וכי האי גונא כתב ג"כ בטור ח"מ מתשובות הרא"ש שבאותו מלכות שהיה בו הרא"ש לא רצו לדון בה ולנהוג שמטת כספים וצווח הרא"ש ככרוכיא על ככה ולא אשגחו ביה ואמרו לו דיש להם יפוי כח בשטרותיהם שכתוב בהן שיוכל המלוה לכוף ללוה בכל הדרכים בין שהם דתיים ובין שאינם דתיים. והיו רוצים לומר דעל ידי שופרא דשטרא דא היו יכולים לכוף הלוה שהרי מחל לכופו שלא כדת. וכתב הרא"ש דלא מהני דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה ומ"מ מסיק שם דהוא היה נוהג שמטה והיה דן כך ואעפ"כ לא היה סותר מנהגם:

ע"כ ונראה למצוא קצת טעם וסברא אמאי לא נהגינן תורת שמטת כספים עתה בדורותינו משום דק"ל כרבי דשמטת כספים בזמן הזה אינו אלא דרבנן זכר לשביעית אבל בדאורייתא בזמן שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים. כך דרש לי' רבי בתלמודא וא"כ נוכל לומר דלא תקינו זכר לשביעית אלא בארצות שקרובים לא"י כגון בבל ומצרים וכה"ג תירץ ר"י בחד שינוייא דמהאי טעמא לא נהגינן תרומות ומעשרות בארצינו דאשכחן דהוו נהיגי בהו האמוראים בבבל דלא גזרו בח"ל רק בארצות הקרובים לא"י ולא ברחוקים. ואע"ג דחלה נוהג' בכל הארצות. וחילק בה משום דחלה דמיא טפי לחובת הגוף מלחובת הקרקע משום דבעל העיסה חייב בה ולא בעל הקרקע ולא דמי לתרומות ומעשרות דחובתם רק על בעלי הקרקע ולפ"ז כ"ש שמטת כספים שתנהוג בכל הארצו' דחובת הגוף ממש היא כדאיתא בהדיא פרק קמא דקדושין קרוב לסופו. י"ל דמ"מ הואיל ואתקש שמטת כספים לשמטת קרקע ושם שמטה חדא הוא דתרווייהו בקדושת שביעית תלוי ובזמן הזה לא נתקן אלא זכר לשביעית דמיא טפי לחובת הקרקע מחלה וכן משמע התם פ"ק דקדושין דהא אי לא הוה קרא הוי דרשינן דאפילו בזמן השמטת הקרקע לא תנהוג שמטו' בח"ל אלא בא"י והשתא נמי דרבינן קרא מ"מ דמיא נמי לחוב' הקרקע משום דשם שמטה חדא הוא כדפריש' והא דכתבו המחברי' דר"ת כתב פרוזבול בימיו וכן הא דלעי' דכתב אשיר"י דיש לנהוג תורת שמטת כספים אפשר לא ס"ל כהך שינוייא דר"י דיש לחלק בח"ל בין ארצות קרובות לרחוקי' וכן הוא האמת דר"ת תירץ ההיא דתרומות ומעשרות בע"א ולא כשינוייא דר"י אכן אנן אשינויי' דר"י סמכינן לענין שמטה וגדולה מזו אשכחן לגבי כלאים דנהוג עלמא כר' יאשיה דאינו חייב עד שיזרע חיטין ושעורין וחרצה במפולת יד וכתב ר"י דאע"ג דאיכא כמה סתמי דלא

כר' יאשיה מ"מ בדורות אחרונות בימי רב נחמן בר יצחק הקילו לנהוג כר' יאשיה הא קמן דאפילו באיסור דאורייתא סמוכים דרי בתראי אחר תנא נגד כמה סתמי כ"ש במאי דתקון רבנן רק לזכר שביעית דנוכל לסמוך אחר שינויא דגאון אע"ג דגאוני קמאי לא בעי לסמוך עליו ואני אומר מה שנתפשט המנהג שאינו נוהג האידנא דיני שמט' לפי שרובי חובות הן בשטר וכותבין בו בקבל' חרם ובשבועה א"כ צרי' לקיי' שבועתו אם הגיע זמן הפרעון קוד' השמטה א"כ היה לו לשלם קודם השמטה וכל זמן שלא שילם חובו עובר על שבועתו והוא בנדוי וכ"ש אם הגיע זמן הפרעון אחר השמטה דאין השמטה משמטת כלל שהרי לא בא לכלל לא יגוש וכמו שפסק ר"ת בריש מכות ואפילו לר' אליה הזקן שפסק דמשמטה כה"ג מ"מ מאחר שקבל עליו בשבועה צריך לקיי' שבועתו כדפרי' וזהו פשיט בעיני דלא גרע קבלת שבועה מאלו התנה ע"מ שלא תשמטנו בשביעית דמהני ולכך בעיני נרא' כל ירא שמים שרוצה להלות בעל פה ובשטר בלא קבלת חרם ושבועה כאשר הרבה נמנעים להכנס בעונש חרם ושבועה א"כ יתנה להדיא מ"מ שלא תשמטנו שביעי' ואם ירצה יכתבו בשטר ואפי' לא יכתבנו בשטר אפש' שזהו נאמן במה שהתנ' כך כאשר נכתוב לקמן שוב מצאתי בתשובת הרמב"ן והיא לרשב"א וז"ל על מי שנשבע לפרוע לחבירו לזמן פלו' והגיע שמטה תוך זמן ההלוא' אין שביעית משמטת דק"ל המלו' את חבירו לעשר שני' אין שביעית משמטתו וכן אם הגיע זמן ההלואה קודם שביעית ונשבע שיפרענו ליום פלוני ולא פרעו כבר עבר על שבועתו והיינו ממש כמו שפירשתי אלא שאח"כ כתב לא נשבע זה לפרוע אלא כל זמן שהוא חייב שאלו מחל לזה את חובו אין חיוב שבוע' חל עליו כלל ואז יכול להתיר שבועתו שלא ע"פ חכ' בכענין זה שהרי זה כמו שהתקבל את חובו דאפקעתא דמלכא הוא דהפקר ב"ד הפקר דאורייתא כדיליף ליה מאלה הנחלות ע"כ גם אני חוזר מדעתי הראשונה ואומר דשבועות לא מהני אם הגיע זמן הפרעון קודם השמטה לאו מטעמא דיליה דיש התרה לשבועה זו או מכח הפקר ב"ד הפקר אלא משו' שאין כאן שום שבועה עוד לחול כי שבועה שנפרע לשלם ביומו כבר עבר עליה בשבועת ביטוי דהיינו אוכל ולא אוכל ומעוות שלא יוכל לתקן הוא אלא מאי אית לך למימר הלא כל יום עומד עדיין בשבועתו לפרעו כי לא דמיא לשבועת ביטוי כשעבר זמנו דבטלה לגמרי כי הכא נשבע לחבירו לשלם לו ליום פלוני והלאה עד שיגיע לפרעון. מ"מ כשעברה השמטה עליו. פרעו באפקעתא דמלכא בפרט לפי מה שכתבתי לעיל בסימן ל"ד דאפילו הגזילה שגזל חבירו ממנו חשוב פרעון ויכול לישבע סתם שפרעו והיינו משום דכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל. והנה תורה צוה עליו להשמטו ולא יתבענו עוד ואפילו בא לשלמו צריך לומר משמט אני כ"ש דחשוב

פרעון מן התורה ואפילו נשבע לפרעו במעות מזומנים ולא בשום פרעון אחר דבכה"ג גבי גזל לא יכול לישבע שפרעו מ"מ הכא חשיב פרעון גמור ולא גרע מאלו מחל לו החוב דאפקעתא, דמלכא הוי מחילה גמורה שהרי צ"ל משמט אני כלומר מחול לך ולא עוד שמחויב להחזיר לו שטרו כל היכא שעברה עליו השמטה מאחר שהחוב נמחל כמו שכתב הטור והוא מספר התרומו' שפסק כן בשם הרמב"ן וכן פסק הרא"ש בתשובה בשם הרמב"ן. ומ"מ אומר אני דוקא לשבועה הוא' דאמרינן אבל לקבלת חרם שהוא נדוי וארור והיא באה אפילו בתנאי כקללת חכם שבאה אפילו על תנאי כ"ש היכא שנראה כאלו שעבר על התנאי שקבל עליו לפרוע לו לדעתו ושלא לדעתו כי הכא דיצא ידי חרמו נדוי באה לחול עליו עד שיפייסנו בחובו בתשלומין גמורים ומה שכתב הרשב"א להתיר לו חליצה להתיר קבלת חרמו שקבל עליו לדעתו והפקר ב"ד הפקר לא אמרו אלא על גוף השמטה שתשמט אבל לא נגד מה שהוא בעצמו קבל עליו שלא תשמטנו דהאי קבלה לא גרע מאלו התנה תנאי בעלמא שלא תשמטנו בשביעית דלא משמט תו מסיק אמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכים פרוזבול וכן תני רמי בר חמי יתומים אין צריכים פרוזבול ר"ג ובית דינו אביהם של יתומים:

סימן מד

תנן התם אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו קרקע מזכהו בתוך שדהו כל שהוא וכמה כל שהוא אמר רב יודא בר אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב אמר רב יודא השאילו מקום לתנור או לכירה כותבין עליו פרוזבול איני והא תניא הלל אין כותבין אלא על עציץ נקוב נקוב אין שאין נקוב לא ואמאי והאיכא מקומו. לא צריכא דמנח אסיכי פי' יתדות וכתב הרא"ש וסיכי הן של בעל קרקע ופשוט מהא דרב אשי מקני לה גידמ' דדיקלי פי' גזע של דקל שנקצץ וכתוב עליו פרוזבול וכתב הרא"ש ואף ע"י אחר כדתניא לעיל מזכהו בתוך שדהו כל שהוא. מזכהו משמע ע"י אחר והקילו בפרוזבול אע"ג דחוב הוא לו עכ"ל. וכתב הר"ן ומסתברא דמאי דאמרי' מזכהו בשד' כל שהו שאם הי' שם וצוח לא מהני שאין אד' זוכה בע"כ ומיהו אם לא היה שם משמע דמהני ומכאן נ"ל דמאי דק"ל זכין לאד' שלא בפניו כל שהדבר בעצמו זכות אף שהדבר הנמשך ממנו חובה שהוא יתר על הזכות זכה וקנ' דהא הכא כשמזכהו קרקע כל שהו' מתחייב הוא בכך שאין שביעית משמטת חובו וא"פה אמרינן דמהני אלא שאפשר לדחות ולומר שאף זה מקולי פרוזבול והיכא שצוח לדברי רשי' דהאי דבעינן קרקע היינו משום דבעינן שיהא החוב כשאר שטרות שהן נגבין מן הקרקע וקרוב הדבר לנגבין כיון ביש בבתיהן הפרוזבול היה הקרקע בחזקתו מהני אבל לדברי רבי' שמשון שכתב דהיינו מפני שאז החוב כגבוי

ביד ב"ד משמע דלא מהני וכן הדין אם היה לו קרקע בשעת כתיבת פרוזבול ומכרו קודם שביעית שהדבר תלוי בסברת שני הפירושים ע"כ ואעפ"י שאיני כדי להכריע וכ"ש במקו' שהר"ן לא רצה להכריע מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך דלפי' רש"י לישנא דאין לו קרקע כו' לא משמע כפי' דא"כ ה"לל לא היה לו קרקע כו' אלא אין לו השתא משמע בשעת כתיבת הפרוזבול וכן עיקר תו מסיק ת"ר אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול לו ולערב אין לו ולחייב ללוה יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל ונתן לאשר אשם לו וכתב הרשב"א דהאי חייב לו אערב נמי קאי. תנן ר' חוצפית אמר כותבין לאיש על נכסי אשתו. ירושלמי כותבין לאשה על נכסי בעלה:

סימן מה

גרסי' תנן התם שביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרוייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים. שלא בשטר. שאין בו אחריות נכסים כ"ש מלוה על פה. ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים שלא בשטר מלוה על פה. אבל שטר שיש בו אחריות נכסי' אינו משמט. תני' אידך סיים לו שדה אחת בהלואתו אינו משמט ולא עוד אלא אפי' כתב נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט. ומסיק ההוא דהוי לי' שטרא דהוי כתיב בי' אחריות נכסים אתא לקמי' דר' יוחנן א"ל משמט או אינו משמט א"ל משמט א"ל רב אסי לר' יוחנן והא מר הוא דאמר אינו משמט א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעביד מעשה פי' רש"י מדמין נראה בעינינו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרבותינו נעשה מעש' להוצי' ממון בידים א"ל והתניא כוותי' דמר א"ל דילמא ההוא ב"ש היא דאמר שטר העומד לגבות כגבוי דמי וכתב הר"אש דהכי הילכתא כרב ושמואל דאמרי בין בשטר שיש בו אחריות נכסים בין בשטר שאין בו אחריות נכסים משמט ואע"ג דר' יוחנן פלוג עלייהו הא הדר ביה ר' יוחנן ועבד עובדא בשטר שיש בו אחריות נכסים דמשמט ואמרינן נמי בפרק איזהו נשך אפילו משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטת. ע"כ ונראה בעיני דמ"ה מייתי נמי הר"אש להאי ראי' ממשכנתא באתרי דמסלקי כו' דאל"כ לא הוה אמרינן דהדר ביה ר"י וכ"מ דאינו משמטו דאי משום דאמר וכי מפני שאנו מדמין כו' כלו' לא לפסוק שאינה משמט ולהוציא ממון. אבל מ"מ אי הוי תפס המלוה ממון תפיסתו תפיסה ואינה משמט וכן הי' עיקר דהא כר' ס"ל דאינה משמט אלא שלא רצה לעשות מעשה ולומר שאינו משמט ויגבו ממנו חובו. ברב ענן מפסק הלכ' וממשכנתא דסלקי מוכח להדיא דשביעי' משמטת לאחריות נכסי' דלא עדיף ממשכנתא כתב הר"ן וז"ל הרמב"ן ז"ל כתב דסיים

לו בהלואתו נמי משמט דהא קסבר האי תנא בכל שטר אחריות נכסים שאינו משתמט ואדחי לה ואמרינן בהדיא בפרק הזהב האי משכנתא באתרי דמסלקי שביעית משמטת וכ"ש אם סיים ואפשר דמוקי לה באפותיקי מפורש ולאו מילתא היא דהא משמט כיון שיכול לסלקו בכל שעה שירצה. אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפרק ט' מה"ל שמטה דמשמט ליה ומשמע דס"ל דלא דחינן אלא מאי דמדחי בגמ' להדיא אבל סיים לו שדה כיון דלא מדחי לא דמי אע"ג דהאי תנא בכל אחריות נכסים נמי הכי ס"ל ודילמא לטעמי' אזיל והאי דמשכנתא לאו ראי' היא שהרי לא ייחד לפרעון ואע"ג דבאפותיקי נמי מצי לסלוקי א"ה כיון ד"ר יוחנן וריש לקיש סברי אפי' באחריות סתם אע"ג דודאי מצי לסלוקי בזוזי א"ה אינו משמט ותניא כותייהו הבו דלא לוסיף עליו בסיים לו שדה כיון דלא מדחו בהדי' בגמ' עכ"ל ויפה כתב נהי דק"ל כב"ה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי בסיים לו שדה לא שמענו דפליגי ובפרט לענין שמטת כספים שהוא מדרבנן ואקילו בהו רבנן טפי כדפרי' לעיל והס"מג נמי פסק כדעת הרמב"ם:

תנן התם המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אינו משמט. ירושלמי אמר שמואל אפילו על המחט והיינו כרש"בג דאמר בפרק שבועת הדיינין אפילו אינה שוה אלא פלגא אינו משמט דלא כדעת הרמב"ם דס"ל אינו משמט מה שהוא כנגד המשכון אבל מה שהוא יתר על המשכון משמט דהא מן הירושלמי משמע להדיא דלא כרבנן ורש"בג לאו דוקא עד פלגא קאמר והנה כבר כתבנו דהמוסר שטרותיו לב"ד דאורייתא אינו משמט וכן המלוה על המשכון אפילו בשעת הלואתו מדרבי יצחק וכמו שפי' התו' דמאחר שלא בשעת הלואתו קני לגמרי א"כ בשעת הלוואה אלים שעבודי' דלא משמט אבל פרוזבול אינו אלא מדרבנן וז"ל בעל התרומות ונ"ל שהמוסר שטרו לב"ד אינו כענין הפרוזבול שהפרוזבול אינו מועיל אלא בח"ל ואינו אלא בב"ד חשוב ואע"ג דכתיב בפרוזבול מוסרני לכם כך היה אומר אבל לא היה מוסר וזהו מה שהקיל ר"ג אבל מוסר חזק ומועיל יותר להיות אפילו בהדיוטות הואיל ויהא ג' בני אדם כנ"ל באמת עכ"ל ומה שמשמע לדבריו דאף מוסר שטרות הוא מדרבנן אלא שהוא חזק ומועיל כו' ואני כבר כתבתי דמוסר שטרו הוא דאורייתא ממש כמו שכתב הר"ן ומה שכתב דסגי אפילו בג' הדיוטות יפה כתב מאחר שהו' ב"ד אבל בפרוזבול בעי ב"ד חשוב בדורו ומה שכתב דאינו נוהג אלא בח"ל אין דעת המחברים כן ובודאי איהו סבר דאין הלכה כר' אלא שמטת כספים דאורייתא בא"י ולא מתוקמא תקנת הילל אליבא דהילכתא אלא בח"ל וס"ל נמי דרבא דקא משני הפקר ב"ד הפקר לא קאי אקושיא ראשונה כחד פי' דתו' וליתא לדבריו דהילכתא כר' וגם רבא בא לתרץ קושיא הראשונה אפילו לרבנן כדפרי' לעיל בסי' מ"א וא"כ אף בא"י

כותבין פרוזבול גם לא מסתברא דהלל היה בא"י ותקן פרוזבול לאנשי ח"ל כתב הרא"ש בתשוב' והטור הביאו וז"ל וששאלתם אם התובע הלך והראה שטר שיש לו על חבירו והיה מתרעם ממנו קודם שביעית שלא היה יכול להשי' עמו דין ונתנו לו ב"ד הזמנ' שיזמין אותו לדין והלך והזמינו ולא הגיע לדין עד שבאת שביעי' אם יהי' זה כמוסר שטרותיו לב"ד אין לנו אלא מה שאמרו חכמי' ז"ל המוסר שטרותיו לב"ד דוקא משום דלא קרינן לא יגוש שאין צרך ליגוש שב"ד נוגשין אותו אבל בנדון זה נוגש ונוגש הוא. תו שנינו שם והקפת חנות ושכר שכיר אין משמיטין ואם עשאו מלוה משמיטין פי' הרא"ש שזוקפין למלוה לפרעון עד זמן פלוני משום דלא מינכרא במה נעשית ההלואה כ"א בענין זה וה"ה לעיל בפ' שני בסי' ח' גבי אונס קנס וכתו' משתפגום ותזקוף עליו במלוה כו' אייר נמי בכה"ג והרמב"ם תפס שיט' אחרת שחשב זקיפה במלוה משעת העמדה בדין ואפשר דנמי טעמו בהכי מאחר דזמן ב"ד שלשים יום הוי כזקיפת מלוה והקאר"ו רצה לחלק בין הכא לממון קנסות דהתם בעי משעת העמדה בדין וכתב דהתם משמע משעת העמד' בדין ולא ידעתי איך משמע לשם גם אין חילוק ביניהם ושניהם אמת אליבא דהלכתא רק אם תפרש משעת העמדה בדין צ"ל שלא כתבו פסק דין דאי כתבו אינו משמט כמו שכתב הטור והוא מספ' התרומו' שכת' וז"ל ב"ד שגמרו הדין וכתבו איש פלוני חייב לפלוני כך וכך אינו משמט שכל מעשה ב"ד כגבוי דמי. והקפת חנות פי' הרמב"ם היא האמנה במקח וממכר שבין בני אדם ובעלי החניות שיוציא עליו כל מה שצריך וכשיקבץ סך ממון יפרענו וזה הנקבץ לא יהי' נשמט מפני שאינו על דרך חוב ולא מכר לו בעל החנויות ע"מ שיהא חוב אלא מוכר לו מעט עד שנקבץ לו הכל ויתן לו ממונו ירושלמי מלוה ונעשה כפרני'. אינו משמט. כפרני' ונעשה מלוה משמט פי' המחוור כמו שכתב הרמב"ם והטור אחריו וז"ל תבעו וכפר ונשבע לו והוא בכפירתו ולאחר השמטה הודה או באו עדים אינו משמט אבל כפר ונשבע והודה אח"כ או שבאו עדים קודם סוף שביעית נעשה עליו כמלוה ומשמטת וכתב הרא"ש דהא דירושלמי אייר שלא כתבו פסק דין אבל היכא שהביא עדי' לפני ב"ד וכתבו לו פסק דין אינו משמט דהוי מעשה ב"ד וכדפרישית לעיל. כתב הרא"ש וז"ל ושביעית אינו משמטת אלא בסופה דתנן בפ' בתרא דשביעית השוחט את הפרה וחלקה בראש השנה אם היה החודש מעובר משמט פי' אלול מעובר א"כ יום ראשון של ר"ה שייך לשנה שעברה והוי סוף שמטה ומשמט וכתב עוד לקמן התו' אימתי כותבין עליו פרוזבול ערב ראש השנה של שביעית וה"ה קודם ולא בא למעט אלא בשנה שביעית דאע"ג דשביעית אינה משמטת אלא בסופה אפ"ה אין כותבין עליו פרוזבול ונתן טעם לדבר הא דאין כותבין

פרוזבול בשביעית אעפ"י שאינה משמטת אלא בסופה נראה לפרש הטעם על פי מקרא מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו מפשטא דקרא ילפינן דאין שביעית משמטת אלא בסופה כדכתיב מקץ ז' שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה שאינו אלא בסוף השבעה שמוט כל בעל משה ידו אבל מיד כשהתחילה שנת השמטה אין ב"ד בודקין לגבות שום חוב וגם המלוה עצמו אין לו ליגוש הלוה דכתיב לא יגוש את אחיו ואת רעהו כי קרא שמטה לה' מיד שנכנסה השמטה לא יגוש אבל אם יפרע הלוה מעצמו א"צ לומר משמט אני וכמו שאין נזקקין לגבות החוב כך אין נזקקין לכתוב פרוזבול מיד כשנכנסה שביעית ע"כ אכן הסמ"ג כתב והוא מדברי הרמב"ם וז"ל אין שביעית משמטת אלא בסופו שנאמר מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה וגומר ושם הוא אומר מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסכות מה שם אחר שבע אף השמטת כספים אחר שבע לפיכך המלוה את חבירו בשביעית עצמה גובה כל חובו כל השנה וכשתשקע החמה בליל ר"ה של מוצאי שביעית אבד החוב ע"כ ומדקאמר גובה כל חובו משמע דגובה בב"ד כשאר ימות השנה אם לא שתחלוק מאחר שהלוה לו בשביעית לא שייך לומר שתשמטנו קצת בענין שלא יגשנו שהרי לא עברה עליו שביעית כלל וזמן עקר השמטה שהוא בסופו עדיין לא הגיע מ"ה גוב' את חובו בדין ודוחק ובתשובות הרמב"ן והיא לרשב"א כתב שבעל העיטור כתב אין כותבין פרוזבול משנכנסה שביעית. גירסא משובשת נזדמנה לו בתו' פ' בתרא דשביעית אך לפי גירסא האמיתית כיון ששביעית אינ' משמטת אלא לבסוף כל זמן שהו' גובה מוסר שטרותיו לב"ד וכתב עוד אח"כ בדקתי אחר פי' המשניות לר' שמעון ז"ל שגם הוא הביא התוספתא בנוסחא שכתבתי עכ"ל:

תו שנינו פרוזבול המאוחר פסול והמוקד' כשר ופי' הרא"ש מדברי התורה לפי שפרוזבול אינו מועיל אלא לחוב שקדם הפרוזבול נמצא שהאיחור מיפה כחו של מלוה וההקדמה מגרעת כחו. תנן התם אחד שלוה מחמש כותבין פרוזבול לכל א' ואח'. חמשה שלוו מאחד אינו כות' אלא פרוזבול אחד לכולן תנן בסוף כל הנשבעין כשם שהשביעית משמטת מלוה כך משמטת שבועה שנאמר וזה דבר השמט' שאפי' דבור משמט ומפ' בתו' דבר שהשביעית משמטתו משמטת שבועתו ודבר שאין שביעית משמטתו אינה משמטת שבועתו פי' שבועת הדיינין וכיוצא בהן דבר שאם יודה בו שביעית משמטתו משמטת שבועתו בכל שבועת השומרין והשותפין וכיוצא בהן דבר שאפילו אם יודה בו קודם שביעית אין שביעית משמטתו גם שבועה שבו אינה משמטת. ותו תנן התם ומייתי לה הכא המחזיר חוב בשביעית פי' הרא"ש כלומר אחר שביעית צריך שיאמר

לו משמט אני דבתוך השביעית אין צריך לומר משמט אני כדפרישי' לעיל ורש"י פי' בשביעית בזמן שהשביעית נוהגת ואם אמר אעפ"כ. יקבל שנא' וזה דבר השמטה. וכתב הרא"ש פי' כיון דאמר לו הדבור יצא ידי חובת שמטה וז"ל הר"ן פי' רש"י ז"ל צ"ל דבור של שמטה ולפ"ז ארישא מהדר ומסיים בהך מתני' בדוכתא דשביעי' הכי כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלט ורוצי' אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני. אמרו לו אעפ"כ יקבל מהם שנאמר וזה דבר הרוצח ע"כ ולפי פי' רבינו שמשון ז"ל הכי קתני שנ' וזה דבר השמטה אסיפא מהדר דכל שאמר לו משמט אני פעם אחת סגי וכי א"ל אעפ"כ א"צ לחזור ולשנות משמט אני ומקבל ממנו מיד וכדאמרינן בירושלמי דא"ל משמט אני בשפה רפה והימין פשוטה לקבל ומסיק לי' מזה דבר כלומר דבור בעלמ' ומדכתיב וזה דריש דא"צ אלא דבור א' כדמוכח בתו' דמכות גבי רוצה דקתני לא יאמר אדם דבר וישנה שנאמר וזה דבר הרוצח אין צריך לומר אלא בדבור ראשון ומסיק אמר רב ותלי ליה עד דאמר הכי ופי' יתלהו על העץ אם גבר ידו עד שיאמר אעפ"כ וכתב הרא"ש ולא נהירא דאם כן בטלת תורת שמטה ונראה לפרש ותלי לי' כלומר יהו עיניו תלויות יושב ומצפה עד שיאמר כך. וכן מפרש בירושלמי וצ"ל משמט אני א"ר יהודא א"ר אומר לו בפיו והימין פשוטה לקבל עכ"ל וכ"כ הר"ן רק שהוא משמט קצת וז"ל ובערוך פי' תולה עיניו בו כאלו רוצה להתקבל כדי שיתבייש הלה ויאמר לו אעפ"כ וכן כתב הרמב"ם עכ"ל. וכן עיקר ופריך הא לא סגי ליה באעפ"כ דתני' כשהוא נותן לו לא יאמר בחובי אני נותן לך אלא שלי הוא ובמתנה אני נותן לך ומשני דהאי אעפ"כ נמי הכי קאמר אעפ"כ אני נותן לך ולא בחובי כו' ומסיק בסוגי' ואפילו לא אמר לו באותו פעם אעפ"כ ואחר שעה או יום או יומי' חזר ואמר אעפ"כ יקבלו הימנו ולא צריך לומר עוד בפעם שנית משמט אני. גם משמע שכל צורבא מרבנן צריך לומר ואעפ"כ ואי לא עביד הכי לא הוי בר דיעה למיחשב כצורבא מרבנן. כתב המרדכי פרק השולח שאל רבינו חזקי' לרבינו אביגדר בזה לבי נוקפו ונסתפקתי על מעשה באחד שהיה נושה בחבירו ז' שנים מכבר והוא השיב כבר השמיטם. ואמת שר"י פוסק שהשמטה נוהגת בזמן הזה אך שבשנת השמטה לא בא אליו ולא אמר משמט אני תו לא מחייב להשמיט שמטה אחרת. ולפי הענין נראה דשביעית מפקעתא דמלכא הוא אע"ג דלא אמר משמט אני זו השיב לענין השמטת כספים קבלתי משמטת מאליו אע"ג שלא אמר משמט אני אלא מצוה דרמיא עליה דכתיב וזה דבר השמטה ומ"מ אם בא להחזיר במוצאי שביעית בלשון המחזיר חוב בשביעית אמר לו משמט אני כו' אבל אם לא בא להחזיר במוצאי שביעית בלשון המחזיר חוב בשביעית אין צריך לומר לו כלום דשמוט הוא:

דומיא דקתני התם בסיפא רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר רוצח אני משמע דלא רמי עליו לומר כן אלא אם כן רצו לכבדו וכדי למונעם צריך לומר כן הכא נמי לא רמיא עליו אלא אם כן בא להחזיר אבל הדבור אין מעכב ההשמט וראי' לדבר נולד לו בכור בעדרו מצוה להקדישו אעפ"י שכבר קדוש מאליו משעת לידה ע"כ ופשוט הוא:

סימן מו

אמר רב יהודא אמר רב נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד מ"ט כיון דתקינו רבנן פרוזבול לא שביק התירא ואכיל איסורא. והיה אומר ר"ת ז"ל דמהאי טעמא נאמן אפילו שלא בשבועה. כי אתא לקמי' דרב אמר לי' מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לאלם. תנן וכן ב"ח שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו. תנאי היא דתניא המוציא שטר חוב צריך שיהא עמו פרוזבול דברי ר"מ וחכמים אומרים אינו צריך. כתב הרא"ש והריף ז"ל לא הביא כל זה ומתני' דהוציא ש"ח כתבה במקומה בפרק הכותב משמע דכיון דסתם דמתניתין כר"מ וו דהלכה כוותיה מיהו נהגו העול' כרב וכן מסתברא כיון דאמוראי עבד עובדא כחכמים דברייתי' יש לסמוך על זה ע"כ:

מרדכי כתב וז"ל כ' בס' התרומו' קבלתי ממורי קרובי ז"ל דוקא במקום שרגילין לכתוב פרוזבול אבל במקום שאין רגילין אינו נאמן. ואני אומר אין הלכה כרב דאמר נאמן דסתם מתניתין פרק הכותב דלא כוותיה ומי' יחידאה היא דלא כחכמים דהכא. ע"כ. ואני אומר דסתמא דהתם לא סתמא ממש הוא דהא רשב"ג פליג עלה ואומר דמסכנה ואילך גובה בלא פרוזבול ואף דרשב"ג גופי' לא סבר כרב דלא פליג אלא משעת הסכנה ואילך אבל בלא סכנה אינו מהימן מ"מ מאחר שאינו סתמא ממש דהא רשב"ג פליג ולא חשיב אלא כרבים ומאחר בסוגיא אשכחן דכר' מאיר אתי' וחכמים פליגי והלכה ברוב המקומות כחכמים ה"נ הכא וכ"ש לפי מה שפי' סימן מ' דרשב"ג לאו דוקא משעת הסכנה קאמר ומ"ה כתב הרמב"ם בפי' המשנה דהלכה כרשב"ג מ"מ קבלתי דאינו נאמן אלא במקו' שכותבין פרוזבול זהו מסתבר ובמרדכי מחלק דאינו נאמן אלא בשבועה ולא נהירא דאפילו בשבועה לא מהימן להוציא ממון ואין זה קרוי מוחזק בשטרו מאחר שהשמטה עברה עליו השטר בטל הוא וצריך להחזירו ביד הלוה כדפרי' והרא"ש כתב בתשובה והטור הביאו וז"ל מה ששאלת אם נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד. האמת שכתבו רבותינו שנאמן ואפילו בלא שבועה ואני לא סמכתי מעולם על זה משום דלא שכיחי האידנא כתיבת פרוזבול וגם אין איסור שמטת כספים ידוע להמון העם ולא מחזיקי' ליה איסורא לאהדורי בתר התירא ולכתוב פרוזבול וכשהיה בא לפני אחד וטען פרוזבול

היה לו ואבד הייתי שואלו מה הוא פרוזבול ולמה כתבת אותו ומי הוא שכתבו לך עד שהיה נתפס בשקרו ומעולם לא זכה לפני אדם באשכנז בטענה זו ע"כ. ואני כבר כתבתי בלא חקירה ודרישה נמי לא מהימן ובודאי לרווחא דמילתא עביד כדי לברורי שיקרא כדמשמע מדבריו. גם נראה בעיני דלא אמרינן דמהימן לומר פרוזבול היה לי אלא היכא דלא מכחיש ליה לוה אבל אם בענין שהלוה מכחישו בודאי כגון שא"ל הרי הודית לי בפני עדים שלא כתבת פרוזבול והעדים הלכו למדינת הים או מתו שא"ל הלא בזה היום שאתה אומר שכתבת פרוזבול במקום זה היית עומד עמדי במקום אחר או כל כדומה לזה לא מהני טענתו דלא שביק התירא כו' אלא בטענת ודאי והלוה הוא שמה שלא יכול להכחישו. ותדע שהרי כתב הטור והוא מדברי הרמב"ם וז"ל וכן אם אמר המלוה תנאי היה בינינו שלא תשמיטנו בשביעית או הקפה היה או שאר דברים שאין שביעית משמטתו נאמן במיגו דאי בעי פרוזבול היה לי ואבד וכן כתב הר"ן בשם הרמב"ן משמע במקו' דלא מהימן לומר פרוזבול היה לי כגון האידנא דלא כתבינן פרוזבול א"כ לית מגו ולא מהימן בכל הני טענות וכ"כ רבינו ירוחם להדיא. וקשה למאי צריך למיגו בפרזבול ת"ל מטענת עצמו דלא שביק התירא ובודאי מהימן אלא משום דכל הני טענות הלוה מכחישו כי אי אפשר להיות בלא ידיעת לוה מ"ה לא הוה מהימן אי לאו משום מיגו שהיה יכול לטעון פרוזבול היה לי שלא בידיעתך. אכן מתשובת הרשב"א לא משמע הכי שכתב בשם הרמב"ן ואפילו שת"ל אין כותבין פרוזבול כשמואל. נאמן לומר ע"מ שלא תשמטנו בשביעית הלוויתי שהטענה עצמה כדאי להאמינו דכיון דאיכא תקנה לא שביק התירא ואכיל איסורא השתא בפרוזבול נאמן דאיכ' למיח' דלא איזקקו לי' בי דינא בהך טענ' לא מהימן. וכ"כ בתשוב' הרמב"ן סי' ע"ד וז"ל אפי' עכשיו שאין מורגלין בפרוזבול ולא יודעים אדם נאמן לומר תנאי היה בינינו שלא תשמיטנו שביעית מההוא טעמא גופא דרב דלא שביק התירא כו' ע"כ ור"י מפרי"ש נמי ס"ל דנאמן בטענת פרוזבול אפי' בהכחשה וממילא דנאמן נמי לומר תנאי היה בינינו בלא טענת מיגו דפרוזבול שכתב המרדכי וז"ל מעשה באחד שתבע לחבירו ר' זקוקים והלה אמר איני חייב לך אלא ק' כי הלוויתני ק' במאתים ריבית קצוצה והשיב הב' חלילה לי אך שאלתני להלות ק' זקוקים שהיית רוצה במאתים ריוח לשנה והמותר יהי' שלך והלה השיב המעשה היה כאשר טענתי ואני הרוחתי לעצמי ושלח הר"ר חזקי' הדין לפני ר"י מפרי"ש והשיב הלה נאמן כמו שטען שהלוה לו בהיתר דק"ל אדם נאמן לומר פרוזבול היה לו ואבד ופי' ר"ת אף בלא שבועה דלא שבק התורה כו' והקשה לו הר"ר יחזקי' דילמ' שאני פרוזבול משו' דאידך לא מצי מכחיש ליה דמה יודע אם כתבו ב"ד לזה אם לאו אבל

בנדון זה הרי מכחישו ואומר שבאיסור הלוהו והשיב ר"י ע"כ גבי פרוזבול נמי מיירי במכחישו דהא סתמא קאמר תלמודא נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד וק"ל דלא כתבינן פרוזבול אלא בב"ד גדול שבדור לדברי ר"ת או במקום דרב אמי ורב אסי ובמקום שידוע שלא עמד במקום דרב אמי ורב אסי או נשאל מב"ד דרב אמי ורב אסי אם כתבן וא"כ איך מצי למימר פרוזבול היה לי אלא אם כן דאמר קבלתי עליך שלשה רועי בקר במקום ב"ד זה דרב אמי ורב אסי והלה מכחי' וא"ה קאמר דנאמן לומר היה לי ואבד ואפי' בלא שבועה מטעם דלא שביק התירא כו' ובפי' רבינו שמואל בן רב ופי' הר"ם דנאמן לומר בלא שבועה ע"כ. ובודאי מיירי שהיה לו שטר עליו ונאמן דקאמר אינו אלא דלא בעי למשתבע עליה דלא הוי ריבית דבמלוה ע"פ פשיטא דנאמן הלוה במיגו דלהד"ם או פרעתיך ואפי' את"ל מאי חזית דסמכת אמיגו נסמוך אהאי דלא שביק התירא ואכיל איסורא מ"מ קשה מנ"ל להוצי' ממון מחזקתם אבל מ"מ לא נראה בעיני דברי ר"י מפרי"ש דמאן לימא לן דשייך הכא לומר לא שביק התירא כו' דשמא לא היה יכול למצוא בהיתר שיהא בטוח בריבית ב' מאות כ"א באיסור ריבית ולענין הכרע בין הני גדולים לומר דמהימן אפילו בהכחשה או לא. נראה בעיני דעת הרמב"ם עיקר וכמו שפירש רבינו ירוחם וכדעת ר' חזקי' ור"י מפרי"ש שבא לדייק דאיירי בהכחשה הלא כבר דחה אותו במרדכי וז"ל מה שהקשה ר"י אם ב"ד גדולי הדור רחוקים ממש אם אמרו שקר הוא למה יהא נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד נ"ל דלאו ברוחקא וקורבא תליא מילתא דהא גרסינן עלה בירושלמי דשביעית דא"ר חזקי' בר' ירמי' אפילו ברומי. פירש הדיינין יכול לומר מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני אפילו רחוקים ממנו הרבה אע"פ שאינם בפניו שפיר דמי ע"כ ואף שיש לפקפק על דחוי זו דלישנא דלא כתבינן אלא בב"ד ר' אמי ור' אסי לא משמע כן אלא צריך לכתוב בב"ד של גדולי הדור וכן הא דר"ת כתב פרוזבול מפני שהוא היה גדול הדור ולא שאחרים יכתבו עליו ומ"מ לא קשה לי מידי דמאן לימא לן דרב ס"ל הא דשמואל דאין כותבין אלא בב"ד רב אמי ורב אסי דילמא ס"ל דכ"ע כתבו ומ"מ לענין דינא נראה שאם שואלין לאותו ב"ד של גדולי הדור אם כתבו הפרוזבול ואמרו לא ידענו בזה לא הוחזק כפרן דכל מילתא דלא רמיא עלה דאינשי לא רמי עליה שלודברא. אבל אמרו להדיא, שקר הוא לא היה בפנינו פשיטא דלא מהימן אלמא דלא מהני אלא בטענת פרוזבול היה לי ואבד שהוא דבר שאנינו יכול להכחישו אבל כל הני דהוי הכחשה אינו מהימן אם לא שטענת מיגו וכל היכא דליכא מיגו כגון האידנא דלא שכיחי פרוזבול ולא מהימן בשום טענת הכחשה ועוד נראה ראי' לדברי דאינו נאמן בהכחשה בטענת פרוזבול מדפריך עלה דרב דאמר מהימן בתורת

פרוזבול ממתניתן דהכותב דתנן התם שאינו גובה בלא פרוזבול ומוקי בתנאי אמאי לא משני דרב מיירי בלא הכחשה ומתניתין איירי בהכחשה דאינוו מהימן דליכא למימר דפשיטא לי' אף בהכחשה מהימן שהרי פליגי בו' אלא צריך לומר דהכחשה ליכא מאן דפליג דאינו מהימן ופשיטא הוא הוא ולא הוי צריך למיתני ור"ג לא הוי פליג לומר נאמן מסכנה ואילך מאחר דמכחישו כתב הרשב"א בתשובה שאם יצא מב"ד ולא טען פרוזבול היה לי או תנאי היה לי שלא ישמיטנו בשביעית וגם הב"ד לא פתחו לו בכך ופסקו הדין שמשמט והוא שתק בשעת פסק ודין אם שתיקתו נראה כמודה ואעפ"י שחזר לב"ד וטען אינו נאמן שאנו אומרים טענתא דשקרא אגמרי'. ובתשובה אחרת כתב אפילו ויצא מב"ד ולא טען. נראה דיכול לטעון שהרי ב"ד פותחין לו ואין חוששין שמא מתוך דבריהם ילמדו לשקר כ"ש במה שלא ידענו אם למדוהו בחוץ אחרים אם לאו עכ"ל. וכתב הקאר"ו שנראה ליישב שני הלשונות אלו שיש לחלק בין יצא מב"ד ולא טען והב"ד לא פסקו עדיין להיכא שפסקו הב"ד שמשמט ושתק דאז בודאי כשיצא וחזר וטען טענת שקר הוא בלי ספק ע"כ. ואני אומר שתשובות אחרות באחרונה כתב וחזר מן הראשונות ובודאי אפילו כתבו פסק דין יכול לחזור ולטעון דבר שאינו מכחיש טענה ראשונה שיכול לומר לא ידעתי שיועיל לי טענה זו בפרט הכא שב"ד גופו עשו שלא כהוגן שלא פתחו לו לשאול אם היה לך פרוזבול כו' שיכול לחזור ולטעון אפילו למדוהו אחרים שהרי הב"ד מלמדין אותו וכל הפסקים הללו דוקא במקום שכותבין פרוזבול כדפרי':

ודין דלא מועיל התנאי ע"מ שלא תשמטנו שביעית אלא בשביעית בבית דקאי אגברא כפי' הרא"ש או בעינן שיאמר להדיא שלא תשמיטנו אתה כדמשמע מפי' רשי' או ע"מ שלא יהא הוא מישמט כדברי הרמב"ם והסמ"ג אפרשנו אי"ה במקומו בפ"ק דמכות וכן נכתוב לשם אי"ה הא דמלוהו על עשר שנים פלוגתא דר"ת ור' אלי' הזקן:

סימן מח

פסק כתב רבינו ירוחם בספר מישרים ערב שפרע בעד הלוה וקודם שנתפרע מן הלוה הגיע שנת השמטה אינו גובה חובו כי כבר נעשה מלוה משעה שפרע. כך כתבו הגאונים וכ"כ הרשב"א בתשובה וז"ל שאלת שמעון לוה מעות מגוי וראובן נעשה לו ערב קבלן ועשה לו שמעון שטר בגופו של גוים שישמרנו מנזק והוצרך ראובן לפרוע לו בכח החצר ואח"כ נכנס השמטה. מי נימא שתשמיטנו שביעית אם לא. תשובה מסתברא שאם נתן לו גוי רשותו בשטר כדרך שעושים הגוים לכל ערב הפורע אומרים לו שטר חוב אינו משמט שזה אינו בא מכח קבלנותו אלא מכח שטרו של גוי שמסרו לו ואין הגוים בתורת

שביעית והבא מחמת הגוי דינו כגוי ואם פרע קבלן זה לגוי ובא מכח שט"ש שעשה לו שמעון הלוה ה"ז משמט דתכף שפרע לו זה קבלנתו נתחייב לו שמעון מחמת שט"ח שחייב עצמו לו ולא עוד אלא אפילו לא כתב לו שט"ח אפ"ה כל שפרע מחמתו נתחייב לו מחמת שפרע ממון מלוה עליו וחזר עליו במלוה ולאו דוקא קבלן אלא אפילו ערב ג"כ הוא משמט לפי שמשעה שפרע חזר על הלוה כאלו חייב לערב ונעשה לו במלוה ע"פ ומשמטו. ע"כ. וכל אלו דברים של טעם הם ומוכרחים מעצמן כתב הטו' מדברי בעל התרומות וז"ל המוכר שטר לחבירו ועברה עליו שמיטה לאחר המכירה אין הלוקח חוזר על המוכר שהרי הלוקח פשע בעצמו שלא עשה פרוזבול אבל אם כבר עברה עליו שמטה כשמכרו טוענין ללוקח שהמוכר שמכרו היה לו פרוזבול ואבד שכל מה שיכול מוכר לטעון טוענין ללוקח. ואם הודה מעצמו המוכר שלא היה לו פרוזבול. אם אין למוכר נכסים אינו נאמן שאין אדם נאמן בהודאתו לחוב לאחרים. ואם יש למוכר נכסים נאמן המוכר לחוב לעצמו ומשלם ללוקח שהרי הטעהו שמכר לו שטר שנמחל שעבודו בחזקת שהוא קיים ע"כ פי' מה שפי' דטענת לא שביק התיר' כו' אינו אלא מכח טענת ודאי והלוה שמא. והכא אין כאן טענת ודאי שהרי המלוה לפנינו ואומר שלא היה לו פרוזבול נהי נמי דאינו מהימן מ"מ אין כאן ודאי ולא שייך לומר כאן דראשון מכר כל זכות שלו דהא לאחר שמטה מכרו ואין כאן מכירה כלל דשטר זה נמחל שעבודו והיה צריך להחזירו בפרט להוציא ממון בטענה שהוא ספק לפנינו ואפשר כשמת המוכר איכא למימר מסתמא לא שביק התירא כו' למכור דבר שאינו שלו ולהונות הלוקח אלא בודאי היה לו פרוזבול. אבל כשהמלוה צווח לפנינו והודה דעבד איסורא נהי דאינו מהימן לחוב מ"מ אין לו חזקה שהיה לו פרוזבול. וא"כ מאחר שהשמטה לפנינו פשוט בעיני שאינו גובה בו הלוקח ונראה דמ"מ אין להחזיר ללוה השטר דשמא היום ומחר יבואו עדים ויעידו שהי' לו פרוזבול או ימצא הפרוזבול. אלא מניחו ביד ב"ד. הנראה בעיני כתבתי ולענין יתומים פשיטא דטענינן להו כל מה שהיה יכול אביהן לטעון וכן כתב הריב"ש:

סימן מט

מתני' שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד לשום בן חורין אל ישתעבד. רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ופריך בגמ' במאי מסקינן אילימא לפני יאוש לשום בן חורין אמאי לא ישתעבד אלא לאחר יאוש לשם עבד אמאי ישתעבד. אמר רבא לעולם לאחר יאוש ש לשום עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין לא ישתעב' לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשם בן חורין פרקיה. לרבו ראשון לא דהא לאחר יאוש הוה. רשב"ג

אומר בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד. פי' הרי"ף והרא"ש אחריו לשם עבד ישתעבד לרבו שני. לשם בן חורין לרבו ראשון כחזקי' דאמר חזקי' מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו. ורש"י פי' בין כך ובין כך לרבו ראשון וגבי לשום עבד נמי שייך הא דחזקי' דשמא שונא לרבו ראשון א"נ כשיהי' גבי שני אינו קנוי לו אלא למעשה ידיו ולא לגופו ומציאתו מה שא"כ ברבו ראשון. והתוס' פירשו ג"כ לחד פירושא בפי' הרי"ף וכן הוכיחו מסוגיא דנהרדעי וכתב הרא"ש בשם הרי"ף וז"ל וחזינן לגאון דפסק הלכה כרבנן דק"ל יחיד ורבים הלכה כרבים. והראב"ד ז"ל כתב דהלכה כרשב"ג והביא ראי' מדאמר חזקי' מפני מה אמרו כו' ולא אמר מפני מה אמר רשב"ג. משמע דקים לי' לחזקי' דרבים נינהו דס"ל כרשב"ג, ועוד מדאמר ר' יוחנן עבד שברח מבית האסורים יוצא לחירות כו'. ואקשינן על זה והא אמר ר' יוחנן בכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו. ולא דחי אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן כדתנן בעלמא אלא משמע דהלכה כרשב"ג. ועוד דשלחו לי' נהרדעי אנו כרשב"ג ס"ל. ועוד דבירושלמי פסק בהדיא כרשב"ג. ועוד כתב דאף דעת רב אלפס ז"ל נראה כן מדכתב וגאון פסק כרבנן ולא כתב ומסתברא כוותי' אלמא דלא מיסתבר לי' פיסקא דגאון וכן דעת ר"י דהלכה בכל מקום כרשב"ג במשנתינו כפיסקא דר' יוחנן עכ"ל ולענין הלכה כרשב"ג במשנתינו כבר כתבתי בפרק שור שנגח סימן י"ד דדברי הרי"ף והרמב"ם עיקר דלא ק"ל כהאי כללא דר"י כל מקום ששנה כו' מ"מ הכא דאיתא שאר ראיות טובא ראוי לפסוק הלכה כרשב"ג דבכל ענין יחזור לרבו הראשון בין לפני יאוש כשיפדנו לשם בן חורין אבל פדאו לשם עבד והוא לאחר יאוש ישתעבד לשני. תו מסיק אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן עבד שברח מבית האסורים יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שיחרור. פי' דוקא לאחר יאוש. ואין להקשות דר' יוחנן אדר' יוחנן דאמר הלכה כרשב"ג דאמר ישתעבד לרבו ראשון משום דחזקי' משום דהכא לא שייך למימר הא דחזקי' השתא לקטלא מסר נפשי' כשברח פי' שאלו נפל לידם היה נהרג אפי' מפיל נפשי' לגייסות בתמי' והא שהפיל עצמו לגייסות ורבו מכרו לשם ושוב ברח תמצא לקמן בסימן ס"ג:

סימן נ

תניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין. אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן בני חורין. קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן דקטן לית לי' זכייה אפי' מדרבנן היכא דאין דעת אחרת מקנה אותו אלא שתקנו לו זכיי' במציאה מפני דרכי שלום. ר' יעקב בר אידי אמר ריב"ל הלכה כאבא שאול וכ"כ הרא"ש

מדברי התו' והלכתא כאבא שאול דק"ל דריב"ל ור' יוחנן הלכה כריב"ל כמו שהביא ר"ת ממגלה מההיא דבית הכנסת מותר לעשות בית המדרש. ועוד מההוא עובדא דקדושין דגרסינן התם רב יהודא הנדואה גר שאין לו יורשים הוה חלש. על מר זוטרא לשיולי ביה חזיה דתקיף ליה עלמא טובא אמר לי' לעבדי' שלוף לי מסאני ואמטינהו לגו ביתאי. איכא דאמרי גדול הוה זה פי' למיתה וזה פי' לחיים ואיכא דאמרי קטן הוה וכאבא שאול דתניא גר שמת כו' אלמא הלכה כאבא שאול עיין לשם בסימן ל"ז ושם פי' תו מסקינן בסוגיא אמר ר"י כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו כדתניא לעולם בהם תעבודו רשות דברי ר"י ר"ע אומר חוב והלכתא כר"ע מחבירו ומ"ה פסק רב יהודא כוותיה ומסיק ההיא אמהתא דהוית בפומבדיתא דהוו קא עבדי בה אינשי איסורא אמר אביי אי לאו דאמר רב יהודא כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוי כייפינן ליה למרה וכתב לה גיטא דחירותא רבינא אמר בהא מודה רב יהודא משום איסורא והלבתא כרבינא שהוא בתרא וכן לדבר מצוה מותר דתניא מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה. ומסקינן מצוה שאני ואי עשה גמורה היא היכי דחי עשה שבתור' משום האי מצוה ויש מתרצין שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבודו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קא עביד אלא לצורך עצמו והוי ליה כנותן דמי עצמו. ע"כ ונראה דהא דרשב"ג לאו שכופין אותו לכך מאחר שאינה אלא מצוה אלא יכול לשחררו. אבל האי אמתא דעבדה איסורא דאיכא דבר עבירה כופין אותו כו'. וא"ל א"כ כל שפחה תפקיע עצמה בכך מאדוניה די"ל לא חיישינן דעבדה איסורא וגם לא חיישינן שישראלים יעשו עמה עבירה כל היכא דלא חזינן קלות האדון פשע במה שלא שמרה כראוי:

סימן נא

מסקינן בסוגיא אמר רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהון דמפקי עבדי לחירות' פי' ועברו בעשה. ודסיירי נכסייהו שדותיהן בשבת לידע מה הן צריכין ודקבעי סעודייהו בשבת בעידן בי מדרשא, פי' שהחכם דורש לרבים בשבת והם יושבין בסעודות והיה להם להקדים או לאחר דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתא בשבת ואחת קבעה סעודתא בערב שבת ושתיהן נעקרו ופי' רש"י בע"ש בליל שבת ואין כאן כבוד שבת דק"ל כבוד יום קודם לכבוד לילה והם היו מתכוונים לשם מצוה בשביל בטול בית המדרש ואיכא דמפר'. בע"ש ממש וכן בכל יום מרוב עשרם. אבל בהא מיהו איכא איסורא שיכנס לשבת כשהוא שבע בלא תאוה. ע"כ. ויש לחוש לשני הפירושים כי שניהם כאחד טובי' ובפרט מאחר שנעקרו משפחות

עליה מי לא יחוש להחמיר. ומעתה אני קורא תגר על בני עמי זרע קודש שומרי שבת שאינם נזהרים בזה ויהי נקל בעיניהם להשוות סעודות בקר לסעודת ערב אלא מוסיפים בסעודה בליל שבת במיני תבשילין מסעודת בוקר ואוכלים בליל שבת דגים טובים שהיא עיקר הסעודות בענין הכיבוד ובבקר בסעודת שחרית נמי מ"מ השוו הסעודות ואנו צריכים לכבד השבת בבקר. יותר משום כבוד יום שהוא עיקר. ומיום עמדי על דעתי זאת גדרתי בעצמי שלא לאכול דגי' בליל שבת שהוא דבר חשוב ומסוים ואוכל אני אות' בבקר ואז אפילו יעשו בליל שבת כמה מעדנים לא יושוו לסעודת שחרית שיש בה דגים. ובפרק כל כתבי סימן י"ז הארכתי בזה עיין שם:

סימן נב

אמר רבא א"ר המקדי' עבדו יצא לחירו'. מאי טעמ' גופי' לא קדיש, פי' אינו ראוי לא לקדשי מזבח ולא לקדשי בדק הבית לדמי לא קאמ' אלא יהוי עם קדוש קאמר. ורב יוסף אמר המפקיר עבדו יצא לחירות מ"ד מקדי' כ"ש מפקיר. ומ"ד מפקיר אבל מקדי' לא לדמי קאמר. וכת' הרא"ש והלכת' כרב יוסף דרבא קאמ' גופי' ומותבינן אשמעתי' וצריך לומר דרב פליג אמתניתין וכן הא דקאמר לימא כתנאי ודחי לא לכ"ע קדיש. ותו מסיק אמר ר' זירא אמר רבי חנינא עבד שנשא את בת חורין בפני רבו יצא לחירות פי' דאי לאו דשחרריה לא הוה שביק למינסב ליה בת חורין א"ל ר' יוחנן כל כך יש בידך משמי' דר' ואני שונה הכותב שטר אירוסין לשפחתו ר' מאיר אומר מקודשת ורבי אומר אינה מקודשת. כדאמר רבא בר שילא כשרבו הניח לו תפילין. הכא נמי כשרבו השיאו אשה דאי לאו דשחרריה לא הוה מיעבד איסורא על ידו. ומי איכא דלעבדי' לא מיעבד ליה איסורא ואיהו עביד איסורא שנושא את שפחתו. א"ר נחמן בר יצחק דאמר לה צאי בו והתקדשי בו., פי' אי אמר לה התקדשי בו גרידא ודאי שיחררה מעיקרא אבל השתא דאמר לה צאי בו והתקדשי בו וזה יהי' לך שטר אירוסין ושטר שיחרור גלי מילתא דלא שיחררה אלא בהאי ר"מ סבר יש בלשון הרי את מקודשת לי לשון שיחרור וה"ק הוי ראוי' להתקדש לי בו והתקדשי בו ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון שיחרור. והרי"ף גרס אמר רבי זירא א"ר עבד שנשא אשה בת חורין יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו ונותן לו שטר שיחרור:

ודוקא כשרבו השיאו אשה דודאי אם לא דשחררי' לא הוה עבי' איסורא בעבדו להשיאו אשה וכתב הרא"ש דמהאי דמצרכינן ליה גט שיחרור משום שלא יאמ' האדון לא שחררתיו ועבדי הוא אבל ודאי אזלינן בתר אומדנא דדעת' דודאי שחררי' ומפקיעין אותו ממנו ומותר בבת חורין מדלא קאמר ואסור באשתו עד שישחררנו וכן מוכח בהדיא

בהכותב שטר אירוסין לשפחתו ר"מ אומר מקודש' ומשמע דאשתו היא בקדושין הללו דאמרינן אי לאו דשחררה מעיקרא לא הוי עביד איסורא וגם לא מצריך לה גיטא דחירותא דלא חיישינן שמא יאמר לא שחררתיה והר"ם הלוי לא פי' כן עכ"ל. והנה מה שגרסו ולא עוד כו' אעפ"י שבגמ' שלנו אינה אין זו הפך גירסתו דשמא פשיטא לי' לתלמודא דלא עדיף מהפקירו דבעי גט שחרור א"נ לא עדיף מיוצא בשן ועין דבעי שיחרור ומה שכתב דוקא כשהשיאו לא ידענא למה דהא דאוקי תלמודא בהכי, הא לא קיימא לפי המסקנא לפי מה דפליגי ר"מ וחכמים באמר צאי וקבלי קדושין אבל בקדשי ממש כ"ע מודו שיוצא' לחירות וה"ה אם נשאת בפניו נמי וכן העבד ולא דמי לתפילין דבעינן שהניח לו רבו בעצמו דאל"כ ליכא הוכחה לשיחרור דאין איסור בהנח' תפילין וכמו שנפרש לקמן אבל היכא דאיכא איסורא ובפניו אפילו לא סייע האדון בשום מעשה הוי יוצא לחירות ומ"מ נ"ל ליישב דבריו דמסתבר ליה אי לאו דסייע הבעל בעצמו לא הוי כופין אותו לשחרר אי מערער עליה הבעל ואמר לא שחררתיו אותו אלא שלא קפדתי עליו אי בעי למעבד איסורא בגרמי'. ומ"ה היכא דסייעו דאי אפשר לומר כן וכופין אותו לגט שחרור אבל מן הסתם כל היכא דנשא בפניו ולא ערער הבעל הרי הוא יוצא לחירות דנראה דאפשר דאפילו גט שחרור לא בעי אפילו מדרבנן דמאן דחזי האי עובדא אומר מסתמא כבר שחרריה א"ל שרבו ערער עליו נהי נמי דאינו מהימן היכא דסייע מ"מ איכא למיחש שמא יאמר עבדי אתה ע"כ כופין אותו, שיתן לו גט שחרור ובזה מתיישב נמי שפיר מה שכתב בטור י"ד דאפילו נשא בפניו אינו יוצא לחירות ובטור א"ע סימן ד' כתב וז"ל ולאחר ששחררו רבו או שהפקירו או שהניח לו רבו תפילין או שהיה רבו שליח לבור וקראו לעלות לס"ת הרי הוא כישראל לכל דבריו אבל אם הוא בעצמו הניח תפילין לפני רבו או קרא לפני בתורה לא יצא לחירות ואם השיאו רבו ישראלית או אפילו הוא בעצמו נשא ישראלית לפני רבו תופסין הקדושין דודאי שחררו כיון שהניחו לישא ישראלית. וא"כ דברי הטור סתרי אהדדי ואף שלא ימלט הטור א"ע מטעות כמו שכתב והפקירו שהוא טעות סופר דהא ק"ל כר' יוחנן דאמר הפקירו יוצא לחירות וצריך גט שיחרור מדינא. ובלא גט שחרור פשיטא דאסור בבת חורין ורבינו ירוחם נמי כתב כן וכתב עליו הקאר"ו שהוא טעות סופר כי מצא במקום אחר שכתב שצריך גט שחרור. מ"מ נ"ל מה שדבריו יהיו בפירוש סותרים זה את זה ממש, והקאר"ו בא ליישב דאף שלא יצא לחירות מ"מ לענין איסור אשת איש חיישינן דא לאו דשחרריה לא הוה שביק למעבד איסורא קמי' והקדושין תופסין לו בה מספק ואסור לשהות ע"ג עד שישחררנו וחוץ לכבודו טעה בזה מאוד שהרי השוה להשיאו רבו כו'. ועוד שהרי כתב גבי נושא שפחתו שקדושין

תופסין בה והתם בודאי מותר בה לגמרי. אלא בע"כ כמו שפירשתי ואז לא קשה מידי דמה שכתב בי"ד אם נשא בת חורין לפניו שאינו יוצא לחירות היינו שיכול רבו לומר לא שחררתיו ונשא שלא ברשותי אבל כל זמן שרבו אינו מערער עליו אמרינן מאומדנא דדעתי' בודאי שחררי' ומותר בבת ישראל ומ"ה קדושיו קדושין אבל השיאו אשה אע"ג שג"כ משום אומדנא. מ"מ אשת איש אלים טובא דאפילו מערער לא משגחינן ביה ואדרבה כופין אותו ליתן גט שחרור אבל בלא ערער שניהם שווים. ואין לשאול ס"ס אותו שנשא בפניו איך מותר באשתו שמא יבא ויערער. וי"ל דמן הסתם לא חיישינן להכי ואי לא מערער בגו תלתין יומין שהוא זמן ב"ד תו לא חיישינן אי נמי יש לומר שמטעין אותו ליתן גט שחרור אי לא רצה כופין אותו ואי טען נשא שלא לרצונו מוציאין אותה ממנו. ומ"מ מספקא צריכה גט דהא איכא אומדנא ששחררו אלא שהוא מערער ואין כח כח בידינו להוציא ממנו עבדו ואפשר שיוצאת בלא גט מאחר שהבעל מערער א"כ נתבטל האומדנא והוא עבד בחזקתו הראשון ואוקמינ' האשה בחזקת כשרה. ומ"מ הוא אסור בשפחה דהא כבר שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא שאמר ששחררו וא"ל א"כ מאחר שאסור בשפחה ואסור בבת חורין א"כ נכוף האדון שיתן לו גט שחרור זה אינו דמה חייב האדון במה דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ולא עוד כל עבד יפקיע את עצמו בכך שיאמר בפני ב"ד שהוא משוחרר וישויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. ומה שכתב הרא"ש טעמא לגט שחרור לאו משו' אומדנא אלא מדרבנן ומשום שלא יאמר עבדי אתה בודאי כן הוא ולא כדעת הרמב"ם כי ראיותיו ברורות. ואף שהביא ראי' מהא דאמר ר"מ מקודשת ולפי' המסקנא לא פליגי כלל באומדנא אלא באומר צאי בו והתקדשי בו כו' הכי דייק מחלוקת ר"מ וחכמי' כו' וא"כ איך היינו מכוונים לר"מ שהיא מקודשת דס"ל כרבי הא עדיין מעוכב גט שחרור וממילא לא תפסי קדושיו קידושי' כלל דהוי כשפחה גמור' אדרבה רבי אתיא כחכמי' אלא בע"כ צריכה גט שחרור אלא מדרבנן וא"ל דמקודשת מספק כדעת הרמ"ה דהא להדיא קתני מקודשת ולא קתני מקודשת מספק. ועוד דהא משמע דלא בעי קדושי אחריני ולא בעי גט שחרור ולדעת הרמ"ה הא בעי גט שחרור מספק וקדושי אחריני כמו שכתב הרמ"ה גופי' תו מסיק נמי אמר רבי יהושע בן לוי עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות מיתבי לוה ממנו רבו או שעשאו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בב"ה בפני רבו יצא לחירות. אמר רבה בר רב שילא כשרבו הניח לו תפילין. וכתבו התו' והרא"ש אחריהם לאו משו' דלא מיעבד ליה איסורא דמברך עלייהו ואיכא ברכה לבטלה שהרי נשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא ואין מוחה בידם, ורבינו תם ז"ל פי' שיכולין לברך ואין בזה משום

ברכה לבטלה. אלא משום דאין עבדים רגילי' בתפילין ואי לאו דשחרריה לא הוה מנח להו שלא יצא עליו קול שחרור ויפסיד עבדו. וכתב הרמב"ם וכותב גט שחרור וכן כל כיוצא באלו הדברים שעשה דבר שאין חייב בו אלא בן חורין יצא לחירות וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור. וכן אם נדר שכופין אותו לעבור עליו כגון שנדר שלא לאכול בשר וכיוצא בו שאין הנדר חל עליו והיה יכול לכופו לאכול ולא כפאו אלא אומר לו מותר לך יצא לחירות שכיון שלא כפאו במקו' שהי' יכול לכפותו גלי דעתי' שהפקיעו שעבודו. ומכאן אני אומר שהמשחרר עבדו בכל לשון והוציא דברים מפיו שמשמעו שלא נשאר עליו שעבוד כלל ושגמר בלבו לדבר זה שאינו יכול לחזור וכופין אותו לכתוב לו גט שחרור אע"פ שעדיין לא כתב ע"כ. ותוכן דבריו מהא דתנן בפרק בתרא דנזיר הפר לעבדו יצא לחירות משלים נזירתו. זו היא גירסת הרמב"ם ומפרש דתרתי קתני בהפר לעבדו יצא לחירות ועוד דמשלים נזירתו. אבל הראב"ד גורס הפר לעבדו ויצא לחירו' משלים נזירתו ומ"ה השיג על הרמב"ם וכתב עליו שנשתבש בלשון המשנה וכתב עליו בחיי ראשי לא אדע על איזה דרך יוכל לפרש כי מאחר שהוא מיפר איך גילה דעתו שהפקיע שעבודו אדרבה גילה דעתו שיש לו רשות עליו להפר את נדרו. עכ"ל פי' חדא קתני וה"ק עבד שנדר והפר לו רבו ואח"כ יצא לחירות משלים נזירתו והרמב"ם ס"ל שאע"פ שנראה מצד ההפרה שיש לו רשות עליו. מ"מ מאחר שהי' לו יד עליו לכופו ולא כפאו אלא הפר לו גילה דעתו שהפקיע שעבודו דהפרה לגבי כפי'. הפקעת שעבוד הוא. ואין הכרע לפירושו בפרט להוציא עבדו של אדם לחירות בסברא חלושה ההיא אמתא דהוי מרה שכיב מרע אמרה ליה עד אימת תשתעבד ותיזול ההיא אמתא. שקל כומתא ושדי לה אמר לה קני' הא וקני נפשיך אמר רב נחמן לא עשה ולא כלום. ומסיק משום דהוי ליה כליו של מקנה ואנן ק"ל כרב דבעינן כליו של קונה וכתב הרא"ש מכאן משמע דעבד קונה עצמו בחליפין ויש מפרשים משום דה"ל כליו של מקנה דהיינו חליפין הלכך אינו קונה עצמו. אבל אי הוי בכליו של קונה הויא קניה נפשה בתורת כסף וק"ל. הך פירושא מ"ה דאמרינן פרק קמא דקדושין גבי קידושי כסף דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון דה"א מה שדה מקניא בחליפין אף אשה מקניא בחליפין אי לאו משום דחליפין איתינהו בפחות משוה פרוטה ואשה בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה. ומקשין עלה אלא מעתה תהא אשה נקנית בשטר וד ובחזקה. ואמאי בעי התם בשטר מנא ליה ותירץ ר"ת דלא גמרינן משדה עפרון אלא כסף או חליפין דדמי לכסף דכל היכא דכסף קני חליפין נמי קני וא"כ בעבד נמי קני בחליפין הואיל וכסף קני וניחא ליה לעבד דנקנה נפשיה בפחות מש"פ ור"ח ז"ל כתב ומפרש בקדושין שהעבד נקנה בחליפין כענין מקח

וממכר ואעפ"כ אינה קונה עצמה בחליפין אלא צריכה נמי גט חירות וכתב הרמב"ן ז"ל לפי דברי רבינו חננאל כך היה מפרש כיון דהוא בכליו של מקנה לא עשה ולא כלום אף להוציאה מידי שעבוד. אבל אי הוה כליו של קונה יצאת מידי שעבוד וצריכה גט שחרור ע"כ ולא הכריע אכן הטור כתב שדעת אביו הרא"ש כדעת הר"ת מדפריך התם אמתני' דעבד נקנה כו' תנא אף בחליפין ותנא דידן דלא קתני אף משום דליתא במטלטלין קתני מילתא דאיתא במטלטלין כגון חליפין לא קתני כלומר אין כאן חידוש בקנייתו ואם איתא דנקנה ולא קנה כ"ש דה"ל למיתני אף שאינו קונה בחליפין מ"מ נקנה בחליפין ועוד דהיכא הוה שמעינן שיש חילוק בין נקנה לקונה אלא בודאי נקנה וקונה:

סימן נג

אתמר עולא אמר רבי יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שיחרור פי' להתירו בבת חורין אבל בשפחה מותר כמו שהוכיחו התו' בראיות גמורות איתיבי' רבי אבא לעולא גר שמת ובזבז ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין. אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן בני חורין. קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן פי' דאין להם יד לזכות בעצמן וכי מיכתב גט שחרור לאלו הרי מתו בעלים אמר לו דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתתא וטעמא מאי אמר רב נחמן קסבר עולא עבדי דגר כאשתו דגמרינן לה לה מאשה מה אשה משתלחה בלא גט אף עבדיו משתלחין בלא גט. א"ה ישראל שמת נמי אל יזכו בניו בעבדיו דהא כאשתו הם אמר קרא והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה א"ה המפקיר עבדו ומת נמי דתו ליכא נחלה לבניו לא ליבעי גט שחרור להפקיע איסורו דהא מית ליה ובניו לא זכו בהן מעולם אלמא אמר אמימר המפקיר עבדו ומת אין לו תקנה דכיון דהפקירו פקע מיניה ואיסורא הוא דפש לבעלים עליהן ואיסורא לא מוריש לבניו דאמימר קשיא.. תו מסקינן אח"כ בסוגי' אחרת כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלוני' שפחתו אל ישתעבדו בה כופין את היורשין ונותנין לה גט שחרור אמרו לפניו רבי אמי ור' אסי אי אתה מודה שנשארה בעבדות שהרי אביהן לא צוה אלא שלא ישתעבדו בה אבל לא צוה לעשות בן חורין אלא כי אתא רב שמואל בר רב יצחק אמר רבי יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח כופין את היורשין לעשו' לה קורת רוח מ"ט מצו' לקיים דברי המת. ופי' הרי"ף מאי קורת רוח דעבדין לה דאי אמרה האי עבידתא לא מצינא למיעבדה לא כייפינן לה וכ"כ הרמב"ם ורש"י פי' ואם לא נתקררה דעתה בלא שחרור משחררין לה וכתב הרא"ש וכן מסתבר שהדבר ידוע שקורת רוח של השפחה הוא השחרור ואדעתא דהכי צוה ומיהו לא סליק מעלי' השעבוד אלא תלה הדבר בה

לפיכך צריכה גט חירות ולי נראה עיקר כפי' הרי"ף דלפ"ז הל"ל כופין את היורשים לעשות אותה בת חורין וכן נראה נמי דברי הרמ"ה שאין יכולין למוכר' אותה לאח' דהא לא איתעביד לה קורת רוח. אמ' אמימ' המפקי' עבדו אותו עבד אין לו תקנ' מ"ט גופי' לא קני איסור' הו' דאיכא גביה ואיסורא לא מצי מקני ליה. אמר לי' רב אשי לאמימר והאמ' עולא אמר רבי יוחנן ורב חיי' בר אבין אמר רב א' זה וא' זה יצא לחירות וצריך גט שחרור אמר לו צריך ואין לו תקנה א"ד אמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה מ"ט גופי' לא קני אסורא הוא דאיכא גבי ואיסורא לברי' לא מורית אמר לי' רב אשי לאמימר והא כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן דרב דימי טעותא הוא א"ל מאי טעותא דלא אמרה בלשון שחרור הא אמר בלשון שחרור פי' הא אמר הרי את ב"ח לא היו קפדי ר"א ורב אסי עלה וסברי דכופין את היורשין ה"נ אמר לי' אנא כדרב שמואל בר יהודה ס"ל והקשה הר"י האמרה בלשון שיחרר תימא דלעיל קאמר אדר' יוחנן א"ה המפקיר עבדו ומת נמי יהא משתלח בלא גט דעבדו, כאשתו והכא משמע דבעי גט ושמא לעיל אתיא כרב שמואל בר יודא דהכא א"נ הכ' בעי גט מדרבנן שלא יאמר לו עבדי אתה כדאמר לקמן לחד תנא ביצא בראשי אברים ומסיק ההוא דסקרתא דעבדי דאיזדבן לגוים פי' עבדים של ישראל הוי ומכרום לגוי ותנן המוכר עבדו לגוי יצא לחירות כלו' מרוותא בתראי פי' אדוניהם האחרונים גוים אתו לקמי' דרבינא אמר להו אנא כרב דימי ס"ל א"ל, דרב דימי טעות' א"ל מאי טעות' דלא אמרה בלשון שחרור הא אמרה בלשון שחרור ה"נ והלכתא כרבינא ע"כ סוגי' השני' והנה הרי"ף לא הביא סוגיא הראשונה כל עיקר דשמעינן מינה דהמפקיר עבדו ומת, אין צריך גט שחרור ודאמימר קשיא אלא הביא אמימר וכתב דליתא מההיא עובדא דסקרתא דעבדי כו' דאמרי רבנן לרבינא והאמר אמימר כו' ואמר להו אנא כרב דימי ס"ל כו' משמע מדבריו דהמפקיר עבדו ומת דצריך גט שחרור וצריך לחלק בין ישראל המפקיר עבדו ומת לגר שמת כמו שכת' הרא"ש הרי"ף סובר דאיסורא לבריה קא מורית וצריך גט שחרור עיין בהרא"ש וההיא דאמרינן עבדו כאשתו מפרש דוקא בגר שאין לו יורשין מפקעת המיתה איסור עבדות אבל מי שיש לו יורשין מוריש ליורשיו האיסור. אבל הא דפרי' לעיל מדאמימ' אינו משמע כדבריו וגם אין הסברא נותנ' כן דהשתא עבדי שהי' להן בשעת מיתת הגר איסור וממון ובמיתת הגר זכו בעצמן ופקע הממון ילפינן מאשה שמשתלקין בלא גט כ"ש המפקיר עבדו ומת דבשעת מיתת האדון לא היה עליו רק איסור (ודמי לגמרי להך אשה שישתלח בלא בלא גט ומשום הך עובדא דסקרתא דעבדא נדחק לפרש כן לעיל פי' דמהאי עובדא משמע דבעי גט שחרור אפילו במת ולא אמרינן שהמת מפקעת ולפי'

התו' שמחלקים לעיל גבי הא דרב הלל דבעו גט מדרבנן אפי' כן כל המפקיר עבדו ומת בעי גט מדרבנן ומ"ה כתב נמי הרי"ף דהוי ממש כהאי עובדא דסקרת' אבל מ"מ היה לו לרי"ף להביא סוגי' דלעיל דלא צריך גט שחרור מדאוריית' ונ"מ אי קדש' אשה דקדושיו קדושין גמורין ואי תוליד שהבן הוא כשר לבא בישראל שהרי אין צריך שחרור אלא מדרבנן וכ"ש לתירץ השני שכתב ר"י והרא"ש הביאו דשאני הכא שהיתה רשות הלוקחין עליהן בשעה שמתו בעלים הראשוני' וכה"ג אין המיתה מפקעת האיסור א"כ גבי המפקיר עבדו ומת לא בעי גט שחרור וא"כ קשה על דברי הרי"ף כמו שהשיג הרא"ש ואני אומר דצורתא דשמעתתא משמע כדברי הרי"ף דלא אמר דליתא לדאמימר משום קושיות דלעיל דאיתותב אלא שאמר שחולק עליו וס"ל כרב דימי גם לא אמר בסוגי' דאמימר לית' דאפילו גט שחרור לא בעי אלא אמר דס"ל כרב דימי דמהני גט שחרור גם לישנא דתלמודא מאי טעות' דלא, אמר בלשון שחרור הא אמר בלשון שחרור ה"נ משמע דדינא הכי דאם אמר בלשון שחרור שפיר כופין את היורשין כו' וסתמא משמע. שמן הדין בעי שחרור ומה שכתב הרא"ש אהא דכי אתא רב שמואל בר, רב יצחק אמר רבי יוחנן מי שאמ' בשע' מיתתו יעשו קורת רוח כו' אבל ההיא דרב דימי טעות היא דכיון דאמר ר' יוחנן דכופין את היורשין וכותבין לה גט שחרור אלמא דס"ל דאל ישתעבדו לא משמע להפקע' ממונו דא"כ לא נשאר עליהן רק איסורא ושמעינן ליה לר' יוחנן דאמר לעיל דהיכא דפקעא ממנו ממון בחיי האדון מיתת האדון מפקעת האיסור מעליו אלא ודאי לאו הפקעת ממון הוא אלא שלא יטרחוהו במלאכו' כבדות וא"כ אמאי כופין הלכך מ"נ טעות הוא אם אין בו הפקעת ממון אין כופין את היורשין ואם אמר בלשון שחרור פקע מיני' ממון ומיתת האדון מפקיע האיסור אליבא דר' יוחנן ע"כ תמה אני אם יצאו דברים אלו מפיו לפרש נגד הסוגיא דבגמ' משמע להדיא דטעות הוא משום דלא אמר בלשון שחרור אבל אמר בלשון שחרור לא היה קשה מידי ומה שהצריכו שחרור היינו מדרבנן כמו שתירצו בתוס' גם לא אדע מי הכריחו לפרש כן שהטעות הוא מ"נ בדבר שאין לו רמז כלל בסוגיא זו ע"כ דייק הרי"ף משיטה דבעי גט חירות אחר ההפקר אף היכא שמת ולא ניחא לי' בתירוץ התו' דבעי גט שחרור מדרבנן וקושיי' דלעיל דאיתותב אינה קושי' גמורה לסתור דברי אמימר מר' יוחנן משו' דס"ל לאמימר דלעול' אין לו תקנ' במפקיר עבדו ומת וההיא ברייתא דגר שמת והיו בהן עבדים כו'. לא חש הוא לקושי' דס"ל דת"ק ואבא שאול ס"ל כהאי תנא דלא בעי גט שחרור דהא בלאו הכי פליגי בי' תנאי ותדע דהא, לא פריך מהאי ברייתא לאמימר בלא ר' יוחנן או אמאי לא פריך הא דאמימר אשמואל דאמר המפקיר עבדו אין צריך גט שחרור אלא משום דסתמא

דתלמודא סבירא לי' דשמואל אתא כתנאי וכן אמימר ולא פריך עלה אלא מר' יוחנן שהי' רבו כמו שפי' התו' ור' אבא דפריך לעיל מברייתא דגר שמת לא בעי לאוקמי ר' יוחנן בכה"ג שיהא חולק נגד ת"ק ואבא שאול והוצרכו לחלק דמיתת הבעל מפקעת האיסור מן העבד דגמרינן לה לה מאשה ולפי האי קושיא דאמימר. אבל אמימר (גופו לא ס"ל לחלק בהכי וס"ל דאין מיתה של גר מפקעת דאינו דומה לאשה דהתם איכא איסורא והכא איכא ממונא ואיסורא וגבי מפקיר נמי ס"ל דאין מיתה מפקעת מאחר שכבר יצא מתחת ידו ואין לו שום שעבוד עליו ות"ק ואבא שאול ס"ל כהאי תנא דס"ל דהפקר לא בעי שחרור ומה שאנו פוסקי' הלכתא כאבא שאול א"כ לכל הפחות הגדולים קנו עצמן בני חורין ואין צריכין גט שחרור לאו לענין דינא דשחרור דגדול אין צריך שחרור וקטן צריך. אלא כמה שס"ל דקטן לא זכה עצמו שאין לו זכות והוא עבד עד שיבא אחר ויזכה בו לאחר מיתת האדון ומ"ה כתב הרמ"ה שאם הגדיל ולא זכה בו שאין לו תקנה ועוד אומר דלאמימר לא קשה ליה מידי אברייתא דגר שמת כו' דאמרינן קנו עצמן בני חורין בודאי כן הוא שבני חורין מן השעבוד אבל מ"מ אין להם תקנה לישא בבת ישראל כי פלוגתייהו דת"ק ואבא שאול לא איירי אלא בענין זכיי' שזכו בעצמן אי קטני' זכו בעצמן כמו גדולין או לא אבל לא איירי בהיתרו דשחרור להיות כבן ישראל לישא אשה מבנות ישראל ודוקא לעולא ולר' אבא דס"ל דהאי ברייתא דגר שמת כו' דקאמ' קנו עצמן בני חורין משמע להו בישראלי' גמורים הוא דקשיא לאמימר. ס"ד המחוור בעיני דהמפקיר עבדו ומת צריך ממש גט שחרור להתירו בבת ישראל. ואף קודם גט שחרור אם קדש האשה חלילה להתיר בלא גט מאחר שהרא"ש מדברי ר"י ס"ל דלא בעי גט שחרור כ' אם לכל היותר מדרבנן. והיכא דאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה יראה מלשון הרי"ף שלא יטריחוה במלאכות כבדות וכ"כ הטור להדיא ובסוגיא משמע דלא נשאר בה שעבוד אלא לענין שחרור דאל"כ ה"ל לרב אמי ולרב אסי למימר מי לא קאמר ר' יוחנן דמותר להשתעבד בה מלאכות שאינן כבדות אלא בודאי אסור להשתעבד כלל וכן פסק הרמב"ם וכ"כ הר"ן וז"ל אי אתה מודה שבניה עבדים דהא לישנא לא משמע לשון שחרור ולא צוה ג"כ לבנים שישחררו אותה אלא שלא ישתעבדו בה ומשום מצוה לקיים דברי המת הוא שאסורים להשתעבד בה וקנין מעשה לא פקעי בהכי וכיון שכן וודאי שבניה עבדי' אמאי כופין את היורשין לכתוב לה גט שחרור ויפסידו בניה והיינו כדפרי' אכן מה שכתב וקנין מעשה לא פקעי בהכי. לא נהירא דא"כ הוי לי' למימר אי אתה מודה דמעשה ידיה של יורשי'. אלא בודאי מאחר שאמר אל ישתעבדו בה הוי כאילו מחל לה מעשה ידיה ואין להם שום זכיי' בהכי רק בענין ולדות ומהאי נמי שמעינן

דאסור להן למכור אותן לעבדות דהא מחל כל שעבוד עבדות שעליה. והרמ"ה פסק אפילו אומר אל ישתעבדו בה יורשין דאיכא למימר דוקא יורשין אבל לזבונה שפיר דמי אפ"ה לא מצי לזבונה דמכירתה לשם שעבוד זהו שעבודא:

סימן נד

ההוא עבדא דהוה לבי תרי קם חד מינייהו שחרריה לפלגא אמר אידך השתא שמעי רבנן ומפסדי לי מינאי דתנן מי שחציו עבד כו' כופין אותו לשחררו. אזל אקנייה לבנו קטן שלחה רב יוסף ברי' דרבא לקמי' דרב פפא שלח ליה כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו אנו קים לן בינוקא דאיקרבה דעתי' לגבי זוזי מקרקש לי' בזוזי פי' העבד מקרקש לי' בזוזי דהיינו בדבר מועט לינוקא ולא יצטרכו ב"ד לכופו כו' ואוקמינא לי' אפוטרופא וכתב לי' גיטא דחירותא על שמיה פי' רש"י על שמי' דקטן משום דפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. הקשה רשב"ם דהא דמקחן מקח וממכרן ממכר היינו דוקא משום כדי חייו ומדרבנן ובממון הפקר ב"ד הפקר. אבל להתירו בבת חורין אין כח ביד ב"ד לעשותו בשמו של קטן דאין מעשה קטן כלום דומיא דגט אשה דקטן שבא על יבמתו אינו נותן גט עד שיגדל ופי' רשב"ם וכתיב לי' גיטא על שמי' דאפוטרופא אע"ג דבעלמא אין האפוטרופא רשאי להוציא לחירות הכא כיון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן להפקיע מתקנת חכמים. הפקירו ב"ד ממון הקטן ונתנוהו לאפוטרופוס כדי לשחררו. וכי האי גונא תניא בהניזקין דאפוטרופסי' תורמין ומעשרין לאכול ואע"ג דדרשינן אתם ולא אפוטרופס'. מ"מ הפקירו הב"ד תבואה של יתומים ונתנוהו לאפוטרופוסי' כדי שיוכלו לתרום. וכהן האוכל את התרומה אין בה משום טבל. וקרקש זוזי כדי שלא יצווח התינוק. ר"ח פי' דכתיב ליה גיטא דחירותא על שמיה דאפוטרו' מדינא ולא מקנס מדלא קאמר הוא עשה שלא כהוגן אף אנן נעשה לו שלא כהוגן אלא כאשר עשה קאמר כלומר דינא הכי דמוקמינן לי' אפוטרופא לשום העבד בדמים יפים ומקרקש לי' זוזי כדי שיתרצה הקטן במכירה וכותב עבד שטר לקטן על אותן הדמים וימכור האפוטרופא את העבד לעצמו באותן הדמי' כי האפוטרופסי' רשאים למכור עבדים כדאמרינן לקמן בהניזקין מוכרי' עבדים ולוקחין שדות ותו אמרינן מוכרי' אותם לאחרים מוציאים אותם לחירות ובשטר שכתוב על עצמו במצות האפוטרופוס יצא לחירות כדאמרינן אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא וכסף גומר בו ואפילו בלא קרקוש זוזי אלא משום דמחזי כחוכא וטלולא שהתינוק עומד וצווח שלא למכור לפי שאביו מלמדו שלא למכור. ואית בי' משו' לזות שפתים כו' וכתיב ליה גיטא דחירותא בשמיה של אפוטרופוס לרווחא דמילת' לפי שהעמידו ב"ד אפוטרופוס בע"כ של האב הצריכו גט שחרור כדי שלא ילמד

האב את הקטן לערער ולומר עבדי אתה ואחרי שכתב לו האפוטרופוס גט שחרור לא יכול להוציאו עליו לעז דהא דאין האפוטרופוסי' רשאין להוציא לחירות. היינו מדרבנן בעלמא משום דאמרינן דמיזלזלי בנכסי יתומים והכא ליכא למיחש להכי כי ידעי שכל המעשה נעשה במאמר ב"ד וזהו פי' המחוור ואף הר"ן כתבו וכתב שכן דעת הרי"ף וכתב ולפ"ז לא ק"ל כרבנן דאמרי בפרק הניזקין דאין אפוטרופוס רשאי להוציא עבדים לחירות אלא כר' דפליג עלייהו ואמר רשאי. אלא שהרי"ף ז"ל כתבה להדיא ולא פסק בה הלכה כר' לפיכך פירושו דכי אמרינן דאין רשאין להוציא אותן לחירות לא שאין דינם לעשות כן דכיון דק"ל דכסף גומר בו כדאיתא הכא בגמ' כשם שמוכרין אותם לאחרים כך רשאין ליטול ממנו דמי עצמו אלא שחששו שמא לא ידקדקו עמהם בשומת דמיהם וכאן קנסו אותו משום כאשר עשה כן יעשה לו והעמידו דבריהם על דין תורה. ע"כ. וכתב הטור ודוקא בהאי גונא שכיון להפקיע תקנת חכמים אבל אם מת והניח בן קטן ואח"כ, שחרר השותף חלקו אין מעמידין אפוטרופא לשחררו אלא עובד את עצמו יום אחד ואת הקטן יום אחד עד שיגדיל והיכא שנגחו שור או אדם נכתוב לקמן אי"ה בסימן נ"ט:

סימן נה

תנו רבנן עשיתי פלוני עבדי בן חורין עשוי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין אעשנו בן חורין רבי אומר קנה וחכ"א לא קנה א"ר יוחנן וכולן בשטר פירו' שכתב אחד מן הלשונות הללו בשטר ונתנו לעבד, וכתב הטור בשם הרמ"ה וז"ל דוקא אמר אעשנו אבל אם כתב יהא בן חורין קנה דאעשנו לישנא דהבטחה הוא להכי לא קנה אבל יהא בן חורין לאו הבטחה הוא אלא לשון שחרור. אבל אם אמר על פה עשיתי לפלוני עבדי בן חורין או עשוי הוא בן חורין אינו כלום ויכול לחזור בו וכתב עוד וה"מ בבריא אבל ש"מ שאומר אחד מאלו הלשונות כיון שמשמעתו לשון שחרור זכה מיד בגופו ואינו יכול לשעבד בו וצריך גט שחרור להתירו בבת חורין. ואפילו בבריא אם אמרו דרך הודאה גמורה מהני למקני' בי' נפשי' וצריך גט שחרור להתירו בבת חורין וזהו כדברי הרמב"ם דלעיל. ע"כ. ואני הבאתי לעיל בסוף סימן נ"ג שכתב כל מה שאמר הבעל שמשמעותו שלא נשאר עליו שעבוד שאינו יכול לחזור וכופין אותו שיכתוב גט שחרור וכתב עליו מהרר"י קאר"ו לא דמי' להיא דהרמב"ם דההיא לא מטעם הודאה היא אלא משום דבההיא דיבורא מפקע שעבודו אבל הכא לא מטעם ההי' דיבורא גופא אתיא לה דהא אמר ר' יוחנן וכולן בשטר אלא משום דאמר בדרך הודאה אתיא לך. ע"כ. ומ"מ אומר אני שאף מצד הודאה הדין אמת כמו שנכתב לקמן בשם הר"ן. תו תניא האומ' נתתי שדה פלוני לפלו' נתונה היא לפלו' הרי הוא שלו אתננה לו ר' אליעזר

אומר קנה וחכ"א לא קנה אר"י וכולן בשטר כת' הטו' ח"מ בשם הרמ"ה והו' מדברי הרמב"ן ז"ל אבל אם כת' לו בשט' שדה פלו' תהא נתונ' לו או תהא שלו קנה אבל בדבור' לא קנה בחד מהנך לישנא אא"כ קנו מידו אבל אם אמר אתננו לו אפילו אם קנו מידו לא קנה דקנין דברים בעלמא הוא ולא מיחייב לקיימה בע"כ ומיהו אם אמר אתננו לו מעכשיו בין בשטר בין בקנין קנה לאלתר דכיון שאמר מעכשיו אין זה לשון הבטחה אלא בהאי שטרא או בקנין מקנה ליה גופא דארעא וכתב הר"ן וז"ל וכי תימא ובין בעבד ובין בשפח' ובשדה אמאי לא מהני אפילו בעל פה באומר עשיתי ונתתי משום הודאת בעל דין י"ל דכי אומר בדרך הודאה ה"נ. אבל הכא בבא לשחררו עכשיו בלשונות אלו עסקינן ומשום דלא הוי לישנא מעליא לשחררו בו בתחילה אמר דלא מהני אפילו לענין מעשה ידיו אלא בשטר ומיהו בשטר הוי משוחרר גמור והיינו טעמא דמשמע ליה לר' יוחנן דתנא לאו מדין הודאה קאמר חדא דלא הוי בן חורין גמור דאכתי צריך גיטא דחירותא וכדאמרינן לעיל גבי עבד שנשא אשה בת חורין בפני רבו דאמרינן דיוצא לחירות מדין הודאה ואפ"ה צריך גט שחרור:

ועוד דעשיתי דומיא דאעשנו מה אעשנו כשבא לעשותו עכשיו אף עשיתי ני. והא דשדה נמי כה"ג מיפרשא:

ע"כ. תו תניא האומר עשיתי פלו' עבדי ב"ח והוא אומר לא עשאני חיישי' שמא זיכה לו ע"י אחר. כתב הרא"ש מדברי התו' פי' ודאי זיכה לו ע"י אחר דכיון דהעבד אפשר שלא ידע והאדון טוען ודאי הרי הוא בן חורין ואע"ג דאמרי חיישינן האי חיישינן ודאי קאמר ומותר בבת חורין כדאשכחן בחגיגה חיישינן שמא באמבטי עיברה:

ובשבת פרק השואל חיישינן שמא חוץ לחומה לנו. וזהו עיקר ולא כדעת הרמ"ה שפירש חיישינן דוקא לחומרא ואסור בשפחה. והר"ן יש לו שיטה אחרת וס"ל אעפ"י שהוא ישראל גמור מכח הודאה דב"ד וחייב בכל המצות מ"מ אסור בישראלית בלא גט שחרור דומיא דעבד שנשא אשה בפני רבו. ולא נהירא מאחר דחשבינן הודאתו דבעל הודאה גמורה א"כ אף שחרור אינו צריך שהרי הודה שנתן לו גט שחרור ומותר בישראלית שהרי אומר עשיתי עבדי בן חורין ואינו אומר הפקרתי עבדי או מחלתי לו שעבודי. נחזור לבריית' ואם אומר כתבתי וחתמתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ונתן לי כלום הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכתב הר"ן וז"ל הודאת בעל דין דעבד וכן מקבל מתנה כיון דאמר לא קבלתי נאמן ויכול לו לחזור ולזכות בו. ומ"ה אמרינן טפי במקבל הודאת בע"ד כמאה עדים דמי. ואין אומרים כן על הנותן דשמא הנותן מתוך שקדמה מחשבתו ליתנה הוא סבר שנתנה אעפ"י שעדיין לא נתנה והמקבל בהם ידע בדבר יותר ממנו. ע"כ

כתב הרמ"ה והטור הביאו ואם שניהם עומדים בדבורם לא איצטריך לאשמעינן דהא לא תבע חד מחבריה מידי ולא איצטריך לאשמעינן אלא דהדרי תרווייהו שהרב אומר לא נתתיו והעבד אומר כן קבלתי. אבל אם העבד חזר בו ואמר כן קבלתיו והרב לא חזר בו כופין אותו וכותב גט שחרור. ע"כ. ולא אבין נהי דהבעל אינו חוזר מ"מ יכול לומר אני מקבל הודאתו וישתעבד אצלי למעשה ידיו וכמו שכתבתי בפרק זה בורר היכא שאמר אחד לחבירו אני חייב לך מנה אעפ"י שיודע בעצמו בפירוש שאינו חייב לו כלום יכול לתובעו שישלם לו מצד הודאתו. ומ"מ נראה שלא יכול לשעבד עמו עבודת עבד ולא יכול למסור לו שפחה מאחר שהוא יודע בעצמו שהוא משוחרר גמור. ואף שכתבנו לעיל דגבי הנותן לא הי' הודאתו הודאה כי שמא צוה לאחר ליתן ולא נתן היינו לענין ממון אבל לענין איסורא פשיט' אם יודע בעצמו שנתן בידו שטר שחרור האומר נתתי לפלוני שדה זו והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר. כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא נתן לי הודאת בע"ד כמאה עדי' דמי אבל הודאת הנותן אינה ברורה כהודאת המקבל כי שמא צוה לאחר ליתן לו והוא לא נתן. ומסיק מי אוכל פירות. רב חסדא אומר נותן אוכל פירות רבא אומר משלשלין את הפירות. ולא פליגי הא באבא הא בברא כלומר מאן דאמר נותן אוכל פירות כשמקבל מתנה אומר לא נתן. ומ"ד משלשין כגון שמ' המקבל ואומר בנו לא נתן לאבא אז משלשלין את הפירו' ולא יאכל לא זה ולא זה עד שיתברר הדבר. והא דקאמר מי אוכל פירות פירוש אסיפא קאי ואינה בעי' אלא מפרש הברייתא אימתי אוכל הנותן את הפירות מכח הודאת בע"ד כמאה עדים דמי דוקא באבא ולא בברא כדמסיק ולא פליגי וכן איתא בתו' להדיא וכן דעת הרא"ש. אבל הרש"בא כתב בחדושיו שהוא בעיי' וארישא דברייתא קאי וה"פ הא דקתני האומר נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא נתן לו ע"י אחר ולא נתפרש בברייתא כי חיישינן מאי הוי ומי אוכל פירות ומ"ה איבעי' לן ומי אוכל פירות ואמר רב חסדא נותן אוכל פירות דאע"ג שאפשר שזכה לו ע"י אחר חזקה אם איתא דנתן כמו שאמר מידע הוי ידע דאין אדם עשוי לזכות במתנה בשביל חבירו ואינו מודיעו אחר שקיבל. ועוד דאפשר שזה כשאמר נתתי שדה פלו' לפלו' ע"י עצמו ממש קאמר וכיון שזה אמר שלא נתן הודאת בע"ד כמאה עדים וזה שאמר שנתן טועה הוא שסבר שנתן ולא נתן ומיהו חיישינן ליה ונ"מ דאעפ"י שאמר זה שלא נתן אם באו עדים לבסוף ואמרו שזכה לו ע"י אחר נאמנים ולא אמרינן אנן אהודאתו של זה סמכינן דאין הודאתו הודאה גמורה. ורבא אמר משלשלין את הפירות כלומ' האי חיישינן דקתני היינו שאם אמר לברא נתתי לאביך שדה פלונית והוא אומר לא נתן לי משלשלין את הפירות לפי שהי'

קרוב] לטעות מאוד דאיפשר שזיכה לאביו ע"י אחר ואותו אחר לא הגיד לאביו ואפילו אם הגיד לו או אפילו נתן לאביו ממש אין ראי' כשלא ידע הבן דאפילו גדול במילי דאביו אינו יודע בהן ומסופק בהן הלכך הודאתו אינה הודאה וקרוב הדבר שהדבר כמו שאמר נותן ועדים יש שיעידו ולפיכך אין מניחין את הנותן לירד בו ולאכול את הפירות כדי שלא יהא זה צריך לחזור על בתי דינין לגבות פירותיו אלא משלשלין אותם בידי שליש עד שיבא אליהו או יביא עדי' ויקח פירותיו. ע"כ. אכן כתב בסוף דבריו וז"ל כן. נ"ל אלא שמצאתי בתו' פרק האומר נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא נתן לי לא אמר כלום שמא זיכה לו על ידי אחר מדקתני לא אמר כלום משמע שהוא אוכל פירו' כדברי נותן והודאתו של זה אין בו ממש ע"כ. ומאחר שלבו נוקפו לחלוק על פי' התו' ראוי לפסוק כדברי התו' מאחר שהתוספתא ממש כדבריהם. כתב הטור וז"ל האומר נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא נתת הולכין אחר דברי הנותן דאיכא למימר זיכה לו ע"י אחר ואין ב"ח של הנותן גובי' ממנו כל זמן שישאר ביד הנותן ממה לפרוע אבל אם לא נשאר בידו לפרוע לב"ח לא מהני הודאתו הודאתו לחוב בעל חובו כיון שב"ח קדום והקרקע היתי' עד עתה בחזקתו ואם אומר נתתיה לו בידו והוא אמר לא נתת הודאת בע"ד כמאה עדים דמי והרי הוא של הנותן. ואם המקבל מת ובנו אומר שלא נתנ' לאביו לא תנתן לא לזה ולא לזה אלא תנתן ביד שליש עד שיתברר הדבר ודוקא כשהבן אומר אני הייתי במעמד שאתה אומר שנתת לאבי וראיתי שלא נתת לו ואפ"ה משלשלין ולא אמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי כיון שהבן לא קבל השטר בידו אלא אומר על קבלת אביו שלא קבל ואיכא למימר שמא הטעהו וסבר שלא קבל וקבל. אבל אי לא הוי במעמד. היינו כמו נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא נתת דחיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר. ע"כ. ודין היכא שמקבל אומר שלא קבלה אלא באונס ובע"כ או קבלה להיות עליו שומר כתבתי בפרק הכותב בסימן כ"ב:

סימן נו

מתניתין עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושחררו. שורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכתוב שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר ופריך תלמודא מי משחררו אמר רב רבו ראשון שורת הדין אין העבד חייב כלומר לרבו שני כדרב' דאמר רבא הקדש פירוש קדושת הגוף. ושחרור מפקיעין מידי שעבוד אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין וכותב לו שטר על דמיו שמא ימצאנו בשוק ויאמר עבדי אתה. רשב"ג אומר אינו כותב העבד אלא המשחרר כותב שטר על דמיו כפי שהוא שוה למכור עתה וזהו על דמיו ולא

כפי החוב שחייב לו מאחר דאין החיוב עליו אלא משום היזק שעבודו אינו משלם אלא כפי דמי השעבוד ואף לת"ק שכותב העבד שטר לרבו שני אינו כותב אלא כפי דמיו. וכן פי' הרמב"ם במשנה וקא מיפלגי במזיק שעבודו של חבירו רשב"ג סבר חייב ורבנן סברי פטו'. וכתבו התו' והרשב"א והר"ן דאיירי באפותיקי מפורש דאי בסתם אמאי לכתוב שטר יגבה בשטר מכירה דהא משתעבד, לו כל נכסיו וגם מ"ט דרבנן דפטרוהו. וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו וק"ל כרשב"ג כדאיפסיקא הלכתא בהדיא דדיינינן דינא דגרמי. ע"כ. והראב"ד חולק ואמר דאינו דומה לשורף שטר כו'. ואני אומר מדקאמר תלמודא סתמא דפליגי במזיק שעבודו כו' משמע דאין לחלוק וכן עיקר וק"ו לפי מה שכתבו התו' דאפילו מאן דפוטר בדיני דגרמי מ"מ אפשר דמחייב במזיק שעבודו כדמוכ' בהמני' וא"כ אנו דק"ל דמחייבינן בדיני דגרמי ק"ו דמחייבינן הכא וכן דעת רוב המחברים. והנה הרי"ף והרא"ש לא הביאו הכי אלא דברי רב ולא הביאו פי' עולא שמפרש דמתניתין בשחררו רבו שני כו' אלמא דלא חיישינן לדברי עולא במקום רב שהיה קדמון גדול ממנו טפי בחכמה ובמנין ומזה מוכח דליתא לדברי הרמב"ם שפסק כעולא:

סימן נז

תנו רבנן העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפ' נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לא יהא לך פירעון אלא מזה אינו גובה משאר נכסים. תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לב"ח ולכתובת אשה גובין משאר נכסיו פי' שיכול הוא למכור את זו והן גובין מהשאר נכסים. רשב"ג אומר ב"ח גובה משאר נכסים כתובת אשה אינה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין. והרי"ף מוסיף ומביא הירושלמי דבפרק אלמנה לכ"ג. העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה או לב"ח ומכרה. מכורה והלוקח יחוש לעצמו. רשב"ג אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלה על דעתה שתהא מחזרת על בתי דינין:

הוי כשמכרן לשעה אנו קיימין אבל אם לא מכרן לשעה דברי הכל אין מכורין ופי' מכרן לשעה עד שעת טירפא ופי' מכרן לעולם אפילו בא שעת טירפא לא יחזיר המקח ואינן מכורין. ואפשר מאחר שמכרן להדיא שיהא המקח קיים לעולם. וזה לא יכול להיות שהרי הוא משועבד א"כ בטל המקח מעיקרו ובטל מיד. וז"ל הר"ן ודעת המפרשי' שלא הביא הרי"ף הירושלמי לכאן אלא כדי ללמוד ממנו דפלוגתייהו דרבנן ורשב"ג דהכא איירי במכר אותה שדה שעשה אפותיקי שלא נאמ' להדיא בברייתא שלפנינו אבל מה שאמר אבל אם לא מכרן לשעה ד"ה אינן מכורין אין לו ענין בכאן כלל אלא במוכר בנכסי צאן ברזל. אבל בעושה שדהו אפותיקי אפילו מכרן לעולם מכורי' אלא א"כ לא

ימצא הב"ח שאר נכסים לגבות מהן. ע"כ. והיינו דפירש אפותיקי דהכא סתם אפותיקי אבל באפותיקי מפורש שאמר לא יהא לך פירעון אלא מזו לא מצי למימר דגובה משאר נכסים אפילו הן בני חורין שהרי אין שעבודו אלא עליו. וכתב רשב"א בתשובה כתב הרי"ף ותימא א"כ למאי מייתי הרי"ף הא דמכורים לשעה כו' לכאן מאחר שאין כאן מקומו. ע"כ נראה דאדרבה אייתי הא לכאן כדי להשמיע לנו דאף באפותיקי מפורש פליגי דומיא דצאן ברזל דדמיין להדדי כדמוכח בירו' דשלח רבנן סברי אם מכרה מכור' ודוקא לשעה עד שעת טירפא אבל לעולם ד"ה אינה מכורה שהרי אין לו שעבוד אלא על זה לחוד וה"ה בנכסי צאן ברזל הוא דפליגי הכי דלרבנן בסתמא המקח קיים עד שעת טירפא ולרשב"ג המקח בטל מיד והא לך לשון הירושלמי דבפ' אלמנה לכ"ג ר' יעקב בר אחא אמר בעבדי צאן ברזל פליגי ר' יוחנן אמר מכרן אינן מכורין א"ל ר' אלעזר אוכלין תרומה מוכיח ואת אמרת אינן מכורין מה פליגי כשמוכרן לעולם או שמכרן לשעה אם תימא כשמכרן לעולם אבל לשעה דברי הכל מכורין ואם תימא כשמוכרן לשעה אבל לא מכרן לשעה ד"ה אינן מכורין. נישמעיני מן הדא העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו ומכרן הרי זה מכורין והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג אומר אינה מכורה שלא עלתה על דעתה שתהא האשה מחזרת על בתי דינין אמרי' אתיא דר' אלעזר כרבנן ור' יוחנן כרשב"ג הוי כמכרו לשעה אינ' קיימין אבל לא מכרן לשעה ד"ה אינן מכורין. ע"כ. ופירוש' דס"ל לירושלמי דהאי פלוגתא דרשב"ג ורבנן איירי באפותיקי מפורש וא"כ בודאי דוקא במכרה לשעה איירי דאי לעולם ליכא מאן דפליג דהוי מכורה דהא אין לו שעבוד אלא עליו א"כ ר' יוחנן ור' אליעזר דפליגי בעבדי צאן ברזל ופליגי בפלוגתייהו איירי נמי במוכרן לשעה. וכתב הרא"ש וז"ל וכיון דר' יוחנן סבר כרשב"ג דאפילו לשעה אינן מכורין היה נראה דהלכה כרשב"ג ורב אלפס ז"ל הביא בהלכותיו בפרק השולח ההיא ברייתא העוש' שדהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשה פלוגתא דרשב"ג ורבנן ואח"כ הביא הירושלמי דפרקין העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה וכו' פלוגתא דרשב"ג ורבנן ואחר שהביא מחלוקתן כת' הוי כשמכרן לשע' אנן קיימין אבל לא מכרן לשע' ד"ה אינן מכורין ומתוך זה משמע דפוסק כרבנן דאי סבירא ליה הלכה כרשב"ג מה הוצרך לו לכתוב אבל לא מכרן לשעה ד"ה אינן מכורין כיון דרשב"ג סבר דאפילו מכורין לשעה אינן מכורין עכ"ל. ואף שיש להשיב על דבריו דשמא משום הכי כתב הריף דפליגי במכרן לשעה להשמיע לנו דאפילו במכרן לשעה אינן מכורין דלא תימא פליגי דוקא במכרו לעולם אבל לשעה ד"ה מכורין מ"מ נראה דבודאי הרי"ף סבר הלכה כרבנן מדהביא פלוגתייהו סתמא ולא כתב מידי מסתמא הלכה כרבנן נגד

רשב"ג. ועל זה נסתפק נמי בפרק אלמנה לכ"ג שכתב והאי מכרו שניהם לפרנסה כו' לא איתפריש לן שפיר דנעביד בי' מעשה והיינו ספיקתו אם נאמר דשמא אף לשם אין הלכה כרשב"ג שאמר מוציא מן הלקוחות אלא הוא אזיל לטעמי' שאמר כאן גבי אפותיקי מכרן אינן מכורין. ומאחר דכאן הלכה כרבנן שמא אף בנכסי צאן ברזל כן דהא בירושלמי משוי להו או שמא יש לחלק ביניהם וכן כתב הרמב"ם שבזה נסתפק ור"ח כתב דבשניהם הלכה כרשב"ג דהמקח בטל מיד ואני אומר דבודאי גבי נכסי צאן ברזל שהם שלה ממש או מה שהכניסה בשום. שלא יכול לסלק אפילו בזוזי כדפרישי' לשם בודאי הלכה כרשב"ג דהתם כדמשמע להדיא בסוגיא ומעשה נמי רב ואפשר אף רבנן לא פליגי עלי' והכא מדמסיק תלמודא סתמא פלוגת' דרשב"ג ורבנן ולא אמר כאן דרשב"ג לטעמי' ולא אייתי כאן דברי רשב"ג דהתם מסתמא הלכה כרבנן ואיכא שפיר לחלק בין נכסי צאן ברזל לאפותיקי אפילו מפורש מאחר שיכול לסלקו בזוזי מ"ה המקח קיים עד שעת טירפא ואי אתני להדיא שיהא קיים לעולם א"כ בטל המקח מיד וגבי אפותיקי סתם המכר קיים אפילו מכרו לעולם כל זמן שימצא בני חורין לטרוף מהן. ואקוה שירדתי בענין זה לעומקה של הלכה. ודין עשה עבדו או שורו וחמורו אפותיקי כתבנו בפ' ח"ה:

סימן נח

מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין בת חורין אי אפשר שכבר חציו עבד יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפרי' ורבי' שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה. אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ם להורות כדברי ב"ש. וכן הלכה. ומסקינן בסוגיא תנו רבנן המשחרר חצי עבדו ר' אומר קנה והוי חצי בן חורין וחכ"א לא קנה. אמר רבה מחלוקת בשטר דרבי סבר והפדה לא נפדתה או חופשה לא ניתן לה מקיש שטר לכסף מה כסף בין כולו בין חצי' דדריש והפדה לא נפדתה בפדייה ואינה פדויה. אף שטר נמי בין כולו בין חציו ורבנן גמרי לה לה מאשה מה אשה חציה לא דאין אשה מתגרשת לחצאין אף עבד נני חציו לא אבל בכסף ד"ה קנה פדוי' ואינה פדויה ורב יוסף דפליג עלייהו וס"ל דבכסף פליגי ובשטר ד"ה לא קנה תני עלה בתיובתא ומסיק דבעבד של שני שותפין אפילו רבנן מודו דקנה כי שחררי' לפלגא דהא לא שייר מידי והוי כאשה דנפקא מיני' לגמרי. אמר רבה מחלוקת כששחרר חציו והניח חציו דבעינן דניפוק כולו מיניה כאשה אבל שחרר חציו ומכר תחלה חציו או בבת אחת או נתן במתנה חציו כיון

דקא נפיק מיניה כולו ד"ה קנה א"ל אביי ובכולו לא פליגי והא תני חדא הכותב נכסיו לשני עבדיו קנו ומשחררין זה את זה ותניא אידך האומר כל נכסי נתונין לפלוני ופלוני עבדי אף עצמו לא קנה מאי לאו הא רבי והא רבנן. לא אידי ואידי רבנן הא דאמר כולו הא דאמר חציו פי' רש"י בשטר האחד כתב חצי נכסי לך וכן בשני לחבירו לפיכך לא קנו דס"ל בכל אחד שחרר חציו והניח חציו, ולא מיבעיא דכי כתב ומסר לזה והדר ומסר לזה דלא קנה וכי מסר לקמא שייר פלגיה ולא קנה וכן השני לא קנה הואיל שהראשון לא קנה א"כ שייר פלגיה. אלא אפילו מסר לשניהם כאחד לא קנה דכיון דחצי נכסיו כתיב בכל חד דילמא חד פלגא כתב לתרווייהו ואיכא שיור. ואיבעית אימא לא קשיא הא דלא קנה בשטר אחד כגון כל נכסי לפלוני ופלוני עבדי דילפינן לה לה מאשה וכתב לה ודרשינן ולא לה ולחבירתה והא דקתני דקנו בשני שטרות כללא דמילתא להך שינויי כשכתב לכל אחד כל נכסיו ומסרן בבת אחת כגון שזיכה להו ע"י אחר קנו וכן אם כתב חצי נכסיו לזה ולזה חצי האחר ומסרו בבת אחת נמי קנה. ואם כתב חצי נכסיי לזה וחצי לזה ולא כתב חצי האחר לא קנו אפילו בבת אחת וזה אחר זה בחצי נכסיו לעולם קנו זה שיטת הרא"ש מתוך פי' רש"י והדין דין אמת אלא שהשיג עליו רשב"ם ואומר ששינוי הסוגי' ולא איירי בהכי דהא מדקאמר כל נכסיו משמע שמפרש בשטר שחציו שנתן לזה לא נתן לזה אלא הכל נתן לשניהם ועוד מדפליג בין אמר כולו לאמר חצי משמע דוקא אמר כולו קנו אבל חצי אפילו פירש שלא חצי אחד נתן לשניהם אלא הכל אפ"ה לא קנו, ע"כ נראה לי לפרש דרב' לטעמיה דאית לי' בפ"ק דקדושין ובמי שהוציאוהו כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו ובזה אחר זה לא קנה כיון דשייר ולא דמי לשחרר חציו ומכר חציו דהתם הוי בזה אחר זה אם מכר חציו תחלה והקשו התו' לפירושו א"כ כי אמר כולו נמי לא ליקני בבת אחת כיון דבזה אחר זה שני לא קנה כמו במקדש שתי אחיות דאינן מקודשות כיון דבזה אחר זה לא, תפסי הקדושין בשניי' אלא ודאי לא שייך כל שאינו בזה אחר זה אלא היכא שהראשון מונע את השני מלחול כמו בשני אחיות שמונעין קדושי הראשונה מלחול קדושי שניי' אבל הכא הא דלא קנה שני בזה אחר זה לאו משום דלא חזו לקנות אלא משום דכבר נסתלק הנותן ואין לו בהם כלום. וכמ"ש בתו' דלא קנה זה אחר זה לאו משום דלא חזי לקנות מכח הראשון דהא אפילו הראשון נמי לא קנה משום דשייר א"כ בבת אחת דליכא שיור קנו שניהם כאחת. עוד נראה בעיני דלא דמי הכא כלל להתם גבי קדושין דאי אפשר שיהו שניהם מקודשת יחד אלא אחת מהן מ"ה אמרינן כל שאינן בזה אחר זה כו' אבל הכא גבי מתנה אפשר שיזכו שניהם. לחצאין ויחלוקו. ואולי בזה כוונו התו' שכתבו ואין לדמות ממונא הראוי לחלוק אותו

לחצאין לאיסורא. ע"כ נראים דברי הרשב"ם דחוים אף שהביאו הר"ן עוד כתב הר"ן וז"ל והרמב"ן ז"ל פי' דמשום הכי לא קנו לפי שאין עצמו בכלל חצי נכסיו שהנותן חצי נכסיו לחבירו אינו נוטל חצי בכל כלי וכלי ולא בכל שדה ושדה אלא שמין הנכסים ונוטל כחוש הלכך זה שכתב לו רבו חצי. לפ"ז ולא עשה ולא כלום ולא ידעתי מניין לו לרב דין זה שהנותן חצי נכסיו לחבירו שלא יזכה במחצית חציין ונוטל כל דבר ודבר. ואי אפשר דס"ל ז"ל דכשם שידו על התחתונה לגבי כחוש כך נמי יכול לדחותו ולומר לו לא תטול החצי בכל דבר. ולי אין צורך לכל זה. אלא היינו טעמא דחצי חצי לא מהני לפי שאין העבד משתחרר אלא מחמת השטר שנמסר בידו ובעינן שלא יהא בו שיור כלל דהא אמרינן הכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כל שהוא אינו יוצא לחירות משום דאיכא שיורא בגט וה"נ מתוך השטר שנמסר לידו הא איכא שיורא. ואעפ"י ששטר חבירו מוכיח דליכא שיורא גבי נותן הרי הוא אינו משוחרר בשטר חבירו שלא זכה בו וכי אמרינן דשחרר חציו ונותן במתנה חציו קנה היינו כגון שנתן תחילה דהשתא ליכא שיורא בשחרור דידיה או כגון שהוא כותב בשטר שחרור עצמו שהוא נותן חציו האחד לאותו אחר ומזכה השטר לאחר בשביל שניהם וכיון דליכא שיורא בשטר שחרור קני וכן נמי היכא שכתב בכל א' מן השטרות כל נכסי כיון דליכא שיורא קני ומשחררים זה את זה. והדברים טובים וערבים:

סימן נט

אתמר נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו אלא מעתה יום של רבו ישא שפחה יום של עצמו ישא בת חורין איסורא לא קאמרינן ת"ש המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין כותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשין אמאי הכא נמי לימא יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו שאני הכא דקאכלי קרנא ואלא ה"ד דלא קאכל קרנא כגון שהכהו על ידו וצמתה ידו וסופה לחזור. הניחא לאביי דאמר דנותן לו שבת גדולה ושבת קטנה שפיר משום דחשיב שבת גדולה לנזק ושור משלם נזק. אלא רבא דאמר אינו נותן לו אלא שבתו שבכל יום ויום וכדפ' בפרק החובל סימן י"ד האי שור הוא ושור אינו משלם אלא נזק ולא שבת. איבעית אימא כשהכהו אדם. ואיבעית אימא מימרא הוא ומוימרא לרבא לא סבירא ליה ע"כ הסוגיא וכתב הרא"ש וז"ל נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו והיינו למשנה ראשונה דאי למשנה אחרונה מעשה ידיו לעצמו דמדמי ליה בסמוך למעוכב גט שחרור ונפקא מיניה נמי למשנה אחרונה כגון של יתומים קטנים דלאו בני כפיי' נינהו. או בחציה שפחה וחציה בת חורין ולא נהגו בה מנהג הפקר ודוקא היכא דלא מיכליא קרנא כגון שהכהו אדם על ידו וצמתה וסופו לחזור אבל אי מכליא

קרנא חולקין. ע"כ. והנה אגב ריהטא לא דקדק כי מאחר דק"ל כרבא לגבי אביי א"כ נגחו השור או בעטו בידו וצמתה כו' לא מצינו בי' שום תשלומין א"כ הוי ליה להתחיל המימרא זו בזה הלשון אדם יום של רבו לרבו כו' כי למה לו לכתוב דין שהוא שקר מוחלט אליב' כי לא תמצא בנגחו שור ביום של רבו לרבו דמם"נ אי מכליא קרנא חולקי' ואי לא מכליא קרנא פטור לגמרי. דגבי שור לא מצינו רק מה שכתב והיכא דמיכליא קרנא שחולקין אין חלוק בין הזיקו אדם בין הזיקו שור ואם המיתו שור למשנה ראשונה או לעבד של יתומים או המית חציה שפחה כו' נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשים פי' ראויה בזה ליתן להם ומאחר שאי אפשר לו ביורשיו זכה בעל השור ונפטר. ומסיק איבעי' להו מעוכב גט שחרור פי' כגון המפקיר עבדו או שהוא חצי עבד כו' יש לו קנס או אין לו קנס כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו אמר רחמנא והאי לאו אדון הוא או דילמא כיון דמעוכב גט שחרור אדון קרינא ביה וכתב הרא"ש ולא איפשיטא הלכך קנס אין לו וגם כופר אין לו שהרי אין לו יורשים ע"כ. י"מ תיפוק לי' דהא לא איפשיטא אי חשבינן לי' כבן חורין או כעבד. ואומרי' דאחצי עבד וחצי בן חורין קאי וה"ק ואף חצי כופר אין לו לפי שאין לו יורשין. וא"צ לכל הדוחק הזה דאפילו אעבד שהפקירו קאי מ"מ שפיר קאמר כופר אפי' תהא נפשט' האיבעי':

סימן ס

מסקינן בסוגיא איבעי' להו מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה או אינו אוכל קנין כספו אמר רחמנא והאי לאו קנין כספו הוא. או דילמא כיון דמחוסר גט שחרור קנין כספו קרינן ביה וכתבו התו' וז"ל מעוכב גט שחרור אוכל כו' הך בעיא לא אתיא אליבא דריש לקיש דריש פרק בתרא דכריתות דמסיק אליבא דרשב"ג דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה. א"נ יש לחלק דהתם במעוכב גט שחרור ע"י הפקר אוכל בתרומ' כמו שמותר בשפחה כדפירשנו לעיל והכא איירי בחציו עבד וחציו בן חורין. ע"כ. ולא אוכל להבין דעתם כי איך אפשר לחצי בן חורין לאכול בתרומה שהוא במיתה לזרים מכח צד חירות שבו כמו שאסור בשפחה. ויש רצו ליישב דמש"ה אוכל בתרומה מאחר שגופו משועבד לאדונו בחציו א"כ נקרא קנין כספו ואוכל שהרי אשתו נמי אוכלת משום דקנין כספו היא. ומה שאין עבד עברי אוכל בתרומה אף אחר שנרצע דהתם לא קנין כספו מקרי שהרי יצא ממנו ביובל א"כ זה שאינו יוצא ממנו בלא שחרור הוי כמו אשה שאינה יוצאה בלא גט. וא"כ למשנה ראשונה פשיטא שאוכל אלא למשנה אחרונה דאינו משועבד למלאכתו אלא שמעוכב גט שחרור מהו. וא"ל א"כ יהא נמי מותר בשפחה כמו שעבד עברי מותר זה אינו שעבד עברי שמותר בשפחה אינו מכח שעבוד שהרי מוכר עצמו אינו מותר.

או אין לו אשה ובנים אינו מותר אלא גזירת הכתוב היא שעבד הנמכר בגניבתו ויש לו אשה ובנים שרבו מוסר לו שפחה כנענית. זולתה לא מצינו היתר שפחה לבן חורין ונ"ל זאת דוחק בעיני ע"כ נראה דבענין זו לא נשאלה אלא על שהפקירו ולא נתן עדיין גט שחרור. ונהי דהכא לא איפשטא מכח משנה ובריית אכן לפי מסקנא דסוגיא דשמעתא אליבא דריש לקיש דהתם נפשטה דק"ל התם כריש לקיש כדמשמע בסוגי' שבא לישבו אליבא דכ"ע וכמו שהבאתי לעיל בריש האי פירקא כר"ל וכמה פעמים מצינו בעייא שלא נפשטה במקומה ואח"כ נפשטה מתוך הסוגיא כל זמן שלא נאמרה תיקו כמו שכתוב בפרק כיצד הרגל סימן ה'. שוב מצאתי כתב בהר"ן ואביאנו:

סימן סא

איבעי' להו מי שחציו עבד וחציו בן שקדש בת חורין מהו ולא אפשוט בעיא ואם קדש אשה אזלינן לחומרא. תו מסיק דרש רבה בר רב הונא כשם שמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קידושיה קידושין, א"ל רב חסדא מי דמי התם שייר בקנינה הכא לא שייר בקנינה הדר אוקי רבה בר רב הונא עליה ודרש אעפ"י שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת אבל חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה קדושיה קידושין. מאי טעמא התם שייר בקניינה אמר רב ששת כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קדושיה קידושין וכתב הרא"ש והלכתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא דסוגיא דשמעתין כוותייהו פי' מדשקלי וטרי לקמן בשמעתין אם נשתחרר כו' אי פקעי קידושין אי גמרי קידושין ש"מ דמקודשת ויש להקשות מאחר שפסק הרא"ש דקידושיה קידושין כרב חסדא ורבה בר רב הונא א"כ בעיא דלעיל דחצי עבד וחצי בן חורין שקידש לבת חורין אמאי לא אפשיטא וראיתי לפי' הר"ן למה שכתב פרק קמא דקדושין וז"ל ואע"ג דכי תפסי בה קידושין בחצי שפחה וחצי בת חורין משמע דהיינו טעמא משום דלא שייר בקנינו מ"מ נ"ל דאפ"ה לא איפשיטא בעיין מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין משום דאיכא למימר דשאני הכא דגלי קרא דכתיב והיא שפחה נחרפת לאיש וק"ל דהיינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי דאלמא בת אירוסין היא. ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות אישות המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין אינה מקודשת קידושין גמורין עד שתשתחרר כלומר שהיא מקודשת אבל אין חייבין עליה כאשת איש כדכתיב לא יומתו. ועוד שאם קדשה אחר לאחר שנשתחררה הרי היא ספק מקודשת כמו שיתבאר בסמוך בס"ד. ומ"מ קודם שחרור פסק דתפסי בה קידושין ובמי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין פסק הרי זו ספק מקודשת.

ע"כ דבריו ואני אומר בא ליישב ולא יישב דסוף סוף מאי שנא הא מהא. ע"כ נראה בעיני בשלמא אם קדש חצי' שפחה וחציה בת חורין מקודשת הואיל והוא ראוי לקדש וגם לא שייר בקנינה מקודשת. אבל חציו עבד וחציו בן חורין המקדש לב"ח דהוא אינו ראוי לקדש כלל דחציו עבד. א"כ אפשר לומר דאין קדושין חלין כלל. גם ידוע שבח הנקנה יותר מן הקונה וחליפי' בפירו' יוכיח שהן נקני' בחליפין ואין קונין בחליפין וכן עבד לר"ת דס"ל שנקנה בחליפין ואינו קונה כדלעיל וכן לענין דבר שלא בא לעולם וכן הרבה. עוד כתב הרא"ש והא דקידושיה קידושין לאו לחיובי מיתה הבא עליה אלא אשם וכן מוכח מדקאמר ואם נפשך לומר איזהו היא שפחה חרופה זו שחציה שפחה וחצי' בת חורין המאורסת לעבד עברי כלומר אלמא תפסי בה קידושין והיינו דוקא להתחייב בה אשם וכן פי' רש"י בסמוך גמרי בה קידושי ראשון ומעיקרא היה חייב עליה אשם והשתא הוי מיתה כדקאמר בתר הכי לא יומתו כי לא חופשה הא חופשה יומתו ותמי' לי למ"ד אין קידושיה קידושין האיך מצי למימר דאין חייבין עליה אשם ואפילו אי מוקי קרא בשפחה כנענית המיוחדת לעבד עברי. וכי בשביל שחציה בת חורין גריעא טפי. והר"ר מאיר הלוי ז"ל כתב דאיכא בינייהו דלמ"ד דאין קידושיה קידושין מצי מגרש לה בלא גט ומותרת לאחר. ואני אומר בודאי שהדין אמת שאינה יוצאה בלא גט מ"מ לא הי' צריך לומר דאפילו את"ל דגבי שפחה כנענית איכא אשם היינו משום דנתייחד' לו אבל חציה שפחה וחציה בת חורין שמקודשת לעבד עברי ולא נתייחדה לו אין כאן אשם מאחר שאין כאן קידושין. ועוד אפשר לומר אפילו נתייחדה לו אפ"ה אין כאן אשם הואיל שבא בתורת קידושין וסבר שיש בידו לקדשה ואי הוי ידע דלא חלו קידושיו לא הוי מייחדה לו מה שא"כ היכא שנתייחדה לשפחה כנענית:

סימן סב

אמר רב חסדא חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון ומתו שניהם מתיבמת ללוי ואין אני קורא בה אשה של שני מתים לומר חציה היתה לזה וחציה היתה לזה ומכח שניהם היא באה ואין מתיבמת שנאמר ומת א' מהם מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין כדאמרי' ביבמו' כו' ממה נפשך אי קידושי דראובן קידושין פי' התו' והרא"ש אחריהם דגמרי כשנשתחררה וקידושי דשמעון לאו קדושין ואי קידושי' דשמעון קידושין. קידושי דראובן לאו קידושין שהרי פקעו כשנשתחררה. תו מסיק איתמר חציה שפחה וחצי' בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא אמר פקעי קידושי ראשון. רבי זירא אמר רב נחמן אמר גמרי קידושי ראשון. וכתב הרא"ש ולא איפסיק

הלכתא כמאן וכן רב חסדא מספקא ליה הלכך צריכה גט משניהם ואם רצו אחד מגרש ואחד נושא ואם מתו אח של האחד חולץ ואח של השני או חולץ או מייבם. ע"כ. וכתב הר"ן וז"ל וכיון דלית לן אכרעותא בין רב יוסף ור' זירא נקטינן דספיקא הוא וכן פסק הרמב"ם ז"ל אבל יש לתמוה על מה שכתב המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין אינה מקודשת קידושין גמורין עד שתשתחרר וכיון שנשתחרר' גמרי קידושיה מדבריהם אעפ"י שלא בעל כל שלא בא אחר וקדשה בקידושי קטנה שגדלה ואינו צריך קידושין אחרי' שאנו יכול לטעון מדבריהם אעפ"י שלא בעל. ולמאי צריכים להכי והא כיון דמספקא לן אי גמרי קידושיה אי לא פשיטא שאינה יכולה להשמט ממנו ומה ענין זה לקטנה שגדלה ואם בא לומר דמדאורייתא גמרי קידושי' א"כ כשבא אחר וקדשה למה כתב שהרי זו בספק קדושין. וכבר השיגו הראב"ד ז"ל וראיתי מי שרוצה לקיים דבריו ואומר דה"ק שאם בעל לאחר שנשתחררה גמרי קדושיו כקידושי קטנה שגדלה ובעל לאחר מכאן שהיא מקודשת גמורה. ואין זה כלום אצלי דקטנה שגדלה ובעל לאחר זמן היינו טעמא דמקודשת גמורה לפי שאדם יודע שאין בקידושי קטנה כלום כדאיתא בכתובות וביבמות. אבל בחציה שפחה וחציה בת חורין כיון דתפסי בה קידושין וכשנשתחררה מספקא לן אי פקעי קידושין היכי נימא אי נימא יודע שאין קידושיה כלום וגמר ובעל לשם קידושין ומי איכא דאנן לא ידעינן ואיהו ידע. ולפיכך אין דברי הרמב"ם ז"ל במקום הזה מחוורין. ע"כ והנה מה שכתב בשם הרמב"ם וכיון שנשתחררה גמרי קידושין כו'. בנוסחאות הרמב"ם שלנו אינו כתוב כן וכן הטור לא הביאו ובודאי הוא ביאור לדברי הרמב"ם. ותדע דאל"כ היאך כתב אח"כ ואם בא לומר דמדאורייתא גמרי קידושין. והקאר"ו השיב על דברי הר"ן וכתב ול"נ דאינו קושיא דאנן אמרינן הכי אדם יודע שאין קידושין תופסין בשפחה וכשהיא חציה שפחה וחציה בת חורין ספוקי מספקי ליה אי תפסי אי לא וכשנשתחררה גמר ובעל לשם קידושין ע"כ. וחילוק זה תולה בסברא שבלב. אבל מ"מ אני אומר דאפילו את"ל דלא ידע מידי ובעל בסתם ולא לשם קידושין אחרים מ"מ גמרי קידושין הראשונים לכ"ע דאפילו למאן דאמר פקעי קידושין לא שנפקעו לגמרי אלא באם בא אחר וקידשה מפקיע קידושי' הראשונים או שמת מפקעת הקידושין לענין חליצה ויבו' אבל כל זמן שלא בא האחר ומפקיע והוא בעל ואפילו תאמר שלדעת קידושין הראשונים בעל. מ"מ נתחזקו הקידושין למפרע ולא באתי ליישב דברי הרמב"ם אלא לפסק הלכה אני אומר כן לפי דעתי:

סימן סג

מתניתין המוכר עבדו לגוים או לח"ל יצא בן חורין פי' אם ברח מן הגוי. או שקנסוהו ב"ד לפדות כדאמרינן לקמן דקונסין אותו לפדותו וכשיפדנו לא ישתעבד כו' וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המצות וכן יצא לחירות מפני שהוציאו מא"י לח"ל. ובגמ' מפרש דקנסו את הלוקח ואבד דמיו לפי שאלו לא לקח זה לא יצא העבד לח"ל תו מסקינן תנו רבנן לוה עליו מן הגוי כיון שעשה לו גוי נמוסו יצא לחירות. מאי נמוסו. זמן שאם לא יפדנו לזמן פלוני שיהא חלוט לו ומסרו לאלתר לרשות הגוי אע"ג שיכול לפדותו עד זמן פלוני כיון שזלזל בתקנה והכניסו לרשות הגוי וגם קבע לו זמן להחליטו יצא לחירות מיד. וכן נמי אם לא הכניסו לרשות הגוי ולוה ע"ע למשכנו והגיע הזמן יצא לחירות אעפ"י שלא משכנו עדיין. אבל גוי שלוה מישראל על שדהו אפילו עשה לו ישראל נימוסו פטורה מן המעשר אם לא מטא זמני' או אם לוה ע"מ למשכנו לזמן פלוני אם לא יפרעהו והגיע הזמן ולא משכנו הרי הוא עדיין ברשות הגוי ופטורה מן המעשר כך מוכח מן הסוגי'. תו מסיק תנו רבנן גבאו בחובו או שלקחו סקריקין לא יצא לחירות אמר רב המוכר עבדו לפרהנג גוי יצא לחירות וכתבו התו' והרא"ש אחריהם פי' רש"י גוי אנס שהעליל עליו ונתנו לו בדמי אכפרתו ולישנא דמוכר לא משמע הכי ונראה דאפרהנג היינו כשעבדי המלך היו צריכין בהמות לעבודת המלך לוקחין הבהמות כאשר ימצאו ונתנו הדמים לבעלים ופעמים אחר שהשלימו עבודת המלך מחזירים הבהמות ונוטלים הדמים לכך בעי לדמויי למוכרן לשלשים יום ופריך מאי הוה לי' למיעבד איבעי ליה לפיוסי ולא פייס ובקל היה יכול לפייסם כיון שנתנו דמיו וגם ימצאו במקום אחר. ע"כ. בעי ר' ירמי' מכרו לשלשים יום מהו. חוץ ממלאכתו מהו. מכרו להשיאו אשה לולדות חוץ מן המצות מהו חוץ משבתות וימים טובים מהו לגר תושב לכותי ולישראל משומד מהו. פשוט מיהא חדא דתנן גר תושב הרי הוא כגוי כותי וישראל משומד אמרי לה כגוי ואמרי לה כישראל וכתב הרא"ש וכיון דלא איפשיטא לא יצא לחירות. ע"כ. והרמב"ם כתב כיון דספק הוא אם תפש העבד כדי דמיו מרבו לצאתו בו לחירות מידי הגוי אין מוציאין אותו מידו. והרמב"ם ז"ל אזל לשיטתו דס"ל כל ספיקא דדינא אי תפיס לא מפקינן מיני'. וגם הכרעתי כמותו בבעיא דלא איפשיטא ולא עמדה בתיקו. אך קשה לי איך יצא לחירות מרבו ראשון אפילו פדה עצמו מן הגוי בספק יחזור לעבדותו ואפשר לומר דהעבד יחזיק בעצמו מכח ספיקא ואל ישתעבד לרבו אכן מאחר דצריך גט שחרור מי יכוף את רבו לכך שהוא יאמר עבדו הוא ויחזור לעבדותו מאחר שספק בדבר. ע"כ נראה כדברי הרא"ש שאינו יוצא לחירות ומ"מ אינו עובד את רבו אלא מעשה ידיו לעצמו

ומ"מ אי תפס רבו מדמי מעשה ידיו אין מוציאין ממנו לפי מה שהכרעתי בפ' כיצד דתפיסה מהני בספיקא דדינא בבעיא שלא נפשטה. וכתב הר"ן אע"ג דכותי לא נפשט' מ"מ ק"ל דכותי הוא כגוי כדאמרי' בפ"ק דחולין לא זזו משם עד שעשאום כגוים גמורים. תו מסיק בעי מיני' מר' אמי עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בד"י ולא בדא"ה מהו שיטול דמיו ת"ש שלח ר' אמי מיני אמי בר נתן תצא תורה לכל ישראל עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בד"י ולא בדא"ה מותר ליטול דמיו ומעלה בערכאות של גוים מפני שהוא כמציל מידם. וכתב הרא"ש וז"ל יראה דנשאלה שאלה זו בבה"מ על מעשה שאירע וה"ה אם לא היפל עצמו לגייסות אלא ששבוהו דכיון דאין יכול להציל מידם בשום ענין למה לא יטול דמים. ומ"ה נראה שיש חילוק ביניהם היכא ששבאוהו מכרו בדמיו שאם ב"ד אח"כ כופין אותו שיתן לו גט שחרור והוי כאילו הפקירו ואף שהוא היתה קצת באונס מ"מ לא גרע מאלו ברח מבית האסורים אחר יאוש שלא מכרו כלל שיוצא לחירות כדלעיל בסימן מ"ח אבל היכא שהפיל עצמו לגייסות אפי' מכרו אותו בדמיו מפני שלא יכול להצילו לא נכון מ"מ שכופין אותו לגט שחרור מאחר שהוא עשה שלא כהוגן ואעפ"כ נראה דיחזור לעבדותו אפי' נקני ביאוש ממנו ואע"פ שברח ונשא נפשו למות היינו דלא גזרינן שמא יפיל עצמו כדלעיל בסימן מ"ח אבל דחזינן שהפיל עצמו פשיטא שיחזור לעבדותו:

סימן סד

אמר ר' יהושע בן לוי המוכר עבדו לגוים קונסין אותו עד עשרה בדמיו דוקא או לאו דוקא ת"ש דאמר ריש לקיש המוכר בהמ' גסה לגוי קונסים אותו עד מאה בדמים אלמא דלאו דוקא ודחי שאני עבד דלא הדר לי' פי' דילמא תרווייהו דוקא ועבד היינו טעמא דלא קנסיה כולי האי דלא הדר למרי' בתר דפרי לי'. אלא בהמה טעמא מאי משום דהדר' לי' לקנסי' טפי חד אלא עבד מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. וכתבו הרי"ף והרא"ש דהאי לישנא עיקר לפי שהוא לישנא בתרא ושניהן דוקא קאמר ותימא אעפ"י שבגמ' נאמר בלשון דחוי כי התלמוד בעי למיפשט מר"ל דלאו דוקא עשרה קאמר גבי עבד דהא הכא גבי בהמה מאה קאמר ודחי דילמא שאני בהמה ואפשר לומר שמ"מ פסקו בהאי דיחוי כי היכי דליהוי דברי ריב"ל ור"ל דוקא. ואולי סמכו נמי אלישנא דתלמודא דקאמר אלא שאני עבד כו' וקאמר אלא עבד כלומר בלי דיחוי כלל כך הוא הדין דעבד דלא שכיחא אינו אלא עשרה בדמיו. וכתב הרא"ש וז"ל כתב הרי"ף וחזינן לי' לגאון דקאמר דלא מגבינן האי קנסא אלא בא"י אבל בח"ל לא דלא מגבינן קנסא בבבל. ותמהתי על דברי הגאון דמה ענין זה לקנסות דאין גובין בבבל דהיינו קנסות שחייבה

תורה ואין גובין אותם בבבל משום דבעינן מומחין ואין סמיכות בבבל אבל אם חכמי' תקנו קנסות לעשות סיג לתורה למה לא יגבו אותם בבבל. ע"כ. ודבריו ישרים. ומסיק בעי מיני' ר' ירמי' מר' זירא מכר עבדו ומת מהו שיקנסו בנו אחריו פי' לפדותו אבל בהא לא מיבעי' לי' אם כופין את בנו ליתן גט שחרור דבודאי כופין אותו מאחר דיצא לחירות ופשיט לי' מהא דתנן שדה שנתקווצה בשביעית פי' נטלו ממנו קוצין וברקנין לייפותה תזרע למוצאי שביעית דאין זו עבודת קרקע מן התורה נטייבה פי' נזדבלה הוליך להזבל בעגלות ומשאות או נדיירה פי' ע"י דיר כה"ג בזבלה לא תזרע למוצאי שביעית דעבודת קרקע הוא וקונסין אותו והתו' פירשו נטייבה חרש בה חרישה יתירה דהוי דאורייתא ונדיירה כפי' בקונ' ומייתי ראי' מנטייבה וא"ר יוסי בר חנינא נקטינן הטיבה ומת בנו זורע אלמא לדידי' קנסו רבנן לברי' לא קנסו רבנן תו מסיק אמר אביי טימא טהרות ומת לא קנסו רבנן בנו אחריו מ"ט היזק שאינו ניכר כגון הטומאה שאינה ניכרת בפירות לא שמיה היזק וקנס רבנן הוא לדידי' קנסו רבנן לברי' לא קנסו רבנן:

סימן סה

פיסקא תנו רבנן המוכר עבדו לח"ל יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני והקשו התו' ה"ד אי אזיל מנפשי' איבד את זכותו כדקאמרינן בשמעתין דבעל כרחו אינו יכול להוציאו כדאמרינן בשלהי כתובות דאין הכל מוציאין וי"ל דמיד כשמכרו קנסינן ליה פן ישתדלנו לוקח בדברים לילך אחריו וכ"כ הרא"ש וז"ל ואף אם אמר איני רוצה להוציאו לח"ל אלא אני רוצה להשתעבד בו בארץ לא שבקינן ליה דחיישינן שמה ישתדלנו בדברים וילך אחריו לח"ל תו קא בעיא ליה בסוגיא בעי ר' ירמי' בן בבל שנשא אשה בא"י והכניסה לו עבדים ושפחות ודעתו לחזור לבבל מהו מי הוי הך איתתא כמוכרת עבדים לח"ל לנישואין הללו דק"ל בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ויצאו לחירות או לא ולא איפשיטא ודינו שנפטר מן השעבוד ואסור בבת חורין עד שיתירנו אדונו שיכתוב לו גט שחרור כמו שכתבתי לעיל בסימן ס"ג. ותו מסיק אמר ר' אבהו שנו לי ר' יוחנן עבד שיצא אחר רבו לסוריא סוריא הוו ארם צובה וכח"ל היא למכירת עבדים כדתניא בפ"ק המוכר עבדו לסוריא כמוכר לח"ל ומכרו רבו שם יצא לחירות וה"מ כשדעתו רבו לחזור אבל אין דעתו לחזור איבד את זכותו תו מסיק ההוא עבדא דערק מח"ל לא"י אזיל מריה אבתרא אשכחי' אתו לקמי' דר' אמי א"ל לכתוב לך שטרא אדמי' וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקעינא ליה מינך מדר' אחי בר יאשי' דאמר לא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מח"ל לא"י הכתוב מדבר. וכתב הרא"ש ומיירי בשלא מצא בא"י מי שרוצה לקנותו דבמצ' למה נזקיקנו לשחררו נהי שדרשו חכמים דאין להסגירו לאדוניו לח"ל

מא"י לא יצא לחירות במה שברח לא"י הלכך אם יוכל למכרו ימכרנו ואם לא יכתוב העבד שטר לאדון בכדי דמיו וישחררנו אבל אם ירצה להשתעבד בו בא"י לא שבקינן ליה שמא ישתדלנו בדברים וילך אחריו. והכי אמרינן בפרק בתרא דכתובות שיכול למוכרו לישראל אחר. ע"כ. והנה מה שכתבנו אם ירצה להשתעבד בו בא"י לא שבקינן ליה כו' אין זה אלא סברת עצמו ואין לו הכרע כלל וכן משמע בר"ן להיפך ואי לא מפקעינא ליה מינך לאו דוקא הפקעה גמורה דאם רצה להשתעבד בו בא"י רשאי אלא לומר דלא יהיב ליה רשותא להשיבו לח"ל וממילא הוי כמופקע לפי שהוא לא יכול להתעכב בארץ ואף למכרו שם לא ימצא אלא בפחות דמיו כיון שהכל יודעים שאינו רשאי להוציאו לפיכך השיאו עצה דליכתוב לי' שטרא אדמי' וליכתוב לי' גיטא דחירותא. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ח מהלכות עבדים ואם לא רצה האדון לשחררו מפקיעין ב"ד שעבודו מעליו וילך לו משמע לי' מילתא כפשטא דלא תסגיר עבד אל אדוניו היינו שאין מחזירין אותו לעבדות אפי' בא"י ומ"מ צ"ל שאין כופין את רבו לכתוב לו גט שחרור דא"כ אמאי אמר לו דלכתוב לו שטרא אדמי' והיינו טעמא משום דקרא לא קאמר אלא לא תסגיר כלומר אל תחזירנו לעבדות ואין צריך גט שחרור ואין כופין את רבו לכותבו לו. ע"כ ונראה בעיני דעת הר"ן עיקר שיכול להשתעבד בו בא"י עכ"פ מדאמרינן בפ' בתרא דכתובות להדי' שיכול למוכרו לשם לאחר אם כן חזינן דלא מפרשינן לא תסגיר עבד אל אדוניו לעבדות כדברי הרמב"ם:

סימן סו

מתניתין אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהם שראוים למכור בשוק בתורת עבדות מפני תיקון העולם ואין מבריחין את השבויים מפני תיקון העולם ר"ג אומר מפני תקנת שבויים. מסקינן בסוגיא איבעיא להו מפני תיקון העולם משום דוחקא דציבורא או משום דלא ליתא ולישבאוהו. ת"ש דלוי בר דרגה פרקה לברתה בתליסר אלפי דינרי. אמר אביי מאן לימא לן דברצון חכמים עבד. ולא אפשיטא. והקשו התו' והרא"ש אחריהם והא דגרסינן בכתובות פרק נערה. נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמים פעם ראשונה פודה משום דאשתו חשיבא כגופו יותר מבתו ועל עצמו לא תקון רבנן שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו וכן ת"ח שנשבה בהא לא תקון רבנן כדאמרינן פרק הניזקין דר' יהושע פדה תינוק שבוי בדמים מרובים לפי שראהו חריף ומפולפל ואפשר שיהא אדם גדול וכ"ש מי שהוא כבר אדם גדול. ע"כ. והא דפודה את עצמו בכל ממון שבעולם היינו רשות אבל לא חובה אם לא בסכנת נפשות ועיין בפרק הכונס סימן ט"ו והר"ן כתב שי"א דאפי' הכי מיפשטא מדתניא בפרק נערה שנתפתתה נשבית והיו מבקשין

ממנו עד עשרה בדמים פעם ראשונה פודה. פעם שני' רצה פודה רצה אינו פודה רשב"ג אומר אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם אלמא לרשב"ג אע"ג דליכא דוחקא דציבורא כי התם דבעל חייב לפדות אין פודין כי היכא דלא ניגרו בהו. ופסק שם הרי"ף ז"ל כרשב"ג ונראה דפסק כן משום דסתם מתניתין דהכא כוותי' וליכא למימר דת"ק דהתם נמי מוד' כסתמא דמתניתין אלא דאיהו ורשב"ג בטעמא דתקנתא פליגי דת"ק סבר דמשום דוחקא דציבורא הוא ומשום הכי אמר דפעם ראשונ' פודה אפי' עד עשרה בדמי' כיון דליכא הכא דוחק' דציבורא דהא בעל חייב לפדות ורשב"ג סבר דמשו' דלא ניגרי בהו הוא דלא משמע הכי דמתני' דהכא כרשב"ג בחד לישנ' מיתנו ומדטעמ' דרשב"ג כי היכי דלא ניגרו בהו משמ' דטעמ' דמתני' נמי מש"ה הו' ות"ק דהת' לית לי' מתני' כלל הלכך בעיין מיפשט' מההי' אע"ג דלא איפשיט' הכא ואשכחן טוב' דכוותי' בעיין דלא מיפשיטא בדוכתא ומיפשיטא אדוכתא מדוכתא אחריתי דלעיל בגמ' איבעיא לן מחוסר גט שחרור אוכל בתרומה או לא ובמס' כריתות בפרק המביא אשם תלוי אסיקנא דרשב"ג סבר דאוכל בתרומ' ומשמע התם דהלכת' כוותי' וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ח מהלכות מתנות עניים אין פודין את השבויים ביתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים רודפים אחריהם לשבותן וכתב אפי' תקשי לן ההוא דאמרינן פרק הניזקין דרב יהושע פדה לאותו תינוק בממון הרבה יש לומר דמפני שהכיר בו שהוא תלמיד ותיק עשה כן שת"ח אין לנו כיוצא בו ולא חיישינן בפדיונו לאגרויי כלל אלא פודין אותו בכל מה שיכולין לפדותו והוא קוד' לפדות למלך כדאי' בהוריות ולי נראה בעיין לא מיפשט דכיון דחיישינן לדוחקא דציבורא כ"ש דאיכא למיחש לתקנת הבעל שלא חייבו חכמי' בתקנתן לפדותה יותר מכדי דמיהן ואם איתא דהוה מיפשיטא מההיא ברייתי' הוה לה בגמ' לאתויי הכא. אבל נראה שדעת הראשונים ז"ל היה דכיון דלא מיפשיטא ואיכא למיחש לתקל' אין פודין דשב ואל תעשה שאני. ועוד דכיון דבגמ' פשיט לה מההוא דלוי בר דרגא לא שבקינן פשטיה דתלמודא משום ספיקא דאביי דאמר מאן לימא לן ע"כ והנה מה שכתב כיון דחיישינן לדוחקא דציבורא מ"מ יכול רשב"ג שפיר לחלוק על הת"ק ולומר שאין הבעל פודה אותה יותר מכדי דמיה וא"כ לא תוכל לפשוט מרשב"ג מידי ומה שכתב עוד אבל דעת הראשונים י"ל הרמב"ם וסייעתו בפסקו לאיסור מאחר דלא נפשטא הבעיי' ונוכל לומר דמשום דוחקא דציבורא היתה א"כ במילי דרבנן למה אזל לחומרא וכתב שכן היה דעתו מאחר דאיכא למיחש לתקלה להחמיר והנה מה שכתב ועוד כו' חוזר לדבריו הראשונים דס"ל דלא כפשטא האיבעי' ואפשר דטעמא משום דוחקא דצבורא הוא וא"כ רשאי לפדות את

בניו ואת קרוביו בכל ממון שירצה אכן מה שכתב דלא שבקינן סתמא דתלמוד' מפני דחוי דאביי לא הבנתי את דבריו וכי זו סתמא דתלמודא הוא אין זה אלא מה שאמרו בבית המהרש ורצה לפשוט האיבעייא ודחי שלא יוכלו לפשוט האיבעייא בשלמא אי הוה אשכחן סתמא דתלמודא בדוכתא אחריתי דהוי ס"ל הכי הוה אזלינן בתרי' למסמך עלה יותר מדברי האמוראים אבל בחד נושא לא שייך לומר סתמא דתלמודא בקושיא או בפירוקא וכל מה שכתב הר"ן הוא לפי שיטתו דפסק התם הלכה כרשב"ג אכן לפי מה שכתבתי שם דהלכה כת"ק א"כ נפשוט מיני' דטעמא משו' דוחקא דצבורא הוא ושרי בודאי לפדות משלו מי שירצה מאחר דליכא דוחקא דצבורא ע"כ צריכים אנו לדברי התו' והרא"ש דשאני אשתו שהיא כגופו ועל עצמו לא תיקן והאידנא אנשי גומלי חסדים בארץ תוגרמא והסמוכים להם פודים השבוים יותר ויותר מכדי דמיהם כי גם שמעתי שהיה בדעת אותו הצורר לתפוס גם הרא"ש תלמידו ונודע לו וברח לטוליטילא ונצול ברחמיו וברוב חסדיו. והיינו דמותרים על דוחקייהו דצבורא שלהם ה' יוסף על שכרם ופעולתם לפני ה' צפון בע"ה גם בעו"ה לע"ע נתמעטו ישראל בגולה ויש לחוס על יתר הפלטה שלא תכוה בגחלת ישראל וגם לעת הזאת מכבידים על ישראל יסורים וענויים לכופם כדי לעבור על הדת ולעשות מלאכה בשבת שלא לצורך. גם אם לא יפדו אותם איכא למיחש לרוע לבם שלא יהרגו אותם ובסכנת נפשות פודין יותר מכדי דמיהן עיין לקמן בסימן ע"א ע"כ נדבה לבם בגופם ובממונם לפדות השבויים וסייעתא דשמיא עמהם. שמעתי על מהר"ם מרוטנבר"ק ז"ל שהיה תפוס במגדול אייגזהם כמה שנים והשר תבע מן הקהלות סך גדול והקהלות היו רוצים לפדותו ולא הניח כי אמר אין פודין השבויים יותר מכדי דמיהם ותמה אני מאחר שהיה ת"ח מופלג ולא היה כמותו בדורו בתורה ובחסידות ושרי לפדותו בכל ממון שבעולם ואם מרוב ענותנותו לא רצה להחזיק עצמו כת"ח מופלג מ"מ היה לו לחוש על ביטול תורה כאשר כתב בעצמו שהוא היה יושב בחושך וצלמות בלי תורה ואורה והי' מקונן שלא היו אצלו ספרי הפוסקים והתוס' ואיך לא היה חש לעון ביטול התורה מאחר שרבים צריכים לו ובודאי דעתו היה שאם יפדו אותו א"כ יש למיחש שלא יעשו כן כל השרים לת"ח המופלג שבדור בעבור רוב הממון עד שלא יספיק ממון הגולה לפדותם ותשתכח התורה מישראל. ומ"ה אמר החסיד מוטב שתאבד מעט חכמ' היתרת מישראל ממה שתאבד חכמת התורה עיקר וזה האות שאז פסקה אותו הדבר והשמד לתפוס חכמי הגולה ותו שנינו אין מבריחין את השבויים מפני תיקון העולם רשב"ג אומר מפני תקנת השבויין ומסיק מאי בינייהו איכא בינייהו. דליכא אלא חד שבוי ת"ק חייש לתיקון העול' כולו שמא יקצפו על השבויין

העתידים לבא ויתנום בשלשלאות ובחריצי' ור"ש לא חיישׁ אלא אם כן יש שבויין אחרים עמו שמא יקצפו על השבוים לייסרן ביסורים ולדעת ר"ת ור"י הלכה כרשב"ג במשנתינו ולדעת הר"ן והרמב"ם דלא ס"ל האי כלל הלכה כת"ק ע"כ הכרעתי בפרק נער' סימן י"ח כהרי"ף והרמב"ם:

סימן סז

מתניתין ואין לוקחין ספרים תפלין ומזוזות מן הגוים יותר על כדי דמיהם מפני תיקון העולם. ומסיק לקמן ת"ר מעלין בדמיהן עד כדי טרעפי"ק מאי טרעפי"ק אר"ש, איסתיר' סלע מדינה שמינית שבסלע צורי ופירשו אעפ"י ששנינו אין לוקחין אותן יותר מכדי דמיהן טעמא שלא יתנו לב וישללו ספרים אבל בדבר מועט לא מוכחא מילתא. לפ"ז לאו דוקא איסתירא קאמר אלא כלומר דבר מועט. וכ"כ הטור בסתם אס"ת שאין קונין אותה אלא בכדי דמיו ומעט יותר. וכתבו התו' מתוך פי' הקונטרס משמע דקאי גם אספרים וקצת תימא איך משוה התלמוד ספרים שדמיהן יקרים להעלות בטרעפיק כמו בתפלין ומזוזות. לכך נראה דקאי אתפלין ומזוזות. ע"כ. ומינא לכל ספר כדי עילויו וכ"כ הרא"ש להדיא ומסיק א"ל רב בודי' לרב אשי יתר על כדי דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין ש"מ ס"ת שנמצא ביד גוי קורין בו. דילמא ליגנז קאמ' מתני' הא בכדי דמיהן לוקחין ואין מניחין אותו בידו שמא כשר הוא וגונזין אותו מספיקא. תו מסיק אר"נ נקיטינן ס"ת שכתבו מין ישׂרף דודאי לשם ע"ז כתבו. כתבו גוי יגנז. נמצא ביד מין יגנז נמצא ביד גוי אמרי לה יגנז מספיקא שמא הוא כתבו ואמרי לה קורין בו. ופי' התו' משום דאיכא טפי למיתלי שישראל כתבו דאין דרך גוי לכתוב, תו מסיק ס"ת שכתבו גוי תנא חדא ישׂרף ותני חדא יגנז ותנא חדא קורין בו לא קשיא הא דתני ישׂרף ר' אליעזר היא דאמר סתם מחשבת גוי לע"ז והא דתני יגנז האי תנא הוא דתני' רב המנונא ברי' דרבא מפשרוניא ס"ת תפלין ומזוזות שכתבן מסור גוי ועבד אשה וקטן וכותי וישראל משומד פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשיר' אינו בכתיבה והא דתני' קורין בו האי תנא הוא דתני' לוקחין ספרים מן הגוים בכל מקום ובלבד שיהיו כתובים כהלכתן. ומעשה בגוי אחד בצידן שהיה כותב ספרים והתיר רשב"ג ליקח ממנו ורשב"ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי דתניא ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות. עור בהמ' טהורה כשרות ואעפ"י שלא עיבדן לשמן. רשב"ג אומר אפילו עור בהמה טהורה פסולין עד שיעבדו לשמן. אמר רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו לסורו כ"ש דהוי לי' מין אמר רב אשי שחזר לסורו משום יראה, ע"כ הסוגיא. והנה דעת הרי"ף במה דפליגי בנמצא ביד גוי דק"ל כהאי

דאמרי יגנז משום דמסיים ואמרי לה יננז דחיישינן שמא הגוי כתבו משמע דיהיב טעמא למלתי' וכן דעת הרא"ש שהביא האי ברייתי' דר' חנינא בריה דרבא מפשרוניא ס"ת תפלין ומזוזות שכתבו מסור גוי ועבד ואשה וקטן וכותי וישראל משומד פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. וכתב הא דתניא לוקחין ספרים בכל מקום ובלבד שיהיו כתובין כהלכתן ומעשה בגוי אחד שהיה כותב ספרים בצידן והתיר רשב"ג ליקח ממנו. ומוקמינן לה בגר שחזר לסורו מפני יראה ע"כ. וכן דעת הר"ן וז"ל נמצא ביד גוי אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו כך היא הגירסא בספרים וה"פ אמרי לה יגנז מספיקא שמא הוא כתב ואמרי לה קורין בו משום דשכיחי טפי שישראל כתבו לפי שאין דרך גוי לכתוב. אבל דרך מין לכתוב ולפי לישנא זו משמע דנקטינן כלישנא בתרא דקורין בו וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר אבל הרי"ף ז"ל כתב אמרי לה קורין בה ואמרי לה יגנז דחיישינן שמא כתבו נראה שהוא פוסק דיגנז. מיהו אפשר שאם הוחזק שבזזו גוים ספרי יהודים דתולין אותם ספרים שלהם הוי וקורין בו דבכה"ג שכיח טפי. ע"כ. ואני אומר סתמא דברייתא דלוקחים ספרים בכ"מ עלה סמכינן שהיא עיקר ורשב"ג נמי מוסיף עלה ועבד עובד' ואף דאוקמני' בגר היינו מעש' דרשב"ג ומשום קושיא דלשמה הא לאו הכי לא הוה קש' מידי א"כ לת"ק נמי לא קש' מידי דמפרשינן בי' משום דתלינן סתמ' בישראל אבל בודאי כתבו גוי דתני' קורין בו כהאי כהאי תנא אפש' שהאי ברייתי' ס"ל דת"ק דרשב"ג נמי איירי בכתבו גוי דומיא דרשב"ג. אבל לפי האמת דק"ל כרב נחמן ליתא להאי ברייתא דתני' קורין בו גם דברי הרא"ש שכתב דאוקמינא בגר קשה טובא דלישנא דלוקחים ספרים בכל מקום לא משמע כלל, דאיירי בגר אלא איירי בנמצא ביד גוי דתלינן בישראל ורבן גמליאל עשה נמי קולא אפילו בכתבו גוי שכשר מאחר שהוא גוי מיראה ובלב הוא כישראל תלינן נמי לומר שכתבו לשמה וכמו שפירשתי פסק הרמב"ם ודבריו עיקר וסתם פשטא דמתני' הכי משמע כדדייק רב בודי' יתר על כדי דמיהן הוא דאין לוקחין בו אע"ג דדחי לי' רב אשי דילמא ליגנז קאמר דחוי בעלמא הוא ולא סמכינן ותדע שכן הוא דאל"כ הל"ל לא ליגנז קאמר ומדקאמר דילמא כו' ש"מ דלדחיי' בעלמא קאמר. ועוד מדתני' במתני' אין לוקחין ספרים כו' ולא תני אין פודין כו' כמו אין פודין את השבויין כו' ש"מ שהוא לקיח' כשאר לקיחות דהיינו לצרכן כלומר לקרו' בו ומהשתא נמי בטלו דברי רא"ש במה שכתב וז"ל וס"ת שנמצא ביד גוי חייבין הצבור לפדותו כדי, דמיו אף ליגנז מדדייקינן יתר על כדי דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין ש"מ ס"ת שכתבו גוי קורין בו ומשני דילמא ליגנז קאמר אלמא דצריך ליקח אותו בכדי דמיו ליגנז. ע"כ.

ולפי מה שפי' שאינו אלא דיחוי ולא סמכינן עלה כלל א"כ דוקא כשהיא ראוי לקרות בה שהיא בקדושתה הוא דמחוייבים הצבור לפדותה אבל לא כדי לגונזה ונ"מ אם כתב הגוי דק"ל יגנז כה"ג אין מחויבים כלל לפדותה ומ"מ מי שמוותר בממונו ורוצה לפדותה משום שלא יקילו בה הערלים וינהגו בה מנהג הפקר ובזיון מה טוב ונעים מעשיו כתב הרא"ש מדברי התו' וז"ל מהך ברייתא דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה היה אומר ר"ת דאין אשה טווה ציצית ואוגדת לולב דמיפסל בעשייתה כיון דלא מיפקדא ונראה מדפסלינן בריש התכלת ציצית בגוי משום דדרשינן בני ישראל ועשו ולא גוים ש"מ דאשה כשרה ואמרינן נמי בפרק דסוכה סוכת גנב"ך כשרה. ואמרינן בפרק המוכר את הספינה דנפקא בת קלא ואמרו לו מאי עבידתייהו בההיא קרטלית' דביתהו דר' חנינא בן דוסא היא דעתידא למישדי תכילתא לצדיקים לעלמא דאתי והכא דוקא ס"ת הוא דילפינן מתפילין ומזוזה דכתיבה מכתיבה ילפינן אבל בשאר מצות לא. ע"כ. וכן דעת רוב המחברים וכן המנהג שהנשים עושים וכמו שכתב במרדכי אך כתב שמהר"ם היה מפקיד להניח לנשים לעשות ציצית ולפי שמי שפטור מן הדבר אינו פוטר את חבירו. ולפ"ז צריך לומר אשת רבי חנינא שאני ורוב מעלתה גורם שתזכה לכך כי אפשר שהיתה בעצמה נזהרת כל ימי' במצות ציצית א"נ היא לא תעשה אלא הכנה כגון טוויה ולא עשי' הציצית בכריכתן וקישורן. מ"מ נראה דאין לפוסלן כלל משום האי טעמא דכל הפטור כו' דעיקר הדבר קאי על ברכות שאם הוא פטור שאינו יכול להוציא את חבירו ותדע סוכת גנב"ך כשרה אעפ"י שהיא פטורה מן הסוכות וירא' שאף הוא לא הקפיד אלא לכתחילה ולעצמן ולא שהיה מוחה בדבר:

סימן סח

פסק כתב הטור וז"ל תפלין שכתבן עבד או אשה או קטן גוי וישראל משומד פסולין וכל הפסול לכותבן פסול בכל תיקון עשייתן כתבן יגנז נמצאו ביד מין ואין ידוע אם כתבן או לא יגנוזו. ביד גוי כשרים ואין לוקחין אותם מן הגוים ולא שאר ספרים ביותר מכדי דמיהם. ע"כ. והנה מה שכתב אפיקורוס וזו שינוי שנעשה בדפוס מחדש. ואינו. אלא הוא מין. ופי' רש"י כומר לע"ז שהוא אדוק בו וכן פי' אחריו הר"ן ומה שכתב יגנוזו ט"ס הוא אלא ישרפו וכן פסק הטור להדיא בי"ד גבי ס"ת. והקארו דחק ליישב בכדי ולא ידע דט"ס הוא כאשר נמצא בספרים מדויקים וכן הגיה מהרר"א מפרא"ג. אכן מה שכתב נמצאו ביד גוי כשרים זהו נגד מה שכתב בי"ד גבי ס"ת שיגנוזו והקא"רו בא ליישבו בדוחק וצ"ל ואפשר דהא דמחמרינן ואומרי' יגנז היינו דוקא גבי ס"ת שהגוי' עשויים לכתוב לצורך עצמן להתלמד בהן הילכך איכא למיחש שמא כתבו גוי ומ"ה אמרינן יגנז

אבל תפלין שאין הגוים רגילין לפר שאין צריכין בהן לא אזלינן לחומרא אלא נקיטינן כמאן דמכשיו ואע"ג דבנמצא ביד מין אמרינן יגנזו התם היינו טעמא משום דדרך לכתוב איכא למיחש שמא כתבם הוא בעצמו אבל גוי לא שכיח שיכתוב נהי דבס"ת חיישינן לחומרא. בתפילין דאפילו אי משתכח מאן דידע לכתוב לא שכיח שיכתו' תפילין כיון שאין לגוים צורך בהם לא חיישינן להו וכשרים. ע"כ. ועוד יש בעיני לחלק דתפילין צריכין דקדוק היטב ואין תולין בהן והכתב הוא בדקות וצריך לכוון ראשי השורות ובקל יפול בהם טעות ופסול א"כ תלינן שהי' כתב של ישראל מה שא"כ בס"ת שהוא כתב הגסה וא"צ לכוין כ"כ וחיישינן שכתב הגוי בעצמו מ"ה יגנוזו אלא שעל כל פני' קשה לי מנ"ל לחלוק בהכי במה שכל המחברים לא חילקו ומ"מ אין לי נפקותא בזה לפי מה שפסקתי בדברי הרמב"ם דאף ס"ת שנמצא ביד גוי דכשר. ומה שכתב אין לוקחין אותם וכן ספרים יותר מכדי דמיהן השמיט דמעט יותר שרי כאשר כתב בהלכות ס"ת ואולי שגגה בעלמא היא. מסקינן בסוגיא ההיא טייעתא דאייתית חייתא פי' שק דתפילין לקמי' דאביי אמר לה יהבת לי ריש ריש פי' זוג זוג בתמרי. אתמלאה זיהרא שקלה שדתינהו בנהרא. אמר לא איבעי לי לזלזול להו באפה כולי האי. מכאן יראה שאין לומר לגוי לתנם לו בזול יותר מדאי פן יכעוס וישליכם למקום האבוד:

סימן סט

מתניתין המוציא את אשתו משום שם רע פי' שיצא עליה לעז זנות לא יחזור. משום נדר שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרנית לא יחזיר ואפילו נמצאו דברים בדאים או הנדר התירו החכם ר' יודא אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר דאין לו הפרה ושלא ידעו בו רבים יחזיר דר' יהודא לא חייש לקילקולא אלא שלא זהו בנות ישראל פרוצות בנדרים הלכך כי נדרה נדר ברבים פריצות הוא וקנסוהו. ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם פי' לילך לפני חכם ולבקש פתח וחרטה ואין הבעל יכול להפר לא יחזיר שמא יקלקל את הגט לאחר שתנשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה. ושאינו צריך חקירת חכם אלא הוא יכול להפר לא הצריכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינה יכול לקלקל' ולומר אילו הייתי יודע בו שהרי נדר פתוח הוא והי' לו להפר ולא הפר. אמר ר"א לא אסרו זה אלא מפני זה פי' לא אסרו להחזיר זה שצריך חקירת חכם אלא מפני זה שאינו צריך דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקול שאינו יכול לומ' אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר כו' דאנן סהדי דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בפני ב"ד לילך לפני ב"ד ולשאול על נדרה אלא מפני נדר שאינו צריך חכם אסרו את כולן שלא נאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשך והלכה כת"ק

דבכל ענין לא יחזיר. ומסיק אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא שאמר לה משום ש"ר אני מוציאך משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה א"ד אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן וצריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום ש"ר אני מוציאך משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרי' הילכך צריך למימר לה הכי. ופסקו הרי"ף והרא"ש דהלכ' כלישנא קמא וכתב הרא"ש טעם לדבר מאחר דטעם דסיפא דפליגי באיילונית הוי טעם נמי משו' קילקולא וכן בפרק הבא על יבמתו גבי נשאת לרביעי והיו לה בנים דחייש תלמודא לקלקולא. ותמה אני עליהם מאחר שרגילין לפסוק בכל דוכתא כלישנא בתרא כאשר כתב הרא"ש בשם הרי"ף בפ"ק דב"ק גבי שני אחים שחלקו וכ"כ לקמן בס"פ מי שאחזו וא"כ איך פסקו הכא כלישנא קמא ולהקל והטע' של הרא"ש משום דמצינו דחיישינן לקלקולא כו' אינו מספיק דשמא גבי ש"ר לא שייך שום קלקולא כיון דמשום ש"ר מוציאה דעתו לגרש בכל ענין אפילו הוא שקר דהא כבר הוציאו עלי' ש"ר וכמו שחילקו בתו' ורשב"א כתב בחדושיו מאחר דסתמא דתלמודא מקשה מתניתין דאיילונית אמתני' דמוציא ש"ר ש"מ דסברי משום דקלקולא הוא ולא אבין מה ראי' היא זו דשמא ללישנא קמא פריך ועוד תימא רבה בעיני נהי דהטעם דחיישינן לקלקולא הוא ומ"ה פריך שפיר תלמודא לכ"ע ואף לישנא בתרא מודה דהוי דומי' דאיילונית גם בסוגיא דבפרק ב' דיבמות סימן י"ט ואביאנו לקמן מוכח להדיא דטעם משום קלקולא הוא אבל מאן לימא לן דלא הוי נמי טעמא כלישנא בתרא דאף משום פריצות נגעו וכו' דתהא אסורה בכל ענין בין אמר משום ש"ר אני מוציאך כו' אי לאו סתמא דמתני' מסייע לן דקתני סתמא בלישנ' קמא לא יחזיר משמע אפילו לא אמר לה משום ש"ר כו'. ע"כ. נראה בעיני להחמיר אף כלישנא בתרא. שוב מצאתי בדברי הרמב"ם שפסק ממש כדברי וז"ל המוציא את אשתו משום ש"ר או משום שהיא פרוצה בנדרים אומרים לו הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי ליסרה ודע שאין אתה מחזירה לעול' ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעול' גזרה שמא תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהי' צנועה תחתיו ויאמר הראשון אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים שנמצא הגט בטל למפרע לפיכך אומרי' לו גמור בלבך לגרשה שאין חוזרת עוד לעולם. וכן המוציא את אשתו משום איילונית או משו' שרואה דם בכל עת תשמיש ה"ז לא יחזי' לעולם שמא תינשא האיילוני' ויהיו לה בנים ותתרפא הנדה ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא הגט בטל ובני' ממזרים ע"כ. וכתב עליו המ"מ וז"ל רבינו פסק כלישנא בתרא לחומרא דאפי' לא אמר משום

ש"ר או מפני מה. לא יחזיר. ופסק כלישנא קמא ג"כ דחייש לקלקולא כיון שאמר לה. ואפשר שהוא מפרש דלישנא בתרא מוסיף על לישנא קמא להחמיר שאעפ"י שלא אמר לה לא יחזיר ומיהו כשאמר לה ג"כ איכא משום קילקולא ולעולם לכולהו לישנא כל היכא שאמר לה מפני מה מוציאה איכא למיחש לקלקולא. ונ"ל שהביאו זה סוגיין דהתם דמשמע בהדיא דחייש לקלקולא כו'. וא"ל מאחר דס"ל דהטעם נמי משום פריצותא וא"כ אפילו לא אמר לה משום ש"ר אני מוציאך דאסור, להחזירה א"כ מנ"מ בהא דחיישינן לקלקולא וצ"ל דאיכא נפקותא במה שצריכים לומר הוי יודע שהמוציא את אשתו משו' ש"ר שלא יחזיר עולמית כדי שלא יוציא לעז. לאפוקי אם הטעם שלא יהיו בנות ישראל פרוצות אין צריכין לומר לו. אבל בהא דאמר משו' ש"ר אני מוציאך כו' ליכא נפקותא דעל כל פנים צריך הוא לומר לה משום ש"ר או נדר אני מוציאך כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות ועוד אומר אני היכא שידוע שלא הית' כל ימיה נוהגת בשום פריצות בעולם אלמא אויבים הוציאו עליה ש"ר או לא היתה מורגלה בנדרים כלל ונדרה פעם אחת לדבר מצוה והוציאו עליה קול שהיא מורגלת בנדרים ואישתכח דשיקרא הוי דאז הוי שריא להחזירה מטעם דפריצות אכן מטעם דקלקולא לא יחזיר לעולם. כתב הרי"ף הרא"ש הביאו הא דאמרי רבנן המוציא משום ש"ר לא יחזיר. אם החזיר אינו מוציא. דגרסינן שלח רבה בריה דרב הונא לרבא בריה דרב נחמן ילמדנו רבינו כנס מהו שיוציא א"ל תניתו' הנטען על א"א והוציאוה מתחת ידו אעפ"י שכנס יוציא ואסיקנא ולא היא התם אולמי' אלמיה לקלא. הכא אמרינן קים לי' בקלא דלית'. ע"כ וז"ל הרמב"ם בפרק יו"ד מהלכו' גירושין המוציא את אשתו משו' ש"ר ונדר א' משום איילונית או רואה דם מחמת תשמיש אם עבר וקדשה קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא והארכתי בזה בפרק ב' דיבמות סי' י"ט מסקינן בסוגיא לר' יהוד' דמתני' דס"ל דנדר שהודר ברבים דאין לו התרה כמה הוי רבים רב נחמן אמר שלש' ימים שנים רבים שלשה. ר' יצחק אומר עשרה כו' וק"ל כרב נחמן דשלשה קרוי רבים ואף שאין נפקותא בזה לענין נדר שהודר ברבים דק"ל דיש לו הפרה כדפירשתי לעיל בפרקין בסי' ל"ה. מ"מ איכא נפקותא. לנדר על דעת רבים דהוי בשלשה. וכתב הרא"ש מדברי התו' יש רוצים לומר דעל דעת רבים לא בעי אלא שנים כדאמרינן בפרק שבועת הדיינין אמר להם משה לישראל הוו יודעין שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי. ופי' רש"י התם דהיינו על דעת רבים ולפי טעם זה אין היתר לחרמות שעושין על דעת המקום ועל דעת הקהל. ונראה דלא אמר משה כן אלא שלא יערימו כדאמרינן גבי שבועת הדיינין משו' קניא דרבא עיין בהרא"ש ונראה דפחות מג' לא מיקרי רבים כדאמרינן הכא ע"כ. ואני כתבתי

לעיל בסי' ל"ה דילפינן מהאי קרא דנדר על דעת שנים אין לו התרה כי אם ברצון אותם שנים אבל ג' אין לו התרה כלל אפי' ברצונם:

סימן ע

פסק ר' אליעזר סבר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין. מכאן הוכיח רשב"ם דאין לעשות שליח לישאל על נדרו דאל"כ מ"ט דר' אליעזר דנעשה שליח לב"ד ולא תתבזה וקשה מפ"ק דנדרים רבינא הוי לה נדרא כו' אי מיכנפי כו' משמע דעושין שליח ונראה לר"י דגרסינן נידוי פי' שנידוהו בחלום ואמרין התם דצריך עשרה בני אדם להתיר ותדע דלשון כינופיא לא שייך בשלשה ולא נראה לר"ת דלא הל"ל נידוי אלא נידוי או שמתא. להכי נראה כגרסת הסתרים. והא דקאמר רשב"ם אמאי אינו עושה שליח בב"ד ולא תתבזה לא קשה דאפילו ע"י שליח אין רוצה שתתבזה אשתו בב"ד כדמוכח פרק אלמנה ניזונית אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכר' שלא בב"ד ומפרש טעמא בגמ' לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד אע"ג דיכולה למנות שליח אינו רוצה שתתבזה ולישנא דכנופיא אשכחן שפיר כה"ג בפרק זה בורר האי אודיתא זמנין כותבין וזימנין אין כותבין. כנופיא ויתבי כותבין ע"כ. וכן פסק הרמב"ם והרא"ש הביאו בפ"ק דנזכר דאפילו שליח לא בעי רק שידע החכם שהנודר מתחרט יכול להתיר לו אפילו בלא דעת הנודר דהתרת החכם הויא כהפרת הבעל וכתב עוד וכן הורה רבינו שמעון ז"ל דאם שלח אדם חרטת נדרו בכתב לחכם דמתיר שלא בפניו והביא ראי' מההיא דהפרת בעל בפרק שני דקדושין ע"כ דבריו של הרא"ש ומשמע מדבריו דלאו דוקא דבעי כתב ה"ה בשליח שלא בכתב ואפשר רבותא קאמר דאפילו בלא שליח יש צד שיוכל להתיר לו נדרו וכגון בכתב ולאפוקי מדברי הריב"ש שכתב וז"ל במה שכתב רבינו שמעון ששלח אדם חרטתו בכתב ידו לב"ד והם מתירים לו וכן הסכים הרשב"א נוכל לומר דאף אם נאמר ע"י שליח לא בכתב ידו משום דכתב ידו הוא עדיף מע"י שליח כו' וכן יראה מדברי הרשב"א גופא שכתב בתשובה וז"ל מסתברא לן שמתירין ע"י שליח כי מה שהתירו בפ"ק דנדרים ע"י בעל לרבותא נקטוה לומר לך שאפילו ע"י הבעל שיש לחוש שמא יוסיף מדעתו מפני שהיא אשתו ומ"ה אסור כדכנפינהו איהו ואפילו הכי אי מכנפי שרי וכ"ש דאינש דעלמא ולא עוד אלא אפילו כנפינהו איהו שרי דודאי לא יוסיף דבר מדעתו. ע"כ. אלמא שאף הר"שבא שהסכים לדברי הר"ש ס"ל דמתירין ע"י שליח בלא כתב דאי אייריי בכתב פשיטא דליכא למיחש להוספה. ונראה מאחר שר"ת והרשב"א ור"ש והרא"ש כולן פסקו להתיר ע"י שליח או בכתב עבדינן כוותייהו:

סימן עא

מתני' המוציא את אשתו משום איילונית ר' יהוד' אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה אמר ר' יהודה אמור לה שתיקותיך יפה מדבורך שיאמר אילו ידעתי בסופי ליתן לך כתובה לא גרשתיך. ופריך בגמרא למימרא דר' יודא חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמעינן להו דתנן המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר ר' יודא אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא ר' יודא לא חייש לקלקולא. אמר אביי ר' יודא בההיא סבר לה כר"מ וסבר לה כר' אליעזר בצריך ס"ל כר' אליעזר דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הלכך לא מצי למימר אילו הייתי יודע כו' ובשאינו צריך ס"ל כר' מאיר דאמר אין הבעל טועה בנדר שבידו להפר ואינו יכול לומר לאחר זמן אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא גרשתיך. אמר רבא דר' יהודא אדר' יהודא קשיא דרבנן אדרבנן ל"ק ומשנינן דרבנן אדרבנן לא קשיא מאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול והב"ע בדלא כפלי' לתנאי פי' רש"י שלא אמר בשעת גירושין אלא הוי יודעת שמשום איילונית אני מוציאך ולא אמר לה ואם אי אתה איילונית לא יהא גט דהשתא הוי גט אפילו אינה איילונית ולא מצי לקלקלה. ותימא לפירושו שפי' דבעינן תנאי כפול ממש א"כ מה מועיל מה שלא יחזיר מ"מ איכא קלקולא באמת ואף שלא יוציא לעז. ע"כ נראה כפי' התו' דהאי כפלי' לתנאי' לא תנאי גמור הוא אלא כפלי' למילתא שלא אמר אלא משום איילונית אני מוציאך ולא כפל למלתי' לומר אם לא היה זה הדבר כך לא הייתי מוציאך וא"כ מאחר דלית לי' לר"מ מכלל הן אתה שומע לאו אפילו לעז ליכא והכא דחייש ר"מ ללעז היינו שכפל דבריו שאמר משום ש"ר אני מוציאך או משום הנדר ואם לא היה זה הדבר כך לא הייתי מוציאך חיישינן ללעז וכאשר פי' בחידושי רשב"א בשם התו' כן יראה מלשון הרא"ש שכתב וז"ל הא דאארי רבנן יחזיר מוקי לה רבא בדלא כפלי' לתנאי' הילכך אפילו לעז ליכא ורישא בדכפלי' לתנאי' ע"כ. ומדקאמר משום לעז משמע בהדיא דתפס פי' התו' דאיכא קלקול גמור אפי' לא התנה לומר ע"ט כו' אלא דכפל למילתיה שאמר משום ש"ר אני מוציאך ואם לא היה דבר לא הייתי מוציאך וכ"כ הטור להדיא וז"ל המוציא אשתו משום ש"ר שיצא עליה או מפני שהיא איילונית או שהיא נדרנית לא יחזיר ודווקא שאמר לה משום ש"ר או משום איילונית או משום נדרנית אני מוציאך וכפל דבריו לומר אלמלא הש"ר או איילונית או הנדר לא הייתי מוציאך ואז יאמרו לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום ש"ר או משום איילונית ונדר לא יחזיר. אבל לא כפל דבריו יכול להחזירה והרמ"ה ז"ל כתב שאם אמר לה משום ש"ר ואיילונית ונדר

אני מוציאך אע"פי שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה וא"א ז"ל כתב כסברא הראשונה ע"כ. ותמה עליו הקאר"ו וז"ל וכך נראה מדברי הרמב"ם בפ"י מהלכות גירושין שסתם וכתב דמוציא את אשתו משום ש"ר ומשום נדר ומשום איילוני' לא יחזיר ולא חילק בין כפלי' לתנאי' ללא כפלי'. ויש לתמוה עליה' כיון דלשנויי רומיא דמתני' דרבנן אדרבנן אוקמה רב' למתני' דאיילוני' בדלא כפלי' משמע בהדי' היכא דלא כפליה יחזיר כתב עוד וליישב זה יש לדקד' אביי אמאי לא הוה קשי' לי' דרבנן אדרבנן כי היכי דקשי' לי' ד' יודא אדר' יודא כו' ומתוך כך משמע דלא קשי' לן אלא דר' יודא אדר' יודא אבל לא דרבנן אדרבנן משו' דעל מתני' דמוציא אשתו משום ש"ר אתמר והוא שאמר לה משום ש"ר ומשום נדר אני מוציאך משמע דאי לא אמר לה הכי אע"ג דידעינן בודאי דלא מגרש אלא משום ש"ר ומשום נדר יחזיר. והשתא אתיא שפיר מתני' דאיילונית דאמור בה יחזיר דההיא בדלא אמר לה משום איילונית אני מגרשך היא ומ"ה אמור רבנן יחזיר אבל דר' יודא אדר' יודא קשיא דהשתא מתני' דש"ר ונדר דעסקינן שאמר לה משום ש"ר ונדר אני מוציאך אמר רב יודא דנדר שלא ידעו בו רבים יחזיר ולא חייש לקלקולא גבי משום איילונית דבלא אמר לה כלום עסקינן חייש ר' יודא לקלקולא כו' עד דמתרץ שמואל איפוך ואביי דר' יודא אדר' יודא ורבא אתא לאיפלוגי עלי' דשמואל ועליה דאביי ואמר בדלא איפוך נמי מיתרצן שפיר אפילו את"ל דתרוייהו שאמר או תרווייהו בדלא אמר ומאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול וכאן בכפליה וכאן בדלא כפליה כו' והשתא שפיר עבדו הני רבוואתא דלא כתבו הב"ע בדלא כפליה לתנאי' דההיא תירוצא לחורפא בעלמא איתמר אבל לקושטא דמילתא תרווייהו בדלא כפלי' לתנאי' וכאן באמר וכאן בדלא אמר והאריך וקצרתי כי רוב דבריו לא שלו הם כי אסורים לשמוע וכבר תמה עליו אחד מן החכמים בדורנו לומר שיבושי' כאילו לומר שרבא לחורפא בעלמא אתא לשנויי בכה"ג א"כ איך אמר לאביי וכי דר' יודא אדרב יודא קשה רבנן אדרבנן ל"ק מאחר דרבנן שפיר מיתרצא לפי דבריו דאיירי מתני' בדלא אמר כלל משום איילונית אני מוציאך אלא בודאי קים ליה לרבא דא"א לתרוצי בכה"ג דבדלא אמר כלל א"א שהיה אומר ר' יהודא לא יחזיר דהא ליכא אפילו לעז בעלמא ע"כ הוצרך לשנויי דאמר כדאמר ולא כפלי' למילת' כדפי' וא"כ הלכה כרבא לגבי אביי. וקושיות דהבל שבנה עלי' יסודו איך לא השגיח אביי בקושי' דרבנן אדרבנן אפשר דלא חש לה כי אין אנו מוכרחים לומר כל כך שחכמים דמתני' היו דרבנן דמתני' דהיינו ת"ק דאפשר ת"ק לחוד וחכמי' לחוד מ"ה לא הוצרך ליה לשנוי אלא דר' יהודא אדר' יהודא קשי' אלא שרבא חש לה וס"ל דס"ס כל ת"ק בסתמא חשבינן ליה רבנן והוי כחכמים ומ"ה צריך לאוקמ' דאיירי בדכפלי' לתנאי'

ולא סגי באמר לה לחוד א"נ אפשר דס"ל לאביי דטעמא דמתני' משום שלא יהיו פרוצים כו' כאידך לישנא דרב יוסף ולא ס"ל כלל טעמא דקלקולא גבי ש"ר כדפי' לעיל ומ"ה ל"ק דרבנן אדרבנן כי אם ר' יהודא אדר' יהודא אלא בע"כ צ"ל שדעת הרמב"ם והרמ"ה דהלכה כר"י דס"ל דבאמר לחוד לא יחזיר אפילו לא כפלי' למילתא ולא קשה הילכתא אהילכתא דאנו ק"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול היינו בעלמא אבל הכא דטעמא משום לעז בעלמא אפילו באמר לחוד משום ש"ר או משום נדר או משום איילונית אני מוציאך איכא לעז ולא מוקי לה כר"מ אלא משום דאי הוה ס"ל לרבנן דלא בעי תנאי כפול בשום מקום א"כ בכאן דאיכא משום לעז לחוד לא היה עולה על דעתם דבעי הכא כפלי' למילתיה אבל לפי האמת הילכתא כר' יהודא דלא בעי הכא שום כפילא למילתי' אפילו הוה ס"ל בדוכתא אחריתי דבעי תנאי כפול וכ"כ המ"מ להדיא דהרמב"ם ס"ל דהלכה כר' יהודא מדקאמרי מאן חכמים ר"מ כלומר ר"מ ור' יהודא הלכה כר' יהודא והשיב עליו הקאר"ו וז"ל ויש לתמוה עליו במה שכתב שהרמב"ם פסק כר' יהודא משום דאמרי' מאן חכמים ר"מ דהא כיון דשנה רבי לדר"מ וו בלשון חכמים משמע דסבר דהלכתא כוותיה בהא ועוד דאמרי' מאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול וכיון שהרמב"ם סובר דהלכתא כר"מ דאמר בעינן תנאי כפול כמו שכתב המגיד בעצמו לדעת הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות ה"ל לפסוק כחכמים במוציא משום ש"ר ונדר בין משום איילונית דבכולהו אי כפלי' לתנאי' לא יחזיר וא' לא כפלי' יחזיר ועוד דאם איתא דכר' יודא ס"ל ה"ל למפסק נמי במוציא משום ש"ר ונדר כרבי יהודא דאמר כל נדר שלא ידעו בו רבים יחזיר. ועוד דהרי"ף משמע שפוסק כחכמים שהרי כתב המשנה כצורתה סתם ואין לומר דהרמב"ם פליג עלי' דרי"ף כל היכא דאפשר הילכך כמו שפירשתי עיקר ע"כ. ואני אומ' אינו עיק' אלא דבריו עיק' תמו' וע"ק על המחפש שחפש ולא מצא הלא כתב הרמב"ם להדיא בפי' המשניות שפסק הלכה כר' יהודא וקושיו הנ"ל שהקשה אמאי לא פסק לעיל הלכה כר' יהודא נ"ל משום שדבריו בטלים לגבי ת"ק ועוד א"א לפסוק כר' יודא מאחר דאנו ק"ל דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה כדפי' לעיל ומהשתא נמצאו דברי הרמב"ם והרמ"ה ישרים ועיקר וכן פסק הרז"ה דהיה בעל המאור ואף דברי הרי"ף כך נוטין שהביא אלו המשניות כצורתם ולא כתב בפירוש המשנה של המוציא ש"ר דאיירי בדכפלי' כו' אלא מביא לישנא קמא דר' יוסף דמפרש דאיירי באומר לה משום ש"ר אני מוציאך לחוד ואי הוה ס"ל הלכה כחכמים כדעת הרא"ש בע"כ ה"ל לפרושי דאיירי בדכפלי' כו' וא"א לפרש כמו שפירש הקאר"ו דמתני' דש"ר איירי באמר לה ומתני' דאיילונית בלא אמר לה כאשר כבר כתבתי טעות דחזינן מדרבא דבלא אמר לה כו' לא הוי פליג ר' יהודא אלא

ס"ל להרי"ף מאחר דחזינן מדבריו דבאמר לה סגי ולא צריך לכפולי כו' א"כ ממילא חזינן דהלכה כר"י ולא כחכמים דסתמא דמתני' נמי ס"ל דבכל ענין אפילו בלא כפלי' למלתי', והרמב"ם כתב וז"ל וכן המוציא את אשתו משום איילונית או משום שרואה דם בכל עת תשמיש ה"ז לא יחזיר לעולם שמא תנשא האיילונית ויהיו לה בנים ותתרפא הנדה ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשך ונמצא הגט בטל והבנים ממזרים עכ"ל וכתב עליו המ"מ וז"ל וק"ק למה לא ביאר רבינו דוקא בשאמר לה דמ"ה מוציאה דהא וודאי באיילונית ליכא משום פריצותא אלא משום קלקולא אי אמר לה אין ואי לא לא ואפשר דבאיילונית כיון שהוא מום גדול סתמא כפירושו ואע"פ שלא אמר לה יכול לקלקלה ולהוציא לעז עליה ולפיכך לא יחזיר וזהו שבגמ' לא הזכירו והוא שאמ' לה גבי איילונית כו' ודבריו לא נחים לי בזה דא"כ מאי פריך, דרבנן אדרבנן נימא דהכא איירי בדלא אמר לה משום איילונית אני מוציאך וטעמא דרב יהודא דלא יחזיר משום דסתמא כפירושו. ורבנן ס"ל דלא אמרינן סתמא כפירושו ותו לא נצטרך לאוקמה חכמים כר' מאיר ודלא כהילכתא. אלא בוודאי לא מחלקינן בינייהו ודין אחד למוציא משום ש"ר ולמוציא משום איילונית וכולהו איירי בדאמר ורישא איירי בדכפלי' והכא בדלא כפלי' ואין להקשות אמאי לא פליגי מיניה וביה במוציא משום ש"ר אי כפלי' למילתא. אפשר לומר דבהכי הוה פליגי כבר בעניין האיילונית וגם משום דבעי למתני עליה שתיקותך יפה מדבורך וא"כ בע"כ צ"ל מה שכ' הרמב"ם דין האיילונית בסתם אפילו לא אמר לה סמך אדלעיל גבי מוציא ש"ר ונדר שפי' להדיא באמר לה ומ"ה כתב וכן המוציא את אשתו משום איילונית כו' כלומר דאיירי כגוונא דלעיל וכן עיקר:

סימן עב

מתניתין המוכר את עצמו ובניו לגוים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מית' אביהם כדי שלא יטמעו בין הגוים ולאו דוקא עצמו ובניו אלא אפילו בלא בניו ובניו לרבותא קאמר דאפ"ה, אין פודין אותן כי אם לאחר מיתת אביהם ולאו דוקא מוכר אלא אף לנושה מהם מסיק לקמן בסוגיא אמר רב אסי והוא שמכר ושנה ושלש פי' פעם ראשונה פודין אותן וכן בפעם שנית אבל בפעם שלישית לא. הנהו בני מיכסי פי' שם מקום דיזפי זוזי מגוים ולא ה"ל למיפרעינהו ואתו וקא גרבי להו פי' רש"י היו שבים לעבדים ע"כ פי' לפירושו וכ"ש אם היו שבים אותם בתפיסה חמורה אתו לקמי' דרב הונא אמר להו מאי איעבד דתנן המוכר עצמו כו' א"ל ר' אבא למדתנו רבינו והוא שמכר ושנה ושלש. א"ל הני מרגל רגילי דעבדי הכי. אין הפי' שגם הם היו עושין כך ג' פעמים א"כ ה"ל למימר הני הכי נמי שנה ושלש אלא ה"ק מרגל רגילי לעשות אנשים כך ופדינו

אותם פעמים ושלש. אפילו אותם עכשיו לא היה להם אלא פעם ראשונה מ"מ אין פודין שהרי מוחזקים בני העיר לעשות בענין זו ומפילים לעצמן על הקהל כדי שיפדו אותן. תו מסיק ההוא גברא דזבין נפשי' ללודאי פי' אומה שאוכלין בני אדם אתא לקמי' דר' אמי א"ל פרקי. א"ל תנן המוכר את עצמו ואת בניו לגוים אין פודין אותן אבל פודין את הבנים משום קלקולא וכ"ש הכא דאיכא קטלא אמרו ליה רבנן לר' אמי האי ישראל משומד הוא דקא חזו לי' דקאכיל נבילות וטריפית. אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל. אמרו ליה והא זימנין דאיכא היתרא ואיסורא קמיה ושביק התירא ואכיל איסורא. א"ל זיל לא קא שבקו לי דאפרקינך ומתוך עובדא זו משמע דמשומד לתיאבון פודין אותו ודוקא משומד לעבירות אבל מי שיצא מן הכלל ונכנס לדתם פשיטא שאין חילוק בין להכעיס בין בשגגת אמונת בין למלאות תאותו דס"ס משומד לע"ז מיקרי, שהרי קבל עליו ע"ז והוא בכלל מורידין ולא מעלין. ועוד שמעינן היכא דהוא משומד להכעיס אפילו בעבירה אחת אין פודין אותו וכ"כ הטור. עוד שמעינן מהאי סוגיא היכא שהיא סכנת נפש פודין אותו אפילו כמה פעמים וכן איתא להדיא בטור ונראה בעיני כשם שסכנת נפש ביטל הא דאין פודין כששנה ושלש ה"ה נמי ביטל הא דאין פודין השבויים יותר מכדי דמיהן וכן המנהג. ומ"מ מי שגונב מן הגוים שדינו בתלי' אין צריכין כלל לפדותו כי הוא מתחייב בנפשו ולא דמי להאי דזבין עצמו ללודאי כו' דמשמע אי לאו דהי' משומד היו פודין אותו. אין הפי' שמכר עצמו לקטלה אלא מכר עצמו לשעבוד ולא ידע מזה עד אחר המכירה דאל"כ כל א' היה מוכר עצמו ללודאי והיו מצווים לפדותו וק"ל כשם שמצוה לפדות עבדים משוחררים כך מצוה לפדות את העבדים וכן איתא לעיל בסוגיא דמתני' דעבד שנשבה ופדאוהו כו' מצאתי בתשובה ראובן ושמעון נתפסו בידי גוים ושלחו לוי אל קהלם לבקש מהם עזר לצורך פדיונם ואמרו אל לוי לתת להם לעזר ג' זקוקים ולוי הי' חפץ יותר ולא רצו אמר לוי ברצון הב"ד להם שאינם רוצים לתת יותר וכן עשו והגיד להם מה שעלה בידם ועל זה סמכו ראובן ושמעון ונדרו לגוים הכסף וכשתבעו הקהל אמרו מאחר שלוי לא חזר אצלינו לומר שרצית' לקבל לא ניתן להם כלום. נראה דתשו' הקהל נשאר' מעל דהוי אמירתם לגבוה כמסירת' להדיו' ולא מצי הדר בי' ואפי' גמר בלבו ליתן צדקה ולא הוציא בשפתיו חייב ע"כ תשו' מהר"ר מנחם מץ ס"ט:

סימן עג

מתני' המוכר את שדהו לנכרי הלוקח ממנו מביא בכורים מפני תיקון העולם. כך הגרסא הנכונה מגרסת ר"ח כאשר כתבו התוס' ולא גרסינן לוקח ומביא שמשמע המוכר צריך ליקח ולהביא משום קנס כמו שפי' רש"י וכן דעת הרמב"ם כגרסת ר"ח וכן משמע

בסוגיא דפריך ארבה דסבר אין קנין מהא מתני' דקתני מפני תיקון העולם הא מדאורייתא לא. ולפי פירושו דילמא תיקון העולם קאי אהא דחייבוהו ליקח ואף שרש"י נדחק לפרש מ"מ דוחק הוא דפשטא דסוגיא לא משמע הכי. ומסיק בסוגי' אמר רבה אעפ"י שאין קנין לגוי בא"י להפקיע מידי מעשר שנא' כי לי כל הארץ לי קדושת אבל יש קנין לגוי בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערו' שנא' השמי' שמי' לה' והארץ נתן לבני אדם. ור"א א' אעפ"י שיש קנין לגוי בא"י להפקיע מיד מעש' שנא' דגנך ולא דגן גוי ומ"ס דיגונך ולא דיגון גוי והנה פסקו הרמב"ם והסמ"ג דהלכ' דאין קנין לגוי בא"י להפקיע מתרומו' ומעשרו' וממילא צרי' הישראל שלקחה ממנו להפריש דאורייתא תרומה ומעשרות וכן ביכורים. ומתני' דקתני מפני תיקון העולם מפרש תלמודא דשתי תקנות הוו מעיקרא הוו מייתי מדאורייתא כיון דחזו דקא מיקר ומזבני דסברי בקדושתייהו קיימי תקינו להו דלא ליתו כיון דחזו דמאן דלא סגי ליה מזבן וקא משתקען ביד גוים הדר תקינו להו דליתו. ופי' הרמב"ם במשנה וז"ל העיקר אצלינו אין קנין לגוי בארץ להפקיע מן המעשרות לפיכך לקח מן הגוי יביא מן התורה וכשראו החכמים שהיו מתייקרין בלקיחתן מן הגוים התקינו שהלוקח מן הגוים לא יביא ביכורים כדי שיתבאר לו שירד' מקדושתה ולא יתאוו לקנות מהם וכשראו ג"כ שזה גורם שתשאר ביד גוי ותשתקע בידם התקינו שהלוקח מהם יביא כדי שידע שאין קנין לגוי בא"י קנין גמור ולכך ישתדל בפדיית זה הקרקע מידו ולפי שהוא עומד בקדושתה ובמתנות ידועות. ע"כ. וקצת תימה על מה סמכו המחברים לפסוק כרבה נגד ר' אלעזר דהוה קשיש מיניה ובפרט מה שכתבו התו' דמתני פ"ק אין שוכרין להם בתים ואצ"ל שדות כו' שהוא דברי ר"מ ס"ל שיש קנין לגוי' ולא מצינו שחולק ר' יוסי עליו בזה אבל נראה בעיני מאחר שמצינו בפ"ק דבכורות אמר ר' יוחנן פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בא"י אם נגמרה מלאכתן ביד גוי ומרחן הגוי פטורים מכולם שנא' דגנך ולא דיגון גוי משמע דוקא מירחן אבל אם גדלו ברשותו ולא מרחן חייב ש"מ דאין קנין לגוי בא"י להפקיע וא"כ בודאי הלכה כר' יוחנן לגבי ר' אלעזר שהי' תלמידו ולא דרשינן דגנך ולא דגן גוי אלא למעוטי דיגון של גוי והנה דעת הרמב"ם שאפילו תבואה של ישראל שמירת הגוי פטור תמה אני עליו דבקרא לא קא ממעט אלא בתבואה של גוי ועיין בשמעתא דבריר' בפרק שור שנגח הא דממעטינן דיגון גוי שפטור נראה דאפ"ה חייב מדרבנן כמו למ"ד שיש קנין לגוי למפקיע מ"מ חייב מדרבנן כמו שכתב הטור להדיא. אכן בזמן הזה כתב הסמ"ג אהא דמירחן גוי פטור וכתב רבינו שמשון דשמא אפילו מדרבנן פטורין בתבואה דגוי בזמן הזה הואיל ואף בתרומת ישראל אין שם חיוב מן התורה, לרבנן דר' יוסי והא דגזרינן משום בעלי כיסין

בגוי שלקח מישראל וכ"כ מורי רבינו יהוד' וכן הלכה ע"כ, גוי וישראל שלקחו שדה בשותפות כתבתי בפרק ראשית הגז סי' ג':

סימן עד

איתמר המוכר שדהו לפירות ר' יוחנן אמר מביא וקורא, ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא ר' יוחנן אמר מביא וקורא קנין פירות כקנין הגוף דמי ויכול לומר מראשית פרי האדמה אשר נתת לי. ר"ל אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ופליגי נמי המוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג. ר' יוחנן אמר מביא וקורא דקנין פירות כקנין הגוף דמי ר"ל אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. וצריכא דאי איתמר בההיא בההיא קאמר ר"ל דכי קא נחית אדעתא דפירות קא נחית. אבל בהך אדעתא דגופי' קא נחית אימר מודי לרבי יוחנן. ואי איתמר בהא בהא קאמר ר' יוחנן אבל בהך אימר מודי לי' לר"ל צריכא והלכה כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי בכל ענין והארכתי בשמעתי' גם שם כתבתי דק"ל כר"י האחין שחלקו לקוחות הן והא דבכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת ביובל עיין בפרק איזהו נשך סימן קל"ח ע"כ. מסקינן בסוגיא אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא בדליכא פירא בארעא אבל איכא פירא בארעא מיגו דמשתעי דינא אפירא משתעי אקרנא וכתב הר"ן וז"ל וכיון דטעמא משום מיגו ה"ל כההיא דאמרינן בפרק מי שהיה נשוי הני תרי שותפי ותרי אחי דאית להו דינא בהדי חד לא מצי למימר ליה אידך לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותא קא עביד ולא מצי למימר אידך אי הואי אנא התם הוה טענינא טפי. ולא אמרן דמצי למימר הרי אלא דלא הוי במתא אבל הוה במתא איבעי ליה למיתי. ואף כאן אי ליכא היא במתא או איתא ומיחתה בזה שלא ידון מחמתה. מצית למימר אי הואי אנא התם הוה טענינא טפי ומבטלת הדין לגבי קרקע ואף כשתתחייב על פי שנים עדים משום דהוה ליה כקבלת עדים שלא בפני בע"ד. ואף לגבי פירות יכולה לבטל אם נתחייב מחמת הודאת פיו וזה כלל גדול שבדין זה איכא פירא ואיתא במתא מהני כשתופסה בעדים ולא הוי כשלא בפני ב"ד דכיון דאיתא פירא בארעא חשוב כשותף. אבל ליכא במתא לא זהו דין הקרקע ולגבי פירות מהני בעדים ולא בהודאת פיו דליכא למימר שתועיל הודאתו למחצית הפירות כמו בשותף שמועיל הודאתו בחלקו שהרי אינו יכול למכור בהם כלום משום רווח ביתא והכל משועבד לשניהם. עוד כתב רבינו ז"ל אף בנכסי צאן ברזל אם איבד הדיין שלא ע"פ עדים אלא בהודאתו. יכולה היא לבטל הדין דכיון שיכול לומר כלי אני נוטלת הרי הן כשלה. אבל דנו הדין ע"פ עדים ודאי מהני אפילו ליתא במתא דאינה כשותף בנכסי צאן ברזל. עכ"ל. וזהו לשון הטור שאלה

לא"א הרא"ש ששאלת ראובן שהכניסה לו אשתו שטר שיש לה על לוי והוציאו לגבותו והגבו לו ב"ד קרקע של לוי שאינה עושה פירות ורצה ראובן לבטל השומא ששמו לו קרקע של לוי בטענה שהשטר אינו שלו אלא של אשתו והיא לא הרשתו ורצה לבטל השומא כי אין הקרקע ששמו לו עושה פירות תשובה נראה לי שאין בדבריו כלום כי אם הכניסתו בנכסי צאן ברזל הרי הוא ברשותו ואין צריך הרשאה. ואם בנכסי מלוג הרי מעות הכתובים בשטר כשיוציאם מלוי יקח בהן קרקעות והוא אוכל פירות א"כ היה להן זכות בהן ומיגו דטעין בשביל חלקו טען על הכל ואם שמו לו קרקע שאינו עושה פירות אין בכך כלום כי יכול למוכרה וליקח דבר שעושה פירות. ועוד בתחילה היו עומדין המעות שבשטר ליהנות מפירותיהן. ע"כ:

אבל רב האי כתב שאין יכול לדון בלא הרשאה אלא בשיש בקרקע עצמו פירות אבל אין בו פירות צריך הרשאה אע"ג דכל דבר ראוי לימכר וליקח בהן קרקע ולאכול פירות הכי מסתברא ע"כ. וכתב מהרא"י בת"ה אשת ראובן נפלו לה מעות מזומנים בירושה ושמעון מחזיק בה בא ראובן ותובע לשמעון לדון על דבר המעות שהן נכסי מלוג אשתו. השיב שמעון לאו בעל דברים דידי את עד שתביא הרשאה מאשתך והיא בכאן ואינה תובעת אותי וראובן השיב בעל דברי' דידי את מחמת זכותי שיש לי בפירות נכסי מלוג של אשתי שהדין עם ראובן משום דבנדון דידן כ"ע מודו דאין צריך הרשאה כיון דהמעות מזומנים הן. והגאונים דלעיל דכתבו דאיכא פירי באותו קרקע לא אתי לאפוקי אלא היכא דצריך למכור הנכסי מלוג וליקח במעות קרקע והוא אוכל פירות אבל מעות מזומנים חשיבי הן כמו קרקע שיש בה פירות משום דבכל שעה מצוי ליקח לו קרקע בהן שיאכל ממנה פירות והכי מחלקין התו' משאנץ פרק נגמר הדין כו' וכתב עוד ותו נראה דאפילו אם נפלה לה שאר דברים שצריכין למכור ליקח מהן קרקע שעושה פירות והאשה כאן בפנינו ואין רוצה לחלוק עם מחזיק באותן דברים ונכסים וגם אינה רוצה להרשות את בעלה לחלוק כה"ג יכול הבעל לדון בלא הרשאה דאין לך נחית אפירא גדול מזה שאם לא יוציא מיד המחזיק נמצא שחסר הוא את פירותיהן לעולם. ותלמודא דפסק דצריך הרשאה היכא דלא נחית לפירא רוצה לומר כדפי' רש"י התם דאין לדון עמו כלום בפירות שאין לו טענה עם האשה בפירות כלל עכ"ל. משמע שאין לו שום זכות בטענת הפירות כגון אם בלאו הכי הפירות מכורין למחזיק הקרקע מן המוריש הקרקע לאשה לג' או' ד' שנים או בכה"ג שאין לו עתה שום נפקותא אם זה מחזיק בפירות אלא רוצה לדון עמו בגוף הקרקע זה צריך הרשאה אבל היכא דמצי למיטען שום נפקותא דאית ליה בהדי דמחזיק לעולם לא צריך הרשאה והדין והסברא נותנת דאל"כ איכא

למיחש לעולם היכא דנפלו לה נכסים שצריכים לימכר וליקח בהן קרקע שיאכל הבעל פירות ובא אחד מקרובי' ויחזיק בהן ויעשה עמה קנוניא שלא תתן הרשאה לבעלה והיא ג"כ לא תתבענו ונמצא שישארו הנכסים בידו לעולם ומתבטל לו תקנת חכמים שתקנו לבעל פירות מן האשה ובכל מקום חיישינן לתיקון העולם ושלא לחשוב תרעומת ועולה לעקור תקנת חכמים:
פרק השולח וסליק חלק ראשון.

פרק ה

סימן א

הנזקין שמין להן בעידית וב"ח בבינונית וכתובות אשה בזיבורית ר' האיר אומר אף כתובות אשה בבינונית וק"ל הלכה כתנא קמא שהיא בזיבורית והאי שמין להם בעידית ק"ל כר' עקיבא דעידית של מזיק שיימינן ולא של ניזק כר"ע לגבי ר' ישמעאל ומסיק תניא אמר ר' שמעון בן אליעזר מפני מה אמרה התורה הניזקין שמין להם בעידית מפני הגזלנים וחמסנין כדי שיאמר אדם מפני מה אני גוזל וחומס ולמחר ב"ד יורדין לנכסי ונוטלין שדה שלי וסומכין על מה שכתוב בתורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם לפיכך אמרה התורה הניזקין שמין להם בעידית. ומפני מה אמרה התורה ב"ח בבינונית שלא יראה אדם דירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנו בחובי לפיכך אמרה התורה בעל חוב בבינונית. אלא מעתה יהא בזיבורית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין כתובות אשה בזבורית שיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להינשא כתב הר"ן וז"ל ויש כותבים דאף האידנא אינה ניגבית אלא מן הזיבורית דהא ק"ל בדאורייתא ב"ח בזיבורית אלא שלא תנעול דלת בפני לוין והכא ליכא נעילת דלת דרוצה האשה להינשא יותר משהאיש רוצה לישא. ויש דוחין זה דבודאי במה שהביאה אם תוציאנה בזיבורית ממנעי ולא מינסבי. ולזה הדעת נוטה. ע"כ. וכן נראה בעיני עיקר אף שדעת הראשונה היתה דעת הרשב"א דאף את"ל דאין הטעם שלי מספיק לומר ממנעי ולא נסבי מכל מקום דינה בבינונית משום דלא חלקו חכמים בין ב"ח לנדוניא וסתם כתובה אינו אלא מנה ומאתים אבל נכסי צאן ברזל דהיינו הנדוניא דהנעלת לי' כו' הוא כחוב וכמו שכתו' בפ' הכותב בסימן י"ו והאידנא שכותבים מכל נכסי ס"ס בכתובות לאו דינא בעידית עיין בפירוש הכתובה בפרק מציאת האשה:

סימן ב

מתנית' אין נפרעין אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן שטר חוב היוצא על היתומים אף על גב שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית. וכתב הרא"ש מדברי התוס' ואע"ג דק"ל שעבודא דאורייתא וכל תנאי שבממון קיים ואם כן למה הפקיעו חכמים זכות המלוה וי"ל דלא פלוג רבנן ביתמי והשוו דיניהם מכל מקום לגבות מהן מן הזיבורית ורבא פליג עליו וכתב הרא"ש מדברי הרי"ף וכיון דרב נחמן ומר זוטרא בריה ואביי קיימי בחדא שיטתא ה"ל רבא יחיד לגבייהו ועוד דפריך לרבא ואף על גב דשני כולהו לא סמכינן אשינוייא דחיק' וכתב עוד והוא מדברי רשב"א ועוד שנויי דשני דאבי' ר' חוזאה בר' ישמעאל לאו אליבא דהלכת' הוא דק"ל כרבינא דמוקי מתניתין כר' עקיבא. כתב עוד הרא"ש וז"ל וכתב הרמב"ן דנראים הדברי' כשכתוב לו סתם גבה מן העידית ומן הדין שיגבה בין ממנו בין מן היורשים אבל כיון שתקנו חכמים ליתומים מן הזיבורית אין עוקרין תקנת חכמים בסתם אלא א"כ פירש גבה מן העידית בין ממני בין מן היורשין וגמרינן להא מדקמ"ל כאבא שאול בן אמינא מרי' דאמר בין מנכסי בנו מנכסי אילין בין הוא בין יורשין אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא לפרוע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכשה"י תנן בין הוא בין יורשיו אין משביעין אות' כך פסק ר' אלפסי ז"ל בכתובות אבל ר"י ור"ח ז"ל פסקי הלכה כאבא שאול ואפי' פירש. ומיהו הכא מסתבר דהיכא דפירשו לא הפקיעו חכמים זכות המלוה. ורשב"א מה"ג כתב בשם רמ"ה ור' יונה דהכי מסתבר דלא הפקיעו חכמים זכות המלוה. ואני צריך לכל זה כי הכרעתי בפרק הכותב סימן ל"ח כדעת הסמ"ג. תו מסקינן בסוגיא והלכתא יתומים שאמרו גדולים ואצ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית וכתב הר"ר יונה ז"ל ה"מ לענין ב"ח דלא מסיק אדעת' דמיית ונפלו קמי' יתמי אבל לענין נזיקין דדינו מן התורה בעידית לקטנים עבדין תקנה ולא לגדולים וכתב עליו הרא"ש ודברים של טעם הם ע"כ אין שייך לומר כאן לא פלוג כמו שפירשו התוס' למ"ד שעבודא דאורייתא אם כן נזיקין שדינו בעידית איך הפקיעו חכמים גבי יתומים דינם לגבות מן הזיבורית ותירצו בחד שינויא משום לא פלוג היינו היכא דשייך בהו האי טעמא דתקנתא אבל האי טעמא דלא אסיק אדעתיה דמיית לא שייך אלא בב"ח ולא בנזיקין כלל אם כן פשיטא דלא עבד תקנתא אלא לקטנים ולא לגדולים וכן פסק הר"ן:

סימן ג

מתניתין אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין כתב הרי"ף והרא"ש אחריו הא דתנן אין נפרעין מנכסים משועבדים ל"ש מכר ול"ש מתנה דתניא

שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ושלש מאות לפלוני וארבע מאות לפלוני לא אמרינן כל הקודם בש"ח זוכה אלא יחלוקו הנכסים פי' הן רב הן מעט לתשעה חלקים ויטול בעל מאתים שני חלקים ובעל ג' מאות ג' חלקים ובעל ארבע מאות ארבע חלקים לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולם כפי חלוקה כן הוא הפירעון כדתנן גבי בכור יצא עליו שט"ח גובה מכולן כפי החלוקה בכור נותן פי שנים. אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני אומרי' כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו ש"ח גובה מן האחרון. אין לו גובה משלפניו. אין לו גובה משלפני פניו דאע"ג דלקמ' בינונית ולבתרא זיבורית. מזיבורית גבה ולא גבה מבינונית ש"מ דבמתנה נמי עביד רבנן תקנה וכן הלכתא ואע"ג דדחינן ואוקמינן בב"ח א"כ דה"ק אין נפסד אלא אחרון פירש הא דקתני גובה מן האחרון אין נפסד אלא האחרון קאמר שהרי כולן חוזרין עלי. א"נ דשווי כולהו להדדי. ההיא דחותא בעלמא היא ולא סמכינן עלה. וכתבו התו' ואיך דייק מהאי בריית' דאף במתנה עבוד רבנן תקנתא הלא יש לחלק בין מתנת ש"מ לשאר מתנות דלא מסיק אדעתי' כו' נ"ל לא מסתבר ליה לחלק. א"נ הכא במתנה במקצת הוי כמתנה של בריא ושינויא בתרא עיקר. וכן כתב הר"ן וז"ל וא"ת והיכא קרא למתנת ש"מ ממשועבדים דאם כן מלוה על פה בגו זימנא ומזון האשה והבנות לא יגבו מהן. וליתא מדאמרינן ביש נוחלין השתא ירושה דאורייתא אמרת אלמנה ניזונת מנכסיו מתנת ש"מ לא כ"ש. י"ל דהכא במתנת ש"מ במקצת ובקנין דהוי כמתנת בריא אבל מתנת ש"מ בכל. אי קמא בינונית ובתרא זיבורית מבינונית דקמא גבי, וכן דעת הרי"ף ז"ל והר"מ ז"ל בבבא בתרא ע"כ. כתב הרי"ף והרא"ש אחריו דאפסיקא בפרק מי שהיה נשוי דאי אשתדיף בני חורין דגבי ממשועבדים עיין שם:

סימן ד

פיסקא אין מוציאין לאכילת פירות וכו' מ"ט אמר עולא אמר ריש לקיש לפי שאין כתובי' פירוש הפירות הללו כשנכתוב שטר מכירת הקרקע הגזולה עדיין לא היו ולא כתוב בשטר אלא פלוני מכר קרקע פלוני לפלוני באחריות הלכך דמי הקרקע הוי כמלוה בשטר והמחזי' אחריות' עליו והפירות הוי כמלוה ע"פ ולא טרפי משעבדי ואף על גב דכתב ליה אנא איקום ואשפי זביניא אילין אינון ועמליהון ושבחיהון ופירי דידהון. אהני לחיובא באחריות. ולא גבי אלא מבני חרי אבל ממושעבדי לא דטעמא דמלוה בשטר חרפי משעבדי משום דאית ליה קלא ולהך כתיבה לית ליה קלא דבשלמא ע"ג קרקע פוק קלא פלוני מכר לפלוני וקבל עליו אחריות אבל על הפירות שאינן עדיין בשעת מכירה אין קול יוצא. א"ל ר' אבא לעולא והא מזון אשה והבנות דכמאן דכתיבה דמי'

וקתני אין מוציאין א"ל התם מעיקרא הכי איתקין שיהא חשובין ככתובים אצל בני חורין ולא יהא חשובין ככתובים אצל משועבדים לפי שאין אדם רוצה ליקח שדה מחבירו אם מזון אשתו ובניו חוזרין עליו עולמית וכן א"ר אסי א"ר יוחנן כו' ור' חנינא אמר לפי שאין קצובין. איבעי' להו לר' חנינא קצובים וכתובים בעי. או דילמא קצובים ואעפ"י שאינו כתובים גובים משועבדים במילי דקציבי. ודוקא במלוה ע"פ לא גבי ממשעבדי משום דמאן דיזיף בצנעא יזיף אבל שאר מילי הוי כמכר דאמרינן המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים דמאן דזבין בפרהסיא מזבין ולא כפי' בקונטרס שפירש דמלוה ע"פ מהא נמי גובה ממשעבדי. דהא תנן בפרק גט פשוט דגובה מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים מפני תיקון העולם לפי שאין כתובים אמר ר' יוסי וכי מה תיקון העולם יש בזה דאפילו הוי כתובים לא גבי ממשועבדים דאין תיקון עולם תלוי בזה אלא בקציבה והלכה כת"ק דהכל תלוי בכתובין ולא בקצובין. והרי"ף והרא"ש אחריו נמי לא הביאו אלא דברי ר"ל לחוד:

סימן ה

מתניתין המוצא מציאה לא ישבע שאין לו יותר מזה מפני תיקון העולם. אמר ר' יצחק ב' כיסין קשורין מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד ישבע. שני שוורין קשורין מצאת לי והלה אומר לא הי' אלא אחד אינו נשבע מאי טעמא שוורין מינתחי מהדדי. כיסין לא מינתחי מהדדי. והתו' פירשו דאפילו ר"י מודה כה"ג וגרסו גירסא אחרת דגבי כיסין דוקא כשאומר החזרתי לך אחד מהן חייב לשבע דאפילו אם היה טוען לא מצאתי אלא אחד היה חייב לישבע. וגרסו נמי תניא נמי הכי. ופריך ור"י לית ליה המוציא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם. ומשני. הוא דאמר כר' אליעזר בן יעקב דאמר פעמים אדם נשבע על טענת עצמו כיצד מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס הרי זה נשבע וזהו שנשבע על טענת עצמו. וחכמים אומרים אינו אלא כמשיב אבידה ופטור ומוקי בגמרא כשטוענו בנו ופי' ר"ח דלא קאי האי שינויא דאפי' ר"א אית לי' משיב אבידה ופטור ולא חלקו ר' אליעזר בן יעקב ורבנן אלא הא דר"א סבר בבנו אינו מעיז פי' משום הכי אינו כמשיב אבידה אם הודה לו חמשים זוז וצריך לישבע ורבנן סברי מעיז בבנו שפיר. והוא דהודה ולא העיז ש"מ דקושטא אמר. וכתב הרא"ש לפי דבריו נדחו דברי ר"י וכן ר' אלפסי לא הביא דברי ר' יצחק וכתב בשבועות דהלכ' כראב"י פי' אלמא דס"ל דראב"י לאו איירי בדר"י כלל. ונראה דמפרש אלא בדרבה קמיפלגי כמו שפירש דאיירי בטוענו גדול ולא דמי למוצא אבידה פי' לאפוקי לרש"י שמפרש דאיירי בטוענו קטן ואפ"ה בעי לר"א שבוע' דס"ס טוענו טענת ברי ולית ליה משיב אבידה אלא במשיב

בעצמו ואם כן הא דר"י אתי נמי שפיר אליבא דהלכתא שהרי טוענו ברי אבל ר"י מפרש דראב"י איירי בטוענו גדול ומ"ה מזקיקו לישבע לפי שאין אדם מעיז בבנו אבל הא דר"י חשיב ליה שפיר משיב אבידה ע"כ וכן עיקר דבכל ענין פטור אפילו טענו אתה מצאת לי כו' ובמתניתין דפטר' משמע מפני תיקון העול' דלא שביק לה ואזיל. וראיתי להעתיק מחדושי רשב"א שכתב דברים נכונים בפי' המשנה והסוגיא וז"ל שמועה זו רבו הפירושים ועיקרן של דברים הא דר' יצחק בשהלה טוען ברי דהא במתניתין לא פטר ליה אלא מפני תיקון העולם אלמא מדינא חיובא מחייב לישבע וכיון שכן א"א לפרש שזה מחזר אחר אבידתו ונותן סימנים והל' משיבו אני מצאתיה וכיס אחד או שור אחד היה כמו שפירשו במקצת המפרשים. שאם אתה אומר כן לא היה זה חייב מן הדין לישבע ולא היה ר' יצחק ג"כ מחייבו שבוע' מודה מקצת דאדרבא זה פטור לגמרי משו' מיגו דאי בעי שתיק ומיגו דאורייתא היא כדילפינן ליה מדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ותנן מודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך ולקחתיה ממנו נאמן וכ"ש זה שהוא משיב אבידה שהוא אומר שיש בידו אחד מהן וכן א"א לפרש כשזה טענו ברי גמור כלומ' אני ראיתיך מגביה שתיהן או מושך בשני שוורין דאם כן אפילו בשוורין נמי היה מחייבו ר' יצחק שבועה כבשני כיסין ועוד לא הוי שותי' לי בטענ' דכיסין דלא מנתחי ולא הוה נקיט לה נמי בכיסין קשורין אלא ברי גמור' היא וחייב עלי' ולא תקנו בזו והכי איתא בירושלמי כו' אלא הכי פירושו כגון שאומר לו עומד הייתי בראש גגי וראיתיך מושך שוורייים ושני שוורים קשורים היו כיון שמשך את האחד גם את השני משכת ורבותא גבי כיסין באומר ראיתיך מגביה אבל איני יודע כמה ומ"ה לגבי כיסין חשבינן לי' בטענת ברי לישבע עליה דכיון שהוא ברי באחד מהם גם בשני חושבין אנו אותו. בברי דכיסין לא מנתחי אבל שוורין כיון דמנתחי מהדדי אעפ"י שראה אותו מושך בשוורין כיון שלא ראה ב' ירור שמשך שניהן לא חשבינן ליה בברי הלכך בכיסין הי' לו לישבע אלא שמפני תיקון העולם פטרוה ור' יצחק לית ליה מתניתין וחייב בכיסין אבל בשוורין פטור משום דמנתחי ולא חשבינן ליה בברי מה דקי"ל במתניתין שבכל ענין אינו נשבע אם לא בברי גמור שאומר אני ראיתיך שהגבהת וכ"ש דבזה לא הוי בכלל משיב אביד' ופשיטא שנשבע אפילו לדעת המשנה וכאשר כתב הרשב"א וכן עיקר:

סימן ו

מתניתין יתומים שסמכו אצל בעל הבית פי' לעשות דבר על פיו ולא נתמנו להם אפוטרופסים לא מאביהם ולא מב"ד אפ"ה כאפוטרופוס הוא או שמינה להם אביהם אפוטרופסים חייבים לעשר פירותיהם מפרש בגמרא דוקא להאכילן ליתמי אבל להניח

התבואה באוצר עד שיגדלו לא דלמה להו כשיגדלו יעשרו הם. ת"ר האפוטרופסים תורמין ומעשרין להאכילן אבל לא להניח להן. ועושין טובה ומוכרין בהמה ועבדים ושפחות בתים שדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ועושין סוכה ולולב וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאתוי שופר ולוקחין להם ספר תורה תפילין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאתויי מגילה ואין פוסקין עליהן צדקה ואין מפדין עליהן שבויין וכל דבר שאין לו קצבה לאתויי תנחומי אבלים ולפעמי' פוסקים עליהם צדקה לעשות להם שם כדאיתא בב"ב פרק ב' ואין אפוטרופסים רשאין לדון ולחוב ע"מ לזכות בנכסי יתומים פירש אם דנו על מנת לזכות ונתחייבו אין נפסדין היתומי' בב"ד משמע מדבריו שאם זכו בב"ד קיים וכ"כ בטור וזה לשונו היה לאדם תביעה אצל היתומים אין לאפוטרופסים לטעון בשבילם לדון עמו שמא יתחייב אבל אם ירד עמו וטען בשבילם וזכה הדין קיים. ע"כ ודוקא אם זכה אבל אם הפסיד אינו קיים. ומה שכתב הרמב"ם וז"ל שמא לא יזכו ונמצא החוב קיים. כבר פירשו המ"מ דה"ק אינם רשאים להזקק לדין עם שום תובע דהיינו לחוב אעפ"י שהם באים ע"נ לזכות בדין ולטעון דברי זכות וה והטעם כתב רבינו שמא לא יזכה ונמצא החוב קיים כלומר שאין אנו אומרים שיהיו רשאין להזקק לדין עם שום תובע ואם זכו זכו ואם נתחייבו לא עשו כלום שאם כן לקת' מדת הדין בכך שיהא תובע זה' יכול להפסיד ולא להרויח ולפיכך אמרו שאינם רשאי' להזקק כלל עם תובע ובודאי כיון שאין רשאין לדון אם עברו ודנו ונתחייבו לא עשו כלום. ע"כ. והיכא שאפוטרופסים טוענין בעבורם נכסים אחרים שיכולי' לטעון בכה"ג בודאי אם הפסידו בטענות. הדין קיים. ובפרק שני דייני גזירות סי' י"ז כתבתי שאין האפוטרופסים רשאים לטעון שקר גמור והב"ד צריכין להרחיק יותר ובפרק הגוזל בתרא סי' ז' באיזה ענין מקבלין עדות על היתומים. והא שאין האפוטרופסין רשאים לדון היינו בנכסים שלהם או ב"ח שבא על אביהם ורצה לגבות מן היתומים אבל בענין משא ומתן של אפוטרופסי' או במה שלוו וקנו לצרכן פשיטא שנזקקין לדין והאפוטרופסים טוענין בעבורם. והא לך מה שכתב המרדכי בפרק המפקיד כתב ר"ת ששאלתם שיש שטוענין על האפוטרופוס שפשע שטען בב"ד מה שלא צוהו לטעון. אם מה שטוענין עליו הוא אם היית טוען כך משתבענא ושקילנא או משתבענא ולא משלימנא. והשתא לפי מה שטען עכשיו משתבע שכנגדם שבועה או שקיל בלא שבועה. כל כה"ג לאו פשיעה היא ואפילו דינא דגרמי לא הוה דמי יימר דמשתבעי. ולא איקרי פשיעה אלא א"כ שכדבריה' היו פטורים בלא שבועה. ולפי מה שטען האפוטרופוס שקיל האיך בלא שבועה ואין האפוטרופסים רשאים למכור שדות וליקח עבדים אבל מוכרים עבדים ולוקחים שדות, רשב"ג אומר

אף לא למכור עבדים וליקח שדות מאי טעמא דילמא לא משפיין פי' לא יהיו מקושטת אצלן שלא יצא עליו ערעור. ומדהביא הרי"ף והרא"ש בברייתא סתמא מסתמא הלכה כת"ק. והקאר"ו כתב ואיני יודע היכא פסק כת"ק. וחוץ לכבודו לא הרגיש בזה שכתבתי. אבל הרמב"ם פסק כרשב"ג ונראה בעיני שהרמב"ם לדע' הרי"ף כי ס"ל שדעתו היה בודאי לפסוק כרשב"ג מדפירש דבריו ואמר טעמא דלמא לא משפיין ש"מ שכך הלכה ולפ"ז אפשר שאף הרא"ש הי' כך בדעתו וראייתו נמי אפשר מדקיהב תלמודא טעמא לדברי רשב"ג ולא לת"ק משמע שכך הלכה וכן מסתבר כשם שאין מוכרין ברחוק כו' משו' דלמא משתרפין הכא נמי איכא למיחש דלמא לא משייפין. נחזור לברייתא ואין האפוטרופסים רשאין להוציא עבדים לחירות. אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין לחירות פי' רש"י אפילו אין היתומים נפסדים שהעבדים באים לפדות את עצמן בכסף שנותני' להם אחרי' על מנת שאין ליתומים רשות בהן אפ"ה אין רשאין שהרי אין גופן קנוי להם לשחררן אבל מוכרן אותן לאחרים לתקנות היתומים כגון להאכיל או ליקח בהן שדות ואותן אחרים שהיו רוצים לתת הכסף לעדות עצמן הם יקחו ואח"כ ישתחררו וכן פירש לעיל בפרק השולח גבי גזבורין. אבל תו' פירשו דהיינו טעמא דאסור דרך שחרור דסברי דקא מזלזל בנכסי יתומים והקדש אבל דרך מכירה ידעי כ"ע שמוכרין אותן בשויינהו ע"כ ר' מאיר אומר אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרה לו וצריך לחשוב עמהן באחרונה דברי ר' והלכה כת"ק דהלכה כר' מחבירו ולא מחביריו וכתב הטור בשם רמ"ה וכל זה מיירי בלא רשות ב"ד אבל ב"ד רשאין לעשות כל מה שיראה להם שהוא תועלת ליתומים ע"כ. כתב הרשב"א בתשובה שנשאל על אפוטרופוס שמכר קרקע יתומי' כדי ליפרע חובות אביהם לפי שנתפייס עם הבעל חוב בפחות מחובו וכשהגדילו היתומים באו להוציא מיד הלקוחות. והשיב דכל שיש ריווח ליתומים במכירת הקרקעות מוכרין והאריך בזה. נחזור לברייתא רשב"ג אומר אינו צריך. וכתב הרא"ש וז"ל לפי' רש"י נעשה חשבון עמו וגם ישבע ולא נהירא לי לאוקמי פלוגתא דר' ורשב"ג בפלוגתא דאבא שאול ורבנן אלא בחשבון לחוד הוא דפליגי דר' סבר כיון שצריך לעשות חשבון באחרונה נותן לבו לדקדק בענינים. ואפילו אין לו לישבע ורשב"ג סבר אינו צריך. כתב הרי"ף חזינן לגאון דקא פסיק הלכתא כרשב"ג ולא אמרינן הלכתא כר' מחבירו אלא לגבי חבירו אבל לא לגבי אביו ע"כ. וכתב הרמב"ם והטור הביאו וז"ל אע"פי שאין האפוטרופא צריך לעשות חשבון צריך לחשוב בינו לבין עצמו לדקדק וליזהר הרבה מאביהם של אלו היתומים שהוא רוכב ערבות שנאמר סולו לרוכב ערבות ביה שמו וכתיב אחריו אבי יתומי' ודיין אלמנות אלהי' במעון קדשו. ע"כ. וכתב הר"ן

וז"ל והרב בעל העיטור ז"ל כתב דדוקא באחרונ' אין מחשבין אבל בתחיל' צריכין בית דין לחשוב עמהן ולכתוב חשבין המטלטלים והקרקעות והחובות וכל מה שנתנו בידם דאף על גב דאמרינן דאין נשבעין ה"מ זו בטענת שמא אבל בטענת ברי כגון שאמר ליה יודע אני שלקחת משלי כך וכך משביעין. והלכך צריך שידעו מה שקבלו ומה שהחזירו. וכתב הראב"ד וז"ל דכותבים שני שטרות אחד לאפוטרופסים ואחד לקרובים של יתומים אות באות והוא נקרא שטר שומות ב"ד. עוד אמרינן בסיפא דברייתא דלעיל דאין עושין אפוטרופסים נשים ועבדים וקטנים ואם מינו אבי יתומים בחייו הרשות בידו וכתב הר"ן וז"ל פי' ולא חשבינן להו כאפוטרופוס דמפסיד דמסלקינן ליה וכתבו רבותינו ז"ל דהרשות בידם גרסינן וה"פ אם מינן אבי יתומים בחייו שהיה רגיל להפקיד להן הרשות ביד ב"ד למנותן עכשיו דאנן סהדי דניחא ליה לאב והכי גרסינן בתוספתא אין עושין אפוטרופסים נשים ועבדים וקטני' אם מינן אבי יתומי' בחייו הרשו' בידן שמעינן מסיפא דאף האפוטרופסי' שמינהו ב"ד אין לעשות כל הדברים הנזכרים למעלה שלא לעשותן דהא בסיפא קתני ואם מינן אבי יתומי' מכלל דעד השתא במינוס ב"ד איירי מכל מקום כשנטלו רשות מב"ד הכל מותר וה"ג בתוס' וכולן אם נטלו רשות מב"ד מותר שאין לך בדברים אלא במקומן ושעתן. ע"כ. ואף שרוב המחברים גרסינן הרשות בידו מכל מקום אין הכרע לגירס' ובפרט שהם דברים של טעם והתוספ' נמי מסייע ליה והטור מדברי הרמב"ם הוסיף נמי ולא עם הארץ שהם בחזקת חשודים על עבירות והוא ברייתא דסוף פרק אלו עוברין הביאה הרי"ף והרא"ש וכתב הרב המגיד משנה משמע מדברי הרי"ף שלא אמרו אלא בע"ה שאינו לא במקרא ולא במשנ' ולא בדרך ארץ זהו דעת רבינו ויש חולקי' דאף על גב דאיתי' בדרך ארץ ובמצות מכל מקום אין בור ירא חטא ומורה התירא לנפשיה דאגב טרחי' שקיל וזהו דעת רש"י ע"כ. וכן נראה בעיני שיש לחוש לפירוש רש"י כי עולבא דדייני למנות ע"ה להיות שליח ב"ד אביהן של יתומים. עוד מוכח בפ' המפקיד שאין ממנין קרוב הראוי לירש עם הקטן ואפילו הוא קרוב מאם משו' דאף מאם יש שום צד שיכול להחזיק בהן והיינו שאם הקטן הית' נשואה לאבי' דשמא יאמר אלו הנכסים היו של אם הקטן שהיתה אשת אבי והיא מתה בחיי אבי וירשה ואני ירשתי מאבי כו' וה"ה דמשכחת קרוב מחמת קרוב וכאשר כתבתי הכל באריכו' בפ' המפקיד גבי אין מורידין קרוב לנכסי שבוים וז"ל הרמב"ם והטור הביאו וז"ל בודקין אדם נאמן ואיש חיל ויודע להפו' בזכו' היתומי' וטוען טענותיהם ויש לו כח בעסקי העולם כדי לשמור נכסיהן להרויח בהן ומעמידין אותן על הקטנים בין שהו' רחוק או קרוב לקטן אלא שאם הוא קרוב לא ירד לקרקעות. ע"כ וכ"כ הרשב"א בתשובה וז"ל יכולים למנות

אפוטרופסים קרובים להם שלא נפסול לקרוב אלא לדון קרובו לזכותו או לחייבו אבל כשאין בו לא זכות ולא חובה לאפוטרופסים למה יפסול ב"ד את הקרוב. ע"כ. וכתב עוד שאין האם וקרובים ולא קרובים מצד האב יכולים לעכב ביד ב"ד למנות אפוטרופסים הניחא להם. ע"כ. ולענין מעות מזומנים אם ממנה עליהם אפוטרופסים כדעת הטור או אין ממנים עליהם אפוטרופסים אלא מניחם המעות ביד איש אמיד שיהי' בלתי ספק בטוח על ריווח כגון קרוב לשכר ורחוק להפסד בפרק איזהו נשך גבי זוזא דיתמי היכי עבדינן עד כאן:

סימן ז

מסקינן בסוגיא הנהו אפוטרופסים דהוו בשיבבותא דרבי יהושע בן לוי דהוי מזבין ארעתא וזבין תורא ולא אמרו ליה מידי ס"ל כר' יוסי דתניא א"ר יוסי מימי לא קראתי אשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדה ונראה דדוקא היכא שנשאר עוד ליתומי' קרקע אבל היכא דלא נשאר להו קרקע לא דבמה יעשה מלאכה בשורו אם לא בקרקע וזהו פשוט ושוב מצאתי ברמב"ם וטור. תו מסקינן הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא הוי להו תורתא שקלה וזבנתיה אתו קרובים לגבי רב נחמן אמרו ליה מה עבידתה דמזבנא אמר להו יתומים שסמכו אצל בעל הבית תנו והא אייקר ברשותיה דלוקח אייקר והא לא נקיטי יתומים דמי אמר להו אם כן היינו דרב חנילאי דאמר רב חנילאי בריה דרב אידי משמיה דשמואל נכסי יתומים הרי הן כהקדש ולא מיקני אלא בכספא וכתב הרמב"ן כיון דקתני במתנית' דבמוסומכי' אצל בעל הבית חייב לעשר ואמרינן נמי הכא דמזבין באפוטרופוס' נקטנן ביה כדברי הראב"ד ז"ל שאמר שאין משביעין וקל וחומ' הדבר השתא באפוטרופס שמינהו אבי יתומים דאיכא למימר אי לאו דאית ליה הנאה לגופיה מיניה לא הוי עביד. אמרת לא ישבע משום דלמא מימנע. כ"ש שסמכי מאליהן דאתי למנועי וקורא אני בזה משלם רעה תחת טובה. ע"כ וכתב עליו הרא"ש ולא נהירא האי פיסקא כלל דאיכא למיחש שאדם שאינו הגון שימשיך היתומים אליו ויכלה ממונם מאחר שאין לו לישבע. אבל יתומים קטנים שסמכו מי בקש מידו דשייך למימר דלמא מימנע בשביל השבועה אם אינו הגון ימנע וימנע ואם אדם הגון הוא ועוש' לש"ש בשביל שרואה שאין להם עוזר וסומך לא ימנע בשביל השבועה. ועוד במינהו אבי יתומים או ב"ד אמרינן מהנהו טעמא דדלמא מימנע דהוי כאילו פירשו שפטרו הממנים אותו מן השבועה משום דידע שאם יש לו לישבע לא ימצאו מי שישמע להם להיות אפוטרופוס. אבל יתומים קטנים מאן מחיל מאן שביק הלכך אין להקל מלהפקיע ממון היתומים בלא ראי' גמורה. ואע"ג דלענין תרומ' נותנים לו רשות לתרום

היינו משו' שלא יאכלו טבלים וכן למכור מנכסיהם כיון שממנ' אצלו א"א, בע"א כיון דמשתדל בנכסיהן צריך ליקח ולמכור לצרכיהם ומדנחלקו אבא שאול ורבנן במינהו אבי יתומים ובמינהו ב"ד ולא הזכירו יתומים שסמכו אצל בעל הבית השנוי' ברישא משמע דכולהו מודו דצריך שבועה כדין כל אפטרופוסים דנשבעין שלא בטענה. ע"כ. והוא מדעת הרמ"ה והנה דעת רשב"א והר"ן כדעת הרמב"ם שהסכים לדעת הראב"ד. והרמ"ה והרא"ש באו לחלוק על הראב"ד בסברא קלה ורעוע' דאיכא למיחש לאדם שאינו הגון כו' ועושין פשרה מעצמן דלא שייך לומר מימנע וכה"ג בודאי מימנע ומימנע וצורך גדול הוא ליתומים יותר מלמכור מנכסיהן שנתנו לו רשות וראייתו דלא קתני סמכו אצל בעל בית גבי שבועה דפליגי אבא שאול ורבנן. אדרבא אמינא דמ"ה לא תנא לשם לפי שכ"ע מודים שאין צריך לישבע דמימנע ולא עביד. כתב הריב"ש טליתא שסמך אצל אמו אם ראו ב"ד עוד להחמיר עליה שתתיישב לתת להם חשבון בפרט תמיד ביד קרובים אותם שיראו תמיד לתועלת הקטן וכן להשביע אותה אעפ"י שאינו מן הדין להשביע על החשבון או בשאר חזוקים וקיומים שיראה בעיני ב"ד שיהא לתועלת הקטן הנה מה טוב דבהא ליכא למיחש דלמא מימנע ולא עבוד כיון שהיא אמו ודעתה קרובה אצל בנה וגם שהיא חפצה בדבר. ע"כ. עוד כתב הרא"ש וז"ל כתב הרמ"ה זכרונו לברכה דיתומים שסמכו אצל בעל הבית מיירי כשהן בן ט' אבל פחות מבן ט' לא מהני סמיכתן וגם כתב שאין לבעל הבית כח למכור אלא מטלטלי כי היכא דקטן גופיה לא מצי לזבוני מקרקע ולא מסתבר לחלק מאחר שיש לו כח לתרום והוי כאפוטרופוס גמור להתעסק בכל תועלת היתומים. ע"כ ויפה הדבר. כתב הרא"ש דאין לחלק כלל בין מטלטלי למקרקעות ובין גדולים לקטנים קצת לקטנים גמורים וכן איתא להדיא בטור. ופי' יתומים שסמכו הוא כמו שכתב הטור וז"ל יתומים קטנים שסמכו אצל בעל הבית פירוש הן מעצמן נתחברו אליו ונשתדל בשלהן כו' ומכל מקום נראה שהגיע לכלל שש וחמש שיש להן דעת להתחבר אצלו אבל אם הם כולם פחותים מזה השיעור לא שייך לומר עליהם שסמכו אלא הוא סמכן אצלו ואם אינו ראוי נמי לכך הב"ד ממני' אחר במקומו והיכא שסמכו אצלו והוא הוציא עליהן מעות לפרנסתן ואפילו שלא בב"ד פשיטא שלא הפסיד מעותיו. עיין בפרק בתרא דכתובות סימן י"א:

סימן ח

מסקינן בסוגיא משוך פירי מיתמי ואייקור היינו דרב חנילאי בר אידי שאינו קונה במשיכתן אלא בכסף לא יהא כח הדיוט שקונה במשיכה חמור מכח הקדש וקונה במשיכ' זול כו' סבר מיניה היינו דרב חנילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב

אידי האי רעה ליתמי דזימני' מצטרכי לפיר' וליכא מאן דיהיב להו עד דיהבי זוזי והיכא דיהיבי יתמי זוזי אפיר' זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ואינו קונה בכסף. אייקור סבור מיניה היינו דרב חנילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה ליתמי דאתי למימר להן נשרפו חיטך בעלייה. והקשו התוס' וא"ת לעיל דאמר משוך פירי מיתמי אייקור היינו דרב חנילאי והדרו בהו יתמי הא רעה הוא לגבייהו דיאמרו להן הלוקחין נשרפו חינוך בעליי' וי"ל דנעשין הלוקחין שומרי שכר כיון דיכולין לאוכלן ולעשות בהן כל חפצם כדאמרינן בהאומנים הלוקח כלים מבית האומן לשגרן בבית חמיו ונאנס בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר ואינו חייב אלא בגניבה ואבידה ולא באונסין אלמא בחזרה הוי כנושא שכר דהואיל ונהנה ממנו. ע"כ. ומסיק יהיב זוזי ליתמי אפירי ואייקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ואינו קונה בכסף. זול סבר מיניה היינו דרב חנילאי בר אידי וקונה בכסף אמר להו רב שישא בר אידי הא רעה היא ליתמי דזימנין דמצטרכי זוזי וליכא מאן דיהיב להו. וכבר כתבתי בפרק הזהב בסוף סי' ז' דליכא מי שפרע לגבי יתמי כלל והיכא שנתן המעות ולא משך ואמר הא שקול כו' שכתב המרדכי כאן בפרק הזהב סי' ר':

סימן ט

מסקינן בסוגיא אמר רב אשי אנא ורב כהנא חתימא אשטרא דאימי' דזעירא דיתמי דזבין ארעא לכרגא דיתמי בלא אכרזתא דאמרי נהרדעי לכרגא למזוני ולקבורה מזבינן בלא אכרזתא וכתבו התוס' וז"ל רש"י פירש לכרגא לפיוסא לכרגא דיתמי כו' משמע דלשאר צרכי היתומים בעי אכרזתא. וקשה דבפרק שום היתיומים כן פריך לרב אסי דאמר אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן ריבית כו' ממתניתין דשום היתומים לוקמי לשאר צורכי יתומים בר מבעל חוב. לכן נראה דהכא בכרגא ומזונות וקבורה דאשה ובנות קאמר. וכתב עוד לקבורה הא פשיטא דאין ממתינים לקבור את המת עד דמשלמי יומי אכרזתא אלא הא קמ"ל דאם לצורך למ"מ קבורה מוכרים בלא הכרזה ופורעים ע"כ. ועיקר דינים אלו בפרק אלמנה נזונת ומסיק עמכם לבאה אפוטרופא דיתמי הוי אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרו ליה קא לבש מדיתמי אמר להו כי היכא דלישתמעון מיליה הא קא אכיל ושתי א"ל אימור מציאה אשכח. והא קא מפסיד א"ל זילו ואייתו סהדי דאפסיד וסלקינן ליה דאמר רב הונא חביר' משמיה דר' אפוטרופוס דמפסיד מסלקינן ליה דאתמר אפוטרופוס דמפסיד ר"ה אמר מסלקינן ליה דבי ר' שילא אמרו לא מסלקינן ליה והלכתא מסלקינן ליה ע"כ, כתב הטור וז"ל ולא מיבעיא אם הפסיד בפשיעה אלא אפילו שלא פשע אלא שעבד שמירה פחותה אבל אם הפסיד באונס לא

מסלקינן ליה וכתב הרמב"ם וז"ל דווקא במינהו אבי יתומים אין מסלקין אותו בשביל חשד אבל מינהו ב"ד מסלקין אותו אפילו בשביל חשד ואדוני אבי ז"ל לא חילק בזה. וכתב הרמב"ם ז"ל עוד ה"ה נמי אם מינהו אבי היתומים שהיתה שמועתו טוב וישר ורודף מצות וחזר להיות זולל וסובא בדרכי חושך או שפרץ בנדרים ובאבק גזל שחייבין בית דין לסלקו ולמנות להם אפוטרופוס כשר וכל הדברים אלו כפי מה שידונו הדיין שכל ב"ד אביהם של יתומים הם עכ"ל. והנה מה שכתב וא"א לא חילק לא שמעתי אינה ראי' ודברים של טעם הם ואף הרא"ש לא הי' חולק בשמעו דבריו:

סימן י

מתניתין אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינהו ב"ד לא ישבע. אבא שאול אומר חילוף הדברים. ובגמרא יהיב טעמא בין למר ובין למר מפני תיקון העולם. תו מסיק אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול כתב מהר"ם וששאלתם אם יכולים להשביען אם הוא כדבריו שמינהו אבי יתומים. נ"ל דאי ליכא סהדי שמינהו אבי יתומים ב"ד אביהם של יתומים אפילו בשבועה לא יניחוהו לעשות לעסוק בנכסיו אי לא מהימן להו לב"ד ומסלקינן ליה עד שיביא ראיי'. ע"כ. וכתב הטור וז"ל וכתב הראב"ד מסתברא דאין ב"ד יכולין למנות אפוטרופוס להאמינו בלא שבועה שאין עושין חובות ליתומים לכתחלה וא"א הרא"ש היה אומר שאם יראה לב"ד שהוא תועלת היתומים שלא ימצא בענין אחר מי הרוצה להיות אפוטרופוס. ושאין בו הפסד ליתומים רשאין למנותו דברי הרא"ש עיקר וכן כתב מגיד משנה בהלכות נחלות וז"ל מכאן נרא' ללמוד שאין ב"ד יכולין לכוף שום אדם להיות אפוטרופוס על היתומים ואינו חייב לקבל האפוטרופוסות בע"כ ודבר גדול הוא שאין זו מצוה שב"ד יכופו עליה והנה בפרק שור שנגח ד' וה' מחייב אפוטרופוס לשלם אם פשע בשמירות נכסי יתומי' ולא חיישינן דילמא מימנע ולא עביד בין מינהו אבי יתומים בין מינהו ב"ד וכן פסק רב האי גאון ור"ת ור"י ורא"ש ורשב"א וכן עיקר והטעם אף שהוא נמנע בשביל השבועה לפי שאין אדם רוצה שישביעוהו בחנם אבל אינו נמנע מן התשלומין וכן נראה בדין שישלם אם פשע וכדאיתא בירושלמי אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין מבריח עצמו מן התשלומין וכתב הרא"ש ומסתבר דאע"ג דמחייב אפוטרופוס אפשיע' אין לחייבו שבועה שלא פשע כל כמה דלא ידעינן אם נאבד ליתומים דבר דנהי נמי דמשבעינן ליה דלא עיכב משלהם לגניבה ואבידה לא חיישינן ואין להשביעו על דבר זה שלא בטענה ובמינהו אבי יתומים דלא משבעינן ליה ה"מ בטענת שמא אבל בטענת בריא משבעינן ליה כיון דגדלי יתמי וטענו עליהם בטענת בריא וכפר בהו כגון הא ודאי משתבע עכ"ל וכתב הרמ"ה והטור הביאו וז"ל דאפילו

בטענת שמא משכחת ליה דמשבעינן ליה כגון היכא דאניס גביה מידי ממונא דיתמי דמחייב לישבע שבועת שומרין וכ"ש היכא דאיכא טענת בריא ואיכא עסק שבועה דאורייתא דהשתא כי קא משתבע לא מחמת אפוטרופא קא משתבעי ע"כ. ועוד כתב הטור וז"ל כתב הרמ"ה דאין משביעין אותו עד דאיכא כפירת שתי כסף כגון דטענות קטן או בי דינא אפילו בטענת שמא שתי כסף וכפר איהו בשני כסף ואפ"ה דלא בעינן הודאה במקצת אלא אע"ג דליכא הודאה כלל מחייב אבל אי ליכא כפירת שתי כסף לא מחייב. ואם יש לאפוטרופוס חלק לכ"ע בין מינהו ב"ד בין מינהו אבי יתומים ישבע והראב"ד ז"ל כתב שצריך שיהא בטענה שתי כסף והודאה במקצת או שתהא האפוטרופסות קיים בידו שהוא הודאה אבל אם אין בטענתו בענין הזה אין משביעין אותו שבועת המשנה אלא שבועת היסת ונשבע להם על ידי גלגול על האפוטרופסות ע"כ ואין לו הכרע בזה.

סימן יא

פסק כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דכי אמרינן אתי לאימנועי דמשמע שאפוטרופוס יכול לחזור בו דוקא קודם שיחזיק בנכסים אבל משהחזיק לאו כל הימנו ואינו יכול להסתלק, וכן מפו' בתו' דב"ב אפוטרופין עד שלא החזיקו בנכסי יתומי' יכולין לחזור בהן משהחזיקו בנכסי יתומי' אין יכולין לחזו' בהן אפוטרו' שמינהו אבי יתומי' לא ישבע וכו' ע"כ בתו' ומדמפליג בין מינהו אבי יתומי' למינהו ב"ד ש"מ דרישא בין כך ובין כך משהחזיק בנכסי יתומי' אינם יכולי' לחזו' בהם עכ"ל וכן פסק הטו' והר"ש בר צמח פי' היינו כשעומד בעיר אבל אם הולך מעיר יביא הנכסים לב"ד והם ימנו אפוטרופוסי' כמו שכתב הרמב"ם פ"י מהל' שאלה ע"כ כתב הטור מלשון הרמב"ם וז"ל קטן שהגדיל אפילו היה אוכל ושותה יותר מדאי ומפסיד ממונו בדרך רעה אין ב"ד מונעין ממנו את ממונו ואין מעמידין לו אפוטרופוס אלא א"כ צוה המוריש שלא יתנו לו אלא א"כ שהוא כשר ומצליח או שלא יתנו לו עד זמן פלוני. החרש והשוטה דינם כקטנים ומעמידים להם אפוטרופוס. וראיתי עוד להעתיק שאלות מדברי הרא"ש שהביאו הטור שאלה לא"א הרא"ש ז"ל יתומים שהיו להן שטר על ראובן ונכתב השטר בשם שמעון לחיזוק ומפורש בו שהוא של יתומים פלוני אם שמעון יכול לדון בשטר זה להיות דיין לכוף לראובן לפרוע. ובעל העיטור כתב שאפוטרופוס מעיד תשובה כ"כ ר"י מילתא פשיטא הוא דמעיד כשאינו מקבל פרס ואינו נוגע בדבר ראובן היה אפוטרופוס דיתמי ונשבע לשאת ולתת בשלהם ולהוציא עליהם ועל נכסיהם ולפרוע המס שלהם והיו סמוכים על שלחנו ונפטר והוציא בנו פנקסו שהוציא בפרנסת היתומים ובנכסיהון ובמס ותבע מהיתומים אחר שגדלו. יראה לי שאין להוציא מהיתומים בטענת הפנקס דשמא נתפרע

ולא נמחק שמעון ולוי נתחייבו ממון לקטנים וכתבו ליתומים שטר עליהם ונכתב בשם היתומים ושיגבו על יד ראובן ושיהא כח ביד ראובן לכתוב שובר על השטר ומסר ראובן השטר ליד יהודא, ומשכן יהודא את הלווים ואמרו הלווים שמה שמסר ראובן ליהודא לא היתה מסירה לפי שנכתב השטר בשם היתומים. תשובה יראה כיון שראובן היה אפוטרופוס של הקטנים לגבות הממון ולכתוב עליו שובר הרי הוא כאילו כתב בשמו והקטנים הוזכרו בשטר כדי לידע שהממון שלהם וראובן אפוטרופוס שלהם בידו לגבות הממון ולעשות כל מה שנראה לו טוב ליתומים וכאן שנראה לו טוב למסור השטר ליהודא מסירתו מסירה כי אפוטרופוס יש לו כח לעשות בממון הנמסר לידו לטובת בעליו כאילו היה שלו:

סימן יב

מתניתין המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חיי' ומסיק בגמ' איתמר רב אמ' מנסך ממש שמואל אמ' מערב מ"ד מערב מ"ט לא אמר מנסך אמ' לך מנסך קם ליה בדרבה מיני' ואידך כדר' ירמיה דאמר רבי ירמיה משעת הגבהה הוא דקני מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת הניסוך. ואע"ג דקי"ל הלכה כשמואל בדינא הכא ק"ל כר' ירמיה וכן פסק הרמב"ם ועיין בפרק אלו נערות סי' ג' ומסיק אמר חזקי' דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב. מ"ט היזק שאינו ניכר שמיה היזק ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיעו א"ה אפילו במזיד נמי השתא לאוזקי קא מיכוון אודועי לא מודע ליה ור' יוחנן אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור מ"ט היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ומאי טעמא אמרו במזיד חייב שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני והלכה כר' יוחנן דחזקי' איתותב:

סימן יג

מתניתין הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבים ותניא עליה מפני תיקון העולם ולפי מה דאנו ק"ל דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק האי תיקון העולם אמזידים חייבין קאי ומסקינן בסוגיא ת"ר היה עושה בטהרות ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו. היה עושה בזבחים ואמר לו זבחים שעשיתי עמך נתפגלו נאמן אבל אמר לו טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו זבחים שעשיתי ביום פלוני נתפגלו שורת הדין אינו נאמן מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי כל שבידו נאמן רבא אמר כגון דאשכחי' ולא אמר ליה ולא מידי ובתר הכי אשכחי' וא"ל וכתב הרא"ש מדברי התוס' והקשה ר"ת דבפרק האומר בקידושין פליגי אביי ורבא באשתו זינתה בעד אחד והלה שותק ומוכח התם דתרווייהו מודו באומר ליה עד אחד נטמאו והלה שותק נאמן וכן אמר לו אכלת חלב אע"ג דאינו

בידו נאמן. ואדרבא נמי קשה דאע"ג דמהימן ליה הכא כשאינו בידו היינו משום שהיה תחלה בידו אבל היכא שלא היה בידו מעולם לא. ואור"ת דהכא מיירי במכחישו או אומר אינו יודע. אבל התם מיירי בשותק ושתיקה כהודאה דמיא וכן מוכח בפרק האשה רבה דבעי למיפשט מיניה דעד אחד נאמן באיסורין וקאמר דלמא שאני הכא משום דאישתיק ושתיקה כהודאה דמיא ומתוך כך היה אומר ר"ת המטהר יין חבירו מן הגוים אי אשכחן זימנא קמייתא וא"ל נתנסך יינך מהימן כרבא ואפילו מכחישו כיון שהי' בידו אבל אי לא א"ל בזימנ' קמיית' או אדם א' שלא היה בידו לא מהימן ואם מכחישו או אומר איני יודע אבל אי שתיק מהימן וכגון שאומר לו העד נטמאו טהרותיך בפניך או ידעת רגלים לדבר דומיא דאכלתי חלב דכיון שאמר לו שהוא יודע בדבר ושותק ודאי הך שתיקה כהודאה דמיא אבל בענין אחר הא דשתיק משום דלא ידע. ע"כ. ועוד כתב וריצב"א היה אומר דאפילו היכא דהי' לו לידע אם שתק מעיקרא ולבסוף צווח ומכחישו אם נותן אמתלא לדבריו דמה ששתיק מעיקרא לא בשביל שהודה אלא מתיישב ומחשב בדבר אם אומר אמת אם לאו הך שתיקה לאו כהודאה דמיא כיון שיש לתלות השתיקה דלאו להודות שתיק כי ההיא דאמרינן בפרק המפקיד גבי גזלתי אחד מכם ואינו יודע איזהו וכל אחד אומר אותי גזל ומוקי לה כגון ששתיק בשעה שכולם תובעים אותו דלא הוי שתיקה כהודאה משום דמימר אמר כל חד וחד אמינא דלמא האי הוא. ונ"ל דאף ר"ת לא פליג אדרבי' ריצב"א כי סברא ישרה הוא וכמה פעמים מצינו בתלמוד שאם נתנה אמתלא לדברי' דמהימנא ולפעמים לא הוי שתיקה כהודאה היכא שיש עדות מוכחשת במת בעלה ושתקה עיין בפרק האשה רבה סי' ד'. ומה שאמרנו דשתיקה הוי כהודאה דוקא בשאר איסורין אבל באומר אשתך זינתה אפילו אומר בפניך זינתה וכ"ש במקום שהיה לך לידע. שאינה נאסרת שאין דבר ערוה פחות משנים דק"ל כרבא לגבי אביי אם לא שהודה לו להדיא דאז שווייה אנפשי' חתיכה דאיסורא עיין לשם בפרק האומר סי' כ"ד ועיין נמי בפ"ק דיבמות סימן יו"ד חי"ת:

סימן יד

פסק כתב הרא"ש שי"ד חילוקים יש בענין נאמנות באיסורין. א' כל דבר שהוא ספק ולא איתחזק לא איסור ולא היתר עד אחד נאמן לומר שהוא מותר כדמוכח בפרק האשה רבה גבי חתיכה ספק חלב ספק שומן דנאמן לומר שהוא שומן וכ"ש אם הוא אומר חלב הוא דנאמן לומר כיון דלא איתחזק לא איסור ולא היתר:

ב' היכא דאתחזק היתרא ואמר עד א' איסור הוא אינו נאמן כדמוכח פ' הניזקין דף נ"ד טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אינו, נאמן משום דאתחזק מהיתר':

ג' היכא דאיתחזק איסור' ועד א' א' היתר הוא אינו נאמן כדאיתא בפרק האשה רבה גבי הקדש טבל וקונמות דנאמנים הבעלים משום דבידם לתקן הוא אחר דאין בידו לתקן לא:
ד' כל אדם נאמן לומר על שלו אפילו איתחזק איסורא כדאמרינן גבי הקדש וקונמות הואיל בידו לתקן ולפדותו:
ה' עם הארץ וחשודין אינם נאמנים על שלהן כדתנן במסכת דמאי ומייתי לה בכתובות החמרין שנכנסו לעיר ואמר אחד שלי אינו מתוקן ושל חבירי מתוקן אינם נאמנים משום דחיישינן לגומלים אלמא דאיהו גופי' לא מהימן אטבל דידי' ואע"פ שחבירו מסייע ועוד אמרי גבי מדומע אף בחול שואלו ואוכלו על פיו משמע דווקא מדומע אבל שאינו מדומע לא:
ו' האומר טבל שלי מתוקן אמרו לו האיך ואמר אמרתי לו לפלוני לתקנו הלכו ושאלוהו ואמר לא תיקנתיו הרי הוא בחזקת טבל אע"ג דכל מקום שהאמינה תורה אחד הרי הוא כשנים מכל מקום כיון שהוא מודה שלא אמר אלא לאחר לתקנו והלה אומר לא תיקנתיו הרי הוא בחזקת טבל גמור:
ז' האשה שאמר' א"א הייתי וגרושה אני נאמנת שהפ' שאס' הוא הפה שהתיר:
ח' אשה שאמרה מת בעלי נאמנת דאשה דייקא ומינסבא דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה:
ט' חבר שמת כל פירותיו בחזקת מתוקנים ואפילו הן בני יומן בירושלמי מפרש והוא שמת בישוב הדעת דאמרינן חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן:
יו"ד אינו נאמן לומר כהן אני להאכילו בתרומה כדאמרינן בכתובות דאפילו עד אחד אינו נאמן להאכילו בתרומה היכא דאיכא למיחש לגומלין כ"ש דהוא עצמו אינו נאמן ואע"ג דעביד לגלויי היינו טעמא משום דהוי שבח כהונה ורווח מתנות כהונה לו ולזרעו לדורותיו:
י"א כל דבר שהוא בידו של אדם אפילו איתחזק התירא נאמן עד אחד לטמא ולאסור אפילו מכחישו או אמר אינו יודע כדתניא הכא היה עושה עמו בטהרות ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו נאמן ומפרש אביי טעמא הואיל וברשותו הן הרי הן כשלו ונאמן עליה' לומ' ולאו מטעמ' דאי בעי מטמ' להו דאי טמאנהו בעי שלומי ועוד דמשמע גבי ס"ת דאי ס"ת ביד לבלר נאמן לומר לא כתבתי אזכרות לשמן אעפ"י שכבר נכתבו ועוד אמרינן בפרק האשה דאי סבר תורם משלו על חבירו א"צ דעת משום דבידו לתקנו ואטו בשופטני עסקינן שיתרום מטבלו על של חבירו אלא כיון שבידו לתקנו הוי נבעלו ואפי' תרם משל חבירו:

י"ב דבר שאין עתה בידו או לא היה בידו מעולם ואתחזק התירא אינו נאמן כהא דתניא טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אינו נאמן והוא שמכחישו או שאמר איני יודע: י"ג. אבל אם שתק שתיקה כהודאה דמיא כדמוכח בקידושין בפרק האומר גבי הא דפליגי אביי ורבא באשתו זינתה בעד אחד דמודו תרוייהו באומר לו עד אחד נטמאו טהרותך והלה שותק דנאמן וכן אמר לו עד אחד אכלת חלב ואע"ג דאינו בידו ומפרש טעמא בפרק האשה רבה משום דשתיקה כהודאה דמיא ודוקא כשאמר לו העד נטמאו טהרותיך בפניך או ידעת רגלים לדבר דומיא דאכלת חלב דכיון שאמר לו שיודע בדבר ושתק ודאי הך שתיקה כהודאה דמיא אבל בענין אחר הא דשתיק משום דלא ידע ולא הוי כהודאה ועד אחד אינו נאמן לאסור כיון שאינו בידו:

י"ד: אפי' דבר שאינו ברשותו עתה אי בזמנא קמייתא דאשכחי' א"ל עדיין נקרא בעליו ומהימן כדאמר רבא כיון דלא מצי א"ל אלא השתא. ע"כ פי' דמאי ה"ל למיעבד בשעה שהיה ברשותו לא אשכחן למימר ליה והשתא דאשכחן א"ל והיינו דאמר הכא כגון דאשכחי' ולא א"ל ולא מידי והשתא אשכחי' וא"ל הוא דאינו נאמן דרבא הוה מודה לאביי דכל שבידו מהימן ובריית מיפלגי בהדיא בין היכא דאמר עשיתי עמך כו' שהיו בידו ונטמאו טהרותך בין היכא דאמר ביום פלוני. שבא רבא להוסיף איסור דאפילו אין בידו עתה כגון שהחזירן כיון דאמר נטמא כשהיה בידו ומאז הודעתיך אלו מצאתיך נאמן עתה לומר נטמאו למפר' אם לא דאשכחי' ולא א"ל ולא מידי ובהני י"ד דינין פסק המרדכי ברי' האש' רבה אלא שמשנ' קצת והכל ענין א' הו' ואני באתי להוסי' עליהם עוד ה' דינין.

א' אעפ"י שאינו נאמן נטמאו טהרותך ומ"מ לא בטלו דבריו לגמרי ולגבי דידיה מהימן דשווייה על נפשיה חתיכה דאיסורא. ב' גבי זינתה אשתך אמרינן שתיקה כהודאה דמיא אפילו במקום דה"ל לידע כדאיתא בפרק האומר. ג' עד אחד בהכחשה לא אמרין מדשתקה כהודאה דמיא כדאיתא בפרק האשה רבה ס' ד'. ד' אפילו היכא דאיכא טריפה וכשרה כגון בית המקולין נאמן לומר עד אחד זו היא הכשרה בפרק האשה רבה סי' ז': ה' שעד אחד אינו נאמן לומר שהשוחט שחט שלא כהוגן ומותר אח"כ אפילו העד לאכול משחיטתו ולא שוייה אנפשיה חתיכה דאסורא בפרק קמא דחולין סי' ט':

סימן טו

מסקינן בסוגיא ההוא דאתא לקמיה דרבי אחי א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני אזכרות שלו לא כתבתי לשמן דשוב לא מהני ליה העברת קולמוס א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד הלוקח א"ל נאמן אתה להפסיד שכרך ואי אתה נאמן להפסיד ס"ת א"ל ר' ירמי' נהי דהפסיד

שכר אזכרות שכר דס"ת כולו מי פסד א"ל אין שכל ס"ת שאין אזכרות שלה כתובין לשמן אינו שוה כלום והא השאילו ביד מי לאו משום דבעינן דוקא בידו כאביי הא קמ"ל כרבא דאפילו אינו עתה בידו מהימן אלא בא לחקור מתוך דבריו שאם יאמר לו שכבר הוציאו ס"ת מידו ולא א"ל דתו לא מהימן דהוי אשכחי' ולא א"ל בזימנא קמיית' וכן היה מסיק ההו' דאתא לקמי' דר' אבהו א"ל ס"ת שכתבתי נפלו נפלו גווילין שלו לא עבדתי לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת ומ"ש מדר' אמי התם איכא למימר טעה בדרבי ירמי' פי' התם איכ' למימ' דמשקר ונתכוון להקניט וסוב' שלא יפסיד אלא שכר האזכרו' כר' ירמי' הכא כיון דקא מפסיד כולי' אגרת ואתא ואמר מימר קושטא קאמר ע"כ הסוגיא ונראה בעיני הא דקאמר נאמן אתה להפסיד שכרך דאינו משלם כלום ואפילו מה ששוה ללמוד בו אף שהיה לומדים מקודם מס"ת כמו שכתב הרא"ש בהלכות קטנות מכל מקום בס"ת זו אסור דחיישינן שמא יקרא בו אלא יגנוז מ"מ זה עלה על דעתו של המקשן אף שהספר תורה פסולה לקרות בו שלא הפסיד אלא שכר האזכרות אבל לא שכר כל הס"ת דהיינו מה ששוה ללמוד בה והשיב שאינה א שוה כלום:

סימן טז

מתניתין העיד ר' יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ואע"ג דלית בה דעתה דאשה כי נפקא ואין מתרצה בגירושין ואפ"ה נפקא הלכך לא בעינן דעת' ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן והי' יתומה דלא הוי נישואין אלא מדרבנן שאוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה. ועל המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול את דמיו מפני תקנת השבים, ועל חטאת הגזולה שלא נודעת לרבים שהיא מכפרת וא"צ להביא אחרת מפני תיקון המזבח. והנה מה שאמר במשנה שקטנה אוכלת מיירי בתרומה דרבנן ולא גזרינן שמא תאכל אפילו תרומה דאורייתא דהא קטן אוכל נבילות וטריפות אין ב"ד מצווין להפריש ולדעת התו' דפירשו דקטנה. אפילו גדולה ולא בעלה בגדלותה אוכלה בתרומה דרבנן צריך ליתן טעם אמאי לא גזרינן אטו תרומה דאורייתא ואפשר דמלתא דלא שכיחא כולי האי שתהא גדולה ולא בעולה בגדלותה ע"כ לא גזרו אבל בנשאת חרשת גזרו שלא להאכיל אפילו בתרומה דרבנן משום חרשת אטו פקחית כדאיתא בסוגיא וכן בפ' חרש והא דאמור רבא הכא בשמעתין מעדותו של ר' יוחנן כו' (ט"ס עי' בגמר') אמר לעדות ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר כנסי נכסי ש"ח זה דהרי זה מגורשת כתבתי בפ' חרש סימן ה' והוא דחטאת גזולה פליגא בה בסוגיא עולא אמר דבר תורה בין נודעת בין אינה נודעת אינה מכפרת ומ"ט אמרה אינה נודעת מכפרת ואין

צריכי' הבעלים להביא קרבן אחר כדי שלא יהיו כהנים עצבים פי' אם יראו שהבעלים מביאים קרבן אחר ירגישו שאכלו חולין שנשחטו בעזרה שאסורים אבל נודעת לרבים אפי' הם לא ידעום מ"מ הוי להו למידק ולחקור אחריה ורב יודא אמר דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה מכפרת מ"ט יאוש כדי קני' ומ"ט אמרה נודע אינה מכפרת כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות וכתבו התו' וא"ת וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה שמן התורה א"צ להביא קרבן אחר והם אומרים שיביא חולין לעזרה וי"ל דנודעה דקאמר קודם זריקה הוא דקאמר דאינה מכפרת ואינה קריבה כלל אבל לאחר זריקה שכבר נתכפר לא הצריכוהו להביא אחרת ולכאורה היה נראה לפרש דחטאת גזולה איירי כמשמעות שגזל חטאת של חבירו וליתא דבכה"ג כ"ע לא קנה ואף ר' יהודה מודה ולא א' ר' יהודא יאוש כדי קנה אלא איירי בגזל בהמה והקדישה משום דהוי יאוש ושינוי השם וכדפריך במרובה סי' ט' דמעקרא חולין והשתא קדוש אלא שלענין הקרבה אינו קונה להיות כשלו שהעלה לכפרה ולא הוא מצוה הבאה בעבירה וממעטינן מן קרבנו ולא מן הגזל וכה"ג ס"ל דיאוש קנה וראויה להקרבה מאחר שע"י הקדש נקנה לו לגמרי ומ"ה פריך לעולא מגנב והקדש ואח"כ טבח ומכר דמשל' כפל ולא דו"ה ותניא עליה השוחט בחוץ כה"ג חייב כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קנה ר"ל ואינו ראויה להקרבה כרת מאי עבידתיה דהא אין חייב כרת בשוחט חוץ אלא א"כ שיהא ראוי לפתח אוהל מועד ומשני אליבא דעולא דאוקמיה רבנן ברשותיה דגנב אם הקדשה שיחול עליה הקדש גמור ושיתחייב כרת אם ישחטנו בחוץ כי היכא דאוקמי רבנן ברשותיה לענין כפרה וקנסה הוא דקנסוהו והפקר ב"ד הפקר הוא וקדשה ע"כ ותוס' כתבו וז"ל פי' בקונטרס דקנסוהו רבנן וקשה דאי לא עסקינן דאפילו שחטה אחר בחוץ דמחייב אלא כיון דלא נודע לרבים אוקמוה ברשותיה שלא יהא כהנים עצבים וממילא חייב השוחט בחוץ ע"כ ותימא בעיני דסתם ברייתא דתני עלה שוחט בחוץ לא תהא איירי אלא בלא נודעה לרבים ואם לא נודעה לרבים הוא דאוקמי ברשותייהו איירי בשוחטי בפנים ומקריבו כראוי וא"כ בשוחטי בחוץ שלא יבוא לכלל כהנים עצבים איך אוקמוהו ברשות ואף שיש ליישב בדוחק דלא פליגי רבנן ואוקמו בכל עניני ברשותו מכל מקום נראה עיקר כפי' רש"י וכדמשמע לישנא דתלמודא ודוקא קנסוהו לגנב ולא לאחר וכן משמע לישנא דברייתא דתניא בחוץ כה"ג חייב עונש כרת משמע כה"ג דלעיל בגנב דווקא הוא דמחייב וכן יראה מדעת הרמב"ם שכתב בפרק י"ח דמעשה הקרבנות גונב והקדש ואח"כ שחט בחוץ חייב ואימתי העמידוהו ברשותו כדי לחייבו עליו כרת משעה שהקדישו כו' והלכה כעולא דרבא דהוא בתראי נמי ס"ל הכי דהעמידהו חכמים ברשותו

היינו אליבא דעולא דר' יהודא מדאורייתא הוא ראוי להקרבה וחייב כרת ובפרק מרובה סי' ט' נמי כתבתי דהכי ק"ל דאינו ראויה כלל להקרבה ומסיק אמר רבא הא קמיבעי ליה הא דאוקמוה רבנן ברשותייהו דגנב משעת גניבה או משעת הקדישה אוקמי' ברשותי' למאי נ"מ לגיזותי' וולדותיה פי' דלפני הקדש אי אמרת משעת גניבה קאמר ברשותיה גזיזותיה דידיה הוא ואינו משלם אלא דמי פרה העומדת לילד או בעומדת לגזוז ולא דמי פרה וולדה הדר אמר רבא מסתברא שלא יהא חוטא נשכר וכתבו התוספ' וא"ת ואפילו קודם הקדש הן כולו שלו דהא תנן גזל פרה מעוברת וילדה ורחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז ואם נתעברה אצלו משלם כשעת הגזילה. וי"ל דנ"מ לרבי מאיר דאמר משלם אותה ואת גיזויתה ואת ולדותיה משום דקנסם לגזלן ואף על גב דשינוי קונה מכל מקום הכא בשעת הקדש אוקמי ברשותי' ולא קנסו ולר' יהודא דאמר גזילה חוזרת בעיניה לרב זביד דאמר אליבא שבח שעל גבי הגזילה דנגזל הוי הכא אוקמוהו רבנן ברשותיה דגזלן אבל לרב פפא דאמר אליבא דהוה גזלן לא נ"מ מידי כו' ולפי מאי דק"ל כר' יהודא וכר' פפא א"כ ליתא להאי דרבא כלל דהא גיזה וולדה ושבח גיזה וולדה הכל דגזלן כמו שכתבתי בריש הגוזל קמא ודוחק הוא בעיני וגם קשה על דברי הרמב"ם דפסק נמי כוותיה דרב פפא ואליבי' דר' יהודא וכתב נמי לחשש דרבא דאין הגיזה וולדה של הגנב עד אחר שהקדישה כדי שלא יהא חוטא נשכר וצ"ל דהרמב"ם אזיל לשטתו דס"ל דגיזה וולדה לא הוי שינה כלל למיקניה בי' ולא אמר רב יהודא דשבח גזילה הוי דגזלן אלא לאחר יאוש ומשום תקנת השבים ומ"ה באם הקדישה לא שייך ביה תקנת שבים ומ"ה אפי' אחר יאוש הוי של בעלים כל שבח גיזה וולדה דקודם הקדש וכן הוא בהשגת הראב"ד אלא שהראב"ד הקשה כיון שהקדישה מאי חוטא איכא הלא הכל של הקדש וא"כ יהא של הקדש ולא של בעלים ואי בגזל פרה מעוברת ורחל טעונה מפרשת' להנהו גיזוזיה וולדותיה דהאי שמעת' דמיא במסכת גיטין ע"כ. ואין מקשה לו כלל דאיירי בגיזה וולדה דקודם הקדש שאינו קונה בשינוי משום האי שינוי החוזר אלא משום תקנת השבים הוי כגזלן וכדפריך בריש הגוזל קמא והכא שהוא מקדיש קרן הגניבה א"כ לא שייך לומר שלא ימנע מלעשות תשובה הרי הוא מפריד את שלו משום מצוה מכ"ש שישלם מה שמוטל עליו לשלם ולא יהנה מן עבירה ולדידי איירי שגזל פרה רקנית וכן רחל גזוזה דאפי' דנתעברה אצלה וילד' הוי שינוי החוזר וכן גבי גיזה כדפרישת לשם אבל אי גזל פרה מעוברת לא יתכן לפרש דאי ילדה או גוזזה קודם הקדש א"כ קונה אף גוף הבהמה בשינויי ממש ולא שייך לומר דלא אוקמיה ברשותיה דגנב מאחר שקנה בקנין גמור וכדפירש לשם ואי לא ילדה או גזזה

עד אחר שהקדישה א"כ פשיטא שאינו שלו אלא של הקדש ולא שייך לומר שלא היה חוטא נשכר כקושית הראב"ד כל מה שכתבתי הוא לפי שיטתו אבל הראב"ד בוודאי יש לו שיטה אחרת בענין גיזה וולדה בריש פרק הגוזל קמא:

סימן יז

מתניתין לא היה סיקריקין ביהודא בהרוגי מלחמה פירש גוי רוצח שנותן לו ישראל קרקע בפדיון נפשו ביהודה בהרוגי מלחמת טיטוס שהיתה ביהודה ובירושלי' מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סיקריקין פי' דין סיקריקין כי שלשה גזירות גזרו בגזירה קמיית' כל דלא קטיל ליקטלוהו מיצעת כל דקטיל לייתי ד' זוזי בתרייתא כל דקטיל לא קטלוהו הילכך קמייתא ומיצעת כיון דקטלו אגב אונסו גמר ומקנה בתרייתא אמרי האידנא לישקול למחר תבעלה ליה בדינא לקח מסיקריקו' וחזר ולקח מב"ה מקחו בטל דאמר מיראה עבד אי נמי השני נח לי הראשון קשה הימנו מב"ה וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה קרקע המיוחדת לכתובת אשתו וכ"ש שאר נכסים דאי לא עבדה א"ל עיניך נתת בגירושין ובמיתה. מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זהו משנה ראשונה ב"ד שלאחרי' אמרו הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביעית רביע פי' ששיערו דסיקריקין מוזל גביה רביעי אימתי בזמן שאין בידן ליקח פירש דסגי בנתינתו רביעי אבל יש בידן ליקח הן הקודמין לכל אדם איתא בירושלמי הם אומרים שהיה בידינו ליקח והלקוחות אומרים לא היה בידיכם ליקח אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת הלקוחות שהמוציא מחבירו עליו להביא ראיה ע"כ וכתב הר"ן ובלשון הזה הביא הרשב"א ז"ל בתשובה ע"כ. נחזור למשנה ר' הושיב ב"ד ונמנו שאם שהת' בפני סקריקון שנים עשר חודש כל הקודם ליקח זכה אבל נותן לבעלים רביעי. וכן הלכה ופליגי בה רב ושמואל בהאי נתינת רביעי רב ס"ל או נותן לו רביעי במעות שנתן או מחזיר לו רביעית הקרקע ושמואל ס"ל או מחזיר לו רביעי הקרקע או שלישי המעות שנתן דרב סבר נכי חומשא זבין דקרקע שוה חמשה חומשין קנה בארבע ושמואל ס"ל דנכי רביעי זבין קרקע שוה ארבע רביעי' קנה בשלש ופסק הרי"ף ואחריו כל המחברים דהלכתא כשמואל בדיני' אישתכח שאם קנה הקרקע במנה ששליש המעו' ל"ג זוז ושליש זוז והקרקע היתה בודאי שוה ארבע' שלישי' דהיינו קל"ג זהובי' א"כ מחזיר לו לבעלים רביעי הקרקע או נותן לבעלי' עוד ל"ג זהובי' ושליש זוז ותני' בברייתא דיד בעלים על העליונ' רצו נוטלין מעות רצו נוטלין קרקע, תו מסיק ת"ר הבא מחמת חוב מחמת אכפרות פי' גזל בעלמא ואינו מסור בידו ליהרג אין בו משום סיקריקון פי' שאם שהת' בידו י"ב חודש ולתת רביעי לבעלים כתיקון חכמים ויחזיק בקרקע אלא יחזיר לו

הקרקע בחנם דגבי סיקריקון הוא דחזר ונמנו דכיון, דגמר ואקני אגב אונס מיתה ואפילו בתר דגזר כל דקטל ליקטלוה אם תפי' ליה מקמאי דקמי' דאיינוי' וסופו הוכיח שהניחה בידוי"ב חודש ולא צועק עליו הלכך נותן לבעלי' רביעי לפי שבחנ' באה לו אבל האי לא גמר ואקני מידי ואע"ג דשהתה י"ב חודש לא באת לו שעה לכופו הלכך אין מכירה כלל ואנפרירות עצמה צריכה שתשהא י"ב חודש והאמרת אין בו משום סיקריקון וי"ב חודש לא הוזכרו בו ה"ק סיקריקון עצמה צריך שתשהא י"ב חודש אמר רב יוסף נקטינן אין אכפרו' בבבל והא קא חזינן דאיכ' אלא אימר אין דין אנפרות בבבל לה להפסידי ללוקח ואם בא ישראל וערער על חבירו ואמר קרקע זו שלקחת מן הגוי שלי היתה וגזל ממני אינו נאמן מ"ט כיון דאיכא בי דוואר ולא קיבל אימר אחולי אחיל ועיקר דינים אלו כתבתי בפרק הכונס סי' י"ד:

סימן יח

פיסקא לקת מן הסיקריקון, כו' אמר רב ל"ש דמקחו בטל אלא דא"ל לך חזק וקני, אבל בשטר קנה, ושמואל אמר אף בשטר לא קנה עד שיכתב לו אחריות דאי טרפא לי מיני' ליגבייהו דמי ארעא ומדכתב ליה כולי האי בוודאי גמר ומקני ומותיב עלה דרב מהא דתני ר' שמעון בן אלעזר אמר לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש ואח"כ מן האשה מקחו בטל עד שיכתוב אחריות ופריק מאי אחריות שטר וכתב הרי"ף וז"ל הלכתא כשמואל דק"ל דכל היכא דפליגי רב ושמואל ולא אתמר הלכתא כחדא מינייהו הלכתא כשמואל בדיני ועוד דתניא כוותיה ופרוקיה דהך שינוי' הוא ולא סמכינן על השינויי' ואי קשיא לך ההיא דגרסינן בחזקת הבתים אמר רב הונא תליוהו וזבין זבינתי' זבינא ואותב רב המנונא עליה דרב הונא מהא מתניתן לקח מן הסיקריקון וחזר ולקח מן ב"ה מקחו בטל ואמאי התם נימא אגב אונסיה גמר ומקני ופריך הא אתמר עלה אמר רב ל"ש אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קני ומקשינן ולשמואל דאמר אף בשטר לא קני מאי איכא למימר ופרוק מודה שמואל היכא דיהיב זוזי ואסיקנ' והלכתא בכולהו תלוי' וזבן זבינתי' זבינא ואפילו שדה זו פי' שאנסהו להדיא למכור שדה זו ק"ו היכא שאנסוהו למכור סתם אחת משדותיו בין ארצי ליה זוזי בין לא ארצי ליה התם גבי תליוהו וזבין דעתיה למיתב ליה זוזי ודעתיה דמוכר למשקל, מיניה זוזי אבל הכא גבי אשה וסיקריקין ליכא דיהיב להו זוזי הלכך לא מהני כתיבת שטר עלייהו עד דכתב להו אחריות ע"כ נמצא לפי שיטה זו דהכא לא פליגי באחריות כמו שפירש התוס' בשם הר"ר אלעזר משנז"א דרב ושמואל פליגי הכא באחריות ט"ס הוא דשמואל לטעמיה דאמר בפ"ק דב"מ דאחריות לאו ט"ס הוא בשטרי מקח וממכר ורב סבר אחריות ט"ס.

בסתם ככתב לו אחריות דמי וההוא דכתובות כשפירשה דלא קבלה אחריות ע"כ וזו בע"כ ליתא דהא בעלמא ק"ל כרב דאחריות ט"ס הוא והכא ק"ל כשמואל כדפר"י בוודאי דס"ל לרב כר' אליעזר משנצ"א דה"נ לית' לדשמואל ואדוקי' דרב שפי' סמכינן וכן פסק הרשב"ם בפ' ח"ה אכן כי דייקת בלישנא דסוגיא משמע להדיא דהלכתא כשמואל מדקאמר סתמא דתלמודא תני' כוותי' דשמואל כו' ואח"כ מסיק לימא תהוי תיובתא דרב וכו' משמע להדיא דדווקא תיובתא הוא דקדחי אבל תניא כוותיה דשמואל כדקיימא קיימא והיינו כמו שכתב הרא"ש דפלוגתא דהכא אינו תלוי באחריות ט"ס אלא היכא דיהב לוקח למוכר זוזי אמר לא שדי אינש בכדי ובאלו התנה המוכר שקבל עליו אחריות וטעה הסופר ולא כתבו ותו מסקינן בסוגי' ת"ר לקחו מן הסיקריקון ואכלו ג' שנים וחזר ומכרה לאחר אין להבעלים על הלוקח השני כלום ה"ד אי דקא טעון מנך זבנה ואפי' מראשון נמי ואי לא טעון ואמר מנך זבנה אפי' שני נמי לא. אמר רב ששת לעולם דא קטעין וכגון זה טוענין ליורש וטוענין ללוקח:

סימן יט

מתניתין חרש רומז ונרמז פי' חרש מעיקרו שאינו שומע ואינו מדבר בן בתירא אומר קופץ קפיצה הוא עקימת שפתיים וגרוע מרמיזה ונקפץ במטלטלים אמר רב נחמן מחלוקות במטלטלי' אבל בגיטין ד"ה ברמיזה וא"ד אמר רב נחמן כמחלוקות במטלטלין כך מחלוקות בגיטין, והא. אנן במטלטלי' תנן אימא אף במטלטלין פי' וכ"ש בגיטין דלא תימא גיטין הוא דקילו משום בקפיצ' כנס בקפיצה יוצאה אבל במטלטלי' שנפלו בירוש' לא מ"ה תניא במטלטלין. כתב הרא"ש מדהביא הרי"ף הך מימרא דרב נחמן בהלכותיו משמע שפוסק כבן בתירא וכלשנ' בתר' בדרב נחמן לקולא וסברתו מדאמר רב נחמן דבריו אליבי' דבן בתירא אלמא דקסבר דהלכתא כוותיה ולא מסתבר לי דבכל התלמוד מפרשין האמוראי' לדברי התנאי' לידע פי' המשנה במה נחלקו ואע"ג דלית הלכתא כותיה והבא להקל צריך ראי' ע"כ ולא ידעינא מנין לו זה כי אני אומ' דהרי"ף לא פסיק אלא כת"ק ומ"ה הביא פלוגתייהו דבכולי לישנ' משמע דמועיל לכ"ע רמיזה בחרש לענין גיטין דלא תימא דווקא במטלטלין קתני אבל בגיטין לא מועיל שום רמיזה שהרי לקמן מייתי בברייתא בפ' מי שאחזו דרי"ף מייתי ראיי' מהכא דחרש מעיקרא יכול להוציא ברמיזה ולא הוזכר לשם שיועיל קפיצה ומה שהביא שם לישנא בתרא נ"ל לפי שהוא פשוטא יותר לראיי' שחרש מעיקרא יכול להוציא ברמיזה דלישנא קמא דרב נחמן נהי שאמר דבגיטין לכ"ע ברמיזה מכל מקום יש לבעל דין לחלוק ולומר דשמא בגיטין לא יועיל אפי' ברמיזה שהרי רב נחמן בעצמו מחלק בין מטלטלין לגיטין אבל

לישנא בתרא אמר כמחלוקות במטלטלי כך מחלוקות בגיטין לפי שאין ראוי לחלק ביניהם שהרי אף קתני אלמא קבלה בידו דדין אחד להם אבל לעולם אין נ"מ אי הלכה כלשנא קמא או כלשנא בתרא מאחר דק"ל הלכה כת"ק בכל דוכתי:

סימן כ

מתניתין הפעוטו' מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין עד כמה מחוי רב יהודא לרב יצחק בר"י כבר שית כבר שבע במתניתין תנא כבר תשע כבר עשר ולא פליגי כל חד וחד לפי חורפי' וטעמא מאי אמר רב אבא בר יעקב אמר ר' יוחנן משום כדי חייו ואמרים עלה בפרק מציאת האשה אמר רפרם ל"ש אלא שאין שום אפוטרפוס אבל יש שום אפטרופוס אין מקחן מקח ואין מכרן ממכר ושם ביארתי סי' כ"ט וכת' הרמב"ם בסי' כ"ט מהלכות מכירה וז"ל קטן עד שש שנים אין הקנייתו לאחרים כלום ומשש שנים עד שיגדול אם יודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו קיימת בין בדבר מרובה בין בדבר מועט בין במתנות בריא בין במתנות ש"מ ודבר זה מדברי חכמים כמו שבארנו כדי שלא יבטל וימצא מי שימכר לו וליקח ממנו והכל במטלטלין אבל בקרקע אינו מוכר ולא נותן עד שיגדל. בודקין את הקטן אם יודע בטיב משא ומתן אם אינו יודע לפי שיש קטן וחכם ונבון והוא בן ז' ויש אחר שאפילו בן י"ג אינו יודע בטיב משא ומתן והטור הביא הרמב"ם ונוסחא מוטעית נזדמן לו ומה שמשמע מדבריו שאפילו אחר י' שנים בודקין אותו ודעת הרמ"ה אינו כן שכתב עד עשרה. סתמא בחזקת שאינו חריף וצריך בדיק' ומכאן ואילך סתמי' בחזק' חריף. עד שיתברר לך שאינו חריף. וכן נוטין דעת הרא"ש שאמר מבן יו"ד ואילך כל שאינו שוטה ממכרו ממכר ומכל מקו' נראה דברי הרמב"ם להצריכה בדיקה כי אפשר שמהלכו עם הבריות אבל בענין משא ומתן אין לו הבנה בטיב משא ומתן כלל וכן הוא בנמצא ובפרט האידנ' דנפישא רמאי שאם אין לו הבנה בטיב משא ומתן בקל יפתה אותן למכור וליתן את שלהם וכתב הרא"ש וז"ל כתב רב האי בשער שלישי של ספר מקח שלא ימכור אלא לכדי חייו כדגרסינן עלה אמר ר' אבא בר יעקב א"ר יוחנן משום כדי חייו ולפי דעתינו אנו רואין שאם יש שום ממון הרב' שינתן לו ממנו מקצת בסחורה כדי שיתלמד מקח וממכר אעפ"י שא"צ לכדי חייו ולפי מראות עיני הדיינים עכ"ל והרמב"ן ז"ל כתב כיון דתקנו רבנן שיהא ממכרן ממכר לא פליג בין כדי חייו ובין יתר מכדי חייו שהרי במתנות אסיקנא דמתנה מתנה בין מתנה מרובה ובין מתנה מועטת ואעפ"י שאין שום כדי חייו כי היכא דלעבדי ליה מיליה ואפ"ה לא פלוג רבנן וה"נ משמע בשילהי מציאת האשה גבי המשליש מעות לבתו וכך מסתברא ע"כ. ומסיק עד כמה א"ר יונה א"ר זירא עד שתות כגדול מה שפי'

רש"י עד שתות קנה כו' ט"ס הוא אלא עד שתות מחול ושתות קנה כו' וכ"כ הרמב"ם וז"ל קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפטרופוס ונשא ונתן במטלטלין וטעה דינו כדין הגדול שפחות משתות הוי מחיל שתות קנה ומחזיר האונאה יתר על שתות בטל מקח ע"כ ומסיק ומתנותיו מתנה אחת מתנת בריא אחת מתנת ש"מ ואחת מתנה מרוב' ואחת מתנה מועטת ומה שפיר ר"ח לעניין מתנה אפי' יש לו אפוטרופוס מתנותיו מתנ' כבר כתבת דבריו באריכות ס"פ מציאות האשה ע"ש וכתב הרא"ש שדברי התוס' ומדלא קאמר נמי אחת מתנות מטלטלין ואחת מתנות קרקעות נרא דווקא במטלטלין דאיירי בהו קאמר והא דאמרינן בפ' מי שמת גב פחות מבן עשרים דאין מוכר בנכסי אביו ומתנתו מתנה במקרקע התם בגדול בן שלש עשרה ויום אחד אלא שאינו מוכר עד שיהא בן עשרים מצא ג' דינים במקרקעי גבי קטן במקרקעי שלו כגון שנתנו לו במתנה או שקנאו לו אפטרופי' אינו מוכר ואינו נותן עד שיגדלו דהיינו בן י"ג ויום אחד והביא ב' שערות וכשיגדל מוכר ונותן ומבן י"ג ואילך במקרקע שירש מאבותיו אינו מוכר עד שיהא בן עשרים אבל נותן במתנה עוד יש חילוק בין מוכר לנותן במקרקעי שלא ירש מאביו שמוכר משהגדיל ובעינן שיודע בטיב משא ומתן ומתנה יכול ליתן אפי' אינו יודע בטיב משא ומתן רק שלא יהא שוטה ומה שכתב הרא"ש שאם יודע בטיב משא ומתן והוא חריף מיד כשהגדיל יכול למכור לנכסי אביו וחולק על הרי"ף אכתוב דבריו אי"ה בפ' מי שמת כתב הרא"ש בתשובה והטור הביאו וז"ל שאם ירש ש"ח מאביו שיכול ליתנו במסירה וכתיבה דלענין זה חשיב כמטלטלין ויכול ליתנו לאחר ע"כ:

סימן כא

מתניתן אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ולוי אחריו ואחריו ישראל מפני דרכי שלום:

ת"ר וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון וכתבו התוס' וכן הרא"ש כגון מעשר עני או בצדקה המתחלקת לעניים או חברי' המסובין בסעודה אבל במילי דשותפות לא דהא אמרינן בפרק מקום שנהגו הנותן עיניו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם ולא מסתבר לדרוש הפסוק הזה להרגיל הכהן עד שיתן עיניו בחלק יפה ע"כ וכ"כ הסמ"ג בשם ר"י ולא ידעינא איסור בדבר דהא מחלק גבוה קזכי ואינו גרוע משאר מתנות כהונה כגון זרוע ולחיים והקבה ולא אמרו הנותן עינו בחלק יפה אלא בישראל אבל בכהן א"ל ליתן בו עיניו אלא חבירו צריך ליתן לו בלא גורל ולישנא דליטול מנה יפה משמע לכל דבריו גם הרמב"ן לא חילק ופריך תלמודא א"ל רב יוסף מפני דרכי שלום דאורייתא א היא א"ל דאוריית' ומפני דרכי שלום כל התור' כול'

נמי מפני דרכי שלום הוא דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום אלא אמר אביי לכדמר פי' כדרבה בר נחמיה דתני' שנים ממתינן זה לזה בקערה שלשה אין ממתינן הבוצע פושט ידו תחלה ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו ואמר מר עלה ל"ש דחולק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו אלא בסעודה אבל בבית הכנסות לענין לקרות בתורה בב"ה אין כהן חולק כבוד ללוי או לישראל דלא ליתא לאכלויי ולמימר אנא נמי קרינא ברישא והיינו כמו דקתני במתניתין כהן קורא ראשון כמ' שכתב בתורה ואינו רשאי לחלק כבוד בדבר ולשנותו מפני דרכי שלום ע"כ והסמ"ג כתב בשם הרי"ף הא דאמרינן לברך ראשון דווקא בשווין דאמר ר' יוחנן פ' בני העיר כל ת"ח שמברך לפניו אפי' כ"ג עם הארץ אותו ת"ח חייב מיתה שנ' ומשנאי אהבו מות וגו' ע"כ ומסוגיא דהכא משמע שאפילו באינו שווין שהרי לא יכול לחלק כבוד אפילו לגדול ממנו ואף הוא רבו אלמא דבאינן שוה איירי אלא שיש לומר נהי דאינן שוה לגמרי מכל מקום איירי בשוין ששניהם חכמים אבל בכהן ע"ה לעולם אסור לקרות לפני ת"ח גם התו' כתבו הא דקאמר בסוף מגילה גבי ר' פרידא דאמר מימי לא ברכתי לפני כהן דמוקי לה בשוין כו' דלאו דווקא בשוין ממש קאמר דא"כ מאי רבותא דר' פרידא כו' וז"ל הרמב"ם בפי' המשנ' דע שזה הדבר מפורסם בכל המקומות שיהא הכהן קורא בב"ה ראשון בין שיהא תלמיד או עם הארץ הנה הוא דבר שאין לו שורש בתורה כלל ולא נזכר זה בתלמוד ולא היא זאת הכוונה הנרמזות אליה בזאת ההלכה ואני נפלא הפלא ופלא מערי הגלות שנוהגין בזה אחר המנהג היותם בריאין מחולאי המנהגות ומדעת האחרוני' ודרכיהם ואין אצלם אלא עניני' נאותי' ללשון התלמוד ואיני יודע מאיזה מקום בא להם זה ההפסד ואמנם צורת הענין לפי מה שבא לנו בקבלה כמו שאגיד וזה שהכהן קודם ללוי ולישראל לפי שנאמ' וקדשתו כי את לחם אלהיך וגו' ובא בקבלה בכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון לברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון וזהו כולו כשאין שם חכם גדול ממנו כגון שיהיו שם כהנים לוים וישראלים ויהיו כלום במדרגה אחת בחכמה ולא יהיו קצתם יותר חכמים מקצתם אז תחזור הקדמות היחוס שכהן קודם ואחריו לוי ואחריו ישראל ויבאר לך זה הלשון בפרק אחרון דהוריות באמרו בזמן שכולם שוין אבל אם ממזר ת"ח וכ"ג ע"ה ממזר ת"ח קוד' בכל ענין מבואר מן התלמוד שאחד מן החכמים קרא ראשון בשבת בס"ת ורב אמי ורב אסי גדולי' ומן הכהנים שהיו בארץ ישראל והיה מצוין שם לפי שהיה זה חכם יותר מהם וכך אומרים רב קורא בכהנים ר"ל קרא ראשון כמו הכהן לפי שהי' יותר חכם מן הכהן וזה אין מחלוקת בו ומן העקרים ג"כ כשהכהן כשהוא ראוי שיקראו ראשון אם התיר לישראל שהוא כמותו או פחות ממנו שיעלה ויקרא הרשות

בידו אבל אסרו חכמים מפני דרכי שלום שיתחדש מזה המחלוקת שמא יאמר ישראל אחד מפני מה התיר לזה שיעלה ראשון ולא התיר לי אחר שהדבר תלוי בו לכך אנו אומרים שיקרא הוא בעצמו לא שיתיר לזולתו ולזאת הכוונה רמז בזאת ההלכה באמרו כהן קורא ראשון וכן באר בתלמודא ע"כ משמע מדבריו דווקא שווין ממש ומן הסוגיא לא משמע הכי כדפי' כאשר הוכיח נמי התו' מהאי דר' פרידא כו' וכן פסק נמי הרא"ש דכהן לא יכול למחול לקראת לפניו רבו או שגדל הימנו וכן פסק המרדכי בשם ר' שמחה אבל כהן ע"ה לא שמענו ורבים שאסרו והחמירו בדבר וכן פסק הרשב"א בתשובותיו לאסו' אלא שכך המנהג נתפש' ויפה עשו חכמי' לפי הדורו' אשר לפנינו שלא סתרו המנהג כ"א המנהג שמבזין ע"ה שלא לעלות ראשון אפי' היו כהני' ח"ו ע"ה פורקי' עול תורה מעליה' ולא היו מסייעי' כלל לתור' ולומדיה ובפרט האידנ' שלא יהא כל א' בונה במה לעצמו וכמו שאמרו דמ"ה מקבלינן סהדות' מעם הארץ כו' גם כבר בימי' הקדמוני' שהי' חוזק התור' ובידי החכמי' מקל ורצועה ביד לומדים ובפרט בא"י ואפ"ה שלחו מתם ליבעי רחמי אתכלי על עליא דאי לאו עליא לא מתקיימא אתכלי וכ"ש האידנא לכן הנח להם למנהגם ורב נטוראי כתב דאפי' כהן ע"ה קודם לישראל ת"ח והיינו שתפס המנהג מהני טעמים שכתבתי וא"ל איך יכול לעשות ת"ח לקרות אחריו מאחר שהוא חייב מיתה ונראה דלא חייב מיתה אלא מכח ביזוי התורה ומאחר שכך נתפשט המנהג אין בו ביזוי ומ"ה אפי' בכהני גופא נהגי לקרות בתורה כהן ע"ה ולהניח כהן ת"ח אבל מכל מקו' כל ירא שמי' יזהיר שלא יתחזק הסגן לקרות לכהן ע"ה לפני ת"ח אם יכול לקרות נמי כהן חבר שהוא תלמוד בתורה וכן ללוי אחריו וכהן בעל עבירות או שהוא רשע מפורסם נראה פשוט אף לאותן דס"ל שעולה לדוכן מכל מקום אין ראוי להקדימו ולקרותו בתור' קודם ת"ח ואין חילול השם גדול מזה אלא במקום סכנה. נחזיר לסוגיא דמסיק אמר רב הונא הא דאמרת בב"ה לא לא אמרן אלא בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים אבל בשני וחמישי לא. איני והא רב הונא קרי בכהנ' בשבתות וימים טובים שאני רב הונא דאפילו ר' אמי ור' אסי כהנ' חשיבי דארץ ישראל מיכף הוה כייפי ליה משמע מסוגיא זו דליכא אסורא בדבר שלא יכול למחול הכהן אפי' לגדול הימנו לקרותו לפניו אלא בשבתו' ולא בה"ב וכ"כ הרא"ש סתמא בלישנא דתלמודא. ובמקצת נוסחי הרא"ש כתב להדיא דבה"ב הרשות בידו לחלק כבוד לרבו כו' וכ"כ הטור בשמו ובב"י אכן התו' כתבו וז"ל אומר ר"ת ה"מ לדידהו דבחול הוה טרידא במלאכתו ולא שכיחא אבל לדידן שכיחי בשני וחמישי כמו בי"ט וכן כתב במרדכי ומה שמשמע מסוגיא היכא דמופלג בחכמה והוא אדם גדול בתורה ובמ"ט שיכול לקרות בפני כהן ולא נהיגין כן האידנא

כי אין מצוין ביניינו מופלג וגדול הדור בימינו לשנות עליו המנהג וגם הדורות בעו"ה מקולקלים שיאמרו מה גבר בגוברן גם יבואו לומר אנו כמותו ואין לאנצויי גדול מזה גם אפשר דבעינן גדולי הדור כרב הונא דכל כהנא חשיבא דארעא דישראל אפי' רב אמי ורב אסי כייפי ליה וזה אפשר אינו בנמצא האידנא גם הרשב"א כתב שצריך להיות גדול הדור ומופלג בחכמה ושאין דומה לו בעיר אחרת ומי יעיד על זה האידנא ומ"ה כתב רב עמרם כל דאיכא כהן לית ליה רשות לישראל למיקרי קמיה אפילו הוא נשיא מישראל:

סימן כב

פסק כתב המרדכי וז"ל תשובו' הרשב"א אשר ששאלת מ"ו אשר בקדושת כהן לפתוח ראשין אם הרשות בידו ליתן רשות לישראל לברך לפניו בסעודה נ"ל שהרשות בידו כדמשמע סוף פ' הנזקין אלו דברים שאמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל ופריך בגמרא מפני דרכי שלום דאורייתא הוא אמר אביי לכדמר כו' ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו ואמר מר עלה ל"ש אלא בסעודה אבל בב"ה לא דלא אתי לאנצויי פרש"י וז"ל אבל לענין לקרות בתורה בב"ה אין כהן חולק כבוד ללוי ולא לישראל דלא לית' לאנצויי ולומר אנא קרינא ברישא והיינו דקתני כהן קורא ראשון בתורה ואין רשאי לחלוק כבוד ולשנותו מפני דרכי שלום אלמא היינו דקאמר כהן. קורא ראשון בתורה היינו מצוה לישראל להקרות לכהן ראשון אבל אי קאמר כהן אני מוחל על כבודי כבודו מחול כמו הרב שמחל על כבודו כבודו מחול דאורייתא דיליה הוא כ"ש שהכהונה נתנו לו ולזרעו אחריו עד עולם בברי' מלח דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וכן בפרשת קרח כמה פעמים כ"כ נכת'. אלא שהכהונה שלהם הוא ולא דמי למלך שאין יכול למחול על כבודו כדתנן כי לה' המלוכה ממליך מלכים ולו המלוכ' ולהכי כת' שום תשי' עליך מלך שריבה בו הכתוב הרבה שימו' לומר שאין כבודו מחול והשתא ע"כ ההיא דגיטין הכי מפרשא כהן קורא ראשון כמו שכתב בתורה על כן מצוה דאורייתא לקרותו ראשון היכא דמחיל לקריי' דהשתא לא הוי מצוה דאורייתא אפ"ה קורא ראשון מפני דרכי שלום דילמא ליתי לאנצויי ה"מ בבתי כנסיות אבל בסעוד' דלא אתי לאנצויי אי מחיל ש"ד ולא כמו שכתב כיון דמקדושתו יליף אמאי לא יכפו דה"מ גבי נושא נשים בעבירה אבל לפתוח ראשון ולברך ראשון דלא הוי אלא לכבודו יכול למחול דאטו ליטול מנה יפה ראשון אם לא רצה הכהן ליטול וכי תסיק אדעתיה למימר דיכפכו חלילה למימר כן אם שונא מתנות הוא תע"ב אלמא לא אמרינן כן אע"פ דמוקדשתו יליף אלא וודאי לא אמרינן יכפנו אלא נושא נשים בעבירה אבל דברים שהן לכבודו או לריוח ממון מצי מחיל אבל

לא בב"ה משום אנצויי ובסעודה לא שייך לאנצויי כדאיתא בגיטין משום דלא שכיחי בה רבים בסעודת נשואין וברית מיל' דשכיח בה רבים לא מפליג' רבנן ותלמודא בין סעודה לסעודה ועוד כי אפילו שכיחא רבים לא אתי לאנצויי שהבעל בית נותן לברך לאשר יישר בעיניו ובשני וחמישי דקאמר תלמודא דאפי' בב"ה יכול הכהן ליתן רשות לישראל שגדול ממנו לברך ולעמוד בתורה דלא שכיחי ומיהו ר"ת פירש דה"מ בימיהם שהיו עוסקין במלאכתן כל ימות החול ולא רגילין לבא לב"ה כי אם בשבתות וימים טובים אבל השתא בזמן הזה שאין רגילין אנו להיות עסוקין במלאכתן אין חילוק בין שבת וחול דכל שעתה שכיחי רבים מכל מקום בסעודה ליכא מאן דפליג ודבר פשוט הוא שאם בא הכהן לחלוק כבוד למי שגדול הימנו הרשות בידו ע"כ שמעינן מהאי פיסקא דמהר"ם שיכול הכהן למחול על כבודו ויכול הכהן לצאת מב"ה כדי לקרות לישראל אחר במקים כהן ולפעמים צריך למחול על כבודו אל ולצאת כגון התענית' שנוהגים במדינת אשכנ' בב"ה אחר החג שאז המנהג מי שלא התענה שאינו עולה בתורה לפרשת ויחל ואם יש שם כהן שלא התענ' ואין כאן כהן אחר צריך לצאת מבית הכנסת ונקראו לישראל במקומו וכן פסק מהררי"ק בתשובה וכתב עוד על קהל שהיו נוהגים שבשבת בראשית היה אחד מתנדב מהקהל מעות לצורך ב"ה כדי שיקר' ראשון בהתחלת התור' וגם נהגו שאם יש שם כהן הוא קונה אותו מצוה או מוחל על כבודו ויוצא מב"ה ובשנה אחת אירע שלא רצה הכהן לקנו' המצו' וגם לא רצה לצאת מב"ה וע"כ הכריחוהו הקהל ע"י השלטון שלא יכנוס לב"ה כדי שלא יתבטל כבוד התורה כמנהג אבותיהם שבידם והשיב שיפה עשו שכפאוהו כדי שלא יתבטל מנהגם ע"כ והקאר"ו השיג וכתב וז"ל ואינו יודע למה צריך הכהן לצאת מב"ה כשכהן מוחל על כבודו כדי שיקיימו הציבור מנהגם דהא רב הונא ורב כי הוה קרי בכהני לא משמע שהיו יוצאים הכהני' מב"ה דאם יצאו הכהנים מב"ה לכל אדם קורין ראשון ומאי רבותיה דרב ורב הונא אין נראה לומר דהיינו רבותייהו שהיו הכהנים יוצאים מב"ה מפני כבודם ולא מפני כבוד אדם אחר דא"כ ה"ל לתלמודא להזכיר שהיו יוצאים הכהנים מב"ה כו' והאריך בדברים שאין בהם ממש דבודאי מקוד' לא היו יוצאים הכהנים שלא היו נתפרסם הדבר לאסור גם מידע ידעי דרב הונא היה גדול מכל הכהני' אבל האידנא שנתפרסם המנהג אפילו עם הארץ כהן קוד' לת"ח מופלג ואם יראו ישראל קורא במקום כהן איכא למיחש לפגמה דלאו כ"ע ידעי בהאי מילתא אכן בחתונה שהמנהג שאין קורין אבל לשמחת הקרואין אם אין שם כהן אחר אלא זה שהוא אבל עולה שפיר לתורה מאחר שעדיין לא קראו החתן אינו בכלל שושבין מכל מקום היכא דאיכא כהן אחר שאינו אבל הוא קודם לכתחילה אם

לא שהו' ע"ה שהתלמיד חכם קודם אפילו הוא אבל רק שיתרצה על הסגן לקרותו במקו' שקונים המצות:

סימן כג

אמר אביי נקטינן אם אין שם כהן נתפרדה חבילה פירש רש"י איבד הלוי בשביל חבילתו הנפרדת ואינו קורא כלל כך אמר מורי הזקן ומורי ר' יצחק בן יהודא וכן סידר רב עמרם אבל מתלמידי מורי ר' יצחק הלוי שמעתי משמו שאין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים ולכאורה משמע דלא שרי לקרות הלוי אלא במקום כהן אבל אם קראו לישראל ראשון אין לקרות ללוי אחריו במקומו הראוי אכן התו' כתבו בשם הר"ר יצחק בן ר' יהודא דיקרא הלוי במקום הראוי לו והא דאמר בכתובות מוחזקני בזה שהוא כהן שקרא אחריו לוי צ"ל דקים ליה דלא קרא במקום הראוי לו דגדול היו משלפניו או קטן של אחריו ע"כ יראה מלשון הרא"ש שכתב לפי' אחר שפירש רש"י שלא יקרא לוי במקומו פי' במקום כהן ויכול ישראל לקרות לפניו ע"כ ונראה דלדידן בזמן הזה אין לקרות כלל ללוי במקום הראוי לו דליכא לנו הכירא כל כך אם הוא מקום הראוי לו ושמא יאמרו שלא היה מקום הראוי לו ומחזיקי' הראשון בכהן ולא משגיחין האידנא במה שקרא הראשון במקום כהן מאחר שאין חיובו בכך לקרותו הכי כמו שנכת' לקמן דכל דבר שאין הכירא בכך אין בונין עליו בניין או שמא הבאים שראו איך שהיה קורא בתורה לפני הלוי ולא שמעו הקריאה מן הש"ץ במקו' כהן יאמרו כהן הוא ולעניין הכרע בין הפרושים של רש"י הרא"ש כתב שריצב"א היה תופס פי' אחרון עיקר וכתב עוד ודווקא אם הישראל חשוב ממנו אבל אם שוים לוי קודם ואפי' לקרות במקום כהן כדאמר ר' יהושע בן לוי במגילה מימי לא ברכתי לפני כהן ולא בירך ישראל לפני ור' יהושע בן לוי היה לוי כדאמרינן בחולין בפרק כל הבשר דר' אשי בר בריה דלוי היה וקאמר שלא היה מניח לישראל לברך לפניו ובשווין איירי דומיא דלא ברכתי לפני כהן דמוקי התם בשווין ע"כ. והיכא שמוכר' במקום כהן א"כ מי שקנה הוא החשוב אפי' הוא ע"ה בין ישראל בין לוי אבל במקום שאין מוכרן אפי' מי שקנה מצות סגן לא נקרא אלא חשוב שבעיר ואינו דומה למקום שיש שם כהן שקורא אפי' ע"ה לפני כהן ת"ח היינו משום דמעלת הכהונה גורמת אבל היכא שאין שם כהן שחזרה המעלה למעלות התורה ועושה מצות וגמילות חסדים א"כ לא יקרא אלא חשוב שבעיר ולא חיישינן כה"ג לאנצויי משום שהוא דבר דלא שכיחא ואף שכמה גדולים תפסו פי' ראשון של רש"י וכן הסכמת הרמב"ן והרא"ש והאבודרה"ם כתב שכן נהגו שלא יקרא כלל אכן לשון נתפרדה חבילה משמע כפי' השני ועיקר וכן הוא המנהג בימינו כתב המרדכי וז"ל מצאתי שכתב ר' אברהם בשם

הר"ם אחיו דהיכא דליכא כהן ויש שם לוים וישראלים אין לקרות לוי כלל אם יש שם ז' ישראלים יקראו כולם ואם אין שם אלא ישראל אחד ולאחר קריאתו ישב ויעמוד מעט פעם שנייה וכן יעשה עד סיום ז' ואם אין שם ישראל יקרא קטנים או נשים ולא יקרא לוים ע"כ ובוודאי זה פי' לשיט' הראשון של רש"י אבל לפי מה שכתבתי שפירש השני הוא עיקר שרי לקרות לוים בין הישראלים היכא דליכא ז' ישראלים ואף שכתבתי אין שרי ללוי לקרות אלא במקום כהן היינו היכא דאיכא ישראל לקרות אבל היכא דליכא ישראלים ליכא למיחש כולי האי לפגם או לומר שהראשון כהן דהא מידע ידעי דליכא שבעה ישראלים ומילתא דאית' לי' קלא הוא וגם שעת הדחק הוא ולא קפדינן כולי האי ומאחר שהלוי לא יקרא במקומו כ"ש שלא יקרא אח"כ שלא במקומו כלל לשנות הסדר וגם הכא איכא למיחש משום הבאי' שלא ידעו תחילת קריאה ולא ראו אלא זה שקדם לפניו ויאמרו כהן הוא או אפי' היה שם מתחילת הקריאה ואמר כולם כהנים היה והיה סובר שמותרים לעלות כהנים זה אחר זה או יאמר דמשתכחי חללים עד בא האחרון שהוא כהן גמור ומ"ה קראו אחריו לוי ועיקר שלא לשנות את הסדר כהן לוי ישראל ללוי ולוי לכהן כתב הטור וז"ל כשאין שם כהן קורא לישראל במקומו ואומר במקום כהן כדי שלא יטעו להאכילו חלות אבל עולה במקו' הלוי דמעשר ראשון מותר לזרים וגם לא שכיח ע"כ וכן המנהג:

סימן כד

אמר אביי אם אין שם לוי קורא את הכהן פעם אחרת במקום לוי אבל לא כהן אח' דא' ר' יוחנן כהן אחר כהן לא יקרא מפני פגמו של ראשון ולוי אחר לוי לא יקרא מפני פגם שניהם דיאמרו חד מינייהו לאו לוי שיאמרו הראשון נודע שלא הי' לוי אלא חלל ומ"ה חזרו וקראו ללוי אחר או יאמרו שהשני לאו לוי אלא חלל והוא כישראל אבל גבי כהן לא שייך פגמה של שני דא"כ הוי חלל וא"כ למה קורא במקום לוי וכתב המרדכי וז"ל היכא שאין לוי צריך כהן לישב ולחזור במקומו ושוב יעמוד ויקרא במקום לוי בפעם שני' כדאמר בתוס' במקום שאין כי אם ישראל אחד שיודע לקרות בתורה ישב למקומו בין פרשה לפרשה ויחזור ויעמוד ויקרא ואז יעמוד למנין ז' ור"י פירש דהאי תוס' מיירי קודם שתקנו דכל אחד מברך לפניה ולאחריה דאז נראה הכל כקריאה אחת ומ"ה היה צריך לישב אבל עכשיו יש בזה היכר ודיו וא"צ לחזור ולישב למקומו ולשוב וכן אנו רגילים שכהן קרא פעמים ע"כ וכן המנהג והטור כתב וז"ל תניא בתוס' בני הכנסת שאין להם מי שיקר' אלא אחד כגון שאין בה מי שיודע לקרות אלא חד עומד וקורא ויושב אפי' ז' פעמים וכתב א"א הרא"ש ז"ל דזו התו' נישנית לפי המנהג ראשון שהי' ראשון מברך

לפני' והאחרון לאחריה לכך צריך ליישב בכל פעם ופעם להכיר שהן ז' אבל האידנא שצריך לברך בכל פעם ופעם ברכה ראשונה ואחרונה כמו כהן שקורא במקו' לוי א"ל לישב ע"כ, ובהגהת מיימוני כת' שאם קרא החזן הכהן או הלוי ואינו שם לא יקרא לאחר בשם משו' פגמו של ראשון אלא אחד יעמוד מעצמו ע"כ. והמנהג הוא מי שקדם זכה במקומו אף שמן הדין מי שקנה מצות סגן יכול לרמוז לאחר בשם ולומר לו שיעלה במקום זה אלא שכך נתפשט המנהג מאחר שהש"ץ אינו קורא אותו א"כ כל הקודם זכה א"נ דחשו לדבר שאם יהיה הכח ביד הסגן שקנה המצות לומר לו שיעלה א"כ יבא נמי לקרותו בשמו ואיכא למיחש לפגמה כתב המרדכי בשם מהר"ם ז"ל עיר שכולו כהנים ואין בה כי אם ב' או ג' ישראלים לא יקראו כהנים במקום הישראל להשלים למנין ז' דכהן אחר כהן לא יקרא גם בשני וחמישי משום פגם שניהם פגם ראשון מפני היוצאי' לאחר שקרא כהן שני שיאמרו שנודע לחזן עכשיו שחלל היה הראשון וצריך להחזיר בסדר ולקרות כהן נהי דנהגו עתה לקרות בשם הקרואים משום דלמא אתי לאנצויי מכל מקום אין חובה להזכר הכהן ועוד אפילו שמו א"צ להזכיר אלא מרמז לו שיעלה וכן שמעתי שהיה עושה קרובו הר"ר שמואל מבימגד"ך ועוד אם יקרא הכהן אחר בד' או בה' יש לו פגם לעצמו כי יאמרו שאין כהן אלא חלל כיון שקורא במקום ישראל כמו לוי אחר לוי לא יקרא משו' פגם שניהם דהלוי הקורא במקום ישראל יאמרו שישראל הוא ה"נ כהן הקורא בד' או בה' ששי ושביעי יאמר חלל הוא ובשמחת תורה שקורין כהן או לוי חתן תור' או חתן בראשי' שאני התם שכבר קראו ה' כמשפט היום ולא סלקי למניינא וכן ליכא למיחש לנכנסין ויוצאין ועוד שמפסיקין להם וקורין בשם חתן תור' ובשם חתן בראשית וברוב מקו' הולכין עמהם חשובי הקהל ומינכרא מילתא טובא ועיר שכול' כהנים ואין שם ישראל נראה לי דהכהן יקראו ב' פעמים ושוב יקרא נשים דהכל משלימין למנין ז' ואפילו אשה ועבד וקטן ופירש רבינו שמחה דלאו דווקא למניין ז' אלא ה"ה לג' מדתני סתמא בפ' שלישי דמגילה קטן קורא בתורה ומתרגם אבל בעיר שיש שם ג' ישראלים קורין וחוזרין וקורין כמו בני העיר שאין להם מי שקורא אלא אחד עומד וקורא ויושב וחוזר ועומד וקורא עד ז' פעמי' כדאיתא בתוס' דמגילה ואם יש קטנים ישראלים שהגיעו לחינוך גם הם עולים למנין ואע"ג שכתב רבינו שמחה שיש בירושלמי גבי ההוא דאשה מברכ' לבעלה וכן לאביו לא כן אמר ר' חייא בר יוסי בר נהוראי כל שאמרו בקטן לא אמרו אלא כדי לחנכו תיפתר בעונה אחריהם אנן דתנינן כהאי מי שהיה אשה או עבד מקרין אות' עונים אחריהם מה שהם אומרי' ה"נ הרי החזן קורא עמהם ועיר שכולה כהני' ואין בה נשים ועבדים וקטנים וישראלים לא יקראו בתור' כלל

ושלו' מאיר בר"ב אבל הרשב"א כתב בתשובה וז"ל לפי פשטה של שמועה היה נראה שאין כהן קורא בעולם אחר כהן ועיר שכולה כהנים כהן אחד קורא ויושב ז' פעמים אלא שבירושלמי דהניזקין אמר ר' חנינא עיר שכולה כהנים ישראל קורא ראשון מפני דרכי שלום כלומר אם יש שם ישראל אחד ביניהם מכאן אתה למד שבמקום שכולה כהנים או שאין ישראל כדי סיפוקו כהן קורא אחר כהן שאין שם שום פגם שהכל יודעים שאין שם אלא הכהנים ואין כהן שני קורא משום פגם הראשון אלא מפני שאין שם ישראל וכן שלישי וכן רביעי. וכן כולם והקאר"ו כתב וז"ל ורבי' הגדול מהרר"י אבוה"ב כתב ואם אין בב"ה אלא כהני' יש מי שכת' שכהן א' קורא ומברך וחוזר ומברך עד שישל' למניין הקוראי' והרשב"א כ' בתשובה שכהן אחר כהן קורא שאין שם שום פגם הראשון שהרי הכל יודעים שאין שם אלא כהנים וכן יעשה עד שישלם המניין הקוראים ובב"ה שרובם כהנים ויש ביניהם ישראל אואו שנים י"א שיעלה כהן ואחריו ישראל וישראל חוזר וקורא עד שישלם ומרי בעל המנהג כתב ישראל קורא ראשון מפני דרכי שלום מפני שלא יהא מחלוקת בין כהנים לומר למה אתה עולה ראשון יותר ממני אבל כשישראל קורא ראשון אח"כ יעלה מי שיעלה אינו עולה אלא בתורת ישראל ע"כ ונראה דברי הרשב"א עיק' לגבי מהר"ם בנדון זה מאחר שהירושלמי מסייעו ואף אי מהר"ם היה, רואה בירושלמי אפשר היה חוזר מדבריו והטור נמי פסק עיר שכולה כהנים או לוים כולן קורין בתורה פעמי' זה ראשון ופעמים זה ראשון אכן מה שאמרו לקרות ישראל ראשון ולבטל מצות וקדשתו דאיכא למ"ד דאוריית' ממש ואפי' מאן דס"ל איסור בעלמא מכל מקום למה נעבור עליה בפרט דליכא בכך לאנצויי משום דהוה ככולה ישראלים אלא שקשה לחלק על מ"מ נדחוק לומר דלא קאמר אלא היכא דליכא ז' כהנים וצריכין אנו למלאות בישראל כה"ג ס"ל דמוטב להקדי' הישראל משום ד"ש עבור דבלא"ה צריך למלאות מניין הקרואים בכהנים ואז לא נעבור על וקדשתו ובטל מעלות הכהנים וכולם עולין זה אחר זה ומה שהשמיט הטור הא דישראל קורא ראשון בעיר שכולה כהנים ואף מדברי הר"י אבו"הב משמע שלא חילק בזו מכל מקום מה שכתבו הוא נכון ובפרט האידנא שנתפרסם המנהג וניכר שהוא בהכרח גדול ונראה אם הוא במקום שמוסיפין על המניין הקרואים אחר שקראוהו הכהנים מנין שבעה עולים הישראלי' אבל יש שם חמשה לא נתפרדה חבילה ויקרא כהן אחר במקומו במקום לוי ואח"כ יקראו חמשה ישראלים להשלים מניין שבעה. וכתב הטור וז"ל יש מקומות שנוהגים לקרות הרבה כהנים בהפסק ישראל ביניהם ואין חוששין שיאמרו הראשון פגום הוא ביום שקראו ישראל אחריו וכת' הקאר"ו וז"ל וכ"כ רבינו הגדול הר"י אבוה"ב בשם אורח' החיים

ותשובת הרשב"א וששמע שכך נוהגים במקומ' מארגון וזה עולה כפי מה שכתב רבים שנוהגים בקצת מקומות לקרות הרבה כהנים בהפסק ישראל ביניהם ומ"מ תמהני האיך כתב שהשיב כן רשב"א שהרי גבי לוי אחר לוי כתב בשמו שאע"פ שישראל מפסיק ביניהם ואפי' אמר אעפ"י שהוא לוי אינו מוציא מידי פגם אם לא שנאמר שהרשב"א לחוד ורשב"א לחוד מ"מ האידנא נהוג עלמא לקרות כהן אחר כהן בהפסק ישראל ביניהם וכשקורא החזן לשני אומר אעפ"י שהוא כהן ואפשר דטעמא משום דבזמן התלמוד שהיו ישראלי' מרובים במקום אחד אף על פי שהנשארים בב"ה יודעים שהוא כהן ליכא למיחש לנכסי' אבל האידנא דקהילות קטנו' בעוו"ה ליכא למיחש לנכנסי' שהנשארים בב"ה יודעים שכבר אמר החזן אף על פי שהוא כהן ואפ"ה לא נהגי לקרות כהן אחר כהן בלא הפסק ישראל ביניהם כדי שלא יהא נראים כחלוקים בהדיא על דין התלמוד דאמר כהן אחר כהן לא יקראו ועי"ל שמי שהנהיג מנהג זה סבר דלא אמרינן כהן אחר כהן לא יקרא אלא כשאין הפסק ישראל ביניהם כו' וכדברי רבי עמרם לכן נהגו לקרות כהן אחר כהן בהפסק ישראל ביניהם דווקא ומה שנהגו לקרות אעפ"י שהוא כהן לרווחא דמילתא הוא שאומרים כן אעפ"י שאינו מעלה ולא מוריד ע"כ והנה כל שטח אשכנז לא נשמע מנהג זה ולא כיוצ' בו ולעולם אין לשנות הסדר שאין כהן עולה אחר ישראל ובחתנה שיש ב' או ג' כהנים נכתב לקמן:

סימן כה

פסק והנה מה שכת' מהר"ם לעיל היכא דסליק מנינא שאין חשש אם יעלה כהן או לוי מזה נוהגין בכמה מקומות שאם יש שני לוים אורחים נכבדים שקורין השני לאחרון במקום שקורין יותר משבעה ולא נהירא דבודאי אין כהן קורא אחר כהן ואין לוי אחר לוי ולאו דווקא בסמוך ה"ה במופלג כמו שכתב מהר"ם לעיל ולא קשרי מהר"ם מהא טעמא לחוד אלא בצירוף טעמ' דמינכרא מילתא אבל אחרון לחוד שהוא כמו שאר הקרואי' ולא מינכר מידי ובקריאת החזן שקורין אחרון לא משגחינן בזה ועוד אפשר שהבאים סוברים שקורין לשביעי נמי אחרון א"כ לא יקרא כלל אכן למפטור הוא ידוע שאינו כלל מענין הפרשה שהרי כבר אומרים קדיש ושרי בשבתות ואפי' בי"ט מאחר שאינו מעיקר קריאת חיוב היום שהרי כבר אמרו קדיש קודם קריאת המוספין על ס"ת הראשונה וזו היא קריאת שני' אכן כשיש שני' חתנים כהנים או לוים אחד עולה לאחרון לפי ששעת הדחק הוא גם אי' היכרא בפיוט' שאומרים לחתן כגון מרשו' שאירי' כו' (שאירי' ע"ח המעדים היה) ושאר זמרים שמזמרים עליו ואוושא מילתא ואי' הכירא וגם לקריאת אחרון הוא מקום חשוב שאפילו גדולי ת"ח רגילים לקרות בו ואחרון אחרון חביב ע"כ אבל מה

שכת' הכל בו בשם הרב אשבו' דאי איכא ב' כהנים חתנים אין ראוי שיקרא אותם זה אחר זה מפני פגמו של ראשון אלא עושין שתי שורות וקורא כהן לוי וישראל ואם ירצה לעשות כל השורה מהשבעה יעשו וכל מאן דקשיש או חשיב טפי ראוי להקדימו ע"כ לא נהיגינן כן גם כתבתי שאין ראוי לשנות הסדר שיעלה הכהן אחר ישראל כלל אם לא באחרון ובחתן כמו שפי' וכ"ש דלית' נמי למה שכתב הרשב"א וז"ל אם אין שם כהן ולוים הרבה שנכון כדברי האומר נתפרדה חבילה לגמרי ובתשובת לרבינו האי והרי"ף אם יש שם כהן ולוים הרבה ורוצה להעלות מהם שני' לכבוד חתן כיצד יעש'. תשובה יעלה כהן ולוי וישראל ואחריו כהן ואחריו לוי ואחריו ישראל ואחריו כהן ואחריו לוי ואחריו ישראל וכן השיבו ז"ל עכ"ל והכלל היכא דאיכא שני חתנים כהנים או לוים אין משנים שום דבר משאר שבתות אפילו באורחים ונכבדים והיכא דאיכא ג' כהנים חתנים נ"ל דאחד ידחה אם שוים הם יעלה על פי הגורל ואם אינם שוים החשוב חשוב קודם והשלישי ידחה ואם ירצה יעלה למפטיר ומזמרים לפניו כמו שמזמרים לאחר' והוא גולל הס"ת מאחר שלא עלה לקרות כשאר הקרואים הנראה בעיני כתבתי לפי מנהג מדינתינו שאין רגילין לשנות הסדר לעולם כהן ולוי ישראל אבל בארץ תורגמ' ובשאר קהלות הספרדי' אם נהגו כדברי הרשב"א חלילה לי לחלק:

סימן כו

כתב מהר"י קולין בשורש ט' שנשאל הרשב"א ס"ת פתוח ויש שם כהן שמתפלל במקום שאינו רשאי להפסיק אם ממתינן לו עד שסיים תפלתו והשיב שאין ממתינן לו שלא אמרו להקדים כהן שהרי ת"ח קודם לו ואפי' גר ולא יהיה כבוד הציבור פחות מצורבא דרבנן ובכמה מקומות חיישינן לטירחא דציבורא כו' וכ"ש שיש כאן כבוד ס"ת עכ"ל ומזה שמעינן שאסור להמתין הרבה שהס"ת פתוח בעבור קריאת אדם אחר שהוא רב ועדיין לא בא ומה גרוע המנהג במקום אבליו שממתינין על הקרואים עד שיבואו ממקום ועד שלהם עוד כת' קאר"ו בשם מהר"י אבוהב בשם תשובת הרשב"א וז"ל כהן שקראו אותו לקרות בתור' והוא קורא את שמע אינו רשאי להפסיק ואצ"ל במקום שיש ת"ח שאפילו בעלמא ת"ח קודם כדאמרינן רב קרא בכהני אלא אפי' אין חכם יותר ממנו אין מספיק שלא להקדימו אלא משו' כבוד כהונתו והרב' ראיו' לדבריו ע"כ וכל אלו הדברי' הם כנגד מה שכתוב הטור בשם בעל המנהג בסי' ס"ו שאפילו ישראל שהיה קורא את שמע וקרוהו לקרות בתורה מפסיק והקאר"ו כתב דנקטינן כדברי הרשב"א דרב מובהק הוא ע"כ ואפשר שיש לחלק ביניהם דקריא' הכהן לא היו מסיק עליו אלא משום כבוד כהונה ואף שהיו כהנים אחרים לשם מכל מקום הוא היה חביב בעיניו משאר כהנים

ע"כ לא יפסיק ועולה כהן אחר או ישראל חשוב במקומו אבל קריאת ישראל שלא היה כבוד הקריאה אלא אליו בפרט צריך להפסיק לכבוד התורה ויראה ויתכבד בה יותר מכבוד הבריו' שמפסיק בעבורה עוד כ' הקאר"ו בשם מהר"י אבוהב שכתב בשם אורחת חיים שבאם בא כהן לב"ה קודם שיברך ישראל על התורה אע"פ שאמר ברכו את ה' המבורך כתב הרי"ף יעמוד בתיבה ולא יקרא עד שישלימו כהן ולוי ואח"כ יקרא ואין בזה בשת כלל וכ"כ הר"ר דוד אבודרהם שאם נכנס הכהן אחר שהתחיל ישראל לברך ברכת התורה אינו פוסק אבל ברכו לא הוי התחלה וכתב עוד וכן אם היה כהן ולוי בב"ה וקרא הכהן ראשון וסבר שאין שם לוי והתחיל לברך ברכה שנייה אין מפסיקין אותה דאין דוחין מצות לא תעשה כו' משום פגמו של לוי וכ"כ הרשב"א בתשובה וסיים בה ועוד שלא מצינו פגם ללוי כיוצא בזה דיש לתלות שלא היה שם בשעה שפסק הכהן בקריאה ראשונה או שמא שגגה היה סבורים היו שאין שם לוי ולפיכך לא נקרא ולא קרא ע"כ וכל דבריו סברות ישרות הן:

סימן כז

פסק כתב המרדכי בפרק הקורא את המגילה עומד שרבינו אפרים היה מוחה לכהן שהוא שליח צבור לקרות הכהן חבירו לס"ת. וכן לוי שהוא רוצה לקרות לוי חבירו לס"ת מפני פגמו ורבינו יואל דחה דבריו שהרי הכל יודעים שכהן מותר להיות ש"ץ וכתוב האגור דאין הלכה כרבינו אפרים וכן נוהגים העולם כרבינו יואל מכל מקום משמע דמי שקנה סגן והוא כהן שאסור לקרות כהן אחר וה"ה בלוי ומ"מ היכא שקרא לכהן מופלג בחכמה וזקנה כולי עלמא ידעי בשמיה שמשום חשיבתו הוא ולא משום פגמו של זה וה"ה אם הוא אב"ד שבעירו וכן לאביו ולאחיו הגדול שמחויב בכבודו אין זה פגם אכן אם הוא רבו מסתפק אני בזה אף שהוא חייב בכבודו לאו כ"ע ידעי שהיה רבו ואב קורא את בנו ליכא פגמו כלל שהרי בוודאי אינו פגום מאחר שבנו עולה במקום כהן וא"ל לעיל איכא פגמה דשמא איכא יוצאין ובאין שאינם מכירין אם הוא אביו או אחיו או בנו אפשר לומר דאין ש"ל פגמה אלא לגבי אותו שכבר מכירין אותו בחזקת כהן אלא שאמרו בודאי נודע בב"ד שהוא חלל ופסלוהו מן הכהונה וא"כ סתם מכירין נמי אביו ואחיו ובנו וכ"ש במקומות שלנו שקורא החזן בשמו ובשם אבותיו א"כ מרגישין נמי קצת בקריאת החזן:

סימן כח

מסקינן שלחו ליה בני גלילא לר' חלבו אחריהן מי קוראין לא הוי בידי' אתא ושיילי' לר' יצחק נפחא א"ל אחריהן קוראין ת"ח הממונים פרנסי' על הצבור ואחריהם ת"ח הראוי'

למנותם פרנסי' על הצבו' ואחריהן מי שאבותיהן ממונים פרנסי' על הצבור ואחריהן ראשי כנסיות וכל אדם פרש"י הראוים למנותם כדאמרינן פרק כל כתבי איזה ת"ח הראוי למנותו פרנס על הציבור כל ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה והאידנא שקונים מצות סגן קוראין למי שירצה ורגילין לקרות קרובים ומחותניהם ולכבוד אורחים ומה שמוסיפין בדמי' יפול לכיס של צדקה לפרנס עניים ותיקון גדול הוא חדא דלא אתי לאנצויי ועוד בעבור הצדקה מלבד הכהנים והלוים מחוייבים לקרות רק שבירירה בידם לברר איזה כהן או לוי שירצה ובמקומו שיש אב"ד קבוע הממונה מן כל הקהל והוברר לש"ש שלא ע"י מחלוקות ראוי' לקרותו שלישי בשבתות ובי"ט וכן המנהג בקהילות אשכנז. ותו מסקינן שלחו לי' בני גליל' לר' חלבו מהו לקרות בחומשין בב"ה בציבור לא הוי בידי' אתא שייל' לר' יצחק נפחא לא הוה בידיה אתא שאיל בי מדרשא ופשטוה מהא דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן ס"ת שחסר יריעה אחת אין קורין בו ולא היא התם מחסר במילת' הכא לא מחסר במילתי' רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין קורין בחומשין בב"ה משום כבוד ציבור. וכתב המרדכי מהו לקרו' בחומשין כו' פי' רש"י שכתובים להם חמשה חומשי תורה בה' חתיכות כל חומש לעצמו דכל ספריהן היו מגוללין כמו ס"ת ומסיק הכא דאין קורין בו משום כבוד ציבור דהוי גנאי להם שאין להם אלא ספר אחד לחוד ויש מדקדקים מכאן דבודאי דבספר אחד אין לקרות מפני כבוד הבריו' דצבור הא בחומשין דידן דיש כל ה' חומשין דעתה אין גנאי בדבר מותר ואומר ראבי"ה דאין בדבריהם ממש דלא הוי טעם אלא כדמפרשי בירושלמי דמגילה בפרק בני העיר דגרסינן התם אתיא שיילי' לי' לר' יוסי מהו לקרות ברבים בחומשין אמר לו אסור לאו דאסור אלא מגו דנפשין עגומה אנו קונין לו תורה פי' כל עוד שנפשינו עגומות שנאסר עלינו לקרות בחומש נצטרך לקנות ס"ת וכן מצאתי הקורא בחומשין אין רוח חכמי' נוחה הימנה מוטב שלא יקרא שאפילו בס"ת שאינו עשוי כתיקון חכמים שאינה תפור' בגידין ואין בין שיטה לשיט' כמלא שיט' אסו' לקרו' כ"ש בחומשין דאסו' להזכיר שם שמי' לבטל' ע"כ פסק הרשב"א בחדושיו וכן כתב הר"ן מאחר שאסור לקרות בחומשין משום כבוד ציבור א"כ היכא שנמצא טעות בס"ת באחד מן החומשין ששפיר יכולין לקרות בחומשין האחרים שהרי לא הצריכ' לחומש האחרים אלא משום כבוד ציבור שיהא שלם ומאחר שהוא שלם אין אנו חוששין לטעות של חומש האחר שאין אנו קוראין בו ואני אומר דלא יתכן בעיני דמאחר שהס"ת כולה מחוברת אם כן טעות שנמצא בה פוסל מלקרות ונקראת ס"ת מוטעה ומעכב מראשה לסופה ומוסופה לראשה וגם בזו אינו כבוד צבור שיקרא בס"ת מוטעת ועוד אני אומר אפילו אי הוה שרי לכתחלה לקרות

בחומשין מכל מקום היכא שמחובר ונמצאת טעות אפילו באחד מן החומשין שפסולה לקרות בה שהרי אינה בשלימות וכאלו היתה דבר שאינה בקדושה וכל הפוסקים נמי לא חלקו בזה ואף שאין ראי' לדבר זכר לדבר נטלה טחול כשירה ניקבה טריפה:

ותו' מסקינן רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו האי ספרא דאפטרת' אסיר למיקרא בי' בשבתא מ"ט דלא ניתן לכתוב מר בר רב אשי אמר אפילו לטלטולי נמי אסור מ"ט משו' דלא חזי למקרי בי' בשבת ולא היא שרי למיקרי בשבתא ושרי לטלטולי דר' יוחנן ור"ל מעיינו בספרא דאגדתא בשבתא והא לא ניתן לכתוב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתיך ה"נ עת כו':

סימן כט

מסקינן בעו מיניה אביי מרבה מהו לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה תבעי למ"ד תורה מגילה נתנה תבעי למ"ד חתומה ניתנה תיבעי למ"ד מגילה ניתנה כיון דמגילה ניתנ' כותבין או דילמא כיון דאדביק אדביק תבעי למ"ד חתומה ניתנה כיון דחתומה ניתנה אין כותבין א"ד כיון דלא אפשר כותבין א"ל אין כותבין ומה טעם לפי שאין כותבין כתנאי אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואם דעתו להשלים מותר ר' יהודה אומר כותב מבראשית עד דור המבול בתורת כהנים עד ויהי ביום השמיני ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה אלא כתב כותבין לתינוק להתלמד בה וכן הלכתא וכ' הרא"ש ותימה הוא כיון דרבה השיב לאביי אין כותבין וליכא מאן דפליג עלי' ועוד ראוי' לפסוק הלכה כת"ק דר' יהודה דלא שרי אלא בדעתו להשלים ואפשר דסבר הלכה כר' יוחנן דאמר תורה מגילה נתנה ולא חיישׁ להא דקאמר כיון דאידב' דא"כ אפילו חומש לא ניכתב אלא תורה שלימה כיון דאידב' ועוד ראה להקל משום דלא אפשר לכל עני בישראל לכתוב תורה שלימה לבנו ע"כ וכל זאת אינה שוה לי נהי דק"ל כר' יוחנן דאמר מגלה נתנה הלא רבה אסר לאביי אפילו למ"ד מגילה נתנה ומה שמקשה ליה א"כ אפילו חומש נמי קושיא הוא לת"ק וכל הני דאסרי לכתוב וכי כח בידי לסתור דברי התנא מחמת הקושיא אחת בודאי לא החמירו כולי האי ועוד מאי חזית להקל נימא ה"נ דאפילו חומש אסור ולאו דוקא במגילה קאמר ואפשר לרבות' דהיתר' קאמר מגילה דר' יהודה מתיר אפילו מגילה לכתוב ומה שאמר שאין יכולת ביד כל אדם עני כו' וכי נתיר אסורים לעני בעבור ענייתו ואינה דומה למלאכת המועד לפי שאין לו מה שיאכל ועוד נראה בעיני מה שהשיב רבה לאביי לפי שאין כותבי' זהו פי' אין כותבין אף שהוא להתלמד ואין יכולת בידו לכתוב כל החומשין אפ"ה אסור שאין כותבין כלל מגילה ונראה בעיני דדעת הרי"ף אחר דשרינן לכתוב ספרי דאגדתא ולקרות בו משום עת לעשות ה"נ דשרי לכתוב מגילה ללמוד עם

הנערי' משום עת לעשות וכן יראה מדברי המרדכי שכתב וז"ל כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה וה"ה דמותר לכתוב פרשת הקרבנות וכן ק"ש שבתפילת שלנו משום עת לעשות שהרי אין כל העולם יודעים בע"פ ואין לכל העולם חומשים להביאם לב"ה ואתי לבטל התפילה וק"ש שהוא מן התורה לכן מותר לכתבי הני אעפ"י שלא ניתן לכתוב וא"ת והאיך קרינן שירת הים ופרשת קרבנות בב"ה בע"פ הלא דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ ואומר ר"ת דהני מיגרס גריסן תדע דאמר תפילין ומזוזות נכתבין שלא מין הכתו' משום דמגרס גריסן ע"כ:

סימן ל

מתניתין מעכבין בבית הישן מפני דרכי שלום ופריך בגמר' מ"ט אילימא משום כבוד והא ההוא שופר פי' שופר של תקיעו' ע"ש או שופר של נדבה דהוה מעיקרא בי רב יהודא ולבסוף בי רבה ולבסוף בי ר"י ולבסוף בי אביי ולבסוף בי רבא אלא משום חשדא הואיל והורגל העירוב בתוך אותו הבית אם באת לשנות את מקומו הנכנסי' לאותו בית ולא יראו שם את העירוב יחשדו בני החצר שמטלטלין בלא עירוב נחזור למשנה בור שהיא קרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום ופליגי בגמרא רב ושמואל בני נהרא רב א' תתאי שתו מי' ברישא ושמואל אמר עלאי שתו מיא ברישא כדאזיל פי' אם אינו סוכרין את הנהר אלא דולין והולכין והנהר מושך כפשוט' כ"ע ל"פ שכל הרוצה לדלות ידלה כי פליגי במסכי ואשקוי פי' שאין בו כדי לדלות כולן ורוצים העליונים לסכרו שלא ירדו המים למטה ולהמשיך הנהר דרך נגרי' קטנים עד שישתו כל שדותיהן ותחתונים מעכבין עליהם אלא א"כ נשקה אנחנו תחלה שמואל אמר עלאי שתי מיא ברישי' דאמרי אנן מקרבינן טפי ורב אמר תתאי שתי מיא ברישא דאמרי נהרא כפשטיה ליזל תנן בור הקרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום תרגמה שמואל אליבי' דרב באמה המתהלכת על פי בורו פי' שמתמלא מאליו דרך הלוכו וא"צ לסכור הנהר אי הכי מאי למימרא מהו דתימא מצי למימר סכור איסכר פי' בורך שלא ירדו המים לתוכה ואשקי בהינדקא פי' כפי מה שיעלה לך לדלות מן הנהר כמונו קמ"ל אמר רב הונא בר תחליפא השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כל דאלים גבר פי' רש"י וליה לא סביר' לי' דהלכתא כשמואל בדיני והרא"ש כתב וז"ל אע"ג דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני פי' ר' חננאל ז"ל משום דשמואל תרגמה הא דרב להכי נפיק מהך כללא ע"כ והתוס' כתבו א"נ משום דמסתבר טעמא דרב אע"ג דדחקינן מתניתין כוותיה כתב הטור וז"ל אמת המים המושכת על פני השדות ומושכין ממנה כדרך הליכת' כולן מושכין על הסדר ואין אחד מהן יכול לעכב ולומר אני משקה תחלה ואם בא אחד לסתום הילוך המים להמשיכם

לבורו עד שישקה תחלה ואחרי' מעכבי' על ידו כל דאלים גבר אבל אם אמת מושכית דרך הליכה על פי אחד מבעלי הבורות ימלא בורו וא"צ לסתום פי בורו מפני דרכי שלום וכן דעת כל המחברים חוץ מרש"י דלא קמ"ל הכא כשמואל בדיני אלא כל מאן דאלים גבר אלא שתימא על הר"ן והרמב"ם שהביאו המשנה בור הקרוב לאמ' ממלא ראשון בצורת' ולא הזכירו אוקימתא דתלמוד' דאיירי באמה ההולכת על פי בורו ואפשר לומר מאחר שפסקו דדינם דין דאלים גבר ממילא מוכרחים אנו לפרש דאיירי בכה"ג באמה ההולכת ע"פ בורו דאל"כ קשה מתניתין וכתב הראב"ד שאפשר לפי שחזר הדין לכל דאלים גבר טוב הוא שנחוש לדרכי שלום ומי שקרוב לה הוא דאלים ע"כ. והעיקר נראה בעיני כמו שפירש וכדעת הטור ועיקר אכן מה שכתב הרמב"ם והטור הביא שאם בא אחד ליסתום הילוך המים כו' דאמרינן כל מאן דאלים גבר בגמר' לא משמע אלא בין ראשון לאחרון אבל כל האמצעים מוחין בו ראשון ואחרונים ומ"מ נראה דווקא שניהם כאחד אבל בא הראשון לחוד למחות בו לא יכול שאומר לו אני מן האחרונים לגבי דידך ואני קודם ומה לך בזה שהאחרון מוותר לי חלקו ואם לא בא האחרון למחות בו אומר אני מן הראשונים שקודמים ואם אותם שלפני מותר לי מה לך בזה ואפשר מה שכתבו סתמא כל דאלים גבר כנגד א' שבא למחות אבל בוודאי אם באו הראשונים והאחרוני' פשיטא שיכולים למחות כו' תו מסיק רב שימי בר אשי אתא לקמי' דאבייי א"ל לותבן מר עידנא פי' יושיבני אדוני ללמוד בעת קבוע א"ל אית לי עידנא לגירסא וליתיבו מר בלילה א"ל אית לי מיא לאשקויי א"ל אנא משקינא למר ביממא וליתבן מר בלילה א"ל לחיי אזל לעילאי אמר להו תתאי שתי מיא ברישׁ' אזל לתתאי אמר להו עילאי שתי מיא ברישא אדהכי סכר מיסכר ואשקינ' כי אתא לקמי' דאבייי א"ל כבי תרי עבדת לי ולא טעמינהו אבייי לפרי דההוא שתא וכתבו תוס' להודיע שלא על פיו עשה ושמא מכריח דאין כאן גזל אלא מפני דרכי שלום בעלמא שמעינן שצריך אדם להרחיק עצמו מן החשד וכמו שעשה דוד במיתת אבנר ולא כמו שאומרים חסירי דעת ובפרט הנשים אם אני נקי מהם אין אני חושש ללעז הבריות תו מסיק הנהו בני חרמך דאזל כרו ברישא דשנותא פי' שם הנהר ואהדרי' ושדנוה' בשילהי נהר' מערה פי' רש"י להקיף שדותיהן במי הנהר ובא מלמעלה לשדותיהן ראש העליון של נהר והשיבו מקצתן סביב שדותיהן ובסוף שדותיהן הסיבוה עד שחזר ונפל לתוך הנהר אתו עילאי לקמי' דאבייי א"ל קא מתקיל נהרא פי' נהר שלנו נתקל מפני שהסיבו ואינו נמשך מהר וצפון האי דרך שדותי' שכן דרך הנהר המוסב אין מימיו קלין לרוץ מפני העקמומי' א"ל כרי בהדייהו טפי פורתא כדי שישטפו המים במרוצה א"ל קא יבשו פירין פי' אם נעמק יובשו החריצין שלנו ולא

ינבעו המים לחריצין שיש לנו אמר להו זילי סליקו נפשייכו מהתם פירוש אמר להו לבני חרמך סליק נפשייכו סתמו את מסיבותיכם. וכתבו התוס' פי' ר"ח לעילאי אמר שאין יכול למחות בהן משום דכל אלים גבר וקצת משמע כן שהרי להן היה מדבר ומ"מ נראה כפי' הקונ' דלבני חרמך. היה מדבר שיסתמו את מסיבת' ולא דמי לרב ושמואל כלל:

סימן לא

מתני' מצודת חיה ועוף ודגים יש בהן גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור ומוקי בגמרא דאוזלא ואוהרי פי' רשתו' של חוטין ושל גמי כולי עלמא לא פליגי דכיון דיש להם תוך קני' לי' כליו כי פליגי בלחי וקוקרי פי' שאר מצודת שנותנין חוט ארוך מחטי בנהר וחוזרין בו על פני כולה. מציאת חש"ו יש בהם משום גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור ומפרש בגמרא אמר רב חסדא גזל גמור מדבריהם למאי נפקא אמינא להוציא בדיינין דלרבנן לא נפיק בדייני' ומיהו לר' יוסי גזל גמור לא הוי לפסול לעדו' ולעבור עליו בלאו עני המקיף בראש הזי' מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור ומפרש בגמרא תנא אם ליקט ונתן ביד הרי זה גזל גמור פירש אם ליקט ונתן ע"ג קרקע ביד הואיל ומטו ידי' גזל גמור הוא רב כהנא הוי קאזל להוצל חזייה להאי גברא דהוה קא שדי אופיי פי' מקלות וקא נתרן תמרי אזל קא מנקט ואכיל א"ל חזי מר דבידאי שדתינהו פי' ואסור מפני דרכי שלום א"ל מאתריה דר' יאשי' את' לפיכך אתה בקי בדינם לפי שהוא דורש לרבים ומודיען. וכתבו התוס' פירש בקונטרס אופיי' מקל וקשה דרב כהנא היכי הוה מנקיט ואכיל וכי לא היה חייש לדרכו שלום. ונראה כרבינו חננאל שפי' אופיא חריות של דקל שדי כוה מך הדקל ונתרי תמרי ורב כהנא היה סבור שלא היה חושש מן הפירות אלא מן חריות וא"ל אנא בידאי שדיתינהו וגזל גמור נמי איכא לפי שהיה החריות בידו קודם שהשליכן ארץ:

סימן לב

מתניתין משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה ורחי' ותנור אבל לא תבור ולא תטחון אצלה מפני שאסור לסייע' בידי' ידי עוברי עבירה בשעת העבירה: אשת חבר משאלת לאשת ע"ה נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה וכתבו התוס' הא דלא תני תנור ורחיים באשת ע"ה משום דתנא נפה וכברה וה"ה תנור ורחיים דיגיד עליו רעהו א"נ משום דתנור אין דרך להשאילו דמטמאה וטעון שבירה ואיידי דלא תני תנור לא תני רחיים אבל בחשודה על השביעית לא מטמאה שלא חשודה על הטומא' ומיהו קשה דבפ' ע"כ תנן החשוד על זה ועל זה פי' אשביעי' ואמעשרות חשוד על הטהרו' ושמא דהתם בטומאת פירו' אבל אטומאת הגוף לא חשיד ע"כ ודוחק הוא גם

רטוב"ם כתב בפ' י"ב מהל' מטמא משכב ומושב המפקיד כלים אצל ע"ה או שנתן כלי לאומן ע"ה הרי אלו טמאים טומאת מתים לכן נראה עיקר כפי' רבינו שמשין שפי' בתנור טמא איירי דאי בתנור טהור אין לו תקנה לטהר דחשוד על שביעית חשוד אטהרות:
אבל משתטיל המים לא תגע עמה פירש לפי שמשגלגלה הוטבלה לחל' וקא מטמאה מחמת כלים טמאים וזו מסייעת לגלגול ואסור לגרום טומאה לחלה וכולן לא אמרו פי' שהתירו להשאילם כלים אלא מפני דרכי שלום וכתבו התו' שקש' לר"ת ותיפוק ליה דהוה שרי משום דאיכא למיתלי בתבואה של היתר כדאשכחן במסכת' שביעית בפ"ה ב"ם אומרים לא ימכר לו פרה החורש' בשביעית וב"ה מתירין מפני שיכול לשחטה עו' תנן אלו כלי' שאין האומן רשאי למוכרן בשביעית מחרישה וכלי העול כו' זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאיסור ולהיתר מותר וליכא למימר דהתם נמי לא שרי אלא מפני דרכי שלום דבמכר לא שייך דרכי שלום ועוד דקא דייק בפ"ק דע"ז מבית הלל דשרי למכור פרה לגוי דאימר לשחיטה זבני' ואפי' שייך דרכי שלום במוכר לישראל משום דנראה דחושדו כשאינה רוצה למכור לו במכר לגוי לא שייך כלל דרכי שלום ועוד ע"כ התם לאו משום דרכי שלום הוה מדלא תני להו הכא ואומר ר"ת דהכא בידוע שאין לו אלא פירות שביעית הלכך אי לאו משום דרכי שלום הוי אסור ובמכר דלא שייך דרכי שלום אסור היכא דליכא למיתלי וכן משמע בירושלמי דקאמר אני אומר נפה לספור בה מעות כברה לכבור בו חול רחיים לטחון בו סמנים תנור לייבש בו אונין של פשתן משמע דאיירי שאין לו תבואה של היתר למיתלי בהו ההוא דירושלמי לא הוה תלוי גמורה כפרה לשחיטה דא"כ בלא דרכי שלום נמי הוה שרי כמו במוכר וא"ת לפי' ר"ת מאי פריך בגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא כיון דבוודאי בפירוש שביעית איירי וי"ל דקסבר תלמודא דמחמיר רבנן בתבואת החשודין כאלו הוא בוודאי טבל דאוקמי אחזקת טבל כדמעיקרא ע"כ ומדבריהם יראה להדיא שאם אין ידוע שאין לו תבואה אחרת אפי' פירשה להדיא ששואלת נפה וכברה למלאכות תבואה או במקומו' הידועים שאין שואלים זה כלל כי אם לתבואה אפ"ה שרי היכא דאיכא למיתלי בתבואה אחרת של שנה השישית ומדברי הרמב"ם לא יראה כן שכתב בפי' המשנה שאם אמרה תנו לי הנפה להניף בו קמח או תנור לאפות בה פת אינה משאלת ולא חילק כלל דאיירי דווקא בידוע שאין לה בבית אלא פירות שביעית גם בלאו הכי דוחק דסתמא דמתניתין איירי דווקא בידוע שאין לה בבית כי אם פירות שביעית ע"כ נראה עיקר כדע' הרמב"ם דמן הסתם נמי אסור בפירוש כי אין כל התלויות שוין דדוקא בפרה איכא למימר לשחיטה זבין דרוב העולם קונין יותר לשחיטה מלחרישה ואף שחשודה על השביעית אינו אנמצא כל כך שתחרש בשביעית

כי אוושא מילתא טפי ומונעים לעשות מיראת אחרים אבל הכא תלינן בתבואה שבא משנה זו ולא משנה ששית בפרט מאחר שחשודה על השביעת בוודאי של שביעי' הוא כי אין לה ממי להתבייש שתוכל לומר משל אשתקד הוא ואפי' לפי' התו' דמוקי לה בכה"ג בידוע שאין לה תבואה אחרת כ"א משביעית היינו דווקא משאלת משום דקתני במתניתן משום דרכי שלום ואי לאו בכה"ג אפי' בלא דרכי שלום נמי אבל סיפא דקתני שאין מסייע עמהם בכל עניין אסור אפילו יש לה לתלות בדבר היתר מכל מקום לא הקילו בדבר שאם הקילו במוכר ובמשאיל שאינו אלא גורם לדבר עבירה אבל במסייע ידי עוברי עביר' בידם לא מצינו להקל לתלות בדבר היתר וא"ל היכא דמשאלו' ופה איירי בידוע שאין תבואה אחרת והא דלא תסייע ע"כ איירי ביש לה תבואה אחרת אין זו קושיא דמתניתן בכל ענין איירי בין יודע שהן פירות שביעית בין אינו יודע בריש' דקתני מפני דרכי שלום קמ"ל דאפי' בידוע מותר וסיפא דקתני אסור לסייע קמ"ל אפי' אינו יודע אסור ומ"ה לא הקשו תוס' אהא דאינו טוחנות כו' אלא אמשאלות כו' היינו כמו שפריך בגמר' מ"ש רישא דקתני לא תבור שמסייע ידי עוברי עבירה שביעי' ומ"ש סיפא דקתני ובוררות וטוחנות עמ' הלא מסייע ידי עוברי עבירה טבל אמר אביי רוב עמי הארץ מעשרין הן הלכך חששה דרבנן בעלמא הוא ומפני דרכי שלום מותר לסייען אבל חשוד על השביעית משמע דמוחזק לן בה שחשודה על השביעית רבא אמר הכא בעם הארץ דר"מ שחשיד לאכול פירות בטומאה וטומאה וטהרה דרבנן דתורה לא הזהירה לאכול בטהרה אלא בקדשים בלבד הלכך לאו דאורייתא היא ומפני דרכי שלום מותר לסייען דתניא איזה עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בטהרה דברי ר' מאיר וחכ"א כל שאינו מעשר פירותיו ופריך והא מדקתני סיפא משתטיל את המי' לא תגע מכלל דרישא לאו בטומאה וטהרה עסקינן פי' דס"ל להאי דפריך דטעמן דמשתטיל את המים אסור משום דהוכשרו עכשיו הוא ועד עכשיו לא הוכשרו ופריך מכלל דרישא לאו בטומאה וטהרה עסקינן שיהא שום נדנד עבירה דטומאה דהא לא הוכשרה ואי בנאמן על המעשרות קא מיירי אמאי קתני וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום רישא וסיפא בטומאה ובטהרה ובפירות מוכשרין ורישא כל זמן שלא גילגלה בטומאת חולין ולא גזרו בה רבנן מפני דרכי שלום וסיפא טומאת חלה דאורייתא שאסור לטמאה ביד הלכך אין מסייען. וכתבו התו' רבא נמי אית ליה רוב עם הארץ מעשרין הן והקילו בדמאי דפ' אעפ"י ובפ' במה מדליקין וסבר הכא דאע"ג דרוב עם הארץ מעשרין מכל מקום איסור דמאי איכא ואסור לסייען ע"כ והנה מאי שכתבו דרבא אית ליה נמי דרוב עמי הארץ מעשרין כן איתא להדיא בפ"ק דשבת גבי לא יאכל זב עם זבה וכן בפ' ב"מ גבי ספק דבריהם לא בעו

ברכה ובפ' ב' דכתובות גבי חיישינן לגומלין כתבו נמי דרבא לא בעו למיסמך ארוב עם הארץ מעשר' לעניין לסייע ידי עוברי עבירה תראה לו להחמיר ע"כ ממילא הלכה כרבא לגבי אביי אף דקמ"ל רוב ע"ה מעשרין ואף דמוקי לה מתניתן כר"מ ואנו ק"ל כרבנן אין נ"מ בזה אליבא דהלכת' דאף לרבנן משכחת שפיר כגון בזה שמוחזק לן שמעשר פירותיו אבל בסתם ע"ה אסור לסייעו משום איסור אוכל טבל וא"כ תימא על הרמב"ם שפירש המשנה אליביה דאביי ובספרו נמי כתב בסתמא דאשת חבר טוחנת ובוררת עם אשת עם הארץ ולדברי רבא אסור אם לא במוחזק שנתן מעשר ועוד תמהני על הרמב"ם שפסק בפרק י"ב הל' תרומות וז"ל ישראל שעושה פרותיו בטומא' אין בוצרין עמו ואצ"ל שאין דורס' עמו מפני התרומה שתעשה בטומאה אבל מוליכן עמו חביות לגת ומביאן מן הגת דמשמע להדיא דמשום טומאת חולין לא חיישינן וזהו דווקא לרבא דלא חיישינן לטומאה כלל בחולין כ"א בתרומה ואפשר בזה לומר להרמב"ם דאביי לא פליג על רבא בהא דלא חיישי' לסייע' בעושין חולין ע"י טומאה והא דלא מוקי ליה אביי מתניתן בהכי משום דמשמע ליה מדקתני אבל לא משתטיל מים דאיירי בטומאה מכלל דרישא איירי שלא הוכשרו ולא שייכא טומאה לגבי' ויש לו סיוע קצת מן הסוגיא דפריך ורמינהו טוחני' ומפקידי' אצל אוכלי שביעית ואצל אוכלי פירותיהן בטומא' ולא חיישינן לאחלופי אבל לא לאוכלי שביעית ואוכלי פירותיהן בטומאה אלמא דאסור לסייע לעושין בטומאה אפילו לחולין אמר אביי בכהן החשוד לאכול תרומותיו בטומאה עסקינן דה"ל טומאה דאורייתא ומדמשני ליה אביי הך קושיא דאינו אלא לרבא ש"מ דאביי ס"ל כרבא אבל דעת התו' אינו כך ס"ל כאביי מחמיר בטמאה שאפילו בחולין אסור לסייע לעושין בטומאה ואביי לא משני אלא אליבא דרבא וכן מצינו בכמה מקומות כו' ואין נפקותא בזה מאחר דק"ל כרבא נחזור לסוגיא ופריך אי הכי דאיירי בכהן החשוד כו' אמאי מפקידין תרומה אצל ישראל ע"ה ולא אצל כהן ע"ה מפני שלבו גס בה אמר רבי אליעאי הכא במאי עסקינן בכלי חרס המוקיף צמיד פתיל וליחוש שמא הסיטן אשתו נדה אמר ר"י לא קשיא כאן בפירו' שהוכשרו וכאן בפירו' שלא הוכשרו ותימא לי על הרמב"ם שכתב שאין מפקידין תרומה אצל כהן עם הארץ מפני שלבו גס בה אבל מפקידין אותה אצל ישראל עם הארץ בכלי חרס המוקיף צמיד פתיל ובלבד שלא יהא פירות מוכשרין גזירה שלא תסיטם אשתו ע"כ. ובסוגיא שלנו משמע היכא דלא הכשירו אפילו לא מוקיף צמיד פתיל מפקידן אצלו אכן השיגו הראב"ד ועוד דבסוגיא שלנו משמע דבישראל ע"ה מפקידין אפי' היכא דהוכשרו מפני שאין לבו גס בה ומה שאמרנו דבטומאת חולין לא חיישינן היינו לסייעו עמהם בשלהם אבל ליגע

שפיר חיישינן ואין לו להפקיד פירותיו והן בחזקת טומאה בין אצל כהן ע"ה בין אצל ישראל ע"ה דבחולין כולן גס בה לכדתניא המוליך חטין לטוחן כותי או לטוחן ע"ה הרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית פי' שאין חשוד להחליף בשאינו מעושר ובפירות שביעית אבל לא לטומאה דחיישינן שוא נגעו ואף שאין כ"כ ראי' נון הברייתא דאיכא לאוקמי בכהן ע"ה ובתרומה איירי וכותי איכא למימר דגרע מישראל משום הכי חיישינן אף בתרומה מכל מקום פשיטא מאחר שהוא בחזקת טומאה אין חילוק בין תרומה בין חולין וכולן בחזקת טמאים הן לנזהר שאוכל פירותיו בטהרה והמסקנא בסוגיא לאחלופי לא חיישינן כדתניא הנותן לשכנתו עיסה לאפות קדירה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום מעשר ולא משום שביעית פי' ואיירי כשנתן לה שאור ותבלין ואם אמר לה עשי לי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום ול מעשר מעשר חוץ מחמותו ופונדקית שחשדוה להחליף כדאיתא לשם במשנה דדמאי פ"ג הנותן לפונדקי' מעשר את שהוא נותן לה ואת שנוטל ממנה מפני שחשודה להחליף אמר רבי יוסי אין אנו אחראין לרמאים אינו מעשר אלא מה שנוטל וזוכה ממנה שחשודה להחליף את המתקלקל אמר רבי יהודא רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה מודה ר' יהודא דנותן לחמותו שביעית שאינה חשודה להחליף להאכיל את בתה שביעית ומסתמא דהלכה כסתמ' דמתניתן דמשוה חמות' לפונדקית ונותן לבשל לו ולאפות לו מעשר את שהו' נותן לה כדי שלא יהי' תקלה לאחרים ומעשר את שהוא נוטל הימנה מפני שהיא חשודה להחליף של זה בזה אבל הנותן לחמותו בין שנשא בין שארס' לו ונותן לשכנתו פת לאפות ותבשיל לבשל אינו חושש לא משו' מעשר ולא משו' שביעית מפני שאינ' חשודה להחליף בד"א בזמן שנתן לה שאור לעיסה ותבלין לקדירה אבל אם לא נתן חושש משום מעשרות ולפיכך מעשר את שנוטל הימנה ואם היתה שנת שביעית אסור שמא השאור מספיחי שביעית הוא ע"כ ואין לי לישב אלא שתופס דעת הירושלמי והר"ש הביאו וז"ל אמר רבי יודא כו' אף קדמיית' אדעת' דר' יהודא וה"ק דברי רבי יהודא שר' יהודא אומר רוצה היא בתקנת בתה ומפרש בירושלמי דר"י אומר נותן לחמותו כנותן לפונדקית וחכמי' א' כנותן לשכנתו דאינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר בפ"ק דחולין וא"כ הלכה כרבנן וחזר בספרו לעת זקנתו ממה שפי' המשנ' בילדותו שכת' והלכה כשני המאמרים שחכמים מודים לו ע"כ. אבל משביעית אינו קשה דמה שפסק דחשודה אשביעית ור' יהודא סבר דאינה חשודה להאכיל בתה שביעית דודאי להחליף לא חיישינן אבל היכא דלא נתן לה שאור ותבלין אמרינן נתנה מתנה משלה ואסורה. נחזור לסוגיא ולחלופי לא חיישי' והתני' אשת חבר טוחנת עם

אשת ע"ה בזמן שהיא טמאה אבל לא בזמן שהיא טהורה רבי שמעון בן אליעזר אומר אף בזמן שהיא טמאה לא תטחון מפני שחברת' נותנ' לה ואוכלת השתא גנובי מגנבא חלופי לא מחלפא ופי' רש"י אשת חבר טוחנת כו' אשת חבר מסייע לאשת ע"ה בזמן שהיא אשת חבר טמאה דכיון דבימי טומאה אינה רגיל' ליגע בטהרות לא חיישינן שמא תטול ותתן לתוך פיה פי' דבר שאינה מעושר אלמא חשודה אשת ע"ה לגנוב משל בעל' ליתן לחברתה ובפ"ק דחולין פי' אע"ג דאשת חבר דאינה חשודה לא לאכול גזל ולא דבר שאינ' מעושר חיישינן לשכחה דעביד אינש דמנשיא ואכול מאי דיהיב להו אבל לתת לאחרים אי לאו דחשודה על הגזל לא מינשיא וכתבו עליו התוס' זה החילוק דחוק ועוד דאין זה גזילה דמקבלין דבר מועט מן הנשים כדאמר בסוף הגוזל בתרא ועוד דהרי היא מסייעת ידי עוברי עבירה ואסור לרבא בסת' ע"ה כדפירש רש"י לעיל. ולאביי רוב ע"ה מעשרין הן שרי לסייע אף בזמן שהיא טהורה דהא בוררת קתני במתניתן ואי אפשר שלא תגע ולפר"ת וכן ר"ח דאשת חבר טוחנת עם אשת ע"ה איירי בתבואה של חבר ובתוס' קתני אשתו של ע"ה טוחנת עם אשתו של חבר בזמן שאשת ע"ה מחזקת עצמה בטומאה שאז היא נזהרת מליגע בתבואה אבל לא בזמן שהיא מחזקת עצמה טהורה שאינה נזהרת מליגע ומטמאה רשב"א אומר אף בזמן שמחזקת עצמה בטומאה לא תטחון מפני שחברת' אשת ע"ה אחר שסוברות שהיא טהורה נותנת לה ואוכלת והשתא פריך בפשיטא השתא מגזל גזלה תבואה של אשת חבר בעל כרחה חלופי מיבעי אמר ר' יוסף לעולם לא חיישינן והתם נמי מודי' ואמרי תורא מדישיה קאכל:

סימן לג

מסקינן בסוגיא העיד ר' יוסי בן המשולם משום רבי יוחנן אחיו שאמר משום רבי אליעזר בן חסמא אין עושין חלת ע"ה בטהרה אבל עושין עיסת חולין בטהרה ומניחה בכפישה או באנחותא פי' כלי בלאי חמתי' דאית ליה הכירא דאין רגילה ליתן בהם עיסה וטומאה אין מקבלין וכשבא ע"ה ליטול נוטל את שניה ואינו חושש הגבל שמא יגע ע"ה בחלה ויטמאנה דאמרינן ליה חזי אי נגעת בה הדרא לטיבלא והוא אינו חשוד לאכול טבל שבמית' ופי' רש"י אין עושין חלת ע"ה שאמר לגבל חבר הפרש חלה מעסתי ועשה אותה בטהרה לא ישמע לו שהרי כבר נטמאת כל העיסה ביד ע"ה והכהן יסמוך על הגבל שהו' חבר ויהא סבר שהחלה טהורה אבל עושין עיסת חולין כו' פיר' עושין תחילת העיסה בטהר' וכתבו עליו התוס' פיר' לפי שנטמאת כו' פיר' אם יפרש ממקום אחר על אות' עיסה חלתו טהור' ונרא' דבכל ענין אסור עיקר לא התירו אלא כדי חייו ולא התירו אלא היכא שנוטל שכר מכל העיסה אבל משום שכר חלה גרידה משו' ההוא פורתא לא התירו

דחיישינן דלמא נגע ואין עושין תרומ' זיתיו בטהרה פרש"י לאחר שהפך זיתים לתתן בבית הבד אין מפרישין בדדין חבירין תרומ' מהן לעשותן בטהרה לפי שכבר הוכשרו במעטן ונטמאו והכהן סומך עליהן וסובר שהן טהורי' אבל עושין זיתן חולין בטהרה ונוטל כדי תרומה ומניחה בכליו של חבר ומפרש בסוגיא בכלי גללים בכלי אבנים בכלי אדמה שאינם מקבלין טומאה דאי נגע בכלי לא מקבל טומאה ובעיסה גופא אית ליה הכירא משו' הני כלי שאינו רגיל להשתמש בהן וכשבא ע"ה ליטול נוטל את שתיהן ואינו חושש וטעמא מאי שרי רבנן לאקולי בתרומה כי האי קולי דאיכא למיחש דלמא הדר נגע אמר רבי יוחנן משום כדי חייו דגבל ומשום כדי חייו דבדד:

סימן לד

מתניתין אין ממחין ביד ענייי גוים בלקט שכחה ופיאה מפני דרכי שלום תנו רבנן מפרנסין ענייי גוים עם ענייי ישראל ומבקרין חולי גוים עם חולי ישראל וקוברין מתי גוים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום פירש רש"י אם מצאנו הרוגים עם מתי ישראל וכתב הר"ן ולישנ' ולאו דוקא ה"ה כשמצ' מתי גוי לבד שמתעסק עמהן מפני דרכי שלום וכן לפרנס עניים ולבקר חוליהם ובפי' אמרו בתו' מספידין מתי גוים ומנחמין אבליהם מפני דרכי שלום ובירושלמי לא שנו.. עם בכל אילו כלל ומ"ט לא שאין קוברן אצל ישראל דהא אין קוברין רשע אצל צדיק אלא לומר שמתעסקין עמהם ומחזיקין ידי גוים בשביעית אבל לא ע"י ישראל ושואלין שלומן מפני דרכי שלום ופריך איני והאמר רב דימי בר שישנא משמי' דרב אין עודרין עם הגוי בשביעית ואין כופלים שלום לא צריכ' למימר' להו, אחזוקו בעלמא כי הא דרב אדא אמר להו חזקו ורב ששת אמר להו אשרתא שאף הוא לשון חיזוק כמו אשרונ' וקיימינ' ומסיק רב חסדא הוה מקדי' ויהיב להו שלמא פירוש הר"ן מה שהו' מקדים להם שלום כדי שלא יצטרך לכופלו אם השאילו הם לו לשלום בתחילה ורב כהנא אמ' להו שלמא למר פירש ד"ש ודעתו היה לרבו וכתבו עליו התוספו' וצריך עיון שלא יהא בזה גונב דעת הבריות ועל חנם פי' כן דלא קאמר אלא אין כופלין לו שלום ואף שבי"ס גורסין שלמא למר שלמא למר פי' בגיליון לכל אחד היה מדבר כן ולא שהיה כופל:

הדרן עלך פרק הנזקין

פרק ו

סימן א

דין האיש עושה שליח להולכה בין איש ובין אשה ואשה עושה שליח בין לקבלה בין להולכה בין איש ובין אשה אפילו אמר הבעל איני רוצה שתהא שלוחי כלל אלא נתן לה גט ואפ"ה מגורשת. ואם עשתה אשה שליח לקבלה והוא אמר התקבל לה או הולך מגורשת מיד בקבלת שליח ואין יכול לחזור אבל אם אמר אי אפשי, שתהא שלוחה אפילו אמר לשליח הולך לה או התקבל לה אפ"ה אינה מגורשת עד שיבא לידה ואם רוצה לחזור קודם לכן יחזור וכ"ש אם לא עשאתו שליח לקבלה אלא שהוא אמר לשליח התקבל גט זה לאשתי שאם רוצה לחזור יחזור קודם שבא גט לידה. ואשה שעשתה שליח לקבלה וזרק לו הבעל הגט לתוך חצירו או לתוך ד' אמותיו מגורשת לענין שאסור' להינשא לכהן ואסורה להנשא ליבם ואינה מגורשת שצריכה חליצה:

האומר האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור האשה שאמרה התקבל לי גטי אם רצה לחזור לא יחזור לפיכך אם אמר הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור רשב"ג אומר אף האומרת טול לי אם רצה לחזור לא יחזור וכן הלכ' כאשר נפרש לקמן בסימן י"ג ומהא דקאמר לפיכך אם אמר הבעל וכו' פי' רש"י וז"ל כיון דאמרינן אין יכול לחזור א"כ אין לו תקנה לבעל לחזור אלא א"כ אמר הבעל לזה שעשאתו היא שליח לקבלה אי אפשי שתקבל לה להיות ידך כידה אלא שתהא שליח להוליכו לידה. ובכה"ג אם רצה הבעל לחזור כל זמן שלא הגיע הגט לידה יחזור שאינה מגורשת אלא מדעת המגרש והרי הוא אומר שלא יהא גט עד שיגיע הגט לידה. וכתב הר"ן עליו וז"ל אין הלשון נח בכך לפיכך נ"ל דה"פ דסד"א דכי נתן בהאומר התקבל רצה לחזור יחזור היינו משום דכיון דאתתא לא ניחא לה ולאו כל כמיניה לזכות לה גיטא ע"י אחר דחוב הוא לה וכשעשאה היא שליח לקבלה סד"א אעפ"י שאמ' הבעל לשליח אין רצוני שיקבלנו מחמת שליחות אלא שיזכה בו מיד מחמת הבעל דסגי ונימא אם רצה לחזור לא יחזור קמ"ל שאם אמר הבעל אי אפשי שתקבלנו לה כלומר בשליחות אלא הריני מזכהו לה על ידך והולך ותן. למ"ד הולך כזכי. אי נמי דא"ל הילך דלכ"ע הילך הוי כזכה דכמו שאמרה משמע דהכי מוקי לה בגמרא אפ"ה אם רצה לחזור יחזור אע"ג דגלי דעתה דניחא לה משום דכי תנן ברישא דהאומר התקבל אם רצה לחזור יחזור היינו אפילו היכא דגלי דעתה כטעמא דאמרינן בירושלמי הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה ע"כ ויפה פי' ומכל מקום סגי בגילוי דעתה כמו שכתב' לעיל בפ' השולח סי' ח' ובסי' ז' גבי מוכת שחין ומסיק בסוגיא

פשיטא איש הוי שליח להולכ' שכן בעל מוליך גט לאשתו. אשה הוה שליח לקבלה שכן אשה מקבלת גיטא מיד בעלה. איש לקבלה ואשה להולכה מאי. ופשטה דאיש נמי הויא שליח לקבלה שכן אב מקבל גט לבתו הקטנה. ואשה נמי הויא שליח להולכ' שכן אשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואוקמינה דאיירי בהולכה וכתב הר"ן וז"ל ונחלקו הראשונים ז"ל אם האשה עושה שליח להולכה או לא שר"ח כתב שאין האשה עושה שליח להולכה. והרמב"ם כתב שהאש' עושה שליח בין לקבלה בין להולכה וכן דעת הרמב"ן ז"ל ותימא הוא. שאם אמר' האשה לשליח שיביא לה גיטה מיד בעלה והלך אצל הבעל ואמר הבעל הוליכהו לה בכה"ג ודאי מהני שהרי הבעל עשאו שליח אבל אם אמרה לי ולא מיד שלוחו אפשר דכיון דשלוחו של אדם כמותו הרי הוא כאילוד קבלתו אלא שהיא מתנ' שאינ' רוצה שתתגרש אלא כשיגיע גט לידה ומתני' דפרקין דייק' לי' הכי דאשה עושה שליח להולכה דתנן הביאו לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר ואם איתא שאין האשה עושה שליח להבאה פשיטא דכשר שאינו שליח שלה אלא שליח הבעל ולא משמע דאיצטרך לאשמעינן הכי משום דאיירי כשא"ל הילך כמו שאמרה דודאי כיון שנתנו לה במקום אחר משמע שעושה אותו שליח להולכ' ופשיטא דכשר ועוד דסתמא לא משמע אלא ודאי משמע דאשה עושה שליח להולכה וקמ"ל שכיון שאינ' מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאים לה ממקום אחר עכ"ל. וזה לשון הרמב"ן אחר סיום חדושי מסכת גיטין ר"ח ור"ש סוברים שאין עושה שליח להביא אלא לקבל. וכן נראה מפירושיהם בפרק האומנים. והרב ר' משה הספרדי ז"ל כתב שאשה עושה שליח בין בקבלה בין בהבא' ואין בידי להכריע אלא שדבריו נראין בטעם וכן עיקר הסוגיא מוכח כפשטא וכה"ג כך אמרה שהאש' משוה נמי שליח להולכה עכ"ל וכן פסק הטור והוא בעיני פשוט שיכולה לעשות שליח להולכה כמו לקבלה ולענין שליח לקבלה שעושה האשה ומתגרשה מיד בקבלתו כתב הטור בהא מסופק לי אם דינו כדין האשה לכל דבר לעניין שאם זרק לחצרו או לתוך ארבע אמותיו שתהי' מגורשת. ומסתברא שדינו כדין האשה לכל דבר. וכתב עליו הקאר"ו ולא ידענא מהיכא הוי סלקי דעתיה לאיפלוגי בינייהו. ואני אומר אדרבא מסתברא שאם זרק הגט לחצרו או לתוך ד' אמותיו שלא בידיעתו ונאבד שאינו גט נהי דגבי אשה מתגרשת בו בע"כ וכ"ש שלא מדעתה היכא שעומדת בתוך חצרה המשתמר וכן בד' אמותיה היינו טעמא שהחצר קונה לה ואתרבי מיד שלה אבל גבי שליח דלא שייך לומר שהחצר יקנה לה שהרי הוא לא יקנה גט אלא יזכה בו מתורת שליחות והיכא דלא ידע איך נאמר שיזכה לו חצרו להיות שליח שהוא דבר שאין בו

ממש ולחומרא אני אומר ולא להקל כלל לומר שאינה מגורשת ושריא לכהן או שמותרת להתייבם חלוצתו:

סימן ב

דין שעשתה שליח לקבלה צריך השליח שטר הרשאה ויבואר בו דין כתיבתו החתומים על הרשאה צריך שיהיה חתימתן ניכר במקום הנתינה ואם קיימו אותן ג' עדותן צריך שיהיה עדות הקיום של אותן ג' ניכרות במקום הנתינה ולא סגי אם יכיר שנים מהם וצריך האשה שעשתה שליח להיות גדולה בשנים ובסימנים ואם אין שנים ידועים כ"א ע"פ האב צריך ריבוי שערות ושיהיו השערות גדולות ושחורות ובשעת נתינת הבעל הגט לשליח צריך הבעל לג' דיינים כשרים שיכירו חתימת הרשאה ואח"כ יסדר הגט ויתנהו בפניהם ויבואר בו איך יאמר בשעת הנתינה ושצריכים הדיינים לכתוב עדותן שניתן לפניהם וליתן למשלח להיות לה לראיי' וגם הבעל יכתוב למטה מכתיבתן וחתימתן שזה העדות כשר שניתן הגט בפניהם בתורת קבלה וגם יבואר שאינו נכון לעשות שליח לקבלה וכן אנו נוהגין:

ואם עושה שליח להולכה ונתן לו רשות שיעשה שליח אחר תחתיו צריך ג"כ אותו שליח שטר הרשאה ויבואר שראוי לכה"ג שלא לכתוב באותו הרשאה וכיון שיגיע ליד אשתי פלונית בת פלוני מידו או מיד שלוחך או שליח שלוחך כו':

כתב הטור מדברי הסמ"ק וז"ל שליח לקבל' צריך שטר הרשאה וז"ל לזכרון עדות שהיתה בפנינו ח"מ בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם למנן שאנו מנין כאן במתא פלוני' דיתבא על נהר פלוני. איך מרת פלונית המכונה פלונית בת פלוני העומדת היום במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני מינתה בפנינו את פלוני בן פלוני להיות שליח לקבל גיטה מיד פלוני בן פלוני המכונה פלוני בן פלוני בפנינו אמרה לזה פלוני בן פלוני שלוחה התקבל לי גיטי מיד פלוני ותהא ידך כידי קבלתך כקבלתי ותזכה לי בו ותקבלהו לי ומיד כשיגיע הגט לידך אהי' מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ומה שנעשה בפנינו ושמענו וראינו כתבנו וחתמנו לראיי' על מינוי שליחות קבלת גט והכל שריר וקים ויחתמו בו שני עדים כשרים וצריך שיהיו בני אדם ידועים שתהא חתימתן ניכרת במקו' הנתינ' ואף אם יקיימהו בהנפק צריך שתהא חתימות הדיינים ניכרת וידועים לבני מקום הנתינה. וגם צריך ליזהר ולדקדק שתהיה אשה שעשאה שליח לקבלה גדולה בשנים ובסימני' ואם אין השני' ידועות כ"א על פי האב צריך ריבוי שערות שחורות וגדולות כדי לכוף ראשן לעיקרן. ובשעת נתינת הגט לשליח יושיב בעל ב"ד כשרי' שאין קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה ולא לשליח לקבלה ויראה שטר ההרשאה

עם חתימות הניכרות ואחר שיכירו חתימות ההרשאה יביא הבעל הגט ויקראוהו הגט קודם הנתינה ויחזירוהו לו ויבטל כל מודעות ויתנהו ליד השליח ויאמר התקבל גט זה לפלונית אשתי המכונה פלונית בת פלוני והרי היא מותרת לכל אדם ולא יטיל בו שום תנאי ויקראוהו אחר הנתינה והדיינים יכתבו עדותן וימסרו ליד השליח. וזה לשונו. בכך וכך לשבת כך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני אנו ב"ד חתימת מטה במותב תלתא הוינא ובא לפנינו פלוני המכו' פלוני בן פלוני העומד היו' בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני וגירש לאשתו פלונית בת פלוני. ולא יכתבו שם מקומה כיון שאינה עומדת שם לקבל גיטה מפלוני בעלה. ונתן גיט' ביד פלוני בן פלוני שעשאתו אשתו שלוחה לקבל גיטה מיד בעלה פלוני בן פלוני ואמר לו התקבל גט זה לאשתי פלונית המכונ' פלונית בת פלוני והרי היא מותרת לכל אדם וקודם נתינתו ביטל לפנינו כל מודעי דהוו לי' שאם מסר שום מודעא שתהא מבוטלת ולא נתן שום תנאי בגירושין אלא גרשה גירושין גמורין והגט קראונוהו וראינוהו כשר כדת וכהלכ' ומחמת שראינו גירושין פלונית בת פלוני או פלוני בר פלוני או פלוני בעלה שנתן גט ליד שלוחה לקבלה כתבנו לה שטר זה להיות בידה לראיי' שריר וקים. פלוני בן פלוני דיין. פלוני בן פלוני דיין. פלוני בן פלוני דיין. וגם הבעל יכתוב תחת החתימות כך אני פלוני בן פלוני במתא דיתבא על נהר פלוני בפני ב"ד פלוני ב"פ. ופלוני בן פלוני. ופלוני בן פלוני. החתומים בשטר שלמעלה וגירשתיה בגירושין גמורים ובטלתי כל מודעי ובלא שום תנאי ככל הכתוב למעלה ושטר' וחתימת' הוא מאתי ובעבור שהכל אמת כתבתי גם אני שטר זה להיות להם גם כתב ידי לראיי' ולזכות שלא יהא לי פתחון פה לערער על דבר זה הכל שריר וקים פלוני בן פלוני ע"כ מדברי הרי"ף והפליג להחמיר ואחר כל זה כתב הנה פירשנו דין שליח מקבלה אבל נכון שלא תעשה אשה שליח לקבלה שאין אדם יכול לצאת ידי חובתו נקי. וצריך שיהא ג' דייני' בשעת נתינה שיכירו החתימות שחתמו בשטר שעשאתו שליח לקבלה ולא סגי בחתימות שיקיימוהו מעיר לעיר דשמא לא יכירו החתימות מכולם וצריך לקיים כל שלשה בגט דקיום שטרות בשלשה לכך נכון להחמיר שלא לעשות שליח לקבלה ע"כ. והאידנא בכל גליל תפוצתינו לא נהגו בשליח לקבל' ובנוסח שליח להולכה נמי כתב וז"ל מדברי הרי"ף מה שכתב בתיקון שטרות שטר הרשאה לשלוח גט ממקום למקום נראה שאין צריך אלא לפי שכתוב בה שנותן הבעל לשליח רשות לעשות כמה שלוחים ואפילו לא יחלה ולא יאנס ע"כ בתשובה. והורגלו לעשות הרשאה לשלוח גט וז"ל בפנינו עדים ח"מ בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו

מנין כאן במתא פלוני אמר פלוני בן פלוני לפלוני בן פלוני הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ונותן אני לך רשו' לעשו' שליח ושליח שליח עד מאה וליתן גט זה לאשתי פלונית בת פלוני בכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך והגט שנעשה עליו פלוני בן פלוני שליח להוליכו ככל הכתוב למעלה נכתב ונחתם בפלונית מתא בכך וכך בשב' בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם ועדיו החתומי' בו פלוני בן פלוני ופלוני בן פלוני. ובפנינו ביטל פלוני בן פלוני הבעל כל המודעות שמסר על גט הזה וגם בפנינו קבל עליו פלוני בן פלוני הבעל שלא יבטל את הגט ואת השליח ומה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו וחתמנו וימסרנו הבעל לשליח בפני עדים ויקראוהו לפני מסירה ולאחר המסירה וכך יאמר הבעל לשליח הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ותהא מגורשת ממני ותהא מותרת לכל אדם. וקודם מסירתו לשליח יבטל כל מודעי דאית ליה וגם יקבל עליו חרם שלא לעשות בטול בגט והשליח אומר לאשה הילך גט פלוני בעלך המכונה פלוני בן פלוני והתקבלי גיטך והרי את מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם. ואם הבעל רך בשני' טוב להצריך לדקדק אחריו אם הביא סימני' כשעושה שליח שאין קטן עושה שליח ומיהו אם יש לו זקן בפניו אין לחוש ע"כ. וכתב מהר"א בכתבי' סי' ט"ו וז"ל ומה שתמהת עלי בטופס ההרשאה שאני כותב ממש לשון סמ"ק דלא כתב כשיגיע גט זה לידה וכתבת דאפשר הסופר דילגו בסמ"ק והבאת ראיי' מתשובות אשר"י שכתוב בו. יותר ממה שתמהת עלי הפלא ופלא לי עליך לומר דכל הסמ"ק שנתפשטו בכל תפוצות הגולה ונתגדל בהן ולא הוגה באחד מהן מיד שום למדן ועוד אמאי לא דייקת באבן העזר דכתב טופס בהרשאה משו' תשובות הרא"ש ממש בסמ"ק והיא תשוב' שכתב ממ"נ סדור הרא"ש היא אלא שהשיב לאחר שכתב ובאותו ההרשאה כתב גם שהקנה לשליח ד' אמות בחצרו וכי נכתוב גם אנו הכי וודאי מימינו לא שמענו כך. ודע לך כי עתה זה שלשים שנה בתחלת קביעתי במרפור"ק שלח מהר"א ז"ל מאשפורק למדינת קרנסין וכתב להר"י צרפתי שישב שם באותו זמן לסדר נתינתו וכתב לו שכל הגט והרשאות הי' מסודרים כמו שקבל מהרב הגדול מהר"י מוילין ז"ל והר"י הנ"ל נטל רשות ממני לסדר נתינת הגט וכתבתי לו שישלח לי הגט והרשאות כדי לידע סידור הרב הגדול וכן עשה ומצאתי למעט נוסח ההרשאה טפי עדיף משום דאיכא למיחש שמא יארע קלקול מרוב הכתיבה ומתבטל השליחות והכי אמרינן בריש גיטין אתי למיגזייה ומה בכך אי גזייה ומתבטל השליחות אלא משום עיגונא חשו ולהכי כו'. וכתב הקאר"ו וז"ל דתמיה ליה מלתא טובא שחסר בלשון שטר שליחות זה. וכיון שיגיע ליד אשתי פב"פ מידך

או מיד שלוחך או שליח שלוחך כנזכר תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם א והגט שעושה עליו פב"פ וכו' ומצאתי למהר"ר ישראל שתמה עליו חכם אחד על שכתב ממש לשון סמ"ק ולא כתב כשיגיע גט זה לידה והשיב דכל סמ"ק שנתפשט בגולה נופל בהם טעות ובחיבור הרב הגדול מהר"י מויליין נוסח ההרשאה כסמ"ק ועל דא אני סומך טפי מעל מנהגם וסידורם ונראה טעם וסברא דכל מה שנוכל למעט ההרשאה טפי עדיף משום דאיכא למיחש שמא יארע קלקול מרוב הכתיבה ומתבטל השליחות אלא משו' עיגונא חשו להכי עכ"ל. ולע"ד נראה הטעם שלא נכתב בסמ"ק הוא לפי שאם נותנו עתה צריך להוסיף בו דברים ולכן הניחו חלק כדי שכל א' יכתוב כפי מה שיזדמן לו אם בתנאי אם לא בתנאי וראיי' מה"ל גט דמרדכי שכתב ויאמר לו בפניהם הילך גט זה כו' הרי שבעל צריך שיאמר כן לשליח ושטר שליחות סיפור דברי הבעל הם. ומ"ש שכל מה שנוכל למעט בהרשאה טפי עדיף משום דאיכא, למיחש שמא יארע קלקול מרוב הכתיבה ומתבטל השליחות אומר אני דלגבי דבר זה שהוא עיקר השליחות לא אמרינן הכי ומההיא דריש גיטין אין ענינם לכאן דהתם דתקנת חכמים מה שיאמר השליח ואם חיסר ה"ל משנה ממטבע חכמים והולד ממזר לפיכך קצרו הדבור אבל השטר השליחות לא תקנוהו חכמי התלמוד אלא מסרוהו לכל אחד שיסדרנו כפי צחות לשונו וכל שיכתוב עיקר השליחות בין בדרך ארוכ' בין בדרך קצרה שפיר דמי ולא נפיק מיניה חורבה כלל ולפיכך נ"ל שצריך לכתוב ונותן אני לך רשות לעשות שליח וכו' עד"ק וליתן גט לאשתי פב"ב וכו' או שליח שלוחך ותיכף שיגיע גט לידה מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך תהא פב"פ מגורשת ממני ומותרת לכל אדם והגט שנעשה עליו פב"פ שליח וכו' וכל שלא כתב כן קרוב אני לומר שעיקר השליחות חסר מן הספר ע"כ ואשיב על דבריו במה שאמר שהטעם שחלק הסמ"ק משום שתלוי הכל בענין התנאים נ"ל הבל דרוב הגיטין אייריי בלא תנאי ובפר' בזמן הזה ועוד ה"ל וכשיגיע גט זה וכו'. ואם יזדמן תנאי בדבר יכתוב הכל לפי ענין התנאי וגם מה שכתב אח"כ לחלק בין התם דאיכא למיחש למשנה ממטבע חכמים אבל הכא שטר שליחות לאו תקנת חכמים הוא אלא מסרוה לכל אחד שיכתוב ויסדר כפי צחות לשונו הדברים אלו בנפשו הוא דמה כתב הגאון שטוב לקצר מאחר שאין חדש בשינוייו דאיכא למיחש משום ריבוי התארים לפי דעתו ירבה בדברים שיהיו בהן גרוע לשליחות והוא לא ידע כאשר כתב מהרא"י אלא שהוא חוץ לכבודו ולא ירד לתכלית דעתו וראוי לנהוג כוותיה מאחר שכך כת' בסמ"ק ובא"ע ורוב הגדולים נהגו כן:

סימן ג

אתמר הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי פי' האשה שאמרה לשלוחה הבא לי גיטי והוא אומר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אמר רב אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת ש"מ אדיבורא דידיה קא סמיך פי' ותפשוט מיניה בעיא דאיבעיא לן בב"מ בהשוכר את האומנין דאדיבורא דשליח סמיך דאי אדיבורא דידה סמיך וה"ק ליה אנא לא ידענא אלא כדאמרה איהי מסרנא ניהלך כי מטא גיטא לידה מיהא תתגרש דהא בעל נמי שליח להולכה שוויה אמר רב אשי הכי השתא בשלמא אי אתמר אפכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמה שאמרה דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב כיון שהגיע הגט לידה מגורשת אלמא אדיבורא דידיה הוא קא סמיך א"כ לידה אדיבורא דידיה קא סמיך אלא הכא משום דעקרי' שליח לשליחותי' לגמרי הוא דאמר שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא וכתב בעל העיטור דוקא כדאמר בעל כמו שאמרה אבל אמר התקבל מגורשת משהגיע הגט לידה דהתקבל והולך קאמר וכתב הר"ן עליו דליתא בגמרא מוכח בהא דאמרינן בסוגיא מאי לא קבלה אקבלה דבהבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי ובעל אומר זכי לה והתקבל לה דמשמע שם דאפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת לדברי רב אשי דלא אמרינן התקבל והולך קאמר דאמרינן משום דבעל אמאי דאמר ליה שליח סמוך ולא מחית אנפשי' לעשות שליח להולכה ומיהו אם האשה אמרה התקבל לי גיטי והשליח אומר לבעל אשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר התקבל משהגיע גט לידה מגורשת דהתקבל והולך קאמר הכי מוכח בגמרא ע"כ. והוא פשוט בעיני ותמה אני על הטור שכתב נמי דוקא שאמר לו הילך כמו שאמרה אבל אומר לו הולך או זכי לה ודאי עתה עשאו שליח להולכה ואדעתא דהכי קבלו ע"כ. והרי להדיא מן הסוגיא דקבלה מקבלה לא הוי גט כלל לרב אשי וה"ה זכי לה והולך לה לפי מה דק"ל הולך כזכי ומסיק בסוגיא ת"ש הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי. התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה לחזור יחזור משהגיע גט לידה מגורשת מאי לאו קבלה אקבלה פי' מאי לאו זכי להתקבל דקתני קאי אאשתך אמרה התקבל לי גיטי והולך ותן לה דקאי אאשתך אמרה הבא לי גיטי וקתני בתרוייהו משהגיע גט לידה מגורשת תיובתא לרב נחמן מקבלה אקבלה דקתני הביא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר התקבל דבהדיא יהבי' ניהלי' בתורת קבלה ובעל לאו בר הכי הוה ואיהי נמי לא שוויתי' וקתני דהוי שליח להולכ' כיון שנתן עיניו לגרשה כו' כדלעיל וכ"ש

היכא דאמר לו הילך כמו שאמרה דאיכא למימר לא אדיבורא סמיך אלא בדעתה תלה ושויה נמי שליח להולכ' לא קבלה אהולכה והולכה אקבלה פי' קבלה דקתני זכי לה והתקבל לא קאי אהולכה אאשתך אמרה הבא לי גיטי דאיהי נמי שליח לקבלה שויתי' שהרי אמרה לו התקבל ופריך אי אקבלה אהולכה מכי' מטי גיטא לידו לאלתר ליהוי גיטא וממאי אם רצה לחזור יחזור שמעת מיני' דאדבור' דידיה קא סמוך. הכי השתא התם קאמר ליה הילך כמו שאמר' פי' והא דאמרן לעיל דאי איתמר רב נחמן איפכא כי הא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמה שאמרה והוה אמר רב נחמן כשהגיע גט לידיה דהיא מגורשת הוי פשיטא מיני' דאדיבור' דידה סמיך דה"ק ליה הולך כמו שאמר' וכיון דלא מיגרשה בקבלה דהא איכא למיפשט מיניה בעיין דהשוכר דאיבעיא לן בכי האי גוונא דהאי כמה שאמרה דקאמר הכי קא"ל מהימנת לי דהכי קאמרה ובתורת הולכה יהביה ניהלי'. אבל הכא דקאמר לי' זכי והתקבל ולא אמר הילך כמה שאמרה כיון דא"ל שליח להולכה עשאתני אשתך ואיהו א"ל התקבל. אדם יודע שאין איש נעשה שליח לקבלה ובודאי התקבל והילך קאמר ולפסק הלכה אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר אשתך אמר' הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמה שאמרה כיון שהגיע גט לידה מגורשת דהא לא עקר שליחותי' דאפי' שליח להולכה בעי למהוי כ"ש לקבלה הלכך אמרינן לחומרא דאדיבורא דידי' קא סמיך דאינו גט עד שיגיע לידה ואם מת קודם שהגיע גט ליד' נ"ל דחולצת ולא מתייבמ' ומסיק ת"ר התקבל לי גיטי ואשתך אומר' התקבל לי גיטי ואמ' הילך ותן לה זכה לה והתקבל לה רצה לחזור לא יחזור ר' נתן אומ' הולך ותן לה רצה לחזור יחזור זכה לה התקבל לה אם רצה לחזור לא יחזור ר' אומ' בכולן אם רצה לחזור לא יחזור אבל אם אמר אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור איתא בגמ' התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב נעש' שלוחו ושלוחה ואם מת ולא הגיע גט ליד' חולצות ולא מתייבמו' אלמא מספקא לי' אי הלכה כר' או הלכה כר' נתן אבל אי אומר לי' הילך בין 'לר בין לר' נתן כזכה דמי וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו וכן הלכה והלכ' כר' נתן דאמר הולך לאו כזכה דמי' דגרסינן פ' השולח א' אביי נקטינן שליח מתנ' כשליח הגט דמי למנ"מ להולך לאו כזכה דמי ע"כ וכתב ריב"ש בתשוב' וז"ל על ראובן ששלח שליח לקבלה שיביא אצל הבעל וא"ל אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא כותב לו שטר הולכה ונותנו בידו וחזר ונתן לו שטר קבלה והשיב דברים סתומים אני רואה כאן שאם הבעל בשטר אחרון היה דעתו שיהי' שליח לקבלה למה לו לעשות שטר שליחות והלא שליח לקבלה אין על הבעל לעשותו וה"ל לומר לשלי' בשעת נתינת

הגט התקבל גט זה לאשתי ומיד שהגיע ליד השליח הרי היא מגורשת בכח שליחות האשה ולא בכח שליחות הבעל ואם היה בדעתו בשטר קבלה לומר התקבל והולך למ"ל לכתוב שני שטרי שליחות הולכה ומ"מ אני נוטה שהכל תלוי בשעת נתינת הגט ליד השליח שאם בשעת שנתן הבעל לשליח שטר שליחות הולכה הראשון מסר לו גט הרי נתבטל שליחות הקבלה שעשתה האשה וכשחזר ונתן לה שטר שליחות אם היתה כוונתו שתתגרש מעתה צריך שיטלנו מן השליח ויחזור ויתננו לה וה"נ כבר נתבטל שליחות ההולכה וגם שליחות קבלה שעשתה האשה נתבטל וכיון שהבעל מסר הגט ליד השליח בתורת הולכה ואם כן אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת שכיון שנתבטל שליחות האשה לקבלה וגם שליחות הבעל להולכה מעתה אין שליחות הבעל לקבלה כלום ואף אם רמז הבעל מחמת שליחות האשה לקבלה כי האשה הי' דעתה בשליחות שיקבלנו השליח במסירה הראשונה בתורת שליחות קבלה והי' צריך שתעשה האשה שליחות קבלה מחדש אבל בשעה שמסר הבעל שטר שליחות הולכה עדיין לא מסר הגט בידה הרי לא נתבטל שליחות האשה לקבלה שאין ביד הבעל לבטל השליחות אלא שאינה מתגרשת אלא ע"פ דבורו שבשעת נתינת הגט אבל שלא בשעת נתינת הגט אין שליחות מתבטל מפני דבורו של בעל וגם מפני רצון השליח להיות שליח להולכה לא תבטל השליחות הקבלה דאי הוה שליח להולכה כ"ש דהוי שליח לקבלה דהא א"א להולכה בלא קבלה וא"כ כשחזר הבעל ועשה שליחות לקבלה לא נתבטל שליחות וא"כ כשאמר התקבל ע"ד שליחות לקבלה אמר ע"כ נכוחים שם ולענין לשון קבלה של אשה ק"ל כרשב"ג דאמר אף האומרת טול לי הוה לשון קבלה ואף לאותן דלא ס"ל האי כללא דהלכה כרשב"ג במשנתינו כגון הרי"ף והרמב"ם וסיעתו ומ"מ הכא פסקו הלכה כוותי' משום דמייתי בברייתא בסוגיא כוותי' וזה לשון הברייתא כפי גירס' הספרים ת"ר טול לי שא לי יהא בידך כולן לשון קבלה הן וכתב רש"י דה"ג, והרי"ף והרא"ש והרמב"ם כולן לא הוזכרו שא לי ואומר שיש פני' לכאן ולכאן דמצינו במקר' שהוא לשון קבל' כגון כי תשא ודומיהו ומצינו נמי שהוא לשון הולכה שמשאהו בידו כמו כאשר ישא האומן את היונק וגו' וכבר כתבתי כמה פעמים שאין הכרע לגרסות ע"כ נראה שאם אמרה שא לי ונאבד הגט שחולצת ולא מתייבמות:

סימן ד

אמר רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה ור' חנניא אמר עושה אשה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה מ"ט דרב אבע"א משום בזיון דבעל שסבר קל אני בעיני' שאין רצונה לקבל הגט מיד שלוחי אבל אי עבדי' שליח לקבל הגט מידו הא

ידע מזה וליכא למיחש לתקלה ואיבעית אימא משום חצרה הבא לאחר מכאן פירוש לאחר שנתן הבעל הגט בחצר של אחרים הקנתו דההוא לאו גיטא דאיבעי' לן לקיומי ונתן בידה או בחצירה וזה בשעה שנתן לה לאו חצירה היא מאי בינייהו איכ' בינייהו דקדמי' איהו ושווי' שליח מעיקרא וכתב הרי"ף והרא"ש הביאו וז"ל הא מילתא חזינא בה פלוגתא ביני רבוותא איכא מאן הלכתא כר' חנני' ומסייע להאי פיסקא מעובדא דהאי גבר' דשדר גיטא לדביתהו אתא שליח אשכחה דקא ליישי ואמר לה הא גיטך אמרה לי' ליהווי בידך כלומר הוי את שליח דידי לקבלה אמר ר' נחמן אם איתא לדר' חנניא עבדינן בה עובדא א"ל רבא והא לא חזרה שליחות אצל הבעל שלח לקמי' דר' אמי שלח לי' לא חזרה שליחות אצל הבעל ר' חייא בר אבא אמר נתיישב בדבר הדר שלחוה לקמיה דרב חייא בר אבא אמר כולי האי שלחו ואזלו כי היכי דמספקא לדידהו ה"נ מספקא לן לדידן הוי דבר שבערוה וכל דבר שבערוה חולצת ולא מתייבמת הוה עובדא ואצרכה ר' יצחק בר שמואל בר מרתא גט וחליצ' גט מחיי' וחליצ' לאחר מיתה אלמ' מדלא מספק' לי' למאן דאיסתפקא לי' אלא משו' דלא חזרה שליחות אצל הבעל ומאן דבטלי' לגיטא נמי לא בטלו אלא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל מכלל דאיפשיטא להו לכולהו דהלכתא כר' חנניא דאי ס"ל דהלכתא כרב אפי' חזרה שליחות אצל הבעל לא הוי מספקא להו דגט פסול הוא הלכך הלכה כר' חנניא והדין הוא סברא כרב האי גאון ומסתברא כוותי' ע"כ ואף, שרבו מתירים כגון ר' האי ור"ח ורי"ף והרמב"ם והרא"ש והרשב"א כתב נמי שכן עיקר וכדאי לסמוך עליהן להתיר בדיעבד אבל לא לכתחילה כלל גם רבו האוסרים כגון ה"ג ור' שמואל בן חפני ובעל התרומות וכן נמצא כתוב בשם ר"ת והר"ן נמי כתב וז"ל ואחרים דוחין דליכא למיפשט מהא דק"ל כר' חנניא אלא היכא דוקא דליכא בזיון דבעל כי הכף דכיון דקאי ולשה ליכא בזיון אבל היכא דאיכא למיחש לבזיון דבעל אפשר דלא ק"ל כוותי' ולא נהירא דבכה"ג נמי איכא בזיון כיון שלא הפסיק' לשתוק לקבל גיטה אלא הכא הוא דאיכא למימ' דהני עובדא לא מוכחי מידי דהא אינהו לא שלחו לקמי' דר' אמי אלא אי איכא למיחש אי חזרה שליחות או לא ומשכחת לה אפי' אליבא דרב כגון דבעל לא קפיד וליכא משום בזיון דידי' ודיד' דקדים איהי ושווי' שליח וליכא משום חצירה הבא לאחר מכאן ורב נחמן נמי איתא לר' חנניא דקאמר ולאו דפשיטא ליה דאיתי' הילכך חיישינן לדרב ואין עושה שליח לקבל גיטה ואם עשאתו חולצת ולא מתייבמת ע"כ וכדבריו נראין להחמיר מדקאמר אם איתא לר' חנניא כו' משמע דאין הלכה כוותי' וכן עיקר:

סימן ה

מסקינן בסוגיא ההוא דהוה קרי לי' נפאתה אזל סהדי וכתוב תפאתה אמר רב יצחק בר שמואל בר מלתא משמי' דרב עשו עדים שליחותן מתקיף לה רבה מי קאמר כתבו חספא והבו לה אלא אמר רבא ודאי אי כתבו סהדי גיטא מעליא ואבד עשו עדים שליחותן מתקיף לה רב נחמן מי קאמר כתבו ומנחו בכיסייכו אלא אמר ר"נ בר יצחק כותבין ונותנין אפילו ק' פעמים כתב הרי"ף דכן הלכתא דאם נאבד הגט כותבין כמה פעמים וכתב הרא"ש מדברי התוס' בשם ר"י מיהו אי לא נאבד ומסופקין אם הוא כשר אם לאו מכמה חומרית שנהגו להחמיר ואין להם שורש ועיקר מן התורה הרי עדים עשו שליחותן אם הוא כשר לפיכך טוב להנהיג שיאמר הבעל לסופר ולעדים לכתוב ולחתום עד שיהא הגט כשר לדעתם בלי שום ספק ופיקפוק ע"כ וכ"כ הר"ן והג"ה מיימוני כתבו בשם ר"ת והסמ"ג שבתחל' כשאומר לסופר לכתוב יאמר לסופר אני נותן רשות לכתוב הרבה גיטין כמו שתחפוץ עד שיהיה לדעתך או לדעת הרב שבעיר וכן יאמר לעדים לחתום הרבה בהרבה גיטין בלא רשותו עד שיהי' הגט לדעת כלם ע"כ וכתב הר"ש בר צמח שיש להקל ולומר כיון שאמר כתבו מאחד עד מאה עד שיצא אחד שהוא כשר והגון כתיקון חז"ל דעתו הי' עד שיזדמן להם אחד כשר לפי דעתם ומה שאמר לפי דעתם דאדעתייהו מגרש כיון שאין שם אלא הם ע"כ ואין הכרע לקולתו להקל באיסור א"א וכתב עוד שמא נאמר דלא אמרינן דעשו שליחות אלא כשנכתב ונחתם אבל אם עדיין לא נחתם לא נגמר הענין וכותבין אפי' ק' שלא עשו שליחותן ואפי' חתם בו עד אחד כיון שלא חתם השני לא גמר הענין ג"כ ויפה עשה שכתב בלשון שמא שלא החליט הענין להתיר כי לא נרא' כלל סברתו דמה לנו בכך שלא נגמו' ס"ס הסופר גמר שליחתו כהוגן והוא כשר ומונח לפנינו וכן העד שחתם עמו גמר שליחותו ומהררא"י כתב בכתבים סי' ל"ח וז"ל מורי הגאון הי' מדקדק לומ' עד שיהא כשר לדעתו בין בכתיב' בין בחתימה שאם יאמר בכתיבה לחודי' אולי יהי' שום ספק בחתימה ואז עשה הסופר שליחותו כדאיתא בתוס' פ' התקבל שאם יש שם נדנוד כותבין וחותמין אפי' מאה פעמים וכן באשיר"י ע"ש ומסתמא ה"ה לעדים ג"כ ואולי לאחר שיחתמו יראו שום נדנוד בכתיבה מה שלא ראו קודם חתימה ע"כ וכן המנהג וזהו הנוסח פלוני בן פלוני הנני מצוה לך שתכתוב גט לאשתי לשמי פב"פ כדי לגרש בו אשתי פלונית בת פלוני כדי שתתגרש בו ממני ותהא מותרת לכל אדם לשמו ולשמה ולשם גרושין ותכתוב לי גט מאחד עד מאה עד שיזדמן אחד שהוא כשר בכתיבתו ובחתימתו לדעת הרב המסדר גט זה וכתב הקאר"ו וז"ל וכתוב בקונטריסי' שנמצא כתוב בשם ר' יחיאל ור"י קלצין שאין לעשו' כן

משום דתלי בפלוגתא אי יש ברירה ור"י לטעמי' דפסק דיש ברירי' אפי' מדאורייתא לכן די שיאמר לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו כ"כ שירצה אבל לר"ת דאין הלכה כראבי"ה יש לחוש לכן יש לבעל לחזור ולצוות לעדים בכל פעם גם הכל בו כתב דיש מגמגמי' על דברי ר"י גם בהגהת מרדכי כתוב דברי ר"י קלצין ואח"כ כתב בהג"ה ומיהו נהגו כפר"י ואע"ג שהפוסקים סתמו דבריהם כדברי הנ"ל נ"ל שאם הבעל מצוי בעיר טוב שיחזור ויצו' בכל פעם למיחש לדברי ר"ת היכא דאפשר ע"כ ולא נהירא לי כלל לדמות זה לענין ברירה מאחר שאמר עד שתהא כשר לדעת הרב כו' א"כ הוי כאלו פי' להדיא שהראשונים בטלים אלא בזה האחרון יהי' נגמר שליחותו ועוד שהרי רוב הפוסקי' פסקו בזה כר"י ואע"פ שרוב הפוסקי' ס"ל דלא אמרינן ברירה מדאורייתא ובלקוטי' מצאתי טעם אחר לחומרא וז"ל ויאמר לסופ' שיכתו' גט לאשתו מא' עד מאה עד שיהא טוב לדע' הרב ואז אם אירע בו פסול בגט יכול לכתוב אחר ובל"ה אינו גט אם יכתוב אחר דכבר עבר שליחותו כדאיתא בתו' פ' המקבל מיהו אעפ"כ אנו נוהגין לחומרא לשלוח אחר הבעל בכל פעם שאבד הגט ולצוה לסופ' ולעדים פעם שנית ויראה לי הטעם דשמא ימות הבעל בעיכוב הגט ע"כ מצאתי ומיהו נראה דאפ"ה יאמר כדלעיל דשמא ישכח ולא יצוה שנית ותמיהני להדי' בהשולח אמר דכי אמר הטוב והמטיב לא בטל השליחו' ואין לי תמי' כלל דהתם איירי בלא ביטול הגט כלל ולא אמר הטוב המטיב לחודא ואף הבעל הי' מודה שלא ביטל בפירש אלא בלבו פסקינן כאביי דגלוי דעת בגיטין לא הוי כפירש אבל הכא חיישינן שמא שמע בדבר וביטל להדיא ובפרט שיראה שאירע פסול בגט יאמר סמנים מילתא הוא שלא לגרש כלל ודוקא לכתחלה אבל בוודאי אין לחוש בדיעבד לכך דאל"כ למה הצריכו לומר מאחד עד מאה כו' שאם ישכח לצות שני' אלמא דבדיעבד כשר וכן הוא המנהג לצות שנית אבל מ"מ אין להחמיר כ"כ ולהרבות בדברים כמו בראשונה אלא לקצר:

סימן ו

מתניתין האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה ב' כיתי עדים שנים שאומרים בפנינו אמרה ושנים שאומרים בפנינו קבל מפר' בגמרא שבשעת השמד שנה משנה זו שגזרו על המצות והוצרך לקרעו ואפילו הן הראשונים והן האחרונים או אחד מן הראשונים וא' מן האחרונים ואחד מן השוק מצטרף עמהם ומסיק אתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגרושין ואומר שהיה שליח לקבלה והעדים מעידים שעשתה שליח לקבלה רב הונא אומר בעל נאמן דאם איתא דלגרושין יהבי ניהלי' לדידה הוי יהיב לה ומיירי ששלשתן בעיר אחת ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא מהמנוהו וכתב הרא"ש מדברי התו' ואפי'

אומר הבעל שנתן לו הגט בפני עדים לא הימני' מ"מ סמך עליו דזימנין דאייתי סהדי ואזלו למדינת הים וכתבו עוד התוס' וז"ל ואין לפרש דנאמן השליש מטעם מיגו דאי בעי עביד בי' מאי דקאמר שיכול למוסרו לאשה כדפיר' בקונ' בסמוך חדא בלא שום מיגו הימנוה רבנו לשליש כדמשמע בסוף זה בורר גבי ההיא סבתא דאפקידה גבה שטרא ואמר' פרוע הו' והימנה ר"נ בלא שום מיגו דכיון דאתחז' בב"ד אי בעי קלתיה לא אמרי' ועוד אי חשי' מיגו לא הוה פליג רב הונ' דהיכא דאיכא מיגו מודה כדאמרינן בסמו' ומודה רב הונא דאי אמרה קמי' דידי' כו' אלא לא חשיב מיגו דהא אין ביד השליש למוסרו לאשה דשמא האש' לא תתרצה לקבל הגט מספק כיון דבעלה אמר לפקדון לכך נראה דהא הימני' כיון שמסר בידו על דעת כן מסר לו שיהא לגרושין אע"פ שהוא משקר ולפ"ז מהימנן לי' לשליש אפי' בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר היכא דלא אמר בתורת שאלה אלא אומר בפקדון יהיבה ניהלי' ע"כ פי' לדבריהם לאפוקי אם היא בתורת שאילה ושכירות ואינו אומר שלפקדון יהיב בידי' ולא אמרינן דמהמני נהי דיהב בידו כדרך העשוי בין הבריות אצל עבדיה' נאמן ממש שאין שם שליש עליו ואינו נאמן בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר שאין לו מיגו שיכול לומר לקוח בידי אבל אי אמר אותו שנתן לו שום פקדון מ"ה הוי מודה רב הונא כדלקמן דהא איהו גופא כתב דהא מיגו דהכא גרוע דשמא האשה לא תתרצה לקבל גיטה כיון דבעל אומר לפקדון כו' אבל לעולם רב חסד' ס"ל דמהימן מכח מיגו גם מה שכתוב דמיגו רע הוא כו' הלא כתב הר"ן דשפיר הוא מיגו וז"ל רב חסדא אומר שליש נאמן דהא הימני' פירוש אע"פ שעכשיו אין בידו ליתנו לאשה שהרי לא תקבלנו ממנו שהרי תחוש שמא תתקלקל עצמה דבעל אמר לפקדון אפ"ה מתוך שהי' בידו למוסרו לה מתחלה ואם רצתה היתה הולכת ונשאת בו הרי הוא כמי שא"ל נאמן תהי' עלי והריני נותנו לך על אותו ענין שתאמר בענין שאמרו באומר נאמנת שלא פייסית הלכך אע"פ שאין בידו עכשיו נאמן דהכי אסיקנא בסנהדרין פ' זה בורר גבי ההיא סבתא דאפקה שטרא מתחת ידה ואמרה ידעינא ביה דפרוע הוא ולא מהימנא רב נחמן משום דכיון דאתחזק שטרא ביה דינא אי בעי קלתי' לא אמרינן ואותביני' עליה מהא דתניא ושליש נאמן משניהם ואסקינא בתיובתא וכו'. ואפשר לומר שדעת התוס' אפי' קודם שבא הבעל לב"ד וטען לפקדון נתתי אפ"ה לא הי' רוצה השליש למוסרו לה שמא כבר שמעה שכך אמר הבעל שלפקדון נתנו לה ולא תתרצה לגרש בו ואיכא ריעותא בהאי מיגו אלא כדפירש דשמא רב חסדא שפיר ס"ל דמהימן משום מיגו אבל בלא מיגו לאו מהימן ה"מ הראיי' שהביאו היכא דאמרינן הימניה לשליש כו' דמהימן אפי' בלא מיגו כדמוכח בסוף זה בורר סי' י"ז היא ראייה ברורה ושם הארכתי

אבל קשה לי מאי מיגו איכא בזה שהיה יכול למסור לה הא אפי' מסר לה היא אינ' טענת ברי אלא מה שאמר השליש והשליש גופא לא מהימן אלא הבעל משום דאם איתא כו' וצ"ל אחר שבא הגט לידה חשבינן כגרושין וודאי ומהמני' לשליש לא אתי האי סברא דאם איתא לדידה הוי יהיב לאפוקי אותה מחזקת גרושה אבל דעת הרי"ף אינו כן שאפי' יוצא הגט מתחת ידה אינה מהימנה לרב הונא כמו שנאריך בזה לקמן וא"כ מאחר דאנו ק"ל דמה דשליש מהימן לאו מכח מיגו הוא וכן ממילא לרב הונא היכא דמוד' דהשליש מהימן כמו שנכתב לקמן א"כ מה שנסתפק הר"ן מאיזה הזמן ושעה מתחיל הנאמנות דעתו נוטה עכ"פ לרש"י דלא מתחיל האי נאמנות אלא משעה שטוען השליש בב"ד דלגרושין נתנו אומר אני דלדברי התו' מהימן השליש מצד שלישותו א"כ הוי גט למפרע מאותו שעה שקבלו השליש וזהו פשוט ואותיב ר' אבא לרב הונא מהא דתני' הודאת ב"ד כמאה עדים דמי והשליש נאמן משניהם ופריק שאני ממון דאתיהב למחילה ומקשינן וכן לגיטין ופריק גיטי ממון וכתב הרי"ף וז"ל פסקו רבוותא הלכתא כרב הונא בשביל שהי' רבו של רב חסדא ואנן ס"ל דהלכת' כרב חסדא מדפרי' סתמא דתלמודא לקמן וניהמני' לשליש וכתב הרא"ש וז"ל ואינו נרא' לי ראיי' דהתם אין הבעל מכחישו ולא פליג רב הונא בהא ושוב מצאתי כתוב קושי' זו בשם ר' אפרים תלמידו של הרי"ף ז"ל והרמב"ן ז"ל העיד שראה בנוסח' ראשונ' של רב אלפס ז"ל מכתיבת ידו חזינא מאן דפסיק כר' חסדא ואנן לא ס"ל הכי דהא רב הונא רבו של רב חסדא ואין הלכ' כתלמיד לפני רב במקו' רב ועוד הי' כתוב בה אמאי דאמרינן לקמן בעל אומר לגרושין וכן שליש והיא אומרת נתן לי ונאבד וניהמני' לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידי' דליהמני' ואי קשיא לך הא קמייתא דאמרינן שליש לא מהימן ואע"ג דנפיק גיטא מתותי ידי' והכא אי נפיק גיטא מתותי ידיה מהימן התם בעל קא מכחיש לי' הלכך איתרע לי' שלישותו והכא קמודו ליה ע"כ וכיון שלא נתגלה טעמו של רב אלפס ז"ל ראוי להחמיר בדבריו הראשוני' וכמו שפסק ר"ת ז"ל ע"כ דברי הרא"ש וראוי להחמיר כוותי' וכן דעת ר' אפרים והר"ז הלוי ומ"מ לא להקל ולהתיר' לכהן גם חולצות ולא מתייבמות והא דקאמר רב הונא דבעל נאמן היינו כשאומר לפקדון נתתי אבל אי אומר להולכה נתתי ורוצ' לחזור בו והשליש אומר לקבלה נתת לי מודה רב הונא שהשליש נאמן דלמימר דאם איתא דלגרושין כו' לא שייך למימר בזה כן פי' התו' וכן פסק הטור להדיא והר"ן כתב עוד דכי אמר רב הונא דבעל נאמן דוקא בשליח קבלה דאיכא ריעותא דכיון שידו כידה לדיד' הוי מסר אבל בשליח להולכה ליכא ריעותא שלא רצה למסור לה שתגרש מיד ע"כ ואין זו סברא דלמא לא רצה שתתגרש מיד מאחר שדעתו לגרשה

אם היה רוצה לעשות זמן לרווחא ה"ל לאתנויי עד כמה ימים דהכא לא פסיקא לי' שמא תזדמן לו מיד ויתן לה הגט גם הוא גופא כתב נמצא בתשוב' להרי"ף שפירש השמעתא דהכא בשליח להולכ' וכשהגט יוצא מתחת ידה ואפ"ה לרב הונא בעל נאמן ואפשר לומר לדברי הרי"ף בשליח לקבלה לכ"ע מהימן השליח מאחר דתלוי בקבלתו וכ"כ ר' ירוחם ולא נהירא דכ"ש הוא דאמרי' אי איתא לדידה הוה יהיב לה גם רוב הפוסקים פי' בשליח לקבלה אכן מה שמעתי מדברי הרי"ף אפי' יוצא הגט מתחת יד האשה אפ"ה לרב הונא אינה נאמנת ולפי' רש"י שפי' לעיל דמ"ה לרב חסדא מהימן השליש משו' מיגו הוה מסור לידה משמע דבכה"ג כולי עלמא מודה שהשליש מהימן וכן משמע משאן ומתן של תוס' והרא"ש בהאי מיגו שאם הי' יוצא מתחת יד האשה דהוה השליש נאמן דהא לא כתבי אלא משום דהוי מיגו גרוע שלא תתרצה לקבל משמע אי היתה מקבלת הוי מגורשת ואין זו ראיי' דלעולם אפי' יוצא מתחת ידה אינה מגורשת אם אינה טוענת ברי אלא מה שאומר לה השליש מכל מקום שייך לומר מיגו דאי דעת השליש לשקר כדי שתהיה מגורשת בו הי' לו למוסרו בידו דעדיף טפי שתוכל לומר בפני מסרתי לגרושין אם תרצה ואף אפשר לומר שלא תתרצה לשקר ולסייע' לה הוי עדיף במה שימסור לה גט ליד' כדפירש שתוכל לומ' בענין שיאמינו להן תדע שכן הוא שהרי התוס' הקשו וז"ל וא"ת וא"כ מה הועילו חכמים דתקון לומר בפני נכתב בפני נחתם משום דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה אכתי יערער שאומר לפקדון נתתי ואי דאיכא עדי' דיהבינהו לגרושין התם לא בעינן בפני נכתב וי"ל דלא מהימן אלא בשלשתן בעיר דשייך האי טעמא דלדידה הוי יהיב לה ומאי הוקשו שמא מ"ה תקנו בפני נכתב שלא יבא לערער מזויף הוא אחר שיצא הגט מתחת ידה דכה"ג לא יכול לטעון לפקדון נתתי אלא ע"י השליש הבעל מהימן לומר לפקדון נתתי דאף לאחר שיצא הגט מתחת ידה בענין שאינה טוענת ברי אלא ע"י דשליש הבעל מהימן לומר לפקדון נתתי ואין לחלק בין שליח להולכ' לשליח לקבלה ועוד נרא' דכ"ש אינה דבשליח הולכה ויוצא הגט מתחת ידה אמרינן דשליח עשה שליחותו והי' קצת ראוי שלא להאמין לבעל שיאמר לפקדון נתתי אפ"ה מהימן שליח לקבלה שלא יהני מה שהגט יוצא מתחת ידה שהרי כבר נתגרשה לפי דברי השליש בקבלתו והגט שבידה אינ' עולה לכלום א"כ פשוט שמהימן הבעל לומר לפקדון נתתי כמו שמהימן לומר נגד השליש כל זמן שהו' בידו ומסיק בסוגיא תנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים כו' ואמאי ליהמני לשליש פי' נהי דצריכה שניהם שעשאוהו שליח מ"מ שנים שקבל למה לי ומשני מאח' שהגט לא נפיק מתותי' ידי' שהרי נקרע מ"ה אינו נאמן ופריך ס"ס ל"ל עדים שקבל היכא שיש עדי'

שראוהו בידו שלם יהא נאמן וכן פירש התוס' ועיקר ומשני הא מני ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ואי אפשר בלא עדי' וכתבו התו' מיירי שאין עדים חתומי' בו ולכך לא סגי במה שראוהו בידו כלום כיון שלא ראו הקבלה אבל אם עדים חתומים בו כשר אפילו אין כאן עדי מסירה לפנינו דמסתמא נמסר בפני עדים ועושין כדין כדאמרינן בהשולח אמר רב לא צריכא אלא לר"א דאמר עדי מסירה כרתי תקנו חכמים עדי חתימה דזימנין מייתי סהדי או אזלי למדינת הים ע"כ ולפ"ז אי אמר השליש שהי' נותן לו גרושין בפני עדי מסיר' והלכו לו למדינת הים דסגי בהכי ולפי מה דק"ל כרב הונא דהבעל נאמן אין נ"מ בזה אם לא שהבעל אומר להולכ' נתתי או שאין שניהם בעיר אחת דכה"ג שהשליש נאמן או בכה"ג דמודה רב הונא כדלקמן וצ"ל שאומר השליש שנתנו לו הבעל בפני עדי' להיו' עדי מסירה וכ"כ הטור וכתב עוד ע"כ טוב להזהיר שלא לגרש ע"י שליח כשהבעל והאשה בעיר אחת פי' כיון דמצי מפיק מיני' חורבה שאם יטעון שלא לגרושין שהו' נאמן פי' היכא שמתו עדי השליחות:

סימן ז

דין אם אמרה אשה קמי דידי נתת לשליש לשם גרושין אם הגט יוצא מתחת ידה מגורשת גרושין גמורין דאם אין יוצאת מתחת, ידה מגורשת ואינה מגורשת. ואם אין הגט לפנינו והבעל אומר נתתי לשליח שעשתה לקבלה וגם השליח אומר נתן לי בתורת קבלה והיא אומרת נתן לי ונאבד או שאמר ג"כ שנתנו לשליח לגרושין והשליח נותנו לה ונאבד ה"ו מגורשת לחומרא ולא לקולא:

מסקינן בסוגיא אמר רבה ומודה רב הונא דאי, אמרה איהי לדידי א"ל שליש דלגרושין יהבי ניהלי' מהימני ופריך אי איכא מידי דשליש גופא לא מהימן ואיהי מהימנא אלא אי אמרה קמאי דידי לגירושין יהבא ניהלי' מהימנא מיגו דאי בעי אמרה לדידה יהבה ניהלה ועיין בהרא"ש שכת' וז"ל ואיירי שהגט יוצא מתחת ידי אשה והיא אומרת שקבלתו דהשת' איכא מיגו כיון שהגט יוצא מידה דאם אין בידה אין מיגו ואי משום שאמרה לבעל גרשתני נאמנת כיון דאיכא שליש דקא מסייע לה מעיזה ומעיזה וק"ל דהאי מיגו לא הוי מעין פלוגתייהו דאינהו איירי כשהגט ביד שליש ואפשר דאפילו הגט ביד שליש מיהוונ כיון דלא מסייעו ליה אלא שליש לחודא אינה מעיזה והא דקאמר תלמודא מיגו דאי בעי אמרה לדיד' יהיב נהילי' ה"ק נתנו והפקדתיו ביד השליש ע"כ והטור סמך על אפשר זו ופסק בשמו דאפי' הוא ביד השליש נאמנת ואני אומר שאין לסמוך על הוראה זו להקל וכ"כ תלמידו ר' ירוחם שפי' הראשון עיקר ואין לבנות בנין על קושיא חלושה דאפשר שייך לומר ומודה אפי' לא איירי ממש בדומה לו ופירש הראשון עיקר

ובפרט שהרמב"ם נמי פסק כן דאיירי כשהגט יוצא מיד האשה תו מסקינן היכא דנאבד הגט והבעל אומר לגרושין והשליש אומר לגרושין והיא אומרת נתן לי ונאבד לר' יוחנן הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים ופריך ואמאי ולהמני לשליש ומשני וכי נפיק גיטא מתותי ידי' דלהמני ולהמני לבעל דא"ר יצחק האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת שלוחו אסור בכל הנשי' שבעול' חזקה שליח עושה שליחותו ה"מ לחומרא אבל לקולא לא ולהמני לדידי' מדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה גרשתני נאמנת חזקה אין האש' מעיזה בפני בעלה ה"מ היכא דליכא דמסייע לה אבל היכא דמסייע לה מעיזה ומעיזה ע"כ ומדקאמרינן דחזקה שליח עושה שליחותו לחומרא שמעינן דהוי ספק מגורשת ואם בעלה כהן אסורה לו ולעלמא לא משתריא עד דיהיב לה גיטא אחרינא ואם מת אסורה לכהן ואם יש לה יבם חולצת ולא מתייבמ' וכ"כ הרי"ף והרא"ש כתב הרמב"ם וז"ל אפי' אמרה נתנה לשליח לגרושין ונתנו לה הואיל והשליח מסייע אותה אפשר שתעיז פניה ושמא לא נתגרשה ע"כ ונכון הוא וכן הביא הטור וכתב עוד וז"ל כתב הרמב"ם שליח קבלה שקבל הגט לאשה ושלח לו בפני עדים והגיע הגט לידה ואינה יודעת אם הבעל שלחו או שליח קבלה שלחו או שלוחו או של בעל ה"ז מגורשת בא הבעל וערער שלא נתנו הרי יתקיים בחותמיו שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יצא מתחת יד שלוחו שידו כידה ואע"פ שהיא אינה יודעת הרי העדים יודעין ואם לא נתקיים בחותמיו אינה מגורשת ע"כ ותימא למה הביא הטור דעתו הלא הרמב"ם אזיל לשיטתו שפסק כרב חסדא וכ"כ המ"מ שפסק כרב חסדא אבל לאותן שפסקו כרב הונא אם שלשתן בעיר אחת איכא למיחש שמא יאמר הבעל לפקדון נתתי וליכא למימר דס"ל הטור כ"ז שלא ערער ואומ' לפקדון נתתי לא חיישי' להכי דלא שכיחא דא"כ מה היקשו התו' לעיל והובא בסי' ו' למה צ"ל בפני נכתב כו' הלא אפ"ה יכול לערער ולומר לפקדון נתתי ומאי קושיא זו דלמא להא לא חיישינן שיאמר דלא שכיחא ונראה בעיני דהטור ס"ל דסתמא דמילתא איירי שאין שלשתן בעיר אחת כי אם אין רגילין לגרש כלל ע"י שליח:

סימן ח

מתניתין נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה ר"י אומר אין ב' ידות זוכות כאחת אלא אביה ולא היא במאי קמפלגי רבנן סברי יד יתירתא זכה לה רחמנא ר' יודא סבר במקום אביה ידה לאו כלום הוא וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו וק"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ודוקא לענין גיטין אבל לענין קדושין אביה ולא הי' ואף לענין גיטין דוקא ידה גופא הוי כיד אביה לקבל הגט אבל לשווי' שליח לא אם לא שמת אביה והביא'

שתי שערות ואז עושה שליח וכל שאר חלוקים השייכים פה עיין בפרק האיש מקדש תו שנינו כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש ת"ר קטנה היודעת לשמור את גיטה מתגרשת ושאינה יודעת לשמור את גיטה אינה מגורשת ואיזה היא יודעת לשמור את גיטה כל שמבחנ' בין גיטא לד"א ודוקא ע"י עצמה אבל ע"י אביה פסק רבינו חננאל דשפיר מגורשת ע"י אביה והארכתי בזה בפרק חרש סי' ד' מסקינן בסוגיא ואמר רב יהודא אמר רב צרור וזרקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה בין לעצמו בין לאחרים כי אמר קמי' דשמואל א"ל דא ודא אחת היא אמר רב חסדא א' זה וא' זה זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרי' ומסיק אמר רבא שלש מידות בקטן צרור וזרקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה ופי' הפעוטות הוא כבר שית וכבר שבע כבר תמניא כבר תשע כבר עשר כל חד לפום חורפי' הגיעו לעונת נדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנ' חולצת ולמכו' בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים וכתב הרא"ש וז"ל וכנגדה קטנה מתגרשת בקדושי אבי' היינו שיעורא דלעיל שמבחנת בין גיטא לד"א והא דקרינן יודעת לשמור את קדושי' בפחות מכאן היינו משום דקדושי קטנה דרבנן אבל להפקיע ע"י גט קדושי דאורייתא בעינן דעת רבתי ורב אלפס ז"ל גורס איפכא שכתב האי דינא דמתגרשת ע"י קדושי אבי' גבי צרור וזרקו אגוז ונטלו וגבי פעוטו' כת' מתקדש' למיאון וטפי מסתבר כגירס' הספרי' מטעמא דפרישית ע"כ וכן כתב הר"ן וכן דעת התוס' שכתבו כל היכא שמבחנת בין גיטא לד"א היינו בפעוטות כדאמרינן לקמן כנגדן בקטנה מתגרשת וכ"כ הר"ן בשם בעל המאור הכריע כרש"י שכתב הגיע לעונת נדרי' כו' ופי' רש"י שנה אחת לפני נערות וכתבו התו' והרא"ש דלא ק"ל כרבא בהאי פיסקא כי הוא קאמר אליבי' דר' יוסי בן חנניא דאמר בפרק מצות חליצה מדברי ר' יוסי נלמד דקטנה חולצת בפעוטו' אבל רבא גופא ס"ל עד שתביא שתי שערות אחר י"ב שנה ובתוך הזמן כלפני הזמן והארכתי בזה ביבמות והרי"ף שהביא דבריו אפשר שהוא מפרש כנגדן ר"ל כנגד עונת נדרים של הקטן שהוא י"ב שנים שנה לפני גדלות שהוא חליצה בקטנה:

סימן ט

מתניתין קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך אם רצה הבעל לחזור יחזור שאין קטן עושה שליח אם אומר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה אם רצה לחזור לא יחזור האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר שאינו אלא מראה מקום האשה שאמרה

התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר פסול ר' אליעזר מכשיר הביא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לו ממקום אחר כשר והרמב"ם כתב הביאו לי במקום פלוני והביא במקום אחר וכו' והיא היא דס"ס השליח לא שינה שליחותו כל שהיא מקבלת מידו נתרצה בגרושין ופריך תלמודא מ"ש רישא דלא פליג ומ"ש סיפא גבי אשה דפליג ומשני איהו דמדעתו מגרש קפיד כל היכא שאינו נראה כמראה מקום פסול אבל אשה דבע"כ מתגרשת לא אמרינן קפידא אלא בע"כ מראה מקום הוא אע"פ שאינו נראה כך מדבריהם ולענין הלכה כתב הרי"ף והרא"ש אחריו ולית הלכתא כר"א חדא דהא ק"ל הלכה כסתם משנה פי' הת"ק ועוד דהא אוקמינהו בפרק גט פשוט בשיטה דאמר התם אביי רשב"ג וכ"ש ור"מ כול' ס"ל מראה מקום הוא לו ולית הלכת' כחד מיניהו וכתב הטור וז"ל השליח ששינה בשליחותו ממה שאמר לו הוא או היא אין הגט גט כיצד א"ל תניהו בבית או איפכא אל תניהו אלא בימין ונתנו לה בשמאל או איפכא אינו גט ע"כ וכן הוא ברמב"ם ומדבריהם נראה שגבי עליה וימין דאין דרך דקדוק בימין וכן הוא הלשון ובפרק כל הגט דנעשה כמו שא"ל אל תתנוהו אלא בבית ונתנו לה בעליה כתב הרמ"ה וז"ל אל תגרשה אלא בימינך ה"ל כאלו את הולך ואינו יכול לעשות שליח שני אא"כ חלה והשיג הטור וכתב ונראה דאפי' חלה נמי אינו יכול לשלחו ביד שליח דה"ל כאלו פירש להדיא לא יגרשנה אלא אתה עוד כ' הטור וז"ל בפ' הרמב"ם א"ל תניהו ביו' פלוני ונתנו לה בתוך הזמן אינו גט א"ל אל תתנהו לה אלא ביום, פלוני ונתנו לה בין מלפניו בין מלאחריו אינו גט שהרי הקפיד על עצמו של יום ומשמע מדבריו אבל כשאומר לו תניהו לה ביום פלוני יכול לאחר ובלבד שלא יקדים והמ"מ כתב שדברי הרמב"ם הוא בתוספת':

סימן י

מתניתין האומר כתבו גט ותנו לאשתי כתבו אגרת ותנו לה הרי אלו יכתבו ויתנו פטרוה פרנס' עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום ומסיק ת"ר שלחוה שבקוה תרכוה הרי אלו יכתבו, ויתנו פטרוה פרנסוה עשו לה כראוי עשו לה כנימוס לא אמר כלום איבעיא להו הוציאוה מהו עזבוה מהו התירוה מהו הניחוה מהו הועילו לה מהו עשו כדת מהו פשוט מיהא חדא דתניא עשו לה כדת, עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום וממילא כל אינך לא נפשטו ואזלינן בהו לחומרא ולא יכתבו ויתנו ואם כתבו ונתנ' ה"ז ספק וחולצת ולא מתייבמת תו מסקינן תני' ר' נתן אומר פיטרוה דבריו קיימין פירש שהוא פטורן שכתוב בגט פטרוה לא אמר כלום דלשון פטור וחובה הוא להקל מעליה חובת שחייבת ומסיק אמר רבא ר' נתן בבלאה הוא דייק בין פטרוה לפיטרוה תנא דידן

דבר א"י הוא לא דייק לפי שכל סיפור לשון עברי ואינו משמע כלל לשון אלא פיטורין הכתוב בגט שהוא לשון ארמאי ותימא שהרי"ף והרא"ש וכל המחברים השמיטו הא דר' נתן לדייק בין פיטרוה לפטרוה דהא ר' נתן בבלאי הוא ואנו נגררין אחר לשון בבל והר"ן נמי תמה וז"ל והרי"ף והרמב"ם לא כתבוהו ולא ידעתי למה דהא להא מילתא בבלאי אנן ע"כ ויותר התימא לפי דעת הרא"ש שכתב לקמן בפרק המגרש דפיטרוה ביו"ד הוה ליה גט ופטרוה הוא פטרוהו מחוב ומ"ה פסק לקמן דצריך לכתוב יו"ד בין פי"א לטי"ת אמנם רש"י פי' להיפך וז"ל ולי נראה פטרוה שע"כ בלשון צוואה הוא כמו שלחוה וכמו דברו שבוודאי הוא לשון גט פטורין שהוא הדג"ש פטרוה שכל צוואה רפה כמו שאמרו שלחו מכם שמעו מלכים אף פיטרוה הוא לשון פטור וחובה דאי לשון פטורין היה לו להדגיש פטרוה ע"כ ואף לפרש"י הכל תלוי בחירק ולא ביו"ד וכן המנהג שאין כותבין יו"ד בין פי"א לטי"ת ומאחר שדקדוק הלשון לע"ע אינו נשארין כ"כ ומ"ה לעולם לא אמר כלום ומ"ה כתבו סתמא פטרוה לא אמר כלום אכן נראה בעיני שאם אמר פטרוה בין בחיר"ק בין בלא חיר"ק והיו כותבין ונותנין שחולצת ולא מתייבמת דאין הכרע לפי' רש"י וא' ידוע אם כיון ללשון גט פיטורין זו לא:

סימן יא

מתני' הביא לי גטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה פי' אם אשת כהן היא התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכל בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום פי' שכך אמרה לו לא תהא שליחו לקבלה אלא שם ר"א אוסר מיד פי' משפירש מאצלה דר"א לטעמי' דמכשיר כשקבלו במקום אחר דמראה מקום הוא לו ומשעת קבלה אגרשנה לה לפיכך משעה שפירש מלפניו אסורה שמא מצא חוץ לעיר וקבלו הימנו ופריך מדקתני עד שיגיע הגט לידה ולא קתני עד שיגיע וכו' משמע שקבלה הגט ממקום אחר והביאו שם ואוכלת בתרומה עד שיגיע לשם וכשיגיע גט מיהא הוי אמרה רישא לא הוי הא גיטא ומשני לא צריכא דאמרה לי' התקבל לי גיטי במתא מחסיא וזימנין דמשכחת בבבל ה"ק לי' משקל כל היכא דמשכחת לי' שקלי מיני' גיטא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא והקשו התוס' וא"ת אם אינה רוצה שיהא גט עד מתא מחסיא גם כשיגיע למתא מחסיא לא יהא גט דהא אינו מקבלו שם מיד הבעל והוי כמו טלי גט מעל גבי קרקע ואי איירי כשהבע' עושהו שליח להולכה עד מתא מחסיא ושם הוי שליח לקבלה והא לא חזרה שליחו' אצל הבעל ותירצו וי"ל דמיירי דא"ל הוי שליח להולכ' עד דמטית התם וכי מטית התם שיויה שליח להולכה וקבלי כדאמרינן בפרק ב' א"נ מבבל עד מתא מחסיא הוי הכל שליח קבלה והוי כאומר לאשה

הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו עד לאחר ל' יום ע"כ ותירוץ הראשון דוחק הוא דא"כ ה"ל לתלמודא לפרש והא אי נודע לן אח"כ דלא הוי אמר הכי אשתכח דלא הוי גיטא כלל אלא עיקר כתירוץ השני וכן הר"ן לא הזכיר אלא תירוץ השני והטור כתב נמי סתמא בלישנא דגמרא כצורתה ש"מ דהכי הוא עיקר ועוד כתב הר"ן לישב קושיא זו ולדעת האומרים שהאשה עושה שליח להולכה ולקבלה אתי שפיר שמשעה ראשונה נעשית שליח להבאה מחמת האשה וכי מטא למתא מחסיא הוי שליח קבלה שלה ע"כ וכבר כתבנו בריש פירקין שדעת האומרים שיכולה האשה לעשות שליח להולכה כמו לקבלה הוא עיקר ושפיר מתיישב בהכי:

סימן יב

מתני' בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי אע"פ שלא אמר תנו הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש מיבשה לים והיוצא בשיירא עם הולכי מדברות ר"ש שזורי אומר אף המסוכן וכתב הרי"ף והלכתא כר"ש שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי ובירושלמי גרסינן תני' אף החולה תני ר' יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן הלכה כר"ש שזורי במסוכן ומה בין חולי למסוכן חולי בדרך ארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי דרך ארץ הקרובים נכנסים לו מיד והרחוקים אחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים לו מיד. והנה הרמב"ם כתב שמסוכן הוא אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד עליו מיד וכתב הר"ן דהכי איתא בירושלמי ותמה אני מאחר שתפס דרך ירושלמי ה"ל לגמרי לתפוס דבריו וכמו שכתב הטור בחולה לאחר ג' ימים או תוך ג' ימים ונתחזק עליו החולי וכן בעל העיטור כתב מסוכן מחליו קשה וניכר שצואתו מחמת מיתה אע"פ שלא הזכיר מיתה דינו כמצוה מחמת מיתה וג' ימי' הראשוני' נקרא ש"מ ואם הו' מזכיר מיתה אפי' בג' ימי' ראשוני' נקרא מצוה מחמת מיתה ע"כ והא דיוצא בקולר פי' להרוג למלכות אכן הרמב"ם פסק והטור אחריו דכל היוצא בקולר בין על עסקי נפשות בין על עסקי ממון טרוד הוא וכן איתא בירושלמי והרא"ש הביאו. וכן פסק הרשב"א ומסיק גניבא יוצא בקולר הוי כי קא נפיק אמר הב ד' מאות זוז לר' אבינא מחמרא דנהר פני' אמר ר' זירא דרא ר' אבינא לסילתי' וליזל לגבי רב הונא רבי' פי' יטעון ר' אבינא סלו על כתיפו למזונותיו להוצאת הדרך וילך אצל רב הונא רבו כי על פי' ושמועותיו יזכה במתנה זו בלא קנין דאמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנה אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר וממילא שמעינן נמי לאקושי מה גיטו אע"ג דלא פירש כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיני' וכתב הרי"ף למימרא דהני ארב' דתנן במתניתין כולהו בשכיב

מרע דמצוה מחמת מיתה נינהו וכן הלכתא ע"כ וכתב עליו הר"ן וז"ל וקשה מנא לי' לרב זאת למימר דרב הונא בכולהו ארבעה קאמר הכי דלמא בשכיב מרע לחוד קאמר ואמסוכן דתנן במתניתין קאי באומר מסוכן אני א"נ בקפץ עליו החולי דסתמי' מצוה מחמת מיתה י"ל א"כ מאי קמ"ל רב הונא הא מתני' היא בהדיא בפרק מי שמת דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי אלא ודאי רב הונא ה"ק דבכל דוכתי' בגיטי כיון דאמר כתבו אע"ג דלא קנו מיני' והיינו דזכה רבינא בשמעת' דרב הונא רבי' אע"ג דגניבא לאו ש"מ הוי אלא יוצא בקולר וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מהל' זכי' מתנה דכל, הני ד' דמתני' דינן כמצוה מחמת מיתה לגמרי וקנין דבריהם באמירה בעלמא ואם ניצול ועומד חוזר אפי' קנו מידו במקצת אבל הרב ר' יונה כתב דלא הוי מצוה מחמת מיתה אלא יוצא בקולר ומסוכן אבל מפרש ויוצא בשיירא לא כיון שדעתם לחזור שהרי מדעת עצמם הולכין לסחורה לא מקנו באמירה וכן נמי אם קנו מידו אין חוזרין דלענין מתנותיהם כבריא הן לא נשתנה דינן אלא לענין גט שאנו אומרים שכיון שאמרו כתבו דעתן לגרש שלא לעגן את נשותיהן אלא שמתוך שהיו טרודין לילך לא גמרו דבריהם הלכך ה"ל כאלו אמרו כתבו ותנו אבל לענין מתנה הוה כבריאין לגמרי ע"כ והאריך וקצרתי כי אין הכרע כלל ביניהם לשתי הדעות מתוך הסוגיא שכתבנו אלא שהרא"ש בפרק מי שמת הכריע מתוך הסברא וז"ל והרי"ף כתב וז"ל דיוצא בקולר ומפרש ויוצא בשיירא ומסוכן כולהו צוואה דידהו כמצוה מחמת מיתה נינהו ולא מסתבר טעמי' במפרש ויוצא בשיירא דודאי יוצא בקולר הוי יוצא ליהרג ואין לך מצוה מחמת מיתה גדול מזה כדחזינן באחתי' דרב דימי דאמר' ווי ווי דקא מית' הך אתתא קרי לי' מצוה מחמת מיתה אע"ג דלא הזכיר' מיתה בשעת המתנה דבגילוי מילתא בעלמא סגי וכן מסוכן שתקף עליו החולי ונטה למות כל צוואתו חשבינן מחמת מיתה אפי' לא הזכיר מיתה והכי איתא בירושלמי דפיאה איזהו שכיב מרע כל שלא קפץ עליו החולי דרך ארץ הקרובים נכנסי' אצלו מיד והרחוקים אחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסי' מיד אלמא דאחר ג' ימים נקרא ש"מ וכל צוואתו מחמת מיתה הוא אבל במפרש ויוצא בשיירא נהי דלענין גט מדמינן להו ליוצא בקולר היינו לענין בהלה דמחמת טרדות הדרך הם בהילים ואין דעתם מיושבת עליהן לגמור דבריהן ולומר תנו ובהילו טפי ממסוכן אבל לענין נתינת ממון לא דמי כלל ליוצא בקולר ומסוכן לענין כשנתנו כל ממונם ודאי מדעת' שהם סבורים למות נתנו אבל במפרש ויוצא בשיירא מדעתם יצאו ודעתם לחזור ע"כ וכן יראה הדעת התוס' שהקשו מאי אתא רב הונא לאשמעינן היכא דאמר תנו אע"ג דלא קנו מינייהו וכי לא ידעינן דמתנות שכיב מרע בכולהו או מצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין ואומר ריב"ם

דאצטריך לי לאשמועינן דאפי' יוצא בקולר כמו עובדא דגניב' דמייתי עלה יש לו דין מצוה מחמת מיתה דכל היכא דמועיל כתבו כמו תנו יש לו דין זה ע"כ ומדלא קאמר דאתא לאשמועינן כל הני ד' דאפי' מפרש ויוצא בשיירא דדינן כמו גט דהוי רבותא טפי אלא ש"מ דלא ס"ל דקאי רב הונא אהני תרתי ולא בא להשמיע לנו אלא יוצא בקולר וכן הוא עיקר ואל תשגיח בהכרעת הקאר"ו בח"מ סי' ר"נ בלי טעם וריח בפרט להוצי' ממון. נחזור לסוגי' א"ר אבא הכי ק"ל חמרא לא קאמר הבו לי' חמרא בד' מאה זוזי דמי חמרא לא קאמר פי' הבו לי ד' מאה זוזי מדמי חמרא דנימא לזיבוני חמרא ומיתיב לי' אלא מחמרא קאמר פי' זוזי מחמרא קאמר דניתבו לי' וכי עושין ממון מיין ואידך מחמרא כדי ליפות את כחו שלחו מתם ווחמר' כדי ליפות את כחו פי' לכך לא פי' לא זו ולא זו כדי ליפו' כחו שיהא לו כל היין שלו אחריו' שאם אמ' תנו לו יין אם החמיץ מן היין מאה חביות היו היורשים אמרו לו שלך החמיץ ואי אמר דמי חמרא ומכרו ממנו קצת ואבדו המעות אמרו לו אבדו מעותיך הלכך אמר מחמרא דמשמע יין ודמיו שהכל אחריות לו ע"כ וכתב עליו הרא"ש מדברי התוס' וז"ל ונראה דלא פירש כן בשביל שהיה כל ההפסד עליו דמן הדין אינו מפסיד אלא לפי החשבון אבל השתא הכל באחריות יין והמעות ואינו מפסיד כלל ורציב"א היה אומר דפי' רש"י עיקר דאדם המקנה לחבירו עשר חביות בחביותיו והחמיצו מקצתן מצי למימר שלך החמיצו כדאמרינן בפר' שני דבכורות הכל מודים באחד שהפקיד אצל חבירו טלה ומת אחת דמצי למימר שלך מת דמוציא מחבירו עליו להביא ראיי' ואמרינן נמי בפרק בית כור חצי שדה אני מוכר לך לוקח נוטל כחוש ונראה דלא דמי דודאי כשהפקיד דבר מבורר אצל חבירו מצי למימר לי' שלך מת אבל אם הקנה לו בחביותיו עשר חביות לא נתברר חלקו מעולם הלכך הוי שותף בכל היין וההיא דחצי שדה לא דמי להאי דמעיקרא מכר לו הכחוש וחלקו מבורר ע"כ והר"ן חילוק בע"א שתלוי בדבר משום שכתב ובתוס' כתבו שלא רצה לומ' רש"י ז"ל שיהא כל ההפס' עליו דמן הדין אין לו להפסיד אלא לפי החשבון ופירוש לפירושם דאע"ג דאמרינן בית בביתי או שור בשורי אני מוכר לך ומת אחד או נפל מרעהו מת ומרעהו נפל כדאיתא בפרק ב' דמנחות התם היינו טעמא לפי שכל בית וכל שור עומדין בפני עצמו ומ"ה מרעהו מת ונפל אבל היכא שלא זכה לו חביות כך וכך אלא חמרא הרי היין כולו מעורב והאיך יאמר לו שלך החמיץ אבל הרמב"ן ז"ל כתב דבדווקא אמר כך רש"י ז"ל דאפי' בכהאי גוונא מרעהו חמוץ כבית בביתי דמרעהו נפול ע"כ והנה מה שחילק הר"ן בין יין לחביות לא מסתב' לחלק דס"ס ענין אחד הוא. בשלמא סברת הרא"ש שמחלק בין דבר שמבורר חלקו כגון טלה או בית דא"א שיהא דומי' ממש בתואר אחד

וכל אחד מברר לעצמו למכיריו משא"כ בחביות אלא שקש' על שניהם מנ"ל לחלוקי בהני דשמא לעולם אמרינן המוציא מחבירו ע"ה מאחר שלא מצינו איפכא רמז בתלמוד שלא נאמר שלך החמיץ ולא שלי בפרט לומר שרש"י לאו בדוקא קאמר ע"כ נראה בעיני עיקר כפי' הריצב"א והרמב"ם ובפרט שלא להוציא ממון מחזקתו עוד כתב הר"ן וז"ל ור"א פי' דהאי כך וכך דמים ר"ל ומיהו להכי קאמר מחמרא כי היכי דלא לדחוי' אשאר נכסי' אע"פ שהורע כחו גם שאינו גובה מן שאר נכסים וכדאמרי' בפ' הנודר מן הירק בר שמואל פקיד דליתנון תליסר אלפי זוזי לרבא מן עללתא דנהר פניא שלח רבא קמי' ר' יוסף עללתא היכי מיקריא פי' אם הוא לשון תבואה ואינו גובה אלא מה' מיני' או כל דבר העולה ומשובח קאמר ואפי' משאר פירות שמשבחין צוה לגבות מהן אלמא אינו גובה משאר נכסים אע"פ שיפוי הוא לענין שאין יכול לדחותו אצל שאר נכסים ומשמע דאי אמר שוי ארבע מאה זוזי נוטל יין שוה אותו סך בשעת נתינה ואי אמר ד' מאה זוזי דמי חמרא נוטל ד' מאה זוזי בין הוזל בין הוקר מדאמרינן בסוף פרק נערה שנתפתתה ההיא דא"ל ד' מאה זוזי דמי חמרא לברתי אייקר חמרא אמר רב יוסף רווחא ליתמי וכן גירסא זו שנוי' בהלכות רב אלפס ז"ל ומשמע דלענין זולא נמי דינא הכי ול"ש ע"כ וא"כ נראה מאחר דר"ח פירש יפוי כח בע"א א"כ אי אחמיץ חמרא יכול לומר לו שלך החמיץ והאי דקאמר אחמרא לא בעבור יפוי כח הוא זה אלא שלא לדחותו אל נכסים אחרים והמע"ה בפרט שפירוש ר"ח ברוב המקומות הוא עיקר ודברי קבלה:

סימן יג

מתניתין מי שהי' מושלך לבור ואמר כל השומע את קולי' יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ופריך ליחוש שמא שד הוא אמר רב יהודא בשראו לו דמות אדם אינהו נמי אדמויי אידמו דחזי לי' בבואה אינהו נמי אית להו בבואה דחזי לי' בבואה דבבואה ודלמא אינהו נמי אית להו אמר ר' חנינא למדני יונתן בני בבואה אית להו בבואה דבבואה לית להו ודלמא כו' והרי"ף הביאו הא דחזי בבואה וכו' הא לך לשון הר"ן וכתב רבינו חננאל ז"ל לשד לא חיישינן כיון דחזי לי' לאותו המושלך בבואה דבבואה ולצרה נמי לא חיישינן כדתני' דבי ר' ישמעאל משמע דס"ל ז"ל הא דמייתי הא דתני' ר' ישמעאל לאו למדחי' לרב יהודא דלעולם לאפוקי מחששא דשד בעינן בבואה דבבואה מפני שמזיקין מצוין בבורות אבל לחששא דצרה דלא שכיחא סמכינן אתנא דבי ר' ישמעאל ולא מידחי דר"י ומיהו דוקא בבור א"כ בשדה הוא דחיישינן לשד כדתנן בפרק בתרא דיבמות מעשה שעמד אחד בראש ההר כו' ופרכינן עלה וליחוש שמא שד הוא אבל בעיר אפי' בלילה לא חיישינן לשד דגרסינן בירושלמי בפירקין תמן תנינן מעידין

לאור הנר ולאור הלבנה ומשיאין ע"פ בת קול והוא שראה בוביא של אדם ר' אסא בשם ר' חנינא הדא דתימא בשדה אבל בעיר אפילו לא ראה בוביא של אדם והא תנינן מי שהי' מושלך לבור ומתרץ ר' יוחנן והוא שראה בבואה של אדם אמר ר' אבין המזיקין מצוים בבורות כדרך שהם מצוין בשדות ומ"ה נהי דלא חיישינן לצרה מפני שהיא בשעת הסכנה חיישינן לשד אא"כ ראו לו בבואה אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' גרושין נרא' דבתר דמייתינן הא דתנא דבי ר' ישמעאל לא צריכינן בבואה כלל אלא כי היכא דלא חיישינן לצרה ה"נ לא חיישינן לשד ע"כ אכן לא נראה בעיני לסמוך עליהם וליתן הגט אם לא היו בבואה דבבואה מאחר שר"ח שדבריו דברי קבלה פסק כן כתב הר"ן וז"ל וכל השומע קולו כו' ופי שמו ושם עירו כו' הרי אלו יכתבו ויתנו ופי' רש"י טעם בריש פרק המדיר דכיון שאמר יכתוב שליחותי' קעביד וא"ת הא דתנן בפרק אין בין המודר הנאה מחבירו ותורם את תרומותיו לדעתו ופרכינן לדעתו דעתו דמאן אילימא לדעת דידי' מאן שווי' שליח אלא דהבעל הכרי הא קא מהני לי' דקא עביד שליחותי' ומפרקינן באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום אלמא כה"ג לא הוי שליחות דא"י הוי מאי מפרכינן הא קא מהני לי' ואינה קושיא דהתם כל הרוצה לתרום קאמר מדעתו ואינו אלא כנותן רשות אבל לאו שליחותי' וגבי תרומה אפי' גילוי דעת נמי מהני כדאמרינן בפרק ואלו מציאות כלך אצל יפות מהן תרומתו תרומה כך כתוב בחידושי הרמב"ן ז"ל ולפ"ז בגט אי אמר כל הרוצה לכתוב יכתוב לא מהני ותמהני דהתם בפרק ואלו מציאות דכלך אצל יפות דוקא דשווי' שליח דאמרינן התם תרגמה אביי אליבא דרבא דשווי' שליח וה"נ מסתברא דאי לא שווי' שליח מי הוה תרומתו תרומה דאתם גם אתם כתיב לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אלא כגון דשווי' שליח ולפיכך נראה כמו שתירצו בתוס' דבאומר כל הרוצה שלוחי' הוא אפ"ה כיון שלא יחדו לא חשיב מהני לי' כדי שיהא אסור במודר הנאה ע"כ ותמה אני עליו שהרי התו' אחר שכתבו ותירצו דמ"מ לענין איסור הנאה לא חשיב הנאה כתבו או שמא יש חילוק דהכא לא קאמר כל הרוצה לכתוב אלא כל השומע דייחד ייחדי' לאו ששומע קולו ובע"כ לא קאמר או שמא יש לחלק ולא צריכא לחילוק הראשון דבע"כ צריכים לשינויא קמא דאל"כ הא בעינן שליחות גבי תרומה כמו שכתבו לעיל מיני' אלא בע"כ צ"ל דה"ק או שמא יש לחלק עוד חילוק דהכא אי אמר כל הרוצה לכתוב לא מהני דבעינן שליחות ממש ומה שמהני גבי תרומה שאני התם דמצוה הוא וא"כ כשאומר כל הרוצה הוי כאלו עשאו שליח לכל אדם משא"כ בגט ל"מ אם לא שיאמ' כל השומע דייחו' ייחדי' וא"כ נמצא דברי הרמב"ן ישרים ונכונים על פי דעת התו' עוד כתב הר"ן בשם הרמב"ן וז"ל כל השומע בקולי יכתוב גט לאשתי

ושמעו שלשה שאחד כותב ואינו צריך מעמד כולן כדאמרינן לקמן שאע"פ שאמר כל השומע לא נתכון זה לרבות בעדים אלא ליתן רשות לכל שנים שאיזה שירצה יהא רשאי לכתוב ע"כ וזו היא פשוט:

סימן יד

מתניתין אמר לשנים תנו גט לאשתי או לג' כתבו ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו פי' לא ימנו אחרים במקומן אמר לג' תנו גט לאשתי הרי אלו יאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן ב"ד דר"מ וזו הלכה העלה ר' חנינא מבית האסורים פי' משמו של ר' עקיבא שהי' חבוש בבית האסורים ואמר מקובל אני באומר לג' תנו גט לאשתי שיאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן ב"ד אמר ר' יוסי נומינו לשליח פי' לחנינא שנעשה שליח להלכה זו לאמרה בבית המדרש אף אנו מקובלים שאפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו ומסיק בגמ' אמר ר' ירמי' בר אבא שלחו לי' מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לב' כתבו גט לאשתי ותנו לה ואמרו לסופר אחר וכתב וחתמו הן מהו שלח להו תצא והדבר צריך תלמוד פי' אם נשאת בגט זה תצא מספק דמספקא לן אי כשר או לא לא והדבר צריך תלמוד פי' אין הדבר ברור לנו צריכי' אנו ללמוד מן הגדולים ממנו אם הוא כשר או לא ופריך מאי הדבר צריכין תלמוד אילימא משום דהוי לי' מילי ומספקא לי' אי מילי מימסרן לשליח אי לא פי' דברים שנמסרו לשליח שאינו מעשה אלא כתיבת הגט וחתימה והאמר שמואל א"ר הלכה כר' יוסי דמתני' דאמר מילי לא מימסרן לשליח אפי' אמר לג' תנו אלא שמואל הא קמבעי' לי' האי כתבו דמתני' אי כתב ידן הוא והרי חתמו או כתב הגט והרי לא כתבוהו ומסיק שסבר שמואל באומר אמרו מודה ר' יוסי פי' כשאומר הבעל לב' אמרו לאחרים שיכתבו או יחתמו שהוא כשר ופריך ומי מודה ר' יוסי באומר אמרו והא תנן כתב סופר ועד כשר וא"ר ירמיה חתם סופר שנינו פי' האי כתב סופר דקתני התם הוא שאם חתם בעד ועד א' עמו כשר ואמר רב חסדא מתני' מני ר' יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח פי' הלכך ליכא למיחש לחורבה דאי לר"מ איכא למיחש דלמא זמנין דאמר לב' אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ואזלו הני שלוחי' וחיישי לכיסופא דסופר שלא יאמרו שאינם רוצים אותו לקבלו בעד ומתוך זו מצווים לסופר לחתום ואחד מהן עמו אף שלא צוה הבעל כן ויהא הגט בטל אבל לר' יוסי דס"ל מילי לא מימסרן לשליח א"כ לעולם אין הסופר כותב או העד חותם עד שישמעו מפי הבעל דשוב ליכא למיחש לתקלה ואי ס"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו אכתי נפיק מיני' חורבה דזימנין דאמר להו לב' שיאמרו לסופר ויכתב ולפלוני ופלוני ויחתמו ומשום כיסופא דסופר שלא יתבייש לומר שאין

מקבלין אותו בעד ומחתמי חד מהנך סהדי וסופר בהדייהו ובעל לא אמר הכי ומשני ר' יוסי תרתי אמר לפסולא בין שאמר לג' תנו דמילי לא מימסרי לשליח בין שאומר אמרו לפלו' ויכתוב ולפלו' ופלו' ויחתמו דאין עושה שליחו' בין ושמואל ס"ל כוותי' בחדא היכא דאמר לג' תנו כו' דמילי לא מימסרא לשליח ופליג עלי' בחדא באומר אמרו וכתבו התו' הא דקבעי לעיל לשמואל באומר לב' כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר כו' ה"ה אם הם כתבו אלא שאמרו לאחר שיחתום הגט עם אחד מהן דנמי ספק הוא שמא כתב ידן הוא והם לא חתמו דבע"כ לשמואל דמכשיר באומר אמרו א"כ חתם סופר ועד פסול כמו שמוכח בסוגיא וא"כ היכא שאמר לב' כתבו ותנוהו כאילו אמר להם בפירוש שיצרפו אחד מהן או לכתוב או לחתום משמע מדבריהם דגבי ג' לית לן למספקא אי כתב ידן קאמר או יצרפו דבוודאי כפשוטה קאמר לכתוב ולחתום הן בעצמן דהא ג' הן וא"כ פשיטא שהגט בטל בוודאי בלי ספק ובב' הוי ספק ותצא והיכא שאמר להדיא שיאמרו לאחרים לכתוב או לחתום הוא כשר, כך יראה מתוך הסוגיא אכן הרי"ף פסק דאומר אמרו אינו כשר וז"ל והלכתא כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח ואמרינן נמי אמר רב יהודא אמר שמואל שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לב' כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו שלח להו תצא וכן הלכתא דאפי' אם אמר אמרו לסופר ויכתו' ופלוני ופלוני ויחתמו ה"ז גט בטל כדתנן בפרק מי שאחזו אמרו לו נכתוב גט לאשתך וא"ל כתוב ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו ושקלינן וטרינן בה בגמרא ואסיקנא רב אשי דכולה ר' יוסי היא ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכא דלא אמר תנו אלא אפי' אמר תנו ולא מיבעיא היכא דלא אמר לג' אלא אפי' אמר לג' ולא מיבעיא היכא דלא אמר אמרו אלא אפי' אמר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו לא ותני' כוותיה דרב אשי כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנה לה הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ישמעו לאפוקי ממ"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו אלמא לית הלכת' כוותייהו ע"כ דברי הרי"ף והביאו הרא"ש ולא חלק עליו אכן בפרק המגרש כתב וז"ל ור"י הוכיח למעלה בפ' התקבל דכל הני אמוראי דפליגי בכשר ולא תעשה סברי דחתם סופר ועד פסול ומתוך זה פסק דחתם סופר ועד פסול אע"ג דרב מכשיר והלכת' כרב באיסורי' ה"מ לגבי שמואל לחודא אבל הכא דכולהו אמוראי סברי כשמואל לי' הלכתא כרב ואומר אמרו כשר כשמואל ור"ח דלעיל בפ' התקבל דכיון דחתם סופר ועד פסול ליכא למיחש לחורבה ור"ח ז"ל פסק דלית הלכת' ככל הני אמוראי דמכשרי באומר אמרו

אלא כדתני' בפרק מי שאחזו כוותי' דרב אשי עד שישמעו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ודייק תלמודא שישמעו לאפוקי ממ"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו ותימה הוא מה שפסק הגאון הלכה כר' יוסי ממה שתירץ ר"א מתני' דמי שאחזו כר' יוסי ובברייתא דאם העמיד המשנה כר' יוסי בשביל זה לא פסק הלכה כמותו ושמא טעמא כדאמרינן בפרק אלו קשרים מדמתרץ ר' יוחנן מילתא דרב יהודא אלמא ס"ל כוותיה ואפשר שלא פסק הגאון לגמרי כוותיה בין לקולא בין לחומרא לפסול אומר אמרו להכשיר חתם סופר ועד אלא לחוש לדברי שניהם ככל הני אמוראי לפסול חתם סופר ועד כיון דמכשירין אומר אמרו ולפסול אומר אמרו כההיא דמי שאחזו ואין זה תרי פיסקי דסתרי אהדדי דכיון דאינו מבורר ראוי להחמיר כדברי שניהם כל זה מיסוד ר"י ז"ל בעל התוספת וא"כ אף לדבריו אין פסול אומר אמרו אלא להחמיר וכן דעת הרא"ש נוטה שכתב כלל מ"ה סי' כ"ט בתשובה דחתם סופר ועד פסול כדברי ר"י א"כ ממילא לכל היותר אינו פסול אומר אמרו אלא משום חומרא ומהשתא תימא על הטור שכתב באומר לשנים אמרו לסופר לכתוב ולעדים שיחתמו ואמרו להם וכתבו וחתמו וגירש בו שיהא ספק מגורשת ורב אלפס כתב שאינו גט כלל וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל ע"כ. ואיננו נכון ובעיני נראה דאפי' ספק מגורשת לא הוי אלא שהחמירו שלא תנשא בגט זה אם נשאת לא תצא דהלכה כשמואל דאמר אמרו כשר וסיוע גדולה לדברי מדמסיק בסוגיא מה ראה לפסוק כר' יוסי וקאמר משום דנימוקו עמו ואפ"ה לא פסק כוותי' באומר אמרו אמלא אי לאו דברירא לי באומר אמרו דכשר לא הוי פסק דלא כוותי' ובפרט להקל אבל מדברי הרשב"א משמע דספק ממש הוא אם אומר אמרו כשר שכתוב בתשובה וז"ל ר"י הזקן בעל התוס' נסתפק בדבר הלכך אזלינן בתרווייהו לחומרא ופסלינן מספק אומר אמרו עד שישמעו מפי הבעל ויאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו וכן נמי פסלינן מן הספק חתם סופר ועד אנו צריכין לחוש לדברי ר"י הזקן להחמיר בערוה החמורה ועוד שהוא רב גדול מובהק עכ"ל ואין הלשון של ר"י כמו שהביאו התו' משמע הכי דמספקא לי' אלא להחמיר מכ"ש לפי נה שכתב המרדכי שכתב דברי ר"י ואח"כ כתב ויכול להיות דהרי"ף ור"ח דפסקו כאן דפסלו באומר אמרו לא לגמרי פסקו כמותן בין לקולא בין לחומרא אלא דיש לחוש לדברי שניהם עכ"ל ואף שבזה איני מסכים כלל לדבריו שהרי"ף כתב להחמיר שהרי כתב דחתם סופר ועד כשר גם פסק להדיא דלית הלכה כוותי' מ"מ שמעינן דלדעת ר"י פשיטא שאינו אלא להחמיר ואם נשאת לא תצא ואף בדיעבד אם לא נשאת אלא היכא דאיכא למיחש לעיגונא הגט כשר ומהשתא חתם סופר ועד פסול אפי' בדיעבד אבל אם נשאת לא תצא כמו שאפרש והמרדכי כתב ריש פ' מי שאחזו על חתם סופר ועד שכתב

ר"י כדאי הוא לסמוך עליו ובשעת הדחק על מעשה שהי' ונשאת וילדה ונכשר הולד מי לא נתברר אצלו אם גם בלא נשאת או נשאת בלא ילדה מה יאמר רבינו הזקן בהם עכ"ל וכתב הריב"ש שאפי' לדעת האומר חתם סופר ועד פסול אם נשאת לא תצא אלא שהוא פסול אף אם נתגרשה בו לא תנשא לכתחלה שכן הוא בכל הפסולין דרבנן משום תקנתא או משום גזרה דידהו כמו שכתב רבינו האי בתשובה והרמב"ן כתב שנראה לו מסוגיא ריש פרק המגרש דכל פסולי דרבנן אם נשאת תצא כשאין לה בנים כבר כתב בסוף שבטל דבריו לדעת הגאון וכן דעת הרמב"ם בפי' ולזה הסכים הרא"ש עכ"ל וכ"כ הרא"ש בשם הרי"ף בתשובה והוא עיקר והיכא שחתם הסופר ושני עדים עמו כתב הר"ן דכשר והביא ראי' מהא דלקמן דכולכם כתובו שאחד כותב וכולן חותמין דכולן אנשארים קאי חוץ מן הכותב אבל מ"מ מסברא נותנת דאין כאן חשש תקלה וכ"כ הרא"ש בתשובה דליכא למיחש כה"ג בדיעבד אבל מ"מ לכתחלה נכון ליזהר בכל ענין אטו חתם סופר ועד אחד וכן עיקר:

סימן טו

פסק כתב הרא"ש מדלא קממעט אלא חרש שיכול לדבר מתוך הכתב משמע דפקח שכתב בכתב ידו מהני דלא גרע מהרכנ' דאלם ומיהו אומר ר"ת דבתו' קתני בהך ברייתא דמייתי הכא ולא עוד אלא אפי' כתב בכתב ידו לסופר כתו' ולעדים חתמו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה פסול עד שיאמר לסופר כו' אע"ג דהרכנ' מהני אפשר דהרכנ' עדיפא משום דמראה בגופו א"כ נשתתק דא"א בע"א אקילו בי' משום תקנת עגונא והשתא לפי תירץ השני משמע להדיא דאלם שפיר יכול לכתוב שיתנו גט לאשתו אפילו בלא הרכנ' והשתא תימא לי על הטור שכתב וז"ל אפי' חרש ואפילו שומע אלא שאינו מדבר או פקח ממש וכתב בכתב ידו כו' לא יכתבו גט כו' והרמב"ם כתב נשתתק שכתב בכתב ידו שיכתבו גט לאשתו אם דעתו מיושבת עליו כותבין ונותנין שאין דין משתתק כדין החרש וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה ע"כ ומהשתא תימא הלא הרא"ש ג"כ מודה בנשתתק ומ"מ יראה להחמיר שהרי כותב ושמא כתבו להחמיר שלא יועיל כתב ידו אף באלם כ"א הרכנ' וכן בהג"ה מיימוני כתב עוד הרא"ש ונראה דדוקא לענין ציווי הבעל הוא דבעינן שידבר בפי' שישמעו קולו אבל לענין שליחות האשה כל היכא דקים לן שהיא רוצה בדבר לא בעינן שמיעת קולה דגבי תן גט זה לאשתי אמרינן בפרק קמא אם הי' זכי' לאשה כמו לעבד לא היו יכול לחזור בו וביבמו' בשילהי פרק האשה גבי מזכה גט לאשה במקום יבם אי לאו משום דזימנין דרחמי ליה פי' ליבם הוי מצי לזכות לה בלא ידיעתה הלכך יכול האשה למנות שליח לקבלה במקום אחר

ועדים כותבין וחותמין על פיה שהאש' מינתו להיות שליח לקבלה ונ"ל דאיש ואשה שוין בדבר זה דגם האיש יכול למנות שליח לגרש במקום אחר ואין צריך שישמעו קולו ודוקא לענין כתיבת הגט וחתימ' הוא דבעינן שמיעת קולו ע"כ ויפה כתב דאיש ואשה שוין אלא שחילק בין כתיבת הגט לשליחות ואני משוה את כולן להכשיר חוץ מאומר אמרו ומשו' חומרא כדפירש' והיכא שהבעל ממנה סופר שבמקום אחר לכתוב וכן עדי' לחתום אע"פ שלא שמעו מפיו אם נאמר דבעינן דוקא שישמעו מפיו או נימא היכא שממנה סופר להדיא בשליחות ולא באומר אמרו דכ"ע מודה דכשר במינוי השליחות וה"נ הרמב"ן והרמ"ה תלמידו חלקו בזה וז"ל הר"ן והקש' הרמב"ן ז"ל דמאן דפסל באומר אמרו אי משו' מילי מאי מילי קא מסיר איהו לשליח הא לאו מילי מסר אלא הרי הוא עושה שליח שלא בפניו וכי אין אדם עושה שליח שלא בפניו ואת שלא חילק ר' יוסי באומר אמרו מדעתכם אבל לא בעושה אותו שליח בכל מקום שהוא הא לא משמע הכי דקאמרינן בהדיא פלוני ופלוני ויחתמו וכן פירש"י ז"ל לסופר פלוני שיכתוב ואין לך צד היתר לומר לאחרים לכתוב אלא השומע מפיו הוא יכתוב ועוד אי ס"ד מודה ר' יוסי בממנה אותו לשליח במקום שהוא נפיק מיני' חורבה בכה"ג והכי משמע בפירקין דלקמן דקתני בדר' יוסי עד שישמע קולו שאמר לסופר כתוב ותירץ דשאני גט דכיון דבעינן לשמה ובעינן נמי וכתב לה כלו' שיכתבנו לה הבעל ואין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כששמעו הם מפיו אבל בשאר דברי' עושה אדם שליח שלא בפניו לפיכך יכולה אשה לומר לפלוני שהוא במדינת הים הריני עושה אותו שליח לקבל לי גיטי והרמ"ה ז"ל תלמידו הקשה עליו א"כ דס"ל לר' יוסי דאפילו בממנה שליח שלא בפניו פסול א"כ מנא ידעי דטעמא דר' יוסי משום דמילי לא מימסרן לשליח דלמא טעמא דר' יוסי משום דבעינן שישמעו מפיו ממש לפיכך כתב דלא פליג ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם אבל בממונ' שלא בפניו כי הא ודאי לא פליג וכתב א"כ נפיק מיני' חורבה בכה"ג זימנין דאמר לב' אמרו לסופר לכתוב ולעדות לחתום שאני ממנה אותם שלוחים שיחתמו ומשום כיסופא דסופר מחתמי לי' ליתא דליכא למיחש לכיסופא אלא כשעושין הדבר מדעת עצמן אבל כשעושין הדבר מדעת הבעל בהא לי' להו כיסופא דאינהו לא עבדי מידי אלא בעל הוא דעביד ולא נ"ל כן דא"כ מאי מקשו וליחוש דילמא אמר להו אמר לסופר כתיב ואתם חתומו ומשום כיסופא דסופר חיישי ומחתמי לי' דהא בכה"ג ליכא למימר לכיסופא דכיון דבעל אמר להו אתם חתומו היכא ליחתמו לי' הא בעל גופא אמר להו לדידהו דלחתמו ושמא דכיון דמ"מ אינהו אמרי לי' לסופר לכתוב מכספי מיני' מאי דק"ל ז"ל לא קשה אם איתא דמילי מימסרן לשליח כיון ששלוחו של אדם

כמותו כשסופר ועדים שומעין מפי השליח הרי הן כאלו שמעו מפי הבעל הלכך ע"כ מאי דקא פסול לי' ר' יוסי באומר אמרו מדעתכם משום דמילי לא מימסרן לשליח אבל דעתי אסמכתא לדעתו שכל שהבעל ממנ' סופר והעדים שלא בפניהם מהני ולא פסיל ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם משום דמילי לא מימסרן לשליח וכ"ת א"כ נפיק מיני' חורבה בכה"ג ליתא דאנן לא חיישינן משום כיסופא דסופר יכוונו לעשות שלא כדין אלא כל שאמר להם אמרו הם סבורים שהדבר מסור להם לשנותו כל מה שירצה ומה שאמר להם הבעל פלוני ופלוני אינה אלא כמראה מקום להם דמימר אמרו אם לא כן לא אמר לנו הבעל שנמנה אנחנו שלוחי' ולא הוא מינן א"ו לרצונינו הדבר מסור ומשו' כיסופא דסופר מחתמי' אבל בממנה סופר ועדים מדעתו ליכא למיחש לחורבה שהרי אין להם מקום לטעות ומשום כיסופא לא יעידו שקר להרבות ממזרים בישראל ע"כ והנה הקאר"ו כתוב להחמיר כדעת הרמב"ן שהרשב"א הביא אותו ולא נחלק עליו וכתב עוד וז"ל גם מתוך דברי הרא"ש משמע דכדברי הרמב"ן ס"ל שהרי כתב בס"פ התקבל ונראה דדוקא לענין ציווי הבעל הוא דבעינן שידבר בפיו וישמעו קולו אבל לענין שליחות האשה כל היכא דקים לן שהיא רצתה בדבר לא בעי שמיעת קול עכ"ל הרי דנקט בהדיא שידבר בפיו וישמעו בקולו ואולי להרמ"ה והר"ן כי דיבר בפיו סגי אפי' לא ישמע קולו גם מתוך דברי הר"ן שכתב זה נ"ל אפשר לדון דלהלכה אמרה ולא למעשה ע"כ. ואני אומר דמאחר מן הדין אף אומר אמרו כשר כמו שכתבתי אלא שהחמירו בדבר על פי פי' ר"ח הבו דלא לוסיף עליו ואנו אין לנו אלא מה שאמרו חכמי' לפסול באומר אמרו ולא בממנה שליח כי חילוק גדול ביניהן כמו שהכריע הר"ן דלשון אומר אמרו לא משמע אלא כפי' הר"ן שתולה בדעתן דאל"כ ה"ל לחלק ר' יוסי אף במזכיר הסופר והעדים כ"ש שלא שמעו מפיו אלא דווקא כדפרי' באומר להם אמרו לפלוני ופלוני אבל לא בממנה ומדברי הרא"ש שהביא אין כאן דקדוק כלל דלא בעי לומר דלא מהני שום ציווי עד שישמעו מפיו כ"א באומר אמרו אבל בממנה שליח גמור לכתיבת הגט ולחתמהו אפשר דהוי כשמעו מפיו כמו שליחות הגט אבל מסוף דברי הרא"ש יש ראיי' שס"ל כדברי הרמב"ן שכתב דאין חילוק בין איש לאשה ואף באיש יכול לעשות שליח במקום אחר ולא בעי שמיעת קולו כ"א בכתיבת הסופר וחתימת העדים והיינו ממש כדברי הרמב"ן ומ"מ אפשר אף שהרא"ש כתב כן היינו לדעת הרי"ף דפוסל באומר אמרו מ"ה יש להחמיר ולאסור בכל ענין אבל לפי מה שכתבתי דאומר אמרו כשר בשעת הדחק יש לסמוך אדברי הרמ"ה והר"ן ולהכשיר הגט וליתן לה אף לכתחלה הנראה בעיני כתבתי:

סימן טז

מתניתין אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין כולכם כתבו אחד כותב וכולם חותמין לפיכך אם מת אחד מהן הרי הגט בטל ולעיל בפר' ב' סי' ס"א כתבתי דשנים משום עדים ואינך משום תנאי וכ"מ לקרוב ופסול כו' ומסיק ת"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ע"י כולם כולכם כתבו אחד כותב במעמד כולם הוליכו גט לאשתי אחד מוליך ע"י כולם כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם וא"כ משמע מהא דכולכם כתובו לא בעינן אלא שאחד כותב במעמד כולן אבל לענין חתימה סגי בשנים מהן ובמתני' קאמר דכולן חותמין ובע"כ צ"ל דמתניתין מיתני בטעות וכולכם חתומו הוא או חסר מילת חתומו וה"ל למימר כולכם כתובו וחתומו וכן משמע להדיא מדברי הרמב"ם והטור ומסיק איבעי' להו מנה אותן מהו רב הונא אמר מנה אינו ככולכם ר' יוחנן משום ר' אליעזר דמן רומה אמר מנה הרי הוא ככולכם אמר רב פפא ולא פליגי הא דמנה כולהו הא דמנה מקצתייהו אמרי לה להאי גיסא א"כ אכולהו קפיד מנה מקצתייהו שלא קפיד אלא מכוון למעוטי השאר שלא נמנו לכל הני מכוון ולא שיחתמו כולן כיון דלא מנה לכולהו הוברר שטורח הדבר עליו וחדל לו מדעתו הראשונה ואפי' המנויין אינן צריכין לחתום אלא מקצתן דהיינו שנים ואמרי לה להאי גיסא מנה מקצתן גלי דעתי' דאהני קפיד וצריכין כל מנוים לחתום מנה כולן כיון דלא אמר כולכם לא הקפיד אלא לומר בפני מנין זה ולא שיחתמו כולם וכתב הרא"ש הלכך בכל ענין הוי מנה ככולכם והנה הלשון לכאורה ממש ככולכם וצריך שיכתבו כולם אף אותם שלא מנה מה שמנה מקצתן בא להודיע שדקדק על החתומים שהיו הרבה ולא שיחתמו שנים מהם והא שלא מנה כולהו אטו כי רוכלא ליזל ולימני' אבל אין זה מן הסברא וגם הל"ל כולכם בשלמא אם מנה כולם בא לפרש דבריו באריכות ולבאר היטב אבל במנ' מקצתן אי הוה דעתו אכולהו הל"ל כולכם ועיקר כפירש רש"י דכל המנויין קאמר ומסיק אתקין רב יהודא בגיטא דכולכם פי' בגט שאדם אומר במעמד רבים ויש לחוש שמא יאמר לכולכם איכוין ולא יחתמו כולם ונמצא הגט בטל התקין כתבו או כולכם או כל חד וחד מנכון חתומו או כולכון או כל תרי מנכון אובילו או כולכון או כל חד וחד מנכון אמר רבא זימנין דגאיז לי' לדיבורי' ואמר כולכון ולא אמר כל חד וחד מנכון ואתא לאיפסולי דשמא לא יהא אחד במעמד כתיבתו או לא יחתמו כולם אלא אמר רבא כתובו כל חד מנכון חתומו כל תרי מנכון אובילו כל חד מנכון וכתב הטור וז"ל פירש"י תקנו חכמים בגט שאדם מצוה לכתוב במעמד רבים שיכתבו בפירוש שכך אמר כתבו לאחד מכם שלא יטעו לומר שצוה לכולן ומשמע מדבריו שפירש שכך אמר אפי' אמר סתם ושאר

מפרשי' פירשו שתיקנו שיפרש דבריו ומיהו כתב גאון אפי' בתר תקנה אי אמר סתם ולא אמר כולכם כשר אע"פ שאמר במעמד כולם ע"כ וכן פירש הרמב"ם שתיקנו שיאמר כן ו' ירוחם כתב והשתא תקינו רבנן דגיטא שאם אמר כולכם כתובו שר"ל שום אחד מהם וכן אמר כולכם חתומו שר"ל שנים מכם כו' עיין בב"י סי' ק"ך שיישב דברי ר"י קצת וחלילה לפרש כן שתקנו רבנן להכשיר גט פסול שלא נכתב או נחתם כמו שצוה הבעל כתב הרמב"ם היכא שמנאם בין שמנאן כולן בין שמנאן מקצתן ואמר להם חתומו ה"ל כאומר כולכם חתומו ואחר כך כתב מת אחד מהן קודם החתימו' הרי הגט בטל ויש לתמוה ואמאי והוא מנ' ספיקא הוי ואין לדחות ולומר דמת אחד לא קאי אלא אאומר כולכם בהדיא דלישנא דמתני' הוא ולא קאי אלא אמר בהדיא דאין זה במשמע שכיון שכתב דמנ' הוי כאומר כולכם ואפשר דטעמא דהרמב"ם משו' בירושלמי אמרו המונ' הרי הוא כאומר כולכם ולא חילקו בין מנה כולם למנ' מקצתן ואע"ג דרב פפא מפליג בינייהו בני מערבא הוו בקיאי בדברי ר' יוחנן טפי מרב פפא עכ"ל ב"י ע"כ. ולי נראה אגב שיטפא שאמר הגט בטל אכולהו ועיקרו קאי אכולכם אבל חלילה להקל ולומר שאינה מגורש' כלל ותהא מותרת להתייבם או קבלה קידושין מאחר להתיר' בלא גט ולומר שאינו גט כלל והקידושין לא חלו כלל. כתב הרא"ש בתשובה וז"ל על גט שניתן בפני עדים שאינם יודעים בטיב גיטין דע כי הדבר קשה מאוד כי מרבים ממזרים בישראל ואם באנו לפסול למפרע קשה הדבר מאוד אבל מכאן ולהבא טוב לפרסם ולהכריז שאל ישתדל אדם בנתינתו אלא הבקיאים בהם עכ"ל:

הדרן עלך פרק התקבל

פרק ז

סימן א

דין מי שאחזו קורדייקו' והוא שגעון חול' שיש לו רפואה ואמר כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי לא אמר כלום ואפי' נתנו בשעה שנשתפה אלא כתבו קודם שנשתפה מיהו מגורשת, אמר כתבו ותנו גט לאשתי ואחזו קורדייקס וחזר ואמר אל תכתבו כותבין ונותנין כשנשתפה ואינם צריכים לחזור ולשאול אותו אבל אי כתבו קודם שנשתפה אינו גט. וכן שכור שהגיע לשכרותו של לוט דינו כמו שאחזו קורדייקוס ואם הוא ספק אם הגיע לשכרותו של לוט הרי זו ספק מגורשת. וכל חולה שמצוה לכתוב גט מחמת חליו צריך לדקדק היטב בשעת כתיבה שלא יראו בו השתנות דעת בענין השטות. ואי יש לחוש לעיגון א"ע בדיקה, כלל כל זמן שלא ראינו בו דנשתנה ודעתו משובשת אבל אמר

כתבו ונשתתק מחמת. החולי צריך לבדוק בו היטב שלא נשתנה דעתו לשטות וכמו שמבואר בסי' ב':

מי שאחזו קורדייקוס פי' שם שידה השולטת על שותה יין מגיתו ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום. אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך פי' לאו אמי שאחזו קאי אלא אדם שנעשה אלם מחמת חולי והרכין בראשו ובדקו אותו שלשה פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו כתבי התו' הא דאמר אם אומר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום איירי אפי' אמר כתבו ותנו ונראה בעיני הא דלא קתני במתני' תנו רבותא קמ"ל דאפי' אמר כתבו לב"ד והם כתבוהו ואח"כ נפקח ורוצ' ליתן הגט בישוב הדעת דאמרינן לא אמר כלום וכאלו נכתב שלא לדעתו וצריך לכתוב גט אחר וכתב הרמב"ם והטור הביאו שאם הוא שיכור שיגיע לשכרות של לוט דינו כאלו אחזו קורדייקוס שלא אמר כלום הי' ספק אם הגיע לשיכרות של לוט הרי הוא בספק ועיין בב"י באה"ע סי' קכ"א ופליגי ר"י ור"ל היכא שאמר כתבו ואח"כ אחזו קורדייקוס ר"ל אמר כותבי' ונותני' לאלתר ור' יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשישתפה מ"ט דר"ל דקתני אין דבריו האחרוני' כלום ור' יוחנן אמר לך אין דבריו האחרונים כלום דלכי מיתציל לא צריך למיהדר לאמלוכי בי' ולעולם אין כותבין אלא לכשישתפה במאי קמיפלגי ר"ל מדמי לי' לישן ור' יוחנן מדמי לי' לשוטה והלכתא כר' יוחנן לגבי ר"ל וכתבו התו' והרא"ש צריך ליזהר בשכיב מרע שצוה לית' גט שתהא דעתו מיושבת עליו ואף בשעת כתיבה משום דחולה פעמים שדעתו מטורפת עליו ועיתים חלים עתים שוטה ואפי' ר"ל דמדמי קורדייקוס לישן משום דסמי' בידן פי' רפואתו בידינו כדאית' בסוגיא ושמא אפי' לר' יוחנן כישן דמי משום דלא מחוסר מעשה דרגיל שתתיישב דעתו ממילא וטוב ליזהר והטור נמי כתב כן וכתב עליו וז"ל ובעל העיטור כתב שאין צריך אלא כיון שצוה לכתוב כותבין אפי' נשתתק וא"א כתב כסברא ראשונה ואיני יודע ממה ידע הטור שבעל העיטור כתב שאין צריך להזהר בו ולראות בו אם דעתו מיושב' נהי דאין צריך ג' בדיקות מ"מ בקל נוכל לראות אם דעתו מיושבת עליו שלא יהא כשוט' בפרט מאחר שכבר צוה לכתוב וליתן אכן ראיתי בקאר"ו שהביא לשון בעל העיטור וז"ל ומסתברא דאמר כתבו ואחזו קורדייקוס דדעת' שגשת' הוא דאין כותבין אלא לכשישתפה אבל ש"מ שאמר כתבו ונשתתק כותבין ונותנין עד שעת נטילת הנשמה דדעתא צילתא וכחישותא הוא דנקטי' דלא מחזקינן לי' כדעתא שגשת' תדע דהא בשמיעת הקול פעם א' דיו ובנשתתק מתוך חליו דיו בהרכנת הראש אחד כדגרסינן בירושלמי ש"מ דלא מחזקינן לי' כשוטה ואיכא

מאן דאמר נשתתק ספק שוטה ולא דייק לן ואם איתא כי בדקינן לי' שלשה זימנין מאי הוי להוי בשעת בדיקה כחלים ובתר הכי כשוטה וליחוש דלמא פקח ונשתטה הוא ולעולם יהא צריך בדיקה עד שיגיע גט לידה דהא אין כותבין עד שישתפה ועוד שיטה בבדיקה לא יהיב גיטא אלא ש"מ דנשתתק לאו כספק שוטה הוא ש"מ והא דאמרינן שיחי' דלאו לאו נקטי' לאו משום שוטה דשוטה כחדא מינא לא צריך אלא מינא דחולה הוא לא כמו שוטה ומעשה בא לידי בש"מ שאמר כתבו גט ונשתתק מתוך חליו והי' לו אח במדינת הים וכתבו ונתנו לה על פיו עכ"ל, משמע להדי' דמוקמי' בחזקתו הראשון כ"ז שלא ראינו בו שטות ואולי דברי התו' ג"כ כיונו זה שצריכין להזהר בו שלא יראו השטות וכן נראה בעיני עיקר שאין צריך בדיקה יתירה דלא מחזקינן כלל כשוטה אכן מה שדעת הטור דאפי' בנשתתק דמתניתין שנשתתק פתאום כך הוא לא נהירא דזהו מחזקינן כספק שוטה כמו שפירש"י על הא דאמר ודלמא שיחי', דלאו לאו נקטי' פי' חולי שגעון המלמדו לאו לאו. וכן דעת הרמב"ם שכתב וצריכים לבדוק יפה יפה שמא נטרפה דעתו מה שהקשה א"כ מה תועיל הבדיקה יהא בעתים חלים ובעתים שוטה י"ל כגון שבדקו היטב ויצא מידי ספק שוטה אבל ש"מ שכבר נפל למשכב והכביד חליו עד שנשתתק כל זמן שלא ראינו בו השתנות דעת משובש ויש לחוש לעיגון אפי' בלא בדיקה ראוי לסמוך על בעל העיטור וליתן הגט קוד' שימות ודין הגוסס כתבתי בחידושי סי' ט"ז:

סימן ב

מתניתין נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג' פעמים אם אמר על הן הן ועל לאו לאו הרי אלו יכתבו ויתנו וניחוש דלמא שיחי' דלאו לאו נקטי' פי' חולי השיגעון המלמד להרכין תמיד בהרכנות לאו או הן ואינו משיב שום דבר א"נ שיחי' דהן הן נקטי' אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן דאמרינ' בסירוגין חד הן ותרי לאו או חד לאו ותרי הן דבי ר' ישמעאל תנא אומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים ושלימות הגשמים בימות החמה ופריך מאי ניהו אילימא גלופקרי וסדיני ניחוש דלמא קורא אחדיה א"נ חמה אחדיה וכתבו התוס' דהכי פריך ולמה לנו לחישבו כשוטה ונאמר שאינו גט ונעגן אשתו חנם פי' דליכא למימר דתנשא ע"י ספק ולומר קורא אחדי' כו' אלא למה נאמר שאינו בדעתו בכה"ג ולא שיבדקו אותו אח"כ בע"א אלא בפי' ופרש"י בפירי שאינה מצוי באותה שעה וכתבו התוס' דאין לפרש ששואלין אותו אם רוצה פירות של ימות החמה בימות הגשמים או איפכא שאפשר למצוא כבושין בדבש או בע"א אלא ששואלין לו אם רוצה שילקטו לו מן האילן ע"כ בסוגיא והג' מרדכי כתב ר' ישמעאל

פליג אמתניתין ונ"ל מדקאמר דבי ר' ישמעאל תנא ולא אמר תני דבי ר' ישמעאל ש"מ דבי ר' ישמעאל אבדיקה דמתני' פליג ומצריך לבדוק בענין הגט כדמפרש בירושלמי כיצד בודקין לאו והן אומרים נכתוב גט לאשתך כו' כדלעיל וא"ת ל"ל בדיקה אחרת והלא בדיקה דמתני' טובה הוא וי"ל דר' ישמעאל עדיף טפי דאין לומר שיחיא דהן ולאו נקטי' כאן כיון שאינו טועה כלל בין ימות החמה לימות הגשמים ואפי' בעינן ג' לאו וג' הן סירוגין לא בעי פי' ר"י עכ"ל אכן הרי"ף והרא"ש הביאו נמי הא דרבי ישמעאל משמע דלא פליגי וכן איתא בתוס' וז"ל אין נראה לומר דפליגי דבדיקה דמתני' למה לא תועיל אלא קתני בדיקה דעדיפא טפי דליכא למימר בזה דשיחי' דלאו לאו או דהן הן נקטי' כיון שהיא חכמה גדול' במה שאינו טועה בין ימות החמה לימות הגשמים ואפי' בעינן ג' לאו וג' הן סירוגין לא בעינן ע"כ ור' ירוחם כתב וכן דעת הסמ"ק דר' ישמעאל בדיקתו בחדא זמנא סגי לי' וקולא גדולה היא כי סתם בדיקה דתנא ר' ישמעאל מסתמא אמתניתין קאי דאיירי בג' בדיקות כדאיתא במשנה וה"נ הטור כתב שצריך בדיקות סירוגין כעין מתני' חד לאו ותרי הן וכו' ומצריך נמי בדיקת דר' ישמעאל הא דפירי ומסוגיא לא משמע כלל דבעי תרווייהו אלא דבשאר בדיקות בעי סירוגין אבל בדיקות דבי ר' ישמעאל נהי דבעינן ג' לאו וג' הן מ"מ לא בעינן סירוגין מאחר שיש לו חכמה להבין בין ימות החמה לימות הגשמים וכמו שפי' התו' והרמב"ם כתב שבודקין אותו לסירוגין וכתב אח"כ ובודקין אותו יפה הוא מרמז שצריך סירוגין ממש כדאיתא בסוגיא מ"מ קשה אמאי לא כתב הסירוגין כצורתו חד לאו ותרי הן אלא נראה בעיני שהרמב"ם סבר שצריך בדיקה יפה או הא דר' ישמעאל אינו סירוגין ממש חד לאו ותרי הן ומ"ה לא כתב להדיא סירוגין וכלל על הכל בכלל בדיקה יפה כך הוא דרך המחוור בעיני ולפי פי' המגיד משנה אבל הקאר'ו רצה לפרש דלא בעי כלל ששה בדיקות חד לאו ותרי הן או חד הן ותרי לאו אלא בין הכל ג' בדיקות ולא מחוור כלל להיות חולק על רוב המפרשים גם התוס' פירשו דאין לפרש כלל שיהא סגי בתלת זימנא כי ששה בעי וכתבו תוספת דבדיקה זו מפורש בירושלמי כיצד בודקין לאו ותן א"ל נכתוב גט לאשתך אמר הן לאמך לבתך אמר לאו לאחותך אמר לאו פי' אחר הן של אשתך שואלין אותו על האם ועל הבת ועל האחות אכן מאחר שהרמב"ם והטור לא הזכירו אלא כותבין סת' משמע דס"ל דלאו דווקא קאמר הירו' דבעי הך בדיקה:

סימן ג

איתא בסוגיא בהך ברייתי' כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולירושות ולעדות אמר רב יוסף בר מניומי אר"ש בעדות אשה דאקילו בי' רבנן משום

עיגונא אבל עדות דעלמא לא דרחמנא אמר מפיה' ולא מפי כתבם ואינו דומ' למי שחתם עצמו על השטר דהוי שפיר עדו' שאני האם דחתימת ומתקיימת ע"י אחרי' ולא ע"י עצמו ולאו ירוש' דעלמ' אלא ירוש' בנו הבכור דנכסייהו דידהו נינהו ולכל דבעי מזכה בהו ומשאות ומתנות נמי איירי בדידי' כגון ליקח ולימכר אבל לאסהודי בבדיקה לא וכי קאמר במתניתין דבדקינן לגיטין דוקא למי שנשתתק אבל לחרש שאינו שומע ואינו מדבר לא דתני' חרש לא הלכו בו אחרי רמיזותיו ואחר קפיצותי' ואחר כתב ידו אלא במטלטלין אבל לא לגיטין וכתבו הרי"ף והרא"ש והאי דלא בדקינן לי' לענין גיטין כשאינו שומע ואינו מדבר דוקא שנשא כשהוא פקח ונתחרש אבל חרש מעיקרו בדקינן לי' דתנן חרש שנשא פקחת ונתחרשה רצה יוציא רצה יקיים נשטית לא יוציא נתחרש או נשתטה לא יוציא עולמית ומפרשינן דהא עולמות בא לרבות דאפי' כתב שיכתבו גט לאשתו אינו מועיל ותנן נמי לעיל בפ' הניזקין חרש רומז ונרמז בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין ואמר רב נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת לגיטין ע"כ והיינו בחרש מעיקרו והא דאמר רב כהנא חרש שאינו שומע ואינו מדבר ויכול לדבר מתוך הכתב שכותבין ונותנין גט לאשתו ואיירי שלא הי' חרש מעיקרו ואין הלכה כן אלא אדרבה ק"ל כר' יוחנן דאמר חלוקים חכמים על רשב"ג דס"ל דחרש מעיקרו לא הלכו חכמים אחר רמזותיו בגיטין כ"א בפקח שנתחרש אלא אדרב' אמרינן בחרש מעיקרו כשם שנכנס ברמיזה וכו' ובפקח שנתחרש שאינו לא שומע ולא מדבר לא מהני אפילו כתב ידו וכ"ש רמיזותיו וכתב הטור בח"מ סי' רל"ה וז"ל אחד חרש גמור שאינו לא שומע ולא מדבר ואחד שנשתתק שאינו מדבר ושומע דינן שוה ובשניהם אין מעשיהם קיימין עד שיבדקו אותן אם יש להם דעת כדרך שבודקין אותו לגיטין ויראה שהמדבר ואינו שומע דינו כפקח ואין דעת הרמב"ן ז"ל כן שכתב חרש שאינו שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע מוכר ולוקח ברמזותיו במטלטלין ולא במקרקעי ואף במטלטלין לא נתקיימו מעשיו עד שבודקין אותו ומתיישבין בדבר אלם שומע ואינו מדבר נשתתק מקחו וממכרו ומתנותיו מתקיימין בין במקרקע בין במטלטלין והוא שיבדוק כמו שבודקו לגיטין או שיכתוב בכתב ידו ע"כ הרי החמיר יותר במדבר ואינו שומע ואינו נראה כן ע"כ ויפה הכריע שמדבר ואינו שומע עדיף טפי גם בדיקה אינו צריך שמדבריו ניכר אם הוא פקח ומסתמ' סתם חרש שהשוו רז"ל לשוטה וקטן היינו באינו שומע ואינו מדבר אכן יש להקשות על שניהם הכווב"ן והטור מהא דתנינ' ומייתי לה בסוגיא מדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם וזה וזה הרי הן כפקחין אלמא דשניהן שוין לפקחין דהרי הן כפקחין לכל דבריהם הרי שאין דינם כחרש שוטה וקטן כלל שהם פטורים מכל

המצות כדאיתא בר"פ קמא דחגיגה וכן כשהוא פקח ונתחרש לחוד או נשתתק לחוד יכול להוציא בגט אלא שכשנשתתק צריך בע"כ בדיקה כדאית' במתני' דשמא חולי של שגעון בא עליו אבל מדבר ואינו שומע אפי' בדיקה אינו צריך אם מדבר כשאר בני אדם ואינו ניכר שטות בדבריו הרי הוא כפקח ממש והיינו כדברי הטור וכן עיקר כתב הרא"ש בתשוב' והטור הביאו וז"ל ששאלת מי שהוא חרש ונושא ונותן יפה ומבין כשמדברים עמו בקול רם אע"פ שדעתו אינו מישבת עליו נ"ל אם יכול לעשות מחילה ולהיות מוכר ומקדיש דע כי בכ"מ שהזכירו חרש אצל שוטה וקטן היינו שאינו מדבר ואינו שומע כלל וכך הי' ממעי אמו אבל זה ששומע כשמדברים עמו בקול רם אינו חרש אלא שכבדו אזניו משמוע והרי הוא כפקח לכל דבריו ע"כ:

סימן ד

מתניתין אמרו לו נכתוב גט לאשתך ואמר להן כתובו אמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתימו טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין מני ר' מאיר היא דאמר מילי מימסרן לשליח אימא סיפא עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו אתאן לר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח רישא ר' מאיר וסיפא ר' יוסי אין רישא ר' מאיר וסיפא ר' יוסי כו' עד דמסיק רב אשי אמר כולה ר' יוסי היא ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכא דלא אמר תנו אלא אפי' אמר תנו לא ולא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא אלא אפי' אמר לבי תלתא אלא אפי' אמר לבי תלתא לא ולא מיבעיא היכא דלא אמר אמרו אלא אפילו אמר אמרו נמי לא תני' כוותי' דרב אשי כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ישמעו לאפוקי ממ"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב פירוש דאמר לעיל חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו וכתבו התוספת וז"ל וא"ת ואמאי נקט מרב כהנא ממתני' נמי אתי' לאפוקי דמכשרה בהרכנת הראש בלא קול וי"ל דמסתברא דהרכנה דמתני' מהני כמו קול כיון דקים לן שמתרצה לא בעינן שמיעת קול כמו תן גט זה לאשתי אם הי' זכות לה לא הי' יכול לחזור בו ואע"פ שהיא אינה אומרת כלום כיון שהיא מתרצה בלא שמיעת קולה הוי שלוחה ובברייתא דנקט עד שישמעו קולו לא שנה אלא למעוטי חרש דרב כהנא דמסתבר למעוטי ע"כ והיינו משום דחשבינן לי' כפשוטא ולא יכול להוציא קידושין דאורייתא שנעשו בפקחות וכן הלכתא מ"מ הרכנה מהני באלם אבל כתוב לסופר ולעדים שיחתמו גט לאשתו לכתחלה לא מהני וכ"ש בפקח דיש להחמיר

לכתחלה אפי' בהרכנה כמו שפירשתי לעיל בפרק האומר סי' ט"ו אבל האי למעוטי מאומר אמרו דקאמר אינו אלא לר' יוסי ואנו ק"ל כשמואל לעיל דמכשיר באומר אמרו אבל ר"ת והרי"ף פסקו דפסלינן באומר אמרו וכבר הארכתי בזה בפ' התקבל סי' ט"ו:

סימן ה

מתניתין זה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי הרי זה גט מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמות פי' דמספקא לי' אי תנאה הוי מהיום יחול הגט אם אמות וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו או חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר מהיום ואמר שיחול לאחר מיתה ומתני' כרבנן דר' יוסי אבל לר' יוסי חליצה נמי לא בעי דס"ל זמנו הכתוב בגט מוכיח עליו דמהיום קאמר והוי כאלו אמר מהיום ולאחר מיתה ופסק רבא דהלכה כר' יוסי אפילו אמר בעל פה אם מתי או לאחר מיתה ולא אמרינן זמן הכתוב בגט מורה שיחול הגט באות' זמן אלא שחזר ורוצה שיחול דוקא לאחר מיתה והרי"ף פסק כרבנן דר' יוסי ולקמן בסוף פרק נאריך בזה אי"ה ופריך תלמודא מ"ש רישא דאמר אם מתי כלאחר מיתה דלא הוי גט כלל וגבי מעכשיו או מהיום אם מתי ס"ל דהוי גט גמור ואינו כמו מהיו' ולאחר מיתה דהוי גט ואינו גט ומשני אמר אביי אם מתי שתי לשונות משמע משמע כמעכשיו ומשמע כלאחר מיתה אמר לה מהיום כמאן דאמר לה מעכשיו דמו לא אמר לה מהיום כמאן דאמר לה לאחר מיתה דמי ומהיום ולאחר מית' ספוקי מספקא לן אי הוה תנאה אי הוה חזר' הלכך חולצת ולא מתייבמות כתב הרא"ש בשם ר"ת שיש לכתו' בגט ש"מ מעכשיו אם מתי שאם נכתוב מהיום אם מתי ומת באותו יום לא ידענא מה אידון בי' והרמ"ה חולק ואומר אפי' מהיום אם מתי הוי כמעכשיו ואם מת באותו היום הוי מגורשת וקצת ראיי' לדבריו דסתמא קתני מהיום אם מתי דהוי גט דמשמע אפי' מת באותו יום אלא שמ"מ אין להקל בספק מאחר שיצא הדבר מגדולי גאוני עולם ר"ת והאחרונים אחריו ואף לדברי הרמ"ה מ"מ לא הוי מגורשת אלא דוקא שיש עדי' בדבר שהגיע הגט לידי' בחייו אבל אם אין עדי' מתי בא לידי' אעפ"י שכת' בו זמן וכתו' בו מהיו' כיון דלא משתרי' אלא בעדי חתימ' דעדי חתימה אינה עושין אותו גט אלא אחר היום וכיון שמת קודם לכן הוי ספק מגורש' וחולצת ולא מתייבמת והא דתנן במתני' מהיום ולאחר מיתה הוי ספק מגורשת ה"ה מעכשיו ולאחר מיתה אלא שהתחיל במהיום וה"ה במעכשיו דהא ברישא דמתני' השוינהו ולאפוקי מדעת הרמ"ה שכתב שאין מעכשיו כמו מהיום דאע"ג דמהיום ולאחר מיתה הוי ספק מעכשיו ולאחר מיתה

הוי גט ואף שהטור הביאו אין לו הכרע כלל גם לא מסתבר לחלק ותמה אני שיעלה על דעתו להקל בלא ראיי':

סימן ו

מתני' זה גיטך מהיום אם מתי מחמת חולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט ואם לאו אינו גט אמר רב הונ' גט ש"מ שמצוה מחמת מיתה כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גט אם עמד חוזר משום דאמרינן שמחמת דאגת מיתה הוא נותנו ומ"ה אע"פ שלא התנה חוזר בו כמתנה ומסיק תנן זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואי אמרת אם עמד חוזר ל"ל אומדנא הרי עמד אמר מר ברי' דרב יוסף משמי' דרבא שניתק מחולי לחולי והא עמד קתני עמד מחולי זה ונפל לחולי אחר והא הלך בשוק קתני הלך על משענתו והא קמ"ל דהלך על משענתו הוא דבעינן אומדנא אידך אומדנא נמי לא בעינן שמעת מיני' ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה אין דאמר ר' אליעזר משמי' דרב ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה רבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה ומי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי גיטא ומשום גזירה שרינן אשת איש לעלמא אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו' וכתב הרא"ש מדברי התו' ויש לדקדק מכאן דהא דאמר בש"מ שאם עמד חוזר לאו דוקא חוז' שיצטרך לומ' אני חוזר בי ואם לא אמ' כן ומת אח"כ הוי מתנה אלא מיד כשעומד מחליו נתבטלה המתנה וממילא מדדייק הכא וא"א עמד חוזר ל"ל אומדנ' הרי עמד משמע מיד שעמד נתבטל הגט ועוד ע"כ צרי' למימ' הכי דאי עד דאמ' אני חוז' בי למה לי עמד הא אמרי' כל שאלו עומד חוזר חוז' במתנתו והכי הל"ל ש"מ שנתן מתנה אימתי שירצה יחזור והיינו טעמא דחזרת ש"מ הוי משום אומדן דעתא ואנן סהדי שאין רוצה שתתקיים כשיעמוד וכתב עוד מדברי הרי"ף ולית הלכתא כרב הונא דהא אסיקנא רבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה הלכך אם עמד אינו חוזר אם לא שהתנה כדאתקין שמואל לקמן ע"כ כך היא הגירסא לרי"ף ולר"ת ולרש"י דגרסינן גיטא של ש"מ כו' ולפ"ז נוכל לומר דלא פליגי אדרב הונא אלא בשלא אמר אם מתי אבל באומר אם מתי אם עמד חוזר ואע"פ שמת מאותו החולי ורש"י פי' להדיא כן והנה הר"ן האריך בדבר והחזיק דברי רש"י דרבה ורבא לא פליגי אלא בסתם משום דבכ"הג איכא למיחש שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה אבל באומר אם מתי או מהיום אם מתי מחולי זה מודה לרב הונא שכל שהולך בלא משענת שהגט בטל יאמרו יש גט לאחר מיתה שהרי הזכיר בפירוש מהיום ואע"פ שלא

אסמוך על סברתו להקל מ"מ אין הדבר יוצא מידי ספק באומר מהיום אם מתי או אם מתי מחולי זה להצריכה גט שני כהולך בלא משענת עכ"ל אכן בתוס' הקשו על זו מהא דאמרינן באיזהו נשך ההוא ש"מ דכתב גט לדביתהו איתנח אמרה לי' דביתהו אמאי קא מיתנחת אי קיימת דידך אנא וקאמר דפטומי מילי נינהו ופריך פשיטא ואמאי פשיטא והא רב הונא אית' לי' הכא אם עמד חוזר ע"כ נראה לר"ת ש"מ שנתן גט ולא התנה דאם עמד אינו חוזר ולא דמי למתנת ש"מ דאם עמד חוזר דמתנה אינה חלה כלל אלא לאחר מיתה אבל גט חל מחיים דדעתו שיחול מיד הלכך אינו חוזר אם לא פי' וגיטו כמתנתו דקאמ' ר"ה אומ' ר"ת מדקאמ' גיטו ולא אמר גט ש"מ משמע דקאי אמתני' דמהיו' אם מת מחולי זה וקאמר מה מתנתו אפי' בלא תנאי אם עמד חוזר אף גיטו בתנאי אם עמד חוזר ממילא שאין כאן עוד תנאי כיון שעמד אע"פ שחוזר ונפל באותו חולי הראשון ומת רבה ורבא לא ס"ל הא דר"ה דאפי' עמד והלך בלא משענת כיון דשוב מת מאותו חולי אינו חוזר והוי גט דאי לאו הוי גט אע"פ שמת מאותו חולי יאמרו שאין תנאי החולי הזה גור' אע"פ שהתנה שהרי מת זה מאותו חולי אלא מיתה גורמת ולכך לא הוי גט כשעמד ויש גט לאחר מיתה אבל השתא דעמד אינו חוזר כיון דמת מאותו החולי יאמרו שתנאי החולי גורם ולא מיתה ופריך אי אמרת עמד חוזר ל"ל אומדנא לפי' רש"י פריך מכ"ש כיון דאמרת אם עמד חוזר אף כשנתן גט סתם כ"ש דהיכי דפירש מהיום אם מת ולפי' ר"ת פריך בפשיטות ע"כ:

וקושיא של ר"ת חזקה היא בעיני עד שאין עלי' תשובה ותמה אני על הר"ן שהאריך במשא ומתן וקושיא זו שהקשה ר"ת שהיא עיקר לא העלה בספרו ע"כ נראה דברי ר"ת עיקר שאף באמר מעכשיו אם עומד אינו חוזר ואם מת הוי גט וכן פסק הטור שכתב וז"ל והיכא דאמר מעכשיו ר"ל מעכשיו ואם מתי מחולי זה צריך שימות לבסוף בחולי זה והטור איירי בזה הענין כמו שמוכח אח"כ בדבריו וה"נ מוכח מדבריו שלא השגיח בדברי הרא"ש שכתב כגירסת רש"י והרי"ף דרב הונא איירי בסתם גט ש"מ בלא תנאי דעל זה פלי' רבה ורבא אבל באומר מעכשיו מודים דחוזר אלא כדברי ר"ת דרב הונא איירי באומר מעכשיו או מהיום אם מתי ואפ"ה פליגי רבה ורבא וס"ל דאינו חוזר וכן עיקר ואולי ס"ל להטור כדעת הרמב"ם דס"ל דאף דגרסינן בדברי רב הונא גט ש"מ שמצוה מחמת מיתה ואיירי בסתם מ"מ בהיום אם מתי נמי פליגי אדרב הונא דאל"כ כדפריך עלי' דרב הונא ממתני' דהיום אם מתי כו' ואמאי לא קאמר וליטעמיך הא מהיום אם מתי קאמר מתני' ואמאי צריך אומדנא מאחר כיון שעמד חוזר אלא ש"מ דבהא נמי פליגי וס"ל דאינו חוזר אפי' באומר מהיום אם מתי מחולי זה אם לא שניתק מחולי לחולי

אחר והיכא דלא אמר מחולי נראה אפי' נתרפא לגמרי הוי גט כשימות ולכאורה נראה בעיני אפי' אם הי' ש"מ ואמר מהיום אם מתי ולא אמר מחולי זה אפי' נתרפא לגמרי הוי גט לכשימות אכן המ"מ כתב בשם הרשב"א וז"ל דמסוגיא שמעינן דשכיב מרע שנתן גט ואמר מהיום אם מתי סתם והבריא בטל גיטו ולא אמרינן לעולם קודם שימות הוא דקאמר אלא אם מתי מחולי זה קאמר והביא ראיי' לזה אבל אם מתוך בוריו התנה במהיום אם מתי וודאי כל שמת בחיי' קאמר וכל אימת דמת ה"ז מגורשת דומה לעל מנת שתצא חמה מנרתק שסוף התנאי להתקיים והוא מתנה בכך עכ"ל ולקמן נאריך בזה עוד כתב הטור וז"ל עמד מחוליו והלך בשוק בלא משענה כדרך הבריאים אע"פ שחזר וחלה החולי הראשון ומת בטל הגט כיון שנתרפא בנתיים לא הלך בשוק אפי' ניתק מחולי לחולי והלך בנתיים בביתו בלא משענתו ה"ז גט וא"צ אומ' שבודאי מחולי הראשון מת ואם עמד והלך בשו' על משענתו אם לא ניתק מחולי אל חולי אלא שהכביד עליו חליו ומת אפי' הקיל בנתיים אין צרי' אומד שבודאי מחולי הראשון מת ואם ניתק מחולי לחולי כיון שעמד והלך על משענתו אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט ואם לאו אינו גט ע"כ ורבים מן המתמיהים עליו שפסק בשיטת אוקימת' דמר ברי' דר"י שמוקי מתני' בכה"ג שניתק ועמ' מחולי זה והלך בשוק על משענתו קאמר והכל אליבא דר"ה דס"ל אם עמד חוזר וכדי שלא יוקשה עליו אמתני' אבל לפי המסקנא דק"ל הלכתא כרבה ורבא דלא ס"ל הא דרב הונא א"כ פשטא דמתני' דאפי' הלך בשוק והבריא ואח"כ מת צריך אומדנא אבל בלא הלך בשוק אפי' אומדנא אינו צריך וכן דעת הרי"ף והרא"ש שהביאו המשנה כצורתה ולא הביאו האי אוקימתא כלל ומ"מ צ"ל כדברי הרמב"ן דבהיום אם מתי נמי פליגי רבה ורבא דאם עמד אינו חוזר דאל"כ אכתי תקשה מתני' דקתני להדיא מהיום אם מתי כו' דבעי אומדנא וא"כ צריכן לאוקימתא מר ברי' דרב יוסף אלא כדפרי' ראיתי בדברי הקאר"ו שבא ליישב דברי הטור ואע"פ שדברים הללו נאמרו לדעת רב הונא דלא ק"ל כוותי' סובר ר' דגם לדע' רבה ורבא צ"ל כן ע"פ פירש"י דרבא לא פליגי ארב הונא אלא במגרש סתם אבל אם אמר אם מתי מודה דאם עמד חוזר וא"כ אף לדידהו קשיא מתניתין דקתני הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה כו' אומדין אותו כו' ע"כ ולמה לו אומדנא והא באם מתי מחולי זה מודה דאם עמד חוזר וע"כ צריכין לאוקומי כשניתק מחולי לחולי וכו' כדאמר מר ברי' דרב יוסף ותדע דהא מר ברי' דר"י משמי' דרבא דפליג ארב הונא קאמר לה א"ו רבא אמר הכי לשנויי מתני' אליבי' וכי פריך תלמודא ארב הונא ה"מ למימר וליטעמיך כו' ולא דק דהא כבר כתבתי דעת הטור דרבא לא ס"ל דרב הונא אף באומר והיום אם מתי והעיק' נרא' בעיני דס"ל

להטו' דהאי אוקימת' דמר ברי' דרב יוסף שהוא משמי' דרבא אע"ג דרבא גופא לא ס"ל הא דר"ה ולא קאמר נמי משמי' דרבא ואליב' דרב הונא דהוי משמע דאיהו לא ס"ל ומדלא קאמר הכי ש"מ דרבא גופא ס"ל דמתני' כה"ג איירי דלא מסתבר לי' למימר דאם הלך בשוק בלא משענת שצריך אומדנא אלא במשענת קאמר ועמד מחולי זה וניתק לאחר קאמר ובלא הלך לשוק אפי' במשענת ג"כ אין צריך אומדנא אפי' ניתק לחולי אחר מ"מ חולי הראשון לא פסק ובודאי מת ג"כ מחולי זה שהי' עליו כאוקימתא דרבא דאמר משמי' דהא מוקמינן נמי ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה וזו היא הלכתא דק"ל כר' אלעזר דאמר משמי' דרב הכי וכן הביאו כל המחברים ה"נ שאר אוקימתות הוי הלכות פסוקות ונמצאו דברי הטור נכונים. נחזור למה שאמרנו ש"מ שניתק מחולי לחולי שמתנתו מתנה כתב הר"ן וז"ל כתב רש"י אפי' מת מחולי האחר וגבי גט דמתני' הוא דבעינן אומדנא משום דמחולי זה קאמר אבל הרי"ף ז"ל כתב עלה דהא בפ' מי שמת בסוגיא דשמעתת' דדוקא בשלא עמד והלך על משענתו אבל עמד והלך על משענתו אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון הוא מת מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה הלך בשוק בלא משענת אין מתנתו מתנה וא"צ אומדנא ע"כ וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' זכיי' ומתנה ודבריהם מתמיהים דממתני' מוכח דכי בעי אומדנא היינו דוקא באומר מחולי זה אבל באומר אם מתי וכן במתנה בסתם גיטו גט ומתנתו מתנה ולא בעי אומדנא דהא קתני ברישא תלתא בבי ה"ז גיטך אם מתי הרי זו גיטך מחולי זה הרי גיטך לאחר מית' וקתני לא אמר כלום והדר מפרש תרתי מינייהו במהיום אם מתי ה"ז גט ומהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט והדר מפרש במהיום אם מחמת חולי זה דאומדין אותו אלמא ליכא אומד אלא במחולי זה אבל במהיום ליכא אומד ומ"מ משמע דהאי אם מתי שאתרפא מחולי קאמר ולא תנאי דלעולם הוא והכי מוכח מדאתקין שמואל בגיטא דש"מ דאם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט ואי האי לישנא תנאה דלעולם משמע היכא תיקן שמואל בגיטא דש"מ דהא איהו לא בעי דתיהוי מגורשת אלא בשלא עמד אבל כשעמד לא א"ו כדכתיבנא ומיהו שמא בש"מ שאמר כן לפי שדעתו בכך אבל בבריא שהתנה ואמר אם מתי תנאי דלעולם הוא ואע"פ שהוא סוף התנאי להתקיים שסוף אדם למות מצינו תנאי כיוצא בו כדאמרינן לקמן ע"מ שתצא חמה מנרתקה ע"כ והוא מדברי הרמב"ן והנה מה שכתב דלא בעי אומדנא אלא גבי אם מתי מחולי זה יפה כתב וסוגיא דגמרא משמע כפשוטה שניתק מחולי לחולי משמע ספק חולי הראשון ולא מת אלא מחולי האחרון אפ"ה הוי מתנתו מתנה כל זמן שלא עמד ונתרפא לגמרי ואל תשגיח אל הטור כי הלך לשיטתו וכן גבי אם מתי ולא אמר מחולי זה אבל נתרפא

לגמרי פשיטא שבטל הגט והמתנה בסתם ש"מ ואף שראייתו שהביא אין כ"כ ברורה לסתם ש"מ דאפשר לומר דלעולם קיים התנאי באם ימות והא דאתקן שמואל בגט דש"מ אם מתי ואם לא מתי כו' אפשר לומר לדעת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דגבי מעכשיו וע"מ וה"ה מהיום א"צ תנאי כפול א"ה כשאמר אם מתי כו' ואם לא מתי דכפלי' לתנאי בודאי לתנאי גמור כפלי' אם יהיה אם לא יהי' מ"מ מסתבר לומר אפי' לשאר גאוני עולם דס"ל דבכל דוכתי' בעינן תנאי כפול ואינה מיותר התנאי מה שכפל מ"מ מאחר שהוא בלשון תנאי מסתמא תנאי גמור קאמר בפרט מאחר שהוא חולי שאם לא ימות כלומר שנתרפא לגמרי שלא יהי' הגט כלל אבל מה שהן באין לדמות לע"מ גבי בריא שאומר מעכשיו ע"מ שתצא חמה מנרתקה שלא יהי' גט שזה א"א וכשם שילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן שצריך תנאי שיכול להתקיים ה"ה היפך התנאי שאם לא יהי' כו' שיהא דבר שאפשר דומיא דהתם אלא האי ע"מ שתצא חמה מנרתקה הוא כמו מעכשיו עד זמן שיעלה השמש דהוו גט למפרע מעכשיו ואפי' מת קודם שיזרח השמש מ"מ כשיזרח השמש הוי גט למפרע מחיים וכמו האומר ה"ז גיטך מעכשיו ולאחר שלשי' יום דלכ"ע הוי גט מעכשיו אי לאו דמספקא לן אי תנאי הוה אי חזרה הוי שחוזר מעכשיו ואומר דלא יחול עד ל' יום וכדפרישי' בפ' האומר בסי' ד' והכא גבי ע"מ שתצא חמה מנרתקה לא שייך בה חזרה ואינ' דומה למעכשיו ובוודאי חד עניינא וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו וא"כ כשתצא חמה מנרתקה חלה הגט למפרע מעכשיו ואפי' מת הוי גט ולא איירי כלל בתנאי אבל מ"מ נראה מכח סברא גבי בריא דתנאי דלעולם קאמר כלומר כ"ז שימות בחייה יהיו הגט ואם לא ימות בחייה לא יהא גט ויורשה ומטמא לה כאלו היא אשתו ממש דלא שייך לומר תנאי אחרינא מאחר שהוא בריא לפנינו בשעת התנאי וגט ש"מ בסתם כשם שאם עמד אינו חוזר ולא בעי אומדנא כך אפי' נתרפא לגמרי הוי גט גמור ולא יכול לחזור וכדמוכח מעובדא דאיזהו נשך גבי אי קיימת דידך אנא דאמרינן פטומי מילי נינהו:

סימן ז

ת"ר הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל הבית עליו קודם שעמד מחולי זה או הכישו נחש אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל הבית עליו או הכישו נחש ה"ז גט מ"ש רישא ומ"ש סיפא שלחו מתם מעשה שאירע באחד שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לא"י והשיבו אכלו ארי אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק דעתי' תו מסיק ההוא גברא דזבין ארעא לחברי' קביל עלי' כל אונסא דמתיליד לסוף אפיקו בה נהרא אתא לקמי' דרבינא א"ל זיל שפי לי' דהא קבלת עליך

כל אונסא דמתיליד א"ל רב אחא בר תחליפא לרבינא אונסא דלא שכיח הוא איגלגל מילתא ומטא לקמיה דרבא אמר להו אונסא דלא שכיח הוא איתבי' רבינא לרבא אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או הכישו נחש ה"ז גט א"ל רבא ואימא מרישא אינו גט א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ומשום דקשיא רישא אסיפא לא מותבינן תיובתא מינה א"ל אין כיון דקשיא רישא אסיפא לא איתמר בי מדרשא ומשבשתא היא זיל בתר סברא ע"כ בסוגיא וכתב הרא"ש וז"ל ולפי סוגיא דשמעתא בתרווייהו לא הוי גט אבל בתו' קתני ה"ז גיטך אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש ה"ז גט שלא עמד מאותו חולי והכי איתא בירושלמי וכן פי' ר"ח ז"ל דשלחו מתם אכלו ארי אין לנו אתנאי דרישא קאי כיון שאמר אם מתי מחולי זה אע"ג שבא ארי ואכלו לא נתקיים התנאי שהרי לא מת מאותו חולי וה"ה שנפל עליו בית או נשכו נחש ואם התנה אם לא יעמוד מחליו ונשכו נחש ה"ז נתקיים התנאי כי לא עמד לפיכך זה גט ותמיהני על ר"ח דשביק גמרא דידן ופי' על פי התוס' וירושלומי דלכאורה פליגי אהדדי והרמב"ם כתב דברישא אינו גט ובסיפא ספק מגורשת משום דפליגי אהדדי הצריך גט מספק ע"כ והנה דעת הרמב"ן והרשב"א בחדושיו כסתם סוגיא דגמרא דבשניהן אינו גט ועל דעת הרמב"ם דס"ל ספק מגורשת משום דפליגי תלמודא דידן וירושלמי תמהני דס"ס תלמודא דידן עיקר דסברה אינו גט ואפשר שהוא מפרש מה שאמר שלחו מתם אכלו ארי אין לנו כלומר אין לנו שיהא ודאי אלא הוא בספק וכן פירש הר"ן והמ"מ ומ"מ קשה למה פסק נגד רבא ורבינא דאמרי משבשתא היא ואם אפשר לומר שהוא ספק אף שברישא אינו גט א"כ אינו קשה רישא לסיפ' ולמה עשאה אותה משבשתא ונראה דהרמב"ם סבר דמ"ה עשאו משבשתא מאחר דברישא אינו גט משום מלתא דלא שכיחא א"כ למה הוא גט ודאי בסיפא דשמא ג"כ לא אסיק אדעתי' משום דלא שכיח אבל הוא ספק דלא ידעינן דעתי' דההוא גברא דשמא בלישנא דאם לא אעמוד כלל להדיא כל דבר בין שכיח בין לא שכיח ודוק ונראה מדבריו שחולצת ולא מתייבמת תו מסקינן רב פפא ורב הונא ברי' דרב יהושע זבן שומשמי אגודא דנהר מלכא אגור מלחי לעבורינהו קבילו עלייהו המוכרים כל אונס דמתיליד לסוף איסתכר נהר מלכא א"ל אגורי חמרא אפקעינהו ניהלן דהא קבילתו עלייכו כל אונסא דמתיליד אתו לקמי' דרבא אמר להו קאקי חיורי פי' זקנים משלחי גלימי דאינשי אונסא דלא שכיח, הוא וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו דהלכתא כרבא וז"ל הטור היכא שקיבל עליו כל אונס שיארע לו בזה המקח אז חייב באחריותו אפי' אם הוציא גוי מידו אבל אם שטעה נהר או שפסק ממנו הנהר שהיו משקין אותה וכיוצא בזה אין חייב באחריותו כיון דאונסא דלא שכיח

הוא ולא עלה על דעת המוכר שיצא עליו כזה שיקבלנו עליו וכתב הרמב"ם וה"ה נמי בכל תנאי שבממון שאומדים דעת המתנה ואין כוללין באותו תנאי אלא דברים הידועים שבגללן הי' התנאי וזה הי' בדעת המתנה כשהתנה כההיא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דזבין שומשמי אגידא דנהר מלכא קבלו עלייהו המוכרים למיעברינהו וכל אונסא דמתיליד ושכר המוכר ספינה להביאה ללוקח ונסתם נהר ואמרינן שלא הי' צריך לשכור בהמות להביא' שבודאי לא הי' דעתו על אונס כזה ואם פירש המוכר בפי' שלא יקבל עליו אחריות אפי' אם נמצאת גזולה ולקחה הנגזל מיד הלוקח אין המוכר חייב באחריותו ואצ"ל אם טרפה ב"ח שאינו חייב באחריותו אבל תנאי שבממון קיים שאל' לא"א הרא"ש ילמדנו רבינו ראובן שמכר לשמעון מרתף של יין שהי' לו בכפר כל מדה בכך וכך ועשה לו שטר עליו לפי אומד סכום המדות וכשבאין לחשבון אם יוסיף היין יוסיף לו מעות ואם יחסר יחסור לו מעותיו ומסר לו מוכר ללוקח מפתח המרתף והתנה ביניהם וזה לשון התנאי שלא יהא אחריות על המוכר מאותו יין רק אם תשבור חביות או תשפוך בלבד וגם לא יהא אחריות על הלוקח כ"א לענין הטעם לבד כגון החמיץ יהא באחריותו לדבר זה ועתה בא אנס על הכפר לשלול וירא המוכ' שמא ינסך היין והתיר ללוקח שימדוד היין קודם שיבא שם האנס ואמר הלוקח אין עלי אחריו' כ"א לענין הטע' והמוכ' טוען אם ינסך יתנסך ברשותך כי מסרתי לך כבר המפתח ואין עלי אחריות אלא שבירות החביות ושפיכתה לכן אם יתנסך היין צריך ליתן לו דמים ואעפ"כ אם תרצה לבטל המקח עכשיו וישאר היין ברשותי לי ולמזלי ואבטלנו ואתן לך שטריך והלוקח השיב איני רוצה לבטלו כי עליך ליתן לי היין באיזה זמן שארצה למדוד אותו כי לא פסקנו זמן למדידה ועכשיו הייתי הולך למודדו לולי סכנת הדרך. תשובה רואה אני התנאים שהתנו ביניהם המוכר שהתנה שלא יהא אחריות מאותו יין אלא אם תשבור החביות או תשפך בלבד ותנאי הלוקח שלא יהא אחריות עליו מן היין אלא לטעם לבד אם יחמיץ ואם יארע בה הפסד ניסוך לא פי' על מי יהי' אותו אחריות ואיכא למידק אחריות שבירה ושפיכה קבל עליו המוכר לבד ולא אחריות שום הפסד אחר שיבא ליין ואיכא נמי למידק איפכא שאחריות הטעם קבל עליו הלוקח בלבד ולא קבל עליו אחריות שום הפסד אחר שיבא ליין והואיל דאיכא למידק הכי והכי אוקמינא בחזקת מרי' ולא נוציא המעות מלוקח שהוא מוחזק בהן כי עדיין לא פרע המעות ועוד כי הדבר מוכיח כי המוכר קיבל עליו אחריות היין אנוס דאתי לי' מעלמא ושפיכה ושבירה שכיח אבל אונס ניסוך דלא שכיח לא אסיק אדעתיה להזכיר בכתיבה אבל הלוקח לא קבל עליו אלא אחריות גוף היין כי אם יתקלקל היין בטעם ואין להכנס בכלל אונס זה שום אונס

דאתי לי' מעלמא אלא לכל שאר אונסין נשאר ברשות מוכר ומה שאמר המוכר ללוקח כשהי' היין בספק שהי' רוצה לחזור בו מן המקח ולא רצה הלוקח בזה לא הורע כחו של לוקח כי רוצה לעמוד במקח ע"פ התנאי' שהתנו ביניהם ע"כ עוד כתבתי מענין אחריו' בפ' ח"ה סי' צ"ו:

סימן ח

מתני' לא תתיחד' עמו אלא ע"פ עדים על פי עבד ע"פ שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה בשפחתה ומסיק ת"ר ראוה שנתחיידה עמו באפילה או שישנה עמו תחת מרגלות המטה אין חוששין שמא נתעסקו בד"א וחוששין משו' זנות ואין חוששין משום קידושין ואיכא כמה אוקימתות בגמרא ונלאיתי לכותבם דלא ק"ל כהאי ברייתא אלא כמתני' בפ' הזורק דס"ל ב"ה כל היכא דאיכא עדי יחוד בנשואה חיישינן בקידושין וצריכה גט שני אבל לא בארוסה והיכא שראוה שנבעלה אפי' בארוסה חיישינן לקדושין כתב הטור וז"ל ואם פי' בפירש שלא יחול הגט עד שעת מיתה ונתייחדה עמו בינתיים בעדים או שנתן לה גט על תנאי ועדיין לא נתקיים אז איכא למיחש שמא בעל לשם קדושין ומ"מ לא תתגרש בו לכתחלה אבל נתגרשה בו תנשא לכתחלה ע"כ וטעמא כמו שכתבו התוס' לר"י דמהיום הוי כא"א לכל דבריה ולא שייך אליבי' חשש קדושין כיון שעדיין אינה מגורשת וטעמא דלא תתייחד הוי משום גט ישן א"כ כשפירש להדיא לכ"ע אין חוששין וכן כשמגרש על תנאי פי' ולא אמר ע"מ או מעכשיו אלא באומר אם לחוד דלא חל הגט עד שיתקיים התנאי וזה נגד מה שכתב הרמב"ם בפ"ח מהל' גרושין דבין תנאי דמעכשיו בין תנאי דאם כל שלא נתקיים התנאי אם נתייחד עמה חיישינן שמא בעל לשם קדושין ואזיל לטעמי' דס"ל דגם בתנאי דאם שייך למימר דמיד חייל גיטא שהרי כתב שם שאם נשאת עד שלא נתקיים התנאי לא תצא אבל כבר השיג בזה כי בודאי תצא והולד ממזר שאין מתחיל הגט אלא בעת שנתקיים התנאי ולקמן בפרקין נאריך בזה בע"ה. תוספ' והביאה הרי"ף והרא"ש לא תתייחד עמו אפי' בנה הקטן עמה לפי שאין בושה לשמש כנגדו ראוה שנים שנתייחדה עמו צריכה הימנה גט שני אחד אינה צריכה הימנה גט שני אחד בשחרית ואחד בין הערבים זה הי' מעשה ואמר אין מצטרפין וכתב הר"ן וז"ל אחד אינה צריכה הימנה גט שני שאפי' קידש ממש בפניו אין חוששין לקדושיו שאין דבר שבערוה פחות משנים כדאיתא בפ' האומר דקדושין זה הי' מעשה ואמרו אין מצטרפין דאע"ג דלגבי ממון ק"ל בפ' זה בורר דהלואה אחר הלואה והודאה אחר הודאה מצטרפין לגבי אישות דשייך בדיני נפשות בבת אחת דווקא וכת' הרשב"א ומסתברא כגון שראה את העדי' אבל ראו אותו שנים מן החלון והן רואין ואינן נראין לו אין צריכה הימנו גט

שני לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמה שלא בפני עדים אע"פ ששניהם מודים אינה מקודשת הלכך כשבעל זה שלא לשם קדושין בעל אלא לזנות בעלמא ע"כ כתב הרא"ש בתשוב' והטור הביאו וז"ל אחר שגירש ונתייחד עמה אח"כ וקודם שגירשה פעם שנית קדשה אחד לשם פלגש ושהתה שם שאסורה לשניהם וצריכה גט משניהם שודאי השני בא עלי' ונאסר' עליו כיון שהיא א"א משום יחוד של ראשון וצריכה גט משניהם ואע"ג דאמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ולא חשבינן לה א"א ודאי לצאת מן השני בלא גט נחזור למשנה מה היא באותן הימים ר' יהודא אומר כא"א לכל דבריה ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת תנא ובלבד שימות ולכי מיית הוי גיטא והא ק"ל אין גט לאחר מיתה אמר רבה נעשה כמי שאומר מעת שאני בעולם ואע"פ שאמר מהיום לא הי' בדעתו אלא שאם ימות שיחול הגט שעה אחת קודם למיתה ור' יוסי מספקא אי מהיום ממש קאמר או מעת שאני בעולם קאמר הלכך הוי מגורשת וחייב במזונותי' פי' ואם זינתה קודם שמת הבעל צריך להביאה אשם תלוי וכן פי' התוס' והרא"ש וגירסת ר"ח נעשה כאומר ולאפוקי מגירסת רש"י באומר מעת שאני בעולם כו' והיינו שאמר בפירש ה"ז גיטך מעת שאני בעולם ומילתא באפי נפשי' היא ולא קאי אירישא אהרי זה גיטך מהיום אם מתי דהתם לכ"ע מגורשת משעת נתינה שאין זה נראה דלישנא דמה היא באותן הימים משמע דקאי אמאי דאירי לעיל ועוד אומר רבינו יצחק דבהדיא משמע בתוס' דקאי אמהיום אם מתי דקתני ה"ז גיטך מהיום אם מתי מחולי זה הימים שבינתים בעל זכאי במציאותיה כו' ומייתי פלוגתא דהנך תנאי דבסמוך וכתב הרא"ש וז"ל וחכמים היינו ר' יוסי וקאמר דאיכא בינייהו דר' זירא אומר כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינו מגורשת הבעל חייב במזונות וכל היכא שאמר' בלשונם גט ואינו גט אינו חייב במזונות דלרבנן אית לה מזוני ולר' יוסי לית לה מזונות ואי גרסינן מגורשת לכל דבר מאי פריך חכמים היינו ר' יוסי והלכה כחכמים והיינו ר' יוסי דמתני' ע"כ ואף שאין הכרע לגירס' מ"מ נראה שיש לחוש לגרסינו דהוי ספק ואפ"ה אסורה להתייחד אפי' בלא עדי יחוד דשמא מגורשת היא משעת הנתינה שיתקיים התנאי ונמצא דהוי פנוי' וכל פנוי' אסורה להתיחד וכן דעת הרמב"ם:

סימן ט

מתני' ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי מאתים זוז ה"ז מגורשת ותתן ע"ט שתתני לי מכאן ועד ל' יום נתנה לו בתוך ל יום מגורשת נתנה לאחר ל' יום אינה מגורשת מאי ותתן רב הונא אמר והיא תתן ורב יהודא אמר לכשתתן מ"ב איכא בינייהו שנתקרע הגט או שנאבד לרב הונא דאמר והיא תתן אינה צריכה הימנו גט שני לרב יהודא דאמר לכשתתן צריכה

הימנו גט שני והלכתא כרב הונא דק"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכן פסקנו לשם בפ' האומר לענין קדושין התקדשי ע"ע שאתן לך מאתים זוז דפליגי נמי כה"ג בסי' ו' וכתב הר"ן וז"ל ודאמרינן דהיכא שנתקרע הגט או שאבד מגורשת היינו דוקא בע"מ משום דכאומר מעכשיו דמי אבל באם כיון שאין הגט חל אלא בשעה שהתנאי מתקיים משמע שאם נתקרע קודם לכן אינה מגורשת כלל אפי' נשאת תצא ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ' הנזכר שאם נשרף הגט או שאבד קודם שיתקיים התנאי שהוא באם אינה מגורשת ולכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא כו' וכבר השיגו הר' משה כהן ז"ל עוד כתב הר"ן ז"ל מסוגיא דהכא משמע שכל אשה המתגרשת על תנאי אין מתירין אותה לינשא עד שתקיים התנאי וה"נ משמע לקמן בפ' המגרש דאמרינן ע"מ שתבעל לפלוני נתקיים התנאי ה"ז גט ע"מ שלא תבעל לאבא ולאביך אין חוששין ן שמא נבעלה להם כלומר שמא נבעלה מהם ומותרת להנשא מיד אלמא ברישא אסורה עד שיתקיים ואין מתירין אותה לינשא וגדולה מכולן אמרו לקמן בסוף פרקין גבי מעכשיו אם לא באתי מכאן עד ל יום ומת דלא שרי לה אלא אחר ל' יום דמקיים תנאי ואע"פ שאין לחוש שמא יתבטל התנאי שהרי מת ושוב לא יבא ואיכא למידק מהא דפ' המגרש מקשינן א"ה כולהו תנאי' דעלמא לא תינסיב דילמא לא מקיים תנאי ונמצא גט בטל ובניה ממזרים אלמא כל תנאי מותרת לינשא ואין חוששין שמא לא יתקיים התנאי י"ל שאין דומה תנאי שהוא בשב ואל תעשה לתנאי שיש בו קום עשה שכל תנאי שהוא בשב. ואל תעשה כגון שלא תנשא לפלוני ושלא תשתה יין מתירין אותה לינשא מיד ואין חוששין שמא תעבור על תנאי ומ"ה פרכינן בפ' המגרש א"ה בכולהו תנאי דעלמא לא תנשא דבעלמא שרי לאינסובי משום דהתם תנאי בשב ואל תעשה קיימי אבל תנאי שהוא בקום עשה כגון שתתני לי מאתים זוז ושתבעלי או שתנשא לפלוני או שתשתה יין חוששין שמא לא תתקיים התנאי וכן כל תנאי שברשות אחרים בין שהוא בביטול חוששין לו כגון אם לא באתי מכאן עד י"ב חודש חוששין שמא יבא ואפי' מת נמי גזרינן ואחרים מחמירין ואומרים שאפי' בתנאי שהוא תלוי' בה ואפי' שהוא שב ואל תעשה אסורה לינשא עד שיתקיים התנאי כגון ע"מ שלא תשתי יין עד ל' יום שאין מתירים אותה עד שיעברו עלי' ל' יום ודפרכינן בפ' המגרש א"ה בכולהו תנאין דעלמא נמי לא תנסיב נהי דודאי אסורה לנשא עד שיהא א"א לתנאי לבטל אפ"ה יש לומר שאפי' בקיים התנאי לא תנסוב לפי שכיון שבשעת נתינת הגט הי' ראוי לחוש נמצא שאין זה כריתות ופרכינן הכא לר' עקיבא דחייש התם כה"ג ואחרים מקילין בהם ואומרים כל תנאי שהוא בידה בין שהוא בשב ואל תעשה בין שיש בה קום עשה כגון ע"מ שתשתי יין וע"מ

שלא תשתי מותר' לינשא מיד והכי מוכח בפ' המגרש גבי ע"מ שתנשאי לפלוני דבעינן למימר התם דשרי' לינשא לאחר ופרכינן התם והא לא איקיים תנאי לבטל הגט וכ"ת דאפשר שתנשא לאחר היום ומתגרשת למחר אטו בדידה קאי לגרשה דאלמא אי הוה קאי בדידה הוה מותרת לינשא ולא היינו חוששין שמא לא יתקיים התנאי והיינו נמי דאמרינן התם הכי השתא התם בדידיה קאי לקיומי לתנאי דאי בעי מבריא נפשי' בסולת ולא נאים כו' אלמא כל שבידו אין חוששין לו דכי תימא היכא אמרינן הכי דלאחר לא תנשא עד שתתן היינו טעמא לפי שהוא תנאי שתלוי בדעת אחרים דשמא ילך לו הבעל למדינת הים ונתינה בע"כ שלא בפניו לא שמה נתינה וכמו שנתבאר לפנינו בסי' ד' וכל שהדבר תלוי ברשות אחרים חוששין לו שהרי באם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש אפי' מת גזרינן אבל בתנאי שבידה אין חוששין שמא לא תקיימנו אפי' הוא בקום עשה וזהו דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' גרושין שכתב ויש לה לינשא לכתחלה דאע"פ שלא נתקיים התנאי עדיין אין חוששין שמא לא יתקיים הואיל והי' התנאי כמעכשיו או בע"מ המחוור שדבריהם אלו שבתנאי שבידה והוא בשב ואל תעשה לא חיישינן שמא תעבור עליו אבל אם הוא בקום ועשה חוששין שמא לא תקיימנו וכל תנאי שהוא תלוי באחרים בין שיש בו קום עשה בין שהוא שב ואל תעשה חוששין שמא לא יתקיים התנאי ולפ"ז משמע דהאומר לחבירו הרי אני נותן לך כך וכך ע"מ שתעשה דבר פלוני על המקבל להביא ראיי' שקיים התנאי אבל אמר ע"מ שלא תעשה על הנותן להביא ראיי' שביטל תנאי ע"כ דבריו וכל הדיעות נראה דהכא גבי אם לא תתן לא תנשא דלא שייך לומר דיש בידה ליתן דשמא לאחר שעה תרד מנכסי ותעני שלא יהי' לה במה לשלם ובשאר תנאים נראה דרך המחוור כמו שכתב הר"ן וכ"כ המגיד משנה בשם הרמב"ן והרשב"א ולא כדעת הרא"ש שכתב לקמן בפ' המגרש סי' ג' בשם ה"ג דכל שיש בידה לקיימה בין הוא בשב ואל תעשה בין בקום ועשה תוכל להנשא מיד ועיין בפ' האומר סי' ה' תו תנן אמר לה ע"מ שתתני לי אצטליתי ואבד אצטליתו איצטלית דוקא קאמ' רשב"ג אומ' תתן לו את דמיה ואין הלכה כרשב"ג בציידן כדלקמן ומסיק בעי מיני' רב אסי מר' יוחנן ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי מאתים זוז וחזר ואמר מחולין לך מהו א"ל אינה מגורשת דהא לצעורה קא מיכוון ולא צערה תו מסיק ההוא גברא דא"ל לאריסי כ"ע דלו תלת דלוותא ואכלו ריבעי' פי' כל עולם שוכרים פועלים שידלו וישקו השדות ג' פעמים בשנה ונוטלין רביעית השבח וההוא גברא התנה שידלה ד' פעמים ויאכל שליש התבוא' ואת הפירות דלי ד' ואכול תלת' לסוף אתא מיטרא פי' קודם שדלה רביעי רב יוסף אמר הא לא דלה רבה אמר הא לא איצטריך וכתבו התוס' והרא"ש והא דאמרינן בפ' השוכר את האומנים

אתא מטרא בפלגא דיומא פסידא דפועלים הוא שאני התם דשכירי יום היו והרי לא עשו מלאכה אבל הכא נחות לי' לארעא מידי דהוה אשאר אריסין דלו תלתא ואכלי ריבעא אפי' אתא מיטרא ולא אצטריך כלל לדלות וכתבו הרי"ף והרא"ש והלכתא כרבה ולא דמי למתני' דאמרינן איצטלית דוקא קאמר דהת' קאמ' לצעורה קא מכוין כדאית' בסוגי' תו מסקינן בסוגי' תנן התם בראשונ' הי' נטמן מי שקנ' בית בבתי ערי חומה ביום שנים עשר לחדש כדי שיהא חולט לו התקין הלל הזקן שיהא חולש לו מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס ואימת שירצה יבא הלה ויטול מעותיו אמר רבא מתקנותיו של הלל נשמע ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי מאתי' זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת בע"כ אינה מגורשת מדאיצטרך לי' להילל לתקוני דנתינה בע"כ הוי נתינה מכלל דבעלמא נתינה בע"כ לא הוי נתינה ודתיקון תיקון ודלא תיקון לא תיקון. ואין להקשות א"כ למה הי' נטמן בראשונה מאחר דנתינה בע"כ לא הוי נתינה דאפשר בפניו לא הי' יכול להעיז שלא לקבל כאשר פי' התוס' מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא כי אצטריך ליה לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בע"כ הוי נתינה וכתב הרא"ש הא דשקיל וטרי רבא בנתינ' בע"כ לאו לענין מתנת חנם איירי דמילתא דפשיטא היא דאינו זוכה בע"כ ולענין פריעת חוב נמי פשיטא דהוי פרעון ומיפטר אם זרק לו חובו בפניו בע"כ וכן נמי לענין פקדון כדתנן בפ' הגוזל בתרא הלוה מחבירו או הפקיד אצלו בישוב לא יחזור לו במדבר הא בישוב מחזיר לו אפי' בע"כ אלא הכא מיירי בדבר שהוא זקוק לקבל מחבירו וחבירו יש לו לזכות בד"א כנגדו כגון גט על תנאי דמאתים זוז ובתי ערי חומה והא דלא חייש בקושיות דרב פפא משום דס"ל דאם איתא דבע"כ הוי נתינה ה"ה נמי שלא בפניו ולא הי' צריך לתקן ואי משום ליחודי מקום שיתן שם מעות אפשר שיזכה לו ע"י אחר ע"כ. א"ד אמר רבא מתקנתו של הילל ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בין מדעתו בין בע"כ הוי נתינה וכי איצטריך לי' הילל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בע"כ הוי נתינה מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא אפי' בפניו נמי מדעתו אין בע"כ לא והלל מאי דצריך לי' תיקן וכתב הרא"ש וז"ל בעל העיטור ז"ל כתב בשם ר' האי גאון ז"ל דהלכתא כלישנא בתרא ולא כדחויי דרב פפא וסבר רב האי דחשיב דברי רבא עיקר אע"ג דרב פפא בתרא הוא משום דרב פפא לא בא לחלק על רבא אלא נשא ונתן בדבריו כתלמיד לפני רבו והקשה בלשון ודלמא ואף לעצמו לא הוה הדבר ברור ורבא לא חש להשיבו כדפירש לעיל והרמב"ם ז"ל כת' דספק מגורש' היא וטוב להחמיר ע"כ ונראה לי שאין זה מדברי הרמב"ם אלא הרמב"ן כי הרמב"ם כתב שהוא גט פסול וכל פעם שכתב גט פסול פי' שלא תנשא לכתחלה

כאשר נתן כללים בספרו וכ"כ עליו המ"מ וכן הר"ן שסובר כבעל העיטור שכתב כלשנא בתרא דרבא אלא לחומרא בעלמא פסלו אכן לא אוכל להשיג כוונת הרמב"ם כי מנין להחמיר ולעשות פסולים ואם הוא מסופק בהלכה אי הוה מגורשת ואינה מגורשת ע"כ וכן נראה לי עיקר כדברי הרמב"ן שבספק הדבר עומד וכן פסק הרשב"א דעיקר מגורשת ואינה מגורשת ותו מסיק אמר רשב"ג מעשה בצידן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כ"ע ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה וכתב הרי"ף וז"ל הלכך אצטלית דוקא בעי למיתב לי' ואי אבדה אע"ג דיהבה לי' דמים לא הוה גיטא וכתב עליו הרא"ש וז"ל יראה דמדעתו הוי גט ואע"ג דמחולין לך לא הוי גיטא שאני התם דלא ציערה אבל הכא דיהיבה דמי וציערה על גוף האיצטלית יכול למחול ע"כ ותימא א"כ לפירושו לא פליגי רבנן ורשב"ג אלא בנתנו שלא מדעתו וא"כ תיפשוט דנתינה בע"כ הוי נתינה והמחבר גופא הביא דברי הרמב"ן שבספק עומד וכן דעתו נוטה וגם רישא פי' להדיא דאיירי בקבלת הדמים מרצון הבעל ואפ"ה לרבנן לא אקיים תנאה דדוקא אצטלית קאמר אכן נראה לישב דעתו שסבר דהכא לא שייך לומר נתינה בע"כ מאחר שהיא חייבת איצטלית שלו והוא מבקש את שלו ואם אבד וצריכה לשלם לו וא"כ כל היכא שהיא רוצה להחזיר לו את שלו אפי' בע"כ איקרי נתינה כעין פריעת חוב אלא שהוא יכול לומר לא קיימת תנאך דוקא אצטלית התניתי וכל זה דוחק גם קשה לי מאחר דאמרינן לצעורי קמיכוין בתחלה שתתן דוקא את האצטלית מאי מועיל מחילה שלאחר זמן:

סימן י

ת"ר ה"ז גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת ע"מ שתחזירי לי את הנייר מגורשת מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי הא מני ר' מאיר היא דאמר בעינן תנאי כפול וסיפא איירי בדלא כפליה לתנאי' אבל רישא איירי בלא תנאי שלא נתן לה הנייר כלל אינה מגורשת רבא אמר משום דהוי מעשה קודם לתנאי שאמר ה"ז גיטך ואח"כ התנאי ע"מ שתחזיר לי הנייר רב אדא בר אהבה משום דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד וכתב הרא"ש מדברי התו' וז"ל בכולהו תנאי דמתני' לא דק התלמו' לפ' אם נעשו כהלכתן וסמך על זה מאח' שהוצרך לדקדק על תנאי דהכא מכח קושיא דפריך מרישא לסיפא ופי' לך כל דין תנאים מהכא איכא למילף בכל דוכתא דמידכר תנאי בגמרא שצריך שיעשה כמו שפי' כאן תדע דהא רבא קאמר בפ"ק דקדושין אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי אם לא יחזירו לא יצא ורבא בעי תנאי כפול בשמעתין וא"כ אמאי לא יצא אם לא החזירו הא לא כפלי' לתנאי א"ו מיירי כשהתנה כדין תנאים אלא דלא נחת תלמודא לפרש דדבר פשוט

הוא הא בכ"מ שיזכיר תנאי דתלמוד מיירי נעשה כדין תנאים ומסקינן אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ופריך ולימא אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט ומשני לא מקדים איניש פורענותי' לנפשיה ומתקיף לה רבה והא בעינן הן קודם ללאו אלא אמר רבא אם לא מתי לא יהא גט דלא מקדים איניש פורענות לנפשי' אם מתי יהא גט דבעינן הן קודם ללאו כתב הרא"ש מדברי התוס' מכאן משמע דהלכה כר"מ דבעינן תנאי כפול ואין לומר דשמואל ורבא לשופרא דשטרי הוא דתקון דא"כ נפיק מיני' חורבה היכי דאתני ולא כפל וכן פסק בה"ג ובע"מ נמי בעי כפילות לר"מ דהא בע"מ איירי בשמעתין ולקמן נמי פליגי בע"מ שתשמשי את אבא ושתניקי את בני ומילתא דר"מ מיתניא בפ' האומר גבי ע"מ לפיכך צריך ליזהר בכל התנאים שיהא תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ושלא יהא תנאי ומעשה בדבר אחד והא דקאמר בפ' איזהו נשך ההיא דאמרה אי קיימת דידך אנא ואמרינן פטומי מילי נינהו פי' דמשמע שאם התנה הוא כמו שאמרה הי' מועיל ואמאי הא בעינן תנאי כפול והא לא כפלי' לתנאי לר"מ לא איצטריך דבעי תנאי כפול ואיצטריך לאשמועינן דאפי' לרבנן לא מהני ומיהו יש דברים דלא בעינן אלא גילוי דעת פי' שאמר בשעת מכירה דאדעתא דלמסיק זבין וסגי בהכי ולא זו דלא בעי תנאי כפול אלא אף תנאי לא בעינן כ"כ הרא"ש להדיא בפר' יש נוחלין כי ההוא דזבין נכסי אדעתא למיסק לארעא דישראל ויש דברים דאפי' גילוי דעת לא בעי כגון שטר מברחת ובידוע שאם בנו קיים וזבין ולא איצטרכי לי' זוזי דאזלינן בתר אומדן דעתיה אבל היכא דבעי תנאי בעי כפילות ואם לא כפל התנאי בטל והמעשה קיים אפי' בגט כדאמר ר"מ אע"פ שלא נתקיים התנאיים ה"ז גט וכתב עוד וז"ל הרב אלפסי ז"ל כתב בתשובה דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי בין באסורא בין בממונא וכ"כ בשמעתין אע"ג דבעינן בגיטין תנאי כפול ה"מ באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמ' ואם לא יעברו בני ראובן וגו' וכדאתקין שמואל בגיטא אבל בע"מ לא דק"ל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואף משמו של רב האי גאון כתב שכן כתב בתשובה וכן כתב הרמב"ם ז"ל כל האומר מעכשיו א"ל לכפול התנאי ולא להקדים תנאי למעשה אע"פ שהקדים המעשה תנאי קיים וכ"כ הגאון בתשובה שע"מ נמי כאמר מעכשיו כ"ש במעכשיו והראב"ד ז"ל נתן טעם לדבריהם דתנאי דע"מ או של מעכשיו כיון דמהשתא חייל המעשה בתנאי הוא דחייל דהשתא מתנה עמו אבל על תנאי דאם כיון שהתנאי בא בא לבטל המעשה לא הוי תנאי אם לא שכפל אותו ולדבריהם הא דאמר רב אשי הא מני ר' היא וכו' ה"ק לא מפני שהתנאי בטל כאביי ורבא דתנאי ודאי קיים דכל האומר ע"מ אינו צריך לכל דיני תנאים אלא אע"פ שהתנאי קיים מתגרשת

משעת נתינה משום דכמעכשיו דמי ואע"ג דר"מ בעי תנאי כפול בעל מנת שתשמשי אבא רצונם לומר דאין הלכה כר"מ בהא והרמב"ם ז"ל הקשה על דבריהם דהא ר' מאיר בעי תנאי כפול בע"מ שתשמשי כדאמ' בסמוך ותניא בתוספתא דקדושין פ' האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"ע שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל נתן לה שוה פרוטה מקודשת מיד עד שיאמר אם לא דברתי אם לא עשיתי פי' שיתנה להדיא אם לא דברתי אם לא עשיתי לא יהא קדושין דברי ר"מ וחכ"א אם נתקיים התנאי מקודשת אם לא נתקיים התנאי אינה מקודשת ובודאי אית לי' לר"מ הא דאמר רבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כדמשמע בתוס' וכו' ואשכחן נמי דבע"מ בעינן תנאי אפשר לקיימו ע"י שליח דק"ל חליצה מוטעת כשרה וה"ד כגון דאמרינן לי' חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז אלמא דבע"מ בעינן כתנאי בני גד ובני ראובן ועוד מי עדיף ע"מ מעכשיו ממש ואף במהיום אם מתי אתקין שמואל אם מתי ואם לא מתי עוד גרסינן בירושלמי דקדושין בפ' האומר מתנה אדם על עירובו אמר ר"א מאן תנא אם בא ואם לא בא ר' מאיר היא הדין חבריא אמרן מדין ר"מ דקדושין דתני' אומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"ע שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ור"מ אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודש' עד שיכפול תנאי והכל מודים שאם אמר לאחר שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת כו' עד ר' חגי בעי קומי רב אסי והא אם לא כלאחר הוא פי' והלא אם לא יעברו שאמר משה ג"כ כלאחר הוא דהא לאחר שיעברו יטלו חלק' בארץ ואפ"ה בעי תנאי כפול ואת אמרת דגבי אחר לא בעו תנאי כפול. א"ל שניה היא שהיתה הארץ לפניהם והוא מבקש להוציאם מידם מ"ה בעי תנאי כפול:

הרי דבגירסא זו משמע שהם סבורים דבע"מ ובמעכשיו בעי תנאי כפול ובלאחר ובאם לא מעכשיו לא בעי תנאי כפול והרמב"ם כתב ג"כ דבלאחר לא בעי תנאי כפול ור"ח כתב על ההיא דאתקן שמואל בגיטא וכו' סוגיא דשמעתא בעינן תנאי כפול ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד ותנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח וסוגיא דשמעתא איירי בעל מנת ובמהיום אם מתי וגם הביא ראי' לדבריו מחליצה מוטעת דאיירי בע"מ אלמא דס"ל דבכל התנאים בעינן עד שיהא בהם כל דין תנאים וכן הסכימו חכמי ארצנו וכן עמא דבר עכ"ל והר"ן הביאו נמי הירוש' וכ' בזה"ל משמע לפום הגמרא דידהו דדוקא בע"מ היא דבעי רבי מאיר תנאי כפול אבל באם לא בעי והרי זה הפך סברת הגאונים ז"ל ונהי דלפי הגמרא דידן משמע דבאם בעי רבי מאיר תנאי כפול מכל מקום נראה שאין לנו לתפוס הפך הסברת הירושלמי לגמרי דנימא דוקא באם הוא דבעי אבל בעל מנת לא בעי עד כאן. ונראה מדבריו דמודה לאחר תנאי דאם לא ולא כן הבנתי

דבוודאי אם התנה ואמר ה"ז גיטך אם ירדו גשמים דצריך תנאי כפול וכל שאר דיני תנאי רק אם אמר ה"ז גיטך לאחר שירדו גשמים שאינו כתנאי אלא כלאחר זמן הוא דלא בעי תנאי כפול ולא שום דבר אחד מן התנאים רק תלמודא בעי להשוות הא דאם יעברו ונתתם שהרי לא אמר הרי להם ארץ גלעד אם יעברו אלא אם ונתתם אח"כ ואינו דומה לה"ז גיטך אם תעשה כך וכך שהרי נותן הגט עתה לידה אלא שתלוי מ"ה משני מאחר שהי' ארץ גלעד בחזקתם הוה כשאר תנאי דאם לא אבל לעולם בלאחר לא בעי תנאי כפול באם כו' וכן פסק הטור אחריו שדעת רוב האחרונים דבעינן תנאי כפול באם ובמעכשיו מדהוצרך שמואל לתקן כל הני לישני ולא תיקן שיאמר ה"ז גיטך מעכשיו אם מתי או ע"מ שאמות ש"מ דלא מהני כלל שום לישנא דתנאי בלא כפול וכן כל הדברים הצריכים בענין התנאי וחמשה דקדוקי תנאין יש. תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד ותנאי קודם למעשה ואפשר לקיים המעשה ע"י שליח פי' לאפוקי חליצ' ועוד צריך שיהא תנאי ראוי לקיימו אבל תנאי שא"א לקיימו כגון ע"מ שתעלי לרקיע והדומה לזה שאינו אלא כמפליג בדברים כתב במרדכי הא דאתקון שמואל הכי לאו משום שפורי דשטרא הוא אלא דינא הכי דבעינן כל אלו דינים בתנאי ומיהו אמר רבינו יצחק שאם נתנו סתם ע"מ שאם ימות ופירוש שיהא זה התנאי כתנאי בני גד ובני ראובן וכו' יכול להיות שיועיל בלא כפילת התנאי ואם נפשך לומר האיך יתן אד' ש"מ שום תנאי בגט א"כ צריך לסבור יש ברירה כדפי' רש"י בפ' כל הגט גבי מה היא באותן הימים הרי היא כא"א לכל דבריה דברי ר' יהודא ודייק תלמודא ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה ופי' הגאון כל תנאי שאין בידו לקיים כגון מיתה וחיים בידי שמים ואינו מועיל שום תנאי אלא למ"ד יש ברירה והרי נחלקו ר"ת ור"י נכדו אי הלכתא כמ"ד יש ברירה אי לא. בשמעתא דקנין פי' בפלוגתא דר"י ורשב"ל. וי"ל הר' שמואל עצמו שילהי ביצה גבי חביות ובהמה שלקחו בשותפו' ס"ל דאין בריר' ואפ"ה אתקון שמואל תנאי בגיטא דש"מ והיינו טעמא דדבר העומד להתברר מודה ר"ת דיש ברירה וגם ר' יהודה דאמר היא כא"א לכל דבריה ור' יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת מודה דיש ברירה לפי' רש"י ז"ל בפ' כל הגט דכי מיית הוי גיטא הוא עיקר ולא כמו שפי' הכא במי שאחזו וכן עמא דבר לתת ש"מ גיטו בתנאי במותו ובחייו עכ"ל ספר התרומ' כתב עוד המרדכי בשם תשו' הגאונים וכהן המסוכן הנותן גט לאשתו על תנאי אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ומת מאותו החולי ושאלתם אם פסל אותה מכהונה משום ריח הגט הכי חזינן דודאי לא פסיל לא משום ריח הגט ולא משום גט עצמו ומותר לו דעיקר תקנה משום כהנים היתה כי היכא דלא ליתסרא עלי' וכן מצינו בשאלתות אתקין

שמואל בגיטא דכהנים אם לא מתי וכו' וכהן דאזיל באורחא ליהב גיטא על תנאי הדר תוך הזמן לא פסיל לכהונה כדפי' מר דניאל גאון וכתב עוד נשאל להר"ר יצחק אם כהן יכול לגרש את אשתו על תנאי ולומר לה על פה אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט כי היכא דלא תיפול קמי יבם ואם יכול לקיימה ולהחזירה אם עמד והשיב דיכול לעשות כדתנן בפרק הזורק כתב לגרש אשתו ונמלך ב"ש אומר פסולה לכהונה ובה"א כיון שנתנה על תנאי לא פסלה מן הכהונה וק"ל כב"ה וכן פסקו ה"ג ובתיקון שטרות כו' והמרדכי כתב וז"ל ור' יחיאל מפריש"ש הי' רגיל בגט ש"מ לגרש בלא תנאי לאפוקי נפשי' מכל ספיקות וגמגום והיו מזקיקים לקבל חרם תקנת הקהילות לישא זה את זה לשון ר' פרץ בר אליהו ז"ל:

סימן יא

מתניתין ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ע"מ שתניקי את בני כמה היא מניקתו ב' שנים ר' יהודא אומר י"ח חודש והלכתא כת"ק מת הבן או שמת האב ה"ז גט כתב הרא"ש וז"ל כתב רש"י אחר הנקה ושימוש וגבי בן השמיענו אע"ג דלא הניקתו ב' שנים אבל באב אין בו שום חידוש שהרי שימשתו כל ימי חייו אלא אגב מת הבן תנא נמי מת האב א"נ אגב דבעי למיתנייהו בסיפ' תניא נמי ברישא וכן מפרש בירושלמי ע"כ ולא שרש"י להדיא פי' כן אלא שכך משמע מדבריו שפי' מת הבן תוך ב' שנים דמשמע שאם לא הניקתו כלל דלא הוי גט וכן דעת הרמב"ם אכן התוס' כתבו על דברי רש"י אלא נרא' לר"י לפרש דאפי' מת קודם שהניקתו ומשמשתו אפ"ה הוי גט דלא איכוון אלא להרווחה ולא לצערה שהרי לא פי' מידי וכו' וכן הסכים הרשב"א אכן יש לחוש לחומרא כפירש"י והרמב"ם מאחר שכן מפרש בירושלמי איכא למימר שמא דוקא בכה"ג הוא דהוי גט תו שנינו ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים ע"מ שתניקי את בני ב' שנים מת הבן או מת האב או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט רשב"ג אומר כזה גט כלל ארשב"ג כל עיכובא שאינו הימנה ה"ז גט ופריך ומי בעינן כולי האי ורמינהו שמשתו יום א' הניקתו יום א' ה"ז גט אמר רב חסדא ל"ק מתני' רבנן ובריית' רשב"ג דמיקל בתנאי גבי אצטלית ליתן דמיה מיקל נמי הכא וכתב הרי"ף דלית הלכתא כרשב"ג ור"ה ור"י פוסקין בכ"מ כההיא פיסקא דר' יוחנן דפסק הלכ' כרשב"ג במשנתינו ואני אומר אפי' לאותן דלא ס"ל האי כללא דר"י בכ"מ ששנ' במשנתינו הלכ' כמותו אפ"ה נרא' לפסו' כאן הלכ' כרשב"ג שהרי הברייתא שונה הת"ק בלשון ר"מ ודברי רשב"ג בל' חכמי' והלכ' לעולם כחכמים א"ל דפסקינן להדיא דלא כוותייהו וכן נ"ל עיקר כאשר כתבתי בפרק הפרה סי' י"ד ומסיק רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש יום אחד רב אשי אמר

סתם נמי כמפרש יום א' דמי וב' שנים דקתני מתני' פי' מניקתו ב' שנים היינו יום אחד בתוך ב' שנים לאפוקי לאחר שתי שנים וכתב הרי"ף והלכתא כרב אשי דבתרא הוא ואע"ג דאקשינן עליו ואסיקנא בקושיא הלכתא כוותי' דהא לא אסיקנא בתיובתא ואיכא מ"ד כיון דדייקינן מתניתין כוותי' דרבא הלכתא כוותי' ע"כ ודע' הרמב"ם כדעתו דהלכ' כרב אשי והרא"ש השיב וז"ל ויראה לי עיקר הפוסקי' כרבא דאע"ג דלא מסיק בתיובתא קשיא חזקה הויא וכיון דדייקינן מתני' דלא כוותי' האיך נפסק כמותו לכן ראוי לפסוק כרבא לחומרא וכן פסק הר"מ ז"ל ע"כ וכתב הקאר"ו מדכתב הרא"ש דראוי לפסוק כרבא לחומרא משמע דספוקי מספקא לי' ובמאי דאיכא בין רבא לרב אשי הוי ספק מגורש' ע"כ ולא דק בתחלת דבריו שכתב ויראה לי עיקר הפוסקים כרבא כו' דמשמע שכך הוא פסק ולא בדרך ספק כלל ואפשר דעתו שלא לפסוק להקל שאם לא הניקה ב' שנים ומת שתהא מתייבמת לכתחלה ולא חולצת אבל אם נתייבמת לא תצא ומדברי הטור נמי משמע שכך דעת הרא"ש כדבריו לגמרי ולא הזכיר שום ספק בדבריו ומה שכתב קושיא חזקה היא היינו דק"ל פי' רישא דמתני' ב' שנים יום אחד מב' שנים קאמר וא"כ מת דקאמר ע"כ בלא הניקתו כלל והרי לא נתקיים התנאי כל עיקר ואפ"ה הוי גט וא"כ מ"ש מסיפא כשאמר ב' שנים ומת דלא הוי גט כך הוא לפי' רש"י אבל לפר"י צ"ל מאחר דסתם הוי כמפרש יום אחד להדיא אלמא לצעורה קא מיכוין וא"כ כשלא הניקתו כלל לא להוי גט כמו בסיפא כשפירש ב' שנים לצעור' קא מיכוין ה"נ נימא גבי יום בשלמא לרבא דאמר סתם לא הוי כמפרש ולא אמרינן דקא מיכוין לצעורה כ"א להרווחה ומ"ה הוי גט ברישא וכתב הר"ן בשם הריטב"א וז"ל דבדיני ממונות כיוצא בזה אם אמר לו בית זה אני נותן לך במתנה ע"מ שתזון את בני או את אבא ולא פי' לו זמן דלרבא צריך לזונן כל ימי חייהם ולרב אשי כמפרש יום אחד או שעה אחת דמי ואיכא למימר דלכ"ע דלענין ממונו סתם כמפרש כל ימי חייו ולא פליג רב אשי אלא לגבי גיטין דלצעור' קא מיכוין והרי ציער' יום א' או שעה א' והדבר צריך תלמוד ע"כ ולי נראה פשוט שלא יכול להוציא הבי' מן חזקתו אם טעון לא כוונתי אלא כל ימי חייו ואף אם מת הנותן אין להוציא הבית מחזקתו וטענינן ליתמי כמו שהיה טוען אביהן וגם אומדנא דמילתא דאין אדם נותן בית כ"א בעבור דבר חשוב וכתב הטור וז"ל ולדעת א"א הרא"ש ז"ל צריכה לשמש את אביו כל ימי חייו ולהניק את בנו כ"ד חדשים ללידתו וכ"כ הרמ"ה ותוך הזמן אינ' רשאי לנשא שמא לא תתקיים תנאי וה"מ דלא בעי ב' שנים שלימים אלא עד שיהא הוולד מב' שנים היכא דאתני מקמי' דשלמו לי' ב' שנים אבל לאחר ששלמו ב' שנים ע"כ לאו לשעורא זוטא דהיינו ב' שנים איכוין אלא כ"ז שהתינוק ראוי להניק כר' יהושע

דאמר אפי' ג' וד' שנים ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא אפי' לא הניקתו אלא שעה אחת קיימה תנאה כיון ששלמו ב' שנים כתב עוד הרמ"ה א"ל ע"מ שתשמשי ושתניקי את בני יום אחד צריכ' לעשות מאז כליל שבת ויומו ה"ז גט ואם לאו אע"פ שתעשה מעת לעת ומת הבן או האב אינו גט והוא שיהא יום א' בתוך ב' שנים של הנקת הולד ע"כ ונרא' לי שאם אמר לה ע"מ שתניק לבני ו' חדשים רואין אם נשאר לזמן הנקת העובר דהיינו עד שתהי' לו שני שנים יותר מו' חדשי' אז ודאי לאו לצעורה קא מיכוין אלא להקל מעליה שלא תניק עד שישלמו כ"ד חדשים וא"כ אם מת הבן תוך ששה חדשים אחר שהניק מעט הוי גט אבל אם לא נשאר ששה חדשי' להניק העובר אז ודאי כיון שפירש ששה חדשי' לצעורה קמיכוין ואם מת תוך ששה חדשי' אינו גט ע"כ ודברי' של טעם הן תו מסיק ת"ר ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים ע"מ שתניקי את בני ב' שנים אע"פ שלא נתקיים התנאי ה"ז גט לפי שלא אמר לה אם תשמשי אם לא תשמשי אם תניקי אם לא תניקי דברי ר"מ וחכ"א, אם נתקיי' התנאי ה"ז גט ואם לאו אינו גט וכתב הרי"ף וז"ל הלכתא כרבנן ואע"ג דק"ל דבעינן תנאי כפול ה"מ באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ובני ראובן ואם לא יעברו וכדאתקין שמואל בגיטא דש"מ אבל בע"מ לא דק"ל כל האומר ע"ע כאומר מעכשיו דמי וכתב הרא"ש וכאשר כתבתי לעיל כן עיקר ע"כ פי' שהכרייע כר"ת דאפי' בע"מ ובמעכשיו בעי תנאי כפול וכל דברי' הצריכים בתנאי וכאשר פי' לעיל. תו מסיק ת"ר אמר לה בפני שנים ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שני' וחזר ואמר לה בפני שני' ע"ע שתתן לי מאתים זוז לא בטלו דבריו האחרוני' את הראשונים רצתה משמשתו רצתה נתנ' לו מאתים זוז ופירש"י שלא מסר לה הגט מיד אלא כך אמר בפני שנים כשאמסור יהי' ע"מ כן דאי מסר לה הגט ואמר התנאי לעולם לא נתבטלו דבריו הראשונים וכן דעת הרמב"ן וכתב הר"ן על פי' רש"י שבתחלה לא מסר לה הגט אלא אמר כשאמסור לידך יהא גט כו' שכך היא שנויה בתוספתא דתניא התם אמר לשני' תנו גט לאשתי ע"מ שתתן לי מאה זהובים לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים רצתה תמתן רצתה תתן אמר לב' תנו גט לאשתי ע"מ שתמתן לי ב' שני' וחזר ואמר תנו גט לאשתי ע"ע שתמתין לי ג' שנים בטלו דבריו האחרונים את הראשוני' ואחד מן הראשונים וא' מן האחרונים מצטרפין לתת לה גט ע"כ ואע"פ שאין זה שוה לגמרתי' מ"מ נראה דלאו כשנתן לה גיטא בתנאי הראשון עסקינן ועוד נרא' ממ"נ דאפי' בשעה שאמר תנאי שני לא מסרו אלא לאחר מכאן שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב וחזר ואמר בפני שנים ומסרו לה ואפשר דבכה"ג תנאי דבשעת מעשה מבטל דבריו הראשונים ואע"פ שבתחלה אמר בפני שנים כשאתן גט לאשתי ע"מ כן

אתננה לה ולא דמי' להאי דתניא בתוס' דקידושין זה אומר מאתי' כו' והלך זה לביתו ואח"כ תבעו זה את זה וקידשו אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה דאלמא על דעת הראשון גמרו מעש' דשאני התם דסתם הוא אבל התנה תנאי אחר אין לנו ולפיכך לפי דרכו של רש"י ז"ל כך יש לאומרה שאמר בפני שנים ע"מ כן אתן לה ולא מסר לה וכן בפני האחרונים ולא מסר לה וכשמסר לה לאחר כן מסרו לה בפני כלם סתם על תנאין הראשונים מסרה והא דקתני ה"ז גיטך ע"מ כו' לאו דאמר הכי בפי' אלא דהוא כמאן דפירש וכן פי' רב אחא משכחא דאיירי בלא מטא גיטא לידה כו' וכפירש"י פי' הטור להדיא ויש עוד פי' אחר ונלאיתי לכתבו כי אין בהם ממש. נחזור לברייתא אבל אמר לה בעני שנים ה"ז גיטך ע"ש שתתן לי מאתים זוז וחזר ואמר ע"מ שתתן לי ג' מאות זוז בטלו דבריו הראשונים את האחרונים ואין א' מן הראשונים ואח' מן האחרוני' מצטרפין ומסיק תלמודא אהייא אילימא אסיפא הרי בטל אלא ארישא פשיטא מ"ד כל לקיומי תנאי מצטרפין קמל"ן. כתב הרמ"ה ה"ה איפכא שאמר תחלה ג' מאות זוז ואח"כ אמר מאתים זוז ע"כ וזהו פשוט ועוד נכתוב יתר מדיני ביטל לקמן גבי וליחוש שמא פייסו:

סימן יב

מתניתין ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום והיה הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר בטל תנאו ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן עד ל' יום והי' הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי וחזר בטל תנאו ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד ל' יום והי' הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר בטל תנאו פי' אנטיפרס בסוף מצר יהודה וכן כפר עותנאי בסוף מצר גליל וכן עכו בסוף א"י ומפרש בגמרא דמתני' בהכי איירי ששני תנאים התנה עמה אם לא אתינא מכאן ועד תלתין פי' שמשהה בדרך ל' יום להוי גט ואם אבא לגליל אפי' לאלתר להוי גיטא הלכך כי הלך לאנטיפרס וחזר דלגליל לא הלך וגם שלשים יום לא שהה בטל התנאי ואינו גט אבל אי מתנה חד תנאי אם לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין והי' לו להלוך מיהודא לגליל אם הגיע לכפר עותנאי שהוא בתחלת גליל וחזר תנאו בטל שהרי הלך לגליל ושוב לא יכול לקיימה אבל לא הגיע לגליל אין התנאי בטל ושוב יכול לקיימה כשילך לגליל וישהה וכן איפכא מגליל ליהודא והגיע לאנטיפרס וכתב הר"ן דהאי משנ' שנוי' שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בזה דהא בעינן תנאי קודם למעשה והכא מעשה קודם לתנאי הוא ובס"פ השוכר את הפועלים הארכתי שם. נחזור למשנה ה"ז גיטך כ"ז שאעבור מנגד פניך שלשים יום והי' הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט והא לא עבר אמר רב הונא מאי פניך תשמיש ואמאי קרי לי' פניך לישנא מעליא נקט ר' יוחנן אמר לעולם פניך ממש מי קתני ה"ז מגורשת

פי' מיד ה"ז גט קתני דלא הוי גט ישן ולומר שלא תנשא בו לכתחלה ולכי מלו תלתין יומי הוי גיטא תניא כוותי' דר' יוחנן ה"ז גיטך כ"ז שאעבור מנגד פניך ל' יום והי' הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה וליחוש שמא פייס אמ' רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמי' דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי ופי' רש"י שמא פייס כשבא אצלה פייס קטטה שהיתה ביניהן ונתייחד עמה ואחר זמן אתי בעל ואומר פייסתי וכתב הר"ן עליו וז"ל ורש"י פירש וליחוש שמא פייס ונתייחד עמה הבעל והוי לי' גט ישן ואע"ג דק"ל בפ' הזורק שאם נתגרשה בו תנשא לכתחלה ה"ק היכי אמרת דה"ז גט דמשמע גט שראוי להתגרש בו לכתקל' ליחוש שמא יבא הבעל ויערער ויאמר שפייס וה"ל גט ישן ומפרקינן באומר בשעת התנאי ע"מ כן אני מוסר לך שתהא נאמנת עלי ה"ק כ"ז שתאמר שלא באתי ונתייחדה פייסתי ולא נהירא דאם איתא דאיכ' למיחש לגט ישן כי המני' מאי הוה וכי נפקא מידי חששא דגט ישן בהכי ואפשר דכל היכא דבעל לא מערער לא חיישינן וכיון דהימה תו לא אתי ומערער אבל הרי"ף ז"ל פי' בתשובה דה"ק כיון שהי' הולך ובא אע"פ שלא נתייחד עמה ניחוש שמא פייסה בדברים ומחלה התנאי ויש נוסחאות שגרסו בהך ברייתא ע"מ שאעבור וכתב הרמב"ם ז"ל שלפי גירסא זו למדנו בפי' שהנותן גט לאשתו אע"פ שאמר לה מעכשיו אם התנה עלי' התנאי ובטלוהו בפני שנים בטל הגט שאינו תנאי מאח' שבטלו אותו ואינן רוצין שיהא תנאי דהא הכא ע"מ קאמר שהוא כאומר מעכשיו ואפ"ה פרכינן וליחוש שמא פייס ולפי' האומר לאשה ע"מ שתתני לי מאתים זוז ובטלו התנאי הגט בטל אע"פ שנתנה לו אח"כ שכל זמן שלא קיימתו לתנאי אפשר לבטלו מדעת שניהם וכשנתקיי' התנאי אח"כ כאלו לא נתקיים ומיהו דוקא כשהסכימה היא בביטולו לא כדברי מי שמפרש שמא נתפייס ובטלו שאע"פ ששנינו משהגיע גט ליד' אינו יכול לבטלו הכ' כיון שעל תנאי ניתן ולא נתקיים עדיין התנאי יכול הוא לבטלו ואין זה מחוור כמו שכת' הרי"ף ז"ל בתשוב' דכיון שאם נתקרע הגט או שאבד ה"ז גט כ"ש שאינו יכול לבטלו וכ"כ רב אחא גאון ז"ל בשאלת' דרב אחא אבל כשהסכימה היא בביטול התנאי משמע דבטל הגט דהא פרכינן ליחוש שמא פייס ומיהו דוקא בתנאי שהו' בידם שלא נתקיים שמתוך שבידם שלא נתקיים יכולים הם לומר שאע"פ שיתקיים יהא כאלו לא נתקיים דאל"ת הכי לעיל בפירקין בגמרא דשקלי וטרי ברואה שנתייחדה עמה באפילה אי חוששין משום קדושין או לא למה אין חוששין בביטול התנאי דהא אמתני' דאם מתי קיימין א"ו כל תנאי שהוא מתקיים ע"כ אין בידם לבטלו אבל בתנאי שאפשר להתבטל רשאין לבטלו ולפי' כתב הרמב"ן ז"ל ע"מ שתתנו לי מאתים זוז אם

קבל' עלי' שלא תתקיים התנאי ולא תתגרש באותה נתינה בטל הגט מעת' ואצ"ל שאם לא נתנה לשם תנאי ונתנה לו לשם מתנה דגט בטל אלא אפי' אמרה אח"כ נותנת אני ומקיימה התנאי כבר נתבטל שכיון שבידם לבטל התנאי שלא תתן וכיון שבטלתו בטל לגמרי ושוב אין לו קיום ואני תמה אם איתא שהיא יכולה לבטל התנאי לומר שאע"פ שנתקיים כאלו לא נתקיים ולבטל הגט היכא אסיקנא לעיל מחולין לך דאינה מגורשת נהי דמעיקרא לצעורה קמיכוין למה לא יהא בידו לומר שיהא כאלו נתקיים התנאי כשם שבידה לומר שיהא כאלו לא נתקיים ולפיכך אני אומר שבכל גט הניתן במעכשיו או בע"מ דכמעכשיו דמי ואין ביד שניהם לבטל התנאי אלא דוקא במתנה להנאתה של אשה כי הכא שהתנה אם לא באתי וכל זמן שאעבור מכנגד פניך מסתמא להנאתה מתנ' עמה לומר שאם לא ינהג עמה בזמן הזה המנהג שהתנה שלא תתעגן מחמתו ותהא מגורשת ומש"ה פרכינן וליחוש שמא פייס ומחלה לו והויא כאומרת כלום אמרת אלא להנאתי זו היא הנאתי אבל במתנה עמה ע"מ שתתן לי מאתים זוז ונתגרשה מעכשיו ודאי לאו כל הימנה לומר שאפי' קיימו שלא תהא מגורשת וההיא ברייתי' דלעיל דבטל דבריו האחרונים את הראשונים או תתפרש כדברי רש"י ז"ל או אתא כמ"ד ע"מ לאו כמעכשיו דמי ע"כ ודברים ישרים הם והטור כתב בשם הרמב"ם היכא שאומר מעכשיו או ע"מ כיון שנתקיים התנאי חל הגט למפרע משעת נתינ' ואינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאי משיגיע הגט לידה ואם אבד הגט או נשרף אפי' מת הבעל קוד' שנתקיים ה"ז מקיימת התנאי אחרי מותו וכבר היא מגורשת משהגיע גט ליד' ויש לה להנשא אע"פ שעדיין לא נתקיים ואין לחוש שמא לא תקיים הואיל והוא כמעכשיו או בע"מ ע"כ. וכתב עוד וכן יראה מדברי רב אלפ"ס שכתב בתשוב' נתן גט על תנאי צריך שימסור הגט ליד האשה בכדי שלא יוכל לבטלו ור"ל משהגיע הגט לידה שוב אינו יכול לבטלו ונרא' דמה שחילק בין תנאי דמעכשיו לתנאי דאם במעכשיו תהא מגורשת למפרע אפי' מת הבעל או נשרף הגט משא"כ בתנאי דאם יפה חילק אבל מה שכתב דבמעכשיו יכולה לינשא מיד אע"ג שלא נתקיים התנאי נ"ל שאינו תלוי בזה דאע"פ שחל למפרע מ"מ אינה יכולה לינשא בתנאי שאין בידה לקיימו אעפ"י שהוא חל למפרע אם יתקיים התנאי שמא לא יתקיים ולא יחול הגט לעולם ואיכא דמתני לה אמתני' מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש ה"ז גט וליחוש שמא פייס אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמי' דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי מאן דמתני לה אמתני' כ"ש אברייתא מאן דמתני לה אברייתי' אבל אמתני' אם לא באתי קאמר והא לא אתא וכתב ר"ח כיון דאיכא דמתני לה אמתני' אזלינן לחומרא והרמב"ם ז"ל כתב ה"ז גיטך

מעכשיו אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש אין חוששין שמא בא בסתר שאין דרך בני אדם לבא בצנעא ואם תם הזמן שקבע ולא בא ה"ז מגורשת והשיג עליו הראב"ד וכ"כ הרא"ש וז"ל ותימא הוא שפסק קולא באיסור דאורייתא ועוד דלישנא בתרא מתני לה אמתני' וכן דעת רב אלפס ז"ל דבכ"מ הוא תופס א"ד עיקר וכן לעיל בפ' כל הגט מקשי תלמודא מלישנא בתרא ע"כ וכ"כ הרא"ש להדיא בפ"ק דב"ק גבי ב' אחים שחלקו שרגיל הרי"ף בכל מקו' לפסוק כלישנ' בתרא וכתב הטור וז"ל כל מי שנותן גט לזמן קצוב שאם לא, יבא לאותו זמן שיהא גט אינו גט אלא א"כ יאמינה להכחישו ולומ' שלא בא אף אם אמר שבא בד"א במגרש מן הנשואין אבל במגרש מן האירוסין א"ל להאמינה וכ"כ א"א הרא"ש בתשובה אם כשהתנה תלה, ביאתו בעדים שלא יתבטל הגט בבואו אא"כ יעידו עליו עדים שבא ועבר הזמן ואין מעידין שבא הרי הוא גט אע"פ שלא האמינה ע"כ. וכתב הריב"ש בתשובה סימן שנ"ח שנשאל על הא דאמרינן תהא במאמינה לומר שלא באתי אם היא אומרת לא בא ויש עדים שבא מה דינ' והשיב נ"ל דאם לא אמר בפירוש תהא נאמנת כבי תרי לומ' שלא באתי אינה נאמנת כ"ז שיש, עדים כנגדה דהא לא האמינה אלא עליו אבל לא כנגד העדים אבל אי האמינה בפירוש כנגד עדים נאמנת היא אפי' באו עדים דהא הימנה כו' עוד כתב הטור וז"ל וכתב הרמ"ה דוקא שאמר כ"ז שאעבור ולא אמר לה מעכשיו אבל אמר לה מעכשיו אם לא אעבור או ע"מ שלא אעבור כשלא עבר חל הגט למפרע ואינו יכול לבטל תנאי וא"צ להאמינה ולפי מה שכתבתי בשם א"א הרא"ש ז"ל דאף בתנאי דמעכשיו יכול לבטל אין חילוק ע"כ והא לך התשובה שכתב וז"ל אחד שנתן גט מעכשיו אם לא יבא תוך ב' שנים שיכול לבטל התנאי ותינשא מיד כי בביטול התנאי חל הגט למפרע משעה שיבא הגט לידה וכתב ה"ה בכל תנאי שמתנה בשעה שנתן הגט ומבטלו אח"כ קודם שיתקיים התנאי שהוא בטל אע"פ שהתנאי לטובתה ולא היתה מקבלת הגט אלא בתנאי ואינה רוצה בבטולו אפ"ה יכול הוא לבטלו דכיון שבא הגט לידה מגורשת דלא בעינן דעתה וכ"כ בעל העיטור שיכול לבטלו כ"ז שלא יתקיים התנאי ע"כ וכן דברי הר"ן נוטי' לדברי בעל העיטור וכן נוטה דעת המרדכי דאף במעכשיו כ"ז שלא נתקיים התנאי יכול לבטלו וגדולה מזו כתב המרדכי נמי בס"פ וז"ל כ' הרי"ף בתשוב' נותן גט על תנאי צריך שימסו' גט לאשתו כדי שלא יכול לבטלו ולא ימסרנו ליד שליש ושטר התנאי ביד הבעל או ביד השליש אבל לכתוב התנאי בסוף הגט מאחריו אינו רשאי שאם כתבו ה"ל לבעל זכיי' בגוה ואין זה כריתות ואם בעל בתוך הזמן אפי' ריח הגט אין בו וכ"כ גאון א' ומסתברא דאפי' נתנו ליד האשה יכול לבטל' קוד' שנתקיים ובין לרב ובין לר' זירא לאחר התורף כשר אלא כי היכ' דלא ליטעו בין לאחר

התורף ובין לפני התורף לא הורגלו לכתוב התנאי בתוך הגט וכ"כ רב האי בתשובות ע"כ. והא דאין לכתוב התנאי בגט כבר כתבתי מזה סוף סי' ט' תו שנינו ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתו' י"ב חדש אינו גט ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש ה"ז גט איבעיא לן כי שרינן לה לאלתר שרינן לה דהא ודאי לא אתי או דלמא שרינן לה לאחר י"ב חדש לכי מקיימה תנאי ולא איפשיטא וכתב הרי"ף הלכך עבדינן לחומרא גזיר' אטו לא מת ולא שרינן לה לעלמא בתוך י"ב חדש אם לא ע"י חליצה ואם נשאת לא מפקינן לה מיני' והנה בתו' הקשו לאלתר מה יש לחוש הא ודאי יתקיים התנאי דכיון שמת לא ישוב עוד לביתו ותירצו דאיכא למיגזר אטו לא מת לפי שאין העול' יודעין שמת אבל לאחר י"ב חדש הכל יודעים שנתקיים התנאי והר"ן כתב היינו טעמא משום דאיהו ודאי לא הוה חייש למיתה דידי' ולא הי' גמר ומגר' אלא לאחר י"ב חדש ומ"ה חיישי' ולא שרינן לה מקמי הכי ולישנ' הכי מוכח דאמרי' או דלמ' לאחר י"ב חדש שרינן לה לכי מקיי' התנאי:

סימן יג

מסקינן בסוגיא אמר אביי הכל מודים היכא דאמר, לה לכשתצא חמה, מנרתקה לכי נפקא קאמר לה וכי מיית בליליא הוי גט לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה ודבר זה בארתי יפה לעיל בסי' ב' ע"ע שתצא חמה מנרתקה מעכשיו קאמר לה והוי גט מחיים כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא באם תצא מר סבר כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוה לי' כמהיום אם מתי כמעכשיו אם מתי ומ"ס לא אמרינן כר' יוסי והוה לי' כאם מתי גרידא וכתב הרב אלפס והלכתא כרבנן והרא"ש כתב ולקמן בפ' בתרא נדקדק בו בסיעתא דשמיא ע"כ ואני לא ראיתי לקמן שום דקדוק אלא שכתב להיפך שהלכתא כר' יוסי ולשופרא דשטרא אתקין רב לכתוב בגט מיומא דין ולעלם כו' וכן דעת התו' ורש"י שלשופרא בעלמא הוא שלא יוציאו שום לעז על הגט אכן בפ' יש נוחלין כתב רשב"ם משו' חומרא דעריות אתקין רב הכי ומשמע אפי' נתגרשה בו לא תנשא בלא חליצה אבל בממון הלכה כרבי יוסי וכן נוטה מסקנת הטור שכתב בסוף המסקנא וי"א שלעולם הוי ספק מגורשת וחולצת ולא מתייבמת וכן דעת התוס' ע"כ ולא דקדק יפה שהרי ר"ת ור"י סוברים שניהם לשופרי דשטרא תיקן רב ב"כ הרשב"א אלא הרשב"ם ס"ל דלחומרא דעריות לא פסקינן כר' יוסי וא"כ לפ"ז חולצת ולא מתייבמת לכתחל' אבל לא חשבינן בספק מגורשת ונ"מ שאם נשאת לא תצא ולענין פסק הלכה נראה כדברי התוס' וכן פסק הראב"ד ואף שאמרינן בהאי פירקא ר' יהודה נשיאה וב"ד התירוה לינשא כר' יוסי ואמר ר' יוחנן שלא הודה

לו סיעתי' מה בכך הא לעיל בפרקין מסקינן דרבא שהוא בתראי פסק דהלכה כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו ואפי' בע"פ ומסתמא כן הלכה ומ"ה נראה דהוי גט מעליותא שלחומרא בעלמא חולצת דמאי איכפת לן בהאי חומרא שהרי כבר נפסלה לכהן אבל אם נשאת בלא חליצה לא תצא כלל אבל לכתחלה לעולם חולצת שהרי רבים הם החולקים:

סימן יד

מתניתן אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש כתבו ותנו, גט לאשתי כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט ר' יוסי אומר כזה גט כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש ומת אם גט קודם למיתה ה"ז גט ואם מיתה קדמה לגט אינו גט ואם אין ידוע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו הלכתא כחכמים וכן פסקו כל המחברים והאי מתני' דכתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי כו' דס"ל לחכמים ולר' יוסי דהוה גט בתנאי אע"ג דבעי' תנאי קודם מעשה ואי לא המעשה קיים והתנאי בטל והכא בדיוק מיתני מדחילק בין רישא לסיפא מ"מ לא קשי' מידי כי כבר תירץ הר"ן דגבי שליחות כי הכא דמיתני עם שלוחים דכל תנאי מהני בזה ולפי שאינו נעשה שלוחו אלא כמה שנראה מתוך גילוי דבריו והארכתי בזה בפ' השוכר את הפועלים:

סימן טו

ת"ר לאחר שבוע שנה לאחר שנה חדש לאח' חדש שבת לאחר שבת מהו יתיב רבי זירא קמי דר' אסי ואמרי לה רב אסי קמיה דר' יוחנן ויתיב וקאמר חד בשבא ותרי בשב' ותלתא בשבא בתר שבתא ארבע וחמשא ומעלי שבתא קמי' שבתא ומיירי בנתן לה גט ואמר אם לא באתי מכאן לאחר שבוע זו אינו גט עד שתעבור כל השנ' שמינית וכן אח' שנה חדש ואחר שבת שכת' אחר שבת יום ראשון שני ושלישי ונתן הר"ן טעם לדבר דכיון שהוא תופס חשבון זמן שהוא מקוב' ומפרשי' בשבוע שהיא מקובצת משני' אחר שלו היינו החשבון המקובץ מפרש שהוא הבא אחריו ולאחר שנה חדש שבת וכתבו בתו' שאפי' לא נשאר מן השבוע אלא מעט ואמר לאחר שבוע זו הוא אחריו שנה כיון שהזכיר לשון שבוע ע"כ ור"ח ז"ל פי' שאמר לה ה"ז גיטך לאחר שבוע אינו מתגרשת עד שתעבור שבוע ושנה שמיני' ויותר נרא' פי' רש"י דכשתלה הגט בביאתו אחר השבוע לא מצינו למימר שיהא גט אם לא כמו בתוך השבוע דא"כ הל"ל אם לא באתי בתוך שבוע זו א"ו מדתלה זמן בביאת' בלאחר השבוע ע"כ רצונו לומר אם לא יבא בזמן הנקרא אחר שבוע והיינו שנה אחת משנות השבוע הבאה משנה חדש מחדשי שנה הבאה ובחדש

שבת אחד משבתות חדש הבא ובשבת לשנא דעלמא לחלק ימי השבת חציו נקראים אחר שבת שעברה וחציו קודם שבת הבאה וכן לענין הבדלה אבל הנותן גט לאשה שתתגרש לאחר שבוע למה לא תתגרש מיד אחר שמיטה כי קביעות הזמן היה כדי שלא תתגרש בתוך השבוע ואם הי' בדעתו עד שתעבור השנה שמינית היה לו לומר לאחר שמיני ע"כ והר"ן נמי תפס פירש"י והרמב"ם תפס שיטה אחרת וז"ל אמר כתבו ותנו גט לאשתי לאחר השבוע אין כותבין אלא עד שנה שלאחר שביעית וכן כולן והבין אותה הרא"ש ר"ל שאין יכולין כלל לכתוב אחר השבוע כ"א שיעבור ג"כ השנה שאחר השבוע וא"ה כתב עליו גם פי' זה ולא יתכן דאם צוה לכותבו אחר השבוע כותבין מ"ד אחר השבוע אלא פי' הנכון הוא באומר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע אין כותבין מ"ד אחר השבוע אלא לא כתבו עד שתעבור השבוע ושנה השמינית וכן כולם לפי' זו ניחא דקאי אמתני' כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי עד י"ב חדש אבל לאחר זמן אין קפידא אם מאחרין הכתיבה והטור כתב וז"ל ונראה מדבריו שהוא מפרש שהרמב"ם ר"ל שלא יכתבו עד שנה אחר שבוע ואינו נראה כן מדבריו אלא אדרבה ר"ל שיכתבו מיד אחר השבוע ואין להם זמן לכותבו אלא בתוך שנה וכן באינך ע"כ ודומה לזה כתב הר"ן וז"ל אבל מדברי הרמב"ם ז"ל מהל' גרושין נרא' שהי' מפרשה כך שאם אמר להם כתבו תנו גט לאשתי לאחר השבוע אין כותבין אלא בתוך שנה שמינית אבל לא לאחר מכאן ומיהו תיכף אחר שבוע כותבין וכן באומר לאחר שנה כותבין מיד תוך חדש הראשון משנה שניי' ואינך נמי דכוותייהו ולא ידעתי למה כתב גבי לאחר מכאן שאם אחרו לאחר זמן שאמר ואח"כ כתבו שהגט פסול ואם נשא' לא תצא כמו שכלל בזה בריש פ' עשירי והוא מן התימא דמשמע ודאי דמידי ספיקא לא נפיק ואפי' נשאת תצא ע"כ אבל במה שאין מאחרין הכתיבה והנתינה גם מדברי הטו' יראה שאינו חולק על דבריו ואף שהרא"ש כתב להדיא שלאחר אין קפידא מסתברא אין מאחרין הכתיב' וכן נראה עיקר בעיני מ"ה יש לחלק דוקא באם לא באתי כו' הוא דאמרינן הכי אבל בענין הרמב"ם שצוה לכותבו אחר שנה קפיד מזמן זה דוקא ואין נראה בעיני לחלק גם הרא"ש סתם שאין קפידא אם מאחרין הכתיב' בכל ענין קאמר ועיקר פירוש כפירושו דקאי אמתני' אם לא באתי כו' ומ"מ קשה לחלק על פי' ר"ח שכתב ה"ז גיטך לאחר השבוע שלא יכול לכתוב אחר שבוע מיד כ"א לאח' שנה של שבוע מאחר שדברי ר"ח דברי קבלה ואף על הדיעבד יש לחוש והוי מגורשת ואינה מגורשת לחומרא:

סימן טז

מסקינן בסוגיא תניא רבי אומר לאחר הרגל שלשים יום נפק רבי חייא ודרשה משמי' דרבי וקלסוה משמי' דרבים, ולא קלסוהו לפי שהלכה כרבי' ובדין זה אין הלכה כן אלמא לית הלכתא כוותי' דר' וכתב הרא"ש וז"ל כתב ר"ח ז"ל אפי' לא עברו עליו אלא ט"ו ימים דיו ואפשר שהוא מחלק הל' יום כמו שלשה ימי השבוע שהן נמנין אחר השבת אע"פ שאינו דומה ע"כ ואני אומר בודאי אינה דומה וכ"כ הר"ן דלא נתבררו דבריו אלא עיקר כפירוש הרמ"ה היכא דאמר אחר הרגל דחלקינן הימים מניין שבין רגל זו לרגל שלאחריו ושדינן מחצית הימי' לרגל שלפניו כמו ימי שבוע וכ"כ הרי"ף בתשוב' ראובן שנשבע לפרוע לחבירו לאחר הפסח רואין כמה ימים יש בין פסח לעצרת ויש לו מחצי' הימים שבנתיים כמו בשבוע שמחלקים מחצית כו':

הדרן עלך מי שאחזו

פרק ח

סימן א

הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה ה"ז מגורשת זרקו לה בתוך ביתו או לתוך חצירו אפי' הוא עמה במטה אינה מגורשת לתוך חיקה או לתוך קלתה ה"ז מגורשת ופריך מה שקנתה אשה קנה בעלה אמר רבא אטו עבד למ"ד בשטר קונה את עצמו ע"י עצמו לאו ידו כיד רבו דמי אלא גיטו וידו באין כאחד ה"נ גיטה וחצירה באין כאחת. ומסיק ההוא שכיב מרע דכתב גיטא לדביתהו בפניא דמעלי שבתא ולא הספיק למתבי' ניהלה למחר תקף לי' עלמא אתו לקמיה דרבא א"ל לקנייה ניהלי' להההיא דוכתא דיתיב בי' גיטא ותיזל איהי ותיחוד ותפתח ותחזיק בי' דתנן נעל גדר פרץ כל שהוא ה"ז חזקה והא דבעינן ותיחוד ותפתח כתוב בח"מ סי' קצ"ב ופריך לי' רב עיליש והא מה שקנתה אשה קנת' בעל' איכסיף רבא לסוף איגלי מילתא דארוסה הויא אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה הדר אמר רבא ל"ש ארוסה ל"ש נשואה גיטה וחצירה באין כאחד וכתב הרא"ש ז"ל תקיף לי' פי' רש"י ואסור לטלטל הגט ולמוסרו לה ואע"פ שרגילין לטלטל אגרת בשבת היינו משום דחזי לצור ע"פ צלוחיתו אבל גט מקצה לי' ודמי לספרא דאגדתא דאסור לטלטלו לעיל בפ' הנזקין ושטרי הדיוטות דאמרו אין קורין בהן אף לטלטלו אסור אם מקפיד עליהם לצור ע"פ צלוחיתו ע"כ ותימא לי מאחר דשרי ליתנו בשבת למה ג"כ לא יטלטלו אותו דמ"ש מאיזמל דמוקצה נמי לכ"ע משו' חסרון כיס ומ"מ היכא דמלין בו שרי לטלטלו ודוחק לומר דיש חילוק דמילה אי אפשר לדחותו

למחר א"כ גט ש"מ דתקיף לי' עלמא נמי אי אפשר לדחותו ואולי מילה שהיא מצוה רבה שאני אבל העיקר נ"ל דגבי איזמל לא הי' מוקצה בין השמשות שהרי מוכן הוא למילה שתהי' באותו יום משא"כ בגט דשמא לא יתנו למחר או שימות בלילה או שמא יבריא ולא יתן הגט או לא יהא תקיף לי' עלמא ויתנהו למחר וכ"כ הרא"ש בשם הרשב"ם והשיג עליו וז"ל שגט מותר לטלטלו אלא שלא הי' יכולין להביאו אצל החולה דרך ר"ה ולא נהירא שהרי הי' יכול לעשות שליח וילך שם ויתן לה הגט ואע"פ שאסור לקנות בשבת כדאמרינן בערובין גבי בטל רשות דמקני רשות בשבתא דאסור גבי ש"מ התירו כדאמרינן בפ' מי שמת קונין מש"מ ואפי' בשבת וכן התירו לגרש אע"פ דתנינן בתוס' אין מקדשין ואין מגרשין בשבת אבל טילטול לא רצו להתיר בשבת דניחא טפי להתיר קנין כמה שמצינו שהתירו חכמים בש"מ ואפשר אם הי' הגט מונח ברשות אחרים היו מתירים גם הטילטול ע"כ פי' כל מה שאפשר לתקן מתקן מאחר דאין אנו צריכים להתיר טלטול מוקצה להדיא וכן פי' הר"ן אכן המחוור בעיני כשם שלא התירו לטלטל מטע' דאיתקצאי בין השמשות כך לא התירו לגרש כי דוחק לומר הא דתניא סתמא בתוספת' שאין מגרשין בשבת איירי דוקא בבריא וגם מסתמא אינו בנמצא שיגרש בשבת אם לא בש"מ ואינו דומה לקנין שהתירו דלא אושא כ"כ מילתא וגם הוא מעשה קל משא"כ בגרושין דמעשה רבה הוא ואושא מילתא טפי ומה שהתיר רבא לגרש הכא זייינו ע"י קנין דלא מיחזי כ"כ אבל לא שיטלטל הגט לגרש בו להדיא ומ"ה אפי' היה הגט מונח במקום אחר ג"כ אין לגרש כ"א ע"י קניין כגון שאותו פלוני יקנה מקומו לבעל המגרש ע"י אחר שיעשה בו חזקה ואח"כ יקנה הבעל לאשה ותתגרש בו והיכא שמגרש ע"י קניין צריך שיאמר לה זכי במקום זה זכיי' זו זכי בגיטך ותתגרש בו ותהא מותרת לכל אדם וכל זה היכא דאפשר אבל היכא דלא אפשר כגון שאותו הפלוני המונח גט בביתו אינו בכאן או שאינו רוצה להקנות את מקומו חלילה לי לחלק על רוב הקדמונים שהתירו לגרש בהדיא בש"מ כאשר כתבתי בפרק בתרא דביצה סימן ז' מצאתי שמותר לטלטל גט בשבת דאנו למדים מתוכו הלכות גיטין ואומר אני דאפשר דמיירי בגט שכבר ניתן אבל קודם שניתן אסור משום מוקצה דחסרון כיס שמקפיד עליו שלא יתקלקל וכתב הר"ן וז"ל הא דאורי להו רבא בחזק' ה"ה דאף בחליפין שרי אלא כיון דאפשר אורי להו בהכי דלא מנכרא מילתא וכן התיר ר' שמואל ז"ל לקנות מש"מ במתנות ש"מ במקצת דבעי קניין כדי שלא תטרוף דעתו עליו והכי מוכח בפ' מי שמת דגרסינן התם קונין מש"מ ואפי' בשבת ולא ליחוש לר' אליעזר שלא תטרוף דעתו עליו וה"פ קונין מש"מ ואפי' בשבת בדבר הצריך קנין כגון במתנות ש"מ במקצת דבעי קניין ואין חוששין לדברי ר'

אליעזר דלימ' כי היכא דלדידיה דאמר כל מתנות ש"מ בעי קנין ובשבת לא ס"ל דמקניא ובאמירה בעלמא סגי דנימא דלדידן נמי במאי דבעי קנין דהיינו מתנת ש"מ במקצת דבשב' ליסגי באמירה דליתא מ"מ שמעינן מיני' שקונין מש"מ בשבת מאי דבעי קנין ע"כ ודברי' נכונים הן וכתב עוד ואיכא למידק בהאי סוגיא מאי קושיא דרב עיליש ורבא במאי איכסיף הא איהו דאמר בפ' חזקת דבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות י"ל דגט זה לא הי' בביתו של ש"מ אלא בבית השליח שהוא היה עוש' שליח מע"ש לתת גט לאשתו והגט הי' עדיין בבית השליח וחצירו של שליח הי' ורבא אמר לשליח דליקני לה ההוא דוכתא כדי שלא תטרוף דעתו של שכיב מרע עליו וליקני לה גיטה מדין חצירה כנותן גט בחצירו וכתב לה שטר מתנה עליה דקנאתו ומתגרשת בו כדאיתא בפ' המביא תנינא ומ"ה מקשינן מה שקנתה אשה קנה בעלה עד דמסיק גיטה וחצירה באין כאחד ע"כ:

סימן ב

פסק הרמב"ם והטור הביאו בנוסח האמיתי וזה לשונו כתב גט בשבת או ביה"כ בשוגג ונתנו לה הרי היא מגורשת כתבו וחתמו בו ביום בזדון ונתנו לה אינה מגורש' שהרי עדים פסולים מן התורה כתבו בי"ט בזדון ונמסר לה בפני עדים כשרים ה"ז גט פסול ע"כ והאי פסול דקאמר פי' מדרבנן לפי שמודה ר"א במזויף מתוכו דפסיל דחיישינן שמא יסמוך עליהם ויתנו בפניהם ולא איירי כלל בכתבו ולא חתמו אלא דמסתמא אף בחתמו קאמר והראייה בבבא הראשונה נמי לא הזכיר וחתמו ומסתמא בחתמו קאמר ומה שהזכיר כאן בי"ט לאו דוקא קאמר אלא אף בי"ט פסול הגט וכ"ש בשבת וי"כ ולא תימא מאחר דאיכא צד למעליות' בעדי מסירה א"כ לא חשבינן כעדים פסולים ממש בפרט בי"ט והקאר"ו כתב שיש לדקדק דבבבא קמיית' לא נקט אלא כתב לא נקט חתמו וכיון דבשוגג הוא אפי' חתמו נמי ואפשר דמשום דלא מתרמו להיות שוגגים הסופר והעדים מ"ה לא נקט בה חתמו אבל קשה דאי בלא עדי חתימה איירי הל"ל ונותנו לה בפני עדים כשרים כמו שכתב בבבא שלישית ועוד איכא למידק דקתני ונותנו לה דמשמע דוקא דיעבד ולכתחלה אמאי לא והכי הל"ל ה"ז גט כשר ולא ה"ל לאדכורי נתנו לה ולא מסרו לה וצ"ע. ע"כ. ואין כאן צורך עיון כי בודאי איירי בבא ראשונה שחתמו העדים כדפי' והא דלא נקט ה"ז גט כשר משום דבודאי לכתחלה לא יתן לה הגט בשבת משום שלא יהנה מאיסור מלאכה בשבת בפרט היכא דאפשר ליתן לה לאחר זמן ומה שק' שלא נקט בבא שניי' הרי הגט בטל דמשמע דאפשר ליתן לה לאחר זמן ובאמת אפי' לא נתן לה הגט היום מ"מ הוא בטל ואין לו תקנה ומה שלא הל"ל נותנו לה דאי הוה

בכה"ג שלא נתנה לה ומסרו לה בפני עדים כשרים בטל מאחר דק"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ונהי דמודה ר"א במזויף מתוכו לענין פסול דרבנן כדפי' אבל לא היותו בטל מעיקרו אבל היכא שנתנו לה הגט בפני אותם עדים החתומים שוב אין לו תקנה והוא בטל ואפילו נשאת בו תצא והולד ממזר כי אין שם גרושין כלל:

סימן ג

פסק בתוך ביתה או בתוך חצרה ואמר עולא והוא שעומדת בצד ביתה ובצד חצירה רבי אושעיא אמר אפי' היא בטבריא וחצירה בציפורי וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו והלכתא כעולא דהכי אסקא רב אשי בפ"ק דב"מ רב אשי אמר חצר איתרבאי מידה ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו הלכך בעינן שעומדת בצד ביתה או בתוך חצירה גבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו ע"כ ודע שצריך נמי חצר המשתמרת לדעתה פירוש לציוויי' עם זה שעומדת בתוך בית' והנה גירסת הרי"ף והרא"ש בדברי עולא שעומדת בתוך ביתה אבל לגירסת הספרים שלנו והוא שעומדת בצד ביתה והנ' הטור תפס דברי הרי"ף והרא"ש וכתב נמי שעומדת בתוך ביתה ולבי אומר שאף לגירסא זו לאו דוקא קאמר בתוך ביתה אלא לאפוקי מר' אושעיא שאפי' היא בטבריא קאמר וכן יראה מלשון הרמב"ם שהי' בכל המקומות תופס דברי הרי"ף וגירסתו וכתב וז"ל זה שאמר בתורה ונתן בידה אין ענין הכתוב אלא שיגיע הגט לה ואחד ידה או חצירה או חיקה או שלוחה שעשתה ידו כידה הכל אחד הוא ואחד חצירה הקנויי' לה או חצירה המושכרת או שאולה לה הכל רשותה היא וכשיגיע לרשותה נתגרשה. הזורק גט לאשתו לתוך חצירה אם היתה עומדת שם בצד רשותה נתגרשה ואם לאו לא נתגרשה עד שתעמוד בצד חציר' ואע"פ שהיא חצר שישתמ' הגט מתוכ' שחובה לה הגרושין ואין חבין לאדם שלא בפניו וכתב הר"ן נקטינן דבעומד' בצד ביתה וזרק לה גיטה מגורשת אפי' בעל כרחה אבל אינה עומדת בצד ביתה אפי' זרקו לה מדעתה מסתברא דאינה מגורשת דליכא למימר דכיון שהיתה מחזרת להתגרש זכות הוא לה מגורשת דהא איכא למימר שמא חזר' בה וכתב בחדושי הרשב"א ז"ל בלשון הזה אבל אם נתנו כבר בחצירה שהיא משתמרת וא"ל הא גיטך בחצירך ואמרה תזכה לי חצרי כזו נראה דמגורשת ומצאתי בירושלמי דמכילתא בפ"ק נותנים לה את גיטה ואמרה תזכי לי חצירי שבעכו אמר ר' חנינא נעשה כמו שהיתה ידה ארוכה אלמא כענין זה זכתה לה חצירה ומגורש' אלא א"כ תדחה דר' חנניא כר' אושעיא ס"ל והראשון נראה עיקר ולא עוד אלא אפי' לא נתנו לה שם עדיין אלא שאמר' היא זרוק לי גיטי בחצרי, ותזכי לי חצרי משמע לי דמגורשת דהא חצר לא גרע משליחות כדאיתא בפ"ק דב"מ ובשליח דכוותייהו

מגורשת בממנה שליח לקבלה ע"כ ולירושלמי דקאמר נעשית כמו שהיתה ידה ארוכה ובכה"ג בתרא הוא שאמרה היא מתחלה זרוק לי גיטי ותזכי לי חצרי ואח"כ זרקו לה שם דאלו בכה"ג קמא שהרב ז"ל מחשב יותר דהיינו שנותנו כבר בחצירה ואח"כ אמרה תזכי לי חצירי שבעכו לא ידעתי האיך היא מתגרשה דהא בשעה שזרקו שם חצר לא הוי שליח דיד' ואין לך לומר שיהא אלא כאלו נתנו לה לפקדון ובתר הכי כי אמרה תזכי לי חצרי שבעכו היכא מתגרשת והא בעינן שיאמר לה ה"ז גיטך ואם כשאמר לה כן לאחר שאמרה תזכי לי חצירי הרי היא כאומרת מתחלה תזכי לי חצירי ואח"כ זרקו לה דהיינו האי גוונא בתראי שבדברי הרב ז"ל ע"כ ויפה השיג עליו שכל כה"ג בענין קמא שאינ' מגורשת מאחר דק"ל כעולא ומ"מ לחומרא ולא לקולא ולא להתירו כה"ג ליבום מאחר שיצאו, הדברים מפי הרשב"א להתיר בכה"ג וה"ה נמי שלא להתיר כגוונא בתרא אף שהר"ן לא השיג עליו בזה ועדיפא לי' מ"מ מאחר דלסברת הרשב"א עדיפא לי' כגוונא קמא וכן הוא נראה דרך הפשוט ראוי להתיר כגוונא קמא א"כ כגוונא בתרא אין להתירה וכן יראה מדברי הרמ"ה שהביאו הטור וז"ל אם נתן הגט בחצירה ואח"כ באה שם ואמר לה ה"ז גיטך אע"פ שעדיין הגט שם אינה מגורשת עד שתטלנו משם או עד שיטלנו משם ויתננו לה להתגר' בו דבעינן שתהא סמוכה לחצר בשעת נתינת הגט לתוכה וכן גיטה וחצירה באין כאחד בעינן שעומדת בצד החצר בשעת נתינה ואע"ג דאזלה בתר הכי והדר אתיא ואקני לה החצר בתר דפי' ואמר לה ה"ז גיטך ה"ז מגורשת כיון שהיא סמוכה לחצר תחלה וסוף וה"ה בחצר דידה בעינן דתהוי סמוכה לה בעידן דלימא לה ה"ז גיטך ואם לא סמוכה לה מתחלה ועד סוף מספקא לן ולחומרא עבדינן בה ע"כ יראה מדבריו שאין שום היתר בקבלת הגט בחצר כ"א בסמוכה בתחלה וסוף וכן עיקר אכן מה שכתב עד שתטלנו משם לא נהירא כלל דס"ס הוי כמו טלי מעל גבי קרקע מאחר שאינה מתגרשת בקבלת החצר ע"כ נראה שצריך הוא ליטלנו משם ויחזור ויתננו לידה כמו שכתבנו לעיל בפ' ב' סימן כ"ז גבי עבד ע"ש עוד כתב הר"ן בשם הרשב"א דהיכא דנתנו בחצירה שלא מדעתה ואינה עומדת בצד ביתה מסתברא במקום יבם הויא לה מגורשת דהא מספקא לן בפ' האשה שלום מזכה גט לאשתו במקום יבם אי מהנה דדלמא זכות הוא לה הלכך בחצירה נמי חולצת ולא מתייבמת והיכא דקיימה בצד ביתה וזרקו לה בצד ביתה ושלא מדעתה אפשר לומר דמגורשת אי זרקו לה בפני עדים ואמר להו ראו גט שאני נותן לאשתי דומיא דידה מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא שהעיד על חרשות שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ולא דמי דהכא אית לה יד לזכות וכיון דאית לה יד אף חצירה קונה לה כידה ועוד כתב וכן נמי צ"ע אם זרקו לה בחצירה שהיא עומדת בה

והיא ישנה אם היא מגורשת דאיכא למימר דלא עדיפא מידה ומסבר' דהואיל ואין לה יד אין לה חצר ע"כ וכן יראה להחמיר:

סימן ד

מסקינן ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו הוה קיימה בחצר אבל גיטא נפל בפיסלא פי' אחתיכת עץ אמר רב יוסף חזינן אי הויא ד' אמות על ד' אמות פלג לי' רשותא לנפשי' ואי לא חדא רשותא היא ומוקי בחצר דידי' ואושלה מקום לקבלת הגט וחד מקום מושלי אינשי שני מקומות לא מושלי ולא אמרן אלא דלא גבוה עשרה אבל גבוה עשרה אע"ג דלא הוי ארבע אמות ולא אמרן אלא דלית לי' שם לווי אבל אית לי' שם לווי פי' שם לעצמו שלא נקרא סתם חתיכת עץ אע"ג דלא גבוה עשרה ואע"ג דלא הוי ד' אמות חשוב ולא בטיל וכתב הר"ן וז"ל מדברי הרמב"ם בפ"ה מהל' גרושין נראה דוקא כגון שזה הפיסלה הוא רחוק מד' אמותי' אבל אם הוא בתוך ד' אמותי' מגורשת דכל תוך ד' אמותי' חד מקום הוא וצ"ע מנין לו זה וכבר השיגו הר"ם הכהן גם המ"מ תמה עליו בזה דמנין לו ואעתיק לך לשון הרמב"ם השאילה הבעל מקום בחצירו ולא ייחד לה וזרק לה הגט והגיע לד' אמות שלה שהיא עומדת בהן ה"ז מגורשת נתגלגל ונפל ע"ג קורא או ע"ג סלע רחוק ממנה אם המקום שנפל עליו אין בו ד' אמות על ד' אמות ואינה גבוה עשרה ואין לו שם לווי הרי זה לא חלק רשות לעצמו כאלו הוא והיא במקום אחד ואם יש שם אחד מג' דברים אלו חלק רשות לעלמו ומקום אחד כו' כתב המ"מ וז"ל שאם זרקו לה ברחוק ד' שהיא על ד' וכו' שהוא בתחלתו נח תוך ארבע אמות שהיא עומדת ואחרי נח ברחוק ד' אמות אינה מגורשת ויהי' הטעם מפני שהשאילה מקום בחצירה אין קונה לה אלא בקירוב מקום שהיא עומדת בו שהרי בחצר שלה אינו קונה לה הגט אלא בעומדת בצידה כמו שכתבתי ואם נפל ברחוק ממנה נמצא שאותו מקו' מושאל לה ושאר החצר אינו מושאל לה נמצא שאינה בצד המקו' המושאל לה והאיך תתגרש בו לא עדיף ההיא מחצירה שאינ' מתגרשת אלא בעומדת בצידה או שמא דעתו הוא שכל שנפל במקום שיש ד' על ד' או שהי' גבוה י' טפחים או יש לה שם לווי ולא אמרו שאינה מתגרשת כשנפל על מקום כזה אלא כשנפל רחוק ממנה וזה שכתב או ע"ג סלע רחוק ממנה לומר שאם הי' קרוב לה בכל גוונא מתגרש' ואיזה תהא כוונתי לא ידעתי מאין הוציאו וכו' וכתב שדעתו מסכמת לפי' הראשון ואני אומר שדעתי מסכמת לפי' השני כאשר הבין אותו הר"ן ועתה יש טעם מאחר ששאל לה מקום בסתם כל ד' אמות שהי' עומדת אם נפלה הגט בתוכו הוי כאלו נפל מתוך ד' אמות שלה או בתוך ד' אמות שהיא עומדת אם

נפל הגט בידה או אפי' נפל הגט בפיסלא מתגרשת בודאי אפי' לא הוי פוסל שלה דס"ס נח בתוך ד' אמות אכן מאחר שהאחרונים השיגוהו אין להקל בדבריו אלא להחמיר:

סימן ה

פיסקא ואפילו הוא עמה במטה אמר רבא לא שנו אלא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת תניא נמי הכי ר"א אומר במטה שלו אינה מגורשת במטה שלה מגורשת ופריך ובמטה שלה מגורשת ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח פי' ובפ' הספינה בעיא היא ולא איפשיטא לא צריכא במטה דגבוה עשרה והאיכא מקום כרעי אמקום כרעי המטה לא קפדי אינשי וכת' הרא"ש מדברי התו' פי' באשתו משמעע דבאחר אפשר דקפדינן אפי' בכה"ג. תו מסיק לתוך חיקה או לתוך קלתה כו' אמאי כליו של לוקח ברשות המוכר הוא אמר רב יהודא אמר שמואל כגון שהיתה קלתה תלוי' בה וכן אמר ר' אליעזר אמר ר' כגון שהיתה קלתה תלויה בה ור' שמעון בן לקיש אמר קשורה אע"פ שאינה תלוי' בה רב אדא בר אהבה אמר כגון שהיתה קלתה מונחת לה בין ירכותיה רב משרשיא בר רב דימי אמר כגון שהי' בעלה מוכר קלתות ר' יוחנן אמר מקו' חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה אמר רבא מ"ט דר' יוחנן לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקו' קלתה תניא נמי הכי זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה או לכל דבר שהוא כקלתה ה"ז מגורשת לאתויי מאי לאיתויי טסקא דאכלי בה תמרי ע"כ בסוגיא ומדתני בברייתא לתוך דבר שהוא כקלתה ולאתויי טסקא ש"מ להדיא דכליו של לוקח ברשות המוכר לא קנה דאי קנה לא צריך לאתויי טסקא דפשיטא מאחר שהוא בכליה שקנתה ודוחק לומר דברייתא נמי מספקא אי קנה או לא קנה ואף שדעת התו' כן דמ"ה לא פשיט הבעיי' בפ' הספינה ומ"מ אני אומר מאחר שמצינו כמה פעמים בעיות שלא נפשטו במקום שאילת' ובסוגיא אחרת נפשטו אף הכא כן והיינו דהתם בעי לאיפשטי ממשנה דלתוך קלתה וכו' ודחי ע"ש ולא אייתי הברייתא דאייתי הכא מ"ה לא נפשטו אבל הכא דאייתי ברייתי' כוותי' דר' יוחנן נפשטה האבעי' ומצאתי כדברי בפי' הר"ן שכתב וז"ל ומסקינן כר' יוחנן דאמר דהיינו טעמא לפי שאין אדם מקפיד ותנאי כוותי' הלכך נהי דבפ' הספינה איבעיא לן כלי של לוקח ברשות מוכר אי קנה אי לא קנה ולא איפשיטא סוגיא דהכא מוכח דלא קנה ע"כ:

סימן ו

מתניתין אמר לה כנסי שטר חוב זה או שמצאתו מאחריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך וממילא לדידן נמי צריך לומר והרי את מותרת לכל אדם וכתב הטור בשם הרמ"ה דוקא דאמר לה כנסי דמשמע לשם פקדון דעלמא אבל אם אמר

לה מעיקרא ש"ח זה מיגו דקני לי' בנתינה לצור ע"פ צלוחית אע"ג דאמר לה בתר הכי ה"ז גיטך לא תקנת' עד שיטלנה ממנה ויחזור ויתננו לה והיכא שאמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי חזר ואמר כנסי ש"ח זה הוא בפ' הניזקין וכתבתי כל הצורך בפ' חרש סי' ה', נתן לה והיא ישינה ניעורה קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך בברייתא פליגי ר' ורשב"א דר' ס"ל שרי לו באמיר' לחוד ורשב"א ס"ל עד שיטלנו מידה ויאמר לה כו' מ"מ הלכה כסתם משנה ועוד הלכה כר' מחבריו וא"צ לחזור ולטלה הימנה וכתב הטור בשם הרמ"ה דה"ה אם מסר מודעא על הגט ונותנו לה ואח"כ בטל המודעא מרצונו דקאמר לה התגרש בגט שנתתי לך כבר א"צ לחזור וליטלו ממנה כיון שמכח נתינות הבעל בא לידה אע"ג דמעיקרא לא הוה בדעתו ליתנו לה בתורת גרושין כתב הרא"ש וז"ל דישנ' גרעה מחרשת דישנה לית בה דעת כלל והר"ן כתב דטעמא דלא הוי גט היינו משום דבעיא מקום המשתמר וכשהי' ישינה לא משתמר וכיון דהאי טעמא הוא אין ספק שאם נותנו לשליח קבלה שלה בשעה שהיא ישינה מתגרשת דהא משתמר עכ"ל וכתב מהר"י קארו ז"ל ונראה דגם לדעת הרא"ש שפי' דטעמא משו' דישינה דלית בה דעת כלל שלחה שליח קבלה שלה הרי ידו כידה וכיון שיש לו דעת מגורשת וע"כ יש לומר כן לד"ה שאל"כ לא הי' לנו להכשיר שליח קבלה אלא א"כ ידענו שהיתה ניעורה בשעת קבלת הגט ואם אין הבעל במקו' ההוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו וסתם שליח קבלה כשאין הבעל והאשה במקום אחד הוא כו' ופשוט הוא וכתב הרמ"ה ז"ל ואין הגט בידה בשעה שניעור' אינו גט עד שיטלנו מידה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטך וכו' מסתברא דמה שנתן לידה בשעת שהיא ישנה אינה נתינה כיון שנפל מידה בשעה שניעורה אע"פ שנפל קודם שניעורה כגון שנפל מידה בעודה ישנה אע"פ שחזרה ולקחתו אינו גט עד שיחזור בו וכן איתא בטור והנ' מה שכתב הרמ"ה נתינה בשעת ישנה אינה נתינ' כו' ה"ק אינה נתינה שראוי להתגרש בו דהא אינה ראוי' להתגרש עתה וגרועה מחרשת אבל מ"מ הוי שפיר נתינה לעניין נתינת הבעל דהוי שפיר ונתן בידה שהרי אם לא נפל מידה א"צ ליטול מידה ולא הוי טלי מעל גבי קרקע כו' וכתב הטור וז"ל ואם לא אמר לה ה"ז גיטך אפי' אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לך אינו כלום ופשוט הוא ומסיק מצאתו לאחוריו כי אמר לה הא גיטך מאי הו' הוה לי' טלי גיטך מעל גבי קרקע לא אמר כלום אימא ששלפתו מאחוריו והא בעינן ונתן בידה וליכא לא צריכא דערק לה חרצי' ושלפתו פי' עקום מתניו לקרב אלי' הגט והוי כאלו קרב לה את ידו והיא לקחה הגט מתורה אבל אם היתה ידו פתוחה והגט מונח עלי' ולקחתו משם והוא לא קרב ידו אליה אין זו נתינה ואינה מגורשת אבל אם אחזו בראש האחד והושיטה לה

ולקחתו בראש השני ה"ז גט דהוי כשלפתו ור"ח ז"ל פירש, כגון שהי' הגט דבוק במתניו וצמצם מתניו ונתחלחלו ונטלתו הוי כאלו נתנו לה הוא ונרא' דגם ל"ל לפירושו שקירב עצמו אליה דאל"כ אם היה הגט סגור בידו ופתחה ידו ונטלתו הוי גיטא ולהך פירושו אם הית' ידו פתוחה וקרב אלי' ונטלתו לא הוי גיטא דבעינן תרי שיסיענה בנטילתה וגם שיקרב הגט אליה ע"כ ויש לחוש לדברי ר"ח והרא"ש שהביא דבריו להצריך שניהם אבל מ"מ אין להקל נמי כפירוש הראשון שאם עקום מתניו וקרב אלי' לא ס"ד שלא יהא גט כלל ותהא מותרת ליבום או לכהן או אם היא ערוה לפטור צרתה אלא חיישינן דגט מעליותא הוא כדעת רש"י והרמב"ם תו מסיק אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ו ומשמרתו ה"ז גט ניעור אינו גט דהוה לה חצר המשתמרת שלא לדעתה ופריך ישן ומשמרתו ה"ז גט אמאי חצר המהלכת היא כו' וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאלו מהלך לא קנה כו' והלכתא בכפות מהכא דכפות וישן מהני וכן דעת ה"ג ורוב הקדמונים וכ' אהני כ' כל הצורך לעיל פרק ב' סי' כ"ז:

סימן ז

מתניתין הית' עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מרצה מגורשת ואינה מגורשת וכן לעניין קידושין וכן לענין החוב אמר לו בעל חובו זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה זכה המלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה על מחצה יחלוקו ופריך ה"ד קרוב לו אמר רב ארבע אמות שלה זהו קרוב לה ארבע אמות שלו זהו קרוב לו ואפי' האשה בד' אמות שלו כיון שהוא קודם לתוכו זכה בה והן שלו ומחצה על מחצה שבודאי אי אפשר לצמצם ששניהם כאחד מסיק רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו בשתי כיתי עדים אחת אומרת קרוב לה ואחת אומרת קרוב לו ור' יוחנן אמר קרוב לו שנינו אפי' מאה אמה וקרוב לה שנינו אפי' מאה אמה ה"ד מחצה על מחצה אמר רב שמן בר אבא לדידי מפרשי לי מיניה דר' יוחנן הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב לו היא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו זהו קרוב לה שניהם יכולין לשומרו שניהם אין יכולין זהו מחצה על מחצה והנה בסוגיא הזכיר שניהם יכולין לשומרו או שניה' אינם יכולין לשומרו זהו מחפי' על מחצה והרא"ה לא הזכיר אלא שניהם יכולין לשומרו משו' דקשיא לי' היכא דשניהם אינן יכולין לשמרו כל עיקר פשיטא דאינו כנותן כלל ואפילו בתוך ד' אמות אם היא אינה יכולה לשמרו אינו גט דלא קנה לה ד' אמות אלא דיכולים לשמרו אם שניהם אינם יכולין לשמרו היינו כל אח' אין יכול לשומרו אלא שניהם יחד וזהו לא גרע משניה' דיכולין לשומרו דמגורשת ואינו מגורשת אבל אם היא אינה יכולה לשמרו ביחידי אלא עמו והוא יכול

לשמרו לבדו נראה דזו אינה בכלל שניהם יכולין לשומרו אלא אינה מגורשת כלל וכן נמצא במקצת תו' וכתב הרא"ש וז"ל ור' יוחנן לא אתי לאפלוגי אדרב דשפיר אית לי' דאם זרק הגט לתוך ארבע אמותיה שהיא מגורשת דהא ר"י גופא קאמר בפ' שני דב"מ קטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות דיליף ממציאה מגט אלא דלשון קרוב לה לא משמע לי' לפרושי בד' אמות דמשמע אפילו רחוק ממנה הרבה וגם מחצה על מחצה אינה מתפרשת יפה אליבא דרב לכך נראה לו לפרש קרוב לו אפי' מאה אמה ומשום עגונא תקנו חכמים בגיטין וכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ולכך אמר ר' יוחנן בגיטין אמרו ולא לדבר אחר ע"כ ובענין זה פי' הר"ן ומכל מקו' צ"ל דאיכא חילוק בין ד' אמות לחוצה לה דהיכא שהיא עומדת בתוך ד' אמות שלה והוא חוצה ואפי' הוא יכול לשומרו כמו היא מגורשת ולא אמרינן דהוי כמחצה על מחצ' אלא שאף היא אינה בתוך ד' אמות וכן איתא בתו' וכתבו עליו ואף דרב אשי דהוא בתראי אמ' בר"ה לא תקנו ד' אמות ודוחק לומר דהכא איירי בסימטא או בצידי ר"ה אלא התם באינה יכולה לשומרו והכא איירי ביכולה לשומרו ומסיק אמר ליה שמואל לר' יהודא שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטה לידה אמר לי' רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואצרכוה חליצה וכתב הרא"ש וז"ל שמואל לאו לפרושי מתני' אתא דאי לפרושי מתני' אתא א"כ לא הל"ל א"ל שמואל לרב יהוד' אלא הכי הל"ל ושמואל אמר כדי שתשוח ותטלנו זה קרוב לה כדי שישוח ויטלנו זהו קרוב לו שניהם יכולים לשוח וליטלו זהו מחצה על מחצה אלא שמואל מודה אם זרק לה גט לתוך ד' אמותי' והוא עומד חוץ לד' אמותי' שהיא מגורשת דליכא מאן דפליג אהא דארבע אמות של אדם קונות לו וכ"ש בגט משום עיגונא וכן מוכח לקמן דרב יהודא אית לי' ארבע אמות לענין גיטא דאמר רב יהודא לקמן הית' ידה עשויה כקטפרס וזרקו לה אינה מגורשת ופריך הש"ס אמאי והא קנפיל לד' אמות דיד' וצריך לאוקמא בעומדת על גב הנהר אלמא דקים לי' לתלמודא דר' יהודה אית' לי' ד' אמות לענין גיטין וגם אדר' יוחנן לא פליג אלא שמואל אמר לתלמידו שראוי להחמיר אם שניהם עומדין תוך ד' אמות אע"פ שקדמה האשה לתוכו וזכתה בהן שאינו גט אלא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו לפי שפעמים שהאיש יקרב לתוך ד' אמות וגם אם הם חוץ לד' אמות אלא שהיא יכולה לשומרו ולא הוא אין לסמוך על זה שלפעמי' הוא יוכל לשומרו ולא היא או שניהם יכולין לשמרו ובקל יבא לידי קלקול הלכך ראוי להחמיר בכל אלו עד שתשוח ותטלנו ואתה תחמיר יותר עד שיבא הגט לידה והלכה כשמואל דמחמיר היכא דשתיהן עומדי' בתוך ד' אמות או חוץ לד' אמות אבל אם זרקו לתוך ד' אמותי' והוא עומד לחוץ ד' אמותיה בהא מודה שמואל דמגורשת

כך נראה לפרש שיטה זו אבל רב אלפס ז"ל כתב ה"ד קרוב לה אמר שמואל לרב יהודא כו' ולא הביא דברי רב ור' יוחנן משמע דס"ל דשמואל לפרושי מתני' קאתי ותימא היכי פסק כוותי' דשמואל והא ק"ל כרב באסורי ועוד דהלכה כר' יוחנן בכל מקום נגד רב ושמואל ועוד דרבי יונתן ס"ל כר' יוחנן וגם תניא כוותי' לכך אני אומר רב אלפס שכתב ה"ד קרוב לה וכו' ודילג דברי רב ור' יוחנן משום דס"ל הלכ' כשמואל שמחמיר ולא בא לפרש המשנה ולא חשש להאריך בדברי האמוראים המפרשין המשנה מ"מ צריך לדקדק מאחר ששמואל בא להחמיר כדי שתשוח ותטלנו ואח"כ בא לומר שלא לעשות מעשה עד שיבא הגט לידה הני תרי חומרא הכי אשכחן ונ"ל דחומרא ראשונה הוא להתיר לכל הפחות בדיעבד היכא שאי אפשר לגרש שנית שתנשא בזה הגט אבל לעשות מעשה להתיר בגט זה לכתחלה לא יעשו אפי' הי' קרוב לה בכדי שתשוח ותטלנו אלא עד שיבא הגט לידה וכתב הרא"ש וז"ל חז"ל כתב קבלנו מרבותינו דאפי' זרק לה הגט בחציר' לא משתריא לעלמא עד דמטא גיטא לידה וגרסינן נמי בירושלמי המחוור שבכולן עד שיתן לה גיטא לידה ודבריו תמוהין דהאיך נלמד מחומרא זו שנחמיר גם בחצירה דהא רבא דהוא בתראה עביד עובדא בחצירה גבי תיזיל איהי ותיחוד ותפתח וגם סתמא דתלמוד' פשיטא לי' דארבע אמות זוכות לה בגט גבי היתה ידה עשויה כקטפרס והירושלמי שהביא קאי אקרוב לה ואקרוב לו דהכי איתא בירושלמי תניא ר"א אפי' הוא קרוב לה מלו ובא כלב ונטלו אינה מגורשת שמואל כהדא דר' אלעזר המחוור שבכולן עד שיתננו לידה וכן לענין קידושין עכ"ל ולכאורה הי' קשה בעיני דברי הרא"ש שחולק על ר"ח כולי האי אפי' בד' אמות דסתמא דמילתא לכאורה בד' אמות איירי דומיא דמתני' אף לשמואל מאחר שלא מצינו דפליג על רב דמוקי מתני' הכי וכן בתו' אינם חולקים על ר"ח אלא במה שכתב דאפי' חצר לא מהני גם לשון כדי שתשוח ותטלנו יראה דבד' אמות איירי ולא מהני אלא בכדי שתשוח ולכתחלה עד שיתננו לידה אכן אי דייקת לא קשה מידי אלא כשהוא נמי עומד בתוך ד' אמות שלה אפי' היא קדמה וזכתה ואפשר שהיא יכולה לשמרו ולא הוא אפ"ה לא מהני ד' אמות אבל אם הוא אינו עומד כלל בד' אמות של הגט אבל בתוך ד' אמות שלה לחוד והוא משתמר על ידה הוא כמו חצר וא"צ קבלת ידה וכן הוא בדברי הטור כמו שפיר' ומ"מ מאחר שיצאו הדברים מפי ר"ח אין לחלוק עליו בלכתחלה שצריך קבלת ידה ממש בכל מקום וזהו לשון הטור והוא קצת מדברי הרמב"ם הלוה מעות מחבירו הם באחריותו עד שיגיעם ליד המלוה או ליד שלוחו ואם זרקו בפניו ונאבדו חייב לא מיבעיא סתם אלא אפילו א"ל זרוק לי חובי וזרקו קרוב למלוה ונאבדו חייב דמסתמא זרוק ושמור קאמר ליה אבל אם אמר לו המלוה זרוק לי

חובי והפטר וזרקו אפי' רחוק ממלוה ונאבד קודם שיגיע לידו פטור שהרי הרשוהו בכך ואם א"ל זרוק לי חובי בתורת גיטין אז יש לו דין גט זרק בד' אמותיו של מלוה ונאבדו פטור שכבר זכה בו זרקו חוץ לד' אמותיו אם יכול לשומרו אפי' הוא רחוק ממנו הרבה זכה בו ונפטר הלוה ואם הלו' יכול לשומרו ולא המלו' אז לא יצא עדיין מרשותו וחייב ואם שניה' יכולים לשומרו אז היא ברשות שניהם ואם נאבד משם נאבד משניהם וכתב עוד בשם הרמב"ם דכ"ז מיירי בסתם שלא גילה המלוה דעתו שאינו רוצה לקבלם לפיכך אם זרקו לו ונאבד חייב שאומר לו אלו נתתים לי הייתי שומרם אבל אם אמר הלוה הילך מעותיך ולא רצה המלוה לקבלם וזרקם לפניו אם הוא במקום שמלוה משתמרת שם נפטר ואינו צריך להביאם לב"ד דפרעון בע"כ הוי פרעון וכן נמי כי אמר לו הנה מעותיך צרורים ומונחים בביתי ובא וטול מעותיך והלה מסרב בו ונגנבו או נאבדו הלוה פטור אא"כ פשע בהם ונגנבו או נאבדו ע"כ ונראה בעיני דהאי וכן עוד שכתב שאינו מדברי הרמב"ם גם המגיד משנה מביא דבריו כמו הטור ובבא זו לא הזכיר וכן בתשובה שכתב הרמב"ן:

סימן ח

אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן לגיטין אמרו ולא לדבר אחר ופריך איתבי' ר' אבא וכן לענין החוב אמר זרוק לי חובי כו' לא צריכא דאמר לי' זרוק לי חובי בתורת גיטין א"ה מאי למימרא מהו דתימא מצי אמר לי' משטה אני בך קמ"ל וכתבו התו' אהא דמקשה אי הכי מאי למימרא וא"ת אדרבה תקשי לי' אמאי קרוב ללוה חייב לוה כיון דאמר זרוק חובי ותיפטר קרוב ללוה נמי ליפטר וי"ל דמיירי מסתמא שמפרש לו שיזרוק לו למקום שיוכל לשומרו הוא ומסיק אמר רב חסדא גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורש' וכ' הרא"ש פר"ת כגון שהגט כב' והמשיחה דקה דאי משוך לי' לגבי' מפסיק בענין זה פירש הר' יוסף בשם הרשב"ם דמיהדק קשר יפה ולא איפסוק כשיביאנ' אצלו אבל אם קפצ' ידה ומחמת זה יפסוק החוט כשהוא מושך לא מיקרי נתינה ור"י אומר דמקרי שפיר נתינה כיון שהוא התחיל הנתינה קרינא בי' שפיר ונתן אע"פ שהיא גמרה הנתינה וכן לעיל בפ"ב אל תתגרשי בו אלא בפני ב"ד פלוני ואמרינן כי מטה התם אגרשה לה ומסתברא אפילו הוציאה הגט מרשותה בינתיים ושוב נטלתו ובאה לאותו ב"ד אע"פ שבנטילת' האחרונה לא בא הגט לידה מיד הבעל כיון דתחילת נתינתו להתגרש נתנו בידה ונתן קרינא בי' ולא טלי גיטך מעל גבי קרקע הוא וכן האומר לאשה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד לאחר ל' יום דמיבעי' בפ' הכותב אם הניחו בצידי ר"ה אי הוי גט אבל אם נטלתו וישנה בידה בסוף שלשים יום משמע דמגורשת

אע"פ שמעצמו' גומרת הנתינה ונ"ל דלא דמי דהתם מעיקרא נתינה מעליותא הוא אעפ"י שיש הפסק בנתיי' במ"מ כשיגיע הזמן והגט בידה מגורש' ע"י נתינה הראשונה אבל הכא מעיקרא לא הוי נתינה דכל זמן שידה פתוחה יכול לנתקו ולהביאו אצלו וכשקפצה ידה הרי היא עושה כל הנתינה ע"כ א"כ הסכים לדעת ר"ח כל שיכול להביא הגט אצלו במשיחה שבידו כשהיא לא תסגור את ידה אינה מגורשת וכ"כ הטור שהסכים הרא"ש לסברת ר"ת והאי ר"י שהזכיר כמדומה שאינו ר"י בעל התו' שלנו שבתו' כתב וז"ל ונראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה דא"כ אפי' אין יכול להביאו אצלו אינה מגורשת כיון דבשעת נתינה הי' יכול להביאו אצלו ומה שקופצת ידה אח"כ זה אינו עושה הבעל אלא היא וה"ל טלי גיטך מעל גבי קרקע ואינו גט אלא נראה לר"י דאיירי שכבר היתה קפוצה והוא תחב הגט לתוך ידה ואם תחוב כ"כ בחוזק עד שאינו יכול להביאו אצלו הוי מגורש' ור"ת מפרש דבידה פתוחה איירי שפיר ואם אינו יכול להביאו אצלו היינו כשהגט כבד ואם ימשוך אצלו תינתק המשיחה ואומר אני ר"י שהוזכר בתו' הוא ר"י אחר פירש היינו ר"י שהוזכרו בתו' הוא ג"כ על דרך הנכון ואפשר אף ר"ת מודה לזה וכתבו עוד בתו' וז"ל וצריך ליזהר שתהא יד האשה פתוחה עד שיניח כל הגט בידה דאם תקפוץ ידה בעוד שהבעל אוחז בראש הגט בידו לא הוי גט דהוי כמו גט בידה ומשיחה בידו ונראה דכשר דלא גרע מערק לי' חרצי' ושלפתו דהוי גט אע"ג דביד הבעל להדק מתניו שלא תפול והמחמיר תבא עליו ברכה ע"כ וכן כתוב בסמ"ג והוא הנכון להחמיר לכתחלה:

סימן ט

מתניתין היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף ה"ז מגורשת וה"ה ברישא כיון שהגיע לאויר הגג כו' והא לא מינטר אמר רב יהודא אמר שמואל בגג שיש לו מעקה עסקינן. עולא בר מנשיא משמי' דאבימי אמר הכא בפחות משלשה סמוך לגג עסקינן דכל פחות משלשה סמוך לגג כגג דמי והוא מלמעלה והיא מלמטה מוקי רב יהודה אמר שמואל כגון שמחיצות התחתונים של חצר עודפות על מעקה של גג דכי נפיק מגג מטא לאויר מחיצות חצר ומש"ה בעינן עודפת דהאי דקאי בתוך מחיצות מעקת הגג וזרקו כלפי מעלה כדי שיעבור את המעקה ויפול לחצר ומסיק לא שנו אלא שנמחק דרך יריד' כשזרקו כלפי מעל' כדי להעבירו את המעקה לא נמחק עד שהגיע לחזור ולירד אבל נמחק דרך עליי' אע"פ שיצא מאויר הגג לאויר החצר ומחיצות התחתונות עודפות אינה מגורשת דדרך סילוקו לא מיקרי נתינה אלא דרך הנחתו לבא לרשותה ותו

מחלקינן בגמרא הא דנשרף ל"ש אלא שקדם זריקת הגט לדליקה אבל קדמה דליקה לזריקת הגט לא מ"ט מעיקרא לשריפה קאזיל ומ"מ אם בא תוך ג' לארץ אפילו לא עומד לנוח ס"ס הוי כלבוד וכאלו נח ולרמב"ם יש לו שיטה אחרת ומפרש נמחק או נשרף במשנה דוקא אסיפא ולא ארישא ובריש כל היכא שנמחק ונשרף קודם שיגיע לידה לא הוי מגורשת ודחק הר"ן והמ"מ ונלאתי להביאם כי הוא דבר שאינו מצוי:

סימן י

אמר רבא ג' מדות בגיטין פי' שחלוקין דיני גיטין משאר דיני שבת הא דאמר ר' קלוטה כמי שהונחה דמי ופליגי רבנן עלי' ה"מ דפליגי רבנן לענין שבת אבל הכא משום אנטורי הוא והא מינטר והא דאמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו אפי' גבוה ק' אמה חייב פי' דהויא לה הנחה ברה"י שאויר רשות היחיד עולה עד לרקיע אע"ג דאויר ר"ה אינו למעלה מעשרה ה"מ לענין שבת אבל הכא משום אנטורי הוא והא מינטר כך הוא גירס' הרא"ש ובגמרא שלנו גרסינן טרסקל וכתב הרשב"א דחידוש הוא כלומר אפי' טרסקל לא חשבינן לי' כמינטר אבל לענין שבת בלא טרסקל חשיב כרה"י כו' והא דאמר רבה אמר שמואל לא יעמוד אדם על גג זה וילקוט מי גשמים מגגו של חבירו שכשם שדיורין חלוקין מלמטה כך דיורין חלוקין מלמעלה ה"מ לענין שבת אבל הכא משום קפידא הוא וכולי האי לא קפדי אינשי פי' אע"פ שאמרו חד מקום משאיל תרי' מקומות לא משאיל מ"מ אם השאיל חד גג ונפל על הגג שני לא אמרינן דהאי מקום לא משאיל לי' דכולי האי לא קפדי אינשי בפרט מאחר שאין תשמיש רגיל בגגין ולא קפדי וכתב הר"ן וז"ל כך פירש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל מפרשה בפ"ה מהל' גרושין בשגג אחד שלה והאחד מאיש אחר דומיא דהא דשמואל דלא יעמוד אדם בגג זה כו' ע"כ ולא סיים דבריו ולא הכריע ביניהם וכך הוא לשון הרמב"ם היתה עומדת על גגה וזרקו לה ונפל לגג אחר סמוך לה אם יכולה לפשוט ידה וליטלה ה"ז מגורשת שאע"פ שדיורין חלוקין מלמעלה כשם שהן חלוקין מלמטה אין בני אדם מקפידין על מקום כיוצא בזה ע"כ ויפה כתב דא"ל דאיירי בגג של חבירו אין הענין שוה שכתב מגיטין לנדון דשבת דאיירי בשני בעלי בתים והכא איירי בבעל בית אחד גם הטור הביא דברי הרמב"ם באחרונה משמע דהכי ס"ל:

תו מסיק אמר אביי שתי חצירות זו לפנים מזו פנימית שלה וחיצונה שלו ומחיצות החיצונות עודפות על הפנימיות וזרקו לה כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונה נגד הפנימית ה"ז מגורשת מ"ט פנימית גופה במחיצות החיצונה קא מנטרה ופי' התו' שדוקא שחצר החצונה יש לה נמי מחיצה גבוה מפסקה בגגה לפנימי אלא שיש

לה לפנימה מחיצה קטנה בפני עצמה דאל"ה הא לא משתמר אויר הפנימי משום בני החיצונה א"נ אפי' בלא מחיצה גבוה מבפנים איירי אלא שיש לה מחיצה גבוה מבחוץ וכן דעת רוב המחברים ואי לא דמסתפינה מחבירייי אמינא דדוקא בכה"ג שאין לחצר החיצונה עוד מחיצה שמפסקת לפנימית דאי בכה"ג דחזינא דפנימית מינטר באפי נפשה והחיצונית באפי נפשה שהרי פנימית לא היתה צריכה למחיצתה וכן חיצונה למחיצות הפנימית ודוקא כשאין מחיצה חצונה אלא מבחוץ א"כ חצונה. סומכת אמחיצה של פנימיות מ"ה אמרינן לענין גבוה המחיצה של חצונה שהפנימית סומכת עלי' מאימת אנשים שבחוץ והיינו שפירש"י שפיר שמחיצה החצונה משתעבדת לפנימית ובחנם פי' תוס' על פי' רש"י משתעבדת לאו דוקא קאמר כו' דלאו בשיעבוד ממש קאמר אלא כמו שפי' ואייריי שהיא. עומדת בצד חצירה כו' משא"כ בקופות קופה זו בתוך זו פנימית שלה והחיצונה שלו וזרקו לה אפילו הגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת מ"ט דהא לא נח פירש"י לפי שאין מחיצו' כלי עשוין לאוירן דאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו ע"כ והנה תו' הבינו דעתו דס"ל אין אויר כלי קונה והקשו עליו ופירושו דזו לא נח באויר הפנימית אבל הגיע לתוך אויר חלל פנימית דכ"ע מודה דהוי גט דאויר כלי קונה קודם שנחו ואני אומר דאף רש"י לא עלה בדעתי בע"א ואין להאריך ופריך וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא הכא במאי עסקינן בקופה שאין לה שוליים פי' דפנימית מונחת על גבי קרקע:

סימן יא

מתניתין ב"ש אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן וב"ה אוסרין ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה במאי קמפלגי ב"ש סברי לא אמרינן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וב"ה סברי גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה שמא ישהא את הגט שנתיים ושלש בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ממנה בתוך הזמן ואח"כ יגרשנה בו ולימים כשישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו סבורים שניתן לה משעת כתיבה ויאמרו מן הפנוי' נולד משגרשה והוי פגם אמר ר' אבא אמר שמואל אם נשאת לא תצא א"ד א"ר אבא אמר שמואל אם נתגרשה תנשא לכתחלה והביא הרי"ף שתי לשונות ומסתמא הלכתא כלישנא בתרא כאשר רגיל לפסוק וכ"כ הרא"ש להדיא וז"ל והלכתא כלישנא בתרא וכן מוכח לקמן בפ' בתרא וכן מוכח לישנא וב"ה אוסרים משמע אוסרים לכתחלה לפטור בגט ישן אבל אם גרשה מגורשת ע"כ וכן דעת הרמב"ם שפסק כלישנא בתרא שתנשא בו לכתחלה עוד כתב הרא"ש בשם הרמ"ה ואי תיקשי לך הא דאמר לעיל בפ' שני המשליש גט לאשתו ואמר לו אל תתנהו אלא לאחר שלשה חדשי'

משנתנו לה מותר' לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה משמע הא אי חוששין לגט ישן אסורה לינשא ואמרינן נמי בפ' מי שאחזו גבי ה"ז גיטך כ"ז שאעבור מכנגד פניך ל' יום והי' הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט והא לא עבר אמר רב הונא מאי פניך תשמיש ור' יוחנן אמר פניך ממש מי קתני ה"ז מגורשת ה"ז גט קתני דלא הוי גט ישן ולכי מלו תלתין יומין הויא גיטא משמע טעמא דלא נתייחד עמה הא נתייחד עמה הוי לי' גט ישן ואי שריא לאנסובי בי' מאי נפקא מיני' דהוי גט ישן ותירץ הא דאמרינן הכא דאם נתגרשה בגט ישן תנשא לכתחלה היינו היכא דנתנו לה אחר הייחוד דלכתחלה אסרו חכמים לגרש בי' גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אבל אם נתנו לה הבעל אחר היחוד תנשא לכתחלה דאם איתא דבא עלי' חייש לפוגמה דבריה וכתוב לי' גיטא אחרינא אבל היכא דיצא הגט מתחת ידו קודם יחוד ונתנו לה השליח לאחר ייחוד לא תנשא לכתחלה דאי הוה מימלך בזה שליח הי' מצוה לכתוב גט אחר ותדע דהא ר' יוחנן גופי' דאית לי' האי סברא דכל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום איהו לא סבירא לי' לקמן בפ' בתרא שלשה גיטין פסולין דאם נשאת לא תצא ומאן דאית לי' לא תצא ס"ל גבי גט ישן תנשא לכתחלה ע"כ ואני אומר דלפי' רש"י והר"ן לא קשה מידי כי הם פי' שלא תנשא לכתחלה אלא כשהלך בעלה למ"ה דאיכא אונס קצת אבל בע"א לא תנשא אלא בגט אחר ולפ"ז לא קשה מידי וכן נראה להחמיר שלא תנשא לכתחלה בשום ענין אלא שהלך למדינת הים ויש לחוש לעיגון:

סימן יב

מתניתין כתב לשום מלכות שאינה הוגנת פי' מלכות רומי לשם פרס ומדי ולשם מלכות יון כלומר שלא כתב לשם שבאות' עיר שכותבין הגט לבנין הבית ולחורבן הבית הי' וכתב במערב תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות לא על זה ולא על זה אם נטלה מזה ומזה תחזיר והולד ממזר מזה ומזה ולא זה וזה מטמאין לה פי' כגון שהראשון כהן והשני נזיר א"נ ישראל ואין מחוייבין לטמאות: קאמר ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידי' ולא בהפרת נדרי' היתה בת ישראל נפסלת מן הכהונ' בת לוי מן המעשר בת כהן מן התרומ' ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשים כתיבתה פי' כתובת בנין דכרין ואם מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים אלו בה ומסיק אמר עולא מפני מה תקנו מלכות בגיטין משום שלום מלכות ומשום שלום מלכות תצא והולד ממזר אין ר"מ לטעמי' דאמר רב המנונא משמי' דעולא אומר הי' ר"מ כל המשנ' ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ומסיק לקמן אמר

רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים אפי' לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר פי' זקן הממונ' להיות בקי בנחלות גבול שדה כל איש ואיש ה"ז מגורשת אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב הונא אמר רב זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר אמ' רב אשי אף אנן נמי תנינא שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה הא מאן קתני לה אילימ' ר"מ ליערבינהו וליתנינהו אלא שמע מינה רבנן היא ש"מ כתב הרא"ש פי' רש"י דהך מילתא דרב אשלום מלכות קאי כההיא דשמואל וכן משמע מתוך דברי רב אלפס ז"ל כי לא הביא דברי שמואל והביא דברי רב אמתני' דשלום מלכות והאי דלא קאמר וכן אמר רבי אבא וכו' משום דפליג ארב יהודה אמר שמואל דאיהו קאמר לרבנן אפי' לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר מגורשת דמשמע שמותר לכתחלה לינשא בו אע"ג דהוי כאלו לא כתב בו מלכות כלל דזילו להו מילתא אבל רב קאמר הולד כשר משמע אבל לינשא לכתחלה אסורה והלכתא כרב באיסורי ור"ת פירש דמילתא דרב יהודה אבמזרח והי' במערב קאי ולא פליגי בשלום מלכות וכן מוכח מדקאמר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה משו' דדמיא להי' במזרח וכתב במערב ע"כ ובתו' הוסיפו וז"ל ולא פליג ר' אבא ארב יהוד' דלעיל ומגורשת היינו שתתגרש בו לכתחלה קאמר אפי' נכתב לשם סנטר שבעיר דזילו בהו מילתא וכ"ש השתא שמותר לכתוב לבריאת עולם דלא זילא בהו מילתא כלל דלא מתקנאים בזה וק"ל כחכמים ואע"ג דסתם לן תנא כר' מאיר מ"מ מדקאמר לעיל משום שלום מלכות הולד ממזר אין ר"מ לטעמי' כו' דמשמע דלית הלכתא כוותי' ע"כ ועוד כתב הרא"ש וז"ל ור"ת כתב דהלכה כר"מ בהי' במזרח וכתב במערב מדחזינן לרב ורב הונא דחיישי להכי משמע דאיהו מפרש מילתי' דרב משום שלום מלכות ומה שפסק כר"מ משום דרב הונא ורב חיישי להכי אין נ"ל ראי' דגם רבנן מודו לכתחלה איכא למיחש אבל אין ראיי' משו' דהולד ממזר וכל הדרכים האלו בה ולענין שלום מלכות אין נפקותא האידנא בפסק זה דוקא בימיהם שהיו נכרים מונין בשטרות לשנות המלכים כדאמרינן בפ' גט פשוט כך מנהגה של אומה זו מלך שנה מונין לו שנים תקנו שגם הישראל יעשה כן משו' שלום מלכות אבל האידנא לא קפדי וליכא שלום מלכות ונהגו לומנות לבריאת עולם אבל הי' במזרח וכתב במערב לדברי ר"ת ז"ל הולד כשר אבל לא תנשא ולדברי ר"ח ז"ל הולד ממזר ולשאר מפרשים רבנן לא מודו לר"מ אלא בשינה שמו אבל הי' במזרח וכתב במערב מכשרי רבנן לגמרי וחלילה להקל כאותן מפרשי' דשרי

לכתחלה להנשא בהי' במזרח וכתב במערב אלא כר"ת דהולד כשרולפי מה שכתב לקמן בפרק המגרש סי' ט"ו דכי פסלי רבנן אם נשאת תצא באין לה בנים ה"נ דינא הכי:

סימן יג

פיסקא היה במזרח וכתב במערב. מאן אלימא בעל היינו שמו ושמה שם עירו ושם עירה כו' וכתב הרא"ש מדברי התוס' ותימא אמאי לא מוקי לה בבעל ושם עירו היינו מקום דירתו והיה במזרח וכת' במערב היינו מקום עמידתו ביום הכתיבה דומיא דהא דמוקי לה בסופר ומדלא מוקי לי' הכי משמע שאין צריך לכתוב מקום עמידת הבעל והאשה ביום הכתיב' דכל גיטין הבאין ממדינת הים מי יודע באיזה מקו' האשה עומדת וה"ה באיש נמי וגם מקום הלידה א"צ לכתוב דעירו ועירה אמקום עיקר הדירה קאי ביהודה וגליל דלעיל בפ' השולח וגם עירו ועירה אין עיכוב בכתיבתו דמתני' לא קאמר אלא שינה אבל לא כתב כלל לא מיפסיל גיטא בהכי ונהגו באשכנז ובצרפת לכתוב מקום הלידה והעמידה ודירה היכא דיודעין משום חששת דשני יוסף בן שמעון ואם טעו ושינה מקום הלידה מעשה הי' והכשירו ר"ת ז"ל דדוקא שינה מקום הדירה הוא דהוי חששא משום שהוא ידוע לכל שכל אדם נקרא על שם מקום דירתו פלוני ממקום פלוני וכשרמאין שינוי המקום אומר לא גירש זה אלא אחר הוא שגירש אבל מקום לידת האדם אינו ידוע וגם אינו נקרא על מקו' לידתו וליכא חששא ומשו' העדים אין לפוסלו דחתימי אשיקרא דכיון דא"צ לכותבו לא קיימו סהדי עלי' כדאמרינן בכתובות דאין מעלין משטרות ליוחסין אם הי' כתוב בן איש פלוני כהן דעדים אמנת שבשטר קא מסהדי ולא אפלוני כהן דאין צריך לכותבו ע"כ והאידנא אפי' מקום דירה נמי אינם כותבין כדי שלא יבא לידי תקלה וכותבין המקום שכותבין ונותנין בו הגט ועומד שם הבעל בשעת כתיבת הגט וכן כותבין על האש' העומדת היום וכו' אם היא אצלו בשעת כתיבת הגט וא"ל דאין מזכירין כלל מקומה בשום דבר והיכא שלא הזכיר שם העיר כלל כותבין רוב הפוסקים שאין לפסול גט בהכי ומ"מ נרא' היינו בדיעבד ובפרט מאחר שכתב המרדכי בפ' השולח אשה וכי בשביל שאנו מדמי' נעשה למעשה ומ"ה אפי' כבר נתנו הגט אם נוכל להשתדל לגט אחר חשוב כלכתחל' שלא תנשא אבל היכא דאיכא למיחש לעיגון כדי הוא ר"ת וכל הנמשכי' אחריו לסמוך עליהם בשעת הדחק. נחזור לסוגיא אלא הי' במזרח כו' קאי אסופר כדאמר להו רב לספרי כי יתביתו בשילי כתובו בשילי אע"ג דמימסרי לכו מילי בהיני וכי יתביתו בהיני כו' פי' שתי מקומות הי' סמוכות זו לזו ולרבותא נקטינן הכי דאע"פ שאין דומה כ"כ לשיקרא כיון שיכול לבא מזה לזה ביום א יש להחמיר וכתב הרא"ש וז"ל והא דקאמר אלא אסופר לאו דוקא

אלא משום חששת העדים דצריך לכתוב בשטר שם העיר שהעדים חתומים בו אפי' נכתב בעיר אחרת שלא יאמר עמנו הייתם באותו יום במקום אחר ואין חוששין אם שנה בשטר הכתיבה תדע דאמרינן לעיל מלאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר לר"מ ואמאי לא חיישינן שמא לא נכתוב מקום הכתיב' ונפסל וזרקו לאשפה אלא ודאי אין חשש בזה ע"כ וכן נוטה דברי הרמב"ם אכן התו' כתבו דקאי אסופר וה"ה אעדים כו' משמע דסופר ג"כ בעינן שלא לשנות ואם שינה פסול וכ"כ הס"ת שצריך להזכיר בו ג"כ מקום עמידת הסופר ולכך אמר שם שצריך שיעמדו הסופר והעדים במקום אחד וכן דעת הרמ"ה וכן דעת הסמ"ג והג"ה מיימוני וא"כ מי יעלה על דעתו להקל נגד כל אלו הגאונים עוד כתבו התוס' בשם ר"י דוקא בגיטין הוא דפסלינן היה במזרח כו' אבל בשאר שטרות אם כתב שילי בהיני כשר כדאמרינן באחד דיני ממונות שטר שכתבו באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו באחד בניסן עמנו הייתם כשר דחיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו אלמ' אע"פ שלא הי' בעיר ביו' הכתוב בשטר כשר מ"מ אומ' ר"י שאין עושין יפה אותן שרגילין לכתוב כתובה בעיר אחרת שאין מקום החופה אע"פ שלא יהי' הסופר שם ביום החופה דלכתחלה צריך ליזהר אף בשאר שטרות כדאמר לי' רב לספרי' כי יתביתו בהיני וכו':

סימן יד

כתב סופר וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת יד איש ושובר מתחת יד האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ר' אליעזר אומר אם לאלתר יצא אינו גט אם לאחר זמן יצא ה"ז גט לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני ה"ד לאלתר וה"ד לאחר זמן אמר רב יהודא אמר שמואל כל זמן שיושבין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ורב אדא בר אהבה אמר כל זמן שלא נשאת זהו לאלתר נשאת זהו לאחר זמן וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו מדקא מפרשי אמוראי דברי ר"א שמעינן דהלכתא כוותי' ומסתברא כדקא מפרש רב אדא בר אהבה דדייקא מתני' כוותי' פי' דקתני לא כל הימנו לאבד זכותו של שני משמע בנשאת איירי אע"ג דפרי' שמואל שינוייא בעלמא הוא ולא סמכינן אשינוייא ועוד דלא מסתבר טעמא דשמואל כלל לאחר שעמדו אמאי חייש ר"א מאי קנוני' שייך הכא אם הם מתחרטין על הגט יכול לקדשה פעם שנית ע"כ וכן פסק הרמב"ם וכתב הרשב"א דלאו דוק' נשאו ה"ה נתארסו וכן אית' בירושלמי אכן ראיתי להקשות על דברי הרי"ף שבא לפסוק כר"א משום דאמוראי קמפרשי דבריו ומה ראיי' יש זו וכי בעבור שאין הלכה כמותו לא יוכלו האמוראים לפרש התנאי ובפרט כה"ג שצריך פירוש דלא ידעינן מהו לאלתר ומהו לאחר זמן וכמו שהשיג הרא"ש על הרי"ף בפ' הניזקין ונ"ל דדייק מלישנא דתלמודא מדקאמרי

כל זמן שיושבין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן וכן אידך דכוותי' ולא, קאמר לאלתר כל זמן שיושבין כו' אלא ש"מ דלאו כלישנא דפרושי קאתי אלא כל שיושבין זהו לאלתר כלומר זהו דין ופסק הלכה שהולד ממזר עמדו זהו דין ופסק הלכה שלאחר זמן:

סימן טו

מתניתין כתב לגרש את אשתו ונמלך ב"ש אומרים פסולה מן הכהונה ובה"א אפי' נתן לה הגט על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה והלכה כב"ה וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו והיכא דכתב גיטא לדביתהו ואמר הרי את מגורשת ואי את מותר' לכל אדם אע"ג דלא אישתרי לעלמא פסלה מן הכהונה ע"כ מסקינן שלח לי' רב יוסף ברי' דרב מנשיא מדויל לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליו קול איש פלוני כהן כתב גט לאשתו ויושבת תחתיו ומשמשתו מהו שלח ליה תצא והדבר צריך בדיקה קודם שיוציאנה מבעל ופריך הדבר צריך בדיקה מאי האי אילימא דאי מבטלינן קלא או לא מבטלינן קלא והא נהרדעי אתרי' דשמואל היא ובנהרדעא לא בטלו קלא אלא דאי קרי לנתינה כתיבה וכי קרו לנתינה כתיבה לכתיבה גופא מי לא קרו לה כתיבה אין דאי מיגליא מילתא דקרי לנתינה כתיבה דלמא נתן קאמרי תצא והאמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן לה מאי תצא דקאמר שמואל משני פי' אם מת כהן זה ונשאת לכהן אחר שאז תצא משני ופריך א"כ אתה מוצא לעז על בניו כיון דמשני הוא דמפקינן לה ומראשון לא מפקינן לה אתי למימר סמוך למיתה גרשה לפיכך חכמים מוציאין אותה מן השני ולא אתי לאחזוקי קלא קמא בהכי דהואיל ומראשון לא אפקוה אין כאן לעז וכתב הר"ן ותמיהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק י"ז מהלכות איסורי ביאה ואם נשאת לכהן אחר תצא מן השני ולא חשש לבדוק אי קרו לנתינה כתיבה ע"כ ואפשר דס"ל דהאידנא קרו לנתינה כתיבה ואף אם אינה בודאי יש לחוש לכך אבל מ"מ קשה אפי' קרו לנתינה כתיבה ולמה יש לנו לאוסרה מכח ספק דשמא כתיבה ולא נתינה קאמרי ואוקי אותה בחזקת כשירות וראיתי שכתב הר"ן ז"ל וטעמא מפורש בתוס' לפי שקול זה כו' ע"כ. ואני אומר מה שהוא אומר והיא יושבת תחתיו הוא ג"כ מלשון הקול א"כ משמע להדיא דבעלי קול מתמיהים על הדבר והך כתיבה נתינה קאמרי:

סימן טז

מתניתין המגרש את האשה ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומרים אינה צריכה הימנו גט שני וב"ה אומרים צריכה ממנו גט שני אימתי שנתגרשה מן הנשואין ומודי' שאם נתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה הימנו גט שני מפני שאין לבו גס בה ומוקי מתני' בשלא ראוה שנבעלה ובאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה פליגי ב"ש סברי לא אמרינן הן הן

עדי יחוד הן הן עדי ביאה וב"ה סברי אמרינן הן הן עדי ביאה ומודים שאם נתגרשה מן האירוסין וכו' ל"א הן הן עדי ביאה דאין לבו גס בה אבל ראוה שנבעלה בין ארוסה בין נשואה צריכה הימנו גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין וכתב הרא"ש וכן הר"ן בשם הרשב"א ומסתבר דוקא בגרושתו מן האירוסין כיון שכבר הית' ארוסתו אומר נתחרטו על הגירושין וחזר ובעל לשם קדושין אבל אם ראו עדים שבעל אשה דעלמא אין חוששין לקדושין דהאמר ר' אליעזר פנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה ולא אמרינן שבעל לקדושין ולא מפליג בין בעל לפני עדים ובין בעל שלא בפני עדים וכן נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו ולא חיישינן שמא בעל לשם קדושין והוי אשת אביו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' י' דקדושין עכ"ל ומ"מ גבי שפחתו אמרינן דלא עביד איסורא ומסתמ' שחררה ובעל לשם קדושין כדאיתא ביבמות פרק ב' ועיין שם בסי' י' כי שם הארכתי:

סימן יז

מתניתין גט קרח הכל משלימין עליו דברי בן ננס ר"ע אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראוין להעיד במקום אחר איזה קרח כל שקשריו מרובין מעדיו פי' גט קרח שקשוריו מרובין מעדיו בב"ב אמרינן דתיקנו רבנן גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו כותבין גט פתאום לנשותיהן ומתחרטין לאחר זמן ואינן יכולין לחזור ותקנו להם גט מקושר שאינו נח לכתוב מהרה שמא בתוך כך יתפייס וחותמין עדיו מבחוץ וכותב שיטה או שתים וכורכין על החלק ותופר עד אחד חותם על הכרך מבחוץ וכן כו' עד שלישי ואם יש קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זהו קרח ופסול כדמפרש בגמרא משום כולכם דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מבתחלה וחיישינן שהרואה יאמר מסתמא אמר להו כולכם חתמו והרי אחד שלא חתם וכבא להכשיר אפי' אמר להדיא כולכם ואחד לא חתם שכשר אף שמפי' רש"י לא משמע מ"מ פירוש שפי' הרש"י הוא פי' הרמב"ם ועיקר הכל משלימין עליו ואפי' פסולין פי' מאחר דלית להא השלמא אלא משום חששא בעלמא ש"מ כשיוצא אחר זמן בב"ד וסבורין שהזמין הבעל עדיו למנין קשריו ולא חתמו כלם ויבא להכשיר נמי כולכם כדפרי' ור"ע ס"ל די דמקילת בזה להשלים הקרובין אבל לא בפסולין גמורין ברחוק אלא קרוב שהוא ראוי להעיד בעדות אחר ואין עליו פסול עדות אלא קרובים אבל גנב וגזלן לא שפסולין בכל מקום לא רצו להתיר ומסיק בסוגיא אמר ר' זירא אמר רבה בר שאילתה אמר רב המנונא סבא אמר רב אדא בר אהבה גט קרח קשריו שבעה ועדיו ששה ועדיו חמשה חמשה ועדיו ארבעה ארבעה ועדיו שלשה ע"כ מחלוקת בן ננס ור"ע אבל קשריו שלשה ועדיו ב' ד"ה אין משלימין עליו

אלא קרוב א"ל ר' זירא לרבה בר שאילתה מכדי כל שלשה במקושר כשנים כפשוטה דמי מאי התם קרוב לא אף הכא קרוב לא ומשני הנח לג' במקושר דלאו דאורייתא תניא נמי הכי גט קרח קשריו שבעה ועדיו ששה ששה ועדיו חמשה חמשה ועדיו ארבעה ארבעה ועדיו שלשה ע"כ מחלוקת בן ננס ור"ע השלים על עבד בן ננס אומר הולד כשר ור' עקיבא אומר הולד ממזר אבל קשריו שלשה ועדים שנים ד"ה אין משלימין עליו אלא קרוב רב יוסף מתני כשר והתניא קרוב אמר רב פפא תני כשר ונראה דהלכה כרב יוסף כי לכאורה משמע דאף רב פפא שהוא בתראי ס"ל כוותי' ועוד אפשר לומר דאפי' כל הני אמוראי דלעיל ס"ל כרב יוסף אלא שאמרו ד"ה אין משלימין עליו אלא קרוב נגד בן ננס קאמרי אע"פ שס"ל דמשלימין אפי' עבד הכא מודה לר' עקיבא ומ"מ ר"ע ס"ל הכא דאין משלימין אלא כשר ובזה יתיישב שפיר שאמר תני כשר ולא שמגיה הברייתא והבן.

תו מסיק א"ר יוחנן לא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד אבל תרי לא דילמא אתי לקיומי בתרי קרובים וחד כשר אמר רב אשי מתניתא נמי דיקא דקא מדלג ותני חד חד ש"מ אמר אביי ש"מ האי קרוב חתים אי בעי בין בתחלה בין באמצע ובין בסוף במאי מדלא קבע לי' מקו' וש"מ מכל תלתא מקיימינן ולא בעינן רצופין דאי ס"ד בעינן רצופין לקבע לי' מקום להאי קרוב בתחלה או באמצע או בסוף ולכשר בו קרובים טובא פי' וליכא למיחש דלמא אתי לקיומי בשני קרובים וחד כשר דהא לא משכחת שני קרובים בכל שלשה רצופין שבו שאין לך בו שני קרובים שלא יהא הפסק ב' כשרים בניהם אלא מדלא אשכח תקנתא להשלמת ב' קרובים בקביעות מקום ש"מ לא בעינן רצופין הלכך חיישינן דלמא מקיים לי' בקרובין מפוזרין. ומסיק כי אתא לקמי' דר' אמי א"ל צא והשלים עליו עבד מן השוק פי' על גט קרח קאי וסבר כבן ננס אבל מ"מ אין הלכ' כן שאין מילוי בקרובי' וכן משמע בתוס' וכ"כ הרשב"א דהלכה כר' עקיבא נגד בן ננס דלא כפירש המשניות שפסק כבן ננס והאריך הרשב"א וכן פסק ר"ת ועיקר וכתב הרא"ש וז"ל האי לישנא כי אתי לקמי' דר' אמי משמע שכבר נחתמו כל העדי' שהזמין וגם לשון צא והשלי' משמע כן ומכאן מדקדק ר"ת ז"ל דגט פשוט שנחתם בשני עדים וחזר הבעל והוסיף בו עד שלישי כשר מכ"ש דהכא שהרי כאן היה צריך השלמה והכשירוהו אע"פ שלא חתם בפני הראשונים וגם הם לא חתמו בפניו כ"ש בגט פשוט שא"צ לעד השלישי כלום וה"ר משולם ז"ל פסק כן הלכ' למעש' ליתן טעם לדבריו דהא אמרינן דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזירה משום כולכם היינו דוקא בשניהם דלא סגי עד דחתימי כולהו ע"כ אבל התוס' כתבו בשם רבי אלחנן דפסול דס"ס גילה בדעתו שלא יהא גט אלא בחתימה שלישי וכו' וכן יראה מרש"י דפי' צא והשלים כגון שהעדים הראשונים

עדיין בעפינו וכתב הרשב"א שהדבר צריך תלמוד ע"כ נראה שאין להקל כלל להתיר אפי' בדיעבד אם לא שנשאת כדי הוא ר"ת וה"ר משולם לסמוך עליהם בשעת הדחק:
הדרן עלך פרק הזורק

פרק ט

סימן א

מתניתין המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני ר' אליעזר מתיר וחכמי' אוסרים כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם כתב הר"ן וז"ל דמתניתין דוקא קתני שיאמר לה הרי את מותרת לכל אדם אע"ג דבעלמא בהא גיטך סתמא סגי הכא שאני כיון דמעיקרא אומר בהדיא אלא לפלוני כי אמר בתר הכי הא גיטך סתמא לא מבטל מאי דאמר מעיקרא בהדיא ואף שאין כן דעת הרמב"ם שכתב בפרק א' אם נטלו ממנה וחוזר ונתנה לה ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם או ה"ז גיטך ה"ז מגורש' אלמא דסביר' לי' דמתני' לישנא בעלמא נקט ולאו דוקא הוא מ"מ נ"ל דעת הר"ן עיק' דמנ"ל להקל ולאפקועי מתני' מפשט' ופשיטא דלכתחלה בעינן הרי את מותרת לכל אדם כמו שאנו נוהגי' עתה אבל לענין דיעבד אני חוכך להחמיר שצריך לחזור וליטלנו מידה לומר הרי את מותרת לכל אדם ואם נאבד הגט צריך ליתן גט אחר היכא דאפשר וגדולה מזו נראה דוקא היכא שחזר ונטלו מידה דהוי כעין נתינה אחרת הוא דסגי בהרי את מותרת כו' אבל היכא שאמר בשעת מסירת גט חוץ לפלוני וקודם שמסר חזר ואמר הרי את מותר' לכל אדם לא סגי בהכי שיאמר אח"כ דעתי הי' על תנאי הראשון עד שיאמר לכתחל' הרי את מותרת לכל אדם אפי' לאותו פלו'. נחזור למשנה ואם כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול איבעיא להו האי אלא חוץ הוא או ע"ע הוא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עלי' דר"א דהא שייר לה בגט אבל בע"מ מודי לי' מידי דהוה אכל תנאי דעלמא או דלמא ע"מ הוא ובעל מנת הוא דפליג ר' אליעזר אדרבנן אבל בחוץ מודה דהא שייר לה בגט ופשיט רבינא דחוץ הוא וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו בע"מ מודו לי' רבנן לר"א וכו' וכתב הר"ן וז"ל ומיהו בגמרא לא אתמר בהדיא אלא הכי מסקינן אלא לאו ש"מ חוץ הוא ש"מ שהרי"ף ז"ל סובר דבגמרא אמרינן דאי האי אלא חוץ הוא בחוץ הוא דפליגי רבנן אבל בע"מ מודו לי' כי פשיטא דהאי אלא חוץ הוא ממילא משמע דבע"מ מודו לי' והכי נמי מוכח הא דתניא לקמן וחכ"א שכל שפוסל על פה פוסל בכתב כל שאינה פוסל ע"פ אינה פוסל בכתב חוץ שפוסל ע"פ פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב ואע"ג דאיכא

למימר דההיא ע"מ לאו ע"מ שלא תנשא לפלוני היא אלא ע"מ שתתני לי מאתים זוז והכי נמי איתא בירושלמי בהדיא בריש פרק כל הגט וחכמים אומרים את שהוא פוסל בפה פוסל בכתב ואת שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני הואיל והוא פוסל על פה פוסל בכתב ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז הואיל ואינו פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב אפ"ה יש להביא ראיי' ממאי דאתמר בהאי סוגיא דאמר אלא מתני' דקתני כתבו ואוקמינא בחוץ אבל ע"מ לא פסול אלמא למסקנא דהך בעיא ע"מ לא פסול אפילו בע"מ דלא תנשא דלאו שיורא הוא וכן דעת הרמב"ם וז"ל בפ"ח מהלכות גרושין אבל אחרים אומרים דדלמא מסקינן בפשט' דבעיין ש"מ חוץ הוא אבל ע"מ מודו לי' משמע דאכתי מספקא אי פליגי נמי בע"מ ודאמר מעיקרא אבל ע"ע מודה לי' לאו דמיפשיטא לן הכי אלא הכא קאמרינן דלמא חוץ ואפשר דבע"מ מודו לי' ונפקותא דבעיין מפרשים והא דנקט מתני' פלוגתייהו בחוץ לאו משום דבע"מ מודו לי' רבנן אלא להודיעך כח דהיתרא דר"א נקטינן הכי אלא א"נ לא לאפוקי מתנא דברייתא דאמר דבע"מ פליגי אבל בחוץ מודה דאינה מגורשת כדאמרן בגמ' מתני' דלאו כי האי תנאי וכו' ואפשר דמ"ה מייתי הך ברייתא בגמרא בסמוך לאשמועינן דלאפוקי מהאי תנא נקט תנא דמתני' פלוגתייהו בחוץ ואלו בע"מ לא אצטריך דהא תנא דברייתא גופא מודה דבע"מ פליגי וראיי' לדבר דליכא למיפשט ע"מ להתיר דהא בגמרא אמרינן לאחר פטירתו של ר"א נכנסו ד' זקני' להשיב על דבריו ואלו הן ר' טרפון ור' יוסי הגלילי ור"א בן עזרי' ור"ע פרכי בע"מ ור' אליעזר בן עזרי' נמי משמע דבין בחוץ ובין בע"מ פי' מדלא שקלי וטרי במאי פריך אי בחוץ או בע"מ כדעבדינן באינך תנאי וכיון שכן הוא היכי דחינן הני אשלי רברבי ומאן אמר לן דרבנן דמתני' פליגי עליהו ודאמרי לקמן ומתני' דקתני כתבו ואוקמינא בחוץ אבל בע"מ לא פסיל אפש' דלא ע"מ שלא שתנשא לפלוני קאמר דההיא איכא למימר דכחוץ דמי אלא ה"ק והא דקתני כתבו ע"כ שיורא קתני חוץ או ע"מ דומיא לחוץ אבל ע"מ דעלמא דלאו שיור' כגון שלא תשתי יין לא פסיל ואוקימנא בחוץ אבל לאו דוקא אלא לרווחא דמילתא אייתי אוקימתיה לומר דמתני' שיורא ולפיכך הדבר נראה להחמיר ולומר דאפי' בע"מ לא מודו רבנן לר"א ומידי ספיקא מיהת לא נפיק ע"כ אבל הדברי' דחוקים בלישנא דגמרא אומרו ואוקמינא בחוץ אבל בע"מ לא משמע כפשוטו כמו חוץ וע"מ דבכל הסוגיא לא איירי כלל בע"מ שלא תשתי יין ומה שאמר ר' טרפון ור"ע הקשו בע"מ היינו שהם סוברים כתנא דברייתא דס"ל דפליגי בע"מ אבל בחוץ מוד' ר"א לרבנן ומה שאומר ר"א משמע דבין בחוץ ובין בע"מ פליגי אין זו דיוק כלל אלא דקושיתו מיתוקמא שפיר בין פליגי בחוץ בין פליגי בע"מ אבל לעולם לא

פליגי אלא בחדא ואדרבא דייקינן להדיא דלא כדבריו דהא בסוגיא פריך לר"ע דהקשה לר' אליעזר בתרתי חדא קושיא לבחוץ וחדא לבעל מנת ופריך לר"ע אי חוץ סבירא לי' ואי ע"מ סבירא לי' ר"ע שמיע לי' דאיכא דאמר חוץ ואיכא דאמר ע"מ מ"ד חוץ האי פירכא ומ"ד ע"מ האי פירכא אמאי לא משני דר"ע בתרתי פליגי ולא צריך לדחוקי לומר דמספקא לי' לר"ע אלא בוודאי אי אפשר דבתרי פליגי אלא בחדא ובסתמא דאיבעיא מהא וכן עיקר וא"צ להחמיר על לא דבר. נחזור לענין אבל בע"מ מודו רבנן לר"א אמר לה ע"מ שלא תנשאי ובין אמר לה ע"מ שתבעלי שהתירה לכל אלא שאמר ע"מ תנאי הוי ושרי' לעלמא מידי דהוה אכל תנאי דעלמא מדלא פליג בע"מ אלמא כל ע"מ שריא כן מסקנת התו' והרא"ש אלא שהרא"ש האריך בדבריו ללא צורך פסק הלכ' כתב הרמ"ה וז"ל שאם אמר ע"מ שלא תהי' מותרת לפלוני שאינו גט והרא"ש כתב (שלא) כדבריו דאפי' בע"מ שלא תהי' מותרת כשר ומ"מ נראה דברי הרמ"ה עיקר שהרי לא נוכל לומר כיון שהתירה לכל והוי שיור בעיקר הגט שאת מותר' לכל אדם מצאתי כתוב וז"ל אמר רב נטרונאי גאון המקנא לאשתו ורוצה לגרשה והוא חושד אותה עם שום אדם איך יעשה לה אמר הרי את מותרת לכל חוץ מפלוני א"נ ע"מ ואם ישאנה החשוד נמצא הגט בטל ובנים ממזרים אלא יאמר לב"ד והם מוחים שלא ישא זו את זו לעולם ואמר הרי את מותרת לכל אדם ע"כ:

סימן ב

בעי ר' אבא בקדושין האיך שאמר הרי את מקודשת לי חוץ לפלוני תיבעי לר"א תיבעי לרבנן בתר דבעיא הדר פשטה בין לר"א בין לרבנן בעינן ויצאה והיתה. תו מסיק בעי אביי אמר לה, הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרא פי' כאלו אמר תהא נמי מותרת לראובן ושמעון או נימא מאי דשרי אסר פי' וה"ק בתחלה התרתיך לכל אדם חוץ מראובן ושמעון ועכשיו אני חוזר ואיני מתיר אלא דוקא לראובן ושמעון ולכ"ע אסור וכתב הרא"ש בתשובות הא דבעי אביי הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה לראובן ושמעון איירי דחזר ואמר קודם מסירת הגט לידה דאי אחר מסירת הגט מאי קאמר או דלמא מאי דשרא אסור שכיון שכבר בא הגט לידה לא כל הימנו לאוסרה למאי שהתיר' כבר ומסיק ואת"ל מאי דאסר שרא לראובן מהו לראובן וה"ה לשמעון והאי דקאמר לראובן משום דפתח בי' או דלמא לראובן דוקא ואת"ל לראובן דוקא לשמעון מהו אי אמרינן לשמעון וה"ה לראובן והאי דקאמר שמעון משום דסליק מיני' או דלמא לשמעון דוקא בעי רב אשי אף לשמעון מהו אף אראובן קאי א"ד אף אעלמא קאי תיקו וכתבו

התו' דה"ה אף לראובן וכתב ר"ח דהך בעיא דרב אשי סלקא בתיקו ועבידנא לחומרא עכ"ל משמ' מדבריו דהנך בעיין דלעיל לא סלקא בתיקו וכתב הרא"ש וז"ל והרמב"ם כתב דלראובן ושמעון מגורשת באת"ל אבל לראובן אינ' מגורשת וכן לשמעון דהא לא איפשיטא ומגורשת ואינה מגורשת כמו בעיא דרב אשי וכן איתא בטור להדיא ואולי ט"ס הוא:

סימן ג

תו מסיק אמר רבא ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות דדלמא מיית ומקיימי לי' תנאי וכתב הרא"ש וז"ל ומשמע דמותרת לינשא מיד אפילו בחיי פלוני ולא חיישינן שמא תשתה יין ונמצאת אשת איש למפרע וכן משמע בברייתא דרבי יוסי בר יהודה דקתני ר"א מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש דמשמע דלשאר בני אדם שרי' אפילו בחיי אותו האיש ולא חיישינן שמא לא יתקיים התנאי וכן לקמן דפריך תלמודא על דברי ר"ע א"ה בכולהו תנאי דעלמא נמי לא תינסיב דילמא לא מקיים לי' לתנאי ונמצא גט בטל ובנים ממזרים אלמא פשיטא לי' לתלמודא דלא חיישינן להכי וקשה מ"ש מהא דאמרי' בפ' מי שאחזו ולאחר לא תינשא עד שתתן דחיישינן שמא לא יתקיים התנאי וכ"ת שאני התם דהוי תנאי מחוסר מעשה אכתי קשה מהא דתניא לקמן כו' שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם כלומר שמא תיבעל, להם משמע הא לפלוני חוששין וכן תניא בהדיא בתוספתא ע"מ שלא תבעלי לפלוני חוששין שמא תיבעל לו ובה"ג פירש דהיכא דקאי בדידה לקיומי תנאה שריא לינשא לאלתר ולא חיישינן שמא תעבור על תנאה והביא ראיי' מהא דתניא ע"מ שלא תנשאי לפלוני כו' דדייק רבא הכא בדידה קיימא לאגרושי משמע דאי בדידה קאי ה"א תנשא לאחר ומגרשה ואח"כ תינשא לאותו פלוני לקיי' תנאה הלכך הכא ע"ע שלא תנשא לפלוני בדידה קיימא דאין נשואין אלא מדעתה וכן ע"מ שלא, תשתה יין ולא תלכי לבית אביך בדידה קיימא ליזהר רק שלא אמר לעולם והא דחיישינן בע"מ שלא תבעלי לפלוני שמא תבעול לו היינו תבעול לו באונס וכן בנתינת מאתים זוז חיישינן שמא תיאנס ולא תוכל לתתם והא דאמרינן לעיל בפ' מי שאחזו או לאחר י"ב חדש שרי דהא איקיים לי' תנאי לאו משום דבעי קיום, תנאי ברישא אלא גזירה מת אטו לא מת ואז לא קאי בדידה שמא יבא, ויבטל הגירושין ע"כ ואף שהביא ה"ג ראיי' לדבריו מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך כי ראיית ה"ג מדקאמר וכי בדידה קיימא לאגרשה דמשמע אבל אי הוי קיימא בדידה הוי שפיר מינסבא אין זו דיוק כלל דרבותא קא פריך וכי בדידה קיימא בתמי' כדפי' רש"י ועוד דלא ברירא לי' לרבא לאקשויי לרב נחמן דשמא אי הוה

קיימא בדידה ס"ל לר"נ דשפיר מינסבא אבל לפי האמת אפשר אף בדידה קיימא כל שהוא במעש' ואינו בשב ואל תעשה חיישינן שמא לא תקיים תנאה כדעת הר"ן שהבאתי לעיל בפ' מי שאחזו סי' ח' וכן דעת הרמב"ם והרשב"א ועיקר:

סימן ד

פסק ראוי לדקדק בדברי רבא דאמר ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חייכי אין זה כריתות משמע אבל אמר סתם ע"מ שלא תשתי יין דהוה כריתות אף שאין ראיי' כ"כ דאיכא לומר דה"ה סתמא נמי אין זו כריתות ולאפוקי מס"ד דמעיקרא דהוי ס"ל דימי חיי הוי כמו חייכי אכן ראיי' פשוט ע"מ שלא תשתי יין סתם אסור לשתות כל ימי חייו והוי גט כתב הרמב"ם בפ"ח ע"מ שלא תינשא לפלוני אינו גט הא למה זה דומה לאומר לה ע"מ שלא תשתי יין לעולם או שלא תלכי לבית אביך לעולם כל ימי חייכי אבל אם א"ל ע"ע שלא תנשא לפלוני עד כ' שנה ה"ז גט ע"כ וכבר השיגו הרשב"א וכתב וכבוד הרב במקומו מונח שאין דבריו מובנים במקום זה כלל כו' והר"ן נמי כתב שדבריו תמוהין דהא משמע לדברי האמוראים דבע"מ שלא תינשא מודו רבנן לר"א אפי' אמר לה ע"מ שלא תינשא לעולם מגורשת דכיון שאין תנאי נמשך אלא כל ימי חייו הוה לי' כע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני ונרא' שדעתו ז"ל דהתם שאני מפני שהיא רשאי לשתות יין לאחר מיתתו ונמצא שלא נאסרה ביין לעולם אבל זו נאסרה בנשואין לעולם שהרי לעולם כל ימי חייו לא תינשא לו ונשואין לאחר מיתה א"א ולמדה מדאמרינן בגמ' דע"מ שלא תלכי לבית אביך לעול' אין זה כריתות ואמאי הא אמרינן בנדרים קונם ביתך שאיני נכנס מת או שמכרו לאחר מותר וה"נ רשאה לילך לבית אביה לאחר מיתתו ונמצא שאין תנאי זה אלא בכל ימי חיי פלוני אלא ודאי היינו טעמא שאע"פ שלאחר מיתת האב א"א לעבור לה על תנאי אפ"ה בית אביה שנאסרה לא תהא מותרת לעולם דלאחר מיתת אביה לאו בית אביה הוא ה"נ במתנה שלא תנשאי לפלוני אע"פ שלאחר מיתתו א"א לה לעבור על תנאי מ"מ לא תהא מותרת בנשואי אותו פלוני לעולם עכ"ל וכתב עוד וז"ל ואחרים דוחין דלבית אביך לאו דוקא אלא שא"ל לבית זה שהוא של אביך שהיא אסורה בו אפי' מת או מכרו לאחר כדאיתא התם ובתוס' תירצו דכל יוצאי יריכו קרוים בבית אביו אע"פ שמת ולבי מפקפק בזה אמאי לא הוה כל יוצאי יריכו ככל חיי פלוני דהא אפשר דמתו כולהו והתירוץ הראשון הוא עיקר עכ"ל עוד כתב הרמב"ם ע"מ שלא תשתי יין זה לעולם ונשפך היין אין זה כריתות משום שלא הותרה במה שנאסרה והשיגוהו המחברים משום דאיתא בתוספתא בהיפך זה דקתני ע"מ שלא תעלה באילן זה לעולם ונקצץ האילן ה"ז גט:

סימן ה

בעא מיני' רבא מר"נ היום אי את אשתי מהו תיבעי לר"א תיבעי לרבנן ופשט בין לרבנן ובין לר"א כיון דפסקה יום אחד פסקה פי' ומגורשת לעולם וכתבו התו' ואף דאתקין רבא לקמן מן יומא דין ולעלם ואמרינן שם לעלם לאפוקי מדרבא אמר ר"נ דאמר כיון דפסקה פסקה היינו לשיפורי דשטרא שלא יוציאו שום לעז וספיקא על הגט אבל לעולם אמרינן כיון שפסקה פסקה כו' ולא כדברי הרמב"ם שסבר אינה מגורשת וכן דעת הר"א דפסק כיון דפסקה פסקה וכ"כ הרשב"א שלא נראו דברי הרמב"ם ועיקר. תו מסיק ת"ר ה"ז גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני ה"ז לא תנשא לא לו ולא לאחר לא תנשא לו שמא יאמרו נשותיהן נותנין זה לזה במתנה ומ"מ לאחר לא תנשא דבעי לקיומי תנאה ואם נשאת לו לא תצא דמשום גזירה לא מפקינן מיני' לאחר תצא וכתב הרמ"ה דלא יחזיר עולמות ויפה כתב משו' דנשא לו באיסור א"א. תו מסיק ת"ר ה"ז גיטך ע"מ שתעלי לרקיע ע"מ שתרדי לתהום ע"מ שתבלעי קנה של ד' אמות ע"מ שתביאי לי קנה בן ק' אמה ע"מ שתעברי את הים הגדול ברגליך אינו גט ר' יהודה בן תימא אמר כזה גט כלל אמר ר' יהודה בן תימא כל תנאי שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנ' עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה בדברי' וכשר פי' כל אי אפשר לו לקיימו בסופו כו' פי' אפי' בשעת מעשה הי' ראוי לקיים אלא שהתנה עמה על זמן מה ובאותה זמן אי אפשר לקיים כגון שהתנה בקיץ שתביא לו בימי החורף פירות האילן וכן כל כה"ג ומה שאמר שהתנה מתחלתו היינו לאפוקי שבשע' תנאי הי' אותו מעשה ראוי לקיימה אף בסופו ואח"כ באה סיבה שאי אפשר לקיים דודאי כה"ג בטל הגט אלא כלומר שהתנה מתחלה על דבר שאי אפשר לקיים בסופו אמר ר"נ אמר רב הלכה כר' יהודה בן תימא אמר ר"נ בר יצחק מתני' נמי דיקא דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנ' עליו מתחלתו תנאי קיים הא אי אפשר תנאי בטל ש"מ. תו מסיק ה"ז גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר אביי אמר היא היא רב אמר אפשר דאכלה ולקיא מיתבי ה"ז גיטך ע"מ שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי ה"ז גט ואם לאו אינו גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם ואלו ע"מ שתבעלי לאבא ולאביך לא קתני לאביי ניחא לרבא קשיא אמר לך רבא בשלמא בשר חזיר אפשר דאכלה ולקיא ומתנה על מה שכתב בתורה נמי לא הוי דמי קאמר דלא סגי דלאו אוכלת לא תיכול ולא תגרש ע"מ שתבעלי לפלוני אפש' דמשחדא לי' בממונה פי' רש"י שישאנה ולא יעשה עבירה לבעול בעילת זנות עם פנוי' אלא אבא ואביך בדיד' קיימא נהי דאיהי עבדא איסורא אינהו מי עבדי איסורא לרבא כלל שאמר ר"י בן תימא לאתויי אבא ואביך כזה למעוטי בשר חזיר לאביי כלל לאתויי בשר חזיר כזה למעוטי

פלוני כו' דאינו גט עד שתבעל לו שהרי בידה לקיימו לשחדו בממון עד שישאנה וכתב הרא"ש דהלכתא כרבא:

סימן ו

פיסקא אם כתבו בתוכו כו' אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן פי' כתבו הוא דפסול אף שחזר ומחקו אבל בעל פה אפילו אמר לעדים ע"מ כן אינו נפסל בכך אם חזר בשעת מסירה ואמר הרי את מותרת לכל אדם ופריך פשיטא כתבו בתוכו תנן מהו דתימא ה"מ לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פסול קמ"ל ורבא אמר לא שנו אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' על פה נמי פסול ואזדא רבא לטעמי' דאמר רבא להנהו דכתבי גיטא שתקי שתוקי לבעל עד דכתביתו לי' לתורף דגיטא וכן הלכתא ת"ר כל התנאים פוסלין בגט דברי רבי וחכ"א כל שפוסל על פה פוסל בכתב וכל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל על פה פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב אמר רבא מחלוקת לאחר התורף דר' סבר גזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף ורבנן סברי לא גזרינן אבל לפני התורף ד"ה פסיל ומתני' דקתני כתבו ואוקמינ' בחוץ אבל ע"מ לא פסיל לאחר התורף ורבנן היא וכן הלכתא פירש"י שהוא פסול אפי' אם נתקיים התנאי ואם נכתב אחר התורף כשר אם יתקיים ומוסיף עליהם תנאי דחוץ שאפי' אם כתבו אחר התורף פסול אפי' אם חזר ומחקו ואם איתא על פה לפני התורף פסול ולאחר התורף כשר אם חזר ובטלו והקשה עליו ר"ח ז"ל עיין בתו' תינח ע"מ שלא תנשאי לפלוני דשייך למיגזר בי' אטו חוץ דבתרווייהו הוי שיור ועוד הקשה אי גזרינן אפי' נתקיים אטו חוץ אפי' בע"פ נמי נגזור אפי' נתקיים התנאי אטו חוץ דפסל בע"פ כמו בכתב ופי' ר"י דהך ברייתא קיימי אמתני' דקתני אם כתבו בתוכה אע"פ שחזר ומחקו פסול וקתני עלי' בברייתא כל התנאים נמי אם כתבו בתוכה אע"פ שחזר ומחקו פסול ובטל התנאי כאלו לא נמחק דאין מחיקה מועלת בתנאי לבטלו ולעשות כאלו לא נכתב דגזרינן אטו חוץ ובחוץ לא מהני מחיקה דלא נכתב לשם כריתות ורבנן לא גזרי ומכשרי בע"מ אם חזר ומחקו אבל אם נכתב ולא נמחק אם נתקיים התנאי כשר לכ"ע וכתב הרא"ש בתשוב' פירש זה של ר"י נכון ומקובל אלא שלא מלאני לבי להקל כי ראיתי הרמב"ם ז"ל החמיר בפ' שמיני דהל' גיטין שכ' כיצד מגרש אדם על תנאי א"צ לומר שלא יכתוב בגט על תנאי זה גירש פלוני אלא כיצד עושה אומר לסופר לכתוב ולעדים לחתום וכתבו גט כשר בלא שום תנאי בעולם ואח"כ נותנים לה הגט ואמר לה הרי את מגורשת ממני בזה ע"מ כך וכך או יאמר לשליח תנו לה גט ע"מ כך וכך כתב התנאי בגט לאחר שגמר לכתוב תורף הגט ה"ז כשר בין שכתבו קוד' חתימת העדים בין

שכתבו לאחר חתימת העדים אבל אם כתבו קודם התורף אפי' כתב ע"מ כך וכך ה"ז ספק גירושין שהרי לא זכתה בגופו של גט וכן אם התנה ע"פ קודם התורף ה"ז ספק מורשת עכ"ל וכתב הטור סי' קמ"ז ומ"מ הורה א"א הרא"ש ז"ל הלכה למעשה בגט שהי' כתוב מעכשיו אם מתי קודם התורף ולא נכפל וחזר וכתב אחר התורף אם לא מתי לא יהא הגט מעת שאני בעולם והכשירו משום דלא חשיב תנאי מה שכתוב מעכשיו אם מתי מחולי זה אלא הוי כאומר מעת שאני בעולם מעכשיו ושעה אחת קודם מיתתו דהכי מפרש לי' תלמודא נעשה כאומר מעת שאני בעולם והוי כאומר לאשתו ה"ז גיטך לאחר ל' יום דלא חשיב תנאי ואת"ל הוי תנאי כיון שלא כפול לית לי' דינא דתנאי והגט קיים אע"פ שלא נתקיי' התנאי נמצא שאין תנאי קודם התורף לכך כפלו התנאי אחר התורף וכ"ש דאפי' תנאי ליכא אלא קביעות שמן למתי יחול הלכך גט כשר ואני אקר' ולא אדע למה החמי' הרא"ש מאחר שפי' הר"י עיקר וכאשר יראה מצורתה דברייתא מדברי חכמים שאמרו כל שפוסל בע"פ פוסל בכתב וכו' ואם כפירש"י דשום תנאי שנכתב בגט פוסל אפי' נתקיים התנאי אלמא דסבר ר' בהדיא דגזרינן כל התנאים שבעולם לא יכתבו בגט ואפילו ראויי' להתקיים ואין בהם שור שיום אטו תנאי דחוץ וא"כ מאי האי שחשבו כל שפוסל בע"פ כו' יותר מסברת ר' אלא הי' להם לומר דאינה פוסל בסתמ' כל תנאי אלא בודאי כמו שפי' דאיירי בלא נתקיים והוי ממש כתנאי דחוץ שגם אי אפשר שלא יתקיים ומ"ה הוכרחו חכמים לחלק ביניהם כמו שפי' לעיל ואם בא להחמיר מתוך דברי הראב"ד שפוסל כל תנאי אפי' נתקיים מכח ברירה דאיתא בירושלמי פרק כל הגט כל התנאים שפוסלים בגט מחמת זה שאין אומרים יש ברירה למפרע דאעפ"י שיתקיימו מ"מ נכתב הגט לא לספר כריתות שהרי נכתוב על תנאי ונשאר לו כח ורשות וזכות שנכתב בגט וא"כ מאחר דמתלמודא דידך מוכח להדיא דלית לי' טעם דברירה אלא מכח גזירה אטו חוץ א"כ למה לן לאחמורי ולפסול גט שלא כדין בשלמא לכתחלה מנהג יפה למנוע שלא לכתוב שום תנאי בגט שלא יבא לידי קלקול אבל אי נכתב תנאי בגט אף קודם התורף והי' מעשה בא לידי והי' לחוש לעיגון מתיר הייתי לכתחלה בלבד שיתקיים התנאי:

סימן ז

מתניתין הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך ולאחי ולאחיך לעבד ולנכרי ולכל מי שאין לה עליו קדושין כשר שהרי לאו שיורי שכב' אסורה עליהם הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכ"ג וכתב הרשב"א לאו דוקא שהרי היא גרושה האי לישנא דאלמנה וחלוצה אגב ריהטא נקט גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר וכל מי שיש לה עליו קדושין פי' שתופסין אפי' בעבירה פסול

שהרי שייר ומסיק בסוגיא כל דרישא לאתויי שאר חייבי כריתות כל דסיפא לאתויי שאר חייבי לאוין. תו מסיק בעי מיני' רב מר"נ חוץ מקדושי קטן פי' שאמר חוץ מפלוני זה והוא קטן מהו השתא מיהא לאו בר הווייה הוא א"ד אתי לכלל הווי' א"ל תניתוה קטנה מתגרשת בקידושי אביה ואמאי והא בעינן ויצאה והיתה אלא אתיא לכלל הווי' הכי נמי אתי לכלל הווי' תו בעי חוץ מן הנולדים מהו חוץ מבעל אחותך מהו השתא מיהא לא חזיי' לי' א"ד זימנין דמתה אחותה חוץ מזנותיך מהו חוץ מהפרת נדרים מהו פי' שתהי' אשתו להפרת נדרים חוץ משלא כדרכה פי' עם שום אדם מהו חוץ מתרומתיך פי' אם הוא כהן והתנה שתאכל אצלו מהו חוץ בקדושיך בשטר פי' שלא תתקדשי כ"א בכסף ובביאה מהו תיקו וכתב הרב"ש וז"ל וכולהו לא איפשיטא ועבדינן לחומרא:

סימן ח

מתניתין גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ר' יהוד' אומר ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין ותו גרסו נמי למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין גופו של גט שיחרור הרי את לעצמך ומסיק בסוגיא אמר לאשה הרי את לעצמך מהו א"ל רבינא לרב אשי ת"ש דתנן גופו של גט שיחרור הרי את בן חורין הרי את לעצמך השתא ומה עבדא דקני לי' גופא כי א"ל הרי את לעצמך קני גופי' אשה דלא קני גופה לא כ"ש א"ל רבינא לרב אשי אמר לעבדו אין לי עסק בך מהו א"ל רב חנן לרב אשי ואמרי לה רב חנן מחוזנאה לרב אשי ת"ש המוכר עבדו לנכרים יצא לחירות וצריך גט שיחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתיב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שיחרורו מאי אונו אמר רב ששת דכתב לי' לכשתברח ממנו אין לי עסק בך פי' אלמא דאין לי עסק בך לשון חירות הוא וכתב הר"ן אונו כמו שאמר הרי את לעצמך שיועיל אף באשה ויש לחוש לדבריו. ומסיק בסוגיא דרבנן ור"י פליגי בידים שאין מוכיחות רבנן סברי ידים שאין מוכיחות הוויין ידים ואע"ג דלא כתב לה ודן מוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידי' וטעמא דכתב לה ודן דמוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה אבל אם לא כתב לה ודן אמרי בדיבור גרשה ושטרא ראיי' בעלמ' הוא ומסיק איבעי' להו אי בעינן ודן או לא בעינן ודן פי' הלכה כרבנן או הלכה כר"י ת"ש דאתקין רבא בגיטא איך פלוני בר פלוני פטור ותריך ית פלונית' דהוית אינתתיה מן קדם דנא מן יומא דנן ולעלם ואלו ודן לא קאמר ולטעמיך כולהו מי קאמר אלא בעינן ה"נ בעינן משמ' דהלכ' כרבנן וכן יראה מדעת הרי"ף והרא"ש שהביאו הך סוגיא כצורת' וכתב הר"ן וז"ל הך סוגיא מיחלפי אסוגיא דפ"ק דנדרים דהתם פליגי אביי ורבא בידים שאין מוכיחות דאביי אמר הוי ידים ורבא אמר לא הוי ידים ואמרינן התם

לימא בפלוגתא דר' יהוד' ורבנן קמיפלגי דתנן גופו של גט וכו' ר' יהודה אומר ודן וכו' דאביי אמר כרבנן ורבא דאמר כר' יהודה ומהדרי' אמר לך אביי אנא דאמרי אפילו לר' יהודה ע"כ לא קאמר ר' יהודה בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט דבעינן כריתות וליכא אבל בעלמא מי שמעת לי' ורבא אמ' לך אנא דאמרי אפי' לרבנן ע"כ לא קאמרי רבנן לא בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט דאין אדם מגרש אשת חבירו אבל בעלמא מי שמעת להו דלא בעינן מוכיחות זו הסוגיא האמורה שם ולפי זה משמע דכי אמרינן הכא רבנן סברי ידים שאין מוכיחו' הוויין ידים ומסתמינן סתומי דמילתא דאם איתא דאביי ורבא התם בפלוגתא דרבנן ור"י קמיפלגי כן ס"ד בריש סוגיא דהתם הכא היכי קאמר רבנן סברי דבכל דוכתא הויין מוכיחות ור"י סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ומי' מוכח דסוגיא דהכא מיחלפי מסוגי' דהת' דהכא משמע דפלוגתייהו (וכו') במינאי הוא דמפרש טעמא דרבנן משום דאין אדם מגרש אשת חבירו ולא קשי' ששתי סוגיות הללו כל אחת מגלה על חברתה דבתרתי פליגי והכא מפרשינן טעמא דפלוגתייהו ודן והתם מפורשים קיימא לן כרבנן דלא בעינן מינאי דיחיד ורבים הלכה כרבים ואע"ג דק"ל כרבא דאמר התם בנדרים דידי' שאין מוכיחות לא הוי ידים הא אמרינן התם דרבא דאמר אפי' לרבנן הלכך לא בעינן מינאי מיהו ודן בעינא דכיון דמספקא לן הכא אי בעינן ודן או לאו ולא איפשיטא אית לן למינקט לחומרא כיון דלרבנן דגמרא מספקא להו דאפשר דמסתבר טעמא דר' יהודה על ודן טפי ממה דמסתבר במינאי ואיכא מ"ד ודן חיישינן לר"י אלמא מספקא לן דלמא מה דלא בעו רבנן ודן דהיינו משום דס"ל דידים שאין מוכיחות הוויין ידים ודלא כרבא וכיון שכן מינאי נמי איכא למימר דלטעמי' אזלו ולא משום דאין אדם מגרש אשת חבירו אלא משום דאין ידים מוכיחות הוויין ידים ואנו ק"ל כרבא דאמר דלא הוויין ידים הלכך בעינן ודן ובעי מינאי והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה מהל' גירושין גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם נראה שהוא פוסק כרבנן לגמרי ואע"פ שכתב ודן בטופס גט שכתב בפ"ד אין הוכחה משום דבעינן לי' לעיכובא ונראה שהוא סובר דאע"ג דבעיין הכא לא מיפשטא אפ"ה מפשטא מסוגיא דפ"ק דנדרים דאמרינן דרבא דאמר אפילו לרבנן אין זה כו' ע"ש. וכבר כתבתי דלישנא אלא בעינן הכא נמי בעינן ולא קאמר לשון דלמא משמע דהכא נפשטה כר"י לעיכוב ובעינן ידים מוכיחות הכא וא"כ צריך לכתוב ודן וכן מינאי ולא כמו שכתב הר"ן בריש קדושין דהרי"ף לא בעי מינאי דק"ל בדן כר"י במינאי לא ק"ל כוותי' בריש נדרים ע"כ כי כבר כתבתי לשם בסי' ד' דליתא לדבריו וא"כ כמו שנפשטה דודן בעינן ה"נ בעינן מינאי ואף את"ל דלא נפשטה הבעייא הכא מ"מ בספיקא עומדת וספק אנו אומרים לחומרא ובעינן תרווייהו מספק אבל אין לומר דהכא

לא קבעי אי הלכה כר"י רק לענין לכתחלה ואפשר אף לרבנן קמיבעי זה אינו דבודאי רבנן ור"י לא פליגי אלא אם הוא גופו של גט אבל לכתחלה פשיטא בעי לד"ה גם לישנא דתלמודא לא משמע כלל לכתחלה וכמו שפסק הטור ומ"מ כתבתי לשם בקדושין שאם לא אמר בשעת מסירת הגט ממני דלית בי' מיחוש כלל בדיעבד:

סימן ט

פסק כתב הר"ן וז"ל הא דאתקין רב בגיטין איך פלוני בר פלוני פטור ותריך וכו' האי לישנא לאו דוקא דכיון דספר מקנה בעי' צריך שידבר הוא כדאמרינן בההיא גיטא דאשתכח בנהרדעא אנא אנדרוטולא דנהרדעא פטרית ותרכית יתיכי ועוד כתב וז"ל האי נוסחא גיטין שלא כתב בהן והרי את מותרת לכל אדם נראה שהם סוברים דכיון דכתב בי' למהך להתנסבא לא צריך למיכתב הרי את מותרת לכל אדם דלא תימא לא משמע אלא נשואין אבל בזנות לא התירה והוי לי' בחוץ מזונותיך דהוי שיור ליתא דבשל היתר נשואין אף זנות במשמע וראיי' לדבר מדתנן בפ' האשה רבה התירה לינשא והלכה וקלקלה חייבת שלא התירוה אלא להנשא ומסקינן בגמרא דקלקלה היינו כגון אלמנה לכ"ג אבל זינתה פטורה אלמא אף היתר זנות בכלל היתר נשואין ולפי זה אין כותבין הרי את מותרת לכל אדם אלא לשופרא דגיטא בעלמא ואין זו ראיי' לפי שאין הוראות ב"ד למחצה כשהיתירוה לינשא אף היתר זנות בכלל אלא שבודאי לא התירה בנשואת איסור ומ"ה אלמנה לכ"ג חייבת אבל במגרש אשתו איכא למיחש לשיורה וכ"כ הרמב"ן ז"ל דצריך לכתוב הרי את מותרת לכל אדם ואם לא כתב קרוב הדבר שאפי' נשאת תצא דבסוגין בעלמא משמע שזהו גופו של גט כדאמרינן וצריך להניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם ואמרי בפירקין לקמן כגון שכתב הרי את למטה ומותרת למעלה ואע"ג דכתב הרי את מותרת לכל אדם צריך נמי לכתוב למהך להתנסבא דלא משמע שתהא פנוי' ומותרת לכל ולא שתנשא לאחר ומותרת לכלם ע"כ. ובתיקוני גיטין ראיתי שהאריך בטעמי' לכתוב למהך להתנסבא וגם הרי את מותרת וברתי הנאות מדבריו שכתב וז"ל עוד יש ליישב להכי קאמר פעם שנית הרי את מותרת לכל אדם כלומר אפילו אותן שקדושין תופסין בעבירה אני מתיר לך דתנן בהמגרש הרי את מותרת לכל אדם חוץ מכהן הדיוט פסולה הואיל וקידושין תופסין בחייבי לאוין והא דלא כתבינן והרי אנת משום דמדכר בלה"ק לכל אדם כדפרישי' לכך כתבינן נמי והרי את דהרי את לשון הקודש כתבי' כמו אמרי לחכמה אחותי את והרי את מותרת לכל אדם ונקט האי לישנא ולא נקט לכל גבר לאנסובי דה"א אבל מ"מ מעשה ידיה שלו ונמצא דאגידה בי' והלכך קאמר לכל אדם הרי את מותרת לכל הן לאנסובי הן למעשה ידיך ולא תהא בי

כלל והאריך וקצרתי וכן המנהג בכל תפוצת ישראל הרי את מותרת לכל אדם וכן לומר בשעת מסירת הגט:

סימן י

אמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא לכתוב ודין דמשמע דין פי' מן הדין אני נותן לך הגט ולא לכתוב איגרת דמשמע איגרת לשון זנות כמו גרגירתא דפ"ק דע"ז כלומר אם אתה זינתה תחתי תהא מגורשת נמצא שאם לא זינתה אינה מגורשת וכן המנהג לכתוב ואגרת דיתיהוויין דיתיצביין תלתא תלתא יודין מ"ט דמשמע תהויין ותצביין כלומר לשון נוכח ולא יהי' לשון נסתר לנשים דעלמא ונמצא שאינו מגרש אלא לנשים דעלמא וכתבו התו' שבתיקון השטרות שכתב הרב יוסף ט"ע היו כותבין בחמשה יודין יו"ד אחר דלי"ת ויו"ד אחר תי"ו והוי תיב' בפני עצמה כמו אשר דמתרגימן די ומיהו דיתבא על נהר פלוני אינו רגילין לכתוב בתרי יודין למהוי די תיבה בפני עצמה כמו אשר יושבת אלא דיתבא חדא תיבה היא כמו היושבת דמתרגימו דיתבי והוי דלי"ת במקום ה"א אבל די תיציביין אין הדל"ת במקום היא אלא במקום אשר כך כתב הרא"ש מדברי התו' ומשמ' להדיא דדי תיצביין שתי תיבות הן וצריך להרחיק די מתיצביין ואי כתב בשתי שיטות כשר אלא שהמנהג הוא לכתחל' להזהר ולכתבו בחד שיטה וז"ל הגה"ה שמצאתי בהלכות גיטין מדקאמר במרדכי די תיצביין די תיהויין בה' יודין משום דהיא תיבה אחת אע"ג דכתבו הספרים וירחק קצת די דדי הוי כמו אשר והוי משמע ב' תיבות וכן די מתיצביין וכן מצאתי דייהוי בג' יודין ולפי' נראה שיזהיר הסופר דלא יכתוב די תיהוויין וכן די תיצביין וכן די יהוי ובדקתי בגיטין שראיתי שכתב הרב שלום הישיש המומחה ממגנצ"א שניתני' לפני גאון מהרי"ל שהרחיק די מתי הווייין וכן די מתיצביין מתיצביין וכן די יהוי קצת אבל לא הרחיק כולי האי כמו שאר תיבות זה מזה ושמעתי מפי הסופר שכת' די הוי בב' שיטות וצוה מהרי"ל ז"ל לכתוב פעם שנית בחד שיטה שוב מצאתי שכתב בסמ"ג די תיהווייין חמשה יודי"ן וכן דיתיצביין משמע שהיא חדא תיבה ע"כ ולפ"ז הי' ראוי לחוש אפילו בדיעבד אכן מאחר שכתבו וז"ל ואומר ר"י שראה בתיקון גיטין קדמונים דה' יודין צריכה ג' יודין ביחד בסוף התיבה ואחר הדל"ת ואחר התי"ו די תיהווייין די תיצביין וכן כתוב בתיקון גיטין של ר' יוסף ט"ע וכתב אח"כ ודי תיהווייין ב' תיבות ודי במקום אשר כו' אלמא דאין חשו לדקדק מהאי דה' יודין ע"כ נראה דאין קפידא כלל אפילו לכתחלה היכא דאיכא למיחוש לעיגון כתב הרא"ש ונראה לי במקום שנהגו לכתוב דתיצביין אין קפידא דאם אין הדלי"ת במקום אשר תהי' במקום שי"ן כמו שתהי' שתרצה וגם על היו"ד שבין תי"ו לה"א אין להקפיד ע"כ אבל

בשום מקום אין נוהגין כן. תו מסיק ולורכיה לוי"ו דתירוכי' ולוי"ו דשבוקין דמשמע דקאי על נשים דעלמא וכתבו התי' שאין צריך להאריכה יותר משאר וי"ו אלא יזהר שלא יקצרנה שלא תהא נקראת יו"ד אלא שמ"מ המנהג להאריך כדי שלא יבא לידי טעות וכתב הרא"ש וז"ל והא דלא קאמר ולוי"ו דפטורין דאטו כי רוכלא ליחשב וליזול וכת' עוד משמע שאין לכתוב יו"ד בין תי"ו לרי"ש דתרוכין ובין שי"ן לבית דשבוקין דאי כתב יו"ד ליכא למיטעי כלל בוי"ו דתרוכין כו' ושבוקין לאו כלום הוא אבל בפטורין נראה שצריך לכתוב יו"ד בין פ"א לטי"ת מדאמרינן בפ' התקבל פיטרוה דבריו קיימין פטרוה לא אמר כלום דפטרוה מחוב משמע והשתא ניחא דלא חשיב הכא וי"ו דפטורין ע"כ ולא נהגו כן כי פטורין הוא תרגום של כריתות והוא בלא יו"ד ומה שאמרינן בפ' התקבל פיטורוה כו' ר"ל בחירק וכ"ש לפירש"י שפי' להיפך והא דלא חשיב וי"ו דפטורין כל עיקר שמקודם לא היו נוהגין לכתוב גט פטורין ובמשנ' ג"כ אינו ובתיקון גיטין מצאתי כן ונתנה טעם למנהג הקדמונים אבל כ"ע מודים שמעכשיו נהגו בכל תפוצת ישראל וגט פטורין ושוב מצאתי שכתוב בתיקוני גיטין וז"ל וראיתי גט שנכתב לפני מהרא"י מרווילא ז"ל ונפסל רק שנכתב תירוכין ביו"ד כו' ומ"מ נ"ל אלא לענין לכתחלה אבל בדיעבד פשיטא שאין לפוסלו בזו כדי הרא"ש לסמוך עליו ועוד הלא מצאתי כתוב בשם הרב ר' הילל דאין נפקותא כ"כ אם כתב תיבה שהיא חסרה מלאה או מלאה חסרה כגון איר וכסלו וכן כל כה"ג והא ראיי' שכתבינן העומר בוי"ו ע"כ וכן כתבו כל האחרונים עוד יש להביא ראיי' מהא דמסקינן דלא לכתוב איגרת ביוד דמשמע איגרא וכתבו התו' אע"ג שגם איגרא שהוא לשון גג מן הדין ראוי להיות בלא יוד מ"מ העולם רגילין לכתבו ביוד לפי שאינו כותב בקרא אבל כשהוא מלשון אגרת אז כותב אגרת בלא יוד לקיי' דברי האגרת האלה והשתא תיפוק לי' דלא לכתוב איגרת משום דכתיב חסר בקרא אלא ש"מ דליכא קפיד' ולורכו לוי"ו דכדו דלא להוי כיו"ד דמשמע וכדי כלו' בחנם בואין כלום גם בזה פי' התו' כלומר יזהר שלא יקצר הוי"ו שלא תהא נקראת כמו יו"ד אלא שהמנהג להאריך ולא יכתוב למחך דמשמע חוכה אלא מהך כלומר ליתלייי' לכרעיה דה"א שפיר דלא ליתחזאי למחך בחי"ת ולא לכתוב לימהך ביו"ד דמשמע לי' מיהך אלא למהך ולא יכתוב לאיתנסבא דמשמע לא יתנסבא אלא להתנסבא כתב הרא"ש וז"ל כתב הרמב"ם שאם כתב ודין או שלא כתב די תיציביין בשלש' יודין הגט פסול ובעל העיטור משמי' דרבוותי' כתב כל הני דקדוקי דהכא היינו היכא דכתב בעל גופי' א"נ דכתב לי' סיפר מפומי' ובתר הכי קאתי בעל ומערער ואמר אנא דפסילנא לי' בהני דקדוקי ולקלקולא איכוונית אבל אם אמר הבעל לסופר ולעדים לכתוב את הגט סתם וטעו הסופר והעדים

באחד מכל אלו האותיות והבעל אינו מערער הגט כשר ותנשא בו ואם העדים מצויין יעידו בפני ב"ד שטעות סופר הי' וכ"כ רב האי גאון ז"ל אי יהיב בעל רשותא למיכתב גט שלם וטעי בהני כולהו או קצתן אי איתיה לספרא מתקן לי' ואי לא מתקן ומינסבא כה"ג לא מפקינן לה אע"פ שלא תיקן ואי אתי' לאינסובי ואתי הבעל לערער ואמר האי דכתב ודין דינא הוא דאמרי א"נ למחך חוכה ולכך איכווכית לא מנסבא לי' אבל אי מינסבא לא מפקינן לה דהא דקאמר ר"מ משום שלום מלכות יוצא והולד ממזר ליתא וכ"ש לענין טעות סופר ע"כ וראיי' זו לא הבנתי נהי דלא ק"ל כר"מ בהא דולד ממזר אבל בתצא שמא ק"ל כוותי' אבל דבריו נ"ל דלא ק"ל כר"מ כלל אלא כרבנן דס"ל אפילו לא כתב אלא לסנטר שבעיר ה"ז מגורשת כמו שאמר שמואל ולכל היותר בדיעבד קאמר אלמא דנשאת לא תצא אבל קשה לפי מה שפירש בתו' דמגורשת לכתחלה קאמר ואף דרב דקאמר לעיל אבל חכמים אומרים הולד כשר דמשמע אבל לא תינשא והלכתא כרב באיסורי היינו דוקא אהי' במזרח וכתב במערב קאי אבל בשלום מלכו' מודה לשמואל א"כ נילף הכא דמותרת לינשא אפי' לכתחלה. וצ"ל מאחר דאיכא עירער הבעל לפנינו לא יתכן להתירה לכתחלה ולענין פסק הלכ' נראה כדברי בעל העיטור ורב האי גאון וכן דעת הרשב"א שכתב בתשובה דלא אמרו בתלמוד למהך ודיתיצבויין אלא שאם בא הבעל וערער שבכוונה כתב כן כו' אבל מן הסתם אין חוששין לזה:

סימן יא

פסק כתב הרא"ש בתשובה וז"ל שאלת' שליח להולכה שהביא גט ולא היו הווי"ן ארוכים אם רשאין ב"ד להאריכן. תשובה אין יכולין להאריכן ואם ניתן לה הגט ואין הווי"ן ארוכים והבעל רחוק מכאן לא הייתי פוסלו בשביל זה וכן אם יש בו תקנת עיגון כגון שהובא ממקום רחוק יאריכו הווי"ן כי מסתמא הבעל צוה לכתיב כתיקון חכמים ואם לא כתב הסופר כראוי ניחא לי' לבעל שיתקנוהו ועל זה יש לסמוך בשע' הדחק וכתב עליו הקאר"ו וז"ל וק"ל שאם ווי"ן אלו לא היו ארוכות יותר מהראוי כשר גמור הוא כיון שהתינוק קורא אותן ווי"ן כמו שכתב הטור גבי ולורכי' לויו דתרוכין והסכימו בו הרא"ש ושאר מפרשים דלורכי' לאו דוקא ואם הי' קצרות שאינן נקראת ווי"ן האיך הכשיר היכא דניתן לה וי"ל אע"ג דמדינא אין צריך להאריך ווי"ן הנזכרים בתלמוד יותר מדאי כיון שהרגילו בו להאריך הוי קפידא לכתחל' וכמו שהשיב בגט שאין אותיות מוקפות גויל שבארצו נהגו לפסול אע"פ שפסק בפסקי' להכשיר א"כ ווין הוי נקראים ע"י הדחק ומ"ה הצריכן להאריכן ואני אומר דבוודאי הווי"ן לא היו ארוכי' כשיעור ולא היו נקראים לתינוק דלא חכים ולא טיפש ומ"ה הי' צריך לתקנם מפני מראית העין אבל אין בו פסול

אפילו שניתן כך כי איירי ביוי"ן שלא הי' מעיקר הלשון כ"א בענין חסירות ומליאות שאין כאן שינוי מה שלא נקראו בוי"ו או נקראו ביוד והוי כמו שדילג המלוי לגמרי שהכשיר (ר') הילל כדפירש לעיל ודומה לזה כתב ר"י בר ששת וז"ל על גט שהי' בו אותיות יתירות בקצת תיבות כיון שאי אפשר לשנות המלות ההן ממשמעותן בשביל התוספו' אין בהם שום גריעותא וכל אותן דקדוקים שנזכרו בגמרא כגון לא תנסבא כו' הוא לפי שמשמעות הלשון משנה בשביל זה לפסול הגט אבל בזולת זה אין קפידא ואף בהם כתבו הגאונים שאין הגט פסול אלא כשהבעל מערער. ועוד יש מקילים ואומרים שלא נאמר זה אלא שהבעל עצמו כתבו ומערער אח"כ ואמר לכך נתכוונתי אבל כל שצוה לסופר לכתוב גט כשר וטעה הסופר ולא דקדק דקדוקים כמותם אין לפסול בדיעבד אפי' אם יערער הבעל עכ"ל וגט שבא מרחוק ויש שם אותיות משתנות תמצא לקמן בסי' כ"ג:

סימן יב

מסקינן מיומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו פי' היכא שאמר אם מתי דלא הוי גט לאחר מיתה ואע"ג דהלכתא כר' יוסי תקנו לכתוב משום שופרא דשטרא ומשי' ב"ד טועין. ולעלם לאפוקי מדבעי מיני' רבא מר"נ דאמר היום אי את אשתי ולמחר את אשתי ה"נ משום שופרא דשטרא דלענין דינא אמרינן לעיל כיון דפסקה פסקה ומגורשת:

סימן יג

פיסקא אתקין רב יהודה בשטר זביני דעבדי עבדא דנן מוצדק לעבדו פי' דינו פסק לעבדות שאין שום ערעור במכירה פטיר ועטיר מן חרורי פי' פרוש ומופלג מכל חירות כמו הנפטר מרבו ועטיר כמו עיטרא שטר חלוקה רק הבמות לא סרו מתרגמינן לא עטרא ומן עלולי ומן ערורי מלכא ומלכתא ומערער המלך והמלכה שלא חטא להיו' מוכתב למלכות ליהרג שאם הי' מוכתב למלכות מקחו בטל ורשום דאיניש לא אית עלוהי פי' רושם שעושין על העבדים לא אית עלוהי מאדם אחר חוץ מן המוכר הזה ומנוקה מכל מום פי' כמו ליסטים מזוין דמקחו בטל ומן שחין דנפק עד טצהר פי' ומכל שחין שיצא בפניו עד שתי שנים דמאיס למיקם קמי' ופירש"י וז"ל האי דקא אמרינן סמפון בעבדים ליכא היינו היכא דזבין סתמא אבל הכא כיון דאתנו מקחו בטל וזה עכשיו אין לו שחין ודרך שחין ישן שהולך לו חוזר עד ב' שנים לפיכך עד ב' שנים מתנה עמו שאם יצא אותו שחין עד ב' שנים שיהא מקחו בטל לפי שכבר הי' בו המום הזה ולא ראוהו עכ"ל אבל התוס' פירשו הא דאמרינן סימפון בעבדי' ליכא היינו במומין שהן עליו עתה אבל באותן שיבואו עליו אח"כ ולא יהיו אז ראוי למיקם קמי' ודאי הוה מקח טעות אע"ג דכה"ג

משכחת סימפון בעבדים איכא למימר דהא לא שכיחא. וכתבו התו' עוד על הא דמן עלולי כו' כן הוא כמו שפי' בקונטרס כאן דמוכתב למלכות הוי מקח טעות כדאמרינן בהאומנין ובהמוכר פירות אמרינן בהדיא דאמר לו הרי שלך לפניך ובפ"ק דקידושין ובפ' אע"פ גבי סמפון בעבדים ליכא דאמר מאי אמרת לסטים מזוין או מוכתב למלכות הנהו קלא איתי להו צריך לפרש כמו שפי' ר"ת קלא איתי להו ולא שכיחא ולא כמו שפי' בקונטרס קלא איתי להו וסבר וקביל ומאי דאתקין לכתוב בשטרא לא הוה אלא לשופרא שלא יטעו העולם כמו חרורי דפשיטא שאם משוחרר הוא שהמקח ליתא אלא הוי מקח טעות:

סימן יד

מתניתין שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר ופריך בגמרא ותו ליכא. והאיכא גט ישן התם לא תצא הכא תצא הניחא למ"ד הכא תצא אלא למ"ד הכא לא תצא מא"ל התם תינשא לכתחלה הכא דיעבד תו מסיק אמר רב כתב ידו שנינו ומפרש בגמרא דקאי אסיפא דקתני יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד אם נשאת הולד כשר אמר רב דוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד אחד אין הולד כשר והא דקתני במשנה כתב סופר כשר חתם סופר ועד כשר הוא אבל כתב סופר ועד אחד אין הולד כשר ומסיק וכן אמר ר' יוחנן כתב ידו שנינו וכתב הרי"ף וכן הלכתא ואומר אני לפי מה שכתבתי בפ' האומר סי' י"ד דחתם סופר פסול א"כ בע"כ כתב סופר ועד שנינו דכשר והלכתא כשמואל דס"ל דלאו כתב ידו שנינו אלא אפילו כתב סופר ועד כשר אבל אין נפקותא בזה דאיכא עדי מסירה כשר לגמרי לפי מה דק"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ואם דליכא עדי מסירה לא מתכשרי כלל כאשר נפרש לקמן סי' י"ז י"ל לפי מה דמחמירין האידנא אף בע"מ צריך להיות ג"כ עדי חתימ' בשלמות כמו שכתבתי לעיל בפ"ק סי' י' ומ"ה אין ראוי להקל מאחר שכמה גאונים פוסלים כתב עד ולענין דיעבד אני אומר להקל וכל מה שכתב הרא"ש מדברי ר"י בעל א התוס' הכל כתבתי לשם באריכות:

סימן טו

פיסקא ג' גיטין פסולין ואם נשאת בג' גיטין אלו זימנין אמר רב תצא וזמנין אמר רב לא תצא יש לה בני לא תצא אין לה בנים תצא וכו' וכן אמר ר' יוחנן וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו וז"ל וכן הלכתא הלכך לגבי גט ישן תנשא לכתחלה עכ"ל ופי' לדבריו דדייק בסוגיא אמאי לא תנא נמי גט ישן שהוא פסול ולא תצא אלא בע"כ דגט ישן אוסרים

לגרש בו אבל נתגרשה בו כבר תינשא לכתחלה וכתב עוד הרא"ש וז"ל כתב רב האי גאון ז"ל בתשובה על הי' במזרח וכתב במערב. דלא תנשא ואם נשאת לא תצא אע"פ שאין לה בנים כדאמר ר"י הכא גבי מתני' דג' גיטין פסולין דמשום דקתני בה הולד כשר אם נשאת לא תצא אע"פ שאין לה בנים והא דאמרינן לעיל גבי גט קרח ושלום מלכות תצא היינו מקמי' דתיקום מתני' כר"מ ומהדר לתרוצי אמאי לא חשיב להו במתני' בהדי ג' גיטין פסולין אבל בתר דאוקי כר"מ לרבנן כולהו גיטין דפסולה משום תקנה וגזירה דידהו כך דינו ואע"ג דלא מוקי מתני' כר"מ אלא אליבא מ"ד הכא תצא ולית הלכתא כוותי' מ"מ כיון דסלקא סוגיא דשמעתין כר"מ אית לן למימר הכא אפי' למ"ד לא תצא כי היכי דלא נפלג בפסול גיטין דרבנן ואשכחן נמי להדיא בריש מכילתין דלרבה דלאחר שלמדו פי' שבקיאין לכתוב לשמה אפ"ה אי לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם פסול משום שמא יחזור דבר לקלקולו ואם נשאת לא תצא וכ"כ הרמב"ם ז"ל ורב אלפס ז"ל כתב בתשובה והנך פסולין דקתני בהו פסולין כגון ההיא דריש פ"ק אם נשאת תצא והולד ספק ממזר ואסור בממזרת ואסור בבת ישראל וליכא גט פסול והולד כשר בר מהלין דמנינן גבי ג' גיטין פסולין ומקשינן ותו ליכא והאיכא גט ישן התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד ש"מ דליכא גט פסול והולד כשר אלא הני דמנינן וש"מ דכל היכא דתני פסול אם נשאת תצא בר מהני ולאו למימ' דהנך דקתני בהו פסול כולהו ממזרי' נינהו אלא דלא הוי כשירין ואיכא מינייהו ממזרים ואיכא מינייהו ספק ממזרי' ומה שכתב דאיכא מינייהו ממזרים זה א"א אלא בפסול דאורייתא וטפי וטפי נראה כדברי רב האי גאון להשוו' כל פסולי דרבנן דלא ק"ל כר"מ כל המשנ' ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ואפשר דבהני דפ"ק דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם דאיכא למיחש לזיופה בזה רצה להחמיר ע"כ פי' וא"כ הוה ספק ממזר אם בא וערער אף דלא ערער תצא היכא דליכא בנים וכן המסקנא לעיל בפ"ק סי' י"א ולענין שאר פסולין שנוטה דעת הרא"ש לדברי הרמב"ם ורב האי גאון להשוות כל הפסולין דרבנן ולומר בכולן לא תצא קולא גדול' זו ואין לה הכרע מן התלמוד ואדרבא משמע מצורתה דשמעתא הני ג"כ הוא הוא דלא תצא אבל שאר פסולים אפי' נישאת תצא חוץ מגט ישן דקולא ואיכא גזירה רחוקה ותלמודא להדיא הוא דמפרש דקולא אבל שאר פסולים דכל הני דמתני' דלעיל דמשמע בסוגיא דחמירא טפי מהני ג' דמתני' א"כ אם נשאת תצא באין לה בנים כי לישני דתלמודא וליתני נמי כו' משמע דליכא אלא הנך ג' גיטין וגם דוחק הוא שנאמר מה שמוקי כר"מ הוא לכ"ע אפי' לאותו מ"ד שלא הקשו ממנו דלמה לן לאדחוקי ולומר מתני' כר"מ וכן כתבו התוס' בריש פירקא גבי הא דלאחר שלמדו כו' משמע להדיא דלא ס"ל מתניתין דאתא כר"מ

אלא דוקא לאותו מ"ד תצא אבל לא לר' יוחנן ע"ש וכן עיקר הלכך כל הפסולין חוץ מהני ג' דמתני' אם נשאת תצא באין לה בנים והולד כשר חוץ מגט ישן שתנשא לכתחלה אבל כל הפסולין מסתמא דינא כגט קרח לרבנן שתצא. והולד כשר כמו שהביא התוס' בפ' הזורק וכן דעת הרמב"ם דכל הפסולין דרבנן חוץ מהני ג' דמתני' אם נשאת תצא באין לה בנים ובגט קרח דלעיל בפירקין כתבו התוס' להדיא דמוקי לה כר"מ אבל לרבנן תצא והולד כשר וכן עיקר ולענין הי' במזרח וכתב במערב כבר נפלו בזה הרבה מחלוקת בפ' הזורק סי' י"ב וכבר כתבתי שאין להקל בו כלל ואף אם נשאת תצא באין לה בנים:

סימן טז

פיסקא ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים כו' אמר רב יהודה אמר ר' הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשטרות וכן אמר ר"ל הלכה כר"א בגיטין וכתב הרי"ף והלכתא כוותי' דר"א בגיטין עכ"ל כתב הרא"ש משמע שהרי"ף ז"ל פוסק דוקא בגיטין כר"א ולא לשטרות אבל ר"י פוסק דהלכה כר"א אף בשטרות מההוא דפרק זה בורר ההוא מתנתא דהוו חתימי עלי' תרי גיסי אתא לקמי' דרב יוסף א"ל זיל קנייי' בעדי מסירה אמר לי' אביי והא אמר ר' אבא מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול אלמא דרב יוסף ואביי סברי דהלכה כר"א אף בשטרות ועוד ראיי' מדרבא לעיל דמגבי בשטרי פרסאה דמסרי נהילי באפי סהדי ישראל מבני חרי ומשמע לי' התם דאי לאו דליתא לי' קלא משום שטרא פרסאה הוא מגבי בי' אפילו וו ממשעבדי והא דאמרינן בריש מכילתין מהדרינן אדר' אליעזר משום דהלכתא כוותי' בגיטין לאו למעוטי שטרות אלא משום דגיטין קאי וכן בפ' מי שהי' נשוי עבד עובדא ר"נ כר"א בשטרות וכן הלכתא בין בשטרי מכר ומתנה וכן בשטרי הלוואת בעינן עדי מסירה ע"כ וכן דעת הרמב"ם בפרק י"א מהלכות מלוה דאף בשטרות ק"ל כר"א דעדי מסירה כרתי אכן מה שכתב דבין במכר ובין כו' בעינן עדי מסירה דזהו סברתו דאינו מועיל עדי חתימה בלא עדי מסירה איירי שבעל מודה שלא הי' שם עדי מסירה אבל מן הסתם מוקמינן השטר בכשרות כמו שכתב הרא"ש לקמן ומ"מ נראה דוקא בשטרי הקנאות שעיקר המקח ומתנה נעש' בשטר אבל נקנה בשאר קניות ושטר עומד לראיי' פשיטא דכשר אף בלא עדי מסירה ושטר הלואה נמי דאיכא למימר דאיירי לענין טריפה, ממשעבדי דכל זמן שלא נמסר ואינו דין שטר עליו אלא חספא בעלמא ואינו טורף ממשעבדי ומ"מ לא נהירא לי האי פיסקא לפי מה שק"ל שעבודא דאורייתא ואפי' מלוה ע"פ היה ראוי לטרוף, ממשעבדי אלא דלית לי' קלא א"כ דהכא דאיכא עדים מפקא לקלא שפיר גבה ממשעבדי ועוד אומר אני בוודאי לא פליג ר"א ואמר דבעינן עדי מסירה אלא שאין עדי מסירה מועילין כמו עדי חתימה אבל

עדי חתימה לבד פשיטא שיועיל בשלמא לענין ערוה שאינה פחות משנים א"כ כ"ז שלא נמסר בפני שנים לא הוי כריתות כמו שכתב הרא"ש אבל לענין שטר מתנה למה לא יועיל עדי חתימה ואף בטור לא מצאתי דין זה כל עיקר דבעינן עדי מסירה אלא שאין בשטר עידי חתימה מהני עדי מסירה וכן עיקר:

סימן יז

פסק כתב הרי"ף ז"ל מהא שמעינן דלא בעינן עדי מסירה אלא היכא דאין עדי חתימה דהא רב הונא דאמר אם נשאת בעד אחד וכתב ידי סופר שהולד ממזר והוא דאמר הלכ' כר"א בגיטין ואי ס"ד בעינן עדי מסירה היכי דאיכא עדי חתימה השתא היכא דליכא עדי חתימה כלל מכשיר רב היכא דאיכא עדי מסירה ועד א' פסול ומשוי לי' לולד ממזר אטו עד אחד מגרע גרע מהיכא דליכא עד כלל אלא מדפסיל רב רב בעד אחד ומכשיר היכא דאיכא מסירה אפי' ליכא עד אחד שמעינן דהאי דפסל היכא דליכא עדי מסירה ואי ליכא בחתימה ב' עדים מכשיר רב ואע"ג דליכא עדי מסירה והיינו דקתני שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם כלומר אי ליכא בגט עדי חתימה אלא נידון בעדי מסירה בלבד זימנין דמייתי עדי מסיר' ואתי בעל ומערער ואקלקל לה הלכך תקנו שיהיו העדים חותמים ואי אתי בעל ומערער מפקא לי' לגיטא ומקיימי לי' בעדי חתימה ודחיי' לי' ואי לא סגי לי' בעדי חתימה אלא עד דאיכא עדי מסירה מאי תיקון העולם איכא אע"ג דמקיימי לי' גיטא בעדי חתימה ליחוש דלמא לא אתייהב לי' בעדי מסירה א"ו כל היכא דאיכא עדי חתימה לא בעינן עדי מסירה וכל היכא דאיכא עדי מסירה לא בעינן עדי חתימה דבחד מינייהו סגי וה"מ בדיעבד א"נ היכא דאשתכח דעדי מסירה פסולין דלא אמרינן עדיין אשת איש היא אלא הואיל ואיכא עדי חתימה שהם כשרים והגט יוצא מתחת ידה גרושין מעליא הוי אבל לכתחלה בעינן עדי מסירה והן עיקר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כדקאמרינן ואי אבד גיטי קיימי עדי מסירה ואי מיית עדי מסירה קיימי עדי חתימ' וחזיני לגאון דכתב הוי יודעין דהא דאמר ר"א כתב סופר ועד הולד ממזר משום דהוי לי' לר"א כמזויף מתוכו ואע"ג דהא דהגאון סתרי למילי דילן וחזינן למיכתביכהו משום דמלאכת שמים היא ע"כ ונ"ל מה שמדקדק מילתי' דרב אמילתי' דרב לאו דקדוק הוא דהא דא"ר כתב ידו שנינו אבל כתב סופר ועד לא אמתני' קאי דאתי' כר"מ ושמואל דייק ממתני' דלקמן דר"מ סבר כתב סופר ועד כשר ואין מכאן ראייה אליבא דהלכתא דק"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ואיהו לא דריש וכתב דקרא וחתם הלכך צריך עדי מסירה ומדקאמר בכל דוכתא עדי מסיר' כרתי משמע שהכריתות תלוי רק בעדי מסירה וזולתם אינו גט כלל והא דקא

אמרינן שאין עדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם ולא קאמר שלא יהו צריכין לעדי מסירה בשעת נתינה אלא ה"ק תיקון הוא שיהא גם עדי חתימה עם עדי מסירה כדי שלא תצטרך אחר עדי מסירה היום ולמחר כשתביא הגט לראיי' דכיון שהגט בידה והעדים חתומי' בו תלינן דמסתמא בהכשר נעשה גם בעדי מסירה דהכל יודעין דאין דבר שבערוה פחות משנים ואי אפשר להתיר א"א אם לא נמסר לה הגט בפני שנים להתירה לשוק ואף לר"מ דאמר עדי חתימה כרתי לעולם אינה ניתרת לשוק אם לא שנמסר בפני עדים דעדי חתימה אין מעידין שבא הגט לידה וכן פירש ר"ת וכן משמע לישנא דלעיל בפ' השולח לא צריכה לר"א דאמר עדי מסיר' כרתי תקנו רבנן עדי חתימ' דזימנין דמייתי סהדי א"כ דאזלו למדינת הים ומשמע בהדיא דר"א דאמר עדי מסירה כרתי תקנו רבנן עדי חתימה עמהן ולדברי ריי"ף ז"ל לא ידענא מאי עיקר וטפל שייך במידי דאורייתא כיון דסגי בעדי חתימה או בעדי מסירה אמאי בעינן לכתחלה בעדי מסיר' ולמה הן עיקר יותר מעדי חתימה ועוד תימא הוא לומר אם הבעל צוה לכתוב ולחתום הגט ונתנו לאשה בינו לבינה שתהי' מותרת לשוק א"ו לכ"ע צריך שיבא הגט לידה בפני עדים אלא לר"מ דרש וכתב דקרא וחתם ואצריך חתימה לשמה אבל כתיבה לשמה לא בעי ור"א בעי כתיבה לשמה ולא אצריך חתימה כלל דהכל תלוי בעדי מסירה ואם נמסר לה בפני עדים פסולים אינה מגורשת אפילו חתומים עדים כשרים וקשה על דברי הריי"ף ז"ל מהא דדייק ממתני' דשנים ששלחו ב' גיטין מאן תנא אמר רב ירמי' דלא כר"א משמע אבל כר"מ אתיא דאמר עדי חתימה כרתי ואי לר"א נמי סגי בעדי חתימה א"כ אמאי לא אתיא כר"א והא דפליגי רב ולוי ור' יוחנן אמתני' דג' גיטין אם תצא אם לא תצא אע"ג דאתי כר"מ וק"ל כר"א איכא למימר משום דהוי מג' גיטין פסולין היינו שאין בו זמן ובהא לא פליגי ועוד אני אומר דבכולהו איכא נפקיתא גם לר"א דהא דאמר לדידי' שהעדים חותמין על הגט מפני תיקין העולם והיכא שהגט חתים ביד האשה כהלכתו אינה צריכה להביא לפנינו עדי מסירה שאנו תולין שכדין נמסר לה הלכך נ"מ בכשרות עדי חתימה לר"א כמו לר"מ עכ"ד והן דברי תוספו' ר"ת ור"י ועיקר דס"ל עדי חתימה לא כרתי כלל כ"א עדי מסירה והר"ן רצה לדחוק הסוגיא ולומר דלעולם עדי מסיר' כרתי והמסירה הוא העיקר הכורתת אלא שבין שיש עדים במסירה או בחתימה כרתי המסירה, ודחוק הענין מאד ע"כ נלאתי להאריך. גם מדמסקינן בסוגיא לקמן גבי שני גיטין שנתערבו כו' מתני' דלא כר"א דאי כר"א הא לא ידעי עדי מסירה בהי מינייהו איגרשה ומשני אימור דאמר ר"א דבעינן כתיבה לשמה נתינה לשמה מי בעינן ואי כדברי הר"ן פשיטא דהוי אתא כר"א כמו ר"מ ודוק היטב ונחזור לסברתינו דלא ק"ל כלל עדי חתימה כרתי כ"א

עדי מסירה והא דפליגי רב ושמואל בכתב סופר ועד הוא אליבי' דכ"מ אבל לפי ווה דאנו ק"ל כר"א אין נפקיתא כלל דכל עדי מסירה א"צ לסהדי חתימה וכשר גמור גם לא מסתבר לומר דעד אחד הוי מזויף מתוכו ולא גרע מאילו לא הוי עדי חתימה כלל ולפ"ז צ"ל מה שכתב הטור בסוף סי' ק"ל גט שאין עליו עדים אפילו ניכר בכתיבת הגט שהוא כתב יד סופר ב"ד או אפילו בכתיבת יד הבעל פסול ומיהו אם נשאת לא תצא אפי' אין לה בנים עכ"ל:

ולדברי אביו הרא"ש קש' לדבריו דהיכא משתכח מה דק"ל דוקא עדי מסירה כרתי וצ"ל לדעת הטור שסובר בר שגט אינו כשר כלל בלא עדי מסיר' איירי הכא שהגט יוצא מתחת ידה בלא עדי' ואין עדי מסירה לפנינו אבל אמרה שהי' שם עדי מסירה ומ"ה לא תצא דאמרינן מסתמא היו שם עדי מסירה וניתן כהוגן אבל מ"מ פסול שהרי אין עדים לפנינו אבל אם יש עדי מסירה לפנינו נראה שהוא כשר וכן הטור כתב לעיל שדוקא בעדים פסולים הוא דפסול משום דמזויף מתוכו אבל בלא עדים כשר אכן לפי מה שכתבתי בפ"ק סי' י' בשם מהרא"י דאין להקל כלל בשום פסול שנעשה בעדים וכ"ש היכא דליכא עדים בכולהו לא תנשא ואם נשאת לא תצא:

סימן יח

מתניתין שנים ששלחו ב' גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו לפיכך אם אבד א' מהן השני בטל אלמא דב' גיטין לא הוי כאינו מינייהו וחציצה למפסל הגט השני והשתא יש לתמוה על מהרא"י שפסק ונהג ליתן ב' גיטין כמו שכתב גבי ספק השני שמות המגרשים כמו גרשם וגרשון והדומה ובליקיטי גיטין נמי מצאתי וז"ל ראיתי ברינג"א שנת רי"א שנתן שאירי מה"ז שני גיטין לבן הנקרא נתן זוטרתא ושמו הנער יקר המכונה זעליקמן והוא ספק קדושין שקדשה הבתול' גוזרכין בת מתתיהו הכהן במחתו נחשת והי' מסופק להרב ז"ל לכתוב מתתיהו שכן מצינו בד"ה ד' פעמים מתיתיהו ומצינו חד מתתיה ונתן העיקר מתיתיהו ברישא וכל הדין השייכים בגט ולאחר הנתינה קרע הגט ואח"כ נתן גט שני מתיתיה כמשפט הראשון אך הי' מקצר קצת בשאלת בעל ובעדים ואח"כ גזר שלא להוציא לעז על שניהם ע"כ וצ"ל דאין הטעם שמנעו שלא ליתן הב' גיטין יחד משום חציצה דאנא מצא ראיה לפסול אלא עיקר הטעם שהאחד מבטל את חבירו שאם הוא ראוי ליתן ולגרש בשם גרשום א"כ מבטל שם גרשון ושמא אינו כן אלא מגרש בשם גרשון וכן להיפך ואין כח בשניה' לחול אבל בשני גיטין שוות שהאחד הוא לשמו והשני היא שלא לשמו לא שייך לזה לגמרי שוב מצאתי דומה לזה בתשובות מהרר"י ווילנא ז"ל כשנותנין ב' גיטין לאשה אחת צריך ליתן זה אחר זה דאם יתן לה

שניהם בבת אחת דלמא דעתי' אההוא דלאו גיטא הוא וכך אמר ר' נתן במקד' במלוה ופרוטה דאינה מקודשת משום דדעתה אמלוה ואע"ג דהלכה כר' יהודה הנשיא דפליג עלי' דלמא הכא מודה ר"י הנשיא דהתם היינו טעמא משום דאדם יודע שאין קדושי מלוה כלום דעתה אפרוטה אבל הכא אינה יודע' איזה מהן מועיל ע"כ:

סימן יט

מתניתין חמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית והעדים מלמטה כולן כשרין וינתן לכל אחת ואחת הי' כותב טופס לכל אחד ואחד והעדים מלמטה את שהעדים נקרין עמו פירש התחתון כשר אבל עליונים פסולים שמא לא העידו אלא על האחרון ומפרש בגמרא ה"ד כלל וה"ד טופס אמר ר' יוחנן זמן אחד לכולן זהו כלל ומפרש בסוגיא כגון שכתבו פלוני גירש פלונית ופלוני בוי"ו שחשוב כולה כאחד והעדים קאי על כולן זמן לכל אחד ואחד בחד בשבא בחד בשבא זהו טופס ור"ל אמר אפי' זמן אחד לכולן זהו טופס אלא ה"ד כלל דכתבי הכי אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית ופריך והא ב' נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחברתה דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית ומסיק בסוגיא תניא כוותי' דר' יוחנן ותניא כוותי' דר"ל כו' וכתב הרי"ף והרא"ש אחריו והלכתא כר' יוחנן עכ"ל ומ"מ אף בהא דר"ל לא פליג ר' יוחנן דהוי שפיר כלל ומגורשת רק כשחוזר וכותב איש פלוני מגרש פלונית וכתב הטור בשם הרמ"ה דלא סגי בהכי לחוד אלא יחזור ויכתוב כל הענין של גט בפרטי אבל חד וחד אבל אם לא כתב כל הענין בפרטי אפי' כתב פלוני מגרש פלונית הוי ב' נשים מתגרשות בגט אחד והא דינתן לכל אחת ואחת כתב הטור וז"ל כתב הרמב"ם ותינתן לכל אחת ואחת בעדי מסירה ואם אין שם עדי מסירה כלל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת ולמאי דבעינן למיכתב שכל גט שבא לפנינו חתום א"צ לבקש עדי מסירה ואם לא נמסר בפני עדים פסול אפילו עדים חתומים בו ה"נ א"צ שיהא עדי מסירה בפנינו אלא כולן מתגרשת בו ואחד תתפוש אותו בשביל כולן או תתן אותו לכל אחד כשתצטרך לה ואם אין שם עדי מסירה כלל אין שום אחת מתגרשת בו אפי' אותה שיוצא' מתחת ידה ע"כ ויפה כתב לפי דעת התו' והרא"ש שהכריעו דעדי חתימה לא כרתי כלל כ"א עדי מסירה לחוד וכדפרישי' לעיל בסי' שלפני זה:

סימן כ

מתניתין שני גיטין שכתבו זה בצד זה פי' ברוחב המגילה ושנים עדים עברים באים מתחת זה לתחת זה ושנים עדים יוונים באין מתחת זה לתחת זה פי' שני עברים באין

מתחת הראשון לתחת השני שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני וכן עד שני תחתיו וחזרו וחתמו תחתיהן ב' ישראלים יוונים הדרים בארץ יון ובלשון יונית חותמין כדרך זו אלא חתימת היוונים אינה נקראת כחתימת העברי שכשהיווני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתן יוסף בן שמעון כלומר בנו של יוסף שמעון ונמצא שם העד חתום על גט שני ושם אביו חתם על ראשון הלכך ע"כ היוונים תחת השני חתמו כזה ומ"ה את שהעדי' הראשוני' נקראים עמו כשר פי' אם העברים חתומים למעלה הימיני כשר ואם היוונים חתומים למעלה השמאלי כשר ובגמרא פריך אידך אמאי מיפסיל נהי דמופלג בשני שיטין מ"מ לא גרע מגט קרח דמלאוה בקרובים דכשר ומשני דלמא גונדלית חתם כלומר היווני שלא כמנהג חתמו אלא כעבריים או העבריים חתמו כמו היוונים כל שמשונה מדרך העולם קרוי גונדל. תו שנינו עד אחד עברי ועד אחד יווני ועד אחד עברי ועד א' יווני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין זעירי תני בשניהם כשרים בין ברישא בין בסיפא ותנא דידן ברישא חיישינן שמא גונדלית חתום וכולהו אחד הוא דחתימי ובסיפא חיישינן דלמא חד גונדלית חתים ותלתא אחד וחד אחד פי' עברי הראשון אקמא ועברי שני ושני יוונים אשני וחתם העברי השני גונדלית או יווני הראשון חתם גונדלית אקמא עם שני העברים ויווני האחרון אשני ורש"י יש לו גירסא אחרת בענין עברי ויווני כו' ונלאיתי להארי' גם אין נפקות' בזה והלכת' כתנ' דמתני' דלא מתכשר אלא בשני עברים או יוונים הנקראים עמו כשר והרמב"ם והטור כתבו בסיגנון אחר שנאות אפי' האידנא בלא חתימת יוונים וז"ל כ' שני גיטין בשני דפין במגיל' אחת זה אצל זה והעדים יוצאים מתחת זה את שהעדים נקראים עמו כשר אם שמם תחת הימיני ושם אביהן תחת השמאלית אז היווכי כשר ואם שמם תחת השמאלי ושם אביהן תחת הימיני כגון שחתמו בשני שיטין כזה ראובן כו' השמאלי כשר ע"ש:

סימן כא

מתניתין שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר אם חתמו עדים בראש הדף מן הצד פי' בראש הדף מלמעלה דהיינו גליון ימין או גליון שמאל או מאחריו בגט פשוט פסול הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין ראשו של זה בצד סופו של זה או סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקרין עמו כשר וכל זאת איירי בדליכא עדי מסירה לפנינו דאי איכא הא ק"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ופריך תלמודא וליחוש שמא ב' גיטין היו וחתך למעלה של גט שמאל ובגט של ימין הי' התנאי בסוף וחתך עד שכיוון זה לזה עד דמשני שיש ריוח למעלה כעין

ב' גיטין שמוכח שלא חתך כלל ופריך אפ"ה ליחוש שמא אמלוכי אמלוך פי' מתחלה שלא לגרשה והדר אימליך לאחר זמן לחזור ולגומרו ונמצא הראשון בטל א"נ ה"ל נכתב ביום ונחתם לאחר זמן דהואיל ויש ריוח מלמטה נראין כן הדברים ומשני דכתב הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה פי' דבתוך כדי גמר דיבור ליכא למימר דמימליך אלא גומר עד לכל אדם ונמלך והקשו תוס' אפי' נמלך שוב יכול לחזור ולגרש בו דהלא ק"ל כר"נ דאמר בפ' השולח ביטלו חוזר ומגרש בו ואומר הר"ר עזרא הנביא דלעיל היכא שנגמר הגט אין יכול לבטלו אבל היכא שביטלו קודם שנגמר מודה ר"נ דאינו חוזר ומגרש בו וכן נוטה דעת הרמב"ן שאם מנעו מלהשלים נתבטל הגט והשליחות ושוב לא יכול לגרש בו ועיקר אף שהר"ן חולק ומ"מ פי' ר"י פי' אחר וז"ל ודלמא אמלוכי אימלוך כו' דשמא התחיל לכתוב הגט בשם איש אחר ונמלך וסיימו לשם זה וכגון ששמותיהן שוין וכר"א דלא בעי מוכיח מתוכן א"נ אפילו כר"מ ואימליך קודם שם האיש והאשה ע"כ תו פריך ודלמא הכי אתרמי לי' פי' שבתוך כדי דיבור חוזר בו ומשני כולי האי לא חיישינן רב אשי אמר כולהו קושיות בהכי מתרצן דידע בי' מתחתא דמגילתא שניכר בי' מתיחת הקלף סביב סביב כל הגט שלא הי' בו קלף אלא זה לא למעלה ולא למטה שניכר סביבות הקלף שחור ועב שלא נגע שם תער הגלבים שדרך עושי קלפי שקושרים האבנים סביב למתוח הקלף ומתחילין לתקנו בסמוך וכשאין ריוח מלמטה עסקינן דליכא למיפרך אמלוכי אימלך. לכאורה נראה דק"ל כרב אשי דלית תקנתא להאי גיטא אלא בידוע דמתיחתא וכן הרי"ף והרא"ש והרמב"ם לא הזכירו האי שינויא קמא אכן איכא למימר מאחר דשינויא קמא הוא מסתמא דתלמודא פ' כתרווייהו כשכתב הרי את למטה כו' אפי' בלא ידוע מתיחת ובידוע מתיחת ודאין ריוח לא למעלה ולא למטה כשר בכל ענין היכא דאיכא היכר קלף והיכא דליכא היכר כתב הרמב"ם אפי' איכא עדי מסירה שמסרו הגט בפניהם דהוי ספק מגורשת ותמה עליו הטור ואיני יודע למה כיון שיש שם עדי מסירה זכורים הם אם הי' שם שום תנאי ולא הבנתי דבריו וכי איך יודעים עדי מסירה אם הי' מתחלה גט אחד בלא תנאי וכן פי' המ"מ וכתב עוד שאם הי' עדים מעידים שגט אחד הי' ונמסר לה בעדים כשר וזהו פשוט:

סימן כב

מתניתין גט שכתבו עברי ועדיו יוונית יווני' ועדיו עברי' עד אחד עברי ועד אחד יווני כשר כתב הטור בשם הרמב"ם והוא שיהו העדים מכירים לשון הכתב אבל אם היו קצת בלשון אחד ומקצתו בלשון אחר פסול וכתב הקארו וז"ל וכתב הרב מגיד משנה דבירושלמי איתא להא כשהיו יודעים לקרות ולא היו יודעים לחתום או שהיו יודעים

שניהם וחתמו כאחד מהם שירצו ואפשר דהרמב"ם לטעמי' דבעי שידעו העדים לקרות הגט דאל"כ אין יכולים לחתום על סמך אחר שיקרא לפניהם אבל למי שסובר שיכולין לחתום ע"י שיקרא אחר לפניהם וכמו שכתב רבינו בסמוך לא בעי שיכירו לשון הגט והכתיב' אע"פ שקשה בעיני האיך אפשר ששום מפרש יכשיר באין מכירין לשון הגט אחר דבירושלמי משמע בהדיא דבעי שיכירו לשון הגט וכמו שאכתו' בסמוך בס"ד ושמא אישתמיטתי' לרבינו הירושלמי ע"כ ואני אומר שאין סתירה מדברי הירושלמי לדברי הטור דשמא לא בעינא שיכולים העדי' לקרוא הגט אלא כשהן משתנין בחתימות מכתיבת הגט מעברי ליווני או איפכא אבל כשהגט בכתב אחד די בזה שקוראין לפניהם וא"כ נראה כאן שנשתנה בכתיב' ב' הגט מחתימה העדים לא סגי בזה שיבינו הלשון אלא שצריכין לקרות להדיא וכן נכון להחמיר אבל סגי במה שקוראים לפניהם וחותמים באותו כתב וראיי' לדבר שהטור לא פליג אדברי הרמב"ם כ"א לקמן גבי עדים שאינם יכולין לקרות ומה שכתב בשם הרמב"ם שאם הי' קצת הגט בלשון א' כו' ז"ל הרמב"ם אחד מן העדים חתם בכתב והעד השני בכתב לשון אחרת כשר אבל אם הי' מקצת כתיב בלשון אחד ומקצתו בלשון אחרת פסול השיב עליו הראב"ד שלא הוזכר פסול בתוספתא אלא בגט שכתבו בה' לשונות וחתמו עליו עדים בה' לשונות אבל בחתמו עליו באחד מן הלשונות לא ישמענו ואפשר שהחתימה מצטרפין ע"כ והר"ן משיבו וז"ל ונ"ל שדעת הרמב"ם ז"ל היתה דחתמי עליו בה' לשונות לרבותא נקטי' שאע"פ שהגט מעין החתימות פסול דמתני' נמי אתא לאשמעינן דכל שהגט בלשון אחר אע"פ שאינו בלשון החתימות ומיהו לא הכשיר אלא בגט כתוב בלשון אחד שכיון שהגט ענין לעצמו וכל אחד מן העדים ענין לעצמו אין קפידא אם כל אחד מתחלף לחבירו אבל בגט עצמו שהוא ענין אחד כל שהוא מתחלף בעצמו לא הכשיר תנא דמתני' ותנא דתוספתא אשמועינן בהדיא דפסול אע"פ שהוא מעין החתימות:

סימן כג

פסק כתב הרמב"ם הגט כשר בכל כתב ובכל לשון שיכתבנו ויהי' ענייני שמגרשה ופוטרה ממנו ומתירה לכל אדם כגון הרי את מותרת לכל אדם ויהי מבואר שלא יהא בו לשון המתפרש לב' ענייני' עד שאדם יכול לומר לכך נתכוין או לכך ויהיו אלו הדברים שאין בו ספק באותה לשון כו' עוד כתב הטור בשם הרמב"ם ז"ל וז"ל כתב הרמב"ם צריך שיהא הגט מבואר היטב באותו הכתב שיכתבנו עד שיודעין הקטנים לקרותו אותו כתב שאינם לא נבונים ולא טפשים אלא בינונים ולא יהא הכתב מעוקם ולא מקולקל שמא תראה אות לאות נמצא הענין משתנה הי' בו משמעות שני עניינים או שהי' בכתבו

מעוקם או בילבול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר הואיל ונקר' לענין אחר אע"פ שיש בו מענין ומשמעו' גירושין ה"ז פסול ע"כ ולפי דעתי שאגב ריהטא לא הרגיש הטור שהדברים נגד בעל העיטור והרא"ש שכתבו לעיל אצ"ל למהך וגבי איגרת דלא קפדינא אלא אבעל שכתב ובא לערער אבל אסופר לא מקפדינא כלל ולא פסלינן מן הספק בפרט כה"ג שלא עבר אתיקון חכמים בכתיבתו והמ"מ גופא כתב דהרמב"ם אזיל לשיטתי' גבי ווי"ן הארוכין כו' עוד כתב הטור וז"ל שאלה למאז"ל גט הבא מארץ רחוקה ויש אותיות שמשתנות בין מדינה למדינה שיש מקומות שכותבין נו"ן זקופה כמו זיי"ן וריי"ש כותבין גג שלה קצר עד שנראה כעין יו"ד. תשובה צריך שיהא נקרא כתב הגט במקום כתיבתו לינוקא דלא חכים ולא טיפש ואם לאו אין כאן גט כלל ע"כ ופשוט הוא ולענין כתב משוי"ט כתב הרשב"א בתשובה ולענין כתיבת משא"ק כל כתב וכל לשון כשר בגיטין ואף לכתחלה ובהדיא תנינן גט שכתבו עברית ועדיו יוונית יוונית ועדיו עברית כשר ויוונית לאו דוקא דה"ה לשאר הלשונות וכדאיתא בהמביא תניינא האי שטר פרסאה דחתימי ביה ישראל מגבינן בי' וכו' א"ה מאי קמל"ן בכל לשון כשר תנינא גט, שכתבו עברית ועידיו יונית כו' מהו דתימא ה"מ גיטין אבל בעלמא לא קמל"ן אלמא אפי' פרסא כשר ובהדיא תניא בתוספתא גט שכתבו בה' לשונות והתמר עליו ה' עדים בה' לשונות כשר ואע"פ שהרמב"ם והראב"ד גורסין פסול מ"מ לא פסלוהו אלא בכתב בממש בה' לשונות ועדיו בה' לשונות הא באחד מהלשונות כשר עכ"ל והרא"ש כתב בתשובות וז"ל גט שלא נכתב בכתב אשורית מרובעת פסולין בארצינו אבל במקום עיגון שבא מארץ רחוק ואין שיירות מצוי להביא אחר לא הייתי פוסלו עכ"ל. והנה מהרא"י כתב בת"ה סי' ר"ל בשם הא"ז שצריך לכתוב כתיבה גסה ולא משוי"ט אפי' קוצו של יוד מעכב גם בכל בו כתב שצריך לכתוב כתיב' גסה דבעינן כתיבה תמה והנה רבו בה התשובות מן האחרונים והעיקר נראה בעיני שכל כתב וכתב של כל אומה ואומה נקרא כתב בפני עצמו וכשר חוץ ממשוי"ט שלנו שהוא כתב שאינו מתוקן אלא חצי כתב שבור ומקולקל ואינו דומה לשאר כתבי' שכך הם תולדות' מעיקרו ואל תשגיח במה שכת' הרא"ש בתשובה שאם הי' כתב וישראל באל"ף למ"ד ביחד דכשר שאני התם שאינו מעיקר ותורף הגט א"כ היכא דתינוק דלא טיפוש ולא חכים קורא שפיר כשר אבל חלילה להכשיר בתורף ותדע דהא הרא"ש גופא כתב דבעינן כתב אשורי מרובעת:

סימן כד

דקדוק בכתב דאתא לידן נימא ביה מילתא.

פסק מצאתי כתוב בליקוטי גיטין וז"ל ראיתי שמהר"י מרפורק צוה לסופר רגל החי"ת והתי"ו להיות מחוברים וגוף אחד קודם חתימת הגט לאחר הכתיבה ואמר שאם יו"ד שעל האל"ף מחובר בב' מקומות כזה א שאינו מזיק וכשעשינו הנפק על הגט לא חתם שמו ישראל בן פתחי' אלא צעיר שבישראל כמו על איגרת שלומים אבל בגט אחר לפני כמה שנים הייתי אצלו וחתם ישראל בר פתחי' ואח"כ אמרתי לו הרי בגיטין מוכח דרב צייר כוורא אפי' בגיטין לפי שנזכר יותר עוד הייתי אצלו בנייא"ו שט"ט והיה אצלנו גם מהרר אלי' מצרפתי וחתמו העדים ראובן בן שמעון והיה הנון שלם כמו זה בן וצוה לעד להאריך הנו"ן שתה' נרא' יפה ואח"כ ראה שהי' דבוקים פ' ויוד של נהר פישון והעידו כלם שמתחלה לא הי' כן רק ע"י שהקלף היה דק מאד וגם הדיו הי' קלוש ולא עב לכן נתפשט שחרורי' הדיו בלע בקלף צו וולוסי"ן ונסכמנו לגרור בינו ובינו להבדיל מאותיות אף לאחר החתימה וצוה לסופר לגרור בפני עדים וכן עשה ולא הועיל הגרירה לפי שהי' נבלע בקלף עצמו והסכמנו כלנו יחד שאין מזיק כלל כיון שניכרים האותיות ונקראים יפה ונכתבים בשור' ואין כאן אלא התפשטות לחות הדיו ונרא' שהיא לבן יותר מכתב האותיות לכן הכשרנו לגרש בו לכתחלה וכן עשה מעש' ובאותו גט בסוף השיט' ומאתים והארי' המ"ם בתרא כזה ם והיינו מגומגמים על המ"ם שלא היתה סתומה בשוה כזה ם ולא הקפדנו ונתן הגט לכתחלה ובאותו גט הי' כתב שבוקין וגט פטורין סמוכין כזה שבוקין וגט והוי"ו של וגט הי' סמוך לנו"ן כמו לג' והכשיר. שוב באה מעשה לידי וכתבתי אנא יעקב וכל שום וחניכה דאית לי בן נפתלי הכהן המכונ' הירץ כו' עד אנתתי הנלין בת חיים הלוי המכונה ויבש ובאותו גט כתוב בסוף שיטה כזה ותרוכית וחצי תי"ו הי' חוץ לשיטה ולא הקפדתי ואפשר אפי' הי' כל אות התי"ו חוץ לשיטה לא מנעתי מליתן בדיעבד לפי שהי' גט של משומד ואיתא בירו' אין מדקדקין בגיטין משום עיגונא פי' היכא דשייך עיגונא כמו במשומד אבל בסתם אני מקפיד ולפי שדרש ר' יוחנן בפ' בא סי' ובפרק זה בורר מכשיר סומא גמור לדיני ממונות ואפי' למתני' יש כשר לעד ואין כשר לדון לרבות סומא אחת בעיניו וחתם יעקב בן שמואל ויו"ד אמצעי' של שי"ן לא נגע בגוף השי"ן למטה רק כחוט השער ותקנוהו ולא הקפדת ואפשר אפי' לא נגע כלל לא הייתי מקפיד וכן שמעתי מפי מהררי"ש שהעיד על מהר"ש ז"ל וכן עשה גם הוא מעשה נאום ישראל מברונאי עד כאן ועיין מה שכתבתי לעיל בפרק המביא שני סוף סימן כ"ד:

סימן כה

מתניתן איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין כך גירסת רש"י וספרים שלנו וה"פ נקיי

הדעת שבירושלים שלשונם קצר' ולא היו חותמין אלא פלוני בן פלוני וז"ל הטור כשחתם העד צריך לפרש שמו ושם אביו כגון יוסף בן יעקב עד כ' יוסף בן יעקב ולא כתב עד כשר אבל כתב יוסף לבד ולא כתב עד פסול וכ"ש אם כתב בן יעקב ולא כתב עד דפסול מיהו אם היו שני גיטין בשני דפין זה בצד זה וחתם באחד יוסף לבד וחתם בשני בן יעקב עד שניהם כשרים שהעד שכתוב בשני חוזר ג"כ על הראשון ע"כ וכ"כ הריב"ש וז"ל ומה שלא כתבו העדים בחתימתן עד אלא כתבו שמם ושם אביהן אין לחוש לזה כלל כי אין צריך עד רק כשאין מזכיר שם אביו בחתימות אלא שמו לבד או שמזכיר שם אביו ולא שמו ואז אם לא יכתוב עד הוא פסול לפי שנראה שלא חתם לשם עדות אבל כשחתם שמו ושם אביו אף אם לא כתב עד כשר דלהכי צריך לכתוב שמו ושם אביו לפי שמכוין לעדות ומשנה שלימה שנינו בפ' המגרש איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא עד כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין ר"ל שהיו מפרשים שמם ושם אביהם וקוצרים בזה יותר משיכתבו עד עם שמם או עם שם אביהם לבד כדי שהרוצה לקיים חתימתן ידע מי הם וילך אחר קרובים ושכיניהם לקיים חתימתן עכ"ל וזה הפי' של נקיי הדעת עולה יפה לפרש יותר מפי' רש"י ותמה אני על מה סמכו המחברים לכתוב שלכתחל' יחתום ראובן בן שמעון עד מאחר שהיו לו די בראובן עד לחוד ואין לי ישוב כ"א לפירש רש"י שפי' נקיי הדעת שבחרו בלשון קצרה היו חותמין ראובן בן שמעון בלא עד ממילא אנחנו גסי הדעת צריכין לבאר היטב חותמין ג"כ עד אבל לפי' הריב"ש שהוא עיקר בעיני שנקיי הדעת האריכו וחתמו שמם ושם אביהם ובהא סגי וכו' א"כ למה לנו לחתום נמי עד ואפשר לגירסת רי"ף ור"ת והרא"ש שגרסו נקיי הדעת אסיפא כתב חניכתו וחניכת' דכשר שאין לנו ראיי' כלל שלבד חתמו נקיי הדעת א"כ מאחר דקתני מתני' כל ג' בבות כשר כגון כתב איש פלוני עד בן פלוני עד איש פלוני בן פלוני ולא כתב עד כשר משמע כולהון כשר בדיעבד ולא לכתחלה וטעם לדבר מה שחותמין ממי עד כתב רבי שמעון מקינון בתיקון גיטין הא דכתבינן על אותה עדות שבגט יותר משאר שטרות משום דשאר שטרות כתב מתחלה זכרון עדות או בפנינו ח"מ ונמצא שעדי' מדברי' הכל בשטר איך שהי' המעשה וא"כ אין צריכין למיכתב עדים אבל הכא איירי מן הבעל שאמר הכל וא"כ צריכים העדים שיחתמו ויכתבו כל אחד עד שאנו יודעים שהן עדים ועתה אפרש זה היטב מה שאין כותבין הגט כשאר שטרות בפנינו ח"מ בא פלוני ואמר לנו הוו עלי עדים וכו' וזה אינו כן שהבעל מדבר ולא העדי' וטעמא הוי משום שאם לא חתם עד משמע שהחותם הוא המגרש אבל בשאר שטרות השטר מדבר בלשון עדים ולכך אין כותבין ואע"ג שכתב עד לסוף אביו כגון ישכר בן יעקב הלוי עד

מ"מ קאי אישששכר כמו שאול בן קיש מלך ישראל דקאי מלך אשאול אכן אין להקשות לכתוב פלוני עד בן פלוני כגון יששכר עד בן יעקב הלוי דהשתא ליכא למיטעי דקאי אאביו כמו שאנו כותבין בתוך הגט פלוני המכונה פלוני בן פלוני ולא כתבינן פלוני בן פלוני המכונ' שהמכונה קאי על הבן ולא על האב. ותירץ בני שי' והודיתי לדבריו משום הא דתנן במתני' בפ' התקבל אם לא כתב רק פלוני עד כשר ואכן לא בהא נהיגינן הכי אלא פלוני בן פלוני כדי לברר הדבר בפירוש ואי כתבינן פלוני עד א"כ יטעו שבזה מהני עדות והא דכתב בן פלוני ליתורא דעלמא ואתו למשרי בעלמא לפעם אחר בפלוני עד הלכך כתבינן פלוני בן פלוני עד וליכא למיטעי מאחר דעד קאי נמי אבן כמו דלעיל משאול בן קיש מלך ישראל ע"כ. ואף שאין משיבין האר"י לאחר מותו מ"מ תורה היא ללמוד אני צריך במה שכתב שאם כתב איש פלוני דלא נהגינן כמתני' תימא הוא בעיני איך לכתוב לא נהיגין על הדיעבד שמאחר שנהגו לחתום בשלימות ממה ידע המנהג אם אירע בדיעבד בדבר דלא שכיח אחד מאלף וגם למה לא נהיגין כסתם משנה בפרט היכא דליכא מחלוקת לא במשנה ובריייתא גם למה לא מסתבר' שאנו גוזרין שלא לחתום איש פלוני עד ושוב יבא לחתום איש פלו' לחוד וזהו גזירה לגזירה ובפרט מילתא דלא שכיח' גם עיקר הקושיא שבנה עליו היסוד אמאי לא נחתם שני פעמים הוא הבל בעיני דלמה לנו להאריך לא אם חתם עד בגט שני בשמאלו קאי נמי על איש פלוני פלוני דימינו בגט אחד ובשם אחר שאין בו שום ספק שלא צריך לכתוב עוד פעם אחר' ולרווח' דמילתא אכתוב מה שמצאתי בתו' וז"ל להכי חותמין העדים עד משום דמעידים שהן עדים דוקא ולא אחד מהן סופר דחתם סופר ועד פסול משום אומר אמרו כו' למקצת גאונים:

סימן כו

מתניתין כתב סופר ועד כשר אמר רבי ירמיה חתם סופר שנינו דכשר אבל לא כתב א"ר חסדא הא מני ר' יוסי היא פי' דפוסל אומר אמרו ומ"ה ליכא למיחש לתקלה ומסיק האי כתיבת חתנים דאתיא לקמי' דר' אבהו דהוו ידעי לי' לטופסא פי' שהיו מכירין כתיבת הסופר וחתימת עד אחד סבר לאכשורה א"ל ר' ירמיה חתם סופר שנינו. וכבר כתבתי בפ' האומר סי' י"ד וממילא כתב סופר ועד שנינו דכשר ואף שלא מלאני לבי להקל לעניין גט ומ"מ בכתיבת חתנים הייתי מכשיר. תו שנינו כתב חניכתו כשר ולגירסת ר"ת ורי"ף והרא"ש וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין וכתב הרא"ש וז"ל חניכת' פירש"י שם לווי של משפחה כולה וכן משמע בגמרא חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות ור"ת ור"ח ז"ל מפרשים שם לווי של האיש עצמו או של האשה וכך היו נקיי הדעת כו' פי' שלא היו כותבין אלא חניכתה לבד וא"כ לפי גירסת הגאונים כתב חניכת' לחוד אפי'

לכתחלה כשר וכאשר כתבו התו' בפ' השולח אבל לפי' רש"י וגירסתו אינו כשר אלא בדיעבד דנקיי הדעת לא קאי אחניכה ומ"מ אפי' לגירסת הגאונים שדית בי' נרגא לשם סי' י"ד ע"כ צריך לכתוב שנית וחניכת אבות דגמרא היא חניכה אחרת ולא איירי בשם לוויי ומסיק ת"ר חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות רשב"א אומר עד שלשה דורות כשר מכאן ואילך פסול כמאן אזלא הא דאמר ר' חנינא חניכת אבות בגיטין עד שלשה דורות כמאן כרשב"א וכן הלכה אמר רב הונא מאי קראה כי תוליד בנים ובני בנים, מצאתי בהג"ה של ליקוטי גיטין וז"ל היכא שראובן אבי המגרש של שמעון הוא משומד לכתוב שמעון נין יעקב וגם אם כתב בן יעקב אע"ג שלא הזכיר נין כשר מדאיתא בפ' המגרש חניכת אבות עד ג' דורות ואי איירי בדכתב נין פשיטא דכשר וגם נ"ל דדעת המשנה שם כן חניכת אביו כגון דשם משפחה זבילוני וזה נינו וכתב ראובן הזבלוני וכן משמע שמפורשים שם שהוא יחוס המשפחה דזיבלוני לבד לא הוי ניכר ע"כ ולענין משומד נוהגין לכתוב שם המשומד לא שם אביו וכתבתי לעיל בפ' השולח סי' כ"א:

סימן כז

מתניתין גט המעושה בישראל כשר ובנכרים פסול ובנכרי חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך פי' ר"ת הא דקאמר ובגוים חובטין אותו קאי אהא דאמר ובנכרים פסול לאשמועינן דאפי' בכה"ג פסול דלאו בני עשוי נינהו ושוב חוזר ופירש בנכרי כיצד יעשה שיהא כשר חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך דלפניהם ולא לפני נכרים כשעשו ע"פ נכרים אבל אם העשוי ע"פ דייני ישראל אפילו אם גוי כפוי הוא לא מקרי בפני נכרים וכן פי' בה"ג ואי חובטין אותו נכרים על פי ישראל ואומרים עשה מה שישראל אומר לך כשר וכן נראה דלפי מה דלא ידע דשליחותייהו קא עבדינן וכי ס"ד שיהא המומחה עצמו צריך לכפותו ולא ישתדלו הדיוטת לכפותו על פיו הלכך אפילו נכרים על פי המומחה הוי כאלו בעצמו עושה ובתוס' נמי קתני עשה מה שישראל פלוני אמר לך משמע שהו' המומחה ועל פיו דוחקין אותו ובירושלמי בסוף פרקין נמי אמרינן תני גוים שעשאוה במעשה ישראל כשר מתני' אמרה כן ובנכרים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אמר לך ולא מה שאני אומר לך ועוד ראי' וקצרתי ומסיק אמר ר"נ אמר שמואל גט מעושה בישראל כדין כשר שלא כדין פסול ופוסל פי' לכהונה ובנכרים כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו ופריך ממ"נ אי נכרים בני עשויי נינהו איתכשורי נמי ליתכשר אי לאו בני עשויי נינהו מיפסל לא ליפסל אמר רב משרשיא דבר תורה גט מעושה בנכרים כשר ומ"ט אמרו פסול שלא תהא כל אחת ואחת הולכ' ותולה עצמו בנכרים ומפקעת עצמה מיד בעלה א"ה שלא כדין אפי'

ריח הגט אין בו ונהוי שלא כדין כישראל וליפסול אלא הא דרב משרשיא בדותא היא וטעמא מאי כדין בכדין ישראל מיחלף שלא כדין בכדין ישראל לא מיחלף ע"כ בסוגיא וכתב מהרא"י קאר"ו וז"ל פירש"י בדותא היא בודאי לאו בני עשוי נינהו כדין דנכרי' שעשאוהו ובדין תורזה אע"ג דלאו גיטא הוא גזרו בי' רבנן לפסול בכהונה משו' דמיחלף בכדין ישראל ואתו למימר שעשאוהו כדין לא פוסל וההוא גיטא מעליא הוא עכ"ל משמע בהדיא דבדין דגוים מדאורייתא נמי מיפסל ולישנא דר"נ כמו הכי דייק דקאמר פסול ופוסל דמשמע דלית בי' שום צד גט אלא שפוסל בכהונה ולפיכך יש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ' ב' דבדין גוים פסול הוא ולא בטל ואפשר דס"ל אע"ג דאמרינן הכא דהא דרב משרשיא בדותא היא כיון דחזינן דבפ' חזקת פריך תלמודא ממתני' דגט המעושה ומשני הא איתמר עלה אמר רב משרשיא דבר תור' אפי' בנכרי' כשר וכו' ק"ל כוותי' ומ"מ קשה דאמאי דאיתמר הכא בדוכתא דבדותא היא אית לן למיסמך טפי ואפי' אי בעי למיחש להיא דפ' חזקת ה"ל ספק מגורשת ולמה כתב פסול דהיינו פסול דרבנן ואם נשאת לא תצא כדין פסול הנזכר באותה הלכתו' כמבואר בדבריו בפ' עשירי ע"כ ויפה כתב אלא שנראה בעיני שהרמב"ם אגב שיטפא דגט מעושה שלא כדין בישראל דפסול כתב כן ולישנא דתלמודא נקט ואע"פ שאינן דומין דשלא כדין ישראל הוא פסול מדרבנן ולמה דפרישית לעיל הוי בכלל פסולי דרבנן דבכולהו אם נשאת תצא אם לא יש לה בנים ומ"מ נראה דוקא שיאמר רוצה אני ולא מסר מודעא לכל הפחות צריך שיאמר רוצה אני בפרט מאחר שהו' שלא כדין ומה שכתבתי שבמסר המודעא אפי' מעושה כדין אינו גט כלל זהו פשוט דבגט ובמתנה מהני אפי' מודעא אפילו הוא תולה באונס והוא שקר מ"מ הוי מודעא דס"ס גילה שאינו נותן הגט מדעתו והוי ביטל לגט כמו שכתבתי בפרק ח"ה סי' ס"ג ואין להביא ראייה מדברי הטור שכתב וז"ל והמגרש אשתו מרצונו אין כאן חשש אם לא יבטל מודעא כיון דמדעתו מגרשה אינו חשוד לקלקל בידי שמים ומ"מ לכתחלה טוב הוא שיבטל מודעא אפי' במגרש מרצונו והא דאינו גט כשהוא אנוס דוקא כשלא אנסוהו אבל אנסוהו כגון שהוא חייב להוציאה ואינו רוצה ואנסוהו ב"ד עד שהוציאה הוי גט ומצוה על כל ב"ד שבכל מקום ובכל זמן לכופו לגרש דמשמ' דלא מהני מסור מודעא וכן עלה על דעת האחרונים דאפי' בביטול מודעא קאמר הטור וקאי אדלעיל מיני' הא בע"כ ליתא דאפי' אנסוהו בדין צריך שיבטל מודעא כדתנן בעירובין בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני היינו שיבטל המודעא בפירוש אלמא דאפי' אנסוהו בדין כל שלא ביטל מדעתו בפירוש אינו גט והר"ש בר צמח השיגו נמי בתשוב' שכתב עליו שלשון זה שכתב הטור הוא מסודר שלא על הנכון דמשמע מדבריו שכל מה

שכתב למעלה היינו בלא ביטול ולא הוי גט ובביטול הוי גט איירי נמי שאנסוהו שלא כדין וליתא שאם אנסוהו שלא כדין אפי ביטול מתוך האונס לא הוי גט כשר דהוי גט המעושה בישראל שלא כדין ועוד משמע מדבריו דבדין אפי' לא ביטול הוי גט וזה טעות ג"כ דבדין בעינן דמבטל למודעא אע"ג דארצי והכי ה"ל למיכתב ה"מ כי מסר מודעא אם אנסוהו שלא בדין פסול ובדין כשר ומצוה לכופו וכו' סוף דבר סידור ענינים אלו בזה המקום אינו נכון כלל וטעות סופרים הוא ואין ללמו' ממנו עכ"ל אבל אין צריכין לכל זאת דמעולם לא עלה על דעת הטור לומר בענין מסירה מודעא אלא באונס לחוד מיירי וכן דייק בלישנא שכתב והא דאינו גט כשהוא אנוס כו' ולא כתב הא דאינו גט כשהוא מוסר מודעא א"ו כל עניין מבטל הגט א"ל שחזר ומבטל המודעא. אביי אשכחי' לרב יוסף דהוה קא מעשה אגיטא א"ל והא אנן הדיוטות אנן ותניא היה ר' טרפון אומר כ"מ שאתה מוצא אגוריאות פי' אסיפות של נכרים אף על פי שדיניהם כדיני ישראל אי אתה רשאי להיזקק להם שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם לפניה' ולא לפני נכרי' ד"א לפניה' ולא לפני הדיוטות א"ל אנן שליחותייהו קעבדינן מידי דהוה אהודאת והלוואות א"ה גזילות וחבלות נמי כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיח במילתא דלא שכיח לא עבדינן שליחותייהו:

סימן כח

פסק כתב הרשב"א בתשובה שאלת ראובן הבעל מראובן קרוב של לאה היו בהסכמה שיגרש ראובן את לאה אשתו ונאותו זה לזה בקנס אלף דינר ושיגרש לזמן קבוע ואח"כ נתחר' ראובן ומיאן בדבר והללו מתרין בו מצד הקנס עד שהלך לגזבר להתפשר עמו ולא קבל ומחמת יראה זו גיר' ראובן זה אלא שלא הי' בקי למסור מודעא אם נדון גט זה כגט מעושה. תשובה נ"ל שגט זה מעושה פסול כל שיודעים באונסו אע"פ שלא מסר מודעא שאין מסירת מודעא אלא היכא דשקל זוזא משום דמסתמא דמילתא אגב אונסא דזוזי גמר ומקני כל שלא מסר מודעא אבל תלוי' ויהי' לאו כלום הוא ואינו צריך הודעת כל דיודעין באונסין ותליוה וגירש אינה גרושין דהא ליכא זוזי ואין לומר כתליוה וזבין הוא זה דכיון שקיבל על עצמו מדעתו קנס אלף דינרין ובנתינת הגט הרויח ממון זה הוי כמקבל ממון דעלמא לא היא שאין זה כמקבל ממון אלא כניצול מהפסד ממון וגרייע טובא מהפקעת שאר וכסות כדמוכח בגמרא בהדיא דהפקעת דברי' דמיפטר מינייהו ע"י הגט לא חשבינן להו כקבלת ממון ע"כ. ומ"מ נראה דוקא שלא היו מאלו שכופין להוציא דבאלו פשיטא דלא חשבינן לי' אונס במה שהי' מחויב לפרוע הקנס א"ל שמסר מודעא להדיא כדפירש לעיל גם נראה כהאי גונא שיש עדים בדבר שבא לחזור ולא רצה

לגרש אלא שהוכרח ע"י הקנס לגרש בעל כרחו כה"ג הוי אונס אפילו לא מסר מודעא אבל היכא דאינו ידוע כלל ממה שהי' מבק' למצא עיל' כדי לחזור ולא הי' יכול שמן הסתם הוא בא אחר נתינת הגט ואמר שהוכרח לגט מפני הקנס וכן נמצא, כתוב שהשיב הרב מיימון באחד שנשאל על ראובן שקנס עצמו במאה זהובים לאדון העיר אם יחזור את אשתו ולא יגרשנה ואח"כ גירשה, בביטול כל מודעא והשיב לא אמרינן גט מעושה אלא בשכפוהו שלא מדעתו ובדבר שאינו רוצה לעשות וכפוהו עד שעשה או הפחדו להפסידו א"ל יגרש אבל בנדון זה שהו' חייב עצמו במה שהוא רוצה לעשות אין זו כפי' כ"ז שהוא מגרש ברצונו מגרש ואף על פי שאין בידו להחזירה א"ל יפסיד לא ה"ל אונס שזה רצונו מתחלה לגרש וברצונו הוא מגרש והקנס שעשה ברצונו להחזיק עצמו לגרש ולא ה"ל אונס וגבי מוציא אשתו משום שם רע אמרינן באומר יאסרו כל הפירות שבעולם עלי אם איני מגרשך היעלה על דעת כשיגרש שנאמר שהי' אונס בעבור הקנס אין לנו לומר כן כיון שברצונו נדר כ"ש בנדון זה שכל זמן שאין מגרשה לא נתחייב בקנס אם לא יחזירנה ואם יגרש לא יפרע ואמרינן בפרק מי שאחר ע"מ שתתני לי ק' זוז מגורשת ותתן ופסקו המפרשים אפי' לקח המעות בע"כ אין זה מעושה שכבר נתרצה בזה כן בנדון זה מה שכתבו רבותינו הצרפתי' שאם נשבע ליתן גט צריך שיתירו לו קודם שלא יהי' דומה לאונס ס"ל דמתני' דקנס וכיון הנדר ותלה בדבר א' שאמר כל הפירו' העולם כו' אין זה אונס כלל כשיגרשה אבל בנשבע לגרש דומה לאונס שתלה וכו' כיון שתלה הגט בשבועתו ובנדון זה תלה גיטא בד"א ואין אונס ועיין לעיל בפ' השולח סי' י"ב היכא שנתפשרו קרובי האשה עם קרובי הבעל על הגט כו':

סימן כט

הר"ש בר צמח כתב בתשובה נראה ברור שמה שעכבו האב מלצאת אין זו כפי' לגבי בן חדא שאפילו היה חובטין לאב עד שיגרש בנו לא מיקרי עשוי שאפילו היה בנו שרחמי האב על הבן לא מיקרי עשוי ועוד שאפילו עכבו המגרש עצמו כדרך שעכבו אביו לא מיקרי עשוי כגון שלא חבשו אותו ולא הכוהו והיה הולך ובא ברצונו בתוך העיר וחוץ לעיר ובלבד שלא יעתק דירתו ועוד שנראה שדירתו באותו מקום היתה עריבה עליו וכל עיקר לא היה מעתיק דירתו משם אלא כדי לעגן אותה מאישה והעיכוב לא היה אלא כדי שיעמוד בה לדין ואין זה אונס כלל וכתב עוד האונסי' שהם אונסים דאנפשיה אינן פסולין בגט ורא"ה מדאמרינן בפרק ח"ה גבי תלוי וזבין ודלמא שאני אונסה דנפשא מאונסא דאחרים וכתב עוד שאם יש אונס אחר אף על פי שהוא אונס בגופו אין אונסו לגרוע אלא שהוא אונסו לעשות דבר אחר שהוא מעצמו:

הדרן עלך פרק המגרש וסליקא לה מסכת גיטין לאל בורא עולם: